

Firdevsî-i Rûmî'nin Şatranc-nâme'si

(Metin-Dil İncelemesi-Dizin)

Buğra Oğuzhan ULUYÜZ

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2014

Firdevsî-i Rûmî'nin Şatranc-nâme'si
(Metin-Dil İncelemesi-Dizin)

Buğra Oğuzhan Uluyüz

Yüksek Lisans Terzi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim

Danışman: Doç. Dr. Selahittin Tolkun

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz, 2014

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Buğra Oğuzhan ULUYÜZ'ün, "Firdevsî-i Rûmî'nin Şartraç-nâmesi Metin-Dil İncelemesi-Dizin" başlıklı tezi 15 Temmuz 2014 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Selahittin TOLKUN

Üye : Doç.Dr.Mehmet TOPAL

Üye : Yrd.Doç.Dr.Halit BİLTEKİN

Prof.Dr.B.Zafer ERDOĞAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yüksek Lisans Tez Özü

Firdevsî-i Rûmî'nin Şatranç-nâme'si

(Metin-Dil İncelemesi-Dizin)

Buğra Oğuzhan ULUYÜZ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2014

Satranç, iki oyuncu arasında, 8×8'lik bir kare zemin üzerinde, satranç taşlarıyla oynanan bir oyundur. Oyunu oynayan kişinin amacı rakibin şah adlı piyonunu mat etmektir. Oyun, MÖ yaklaşık 6. yüzyılda Hindistan'da ortaya çıkmıştır.

Osmanlı Türkçesi nesir sahasında Şatranç-nâme olarak bilinen eser , Firdevsî-i Rûmî tarafından 1503'te yazılmıştır. Eser, geleneğe uygun olarak başlayıp satranç oyunun tarihinden bahseder. Daha sonraki bölümler ise oyunun talimi niteliğindedir.

Osmanlı Türkçesi'nin klasikleşme evresine girdiği dönemde yazılan eser, yer yer nazma dönmekle birlikte nesir türündedir. Dili itibariyle de sade nesir özelliği göstermektedir. Bu çalışma metnin transkripsiyonu , dil incelemesi ve dizini bölümlerinden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Satranç , Satranç-nâme , Firdevsî-i Rûmî , Osmanlı Türkçesi, Nesir

Abstract

Firdevsî-i Rûmî'nin Şatranc-nâme'si (Text-Grammatical Analysis-İndex)

Buğra Oğuzhan ULUYÜZ

Department of Turkish Language and Literature

Anadolu University, Graduate School of Social Science, July 2014

Adviser: Assoc. Prof. Dr. Selahittin Tolkun

Chess is a game which is played between two players on eight by eight grid gameboard with chess pieces. The purpose of the player involved the game is to checkmate the opponent's king. The game was founded around 6th B.C. in İndia.

The work which is known as Şatranç-nâme in Ottoman Prose field was written by Firdevsî-i Rûmî in 1503. Starting up to the common tradition of Ottoman Prose , the work first mentions about the history of the game and after that it instructs orders of the game.

The work which was written in becoming classic era of Ottoman Turkish is a prose showing poetic features from place to place . The Şatranç-nâme can be defined as a simple prose by taking into consideration of its wording. This thesis includes transcription , index and examination of Şatranç-nâme.

Keywords: Chess, Şatranç-nâme, Firdevsî-i Rûmî, Ottoman Turkish, Prose

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi

Bu tez çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada, yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığımı ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Her hangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Ad, Soyad
Bağcı O. ULAYUZ
imza

Önsöz

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım bu çalışma, Firdevsî-i Rûmî'nin **Süleyman-nâme** adlı eserine göre nispeten daha az bilinen, satranç oyununun tarihini ve oyun düzenlerini tablo şeklindeki düzenekler yardımıyla anlatan nesir türünde bir eserdir.

1503 yılında yazılan eser, yer yer mensur kısımda anlatılanların devamı niteliğinde, yer yer de mensur kısımlarda anlatılanları pekiştirme görevindeki manzum bölümleri de içermektedir. Nuruosmaniye, Berlin ve Münih kütüphanelerinde birer nüshası bulunan eser üzerinde, birkaç makalenin dışında, herhangi bir tez çalışması bulunmamaktadır. Eserin içerik itibarıyla farklı bir nitelik arz etmesinin etkisi ve tez danışmanımın, gerek Osmanlı Türk yazısı ve imlası gerekse diline dair alan tecrübemi bu tür bir eski metin çalışmasıyla artırabileceğim yönündeki telkiniyle **Şatranç-nâme** üzerinde yüksek lisans tezi yapmaya karar verdim.

Şatranç-nâme, dil ve üslup özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, yer yer oldukça tutturaklı bir dil kullanımı arz etse de - genel olarak müellifinde belirttiği gibi - sade Türkçe ile kaleme alınmıştır; dolayısıyla sade nesir sınıfına girmektedir. Eser, klasikleşip kalıplaşmaya başlayan Osmanlı ifade ve imla özelliklerini yansıtması yanında Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini ve yazım yanlışlarını da içermektedir.

Eklerin gösterimi, yazım yanlışları yabancı unsurların kuruluşundaki ikili durumların üzerinde durulduğu dil incelemesi bölümünde örneklerin tümü taranmaya çalışılarak genel görüntü ortaya çıkarılmaya uğraşmıştır.

Bu tez Giriş bölümünden sonra Metin, Dil İncelemesi ve Dizin olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Firdevsî-i Rûmî'nin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri ile ilgili bilgi verilmiştir. Ayrıca metinde kullanılan satır sistemi açıklandıktan sonra eserle ilgili yazılış olan makalelerden bahsedilmiştir.

Metin bölümünde eserin transkripsiyon edilmiş hali bulunmaktadır. Bu bölümde Arapça dualar da okunmaya çalışılıp transkripsiyonlanmıştır. Satır sayıları, yazma metnin her satırın aynı sayıda kelime içermemesi sebebiyle, transkripsiyonlu metindeki son durum esas alınarak gösterilmiştir. Dipnotlar yardımıyla da metindeki orijinal yazımlar gösterilmeye çalışılmıştır.

Dil incelemesi bölümünde yazım ve imla özellikleri, metindeki bütün şekiller tarafı karşılaştırılarak incelenmiştir.

Dizin bölümünde metinde geçen bütün kelimeler madde başı olarak anlamlarıyla birlikte verilmiştir. Bunun yanında her kelimenin geçtiği ilk bağlam da dizinde gösterilmiştir.

Bu metni çalışırken bana hep destek olan ve zaman ayıran hocam Doç. Dr. Selahittin Tolkun'a ve bu eseri tez olarak çalışmam konusunda beni yönlendiren, okuma yanlışlarımı düzeltmemde değerli bilgilerini esirgemeyen hocam Yar. Doç. Dr. Halit Biltekin'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Özgeçmiş

Buğra Oğuzhan ULUYÜZ

**Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans**

Eğitim

Ls. 2012 Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Lise 2007 Yahya Kemal Beyatlı Lisesi, Eşit Ağırlık Bölümü

İş

2013- Araştırma Görevlisi. Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri/yılı: Ankara/17.06.1990

Cinsiyet: Erkek

Yabancı Dil: İngilizce

İçindekiler

	<u>Sayfa</u>
Jüri ve Enstitü Onayı.....	ii
Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Önsöz.....	v
Özgeçmiş.....	vii
1. Giriş.....	1
1.1. Firdevsî-i Rûmî'nin Hayatı ve Edebi Kişiliği.....	2
1.2. Eserleri.....	5
1.2.1. Süleyman-nâme.....	5
1.2.2. Kıssa-nâme-i Süleymân Aleyhi's-selâm.....	5
1.2.3. Da'vet-nâme.....	5
1.2.4. Firâset-nâme.....	6
1.2.5. Münazâra-i Seyf ü Kalem.....	6
1.2.6. Pend-nâme-i Eflâtun.....	6
1.2.7. Silâhşôr-nâme.....	6
1.2.8. Şatranç-nâme.....	6
1.2.9. Hayât u Memât veya Hayât-nâme.....	7
1.2.10. Hakikat-nâme.....	7
1.2.11. Kutb-nâme.....	7
1.2.12. Vilâyet-nâme.....	7
1.2.13. Hazâ el-Kitâbü Fâlü Kur'ân-ı Azîm.....	7

1.2.14. Terceme-i Câmeşûy-nâme.....	7
2. Metin.....	9
3. Dil İncelemesi.....	111
3.1. Hareke ve Diğer Seslendirme İşaretlerinin Kullanımı.....	111
3.1.1. Türkçe kelimeleri ve ekleri doğru okutmak için.....	111
3.1.1.1. Üstün.....	111
3.1.1.2. Esre.....	111
3.1.1.3. Ötre.....	112
3.1.1.4. Şedde.....	113
3.1.1.5. Cezm.....	113
3.1.2. Yabancı kelimeleri doğru okutmak için.....	113
3.1.2.1. Üstün.....	114
3.1.2.2. Esre.....	114
3.1.2.3. Ötre.....	115
3.1.2.4. Şedde.....	115
3.1.2.5. Cezm.....	115
3.2. Türkçe Tabanlarda Ünlülerin Harfle Gösterilmesi.....	118
3.3. Bazı Seslerin Yanlış Veya Fazladan Yazımında Dikkat Çekici Durumlar.....	121
3.3.1. Sin yerine şın.....	121
3.3.2. Sad yerine sin.....	121
3.3.3. Dal yerine zel.....	121
3.3.4. Hemze(fazladan yazım).....	122

3.3.5. ĩ yerine e.....	122
3.3.6. İ yerine ü.....	122
3.3.7. Ü yerine e.....	123
3.3.8. Ze yerine je.....	123
3.3.9. Vav harfi(fazladan yazım).....	123
3.4. Yabancı Kelimelerde Uzun Ünlülerin Kısalması.....	123
3.5. Bildirme Eki –dUr’un Yazımı.....	124
3.6. Üçüncü Teklik Kişî Zamirinin Yazımı.....	124
3.7. Birbiri Kelimesinin Yazımı Üzerine.....	125
3.8. Dükeli Kelimesinin Yazımı Üzerine.....	125
3.9. İle İlgecinin Yazımı Üzerine.....	125
3.10. İyelik Ekleri.....	126
3.10.1. Birinci teklik şahıs.....	127
3.10.2. İkinci teklik şahıs.....	127
3.10.3. Üçüncü teklik şahıs.....	127
3.10.4. Birinci çokluk şahıs.....	128
3.10.5. İkinci çokluk şahıs.....	128
3.10.6. Üçüncü çokluk şahıs.....	128
3.11. Pronominal N.....	129
3.12. Hal Ekleri.....	129
3.12.1. Yönelme.....	129
3.12.2. Bulunma.....	131

3.12.3. Genitif.....	132
3.12.4. Belirtme.....	133
3.12.5. Ayrılma.....	134
3.12.6. Eşitlik.....	135
3.13. Zamirler.....	136
3.14. Edatlar.....	137
3.15. Şahıs Ekleri.....	138
3.15.1. Zamir kökenliler.....	138
3.15.2. İyelik kökenliler.....	139
3.16. Kip Ekleri.....	140
3.16.1. Gelecek zaman.....	140
3.16.2. Geçmiş zaman.....	141
3.16.3. Geniş zaman.....	141
3.16.4. Şimdiki zaman.....	142
3.16.5. Emir.....	143
3.16.6. İstek.....	144
3.16.7. Gereklilik.....	145
3.17. Sıfat-fiiller.....	145
3.18. Zarf-fiiler.....	146
3.19. İkili Yazıma Sahip Bazı Kelimeler.....	147
3.20. Söz Varlığı.....	149

3.21. Yabancı Unsurlar.....	150
3.21.1. Arapça unsurlar.....	150
3.21.1.1. Başa gelenler.....	151
3.21.1.2. Sona gelenler.....	151
3.21.2. Farsça unsurlar.....	151
3.21.2.1. Başa gelenler.....	151
3.21.2.2. Sona gelenler.....	152
4. Dizin.....	154
5. Sonuç.....	467
Kaynakça.....	468

1. Giriş

Satranç; tarih boyunca, kapalı alanlarda yoğun rağbet görmüş eski bir oyundur. Kare şeklindeki satranç tahtası üzerinde iki kişi arasında oynanmaktadır. Oyuncuların amacı, şah piyonuna saldırarak rakibi şahmat etmektir. Oyuncuların hiçbiri şahmat yapamazsa yun berabere biter. Satranç tahtası 64 kareden oluşur. Oyuncular bir şah, bir vezir, iki kale, iki fil, iki at ve sekiz piyon olmak üzere 32 adet taşta sahiptir. Muhtemelen satranç taşları temsil ettiği varlığın biçimindedir(Altınay, 2009, s. 178).

Satranç kelimesi, Sanskritçe çaturanga kelimesinden gelmektedir. Çaturanga kelimesinin anlamı *dört unsurdan oluşan ordu* olarak geçmektedir. Klasik Hint ordu düzeninde de savaş arabaları, süvariler, filler ve piyadeler olduğundan satranç oyunu bu ada ithafen isimlendirilmiştir(Nişanyan, 2012, s. 539).

Bu çalışmamızın yazarı olan Firdevsî, ileride de görüleceği üzere, kaynaklarda Firdevsî-i Rûmî veya Firdevsî-i tavîl olarak kaydedilen Şehnâme yazarıyla aynı adı taşıyan kimsedir. Firdevsî'nin **Şatranç-nâme**'si hamdele, salvele, dört halife övgüsü, padişah övgüsü ve sebep-i telif bölümlerinden sonra satranç oyunun tarihi, satranç oyunun üstatları olan Sîse ve Leclâc'dan bahseder. Hindistan hükümdarının Cemşid Şah'ı alt etmek için satranç oyununu nasıl kullandığını anlatır. İlerleyen bölümlerde ise nazım ve nesir karışık halde, satranç tahtası üzerinde oyun düzenekleri gösterilerek açıklamalar yapılır.

Firdevsî'nin daha çok **Süleyman-nâme** adlı eseriyle tanınması sebebiyle biraz geri planda kalan Şatranç-nâme sade nesir türündeki eserlerden biri olarak nitelendirilebilir. Şatranç-nâme'nin Nuruosmaniye, Münih ve Berlin kütüphanelerinde üç nüshası bulunmaktadır. Bu çalışmada Berlin nüshasının 1-90. Sayfaları hazırlanmıştır.

1.1. Firdevsî-i Rûmî'nin Hayatı ve Edebi Kişiliği

1453 yılında kimi kaynaklara göre Aydıncık'ta kimilerine göre ise Edincik'te doğmuştur. Firdevsî-i Rûmî ve Uzun Firdevsî adlarıyla bilinmektedir. M. F. Köprülü'nün İstanbul'da bir kitapçada bulduğu Süleyman-nâme adlı ünlü eserin Arapça bir giriş kısmından sonra, Firdevsî'nin eserleri ve kendisiyle ilgili birçok bilgi yer almaktadır. Eserin bu bölümüne göre Firdevsî'nin büyük dedesi Gazi Genek Bey, Sultan Alâeddin Selçukî'nin hizmetinde bulunmuştur. 1299 yılında Osman Gazi Bilecik'i alınca ona intisap etmiştir. Daha sonra kendisine Eskişehir Sultanöyüğü'nde dirlik verilmiştir. Burada bir cami yaptırmıştır. Gazi Genek Bey'in oğlu olan İlyas Bey, Orhan Gazi döneminde Gelibolu'ya sancak beyi olmuştur. İlyas Bey'in oğlu Hızır Bey, 1. Murad döneminde Sultanöyüğü'ne sancak beyi olmuştur. Onun oğlu Bazarlı Bey, Yıldırım Bayezid maiyetinde faydalı olmuş, oğlu olan Hacı Genek Bey ise İstanbul'un fethinde bulunmuş, hizmetleri karşılığında Aydıncık'ı zeamet olarak almıştır. Hacı Genek Bey'in oğlu ise Firdevsî'dir (Köprülü, 1996, s. 127-128)

Firdevsî, İranlı **Şeh-nâme** yazarı Firdevsî'den ayırt edilmek için *Türk Firdevsî* ve *Türk Firdevsîsi* gibi adlarla da anılmıştır. İsmi aslen Şerefeddin Musa olduğu ileri sürülmüştür. Ölüm tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte eserlerinde yer alan bazı ifadelerden 1512 yılında hayatta olduğu sonucuna varılmıştır. Firdevsî'nin hayatı hakkında hiçbir bilgi bulunmamakla birlikte Fuad Köprülü'nün, **Süleyman-nâme**'nin Arapça mukaddime kısmından sonra verilen bilgilere istinaden yaptığı açıklamalar hemen hemen her yerde tekrar edilmiştir. Bunlara ilaveten Firdevsî'nin hayatı hakkındaki bilgiler, şifahi yolla yayılarak efsanevî bir nitelik de kazanmıştır (Usta, 2009, s. 63-64).

Firdevsî'nin köklü bir aileden gelmesinin ve doğum yeri olan Edincik'in yazarın düşünceleri ve eserleri üzerinde olumlu bir tesiri olmuştur. Ömrünün önemli bir kısmını Balıkesir'de geçiren Firdevsî, Bursa'da eğitim görmüştür. **Kutb-nâme** adlı eserinde kendisinin hiç öğrenim yapmadığını, ilahi yardıma ve marifete nail olduğunu ve kendi kendisini yetiştirdiğini bazı dizelerinde dile getirmiştir (Olgun-Parmaksızoğlu, 1980'den aktaran Biçer, 2005, s. 247).

Firdevsî'nin manzum, mensur ve hem manzum hem mensur karışık olmak üzere, telif ve tercüme kırktan fazla eserinin bulunduğu bilinmektedir. Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri'nde Firdevsî'nin on dört eserinin adını anmıştır. Bunların bir kısmına **Satranç-nâme** adlı eserde de rastlanmaktadır. Firdevsî'nin eserleri öğretici, bilgi verici nitelikte olduğundan dili genellikle sadedir. Eserlerinde Türkçe unsurların, özellikle halk dilindeki kelimelerin yanı sıra Arapça, Farsça kelimelerin ve bu dillere ait tamlamaların kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca sözlerinin *ibret-engiz* olmaması, yani yabancı unsurları fazla barındırmaması durumunun garipsenmemesi gerektiğini dile getirmiştir. (Olgun, 1978'den aktaran Özyaşamış Şakar, 2007, s. 724)

Esasen tarihçiliğiyle tanınan Firdevsî, ayrıca daha gençliğinden itibaren bütün dînî rivayetler, şiir, kısas, ilm-i nücum, temsilât, felsefe, tıp gibi konularla da ilgilenmiştir. Firdevsî; bildiği, gördüğü ve öğrendiği tüm malumatı yazma eğiliminde olmuştur. Ondan ilk defa söz eden kimse, tezkire sahibi Latîfî'dir. Latîfî, onun hakkında, "*Erbab-ı tevârih beyninde Uzun Firdevsî demekle meşhurdur. Ve tevârihe müteallik te'lifâtı elsine-i âlemiyânda meşhûrdur. Ol bâbda muhit ve müstahzar kimesne idi*" diyerek tarihe ilgisini, ilgi alanını, çabasını, kullandığı kaynakları ve gayretini ortaya koymuştur. Latîfî'ye göre Firdevsî, Kurân'daki tüm kıssaları, ayetleri; astronomi, felsefe, geometri gibi alanlardaki bilgilerin tamamını bir araya toplayarak yazmıştır.(Biçer, 2005, s. 248).

Firdevsî, Osmanlı Devleti'nin yükseliş döneminde yaşamıştır. Kendisi, bu dönemde Fatih Sultan Mehmet ile tanışmış ve hatta ilk eserini bu büyük hükümdara sunmuştur. II. Bayezid devrinde, olgunluk çağını yaşamış ve padişahın isteği ile çok sayıda eser te'lif ve tercüme etmiştir. Yavuz Sultan Selim'in hükümdarlığının ilk yıllarında, onun izin ve iradesiyle kitaplarını yazmaya devam etmiştir. Firdevsî-i Rûmî, klâsik Osmanlı çağında yaşamış bilim, siyaset, sanat ve düşünce çevreleri ile iç içe olmuştur. Kendisinden önce yazılan her türlü kitabı bir şekilde temin edip okumaya çalışmış, okuduğu bütün eserlerden elde ettiği bilgileri derlemiş, bunlara kendi birikim ve tecrübelerini de katarak manzum ve mensur yeni eserler ortaya koymuştur. Firdevsî-i Rûmî, çok boyutlu ve üretken bir yazar olduğu için hemen her alanda eserler vermiş ve bilim tarihine önemli katkılar sağlamıştır. Yazar, "ansiklopedist" ünvanını kazanmıştır(Biçer, 2005, s. 249).

Firdevsî, tarihçiliğinin yanında Türkçeyi kullanma tarzıyla da Türk Diline önemli katkılarda bulunmuştur. Türkçe asıllı kelimeleri özenle seçerek çekinmeden kullanmış, eserlerini Türkçenin temel kaynaklarından biri haline getirmiştir. Yaşadığı dönemde eserlerini Türkçe yazması hafife alınmasına rağmen, yazar Türkçe te'lif ve tercüme yapmaya devam etmiştir. Dili oldukça sadedir. Nazım konusunda başarısız bulunmakla birlikte, nesirde ustalığı kabul görmüştür (Biçer, 2005, s. 250).

Firdevsî; eserlerini yazarken kulaktan dolma bilgileri göz ardı etmiş, şifahi bilgileri, yalan söz ve nakilleri eserleri için kaynak olarak kullanmamıştır. Eserlerinde yararlandığı kaynakların sağlam, rivayetine yer verdiği kişilerin ise devrin en akıllıları olduğunu vurgulamıştır. Bizzat tarih kitaplarını elde etmiş, kendi okuyup inceledikten sonra kaynak olarak yararlanmıştır. Ancak, çoğu zaman, yararlandığı kaynakların adını zikretmediği görülmüştür (Biçer, 2005, s. 252).

Yazar, ömrü boyunca birçok kitap temin etmiş ve çok hacimli bir kütüphane oluşturmuştur. Kitap temin etme hususunda devlet adamlarından önemli yardımlar görmüştür (Biçer, 2005: 252). Hatta iki defa aradığı kitapları edinebilmek için kitapların bulunduğu yerlere tayin alarak gitmiştir (Genç, 1995, s. 12).

Latîfî gibi kimi kaynaklarda Firdevsî Bursalı olarak gösterilmiştir. Bunun nedeni öğrenimini Bursa'da tamamlaması ve Bursalı Melîhî'den aruz öğrenmesi olmalıdır. Bir süre İstanbul'da da bulunan Firdevsî, hayatının büyük bölümünü Bursa, Manisa ve Aydıncık bölgelerinde geçirmiştir. Firdevsî, aklî ilimlerin yanı sıra Simavlı Nakşî şeyhi Abdullah-ı İlâhî'ye intisap ederek tasavvufa da yönelmiştir. Yazar, çağdaşları tarafından şairlik meziyetinden mahrum olarak görülmüştür. Tezkireciler tarafından şairlik yönü göz ardı edilmiştir. Telif ve tercüme olmak üzere birçok eser veren Firdevsî'nin günümüzde on altı eseri bilinmektedir (Köprülü, 1996, s. 127-128).

1.2. Eserleri

1.2.1. Süleyman-nâme

Tarih türünde olan bu eser Firdevsî'ye asıl şöhretini kazandırmıştır. M. Fuad Köprülü İslam Ansiklopedisi'nde, Firdevsî'nin bu eseri 2. Bayezid'in cülûsundan sonra yazdığını belirtir. Ancak, İbrahim Olgun ve İsmet Parmaksızoğlu, Firdevsî'nin bu esere Balıkesir'de bulunduğu sırada Fatih Sultan Mehmed'e ithafen başlamış ve padişahın ölümüne kadar yedi cüzünü tamamlamış olduğunu söylerler. Müellif, 2. Bayezid'in 1481'de tahta geçmesinden sonra yeni padişahın isteği üzerine **Süleyman-nâme**'yi ona ithaf ederek yazmaya devam etmiştir. Eserin esas konusu, Hz. Süleyman'ın hayatı üzerinedir. Ancak eserde tarih, ahlak, felsefe gibi çeşitli konular da ele alınmış, böylece kitap ansiklopedi niteliği kazanmıştır. Köprülü'nün belirttiğine göre, Fidevsî, bu eserde Alp Er Tonga'dan da bahsetmiş ve Türk tarihiyle gururlandığını gösteren ifadeler kullanmıştır. Kaç cüz olduğu konusunda farklı fikirler vardır. Bunlardan Minorsky, 366 cüz olduğunu, Kâtip Çelebi 330 cüz olduğunu, Hasan Çelebi ve Şemseddin Sami ise 380 cüz olduğunu yazarlar. Eserin düzyazı kısımlarında kullanılan dil oldukça sadedir. Firdevsî, bu eserini 2. Bayezid'e sunmuş, Bayezid eserin fazlaca gereksiz ayrıntıya yer verdiğini söyleyerek sekiz cüz seçmiş ve geri kalan bölümlerin yakılmasını emretmiştir. Ayrıca, bu eser üzerinde M. Ata Çatıkkaş, Asuman Akay ve Gülnaz Genç doktora çalışması yapmışlardır (Köprülü, 1996, s. 128).

1.2.2. Kıssa-nâme-i Süleymân Aleyhi's-selâm

Balıkesir'de yazılan eser **Süleyman-nâme**'nin ön hazırlığı olup bağımsız bir eser değildir (Özyaşamış Şakar, 2007, s. 725).

1.2.3. Da'vet-nâme

Bu eser, ilm-i nücûm ve ilm-i garîbe'ye dairdir. Mensur bir eserdir. Arapça ve Farsça bazı eserlerden tercüme olarak 1488 yılında Balıkesir'de hazırlanmıştır. İçerisinde burçlara ait olan 145 adet resim de içermektedir. 2. Bayezid'e sunulmak üzere hazırlanmıştır. Bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Fatma Büyükkarcı eser üzerinde yüksek lisans tezi hazırlamıştır(Köprülü, 1996, s. 128).

1.2.4. Firâset-nâme

Firdevsî bu eseri Balıkesir'de, 2. Bayezid tahta geçmeden evvel yazmıştır. Eserin adı **Süleyman-nâme**'de geçmektedir (Köprülü, 1996, s. 128).

1.2.5. Münazâra-i Seyf ü Kalem

Bir nüshası Millet Kütüphanesi'nde bulunan eser 1485 yılında Balıkesir'de yazılmıştır. Eserde kılıç ve kalem mukayese edilmektedir (Özyaşamış Şakar, 2007, s.725).

1.2.6. Pend-nâme-i Eflâtun

Eser temizlik ve sağlık konularıyla ilgilidir. Farsçadan çeviri olduğu söylenmektedir. M. Ata Çatıkkaş'a göre eser Firdevsî-i Rûmî'ye ait değildir. Firdevsî adında başka bir müellife aittir. Yanlışlıkla Firdevsî-i Rûmî'ye ithaf edilmiştir (Çatıkkaş, 1985'ten aktaran Özyaşamış Şakar, 2007, s. 725).

1.2.7. Silâhşôr-nâme

Farsçadan Türkçeye tercüme bir eserdir. Bir nüshası Topkapı Sarayı'nda bulunmaktadır. Eseri Wickerhauser yirmi bir sayfa halinde yayımlamıştır, daha sonra Selechta Wssehrd Almanca'ya çevirmiştir. R. Bonelli eseri ikinci defa neşretmiştir (Köprülü, 1996, s. 128).

1.2.8. Şatranç-nâme

Balıkesir’de 1503 yılında yazılan eser diğer eserlerden içerik yönüyle ayrılır. Nuruosmaniye, Berlin ve Münih kütüphanelerinde üç ayrı nüshası bulunmaktadır.

1.2.9. Hayât u Memât veya Hayât-nâme

Firdevsî’nin İstanbul’da bulunduğu dönemde yazdığı bir eserdir. Risale olup ahlak ve tasavvuf konularıyla ilgilidir. 98 yapraktan ibaret olan eser manzum-mensur karışık yazılmıştır (Özyaşamış Şakar, 2007, s. 725).

1.2.10. Hakikat-nâme

Eserin içeriği tasavvufa dairdir. 21 yapraktan oluşan eser manzum mensur karışık yazılmıştır.

1.2.11. Kutb-nâme

Mesnevi tarzında 1503 yılında yazılan eser Fransız, İspanyol ve Venedik gemilerinden oluşan birleşik donanmanın Midilli’ye saldırısını detaylı şekilde anlatmaktadır. Eserin tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi’ndedir ve Resul-i Sarâyî tarafından istinsah edilmiştir. Eser İbrahim Olgun ve İsmet Parmaksızoğlu tarafından yayımlanmıştır (Köprülü, 1996, s. 128).

1.2.12. Vilâyet-nâme

Abdülbaki Gölpınarlı tarafından hazırlanan eser mensurdur.

1.2.13. Hazâ el-Kitâbü Fâlü Kur’ân-ı Azîm

28 yapraklık bir eserdir. Nesih yazıyla yazılmıştır.

1.2.14. Terceme-i Câmeşûy-nâme

Eser 18 yapraktan oluşmaktadır. Nesih yazıyla yazılmıştır. Manisa İl Halk Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Firdevsî bu eseri, Farsça aslı olan Nasîr-i Tûsî'den çevirmiştir(Özyaşamış Çakar, 2007:725). Eserde farklı kumaşlarda görünen lekelerin nasıl temizleneceği anlatılmaktadır (Köprülü, 1996, s. 128).

Yukarıda adı anılan eserlerin dışında, adı **Münazara-i Seyf ü Kalem** adlı eserde geçen **Hadîs-i Ahsen, Tecnîsat, Tâli'-i Mevlûd-ı Kebîr** adlarında üç eseri daha vardır.

2. Metin

1

hamd-ı nā-ma'dūd ol hudā-ı lemyezele sultān-ı bī-ḥalele sezā-vārdur kim
bī-şāye'hi ve 'illet kār-gāh-ı nā-büddan bunca 'ilmi ibdā' eyledi ve şenā'-ı
nā[-]

maḥdūd ol ḥazret-i bī-zelele ḥaḫan-ı bī-bedele revādur kim bir pāre düddan
yidi kāt semāvātı ihtirā' eyledi kemāl-i şun'ı birle bu zümrüd bisātı
nilgün baḫrūn üzerinde ḥikmetile döşeyüp muṭabbaḫ ṭur[-]

gütdü celāl-i 'azameti birle ḫudret şatrancını izḫār kılup gūşe
gūşe ḥāne ḥāne heşt cennet bağlarınınuḡ gül-zār renginde tezyīn

kılup bir naṭ' üzerinde durutdı zihī sultān-ı server kim eflāk

ve zer-nigār bisātınuḡ yüzinde mühre-i mihr münīri ya'nī zerrīn şāhin-i

āfitābı her şubḫ-dem kīse-i ḥāverden çıkarup zūhūra getürüp zerreler

piyādelerin yedi ḫudret ile meşārık ḥānesinden sürüp geh

lu'bet-bāzī çerḫe yüz gösterüp şāz [u] ḥandān ider zihī ḥannān-ı

2

ekber kim bir şafḫa-i devāir pergār üzre mihr ü ḫamerī şekl ya'nī

kim māhitāb-ı şāhın encümī piyādelerin gāh meḡarib gūşesinde

sürüp şems-i şāhı ufḫ evinde şāhımāt idüp şeb-i tārik içre

şu'le-i enveri pinhān ider ḫallāḫ-ı 'ālem rezzāḫ-ı benī-ādem oldur kim çarı
'anāşırdan

şāh-i şāhān-ı dil-küşāde at u fil ruḫ-ı rūḫı piyāde ḫilḫat ider kim

rūy-ı zemīn naṭ' üzerinde ḫaşımlu ḫaşmınuḡ üzerine taḫdīre muvāfiḫ

düşürüp gāh nuşret virüp haşmına ğālib şādān hürrem itdürür gāh
tedbīrine başdırup hısmını ğālib eyleyüp ol şāh güm-rāh olduğı
ecilden ceng oyunu içinde māt ve zārile giryān pür-gām itdürür
devrānlar geçmişdür kim bu āfitāb-ı enverī şāhın ve māhitāb-ı
kamerī pādişāhın şaṭranc-bāz-ı felek şubḥ şām bī-ārām kıilup
kim oynar ne ṭāḳ-ı felekde ne rūy-ı zemīn farḳ-ı semekde
ve ne ḥōz insān u ervāḥ u melekde bir kimsenün ṭāḳati yoḳdur kim
aḵa mu'allim olup ta'līm ide veyā ḥōz ol mūhreleri yirinden
götüre hīç şey'ün mecālī yoḳdur ki anları cānib-i baḥteden
el urup alup getüre āḥerīde getüre zāyi' kıilup yitüre
ḥālīḳ-i kevn u mekān ve rāzıḳ-ı ins ü cān u melik-i her dü-cihān ol vāḥid
rahmāndurur

3

ender-i istidlāl der tevfiḳ-i şinā-ḥatr fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

ḥamd-ı nā-maḥdūd ilāha oldurur ḥayy u beḳā
şükr-i nā-ma'dūd o şāha ferd ü vāḥid ol ḥüdā

fā'il ü muḥtār u ḥālīḳ cā'il-i her dü-cihān
kādir-i ḳudret-nümā vü mübdi' eşyā kibriyā

sāmi'-i sırr-ı ḥaḳīḳat şāni'-i bī-çün ḥaḳ
evvel āḥir ezel-i pinhān u zāḥir reh-nümā

vāḥid-i ferd ü ebed sulṭān-ı 'ālem lemyezel

dāverī deyyān ilāh rezzāq-ı ‘ālem pādīšā

ķudretinde kāmīl ol ki ķatreden gūher ķılur

ķılķatinde fāzıl ol ki dōşedi arz u semā

kāfi nūnuķ emrile īcād idūp ol ‘ālemi

ābi gilden ķılķat itdi ādemi ķūn mehliķā

bu toķuz ķarķ u felek yidi necim erkān-ı ķār

ķudreti ķabzında dōner zīr ū bālā mūntehā

ķikmeti ūem‘inden anuķ bir ūererdūr ki ķıķar

server-i encūm ķamer kim bedr olur aydan aya

ķudreti gūndūz bisāt-ı ķāke ūalar zer-niyār

ķikmeti ķarķ-ı ‘arūse ūeb dutar gūl-gūn fetā

ķayy u bāķī kim kemāl-i zātınuķ yoķ naķşı hīķ

zerrece irmeye noķşān ‘ālemi itse ‘asā

ķūr-ı sīnā ķudreti ķāfında bī-ķadr-i kelīl

ibn-i sīnā kibriyāsı vaşfında ‘āciz bī-nevā

fevķ ū taķt u ūağ u ūol u pīş ū pes zāhir ķılup

se mevākid itdi ne ābā vū ķār ū ūmmehā

taġa luṭṭından ŧüküf[e] örtüp ider ol kerem
sebz-i kemḥādan geyürür seng-i ḥārāya ḳaba

gāv-ı baḥrīden düzedür ‘anber-i sārā-ı ḥüb
deŧ-i āḥūdan yaradur nāfe-yi çin-i ḥıṭā

dāne-yi deryāyı ider lūlū mercān birle pür
taġ külāhın ṭoldurur gül lāle birle cā-be-cā

ḥüsrev ol kim eyledür zenbūrına ŧırın ü ŧehd
ḳāsımī kim aldı ḳısmet ḳand ü fāiḳ būriyā

4

sāye-i susan düŧürüp yāsemīn ü sünbüle
nergisün destinde ḳor zer cām-ı cem gītī-nümā

zākir anuṅ zıkrı birle bülbulān elḥān ider
ŧākir anuṅ ŧükrile ŧekker-ŧiken ṭūṭı-serā

ḥākim ol ki hikmetinde var kemāl-ı bī-zevāl
vāḥid ol ki birligine cümle eŧyādur güvā

cennet-i firdevs umup firdevsī ḥakdan zıkr ider
āyet-i lā taḳnaṭū min raḥmetillah abedā

der münācāt-ı firdevsī

ilāhī luṭfuṅ ḥazīnesi bī-pāyān keremūṅ deryāsı bī-kerān cūduṅ secāsı
kāyim feyzūṅ bārān-ı dā'im raḥmetūṅ in'ām-ı şāmil ḡudretūṅ āşār-ı kāmıl
cūduṅ
zıkrinde dü 'ālem bir ḡatre mihrūṅ hevāsında iki cihān bir zerre ilāhī
eger ḡalk-ı evvelīn ve āḡirīn cem' olup eṭbāḡ-ı āsumānı evrāḡ-ı defā[-]
tir itseler bir demde itdūḡūṅ elṡāfı ve in'āmuṅ yüz biṅde birinūṅ ḡesābını
görseler
ve eger benī-ādemūṅ her ḡılı dil ve her aḡşāsı göṅül olsa bir nefesde
ḡılduḡūṅ iḡsānı ve ikrāmuṅ baḡrinden bir ḡatresinūṅ zemīnden zerre[-]
sinūṅ şükrin ide idemeyeler ilāhī ḡün evvel bizden sevābıḡ-ı ṡā'at
ve levāḡıḡ-ı ḡızmet olmadın kendü luṡf-ı 'amīm ve ḡulḡ-ı kerīmūṅden
tevḡīd-i milkine mālīk ve tefrīd-i silkine sālīk idüp fażl-ı 'ināyet
alup tāc ve laḡadd keremnā birle müzeyyen ve mükerrerem iyledūṅ gine ol
luṡf-ı

5

bī-'ivazūṅ ve kerem-i bī-ḡaraḡūṅdan bu mücrim 'āşīlerūṅ taḡşīri ve
küfrānu'n[-]
ni'meleri sebebiyle ḡahr-ı tārācını musallaṡ idüp īmān tācını başumuzdan
alma
şol şarāb-ı ezelī ki elest ḡüninde içürdūṅ ebedī esrük itme ilāhī 'āşīlere
'azāb itmek 'adlise 'afv itmek daḡı 'ahdūṅdür ilāhī mücrimlere 'iḡāb
itmek ḡaḡıse baḡışlamaḡ daḡı va'dūṅdür ilāhī perverdigār nūr-ı aḡmed-i
maḡmūd
ol cümle-i maḡşūd ḡaḡḡıḡün firdevsīnūṅ maḡāmın cennet-i firdevs-i

maḥmūd eylegil

nazm

iy ḥudā ‘izz ü celālün ḥaḳḳıçün
ḳādir-i ḳudret kemālün ḥaḳḳıçün

‘arş-ı a‘lā levḥ-ı a‘zam ḥaḳḳıçün
ḥüsn-i ḥaḳḳa ḥüzn-i ādem ḥaḳḳıçün

ol ḥalīlün ḳıldıḡı fermāniçün
ḳudsinün getürdüḡi ḳurbāniçün

hōd şālih ḥazret-i eyyūbiçün
şidḳ-ı yūsuf girye-i ya‘ḳūbiçün

çeşm-i nūḥun ḡördüḡi tūfāniçün
yūnusun ol çeḳdüḡi zindāniçün

mūsiye nāzil olan tevrātiçün
‘izzetünji şerḥ iden āyātiçün

mūm-ı āhen eyleyen dāvūd için
girye içinde bulduḡı maḳşūdiçün

ḥātem-ı şāh-ı süleymān ḥaḳḳıçün

nağş-ı hâtem ism-i sübhân haqqıçün

hızra nûş olan hayâtı haqqıçün

hem 'üzeyrün ol memâtı haqqıçün

nefî-i 'isâ haqqıçün virdi hayât

zindedür ki görmedi dağı memât

6

ağa nâzil itdüğün incil için

ağmede inen âyet ü tenzil için

ol şehiçün tahtıdur eflâk anuğ

na'tidür tãhâyile levlâk anuğ

mâhe işâret k'etdi ol nûr-ı başar

mu'ciziçün gökde olur şağğa'l-ğamer

ol muğammed çâr-ı yâr aşhâbiçün

âli vü evlâdi vü aḥbâbiçün

yerdeki insân çün sâcid sağa

gökdeki rûḥân çün ḥâmid sağa

mîr ü seyyid kıara toğa 'izzeti

seyyid ġâzî ḥacı bektâş ḥürmeti

mücrimīnem ‘afv kı̇l firdevsiye
yu günāhum viribi firdevsiye

ķaşı̇de mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

olur her derde dermān ĥasbinallah
ider red cevı-i gerdān ĥasbinallah

ķü zıkr ide bulur oddan necatı
günahķār ehl-i tuġyān ĥasbinallah

digil leyl ü nihārı gāh bī-gāh
ķıluban zārı efgān ĥasbinallah

be-her derde devādurur oķuġıl
revān bu metn-i ķurān ĥasbinallah

günāhuķ nāmesinden maĥv olur hep
ser-ā-ser ĥarf-i ‘işıyān ĥasbinallah

olur raĥmet deņizine ġarık ol
di kim kör ola şeytān ĥasbinallah

bulur raĥmet ziyāsından göñül nūr
dinicek cāna ķendan ĥasbinallah

7

iy firdevsî umup firdevsi hağdan

oğı āyāt-ı kūrānı ħasbinallah

fi na'ti'n-nebiyyü şallalahu 'aleyhi ve's-selleme

ve tuħf-i taħiyyāt ve āfiyāt ve şāfiyāt be-cenāb-i ān ħazret-i a'lā ve sened-i

vālā maṭlūb-ı ħalq-ı kavneyn ve ber-güzīde-i maqşūd şağaleyn nūr ħadīka-i

biniş-i farīkeyn server-i enbiyā k̄āfile-sālār-ı kevāfil-i evliyā sultān-taħt-ı

şerī'at

ve burhān-ı taħt-ı ħaḳıḳat dūr ü deryā-ı cūd ve noḳta-i dāire-i vücūd şadr-ı
şuffe-i

şafā māh-ı k̄ubbe-i vefā mu'allā müzekkā müctebā ve nūr-ı ħadīka-i gülşen-i
'ālemīn

ħātem-i nigīn-i nübüvvet ve dūr ü şıdḳ-ı fütüvvet bā-gülzār-ı bāğ-ı risālet

server-i

çemen-i celālet şadr-ı dīn ü devlet muḳtedā-ı şer'-i millet sālīk-i sikke-i

sa'ādet

sākin-i serā-ı siyādet bedr-i āsitān-ı nübüvvet mihter-i dünyā-ı āħiret

müctebā vü muḳtedā server-i enbiyā muħammed-i muştafā şallalahu 'aleyhi
ve's[-] selleme

ķasīde Fa'ilātün Fa'ilātün Fa'ilātün Fa'ilün

seyyid evlād-ı ādem müctebā vü muḳtedā

aḥmed-i mürsel ḥabīb-i ḥaḳ muḥammed muṣṭafā

şun‘-i şāni‘ nūr-ı lāmi‘ şems-i ṭāli‘ ḥaḳ resūl

tīg-ı ḳāṭı‘ bedr-i sātı‘ cefr-i cāmi‘ pür-vefā

naḳd-i maḥzen kân-ı ma‘den ḥulḳ-ı aḥsen pür-kemāl

ism-i a‘zam ferr-i ādem ‘ayn-ı ‘ālem müctebā

fātiḥ-i ebvāb ekmel-i aḥbāb eşrefe’l-ḥalḳ-ı cihān

āmīr aḥkām ma‘den-i en‘ām menba‘-i luṭf u ‘aṭā

8

fāzıl efzal ‘āmil a‘ḳal kāmīl ekmel ehl-i dil

a‘zam a‘lem aḥkem efḥem aḳdem aslem bī-rīyā

hem ḥabīb-i ḥazret-i ḥālīḳ nebī-i şādīḳ kerīm

hem imām u sābīḳ u hem humām-ı pīşuvā

ṭayyib ü ṭāhir-şifāt-ı ‘āḳib u ḥāşir-i münīr

münzir ü nāşır ḥakīm ü şāhid a‘del mehliḳā

mürsel efzal efşah zībā ruḥ u asbah ‘azīz

nuṭḳı şīrīn la‘li emlah hemçü ḥüsrev pādişāh

nūḥ ibrahīm müsā yūsuf ya‘ḳüb u lūṭ

hūd u şāliḥ yā ḥū ‘isā bildisen ḥatm enbiyā

şāhib-i tāk-i le‘amrūk hōce-i her dū-cihān
hāzin-i esrār-ı vahy ol pāk-i zātı ve‘d-đuhā

enbiyānuñ fahrisin ki haqqıñadır haq senüñ
şād u tākā kāf yāsīn yidi yirde mīm ü hā

‘adl olunmaz hūb hişālün kim çeker hayret ‘uqūl
vaşf idemez hōş kemālün bu lisān-ı hāk ü mā

çünki hālīq hūlkuña a‘zam didi ta‘zīm idüp
pes ne dille medhı ide memdūhı hāmid seyyidā

hıl‘atün hayyāt-ı ezel ki qaddüñe biçdi ezel
didi “levlāk mā hālaqtu fi’s-semā’i ve’l-‘alā”

feth olubdur saña bir dem içre fenn-i şad-hezār
keşf olubdur saña leylī içre sırr-ı mācerā

hāzretün kıldı kemān-keş diyüben kiş mā-rāmeyt
kisirünüñ ‘ömrini kesr itdün qayāşiri hebā

haq tebārekken mu‘allim ümmī qoduñ aduñı
şāhiken dū kevine terk idüp qaba giydün ‘abā

teng olur seyr-ı semendün sırrına meydān-ı ‘arş

tarraķu dirken öñünce şafıa ervāh āşfiyā

ķaķalı dest-i nübüvvet birle dīnün ŧablını

on sekiz biñ ‘āleme ŧoldı āvāz irdi şedā

şāhid anuñ şıdķına tevrāt u incil ü zebūr

iy zelil uşda delil ķurbān yiter burhān aña

münkirī bu cehli gör ki itdi inkār aķmede

mu‘terifken seng-i rīze süsemārile ‘aşā

9

şaña ŧoķsan biñ vü esrārı oldı haķdan çün naşīb

ol denizden kim bulunmaz aña ħadd ü intihā

ümnet-i ‘āşilere alduñ nevāle ‘afv için

tā nevāle bula senden bī-nevā ehl-i nevā

penc nevbet şer‘ āvāzın dehre şalduñ ħabīb

çār emīnün çār rükni ŧıtdı heft iķlīm-hā

evveli bu bekr-i şiddiķ olur ol dindār pīr

şāniyā fāruķ-ı ‘ādil şeh ‘ömer kān-ı sehā

şālişā zi-nüreyn-i ‘oşmān kātib-i vaĥy-i emīn

menba‘-ı cūd u hayādur kıaddine kıilmi kıaba

rābi‘i kerrār-ı haydar şāh-ı merdān şīr-i haķ
lāfetā haķķında dinüp nāzil oldu hel etā

çeşm-i nūrı aķmedün ħulķı gibi biri ħasan
ķurretü’l-‘ayn-ı ‘alī şāh-ı şehīdān kerbelā

ālūne evlāduņa aşķābuņa aķbābuņa
şad hezār elf-i taĥiyyāt ola menden serverā

haķ haķıyçün şefķatünnden itme maķrūm ey resūl
ümmetün firdevsiye firdevsi cennet eyle cā

şad dürūd u şalāvāt rūķ-ı pāk-ı aķmede
tā kıyāmet ħaşr olunca şubķ [u] şāmı dāimā

fi na‘t-i aşķāb-ı çār-ı yār rızvānillahi te‘ālā ‘aleyhim ecma‘in

ba‘dehü şad dürūd şad şalāvāt ol resūl-ı ħātemün nebiyy-i benī-ādemün
ħōce-i her

dü-‘ālemün aşķābınun aķbābınun etbā‘ına ol ev‘ine olsun kim “ķālallahu
te‘ālā

yā eyyühā ellezīne āmenüvā şallü āleyhi ve sellimu teslīmā” esenlik anun
ümmeti üzerine

olsun kim küfr ü şirkden el çeküp gönüllerin pāk idüp şıdķ-ı iķlāşile
haķ cānibine dönmişler fi-sebīli’llāh emriyle ‘amel kılup ħazā yolına

kāfirlerle

10

cihād itmekiçün gāzā atlarına binmişlerdür her birisi kâbil evlādından
mütemerridîn

kāfirleri kâtil ol müşrikîn mücebince katl itmege ol t̄azī atlar kim

bindi ol atlaruñ haqqında “ve’l-‘ādiyātı zebhan” sūresi indi “fe’l-mūriyātı

kadhan

fe’l-muğyirātı şubhan fāserna bihi nağ’an” ol atlar haqqında dindi zihī aşhāb-ı
aḥbāb-ı

gāzīyān ki meydān-ı islām bisātı üzerinde dīn şāh yolına ḥaşm-ı bī-dīnle

ḥarb u ḍarb idüp müşrikler şāhın küfr-i ḍalālet gūşesinde māt itdiler

şerī‘at-ı islām döşegin yir yüzinde döşeyüp nā-meşrū‘ ‘amel kılan zālīm[-]

lerden at ve ruḥ fil alup düşmenüñ rüşen günlerin zulumāt itdiler

nazm fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

oynayup küffāriyle şatranc sürüp fil ü at

rūḥın alup kāfirüñ eyledi anlar şāhımāt

şad dūrūd u şad şalāvāt āline aşhābına

tā kıyāmet ola menden rūz u her şeb pāk-ı zāt

fi medḥ-i sultān bin sultān sultān bāyezīd bin muḥammed ḥan

ḥamd-i bī-kıyās ve şenā’-ı bī-esās ol ḥalīk-ı cinn ü nāsa olsun kim bu

firdevsī-i

ḥaḳīri bir ‘ādil kāmīl fāzīl ‘āmil server-i cihān sūleymān-i [za]mān
sikender-i zamān ‘aşırında dile feşāḥat-i ‘ibārāt erzāni ḳıldı kim efzāl
selāṭīn ḥaḳān-ı ‘ālem ‘ādil a‘zam melek müvāyed muḳaffer manşūr
mu‘azzam şeref-i mülūk

ve’l-ümem mevlā türki el‘arabi ve’l-‘acemi ḳahīrū’l-eyyām u ḳıyā’ü’d-devle
behā’ü’l[-]

mille melce’ü’l[-]

11

ümmeṭi celālī’l-milk tāci’l-islām ve’l-müslimīn ḳāmi’i’l-ḡudāti ve’l[-]

mütemerridīn ḳıllī’llahi

fi’l-arzīn sulṭān-ı arzū’ş-şarḳ ve’l-ḡarb sulṭān bin sulṭān sulṭān bāyezīd

bin muḥammed ḥan bin murād ḥan-ı murād baḥş bin sulṭān muḥammed bin
ıldırım ḥan bin sa‘īd şehīd murād ḥan ḡāzī bin orḥan bin ‘oşmān

server-i āl-i ishāḳ peygamber durur

burhān-ı ḥalīfetu’llāh nāzır-ı emīrū’l-mü’mīnīn e‘azza’llahü enşārehü ve

zā‘afe iḳtidārehü zihī sulṭān-ı

ḡāzīyān ḥaḳān-ı ser-efrāzīyān kim milk-i dīn ü ‘ālem taḥt-ı taşarruf ve
irādetindedür serverān-ı ādem şāhān-ı a‘zam dest-i ḳuvvet-i ḳudretindedür

‘adl bisāṭın yir yüzinde döşeyelden

milk-i rüm ḥalḳ-ı şādān her şehir kend-i baḡdād olubdur şāh-ı şāhān olaldan
ḥaşım

üzerine esb-süvār fil-süvār ‘asker çeküp ve yiniçeri piyādelerin sürüp

ḥaşmıla

muḳābil ve mu‘arız olaldan düşmen şāhın māt idüp at ve fil ve rühın alup

ruhı üzre meydān-ı bisāṭ içre tıḡ-ı nuşret çeküp ḳanın efşān cismin ḥāke

yeksān kılubdur

ķasīde fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

zıll-i şubhān āl-i 'oşmān ıldırım hān tāc-ver
milk-i rūmuñ hānıdur ki çākeri her nām-ver

iy şehensāh-ı felek-ķadr ü melek-şüret melik
gelmedi milk-i cihānı sence hīç ihyā ider

'adlün içre ķurda ķoyun maħrem ü hem-dem be-şāz
devrün içre bāz kebüter dost olup bāzī ider

iy şeh-i cimşīd-ťāli' kim mübārek řal'atün
v'iy meh-i ħurşīd-i 'ālem mālīk-i ħayl ü ħaşer

sāye-i çetrün durur devlet gözine nūr-ı maħz
na'l-i şeb-dīzün tozıdur tūtiyā kühl-i başar

12

öğrenür levh-i zamīründen 'uķül ekmel 'ulüm
irişür feyz-i nevalünden ķuru nāye şeker

çal'atündendür münevver nüh felek kevkeb nücüm
ťāli'ündendür müşerref heft kişver baħr u ber

‘aql-ı rüşen re’yiñile öğrenür kı̇nün u ‘örf
kı̇zanur rûhı eğer-i lütfüñile hilm u vaķar¹

zülf-i dāmuñdur ser-ā-ser serverā sevdā-i hāş
la‘l-i cāmuñdur leb-ā-leb çün şedef içre dürer

mehdinüñ āhır zamānı şāh-ı devrānuñdurur
fitne-i āhır-zamāne virmedüñ va‘de k’umar

rāyet-i ‘izz-i şerīfün devlet-i bī-inķilāb
bende-i kı̇adr-i refi‘ün sidre-i ‘alī-nażar

zihnünüzden mes‘ele perçile ma‘lüm oldısa
rāyetün den şem‘e keşf oldı daķāyık ser-te-ser

āfitāb-ı zühre-‘işret māh-ı merrīh-intiķām
müştērī-rāy² u ‘uţārid-fiţnat u keyvān-kı̇adr

çeşmi-i tıgıñ zühāb-ı āb-ı fetħ ü dīn mülk
sāye-i çetrün sevdā-ı nūr çeşm-i her beşer

āsumāndur çün zemīn senden cihān ister ‘aţā
āfitābdan çün hilāl umar ‘aķıl senden hüner

¹ Metinde *hilm* kelimesinden sonraki atıf vavı ye harfi ile gösterilmiştir.

² Metinde *rāy* kelimesinden sonraki atıf vavı sadece kesre işaretiyle gösterilmiştir.

ķuvvetüñ kevni ‘adūña ķavs-ı ķarķ-ı dest-ķeş
himmetüñ vaķti cihān mālı durur zīr ü zeber

ķıdmet-i dergāh-ı ‘ālūñ maķşadı ārāy-ı rāy
şūret-i elķāb-ı ezel naķş-ı nigīnūñ mühr-i zer

dergehüñ içre feraķ şādī ve iķbāl oldı rām
ķazretüñedür zafer nuşret-ķarīn-i nām-ver

iy ħuzāvend-i efāzil ķāsım-ı erzāk-ı ħalk
v’iy hüner-mend-i cihān zıll-ı ħuzā ve dād-ger

ol mişāl-i ħaţķ-ı tuġrāñ defter-i devlet heme
ol nişān-ı³ nām-ı ‘unvānuñ ümīz-i ehl-i der

bī-ķader dūnyā ķatuñda nitekim yoķ ķadr hīç
cāhilüñ ķatında ‘ilmüñ ‘ālimüñ ķatında zer

ķible-i ħācātıdur ħalkā cemālüñ ka‘besi
ol cihetden dergehüñ ider eţvāf ehl-i hüner

13

hem seħāvetle idersin ħātemüñ ŧay defterin
hem şecā‘atde ķılursın pīl-teni bī-pā vü ser

³ Metinde *nişān* kelimesinden sonraki izafet , hem kesre hem de ye harfiyle gösterilmiştir.

ekmel-i kâmil 'uṭārid gerçi olur aḳze'l-ḳuzāt

ḥāzretünün nāmını ol 'arş-ı 'alī üzre yazar

ḳible-i a'lā mıdur yā ka'be-i⁴ 'ulyā ḳapıḳ

menba'-ı faẓl-ı hüner mi yāḥūd ol kân-ı güher

nitekim çetr-i hümāyün tuta bu ferrāş-ı çarḳ

anca kim bu ḳubbe-i mīnāda gün meş'al yaḳar

devletün bāḳī ola 'ömrün ziyād ey şeh cihān

irmeye 'ömrün güline bād-ı şarşar bir seher

fi sebeb-i te'lif-i şatranç-nāme-i kebīr

ba'dehü 'uḳalādan maḥfi degildür kim bu şatranç-nāme risālesin bir niçe
pāre kitāblardan

istiḥrāc ḳılup ḳaleme getürüp taḥrīr ḳılan bu maḥbūb-ı maṭlūb-ı

mergūb maḳāle-i lisān-ı 'arabīden zübān-ı farsīden türkīye tercüme

ḳılup raḳama getürüp ta'bīr ḳılan kim üç yüz altmış altı mücellid kitāb

süleymān-nāmenün muşannifi biḳ sekiz yüz otuz sekiz meclis-i bābuḳ ṭoḳuz
yüz

ṭoḳsan biḳ ebyāt-ı eş'aruḳ mü'ellifidür min-ba'd nice bunun emsāli kitābları

te'lif ḳırḳ dört risāleyi taşnīf eylemişdür eydür kim hīcret-i nebevīnün şallalahu
'aleyhi ve sellem ṭoḳuz yüz ṭoḳuzuncı yılında livā-ı ḳarāsīde şehri

⁴ Metinde *ka'be* kelimesinden sonraki izafet , hemze ve ye harfiyle gösterilmiştir.

balıkesride

mütemekkin olup oturmuşidum süleymān-nāmenün ekşer cildinün ebyātın
nazma getirüp muşanna‘ ve müsecca söyleyüp bitürmişidüm diledüm ki

14

sultān bin sultān bāyezīd ibn-i hān şāh-ı şāhān hān-ı haķan āl-i ‘oşmān
zıll-i subhān için bir ‘acīb ğarīb laţif kitāb te’lif idem maħbūb

maţlūb risāle taşnif idem kim süleymān-nāme mişli ‘aziz-i mükerrerem
server-i

selātin ķatında maķbūl ve muħterem ola tā ki bir niçe mücellid süleymān[-]
nāme birle

derġāh-ı a‘lāsına bārgāh-ı mu‘allāsına tuħfetü’l-ħaķirü’l-faķir hediye ile dem
ki

ħāk-i pāyine yüz sürüp mübārek cemālin müşāhede ķılup ħadīs aħbārınla
müşerref olam maķşūdımı taħşil bu ħızmeti ta‘cıl müflisligüm ġanilıġa
tebdil

ķılam zīrā kim ezelden dā‘ī du‘ācısı olduġı sebebden niçe kerre himmetin
görmüşidüm

derġāh-ı a‘lāsına bārgāh-ı mu‘allāsına yüz sürmüşidüm kerem-i lā-nihāyesine
irmişidüm müdde‘iler nazārında anuġ dostlarıyla oturmuşidum ‘ilm-i ħilm
berekātında

fażl-ı himmetinde devletinde niçe müşķilleri ħal ķılup bitürmişidüm ve
ammā

kim ħazret-i sultāna aţāla’llahu ‘ömrehu lāyık ol derġāha muvāfiķ bārgāhına
varmaġa muţābık tuħfemüz yoġıdı ħızmete yüz sürmeġe daħı iştiyāķımız
çoġıdı bu fikrile ‘aķl-ı ġavvāşın fikir deryāsına şalup fikre varup ħayretde

tırurken nāgihān anı gördüm ki bir serv-ğadd lāle-ğad maħbūb mergūb
bī-ma'yūb ħūb şanasın kim oldurur yūsuf ibn-i ya'ğūb çün cemāl-i
kemālin müşāhede kılup eyitdüm ki fetebārekea'llahū aħsenū'l-ğālīğın ol

15

terkīb-i 'acīb ol şūret-i ġarīb ol nāzik ħabīb dildār-ı dil-firīb görüp
lağad ħalağne'l-insāne fī aħsenitağvīyim āyetin okuyup ħademinde baş
ğoyup diğğatile nazār-ı pāk kılup gördüm ki bir meh-rūdur ki müşk-sāy
ola

bir meşkdür ki meh-fersāy ola bir leb-i şekkerdür ki mey-fürüş ola ve bir
mey

dür ki şekker-nüş ola bir ħadddür ki serv-i revāndur bir peykerdür ki
hemīn cān-ı revāndur bir yüzdür ki açılsa tāze güle beñzer bir dildür ki
söylese bülbüle beñzer bir dişi var ki dür-i ħōşābe dönmiş bir duğağı
var ki la'l-i nāba dönmiş āhū-çeşm-i ħō 'abhere beñzer ol siyeh zülfi
'anbere beñzer

alnı bedr olmuş aya beñzer ħaşları müşki tozlu yaya dönmiş bir ġonçe
deheni

var ki ħoğğā-i yāğūt olmuş bir ħayāt-bağş lebi var ki 'uşşāğ cānına
ğut hem mūnis olmuş bir tūği-i cāndur ki ten ħafesinde mütemekkin olmuş
māhāzā

beşer didüm illā insān degil melege beñzer ħūriye ġilmān didüm ammā
mihri

ān ħahr-ı bī-ğad felege beñzer devlet-i nā-ğāğ gibi irişüp fi'l-cümle 'ilmüm
yetişüp

ol şaneme mağla' oldum ki bu eyyām-ı āğir-zamān-ı devri-i ħamerde ol

fitne-i āhir-

zamān şāh-ı hūbān maḥbūblarına maḥbūb-ı re'is olmuş hūsn-i şabāḥatde

reşk-i

ġilmān ve luḥf-ı feşāḥatde maḥsūd-ı saḥbān idi zülfinüñ her tārı revnāk-ı

şeb

tārı ve māye-i nāfe-i tātārı şikest kılurdu yüzi āfitābidi tedvirde ve

16

māhitābıdı tenvīrde mehābeti kāmīl beşāreti şāmil idi çün gül-i ruḥsārını

gördüm bülbül-veş dile gelüp şakıdum bu ġazeli bünyād idüp oğıdum

naẓm fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

cāna ve'ş-şems āfitābı zāt-ı mehtābuñdadur

āyet-i ve'l-leyl remzi kāküli tābuñdadur

la'linüñ ḥaḫḫında vardı nükte-i kevşer ṭahūr

sırrı ve'n-necmüñ beyānı lü'lü'-ı nābuñdadur

enfünj ol engüşt-i aḥmed ḫaşlaruñ şaḫḫa'l-ḫamer

ḫābe ḫavseyñ ile yāsīn emr-i miḥrābuñdadur

lezzeti āb u ḫayātun şerbeti ḫand-ı nebāt

ḫaşşa-i yāḫūt-ı rümmān la'l-i 'unnābuñdadur

o şaçun zūlmātı devrin şeh sikender sürdi lik

bilmedi hıızruñ hayātı la‘l-i cüllābuñdadur

perçemüñ ‘anberle kāfūr üstine bağlar niķāb

ħatı-ı ta‘līķ-i ğubāruñ aşl-i i‘rābuñdadur

nergesüñ müjġān-ı hindü elde tutar āyine

cām-ı⁵ cem ġītī-nümā ol ‘arız-ı tābuñdur

burka‘yı götür cemālünñden cihānı enver it

mihr u⁶ māh olsun münevver raħm kıl ħapıñdadur

āyet-i ħizb ü ‘arş olur işāret ħālünñe

‘ayn-ı mā-zāġa‘l-başar o nerges-i ħābuñdadur

zāhidā ħālāt-i ‘aşkuñ müfti bilmez remzini

künt u kenzünñ sırrını bilmek yine bābuñdadur

ruħlaruñ nārında görüp ol mu‘anber ħālünñi

çün ħalīl oda tutuşmak ‘ādeti aħbābuñdadur

lā‘übālī ‘arifün maķşūd-ı dīzāri-i dost

cenneti zāhid saña iste ki ħullābuñdadur

yañaġuñ üstinde ħālünñ ġörelī firdevsinünñ

⁵ Metinde *cām* kelimesinden sonraki izafet, yalnızca ötre ile gösterilmiştir.

⁶ Metinde *mihr* kelimesinden sonraki atıf vavı yalnızca kesre ile gösterilmiştir.

iy melek-manzar nigāh-ı kuṭbū'l-aḫṭābuṅdadur

17

mukāleme kerden-i firdevsī maḥbūb-rā

fi'l-cümle ol dilber-i ra'nāy⁷ görüp hızm̄et ŧerāiṭin yerine getürüp maḫām-ı
'uzletde künc-i ḫalvetde ol dil-ārām ile ārām idüp oturdum ba'd ez-ta'ām
ol server-i gül-endām tūṭi-i ŧekker-fiŧān gibi dile gelüp feŧāhat ve belāgat
ve melāhat birle söze girüp kemīnenün ḫālin ḫāṭırın ŧorup ḫehreṅde
melālet

niŧānı var sebep nedür diyü su'al idecek nāz u ŧive güncile gönca-dehenden
dür-fiŧān

ḫılup ḫıl u ḫāl gāh mekr ü āl ḫarāmī-yi ḫün-ḫör ḫeŧm-i mestine ḫanum
ḫelāl idicek

kemīne daḫı ḫāzret-i ḫāḫan-ı ŧāh Süleymān e'aza'llahü enŧārehuya varmağa
ḫāk-i pāyine

yüz sürmege müŧtāk olduğımı ammā kim ol ḫāzrete muvāfiḫ hediye ve
nüŧḫā ve risāle

ol 'ārifün ṭabī'atine muṭābıḫ maḫsūb maḫālumuz olmaduğında dem-beste ve
'āciz ḫalduğımı

bu hızm̄et kendüme vācıblığımı farz bilüp ammā kim ḫāzretine lāyık
tuḫfemiz

yoğıdığın 'arz eyledüm fetellebbesem ŧenāḫiken mücebince tebessüm ḫılup
elfāz-ı ŧirīn birle

⁷ Metinde *ra'nāy* kelimesindeki belirtme hali yalnızca *ye* harfi ile gösterilmiştir.

dile gelüp eyitdi yā monıla firdevsī pādişāh ḥāzreti şaşranc oynamağa gāyet ṭālibdür

ve ol bāzī ‘ilminde māhir ḥaşma gālib ve kādīr olmağa rāğıbdur eyle olsa ḥāzretüñe

daḥı kitāblardan istiḥrāc idüp bir şaşranc-nāme te’lif itmek ḥadīs-i muḥtāriile ebyāt-ı eş’ārile elfāz-ı dürer-bārile muşanna’ müsecca’ şaḥīḥ şarīḥ taşnīf itmek vācīb[-]

dur kim şaşranc-nāme eger maṭlūb veyā ṭālibdür ser-cümle ekābir ü eşyā pīr ü bernā

18

şaşranc-nāmeye rāğıbdur ‘ale’l-ḥuşuş kim bugün devrān-ı zamānīde vilāyet-i

‘oşmānīde elfāz-ı ‘ibāret feşāḥat belāgat melāḥat içinde çābüksün nazım

neşir dürmekde ḳademünj dölek ve ṭab’uñ bābdur ve lafz-ı ma’nā cem’ eylemekde ḥāṭıruñ

yavlaḳ tīzdür ki ḥāzretünj ḥıred-mend ü nīk-rāydur ve söz dizginine mālīk

ve delilük meydānında şeh-süvārsın ekābir-i eşyā ḳatında rağbetünj ‘izzetünj ḥürmetünj

‘ibāretünj vardur ḥaşşa kim bununj emşālince resāil elfāzına ekmel-i kāmīl

ḳābil

zarfā ve’ş-şi’r-i eḳāyil muşanna’ müsecca’ menşūr u manzūm yādigāruñ var memleket ‘arūsların

ḥāzretünjünj şol bīkr-i fikrünjünj rāzī gibi bezeyüp ḥāṭır ḥücesinden çıkarup

ki izḥār ḳılursın pāk-ṭāḥir mütemeyyiz dileyici kāmīllere sūḥandān-ı

fāzıllara

‘arz idersin ki ma‘ārīfile ‘ālemde vilāyet-i rüm memleket-i ‘araba ve diyār-ı

‘acemde iştiḥār bulursın ve her ḥikmet altında bir ḥikmet ve her söz

terkīb

altında bir laṭīf terkīb ile maḥbūb ve ṭurfe ma‘nī bağlamak te‘līfine üç yüz
altmış altı cild süleymān-nāme taṣnīfine meṣgūl olaldan rūm vilāyetinün
fāzılları ıldırım ḥān memleketinün kāmilleri cihān içinde kim maḳāle
te‘līf iderler süleymān-nāmeni yād idüp ḥāzretün ta‘rīf iderler ‘ale’l-ḥuṣūṣ
ki süleymān-ı belḳīs-nāme(y)i tecnīs-i tāmmla kim nazma getürüp zūl[-]
ḳāfiye kim
tamām eyledün yidi biṅ beyt üzerine kim āḥir ḳılup söyledün söz
döşemekde

19

ḳamu ṣan‘at ehlinün ṣarrāfısın kim ṭab‘uṅ leṭāyif göstermek içinde
hevā-ı kāyināte beṅzer ve sāḳılıḳda⁸ ‘aynü’l-ḥayāta beṅzer sözlerün ḳand-ı
fāyıḳ
ṣehd-i nebāte beṅzer diyüp ta‘rīf idicek ṣehd-i ṣekker kim yidi eyitdim ki

nazm fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

serv-i ḳaddün la‘l-i kevṣer zemzem ü āb-ı ḥayāt
yāḥūd ol ‘īsā-nefes ki mürdeye virür ḥayāt

ḥüsni muṣḥaf ḥāli ḥizb u ḳaşları ‘aṣr-ı tamām
zülfidür rāhib-i siyeh-pūṣ yanāḡı lāt menāt

⁸ Metinde *sāḳı* kelimesi sad harfiyle yazılmıştır.

neşr

kaçan kim ol dilber-i⁹ ra'nā maḥbūb-ı dil-küşā bu za'yife ol vechile luṭfile
cevāb virecek sözüni müvecceh görüp ḥükmine maḥkūm emrine me'mūr
olup bir niçe pāre kitāblardan ve şeh-nāmeden ve 'acāibü'l-maḥlūqāt-ı
kebirden

ve k̄abus-nāmeden ve ğarāibü'l-mevcūdāt kitabından ve ihvān-ı şafādan fi'l-
cümle

sā'ir-i minhüm niçe pāre kitāblardan istiḥrāc kılup şaṭranc bisātinuṅ sekiz
ḥānesine müştemil sekiz faşl üzre mün cemil menşūr manzūm aşah ḳavli
üzerine

te'lif taşnif eyledüm nite şöyle kim bābü'l-evvel evvel ki bābda ibtidā'-ı
şaṭrancuṅ aşl-ı mü'ellifi kimdüğin beyān ider ve idrīs nebīnün 'aleyhi's[-]
selām

cimşid şāhıla şaṭranc ḥuşūşında vāḳı' olan menāḳıbın ve süleymān nebī
maḳālesindedür 'aleyhi's-selām bābü's-şānī leclāc-ı kāmilün kemālin ve üstād

20

sīse ile ḳaziyyelerin beyān ider bābü's-şālis leclāc-ı şaṭranc-bāzile

büzür cmihri

ḥakīm baḥişlerindedür ki nūşirrevān-ı 'ādil zamānında vāḳı' oldı bābü'r[-]
rābi'

şaṭranc oynamağuṅ edebin ve şerāiṭin ve ihvānın ve zamānın ve ḳavā'idin
bildürür bābü'l[-]

ḥāmis şaṭranc ḥānelerinün taḳsīmince 'ilm-i hendese mücebince leclāc-ı

⁹ Metinde *dilber* kelimesinden sonraki izafet, ye harfi ile gösterilmiştir.

kāmil

şāh-ı kisrīye ‘arz-ı hüner idüp kemālin ‘arz itdügin bildürür bābü’s-sādis
ta‘biyeler beyānındadır ki ol ta‘biyeleri gönlinde hıfz iden şaṭranca ṭālib
olan kimse ḥaşmına mağlūb olup gālib düşürür bābü’s-sābi‘ yetmiş
yedi dürlü manşübelerün beyānı içindedür ki ser cümlesini imtiḥān
kılıbdurur

tecribe olmuşdur bābü’s-sāmin şaṭranc oynamak e’imme-i ehl-i dīn kavliyle
ḥarām mı degül mi ve daḥı şaṭranc kāl yüzinden ḥāl yüzinden nazār
itmekligile fevāidin

bildürür meşāyih üslūbı üzre ḥaḳıḳat ḥālin beyān ider kim ḥalāyık-ı
ta‘limsüzün

ve daḳāyık-ı tefhīmsüzün şaṭrancun ‘ilmine muṭṭali‘ olasın kim ehlu’llah anı
oynamak ile ‘ömrlerin zāyi‘ kılmayalar bu ‘ibretlere nazār idüp ṭāk
tutmaya[-]

lar pes bu sekiz faşl üzre şaṭranc bisāṭınun sekiz ḥānesine müştemil
heşt cennete münāsib sekiz faşl üzerine bu şaṭranc-nāmeyi bu firdevs-i
bende

za‘if ḥadīs-i muḥtārile taşnīf idüp ḳaleme getürüp te’lif eyledüm ebyāt-ı
eş‘āriyle raḳama getürüp taşnīf eyledüm bu ‘ilm çünkim māhir olup şöhret

21

buldısa bu risālenün ismini şaṭranc-nāme-i firdevsī ḳodum tā kim sulṭān-ı
a‘zamun

ḥakan-ı mu‘azzamun māliki’l-ümemün mevlā mülüki’l-‘arabi’l-‘acemün
zılu’llahi fi’l-arzın el-mü’eyyedü bi’n-naşri ve’t-temkinü’l-muzafferün
e’za’llahü enşārehunun dergāhına ‘alī bārgāhına tuḥfetü’l-faḳīrül-ḥaḳīr

hediyə şunup hāk-ı pāyine yüz sürecek

ümīd-vāram ki bu şatıranc-nāme risālesini birle ol hümā sāyenüñ vaşf-ı

cemīl hāzret-i hüdāvendigār-ı a‘zamuñ sulţān-ı mu‘azzamuñ hāķan-ı

‘ālemüñ meliki’r-rūmi’l-‘arab

ve’l-‘acemüñ sāye-i ilāhuñ şehinşāh-ı ıldırım şāhuñ ebbede devletehu
zideķadrehunuñ devrānı

içinde şenā-yı cezīl ilā-gāyetü’d-dehri ve nihāyeti’l-‘aşrı zıkr olına firdevsī
meddāhı idügi biline

nażm fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

nite kim çerh-i felek her şeb döşer naţ‘-ı siyāh

dest-i ķudret anca kim mühre sürer kevkeble māh

niçeme eflāk-ı şatıranc oynaya her rüz u şeb

hāşm-ı sulţān māt oluban dura bākī pādişāh

el-faşlü’l-evvel

evvelki faşl hūkemā ķavlince ‘uķalā naķlince şatırancuñ mü’ellifi naţ‘ınuñ
muşannifi

kimdür beyān idelüm nite hūkemā-i muteķaddimīn bunda ihtilāf eylediler

nite ekşer-i hāķuñ dilinde budur kim şatırancı leclāc te‘līf itdi ve nerdi

büzürcmihr-i hākīm taşnīf itdi ammā ki saħīh ķavl şarīh naķl budur ki

bir gün süleymān peygāmerüñ kim dīv peri hūkm-i fermānındaydı ve

vuħūş u

tuyūr

mür mār ‘ahd-i peymānında idi dīvān-ı seng-serler kāse-keşān-ı maṭbah-ı
cāhidi perniyān-ı māh-ı peykerler kevākib-mevākib sipāhidi merkeb-i
cüvād bād-ı cifteden kerden ‘āre naqş-ı pend-i dībā-ı rebī‘ cehre-küşā-ı
şuver-i

bedī‘-ferrāş-ı ḥayme-i şehāb naqḳāş-ı şahīfe-i āb-dehinde ṭāvus-ı pāğ-ı pür-
şikende

cilve-i nāmūs-ı çirāğ-ı bŷy-ı ber-kŷlŷbe-i ‘aṭṭār ṭalbe‘e-i kār-dān tatar sābıq-
tācirān-ı

ḥuster ‘āşıq-ı duḥterān-ı çemen ya‘nī nesīm-i devrān sefā-baḥş-ı cān ins ŷ
cān

taḥt-i taşarrŷf irādetinde idi yetmiş iki millet yŷz yigirmi dŷrt dŷrlŷ
maḥlŷkāt

baḥr ŷ per içinde biḡ bir dŷrlŷ mevcŷdāt sŷleymān-ı mŷrselŷn sultān-ı
a‘delŷn

ḥaḡan-ı ekmelŷn dest-i ḡuvvet-i ḡudretinde idi dilese merkeb-i bād ŷzerine
zīn-i

temkīn urup āheste eṭrāf-ı ‘ālemi seyrān iderdi ki *ḡālullahu te‘ālā tecri bi-
emrihi*

ruḡen āşābe ve eger istese bir sā‘atde çış ile yile sŷvār olup yidi iḡlīmi

cevlān meḡārib ŷ meşārıḡa varup tarfetŷl-‘ayn içinde on sekiz biḡ

‘ālemi melik-i felek u rŷy-ı zemīn şevr ŷ semeki teferrŷc idŷp gŷrḡlini

şādān iderdi

kemā ḡālallahŷ te‘ālā ve’s sŷleymānŷr riha ‘āsifeten fi’l-cŷmle menşŷr

taşarruf-ı kişver-i ḡāk kef ŷ kiffetinde idi ve zamān-ı inḡıyād leşker-i

bād abze-i ebālet ri'āyetde idi Őunūf zuġfuf uyūr Őaf Őaf anadların
aup baht tahtınınuŶ ve serīr-i serverīnūn ũstine sāyebān-ı sa'ādet baġlarlardı

23

nazm fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

zıll-ı ma'būd ibn-i dāvud Őāh sūleymān Őehr-i yār
o nübūvvet tahtı ũzre otururdu bahtiyār

hūkmine maħkūm olurdu izn-i haqla bī-gūmān
ār 'unŐur ins ũ cinn ũ vaħŐ u ayr u mūr u mār

yetmiŐ iki milletele yūz yigirmi dōrde haql
berr ũ baħrūn ire biŶ bir ũmmetū hep bī-Őūmār

haŐretine tābi' olup geldi cūmle hızmete
emrine me'mūr idi hep ger Őıġār u ger kibār

sāyebān sīmurġ-ı āf olmuşıdı anuŶ tahtına
yel felekde gōtūrürdi tahtın anuŶ nām-dār

anca sultān gelmedi vū 'ālem-i sūflīde hī
anca devlet kimseneye virmedi perverdigār

gūŐ-ı hūŐı utuban firdevsīye olġıl hamūŐ
tā ki Őarancı mū'ellif kimdūr eyde kām-kār

dāstān-ı salṭanat-ı süleymān ve aḥvāl-i ŧaṭranc ki idrīs te'lif kerd est

ḥakīm ḳavlince pes ol süleymān ibn-i dāvud ol nebī-yi emīn maḥmūd resūl-ı
ma'būd

sulṭān-ı mes'ūd ḥaḳan-ı mevcūd 'imāme-i ḥalil ŧarınup cübbe-i ŧiti
giyüp nübüvvet taḫtı üzerinde ḳarār ḳılup oturmıŧıdı nübüvvet ḫātemi
barmağında mūsā 'aŧasın eline alup ins ü cān ḳavmin fermānına getürmiŧidi
negāḥ keyḳubād ŧāhdan ḳāŧıd gelüp bir la'līn ŧaṭranc tuḫfe getürdi
ol zamānda 'arab-ı 'araba içinde benī-isrā'il beglerinde ŧaṭranc gördükleri
yoğıdı pes süleymān ta'accüb ḳılup ŧaṭrancuḅ mührelerin görüp aŧlın fer'in
gelen ḳāŧıddan su'al itdi ḳāŧıd eyitdi keyḳubād ŧāḥ taḫt[-]

24

gāhında bir çiftçi zirā'at iderken ŧabanı demüri bir pülād ḫalkaya gezer ki
ol demür ḫalka bir mermere muḫkem berkinmiŧ ne ḳadar ki ceḥd ider
bozamaz
gelüp ŧāḥa ḫaber itdi ŧāḥ devletile ata süvār olup üzerine vardı
mühendislere emr itdi ŧan'atile o mermeri ḳopardılar bir kefenk açıldı
fonuslar yaḳup ḳırḳ ayaḳ nerdubānile zīr-i zemīn içine girdiler bir ḫazīne-i
cimŧide irdiler ki diller anı vaŧf idemez ḳırḳ ḫüsrevānī küb
bulındı ki her küpüḅ içinde biḅ ḫoḳḳa altun bulındı ki her ḫoḳḳa
biḅ miŧḳāl altun idi ve içinde bu la'līn otuz iki dāne mühreleri
daḫı bir altun ŧanduçca içinde buldılar ammā ki neydügin bilmeyüp 'acem
ḫükemāŧı 'āciz ḳaldılar 'āḳıbet ŧāḥ ḳatına 'uḳalā cem' olup bu mühreleri
neydügin varısa süleymān farḳ ider diyüp keyḳubād ŧāḥ emriyle

nebî h azretiŋe Şaldılar egerŋi kim ol h azinede t ar ıh buldılar ol genc   m alı
ve bu mühreleri cimşid Ő ahuŋ iduŋin bildiler velikin bu mühreler ne neme
idug n bilmeyüp ‘ ciz  aldılar s uleym n h azreti bu sözi ki işitdi
lo m n h ekim ile meşveret itdi ins   c n begleri cem‘ oldılar
hiç birisi bu m uhrelerden niŐ n vermeyüp ‘ ciz  aldılar ‘ kibet
s uleym n h alvet-ı h aŐına vardı iki rek‘at nam z  ilup nübüvvet

25

h atemi üzerinde maŐt r olan ismullah-ı a‘zamı o uyup h ak üzerine
müvekkel
olan melegi da‘vet itdi  unki melek-i a‘zam geldi h a kuŋ izni birle
s uleym n
emrine kim me‘m r oldu s uleym n eyitdi ki y  m alik-i müvekkel-i h ak
cimşid
Ő ahuŋ cismi ki h ake yeks n oldu anuŋ h akine müvekkel olan melegi h azır
 ıldı pes melek-i müvekkel-i h aŐ da ı bi-izn-i h alı -ı s bh neh  bi-emr-i
hükm-i s uleym na
cimşid h akine müvekkel olan melegi getürdi s uleym n ol melege bu
mühreleri
su‘ l itdi melek cev b virdi ki y  s uleym n bu la‘l n mühreleri cimşid
h al-i h ay tında iken sal anat tahtında oturup a r n begleri ile oynardı
anı bilürem diyü cev b virdi yine h azreti s uleym n su‘ l idüp eyitti ki
bu mühreleri cimşid Ő ah nice oynaduŋin bilür misin h a ruŋda eger varısa
aŐılıyla bize ta‘lim  ılır mısın dinicek müvekkel h ak-i cimşid eydür y 
s uleym n

melek bu bāzī kısmete girmez benüm tekvīnümnden ğayrı bu mühreleri saña kimse

ta‘līm idüp haber virmez ki dünyevī şan‘atları tekvīn bilür saña

ta‘līm daħı ol tekvīn kıılır biz hüküm-i hālıkdan taşra iş itmezüz dünyevī sözleri

bilürüz velīkin şerh itmezüz diyüp ol melek edebile hāmüş olıcağ

süleymān hüküm eyledi varup ol melek-i tekvīni getürdi süleymān

nazarına yitürdi fi‘l-cümle bu arada söz çoğdur süleymān-nāme-i kebīrde aşıyla

26

şerh olubdur eger cümlesin şerh idersevüz tavīl olur pes süleymān

hazreti ol tekvīnden bu otuz iki dāne la‘līn hoşğaları su‘al itdi

tekvīn eydür yā nebiyyullah hağğıñ emriyle ben tekvīn ki melek-i hāk-i cimşīdün

hızmet-karıyam cimşīd şāh sekiz yüz ‘ömr sürdi kırk yıl küfr ü şirk

içinde oldı andan şonra idrīs peygāMBER şerī‘atine girüp altmış

yıl idrīsile ‘ömr sürdi yüz yıl tamām olıcağ idrīs semavāte ref‘ olundu

cimşīdi iblis-i pelīd azdurup yine kāfir eyledi andan şonra altı yüz yıl

küfrile pādīşāhlık sürdi salṭanat-ı tārīh ‘ömr-i cimşīd yidi yüz yıla

kaDEM başıcağ cimşīdün kemāli zevāle mübeddel olup dehhāk mārī hurūc

idüp cimşīdün salṭanatın aldı cimşīd dehhāk elinden kaçup yüz yıl tağ

içinde bağ arasında yürüdi ‘ağıbet dehhāk bulup helāk eyledi kim bu

melek-i müvekkel-i

hāk-ı cimşīd çār ‘anāşır merkebinden terkīb olaldan yine vücūd-ı cimşīdi

dest-i mevt hāke şalaldan cism-i cimşīd toprağ olaldan müvekkel-i hāk-i

cimşidi tā kıyāmete dek hıfz idecekdür ammā ki süleymān ol zamānda ki
cimşid salţanatuñ tahtında qarār kılup oturmışdı illā ki küffār ü
mütemerridīn ve
mecūsī ve müşrikīn cimşidüñ idrīse īmān getürdigine düşmān olup
yir yirin baş götürmişdi her vilāyetden feryād çike gelürdi cimşid

27

şāh ‘ıyş ve nūşa meşğül olduğı sebebden ceng ü cidāle muqayyed olmayup
harb

ve darbdan fāriğ olurdı pes idrīs nebī ‘aleyhi’s-selām diledi ki cimşid
şāhı ceng itmege kıvındura tā ki cimşid harbe ve darba heves idüp e‘ādī
ciger[-]

lerin kıahr kılıcı odına yandura pes idrīs hulvet-i hāşına varup ‘aql ğavvāşı
fikr deryāsına şalup ma‘ānī cevherlerin gönline getürüp şaţrancuñ
altmış dört hānelü bisāţın düzup te’lif eyledi cimşid şāh yirinde şāhı
veziri yirinde ferzīn fil menkelūs-süvār pehlevānlarında fil sām-süvār-
veş esb-süvār begleri yirinde atı kıodı şāhib-kıran heft kışver-i tīg-zen-i
server ü selāţınlerinde ruħı kıodı andan bir üstād-ı kāmīl hünermend-i fāzıl
a‘kal-ı ‘ākıl ekmel-i kāmīl şākirdine şaţranc ta‘līm idüp cimşid nazarına
getürdi cimşid şāh görüp otuz iki pāre mührelerini altmış dört hānelü
naţ‘ını

şaţrancı görüp cimşid cimşidliğince neydügin bilmeyüp ‘aciz olup fark
kılmayup idrīsden su‘āl eyledi hāzret-i idrīs şākirdiyle taht-ı cimşid
kenārında oturdı naţ‘ döşeyüp şaţranc bisāţ üzerine getürdi kıaçan kim
şākirdile idrīs şāh nazarında şaţrancı kim rāst oynadı cimşidüñ erliğı
cevheri şamarı cūşa gelüp e‘ādī ğayretinden cigeri kıanı kıaynadı ceng ü

harbden şefa sürüp idrîsden şaṭrancı öğrenüp ta'lim aldı rub'-ı meskûnuḡ

28

heft kişverüḡ bir yıllık ḡarācın cevher-i çin ve kıymet-i taḡt-ı zerrîn 'ācir
idrîse

teslîm eyledi andan şaṭranc sebebiyle ceng ü ḡarbe heves itdi az zamān

içinde leşker çeküp e'ādî kılıncdan geçürüp cihān milkini tṭtdı

'asker çeküp 'aşr içinde 'araşāt tṭtdı cihān şāhlarınuḡ

'ākıbet at fil ve rûhın alup şāhmāt itdi egerçi kim cimşîd şāh

şaṭrancı begenüp taḡsîn itdi velî idrîs semavāte ref' olınuḡdan şonra

idrîsüḡ kemāli 'ālemde menşür olmasun diyü her kimde kim şaṭranc varısa

alup

ḡıfz eyledi ve her kim şaṭranc oynasa siyāset kıldı ammā ki bu la'lîn

şaṭranca

kim kendü rāḡıb olduḡı sebebden düzdürüp ḡalvet-i ḡāşda oynardı

şonra ki deḡḡāk devri ki yetişdi ol zirā'at iden ikinci bulduḡı

genc-ḡāne-i cimşîd şāh cemî' māl esbābıyla pinhān eyledi ki bu şaṭranca

kimse

muṭalli' olmaya ve ol gence daḡı kimse el urmaya çünki cimşîd vefāt

itdi devr-i deḡḡāk yitdi zṭmle 'ālemi tṭtdı niçe şaṭranc cihān ḡalkı

cānlarından bîzār olup

her birisi bildüḡin unuttı

naẓm fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

oynayup şaṭranc deḡḡāk ütđi cimşîdi iy yār

itdi şehmât aldı tahtın kıldı cūdın tār u mār

eyle zālīm kıpıdı dehhāk eyledi milki hārāb
ki oldı ĩrān milki vĳrān hālķı yeksān tār u mār

nerd u Şaşranc oynamaķlıķ itdi terk ü kāmĳlān¹⁰
gitdi Őařrancuĳ niŐāķı ķaldı Şad renc āh u zār

29

anca zılm itmedi Őeddād u nemrūd-ı Őedĳd
gitdi ‘ālem ĳcre dehhāk eyle ķahr-ı¹¹ bĳ-Őumār

ol sebebden ķaldı Şaşranc oynamadı herkes
itdi hālķ anı ferāmūŐ ol zamān Őöyle ki var

Őāh-ı Őařranca muşannif olur idrĳsü’n-nebĳ
Őĳse vü leclāc olur gerķi¹² anılan tāc-dār

bābū’Ő-Őānĳ

ikinci bāb leclāc-ı kāmĳlūĳ kemālin ‘arz itdūĳi hūnerin bildürür üstād
ŐĳŐeyile¹³

hakĳm ķavlince ķaçan kim hāzret-i sūleymān tekvĳnden Őařranc-ı cimŐĳdūĳ

¹⁰ Metinde *kāmĳlān* kelimesindeki i ünlüsü ötre ile gösterilmiştir.

¹¹ Metinde *ķahr* kelimesinden sonraki izafet, vav harfiyle gösterilmiştir.

¹² Metinde *gerķi* kelimesindeki i ünlüsü ye harfiyle gösterilmiştir.

¹³ Bu örnekte *Őĳse* kelimesinin ikinci ünlüsü de sad harfiyle yazılmıştır.

aşlın ki bildi emr itdi tekvîn gelüp süleymāna şaṭranc ta'lim ḵıldı süleymān
daḵı benī-isra'ilden berḵiyā bin yemliḵāya ta'lim itdi süleymān devrinde
şaṭranc şöhret buldı tā aña dek ki süleymān devri geṇüp buḥtı'n-naşr
zamānı

geldi beytü'l-muḵaddesi¹⁴ yıḵup ḵarāb eyledi 'arab-ı 'erbā memleketin vīrān
ḵılup cāy-ı büm u ḡurāb eyledi müslümānlara çoḵ şedīd ve 'iḵāb eyledi
şöyle kim

ḵalāyıḵ-ı 'ālem ol zālim elinden aḡlayup nişāṭ görmeyüp şaṭrancı unuttılar
māl-ı genc daḵı telef itdiler 'āḵıbet Erdiştir bāpük ki 'acem diyārında bir
pādişāh

idi ki 'ādil kāmīl 'aḵıl issi fāzıl şāhidi nerd oyunun taşnīf eyledi
egerçi ba'z rāvī dirler ki nūşirrevān zamānında büzürcmihr taşnīf itdi
ammā ki bu söz mu'temed degildür şaḡiḵ ḵavl şariḵ naḵl budur ki nerd
erdiştir kendisi

30

düzdi andan ötürüdür ki nerd buyurdı erdşir didiler çünki erdşir nerdi
taşnīf

eyliyicek 'acem begleri ḵükemā ve 'uḵalā 'acem üstādları mecmū'ı faḡr
itdiler ki bizüm pādişāhumuzı

gör ki nice kāmīl pādişāhdur ki¹⁵ nerd taşnīf eyledi diyüp ḵalḵ nerd
oyunına rāḡıb

oldılar nerd 'ālemde şöhret ṭıtdı tā aña dek ki nūşirrevān-ı 'ādil devri oldı
hindüstān iḵlīminde bir pādişāh vardı ki ṭāhir oḡlı şise dirlerdi bir a'ḵal-i

¹⁴ *Beytü'l-muḵaddes* tamlaması *beyte'l-muḵaddes* şeklinde harekelenmiştir.

¹⁵ Ki bağlacının ünlüsü ye harfiyle gösterilmiştir.

‘uḳalā ekmel-i zurefā aṣlaḥü’ş-şu‘arā veziri varıdı ve daḥı ol pādişahuḡ adı
rāy
bin bürehmen idi hüner-mend ehl-i fen nīk-rāy şāf-şiken ḳal‘a-küşāy tīg[-]
zen
idi bir gün anuḡ eyyām-ı rüzgārında¹⁶ hindistān diyārında bir defīne
bulundu
ki ol defīne buḥtunü’n-naşır¹⁷ ḥazīnesi imiş tārīḥle bilindi ve ḥazīne içinde
bir kümiş şandukca çıḳdı anuḡ içinde bir altun şaṭranc bisāṭ çıḳdı nite
şöyle kim
murabba‘ levḥ-ı zerrīn üzerin heşt ḥāne taḳsīm idüp altmış dört ḥāne
ḳısmet
ḳılup nişān-keş yirlerin la‘civerdile ṭlā ḳılup tezyīn itmişler ve daḥı otuz
iki
mühre bulundu ki on altısı kıızıl la‘lden ve on altısı şaru yāḳūtdan
eyle la‘l yāḳutlar ki şütür-murḡ beyzince ola pes rāy bin bürehmen
pādişāhı ‘uḳalā
ḥükemāyı cem‘ itdi bu otuz iki dāne mührelerüḡ perdāḥtını ve naḳşını
ve bisāṭ-ı levḥ-i zerrīn üzerinde altmış dört ḥanelerüḡ lāciverdiyle baḥşını
su‘āl
ḳılup teftīş ve tefahḥuş itdi ammā ki hīç kimesne¹⁸ ḥükemā ve ‘ulemā ve
‘uḳalādan

31

¹⁶ *Rüzgār* kelimesinde z harfinden sonra esre kullanılmıştır.

¹⁷ *Buḥtunü’n-naşır* kelimesinin ilk ünsüzü p harfiyle gösterilmiştir.

¹⁸ *Kimesne* kelimesi bu örnekte *kimesine* şeklinde harekelenmiştir.

cevāb virmeyüp ‘acz şüretin kim göstericek ol hüner-mend ekābir her
fenne

kāmil ve kıadir ya‘nī şise ibni tahir ki ol dem vezir idi meclisde hazir
bu su’al cevaba nazirdi şahdan icāzet alup bir ay mühlet diledi levh-i
zerrinle

mühreleri alup halvet-i hāşşa girdi ‘aql gavvasın fikr deryāsına şalup
bir zamān fikr kııldı tā ki zihn-i pāk-başiret ve ‘aql-ı rāy-fikret tabi‘at
kıuvveti birle şatrancıñ ahvāline muṭṭali‘ oldı leclāc anuñ şakirdiydi hattā
leclāca

şatrancı ta‘līm kııldı eyle ki leclāc dağı şise ibni dahir gibi şatranc
oynamağda

kāmil oldı andan şise ibni dahir gelüp şah nazırında oynadı dahir iki kerre
leclācı yeñdi ahir leclāc dahiri māt itdi rāy bin bürehmen şah görüp
tahsin idüp aferin getürdi māl memleket at ve hil‘at ihsan
eyledi ahir leclācile bir şatranc yidi iqlim padişahı nüşirrevān-ı ‘adile
gönderdi

ki eger memleket-i nüşirrevān vilāyet-i türānda taht-ı irānda hükemādan
‘uqalādan

‘ulemādan zurefādan bir ehad bulunup leclācile bir şatranc oynar ise
hindistān

haracı şāha lāyık sa‘ādetine muvāfiğ devletine muṭābığ ola ve eger ki
memleketünđe

bir hüner-mend fāzıl şatranc-bāz-ı¹⁹ kāmil bulunmazsa bu otuz iki
mührelerüñ aşlı

ve altmış dört hānenüñ bāb-ı faşlı bilinmezse hindistān şahına nüşirrevān u

¹⁹ Şatranc-bāz kelimesinden sonraki izafet, ye harfiyle gösterilmiştir.

kisrî

îrân tûrân ẖarâcın virmekde kesr itmeye revân kıla kim ululuğ hüner
kemâliyledür mâlile

degildür

32

naẓm fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

böyle tedbîr itdi hindü şehriyâr

kıldı leclâcı mükemmel ihtiyâr

tâ varup kisrîye ide 'arz-ı hüner

bula şöhret 'âlem içre nâm u ver

dergeh-i kisrîde varsa 'âkılan

oynaya şatranc anuñla pes 'ayân

yoğısa şatranc bilür pür-hüner

virmeye kisrîye dağı sîm ü zer

sîm ü zerden yigdurur bile kemâl

kim kemâle irmeyiser hîç zevâl

biñ güherden yigdurur âhîr bir hüner

kim hüner yirin tutamaz hîç güher

var kemāl öğren kemāle irmez zevāl
söz budur ki söyledüm şāhib-kemāl

nuṭkıdur firdevsinüñ emlah kelām
ruḳa‘ile götürürler ḥāş u ‘ām

bābü’s-şālīs

üçünci bāb leclāc-ı şaṭranc-bāzile büzürcmihr-i ḥakīm baḥşlerindedür ki
nüşirrevān-ı ‘ādil zamānında vāḳı‘ oldı rāy ibn bürehmen şāh ḥükmine
maḥkūm olup leclāc otuz iki mühreye göre ‘aḳıḳ ile billürdan aḳa göre
şaṭranc

mührelerin düzdürüp gümişden bisāṭ ḳılup altun şuyıyla altmış dört
ḥāne(y)i

baḥş idüp şaṭranc ve naṭ‘ını rāst ve mükemmel ḳılup nüşirrevān cānibine
‘azm

itdi ol evvelki la‘līn şaṭranc ki ḥazāne-i buḥtü’n-naşırde²⁰ kim

33

bulunmışdı ol şaṭranc-ı süleymānidi ki idrīse cimşīden²¹ yādigār
ḳalmışdı beytü’l-muḳaddesi ḥarāb idicek puḥtüne’n-naşr eline girmişdi ma‘a’l
ḳışşa leclāc hindistānda şāh kisrīye ‘azm idüp ki gitdi ‘alā ‘azm-ı
rūzgār gelüp şehir-i medāine yitdi bu cānibden şāh nüşirrevān daḳı ol gün
başına şāhlıḳ tācın geyüp taḥt-ı ‘āc üzerinde oturdı ‘ālemi şāhuñ

²⁰ *Buḥtü’n-naşır* kelimesi burada, *buḥterü’n-naşır* şeklinde yazılmıştır.

²¹ *Cimşīdden* şeklinde yazılması gereken kelime tek d harfi ile yazılmıştır.

leşkeri dutmuşdı ve sarāy içre ulu beglerle ve ‘ākıl kişilerle ve adlu pehlevānlarla tolmışdı şāh anuñla şöhet iderken kapudan bir kişi içerü girdi şāh öninde yir öpdi eyitdi iy şehriyār hindistān şāhından bir ulu ilçi geli yorur piller ve çetrilerle ve hindden ve sindden nice serverlerle

ve biñ deve yüki armağanıla didi şāh ol sözi işidicek buyurdı ol ilçiye karşı çıkdılar anı ta‘zīmile şehriyāruñ katına getürdiler çünkü ilçi şāh katına

geldi ulularuñ āyini ve erkanı ne ise yirine getürdiler şāh çok gevherlere nişār itdi ve bir hindī çetr getürdi ki altunıla bezenmişdi ve üzeri la‘l güherle zeyn olmuşdı ve dañı niçe piller getürdi andan yüklerini açdı şāhuñ öjine şol kadar altun gümüñ dökdi ki hisābını kimse bilmezdi müşkden ‘anberden ‘üddan yāķütan elmāsdan ve hindī kılıçlardan ve harīrlerden ve kıannucük hāş metā‘lardan şāh öjine şol kadar getürdiler yıgdılar ki

34

sarāy içini tamām dutdı şāh ol armağanı gördi ve buyurdı hazīneye iletdiler andan leclāc bir nāme çıkardı ki hūb haţtıla harīr üzerine yazılmış ve bir şaţranc getürdi ki üstādlar anuñ naţ‘ını taşnīf itmekde anca ‘aķıllar harc itmişler ol şaţranc naţ‘ıyla şāhuñ öninde kodı hind şāhından ol nūşirrevāna selām eyledi andan eyitdi iy şerhiyār şāhımız sözi budur ki kıatunđa gāyetde ‘aķl issi kişi kim varısa buyurasın geleler ve her mūhre adıyla bileler ki nice sürmek gerek ve her birinün ve kıankısıdur piyādeleri nice sürilür ve şāh ferzine ne vechile yürür ve at ve fil ve ruğ kıankı eve oynar bunları

fıkr idüp bileler senün öñünde benümle oynayalar eger bu nâzük oynuñ
aşlını çıkarı bilürlerse ve ne vechile oynadıgında ‘aql irgürürlerse şâh
buyurduğı gibi hārāc virelüm belki dağı ziyāde gönderelüm eger Īrānuñ
‘ağlları ve dānişmendleri bu oyun bilmekte ve oynamakda ‘āciz olurlarsa
ma‘lüm ola kim bizüm dānişmendlerimiz ve ‘ağllarımız sizün
ziyādedür

ayruğ siz bizden hārāc istemeyesiz bize hārāc gönderesiz ki ‘ālemden
‘ilimden

yig nesne yoğdur bizüm ‘ālimlerimiz sizün yig olıcağ inşāf budur ki
hārācı siz viresiz didi şâh anuñ sözlerine ‘acebe kaldı buyurdu şātrānc
kātına getürdiler gördi ve bir zamān teferrüc itdi ol mühreri gördi ki

35. Sayfa

birisi ağ pıl sünükünden ve birisi kara abanosdan şâh ilçiye ol mühreri
göricek

renginden ve şıfatından şordı ilçi leclāc eyitdi iy şehriyār bu düşmenile
şaf bağlayup ceng itmek tarīkidür eger bunuñ eyüsin bilicek oynarlarsa
göresin ki bunda ne şānī‘atlar hārāc olunmuşdur didi şâh eyitdi

imdi bize bir hafta mührlet virün anı fıkr itsünler didi andan buyurdu leclāc
bir hūb sarāyda kōndurdılar ‘ālimler ve ‘ağllar cemī‘si şāhuñ kātına
geldiler

evvel ol şātrāncı ortaya koyup dürlü dürlü fıkr itdiler her birisi birer dürlü
söz söylediler ve ‘aql irişdügince cehd eylediler hıç birisi anuñ oynuñ
ve evlerin bilmediler ‘āciz olup perīşān gönülle şâh kātından gitdiler
dükelişi gitdüğinden şonra büzürmihr geldi gördi ki şâh ol ‘ağllarun

ol nesne(y)i bilmediklerine melül olmuş oturur büzürcmihr dağı ol naṭ'a ve mührelere

naẓar kıldı bir zer fikr itdi eyitdi iy şehriyār senün devletünde ben

bu hūb oyunu yirine getüreyim 'aql kuvvetiyle bunun aşlını bileyin didi anuñ

sözinden şāh kıatı şād oldı eyitdi ki hem bu nesne senün elünden

gelür kim 'aqlılda ve 'ilimde mānendün yoǵdur şimdi ki hind sulṭānınınuñ

ilçisine cevāb virilmeye eydür ki şāh kıatında bir 'aql kışı yoǵımış ki

bu kıadar nesne bilmediler dir bu nesne bize ulu şikesteligidür ve dānişmendlerimüze

36

kıatı rüsvāyılıǵdur didi büzürcmihr-i hākīm şaṭrancı²² aldı bir hālvat yire geldi

bir gün ve bir gice ol oyunu fikr eyledi şaǵına ve şolına her birini sürdi evlerini tamām mülāhaza kıldı her birini naṭ'uñ neresinde kıomaķ gerek ve ne

vechile dizmek gerek 'aqlile cemī'sin bildi ve kendüzine eyitdi hele

benüm 'aqlum şuna irişdi kim şöyle gerekdür ki hind ilçisi ki bu şaṭrancı

şöyle oynayam evvel kendü öninde her birini ne vechile kıorsa ben dağı

eyle idem andan öğrenem gerü aña şatam didi bu fikrile şabāh durup şāh kıatına

geldi eyitdi iy sa'ādet issi şehriyār bu mühreleri fikr eyledüm her birisinün evini

ne vechile sürmesini şāh devletinde bildüm evvel şehinşāh dağı görsün ve

²² Burada kelime, belirtme hali gösterilmeden yazılmıştır.

bilsün

ki bu naṭṭ hemān yir yüzidür ve bu ağıla ḳara iki ṣāhdur ki biri biriyle
uğraşuyorı gerekdür hind ilçisini getürdesin senüñ öñünde
anunla oynayam didi anuñ sözinden ṣāh be-ğāyet ṣād oldı buyurdı cemīṭ
ulular ve ṭāḳıllar ol meclisde ḥāzır oldılar andan hind ṣāhınuñ ilçisi leclācı
oḳudı gelüp ṣāh ḳarşusunda yir gösterdiler oturdı andan büzürcmihr eyitdi
iy ṭāḳl issi kişi ol vaḳt hind ṣāhı seni bunda gönderdi bu ṣaṭranc
içün ne didi ve saña ne işmarladı bize eydi vir işidelüm didi leclāc eyitdi
bizüm ṣāhımız beni bunda gönderdi şöyle didi ki bu ağıla ḳara mühreleri

37

ol tāc u taḫt issi ṣāhuñ öñine ilet eyit ki ne ḳadar dānişmendlerün
ve ṭāḳıllaruñ varısa gelsünler işbu oyunu ṭāḳlile bilsünler ve benümle
oynasunlar
eger bu oyunun aşlın bilüp ṭāḳlile çıkarı bilicek olurlarsa ṣāh ne ḳadar
ḫarāc buyurdısa
bir eksüksüz viribiyelüm ve eger īrān ṭāḳılları bu nesneyi bilmeyecek
olurlarsa ṣāh
bizden ḫarāc istemesün ki ṣāhlarun ṭāḳılları ve ululığı ṭāḳılları ve ṭāḳılları ve
ṭāḳıllarıdır leşkeri
genc çoḳlılığıyla degildür ṣāh bilsün ki cihānda tāc u taḫt ṭāḳılları ve ṭāḳılları
ṭāḳıllarıdır
çünki bizüm ḡarrā ṭāḳıllarımız ve bu ḫüb fikrümüzü bile gerekdür ki
üstādlığımıza göre
ṣāh daḫı artuḳ bize māl ü genc göndere didi andan ṣāh buyurdı taḫt

üzerinde şaṭrancuṅ naṭ'ını döşediler büzürcmihrle hind ilçisi leclāc birbirine
karşu

oturdılar ḥakīm büzürcmihr hindīye eyitdi şehriyār ḫatında şaṭranc inşāfile
ve muḥabbetile

oynayalam²³ ve hem senünle şartımız şöyle olsun ki eger sen beni bu
oyunda

yeñicek olursañ ayruḫ ben cihānda 'ilimden ve 'aḫıldan dem urmayam
hergiz 'aḫıl

dirilmeyem eger ben seni yeñersem sen daḫı 'ilimden ve 'aḫıldan kemāl-vār
dirilmeyesin didi

sözinden leclācuṅ gönli perīşān oldı ve yüzünü burtardı eyitdi ki eyle
olsun pes ol söz üzerine iki 'aḫıl 'ahd itdiler cemī' 'ālem durup temāşā
iderdi

andan şaṭranc naṭ'ını ki ortaya ḫodılar hindīye eyitdi gözünü aç ve 'aḫluṅı
devşür çün bu oyunu sen benden ilk gördüñ gerekdür ki şaṭranc naṭ'ı
üzerine

38

evvel sen ḫonasın didi hindī her mühre(y)i ki naṭ' üzerine ḫodı
büzürcmihr-i

ḥakīm daḫı kendü öninde aña göre düzdi bu vechile bir laṭif meydān
dizildi iki leşker birbirine karşu ki alaylar bağladılar şāhuṅ yirini
ḫalb-gāhda

ve leşkerüñ ortasında eylediler andan sonra vezir ki şāh ortasında
yol göstericidür anı şāhuṅ sağ yanında ḫodılar andan iki ceng idici

²³ Bu kelime, *oynayalım* şeklinde yazılmalıdır.

pilleri birini şāh yanında ve birini vezir yanında odılar andan şāhuñ
sağında ve şolında

bahādur atlar durdılar çerinüñ iki tarafına iki ruhları ondurdılar anda
pilleri

ön şafda alay bağlayup durdılar çünkü şaf düzelüp naç' üzre leşker
tamām bezendi andan sonra oynamağa başladılar leclāc evvel kim her
mühre kim

yir yir sürdi büzürcmihr anı nişānladı ve bildi şunuñ gibi lañif dürüst
oyladı

ki ol devrān halk 'acebe aldılar hind büzürcmihrüñ işine katı melül oldu
göñlinde eyitdi ne 'aceb kişi olur 'ömrinde şaşranc görmedin ve adın
işitmedin

ne kāmīl-i 'aql olur ki bu vechile bu oyunu dürüst oynadı āferīn bunuñ
'aqlına ve firāsetine bunuñ yirini 'aqlile kim dutar didi şöyle şandı hindi
ki

büzürcmihrüñ işine ol oyun evvelden bilür bilmedi ki kendüden öğrendi
ve yine aña şatdı āħir ol oyunda hindi üttdi kisrī büzürcmihrden²⁴
şöyle şāz oldu ki şanasın ki devlet baħtı kendüye yüz gösterdi

39

andan şehriyār buyurdu bir altun cāmı la'lile oldurdılar ve bir hāş
muraşşa' ħil'at

ve bir ur eyerlü hāş at büzürcmihre viridi ve çok āferīn ıldı çünkü
şaşranc işi tamām oldu büzürcmihr durup kendü maķāmına geldi öñine bir

²⁴ Kelimenin ilk ünlüsü burada vav harfiyle de gösterilmiştir.

tahta

getürdi ve pergār getürdi hindularuñ oyunından dañı lañif añlaruñ fikrinden
dañı ince ve dañı müşkil nerd
oyunun taşnif kıldı

nazm fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

şad hezārān bārī taḥsīn ol ḥakīm
itdi te'lif ol zamān nerdi nedīm

ķaldı leclāc aña ḥayrān beste-dem
āferīn itdi ḥakīme key delim

bābü'r-rābī'

idrīsü'n-nebī naķlince şaṭranc oynamağuş edebin şerā'itīn ve ihvānın ve
zamānın

ve ķavā'idin bildürür ebu'l-ferec bin el mużaffer bin sa'id ki leclāc dimegile
ma'rūfdur şaṭranc-bāzile meşhūrdur nitekim evşāfi zıkr oldı şaṭranc[-]
bāz idi dañı şaṭranc ışlah idiciydi ve zābṭ idiciydi dañı biliciydi ol eydür ki²⁵
şaṭranc oynayıcı kimesne lāzımdur evinüñ evvelinde ortasında āḥirinde fikri
şaṭrancuñ üzerine ola ğayrı şuğlı olmaya dañı ğoñlini ğayra naşb itmeye
şaṭranc oynamaya illā fāriğü'l-ķalbiken ķalil-şuğliken ta'āmdan ve şarābdan
imtilāsı

²⁵ Ki bağlacının ünlüsü ye harfiyle gösterilmiştir.

yoğiken oynaya dimişler ve aylak nesne almaya tā ne geleceğini görmeyince
aylak nesne virmeye tā virecek artuğ ele gireceği muhaqqak olmayınca ve
bāzicek

40

gālib olmaqlığı vācīb olmayınca dağı ‘uğūd-ı ‘ale’ş-şāhdan men‘ī’l-anin at
filden keşf ‘anū’r-ruğdan ya‘nī ruğı açmazdan hāzer eyleye filin şaklaya
bār-ı hōd fil kāmimesin hıfz eyleye fil kāmime kendü ferz fildür dağı şahr
üzerine şatranc oynamaya zīrā ebū bekr-i şavli eydür şahr üzre şatranc
oynamak

a‘zam āfatdandur dağı fetğ elin ferzān tarafından müteveffā ola ya‘nī ferzī
tarafından oyun açmaya ekser lu‘bı şāh tarafından yanadı oynaya dağı
ekser

oyunda şāh peydağını rābi‘ şāh def‘ eylemeye ya‘nī şāhuğ dördüncü
hānesine

iletmeye meger ferz peydağı anuğla bile ola yā bir dābbe şaklamağıçun ola
yā āhiri

men‘ ya‘nī bir gayrı nesnenüğ zararın def‘ itmek için yā deste müte‘allığ ola
ya‘nī andan gayrıdan oyun açmak mümkün olmaya dağı ferzin şālīs ferzāne
ya‘nī ferzünğ üçüncü hānesine yā fil kāmimünğ üçüncü hānesine iletmegi te‘hīr
eylemeye kaçan oyundan iki peydağ gitse şaf-ı vāhıdden ceğd idüp sa‘y
eyleye

ruğeynine ya‘nī iki ruğına ol ced veyā yol eyleye bārī bir ruğını ol araya
koya

dağı bir dābbe oynar olsa fikir eyleye ol nesne oynayıcak aylak

alınmaya mādūnilde alınmaya ya‘nī berāber ilede alınmaya dağı oynadığdan

şonra ol

dābbenüñ üzerine dābbe sürilüp girü dönmeye zīr dimişlerdür ol oyında
bir varması bir girü dönmesi ikiledin naqs olur dañı dimişlerdür ruñıçün

41

şatranc evinüñ hayrlusı at evinüñ ikincisidür zīrā ki her dābbenüñ bir

hayrlı

hānesi vardur nite şöyle kim maqşūd yetişmekiçün nice ola pes anuñ hayrlı

evi

vasat-ı ruq'adur ya'nī bisāt-ı şatrancuñ vasatındağı dört hānedür yāhūd

resīde-i

nāhīside hāşeyedür hazīhi'l-mevzi'ati ya'nī bu didügümüz hānelerde at

bulınsa

tañkīq necātine bālig olur ya'nī şatranc oynayan kimesne maqşūd neyise

ele

getüre ruñıçün erdāi ya'nī zarar gelecek yiri kendünüñ ikinci hānesidür

zīrā şāhibinüñ fil ol hāneye nāzırdur ve dañı atıçün şatranc evlerinüñ erdā-i

ruq'a-i zāviyedür ya'nī anuñ helāk olacañ yiri gūşedür zīrā bir at ol

hānede

bulınsa hemān oynamağa iki hāne vardur at dutılmağa āsāndur andan şonra

ata zararı gelicek hāne ruñuñ ikincisidür her dābbe ki ruq'a-i zāvide

bulınsa

büyüt müntakız olur ya'nī helāk olmasına dāldur illā ruñ degil zīrā ruñ

sā'ir

evde ne gelürse zāviyede de ol gelür atdan ve ruñdan birisi bu didügümüz

evlerde bulınsa şatranc oynayan kimse ol dābbe(y)i evlerden gidermeyince

gāfil olmayasın kaçan ruḥ münḥaşır olsa ya'nī dutulsa kıymeti anuḥ at olur
ya'nī

ḥaşmuḥ atına vire daḥı az olur ruḥ mütemekkin olsa ol ruḥuḥ kıymeti
ruḥile ferzin

durur az olur ki daḥı artuḥ olur ya'nī ol ruḥ bir ḥānede bulunsa kim
ḥaşma

gālib olmaḳlığı ol ruḥile müteḥaḳḳaḳ ola ḥaşma kim ol ruḥuḥ kim gitmek

42

dilese ol vaḳt bir ruḥuḥ kıymeti ruḥile at durur bi-'aynihi anuḥ daḥı evi
zıkr

olan maḥalde kıymeti bir ruḥdur zīrā ki gāḥ olur ki kıymeti daḥı ziyāde
olur

nite şöyle kim evvel atla ḥaşma gālib olmaḳlık muḳarrer olur zīrā kim
ḥaşma

şāḥ māt gelecegi muḥaḳḳaḳ olıcaḳ ḥaşm ol dābbe(y)i kesmek murād idinür
ol maḥalde

bir atıḥ kıymeti ḥaşmuḥ ruḥıyla ferzidurur zīrā kim bir at ḥaşmuḥ ferziyle
ruḥın alsa yenilmeklik lā-büd-i muḳarrer olur gümān yoḳdur pes ruḥ daḥı

be-'aynihi

buncılayındur zīrā ki maḥal olur ki bir ruḥuḥ kıymeti ḥaşmuḥ iki²⁶ ruḥı
kıymetince olur be-'aynihi at maḥalli bigi durur kim ol iki ruḥ ki biri
giricek

kesilicek ḥaşmuḥ maḡlūb olmayası muḳarrer ta'yīn durur ve daḥı gerekdür

²⁶ Kelime , sırasıyla elif ,kef,güzel he harfleriyle yazılmıştır.

ki

şatıranc-bāz-ı kāmıl olan ciddile cehd eyleye ki devābını hıılāfına red
eylemeye

ya'nī hııalefine sūrüp girüsine oynamaya illā ki zārüret vākı' ola nitekim
yuşarıda bundan evvel 'uķūd-ı 'ale's-şāhıdın müteveffeni ola didügidi ya'nī
kim şāh

üzerine dābbe a'zam ıarān olmadan şākına ya'nī at bigi ve ruķ bigi ki
dābbe[-]

lerün kebīr-i a'zamdur cem' olmasından hııazer kılasın tā kim oyun içinde
şāh

bağlanmaya ve dağı ruķınınuđ ictimā'ından ya'nī iki ruķunuđ biri yire gelüp
cem' olmasından

hııazer kılasın atlarunuğ iķtirānından ya'nī atunuğ yaķın olmasından hııavf-nāķ
olmaķlıķ

şarķ-ı leclāc durur hııazer kıla rivāyet-i eşāh budur kim ol zamān ki leclāc

43

şatıranc-bāz ki nūşirrevān-ı 'ādil nażarına kim geldi büzürcmihr-i hııakīm
leclāca kim nażar kıldı a'ķal-i 'uķalā ekmel-i kümelā olduęın bildi andan
leclācı ta'zīmile hııammāma kıoydı kendü girmeyüp 'illet itdi andan cerb
loķmalar yidürüp ziyāfet itdi dađı leclācı şāh nażarına getürdi ķünki
şatıranc bisātı döşeyip mührelere kim hııakīm nażar kıldı ben senden
şatıranc[-]

bāzam diyüp leclācı ğāzaba getürdi hııışm-nāk²⁷ idüp ķün şatıranc oynadılar

²⁷ *Hıışm* kelimesinden sonra araya fazladan vav harfi konmuştur.

evvel oyunda kâ'ime(y)i kırup ikinci oyunda hakîm leclâcı mât
itdi leclâc kaçıyup dergâhından gitdi şâh hõceden leclâcı yigürüp
mât itdügine sebep şordı cevâb virdi kim nite hakîm eyitdi
evvel hammâma kıoydum süst-endâm oldı süst-endâmuñ 'aqlı cüst olmaz
kıuvâ

za'if olıcağ 'aqlı zihni dağı za'if nañif düşer ikinci hammâmdan çıkarup cerb
loğmalar yedirüp göñlini kıaratdum göñül kıararıncağ 'aql âyinesi renk kıutar
açık ve rüşen olmaz üçünci çünkim şâh nazarına getürdüm şatranc bisâtin
dõşedüm kaçıdup leclâcı ğazabına getürdüm bir kışı ğazaba gelse 'aqlı
târık olup tağılur pes ol cihetden leclâcı mât itdüm diyüp kıaber
virdi bu kııkâyeti meşeli kıaleme getürdüğüme sebep budur kıi
süst-endâmiken

ve dağı toğlıkıda ve dağı ğazab vaqtında şatranc oynamağdan kıhtirâz ideler

44

ve dağı at ve fil ferzini ruğ cem' olmasından kıazer kııla ya'nî kim atun
yağın olmasından
kıavf-nâk ola

nağm fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

nağl-i leclâc ol kıi itdüm ben beyân

kıavl-i idrîs anla budur kâmurân

tut sözin firdevsînün şatranc-bâz

sõylemez bîhûde sözi kâmilân

neşr

ve dahı leclāc naqlince şaṭranc-bāz olmağın ḥaşmı ğālib düşmek şerā'itī
anun̄ üzerinedür ki kaçan ki şaṭranc-bāz-ı üstād şaṭranc oynamak
dilese evvel zamānın andan ihvānın andan mekānın gözleye leclācile şise
izin izleye nite şaṭranc oynamakda yidi şart vardur evvel şartı odur
ki

meşt-i²⁸ huşyāriken nerd ve eger şaṭranc oynamasından ḥazer kıla ikinci şart odur ki
dil-i ğam-gīn çeşm-i nem-gīn ya'nī dil-perişānlık deminde elem ğam
eyyāmında

şaṭranc

oynamasından fāriğ düşe üçüncü şart oldur ki ḥışm u ğāzab vaḳtinde
dahı oynamaya zīrā ki şürb ü ğām u ğāzab 'aḳlı tārīk idecekdür 'aḳlı tārīk
olıcaḳ fikr bārīk olmaz müdebbir ehl-i rāy mubaşşır gerekdür ki ḥaşmına
şaṭranc

oynariken mağlūb düşmeye dördüncü şart odur ki bī-edeb ve tekebbür ve
hezil[-]

ğūy bed-ḥūy kimseyile şaṭranc ve eger nerd oynamaya zīrā ki zıkr olan
ḳabāyıḥla

muttaşif olan kimseler iḥtilātdan elem-bazīsinden derd-i ğām ḥāşıl olur

45

beşinci şart oldur ki şaṭranc-bāzun̄ āḫir yirde fikri olsa yā bir mühim

²⁸ *Mest* kelimesi *meşt* şeklinde yazılmıştır.

meşālîh düşse fi'l-cümle dünyāvī gamdan dil-āzād olmayınca hürrem u şād
gönül ma'mūr ābād olmayınca altıncı nerd ü şatranc bāzisinde üstādile
şatranc oynamak

ehl-i rāy lāyıkı fikr zihne muṭābık bāzīye muvāfık degildür zīrā ki kişi
mağlūb düşeceğin fikir idüp gālib olıcağ ḥaşmile konuşmak gerek ve daḥı
mağlūbile bāzī kılmak cā'iz degül pes gerekdür ki şatranc-bāz olan
kimse akırānın gözle ye yedinci şart oldur ki 'aql idrākiken ḥüsn-i zihn
pākiken

başına cem' ide ve oyunun üzerine meşğül ola eyle mubaşşır ola kim on
iki oyun veyā toğuz veyā yedi aqall-i māyekün üç oyun öñdin göre aḥa
göre naṭ' üzerinde mühresin süre ve daḥı gerekdür kim şatranc-bāz olan
kimesne tamāmihi kemālihi şatranc oynamasın bilmeyince oynamaya mağlūb
düşmek

erkān arasında gāyet ma'yūbdurur zīrā ki her şan'atun şāhibi kıtında
kāmil māhir 'akıl ve kıdır olmasa ol şan'at aḥa emānetdür işlemesi aḥa
şenā'atdür menfa'ati gam u melālet aşşısı eletti ve melāmet olmağdur pes
anı işlemekden işlemek efzal durur düşmān ṭa'n dillerinden selāmet
olmağdur ve daḥı gerekdür kim şatranc oynamağı 'ādet idünüp
dāimā meşğül olmak cā'iz degildür illā ki aḥyānā nite gāh gāh pādīşāh

46

nazarında yā meclisinde bir de mihmān ziyāfetinde yā ḥaşmıla eyle da'vā
kırup

sā'at-i sa'd-eyyām-ı nişāt içre ehl-i 'irfānile ihtilāṭ itdükde ve 'aqlını
başına cem' kırup manşūbesin gözetmekdür veyāḥōd dirhemile bāzī
kılmak dileye ḥaşmını mağlūb görüp derhem itmedin dirhemini almağa diş

bileye ammā ki ḥaḳīr u faḳīrden dirhem almaḳ cā'iz degül egerçi ki dirhem siz daḫı oynamaḳ edeb degildür ḥaşmından dirhem alsa daḫı 'aceb degildür dirhemile bāzī kılan bi'z-zarūrī manşūbesin gözedüp şaḫranc-bāzlıgıla 'aḳıbet meşhūr olur ve daḫı ne ḳadar şaḫranc-bāz-ı kāmīl daḫı olursa bāzisinle ma'rūf olan kimesne eger nerd atarsa gerekdür kim evvel 'izzetiçün

ka'beteyni ḥaşmına teklīf ide eger ki şaḫranc oynarsa ḥaşmına mūhre(y)i teklīf ide ki ibtidā ol oynaya ve bir daḫı eger şaḫrancda ḥaşmının kemāli daḫı yogısa ol kimesne ki 'ömri zamān görmiş muḫteşem pīr ola yāhō tācı taḫt-ı salḫanata devlete lāyık şāh şehzāde ve emīr ola fi'l-cümle şol kimesne kim yā ma'rifet-i kemāle yā memleket-i

milk ü mālda²⁹ 'azīz muḫterem ḫıred-mend pīr yā vezīr yā dil-pezir ola lā-cerem

aḫa bāzīde evvel eger şaḫranc veyā nerdde evvel aḫa teklīf itmek cā'izdür ve daḫı

şaḫranc-bāz olan gerekdür ki ḡāyet mubaşşar³⁰ ve ehl-i firāset ola tā ki

47

ḥaşmına ḡālib düşe ve daḫı şaḫranc oynariken yā ka'beteyn atarken ceng ḡavḡa itmeye

'arbede kılmaya ve daḫı eger gerçek olsa şaḫranc-bāz olan kimse şaḫranc-bāz[-]

lıḡıçün and içmeye eger gerçek ise daḫı ḫalk anı yalan yire and içer diyü taşavvur iderler

²⁹ Atıf vavını gösteren bir işaret konamamış, sadece cezm kullanılmıştır.

³⁰ Kelime *mubaşşır* şeklinde harekelenmeliydi. Ancak son ünlü üstün ile harekelenmiştir.

kaşem yād itmek bāzda kaṭā cā'iz degildür ve daḥı gāyet mizāc-gīr ve
mizāc-dān

olmağ gerek ve daḥı eger ka'beteyn atmakda³¹ ve eger mühre şalmağda ceng
ü cidāli kıl u

kaāl itmeye ve gördüğü oyunu haşmına aytmaya ve lecüclik itmeye ve daḥı
huşemā oynariken

ta'līm itmeye

naẓm fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

iy mubaşşır ister iqbālile ta'zīm sen

bī-sebeeb itme saḥın haşm olana ta'līm sen

dil perişān itme yıḳup dilberā dilber dilin

yā bulasın 'izz ü ḥürmet birle ḥoş tekrīmi sen

der beyān-ı ta'līm kerden-i nedīm berāy-ı maḥbūb ve terk kerden-i hīş

muşannif-i kitāb firdevsī eydür bir vaḳtin konştanşiniyye şehrinde bir

maḥbūb-ı merğūbile

ḥüb-i bī-ma'yūbla şaṭranc oynardum ki ḥüsn ü³² melāḥatde luṭf u şabāḥatde

şems ü ḳamer zühre-i zehrā 'ālem-i³³ 'ulyāda ḳubbe-i ḥazrāda anuḳla

mecāl-i muḳābile ve ḥayāl-i

³¹ Bu kelimenin son ünlüsü keftir. Ancak kelime *atmak* şeklinde okunmalıdır.

³² *Ḥüsn* kelimesinden sonraki atıf vavı sadece esre ile gösterilmiştir.

³³ Kelimedede izafet, ye harfi ile gösterilmiştir.

muḳārine ḳılmazıdı ḥāllerinüñ peydaḳların sormadıñ rūḥum alup ūshmāt
ḳaşdıñ

iderken bu kemīne faḳīr ‘ışḳına üftād ve ḥaḳīr bu dil-i mecnūnı leylā ūaḳı
zencīrine esīr cāñ murḡını çeūm-i ūehlāsı ūeh-bāzına naḥcīr idüp gāhī nāz-ı
dilber-i

ma‘ūḳ gāñ bāz-ı ‘āūıḳ u ūaḫranc niūatı germiyyetinde iken nā-gāñ bir nedīm
vardı ki

48

anuñ miūli ḥadeū-i miūbāḥ-ı rūḥı ve mülātefesi miftāḥ-ı fütūḥdı fūnūn-ı
fezāiliyle

āraste ve anuñ abbı ādābile pirāste idi her gāñ ki bāzide nāz-ı dilber
gözlemeyüp

bāzı ḳılurken ḥaūma baḳmayup ḡālib düūmiū iken ma‘ūḳa ta‘līm idüp ben
‘āūıḳı maḡlūb düūürürdi tā ḥattā bir gün ol ḳadar tazarru‘ temelluḳ ḳıldum
ki inūāf

idüp ol ūaneme ta‘līm itmege ḫalāḳ-ı selāūiyye and içdi yine bir gün az
zamāñ

geçmedin ihtiyārsuz ta‘līme meūḡul oldı pes bildüm ki ancılayın nedīm ki
zīver-i fezāilile müteḫallā ve tezhīb-i aḥlāḳ birle meūḥūr-ı āfāḳ olmuūiken
zihni kiyāsetde

ve ‘aḳlı firāsetde bī-miūliken ūabr u taḫammül itmeyüp ta‘līm itdi
maḥbūbesin terk

idüp maḥbūba ta‘zīm itdi pes bu miūl-i ḥikāyet anuñçün getürdüm
ki ūaḫranc-bāz olan kimse ta‘līm maḥallinde itmek gerek ammā ki
itmek evlādur egerçi ūabr u taḫammüle mecāl yoḳdur

naẓm fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

ba'zı şaṭranc-bāz olur atı alax
pendi virsej sziqe tıtmaz ula

aşıma ta'līm eyleyüp şartın bozar
bi'z-zarūrī atuna virür tala

bābü'l-āmis

şatranc ānelerinüj tasīmince 'ilm-i hendese mücebince leclāc-ı kāmīl şāh
kisrīye

'arz-ı hüner idüp kemālin 'arz itdügin bildürür ünküml leclāc şāh kisrī[-]

49

nüj naẓarına geldi büzürcmihr-i akīmīle şatranc oynayup hünerin kim
'arz itdi

andan nūşirrevān-ı 'ādīl eyitdi ki yā leclāc-ı hindī bu hüner kim sen 'arz
eyledüj cemī' 'ualā 'ulemā ükemā zurefā kemālūje ve daı bu şanı'at ki
hezār āferīn 'al

ve zihn ü idrākūje yüz biñ tasīn itdiler ammā kim isterem ki bu

hünerüj

muābelesine benden bir nesne dileyesin tā kim aa muābele 'ivaż ılam
leclāc

eyitdi iy pāzişāh senden anı dilerem ki şaṭrancuṅ naṭ'ı üzerinde ki evvel ki evinde

bir dāne buğday kıoyasın tā āḫırkı eve varınca deġin taz'if idesin ya'nī bir iki

dört ve dördi sekiz sekizi on altı āḫırkı eve varınca her ne miğdār irişirse ol kıadar buğday viresin didi melik nūşirrevān-ı 'ādil bu sözi işidicek eyitdi yā leclāc ne dilekdür ki bunuṅ gibi hüner muķābelesinde benden diledün benden dilersen

māl dile iķlīm dile vireyim yoksa anuṅ āḫırķa evine deġin ḫisābile irişen buğdayuṅ

ne miğdārı ola didi leclāc du'ā kıılup eyitdi yā māl-ik-i 'ālem benim murādum yokdur

pes durur eger kim şāh in'ām iderse velīkin ḫavf iderem ki şāh bu ḫācetüm

maķbül dutmaya iy pādişāh muḫāsibleruṅ getür ḫisāb itsünler āḫırkı evde deġin

buğday her ne miğdāra irişürse baṅa ol kıadar buğday vir didi bundan soṅra melik

kisrī emr eyledi ol zamānuṅ muḫāsibleri ve 'āķılları vezīruṅ kışileri cem' oldılar kim cümlesinden efzal a'ķal büzürcmihr-i ḫakīmdi şaṭrancuṅ naṭ'ını

50

döşediler evvel evde bir dāne buğday kıodılar ikinci evde iki dāne üçünci evde dört dāne

dördünci evde sekiz dāne beşinci evde on altı dāne altıncı evde otuz iki dāne

yedinci evde altmış dört dāne sekizinci evde yüz yigirmi sekiz dāne on altıncı evde

otuz iki biñ yidi yüz altmış sekiz dāne buğday olur imdi bu miqdāra irişen bir çanağ buğday olur kırkıncı evde yetmiş dört biñ yedi yüz altmış iki muzr u şülşān-ı

mezr buğday olur bu mecmū´ bir ulu anbar buğday olur bundan sonra anı dağı

yuğarığı mezā´ıfi kıliceğ ya´nī ol bir dāne buğdaydan aşığı iki ol kadar kıldığü

gibi kııl altıncı evde biñ yigirmi dört ulu anbar buğday olur bu biñ yigirmi dört

anbar bir arada cem´ olsa bir ulu şehir olur andan aşığı tā altmış dördüncü evdekin muzā´af

kılıcağ ya´nī ol bir dāne buğdaydan aşığı iki ol kadar kıldığü gibi kııl altıncı evde

biñ yigirmi dört ulu anbar buğday olur bu biñ yigirmi dört anbar bir araya cem´

olsa bir ulu şehir olur andan aşığı altmış dördüncü eve degin muzā´af kılıcağ ki ahrıkı

ev olar on altı biñ üç yüz seksen dört ulu şehir tolusı buğday olur çün muhāsibler hisāb idüp buğdayı bu miqdāra irişdürdilerse melik-i nūşirrevāna ´arz

kıldılar ki iy pādīşāh bu miqdār buğdayile bir hazīne-i sultānī cem´ olur bu fikr kim

leclāc kılubdur bu muhāsebe ´ilm-i şaıtrancınun te´lifinden ziyādedür didiler nūşirrevān-ı

´adil bu sözi kim işitdi bu fikirden gönlü kıorğı ol zamānun muhāsibleri

51

ve zîrek ‘âkı̇l vezirleri ittifaķile leclâcuŋ ‘aķlına taħsîn ķıldılar zihn-i
idrâkine

âferîn itdiler ki leclâc degil idrîs-i nebî ki muķaddimâ ŗaŗranc te’lîf
eyledi muŗannif-i ŗaŗranc taŗnîf idenüŋ ‘aķlından leclâcuŋ hûŗe birle itdügi
rây-ı tedbîr muħâsibler ķatında artuķdur didiler daħı nerd üzerine ŗaŗrancı
tercîh

itdiler andan kisrî hûķm eyledi leclâca ol ķadar mâl ni‘met virdiler ki
nihâyeti yoķ andan ŗonŗa ol didi ki miķdâr-ı ‘adedi buĝday ŗolusı anbarları
teslîm itdiler leclâc daħı cem‘ olan buĝday-ı bî-nihâyeti alup giri ŗutup
gemilere

ķoyup hindistân pâdiŗâhına iletđi ol zamânda hind diyârında ķaħtlıķ varığı
ol buĝdayile ŗâh-ı hindî ganî oldı ol ķadar leclâca mâl-ı bî-nihâyet ve
ħazîne

in‘âm ķıldı kim leclâcuŋ eline mâl-ı ķârûn girdi andan ŗonŗa leclâc
ŗâh-ı hind ķatında ziyâde mertebe bulđı bürehmen-i ŗâh dergâhında ŗise
ibni

dâher ki leclâcuŋ üstâzıdur ol ķadar mertebe bulmadı kim leclâc merâtib
bulđı

zîrâ ki ŗisenüŋ te’lîfinden leclâcuŋ ŗaŗranc nat‘ı ħânelerinde itdügi fikri
ziyâde gördiler

naŗm fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

itdiler leclâc-ı kâmil nîk-nâma âferîn

kim mühendis kâmil ekmele 'âkıll a'qaldur mübîn

şad hezārān bār-ı taḥsîn 'aql-ı zihni idrâkine
hendese 'ilminde kâmil anca yoḡdur yâ emîn

neşr

52.

muşannif-i firdevsî eydür şaṭranc oynamaḡda ḡāşşa çoḡdur şöyle ki
cümlesinden birisi pâzişâhlara lâzım gelen budur ki bir 'azîm pâdişâh
düşmân olsa ol ḡaşm cânibinden yâ ḡaşdile veyâḡōd anı ta'alluḡ bir
ḡızm̄et-kârı ki

şatranc-bâzlıkda yedi ola ya'nî kim bu fende mâhir ola gerekdür kim
anunla şatranc oynaya eger ḡaşm maḡlûb olursa bil ki ol pâzişâh daḡı
maḡlûbdur ve eger ki ḡâlib gelürse 'asker çeküp milkine şürü' itmeye
kim genizligile zafer bulmaz şöyle kim çün iskender dârâbdan
şonra taḡta oturdu ve cihândan zulmi ve fitne(y)³⁴ götürdi cihânun
divânın âbâdân ḡılmaḡa yüz dutdu ve maşrıḡda ve maḡribde 'imâretler ve
'azîm binâlar

bünyâd itdi 'adlinün bisâṡı berşte döşendi ve dâdınun sumâṡı şemâṡiyye
irişdi

bir vaḡt-i müntehî şöyle inhâ ḡıldı ki bilâd-ı hindde pâdişâh vardur vilâyeti
ma'mûr

kendüsi manşûr ve 'adûsı maḡhûr idi fevr-i ḡışm-nâk çoḡlığını dil taḡrîr

³⁴ Belirtme hali hem ye harfi hem de esre ile gösterilmiştir.

ve hıdmetün enbūhlığın alem taħrİR eyleyemez h azİnesi  b d n ve sip hİsi
ad n pes iskender aa ili aldı ve kendünün t 'atine oudı ve fevr
'ale'l-fevr cev b yazdı amm  ki 'aqla muv fı ve t bİ'ata muabı devlete
sa'adete l yık degildi ve daı asıdla bir la'l n aranc g ndermidi
n mesinde demi idi ki aranc remzini bilesin ve cev bın n men de yazup

53

remz-i sırrı İ'l m ılasın demidi iskender hükm itdi
aıd gelen arancı onuup oynadılar 'aıbet iskender aıdı
fil evinde m t eyledi daı cev b-n mede yazdı ki y   h-ı für kim
aranc göndermegün remzi budur ki ya'n  dimek istersin ki
ben ol  h-ı hindem ki sult n-ı pisendem ki heft kivere cem '
sel t n-i serverlere ser-'askerlere h n u musallat-ven cem 'sin  h[-]
m t idüp  td m hükmine mak m  ker itdüm vel kin ser-ke
buaran iinde sen sikender z 'l-arneyn aldun pes dilerem ki
senünle daı aranc oynayam m t ılam diyü buyurmusınız  m z[-]
v rem ki filile belki fil c midle ceng bis t üstinde
devletimün ruı ferrin görücek seni m t idüp ruun alam c nua
cez lar ılam muaffer olam diyü haber gönderüp pes sikender batlamy[-]
s-ı h k mi İr na h lİfe ıldı ve kendüsi hindist na
rev ne oldu yolda her vil yete ki ve her memlekete ki ireydi
zabt iderdi andan  n für vil yetine v s l buldı für
leker cem' itdi ve pillerini  r ste ıldı ve r ma 'azm-i ceng- heng itdi
haber iskendere iridi

54

bihterlere şaṭranc ‘ilmin öğrenmek lâzım kemâlden ḥālî degildür nitekim
bunun emşâlinde bir ḥikâyet var ol zamân ki timurlenk sultân aḥmed
çeşmine

vāsî‘-i cihânı itdi teng pes sultân aḥmed ‘âciz ü fūrümânde ḳaldı bî-
leşker ü bî-meded ne tâc u taḥt ne iḳbâl ve ne sa‘âdet ve baḥt ne milk u
mâl

memleket ki elinden çıḳdısa vilâyet-i³⁵ ‘acemle kendüzi derd u ğam u zârî
elemle andan sultân aḥmed câmesin taġyîr şûret-i tebdîl ḳılup hem
çün nemed-püş ve sâ’il ve zelîl-i bî-delîl tâc u taḥt ḥasret âteşine
dutuşmışdı

hem çü şem‘ delîl çün sürüp dergâh-ı timurlenk ve bârgâh-ı sâhib[-]
ceng kimesne bilmeyüp sezmedin gelüp buluşdı ve irişdi ḥazret-i
timurlenkle görüşdi eyitdi ki şaṭranc-bâz-ı kâmilem şanî‘atımda ḳâdir
fennümde mâhir fâzıl u ‘âḳılam diyicek timurlenk ortaya şaṭranc getürüp
oynamaḳ dileyicek sultân aḥmed eyitdi ki pâdişâh iy emîr-i zamân ben
gedâyam ḥazretün şehriyârdur ben bî-nevâyam ṭapuṅa kim sultân-ı
kâm-kâr[-]

dur şaṭranc oynayalum be-şarṭ-ı ân ki dirhemile oynaram eger kim şâhı bu
gedâ

şehmât iderse bir nemed-püş dervîşem cânımdan ğayrı bende ḳıymet bahâ
yoḳ

müflis ve ‘âşıḳ-ı dil-rîşem timurlenk eyitdi nola sen cân u baş ortaya
ḳo eger ğâlib gelürsem başuṅı kesem cânıṅı alam ve eger ki maġlûb

³⁵ *Vilâyet* kelimesinden sonraki izafet, ye harfiyle gösterilmiştir.

düŧersem diledüğü nesne(y)i³⁶ in‘am ve ihsân kılam diyüp ŧāh rızā viricek
sultān aḥmed eyitdi ŧehā küstāhlık olmasun ben daḥı cān u başıma bedel
nesne dilerem diyü anı istedi ki meger ki sultān aḥmedüñ ḥazīne-i³⁷
ḥāşından çıkmıŧ la‘lin ḳadeḥ varıdı ki bahā sı yedi iḳlim ḥarācı degeridi
ol ḳadeḥ timurlenk nazārında tūrurdı her kim nazār ḳılsa lā-ya‘ḳıl
olurdı pes sultān aḥmed ḳadeḥi istedi timurlenk rāzı oldı göñlinde
eyitdi ben ḥöd ŧaḫranc-bāzem üstādem bu gedā bana gālib olıcaḳ degil
elümden la‘lin
ḳadeḥ alacaḳ degil diyüp ŧaḫranc bisāḫın döşeyüp naḫ‘ üstine mühreleri
sürüp
oynadılar ‘aḳıbet sultān aḥmed timurlenki ŧehmāt idüp la‘lin ḳadeḥi alup
dergāḥdan
çıḳup nā-bedīd oldı ‘aḳıbet ol la‘lin ḳadeḥi rüm pāzişāhı ıldırım ḥāna
tuḥfe getürdi eydürler ki timurlenk māt olıcaḳ gāyetde gam-gīn gözleri
nem-gīn oldı eyitdi kim bunca server ü selāḫınler pehlevānlar rüy-ı
zemīnler
üstād-ı kāmillerden ŧaḫranc-bāz-ı fāzıllardan kimse beni ŧehmāt itmedi bu
ne
gedādur ki beni ŧehmāt ide elümden la‘lin ḳadeḥüm alup gide tiz bulup
siyāsete müstāḫaḳdur didi ne ḳadar ki teftiŧ itdiler sultān aḥmed bulunmadı
ḳandalığı bilinmedi ‘aḳıbet timurlenk eyitdi o gedā-şekl kimesne süvār
degül
gerçi piyāde idi velī göñlüm aña ŧehādet ider kim gedā ŧekline girmiŧ

³⁶ Belirtme hali hem hemze hem de esreyle gösterilmiştir.

³⁷ İzafet i’si hem ye harfiyle hem hemzeyle hem de esreyle beraber gösterilmiştir.

şehzâde idi

56

gelüp benümle devlet şınaşup beni ütdi elimden la'lin kıadehüm alup gitdi
beni mât u

pür-melâmet itdi diyicek meger kim sulţân aĥmedün kıullarından timurlenk
eline girmiş

bir maĥbüb-ı lâle-ĥad merġüb-ı serv-kad maţlüb-ı benefşe-ĥaţ dildâr u
ţarrar ġam-ġüsâr

ol ĥinde dîvânda ĥâzır ţurur idi baş kıaldurup eyitdi ki yâ řâĥ-ı cihân ol
gedâ[-]

şekl gelen sulţân aĥmed idi anı gedâ-yı³⁸ bî-nevâ řanmaġıl 'acem vilâyetinde
pâdiřâĥken

tâc u taĥtından milk u mâl u memleketden âĥir aĥa bu la'lin kıadeĥ naşîb
olduġına ta'accüb

mi idersin didi pes maķşûd bu meşel ĥikâyeti anuĥün getürdüm ki tâ
bilesin ki řaţranc[-]

bâz olmaķlıġuĥ fâ'idesi fevâ'idi cihân içindeki cihândur ekşer řaţranca ţâlib
olan ehl-i 'irfândur

nażm fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

ger gedâ vü ĥöcedür yâ ser-firâz

'ârif olur kıandasa řaţranc-bâz

³⁸ *Gedâ* kelimesinden sonraki izafet çift ye harfi kullanılarak gösterilmiştir.

oynasay şaṭranc oyna az u³⁹ öz

sākin ol irse velī vaḳt-i namāz

der beyān-ı dāsītān-ı māzī ve temsīlāt-ı şaṭranc

bilgil kim şaṭranca naḳar itmeklik ‘aḳlı arturur ve zihni açar pes mubaşşır

ehl-i ‘irfāna

firāset issi ‘ārif-i cāna ma‘lūmdurur kim ḥikmet yüzinde naḳar kim

eylesiy şaṭranc naṭ‘ı yir yüzine beñzer mūhreleri ādemī-zād şeklidür kim

ceng ü⁴⁰

ḥarbde āheng-i ḍarbda dururlar bir bir eksildügi eceli irenlere beñzer kim

belürsüz olup ‘amelden ḳalurlar ve bir daḥı naṭ‘-ı şaṭranc rūy-ı zemīne

beñzer

57

kim bahārī faşılde zeyn alup nebāt-ı naḳşile mūhreleri envā‘ envā‘

elvān elvān çiçeklere beñzer bir bir dükendi nebātāt u ezhāruḥ⁴¹ maḥv

olduḡı

bigidür ve daḥı yine ḥaḳīḳat naḳar ḳılsañ ḳara şaṭranc naṭ‘ı felek yüzine

beñzer kim

gicede mūhreler kevākibe şāh ḳamere beñzer şāhmāt olmaḡı ayuḡ

dutulmasına beñzer

ve ḳızıl mūhreleri şāh-ı güneşe bākī mūhreleri zerrelele beñzer şāhmāt

³⁹ Atıf vavı , esre ile harekelenerek gösterilmiştir.

⁴⁰ Atıf vavı, esre ile harekelenerek gösterilmiştir.

⁴¹ Metinde z harfi yerine j harfi yazılmıştır.

güneşün

tutulduğu meşelidür ve gâh kırmızı şatranç gâlib olduğu ve gâh kızıl şatranç gâlib

olduğu giceyle gündüzün devrine benzer kim gâh gündüz olup gice naḫ'ını dörüp kamer şâhın mât idüp ve gâh yine güneş sâ'ati mağlûb

düşüp kırmızı naḫ'-ı felek dest kırup kevâkib-i seyyâre mührelerin zeyn ider

nazm fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

bir dahı şatranç mişlün bî-gümân

güş idersen diye firdevsî 'ayân

çün mü'ellifdür aḫa leclâc pes

oynadı kisrî öninde hüş- nefes

bu ceseddür fi'l-meşel milk-i cihân

rûḫ olur 'âdil melik nüşirrevân

'aḫl olur büzürcmihri ol ḫakîm

dâniş ü kâmil melikdür key 'alîm

nefs-i emmâre durur leclâcı bil

cehd ide gör nefsunı mağlûb kı

'aḫlile nefse virürsen güş-mâl

ehl-i 'irfân olasin şâhib-kemâl

key saķın leclāc-ı nefis itmeye māt
‘aķlile nefsün Şerinden bul nicāt

58.

lu‘bı nefsün bī-‘adeddür key saķın
‘aķlıñ ütüp māt ider rūhuñ hemīn

anca leclāc itdi māt u işbu nefis
bizi daķı idiserdür sözi kes

işbu veche döşenübdür bu bisāt
geh muşībet vire gāhī o nişāt

dest-i mevt ider kişi(y)i Şonra māt
ol cihetden yoķdurur ‘ömre Őebāt

mührelerdür ādemī mişli hemān
darb u⁴² ħarbden ħālī olmaz her zamān

devlet anuñ ‘uzlet itdi ihtiyār
tā‘atile ‘ömri sürer baķtiyār

nutķıdur firdevsīnün pendī Őaķıĥ

⁴² Metinde atıf vavı kendinden önceki kelimeye bitiştirilmiştir.

ıtut naşıhat tā olasın sen melih

bābü's-sādis

altıncı bāb ta'biyeler beyān eyler dürlü dürlü sürişleri var anı beyān ider

bilgil ki

üstāzlar bu şatıranrı sürmekde meşhūr altı dürlü ta'biye ıomışlardur evvelki ta'biye

ıaberıyyedür ikinci ta'biye 'ırāııyyedür üçünci ta'biye hışn-ı fir'avndur

dördünci ta'biye vetedü'l-'azzedür

beşinci ta'biye ıarhiyye dirler altıncı ta'biye-i 'azabiyye ve melihadur bu

altı ta'biye(y)i her kim ki

hātırında duta ve ol ıarıke sürmekligi 'ādet idine şatıranrı içinde ğāyet üstāz

oyuncu ola şöyle kim eydürler ki Leclāc-ı hıred-mend bu altı ta'biyelerle

'amel kııup kemāl buldı ve şöhet ıtıtdı

naızm

ta'biyeyle yād olur leclāc bil

k'oldılar ta'lımine muhtāc il

itdiler taıhsın anuı lu'buna pes

şāh-ı sulıān şāhib ü ehl-i tāc bil

59

der beyān-ı ta'biye-i ıaberıyye

evvelki ta'biye ki taberriye dirler ol ta'biyedür ki mübtedilere şālih'dür ve taberi[-]

stān dirler bir iqlīm vardır anıñ kavmi işbu yazduğumuz şekl ta'biyesinde oynarlar ve bu ta'biyeyi her kim ki isti'māl eyleye ve bu resme sürmekligi 'adet idine

dā'im kendünün harifi üzerine gālib gele haşmı anıñ mağlūbı ola gümānsuz

fi eşkāl-i şaṭranc

	ruḥ					ruḥ	
		ferzīn	at	at	şāh		
	beydaḥ	beydaḥ	fil	fil	beydaḥ	beydaḥ	
beydaḥ			beydaḥ	beydaḥ			beydaḥ
beydaḥ			beydaḥ	beydaḥ			beydaḥ
	beydaḥ	beydaḥ	fil	fil	beydaḥ	beydaḥ	
		şāh	at	at	ferzīn		
		ruḥ				ruḥ	

ta'biyenün aşı bu kim oldı şerḥ

rāstın eydüp itmemişdür kızb tarḥ

naḳl-i leclāc ol ki itdüm men beyān

naḳl-i idrīs anlarısañ buldı eşaḥ

der beyān-ı ta'biye-i 'irāqiyye

ikinci ta'biye ki aña 'irāqiyye dirler bir ta'biyedür ki 'irāk şaṭranc-bāzları
işbu yazduğumuz şekliñ ta'biyesinde oynarlar hem be-ğāyet üstāzān oynıdur
ve her kim ki bu ta'biye(y)i oynaya lābud ḥarīfi üzerine gālib gele ḥaşmı
mağlūb

ola ve günden güne yakīn olup leclāc mişli şaṭrancile kemāl ḳazana

fi eşkāl-i şaṭranc

						ruḥ	
beydaḳ		şāh				ruḥ	beydaḳ
fil	beydaḳ	beydaḳ		ferzīn	beydaḳ	at	fil
		beydaḳ	beydaḳ			beydaḳ	
	beydaḳ		beydaḳ		beydaḳ		beydaḳ
fil	at	ferzīn	fīl	beydaḳ	beydaḳ	beydaḳ	
beydaḳ	ruḥ	şāh		at			
ruḥ							

iy yüzün cennet güli hicr u⁴³ firāḳuñ ḥār u⁴⁴ nār

yā sevindür vaşluñile yā ḥū cānum al var

eylesen şaṭranc-bāz olmaḳlığa dilber heves

⁴³ Burada atıf vavı ye harfiyle gösterilmiştir.

⁴⁴ Burada atıf vavı yalnızca esre ile gösterilmiştir.

hıfz idüp ta'biye-i haşmun māt it hūr u zār

61

der beyān-ı ta'biye-i fir'avniyye

üçüncü ta'biye ki aña haşın-i fir'avn dirler haşın-i fir'avn demek ya'nı

fir'avn

kal'ası demek olur işbu şeklün gāyet muhkemliginden ötri haşın-i

fir'avn diyü ad virdiler ve 'ırāk ve ħoraşān şaṭranc-bāzları ba'zısı bu

ta'biye

üzerine oynarlar her ki bu ta'biye(y)i 'ādet idine tā ki hemīşe ħarīf üzerine
gālib gele

fī eşkāl-i şaṭranc

	ruḥ					ruḥ	
beydaḥ		ferzīn	beydaḥ	beydaḥ	şāh		beydaḥ
	beydaḥ	at	fil	fil	at	beydaḥ	
		beydaḥ			beydaḥ		
		beydaḥ			beydaḥ		
	beydaḥ	at	fil	fil	at	beydaḥ	
beydaḥ		şāh	beydaḥ	beydaḥ	ferzīn		beydaḥ
	ruḥ					ruḥ	

budurur fir'avn-ı eşkāl-i haşın

ta‘biyesin hıfz idersen yā emīn

haşmı mağlūb idisersin şek degil

gören ādem kıla taḥsīn āferīn

62

der beyān-ı ta‘biye-i vetedü’l-ğaz

dördünci ta‘biye ki aña vetedü’l-fenn dirler ya‘nī gecı kızuğı dirler bu

ta‘biye gecı kızuğını

didükleri andan ötürüdür ki işbu yazduğumuz şekliñ ta‘biyesince bir kişi

oyun

oynasa kendü peydağların ḥarīfün kumaşı içinde kızuğ gibi oturmuş olur ve ḥarīfi

eli bağlanmış gibi ‘āciz kalur pes her kim ki bu ta‘biye(y)i ‘ādet idine

şeksüz kendü ḥarīfini ‘āciz kıılır

fi eşkāl-i şaṭranc

	ruḥ					ruḥ	
		ferzīn	at	at	şāh		beydağ
fil	beydağ	beydağ	beydağ	beydağ			fil
beydağ		beydağ				beydağ	
	beydağ		beydağ	beydağ	beydağ		
fil		at	fil		beydağ	beydağ	beydağ

beydağ			ferzîn	at	şâh		
	ruḥ					ruḥ	

iy ğamzesi cānum alan fettānımız

şorsam lebüñdür derdüme dermānumuz

hıfz eylesen bu lu‘bı sen dilber tamām

leclāc-ı kāmīl olasın cānānumuz

63

der beyān-ı ta‘biye-i tarḥiyye

beşinci ta‘biye ki tarḥiyye dirler bu ta‘biye(y)i didikleri andan ötrüdür ki bu ta‘biye

be-ğāyet ḥüb ta‘biyedür ve üstāzān ta‘biyedür ve eger bir kimesne bu ta‘biyede

oynasa ve ḥarīfine ferzîn tarḥ virse şöyle gerekdür ki

şatrançda ḥarīfini üte ve hemīşe üzerine ğālib gele

fī eşkāl-i şatranç

			ruḥ	ruḥ			
beydağ		ferzîn		at	şâh		beydağ
fil	beydağ	at		beydağ	beydağ	beydağ	fil
		beydağ	beydağ	beydağ			

			beydağ		beydağ		
fil	beydağ	beydağ			at	beydağ	fil
beydağ		şāh	at		ferzīn		beydağ
			ruḥ	ruḥ			

iy ḥaṭıñ sebzi ḥızr şīrīn lebi āb-ı ḥayāt

ḥaşma ‘arz it gül-ruḥınuñ tā kim ola şāhmāt

öğrenüp lu‘bın eger ḥıfz eylesen dil-dār-ı dil

hemçü leclāc olasın şaṭranc-bāz iy pāk-zāt

64

der beyān-ı ta‘biye-i ‘azbiyye meliḥa

altıncı ta‘biye ki aña ‘azibe ve meliḥa dirler işbu ta‘biye bir ta‘biyedür ki
be-ğāyet

tatlu ve üstāzāndur eger bir kimse ḥarīfile oynasa ve da‘vī şöyle eylese ki
ben bir şaṭranc oynayam ki hīç kimse baña şāh diyümeğe dise üç ḳosa aña
gerekdür kim işbu yazduğumuz şekliñ ta‘biyesinde oynaya ki kendünün
ḥarīfi ‘āciz ola

fi eşkāl-i şaṭranc

	şāh	ferzīn			ruḥ	ruḥ	
--	-----	--------	--	--	-----	-----	--

	beydağ		at	at			
fil		beydağ		beydağ	beydağ	beydağ	fil
beydağ		beydağ	beydağ				beydağ
beydağ			beydağ				beydağ
fil		at	fil	beydağ	beydağ	beydağ	
	beydağ			at			
	şāh	ferzīn			ruḥ	ruḥ	

iy ḥāli fūlfūl zūlfi çīni misk-i tatar
şaṭranc-bāz olmağ dilersenḡ gam-gūsār

ger ḥıfz idem manşūbesin dirsenḡ ḥabīb
‘azbiyye dirler lu‘buna iy gül-‘izār

65

der temşilāt-ı şaṭranc der fevā'id-i ‘aql kūyed fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

işbu altı ta‘biye şöyle kim var
zikrin itdüm āḥir oldı nāmıdār

ḥıfz idersenḡ ḥaşmı mağlūb idesin
yā ḥūşa māt idüp andan gidesin

iy mubaşşır kâmil ü şaṭranc-bāz
ehl-i 'irfān remzin aṅla ser-firāz

zīre lā-ḥāt aṅla çoḳdur bāzīde
şerḥ idem remzin oḳuḡıl yazıda

her ne şey'e ideriseṅ sen naḗar
'ibret al kim ire senden saṅa eşer

ḳıl naḗar ḥikmet yüzinden nev-cüvān
ḥāl-ı şaṭranc ola saṅa pes 'ayān

'aḳl-ı fikrün cem' idüp eyle nigāh
bu firāset birle dā'im pāzişāh

'aḳlı şaṭranc oynamaḳ ideriz yāde
zīrek olur kişi ḡāyet ḥōş-nihād

şāha lāyık oyunu şaṭranc olur
'āciz ü maḡlūba oyun şad-renc olur

nerd ü şaṭranc oynamaya ḥiç merd
oynasa az uz olmaya yā derd

zeydüveş itmeye 'amr sen ḳıl u ḳāl
remz-i şaṭranc aṅla nedür vaşf-ı ḥāl

hāl yüzinden şerh idem esrânı men
güş tut itmeyesin inkâr sen

her nazarda bir nazâr var bilesin
her seherde bir eşer var bilesin

ger şecerdür yâ hacerdür yâ semer
cümlesinde var haqîkat bir nazâr

oynamağ şatranc olur sevdâ heves
‘ibret al eyle nazâr iy hōş- nefes

naṭ‘ıdur şatrancuñ añla zât arz
iki cânib mühre leşker k’ola ‘arz

66

her tarafından mühreler ki sürülür
iki yağı leşkeridür cem‘ olur

şāhı şāh ferzīndür a‘zam vezīr
at bahādur pehlevānlar dil-pezīr

fildurur ‘ayn-ı fil-i menkelūs
şāf-şikendür tağıdur ‘aqlile us

rūḥ alur begler begi vü nām-vār⁴⁵

şaf yıķuban dūşmān ider tārūmār

şaf öñinde peydaķuñ olduğı cem´

şan piyāde atluya ıtutar sem´

ḥāne ḥāne atladığı fil ü at

leşker il almaķ bigidür pāk-zāt

birbirin mūhreler almaķ hūmām

zaḥm yiyüp ölmege beñzer tamām

ütülüp itmedügi bunlar ´amel

darbile irişmege beñzer ecel

şāh dimek sürmekdurur ilden begi

´ibret al kim mişlidür anuñ bigi

şāhmāt olmaķ mişāl-i gümān

şāh dutulmaķ mişlidür añla ´ayān

budurur pes mişl-i şaṭranc iy emīr

´ibret al ger kāmiliseñ lā-naẓīr

⁴⁵ Nām kelimesinden sonra, bir buçuk hece olduğunu vurgulamak için,vav harfi yazılmıştır.

bir dahı Őaŧranc miŧlün bī-gümān
gūŧ idersen diye firdevsī ‘ayān

çün mü’ellifdür aña leclāc pes
oynadı kisrī öñinde hūŧ- nefes

bu ceseddür fi’l-meŧel milk-i cihān
rūh olur ‘ādil melik-i nūŧirvān

‘aql olur büzürcmihri ol hekīm
dāniŧ ü kāmīl melikdür key ‘alīm

nefs-i emmāre durur leclāc bil
cehd ide gör nefsünī maqlüb kı

‘aqlile nefse virürsen gūŧ-māl
ehl-i ‘irfān olasın ŧāhib-kemāl

67

key sakın leclāc-ı nefis itmeye māt
‘adlile bul ŧirretinden sen necāt

‘arifisen ‘aqlunı cem‘ eylegil
özüne gönül gözin ŧem‘ eylegil

‘aql-ı kāmīl nefesine kıadir gerek

fi'li birle hāline şākir gerek

pend olur 'ākılların gūşındadır
hōş-mendün hūb söz hūşındadır

her ki nefsi pendile teskīn ider
hūsn-i hūlķile melek taḥsīn ider

ger melek hū iderisen nefsi sen
cennete yol bula cānuḡla beden

her kime kim nefis tevsen⁴⁶ rām ola
dü cihān içre murādın ol bula

iy giriftār-ı yecūz-ı lā-yecūz
sen seni gör çoğ olur 'ālemde söz

niçeye dek oқыyasın naḡv u şarf
tā'at eyle bir niçe gün ḡaḡķa şarf

bağ göñül levhine bil ḡikmet nedür
'aḡl-ı kül vire sebağ ḡudret nedür

var derūna ḡıl naḡar hey'et oḡı

⁴⁶ Kelime metinde *tusin* şeklinde harekelenmiştir.

‘aqlını dir tā bulasın sen haqqı

şahfile ider olursañ ger ‘amel
cümle maḥlūk ola çāker mā-ḥaşan

‘izzet ider mihr ü māh u nih felek
ḥızmet ide saña ins ü cin melek

çün şerī‘at ḥablidür ḥablü’l-metīn
kıl ‘amel anuñla olasın ehl-i dīn

şer‘i maḥbūl eylesen ‘arş olısar
şer‘ile iden ‘amel haḥ bulısar

ger dilersen gelmeye saña ḥalel
şer‘ile eyle begüm dā‘im ‘amel

nuşhını firdevsīnünj tutup tamām
kıl ‘amel ki nuḥkıdur emlaḥ kelām

68

bābü’s-sābī‘

yedinci bāb daḥı şaḥranc-bāz-ı kāmile bu fende māhir olan ‘āqıla lāzım olan
ta‘biyeler gerek olduğı gibi ‘arabī ve parsī şaḥranc-nāmelerden yetmiş
yidi manşübe ihtiyār kırup tercüme itdügümden şonra her birisi

şatranc-bāz-ı hüner-mend olan hıred-mend-ı fāzıl olan ehl-i firāset
mubaşşır(-)

lar ile her bir manşūbe(y)i imtiḥān idişüp kemālile şıḥḥatine vākıf
olup andan ḳaleme raḳama getürdüm surḥile ve siyāhile şatranc
mührelerin yazup işāret itdüm tā kim her manşūbe ki ḡālibdür
ve her mühre kim manşūbesi maḡlūbdurur işāret eyledüm nite maḡlūbuḡ
mührelerin ḳara mürekkebile raḳama getürdüm ve aḡmer-reng mühreleri
şāḥibi

ḡālib gelürse surḥile işāret ḳılup ḳaleme getürdüm tā kim
mübtedīlere āsān ola ve her bir manşūbenüḡ şerḥini açuḳ türkī diliyle
söyledüm elfāz-ı ‘ibāret birle terkīb gözetmedüm pes ḥikmet-āmīzsüz
sözlerümden ve ‘ibret-engīz olmaduḡını ‘aceblemeyeler

nazm

ne var söz düşmediyse ḥikmet-āmīz
yā elfāz⁴⁷ olmadıysa ‘ibret-engīz

didüm türkī sözi ḡāyetde yaḡşī
menem tütī saḡun içre şeker-rīz

69

der beyān-ı manşūbe-i dil-ārām-ı çengī

⁴⁷ *Elfāz* kelimesinden sonra, bir buçuk hece olduḡunu vurgulamak için, esre kullanılmıştır.

leclāc kavline evvel ki manşūbe-i dil-ārām-ı çengī dimekile ma'rūfdur ki
dil-ārām-ı çengī bir h̄vācenūñ maḥbūbesi idi ki ansuzın dīl-i h̄vāce ārām
itmezdi

efendisi bir ḥarīfle oynayup otururdu bunu öc ḫodı ol ḥarīfi

h̄vāce(y)i ütđi şöyle oldu ki eger ḥarīfine nevbet degirse kişden

māt ider h̄vāce müteḥayyir oldu dil-ārām nazār ḫıldı bir kez çağırđı

iki ruḫı vir beni virme didi h̄vāce oyunu anladı kızıl ruḫile

kiş didi ḫara şāh müft aldı fili açup kızıl ruḫile h̄vāce girü kiş didi

ruḫını aylaḫ virđi kızıl ruḫıñ biriyle daḫı kiş didi

70

girü ḫara şāh kendü atı evine vardı kızıl atile sağ yanasıyla kiş diye māt

olur dil-ārām çengīyi ḫurtardı işbu şekilde kızıl gālibdür altı oyundan kiş

dir

ḫara şāhı oyun ḫaradan olsa kiş māt iderdi pes her kimse ki bu manşūbe(y)i
göñlinde

ḫıfz ide leclāc zamānı ola ve cemī' şaḫranc-bāzlar içinde meşhūr u

ma'rūf ola bu lu'bile ḫaşmına gālib gele fen içinde üstād ola

						şāh	
	ruḫ						
					beydaḫ	beydaḫ	
						at	ruḫ
şāh		at					

		ferzīn					fil
	ruḥ						
							ruḥ

kāmileydi ol güzel dil-ārām hem

ḥvāce de ansuz itmedi dil ārām hem

ḥıfz kıl manşūbesin cānile

ḥaşma andan eylegil iḳdām hem

71

el-aḥmeru ḡālibun ve'l-lu'bu leh

bu manşūbeye manşūbe-i melik sencerdür bir adı ferzāniyye dirler ya'nī

kızıl ferzīnile ḳara şāhı

māt ider işbu şekilde kızıl yeḡer ḳā'ide-i evvel oldur ki kızıl ruḥile

şāh ḳara fil evinden kiş diye ḳara filile alıcaḳ kızıl ferzāniyle kiş didi

kendü ruḥın

ḳara şāh yanında kiş diyüp ḳara fili aylaq virdükden şonra ḳara ferzinle

māt ider

şāh bir ev aşıḡa ine andan şonra ol bir ferzile girü kiş diye durduḡı yirde

māt olur

şāh							
	ruḥ	şāh					

ferzīn			fil				
		ferzīn		ferzīn			
					at		
							ruḥ

bu durur mansūbe-i sencer tamām

esvede gālib durur aḥmer tamām

ḥaşmına gālib gelür yokdur nizā‘

ḥıfz iden lu‘bın olur server tamām

72

el-aḥmeru gālibun ve‘l-lu‘bu leh

bu manşūbe mansūbe-i feresiyyedür ya‘nī kızıl atla qara şāh kendü ruḥı

yanında kiş dir

māt ider eger oyun qaraya dönmeseyidi ruḥile kiş dirdi kızıl şāhmāt iderdi

evet

oyun kızıldandır qā‘ide-i evvel kızıl ruḥile kendü peydāk evinden qara şāh

kiş diye nāçār qara şāh

kendü ruḥı yanına varsa gerek anda varıcaq kızıl atile kızıl peydāk ile qara ferzīn ortasında

kiş diye qara şāh oturduğı yirde māt ola bu şekilde kızıl gālibdür oyun

qaradan olsa kiş dir māt ider

		ruḥ		řāh	fil		
							ruḥ
			ferzīn		beydaḡ		
			at		fil	at	
			beydaḡ	ferzīn	beydaḡ		
						ruḥ	
				řāh			

budurur manřūbe-i feresiyye pes

ḥıfz kıлмаḡ lu‘bunı eyle heves

tā ki şatranc iġre kāmīl olasın

ḥařma gālīb dūřesin ‘īsā-nefes

73

el-aḡmeru gālībun ve‘l-lu‘bu leh

bu manřūbe manřūbe-i feresiyyedür ya‘nī kızıl atla řol yaḡadan qara

peydāḡ alup kiş dir qara řāh oturduḡı yirde

māt ider qā‘ide-i evvel kızıl ruḡile qara řāhuḡ öñinde ki peydāḡ ala kiş

diye nāġār qara filile ruḡı alsa gerek

qara filile kıızıl ruħı alduqdan Şonra ikinci ruħile fil ala kiş diye qara ruħ yanındağı atile ol ruħı ala bundan Şonra

kıızıl peydāq ardındağı kıızıl atile ferzi önindeki qara peydākı ala kiş diye durduğı yirde qara Őāhmāt

olur bu Şekilde kıızıl gālibdür üç evinde qara Őāh oturduğı yirde atile kiş māt olur

					fil		Őāh
			beydaq				
			beydaq		beydaq		
beydaq			ruħ	at			
	beydaq		ruħ		beydaq		
	beydaq		beydaq		beydaq		
beydaq		ruħ	Őāh	at	ferzīn		
		fil	ruħ	at	fil		

bu dağı feresiyyenün manŐubıdur

lu'bin ögren kim oyun maħbubıdur

kim ki ider işbu lu'bi Őāh hıfz

kendi gālib haşm anuğ mağlubıdur

74

el-aħmeru gālibun ve'l-lu'bu leh

bu manşübe manşübe-i ferzāniyyedür ya'nī qara ferzile şāh dir māt ider
kâ'ide-i evvel qara ruhile kızıl
şāh kiş diye nāçār ruḥ alsa gerek kızıl şāh ruḥı alduqdan şonra qara şāhı kızıl
fil yanında
vara tā ki hīç vechile bir zamān kiş dinilü bilmeye bundan şonra kızıl
mühreler issi ne dilerise
oynaya oynaduqdan şonra qara ferzile kiş diye kızıl şāh cühüd ḥānede māt
ide
qara ruḥı aylaq virdükden şonra iki evinde ferzile şāh cühüd evinde māt
ide

	şāh	fil					
				beydağ			
	şāh	ferzīn			beydağ		
		fil		beydağ		ferzīn	
ruḥ			beydağ				
					beydağ		
	at						
					fil		

budurur manşübe-i ferzāniyye
ki ismidür mansübenüḡ ḥāqaniye

oynayup h akan Ő ir Ő hile
kızıl altun  tdi biŶ sult niye

75

el-esvedu g libun ve'l-lu'bu leh

bu manŐ be manŐ be-i ruŐ iyed r  ara ruŐ ile kiŐ  dir m t ider bu Ő ekilde
dahı g libd r

 a'ide-i evvel  ara peyda la kızıl Ő h kiŐ  diye kızıl Ő h ferzini aylak buldı
ala

gerek bundan Ő onra  ara issi ruŐ ın bir ev kendüden yaŐça gele kızıl issi ne
dilerse

oynaya andan Ő onra  ara ruŐ ile kızıl Ő h peydaŐ  evinde kiŐ  diye durduŐ ı
arada kızıl

Ő h m t ola oyundan  ara ruŐ ile kendü peydaŐ ı evinden kiŐ  dir kızıl Ő h
m t ider

ruŐ�		at	fil	ferz�n			
		Ő�h			beydaŐ�		
		ferz�n					
			beydaŐ�				
		Ő�h		fil			

							ruh
--	--	--	--	--	--	--	-----

şāh-ı baġdādī ḫalīfe mu‘taşım

itdi bu manşūbile ‘āciz ḫaşım⁴⁸

ḫıfz idersen olasın şatıranc-bāz

çıkarup ‘ālem içinde ḫoş ism

76

el-esvedu ü ġālibun ve’l-lu‘bu leh

buña manşūbe-i filiyye dirler nite eger dilerseñ kızıl şāhı māt idesin ġüşede oturan

ķara ruḫile kızıl şāha şāh diyesin at ḫükmiyle filile bir şāh daḫı diyesin ammā ferzi

vurup dimeyesin eger ferzi vurup şāh dirseñ gine ol ķara ferz ayaġında oturan

ķara atile şāh diyesin kendünün peydāķı öninde varur ol bir atile gine şāh diyesin

hem fil bekler şāh kenāra çıkar gine ruḫile şāh diyesin ferzile bir şāh daḫı diyesin at ayaġından kendünün at ayaġına çıkar ruḫile bir şāh daḫı diyesin eger fil alursa ferz ayaġından şāhmāt diyesin ruḫile eger almayup at yanına çıkarsa ferz ayaġından şāh diyesin andan filile diyesin ne tarafından dilerseñ māt

olur eger filile almayup kendünün gine peydāķı evine inerse evvel ruḫile

⁴⁸ Kelime *ḫaşım* olarak yazılmıştır ancak , vezin gereġi *ḫaşım* şeklinde okunmalıdır.

ruḥuñ ḥānesinden şāh didigün vaqt ferz ayağından gine ruḥile şāh diyesin
kenāra çıkar olursa bir atile şāh diyesin bir ḥāne ilerü varur peydākı atile
vurup

şāh diyesin eger kendü fili evine varursa ruḥile kenārdan şāh
diyesin māt olur eger gine berü gelürse ruḥile ferz ayağından gine

şāh diyesin māt olur қара şāhuñ şağ tarafından diyesin қара atile ruḥı
vurup

bir şāh daḥı diyesin қара ferz evinde oturan қара atile bir şāh daḥı diyesin
elbetde

қара anuñ yanına varur bir atile bir şāh daḥı diyesin kenāra çıkar eger
kendünün

77⁴⁹

beydaḳı ayağına varursa ruḳ'a-i zāviyeden şāh diyesin māt olur ammā bir
ḥāne ilerü varursa

gine ol şāh diyesin ya'nī gūşeden kendünün ferz ayağına varur ferzile

bir şāh daḥı diyesin at ayağından kızıl ferzi atile vurup bir şāh daḥı diyesin

ruḥile çıḳup bir şāh daḥı diyesin қара şāhuñ şağ tarafından ki

fil dönüp şāh diye kızıl atuñ yanına varur ruḥile şāh diyesin

māt olur eger evvel at yanına varursa ruḥile ferz evinden şāh diyüp şonra

filile kiş diyesin māt ola

							ruḥ
	beydaḳ				şāh	fers	fers

⁴⁹ 77-78 sayfalar arasında bir sayfa daha olmalıdır. Elimizdeki kopyada bu sayfa eksiktir.

					ruḥ		
		ferzān	beydaḡ	ṣāh	beydaḡ		beydaḡ
		beydaḡ					ruḥ
		fers	fil	fil			
	ferzān						

lu‘bı⁵⁰ bu manṣūbenün merḡūb olur

ṭālib ol ki lu‘bı anuḡ maṭlūb olur

eyle ta‘līm ehl-i ‘irfāna zārīf

aḡa ki ḡulḡ-ı⁵¹ ḡasen maḡbūb olur

78

ṣaṭranc oynardı sulṭān sencer maḡlūb dūṣūp ṣāhuḡ ḡöḡli ḡaḡabile

ṭoldı melūl oldı emīr ḡasan ki ḡāṣlarından idi bu ṣaṭranc fenninde māhir

ve fāzıl bu hūnerde kāmil idi ṣāhı ḡamḡin-dil ḡörüp ta‘līm idüp kim bu

manṣūbe ile

melik sencer ḡālib gelüp melik ḡasana teṣrīf-i fāḡir ve hil‘at-ı bāhir buyurdı

in‘āmile ṭoyurdı bu bir manṣūbeyile ‘aḡīm cāh buldı

mülūk-ı ‘acem ḡatında bu manṣūbe ḡāyet mu‘teberdür

⁵⁰ Belirtme hali esre ile gösterilmiştir.

⁵¹ İzafet i’si ye harfi ile gösterilmiştir.

fil							fil
beydağ					beydağ	şāh	ruḥ
	ferzān						
						şāh	ferzān
		fil	ruḥ		fil		

gör ne ‘āqıl kimsemiş kāmīl ḥasan

ḥıfz idüp bu lu‘bı o ḥulq-ı ḥasen

olasın key kāmīl ü şaṭranc-bāz

oynasañ manşūbesin yirinde sen

79

el-esvedu ġālibun ve‘l-lu‘bu leh

bu manşūbe manşūbe-i ferzīndür ferzile kiş dir māt ider tırduğı

yirde kâ‘ide oldur ki qara ruḥile kızıl şāha kiş diyesin dağı

yanına varur qara ruḥile gine şāh diyesin gine yirine gelür ferzile

kiş diyesin māt olur bu manşūbeye manşūbe-i muşannif kitābıdur qankı

şatranc-bāz-ı kāmīl kim gönlinde hıfz idüp öğrendiyse ekser evkāt haşmını şāhmāt ider

				fil			
						ferzīn	
			ruḥ	beydaḳ			
			fil	şāh		ruḥ	
ruḥ							
				şāh			

budurur manşūbe-i ferzīn bil

ḥūb oyundur oynar anı ehl-i dil

zeydi yeṛmek isteriseṇ iy ‘amur⁵²

hıfz kıl manşūbe itme ḳāl u ḳīl

80

el-aḥmeru ḡālibun ve’l-lu‘bu leh

bu manşūbeye manşūbe-i beydaḳiyye dirler ya‘nī kızıl beydaḳile kiş dir

ḳara şāhı oturduḡı yirde

⁵² Aslen ‘amr şeklinde okunan kelime vezin gereği ‘amur olarak okunmuştur.

māt ider k̄a‘ide-i evvel şol yañağı kıızıl ruḥile k̄ara ferzi evinden kiş diye
zārūrī

ferzinle ruḥı aylak buldı alsa gerek ferzīnle ruḥı alduḡdan sonra
kıızıl beydāḡuḡ şol yaņasından süre kiş diye k̄ara şāh durduğı yirde
beydāḡile

māt ide ve eger piyāde sürüp kiş dimezse kıızıl şāh durduğı yirde k̄ara
ruḥile māt olur

				şāh			
	ruḥ					ruḥ	
			ferzīn	beydāḡ	beydāḡ		
							ruḥ
ruḥ			at	şāh	fil		

bu durur mansūbe-i beydāḡ begüm

esvede gālibdurur ol baḡ begüm

ḥıfz iden bu lu‘bile manşūbesin

ḥaşmı maḡlūb idiser el-ḥaḡ begüm

el-aḥmeru ġālibun ve'l-lu'b leh

bu manşūbe daḥı manşūbe-i filiyyedür ya'nī k̄ā'ide kıızıl filile kiş dir māt
ider k̄ā'ide-i evvel

kıızıl ruḥile qara beydāk yanında kiş diye qara şāh nāçār girü döner kendü
evine varsa gerek andan

şonra şāh qalqduğı evden ruḥile kiş diye aylaq vire andan şonra şāhun
beydağın süre qara şāh kiş

diye qara şāh nāçār gine evine varsa gerek kendü evine varıcaq beydağ bir
daḥı ilerü süre kiş diye qara şāh iki kıızıl

beydāk arasına gire andan şonra filile şol yaḥadan kiş diye māt ide bu
şekilde oyun kıızıldandur beş oyunda qara şāhı kıızıl filile māt ider

		fil		ruḥ			
beydāk			şāh				
			beydāk			beydāk	
	ruḥ	beydāk	şāh				
				ruḥ			
			fil				

işbu lu'buḡ ġālibi aḥmer gelür

kim ki şaṭranc oynasa ezber kıılır

olıcağ şaṭranc-bāz-ı pür-hüner
yoğ gümān ki ḥaşmını ebter kıılır

82

el-aḥmeru ġālibun ve'l-lu'bu leh

ḳā'ide oldur ki kıızıl ruḫile ḳara ṣāha kiş diyesin ḳara ṣāh nāçār kendünüñ
aşıl ḥānesine

çıkar ġayrı yeri yoğdur kıızıl ruḫı müft virüp bir kiş daḫı diyesin
olu da olur andan beydağ sürüp kiş diyesin gine yirine çıkar ol peydağı
bir daḫı sürüp bir kiş daḫı diyesin ṣāh gine kendünüñ ikinci evine iner
filile bir kiş daḫı diyesin ḳara ṣāhuñ sağ tarafından māt olur

		fil		ruḫ			
beydağ			ṣāh				
			beydağ			beydağ	
	ruḫ	beydağ	ṣāh				
				ruḫ			
			fil				

işbu lu'ba lu'b-i ḳayser didiler

esvededür gālib aḥmer didiler

merd kāmīl olıcaḳ ŧaṭranc-bāz
bu oyunla ḥaŧmı yıner didiler

3.Dil İncelemesi

3.1. Hareke ve Diğer Seslendirme İşaretlerinin Kullanımı

Dil incelemesi bölümünde, Mehmet Mahut Tulum'un *Hazîni-Menba'u'l-Ebhâr Fî Riyâzi'l-Ebrâr* adlı çalışmasındaki 'Dil Notları' adlı bölümün taslağı esas alınmıştır.

Metinde ünlüler hareke sistemiyle gösterilmiştir. Hareke kullanımları Türkçe ve yabancı kelimeler şeklinde ayrılarak, aşağıdaki şekilde incelenmiştir.

3.1.1. Türkçe kelimeleri ve ekleri doğru okutmak için

3.1.1.1. Üstün

irmeye 3:21

üzerinde 1:9

aya 3:17

Hem art damak ünlüleri için, hem de ön damak ünlüleri için, kelime sonlarında hem üstünlü güzel he, hem de üstünlü elif kullanılmıştır:

olsa 4:17

ola 10:16

ola 15:4

3.1.1.2. Esre

biñ 24:8,

sözleri 25:22

girüp 26:6

unutdılar 29:18

Günümüz Türkçesi'nde ilk hecede e harfiyle yazılan bazı sözcükler (*etmek, ermek*) genelde *i* ünlüsüyle yazılmıştır:

ıtdi 24:4

ider 24:12

virün 35:6

didi 35:16

ılçisine 35:20

yir 10:10

çike gelürdi 26:20

Bir beyitte *et-* eylemi *ki* bağlacıyla birleştirilerek elif harfiyle yazılmış, ancak hem üstün hem de esreyle harekelenmiştir:

k'etdi 6:5

3.1.1.3. Ötre

bunca 1:2

ol 1:1

anuñ 3:16

örtüp 3:26

kendü 4:20

tozıdur 11:29

ķılursın 13:2

ķaçup 26:11

bulundı 30:14

söyledüm 32:15

ķannuçük 33,19

Bilinen geçmiş zaman, metinde genel olarak dar ünlüyle yapılmıştır. Birinci şahısta ise ekin ünlüsü yuvarlak ünlülü olarak

geçmektedir:

söyledüm 32:15

didügidi 42,20

3.1.1.4. Şedde

Türkçe kelimelerde çift ünsüzler iki ayrı ünsüz harf de yazılarak gösterilmiştir:

aşşısı 45:17

3.1.1.5. Cezm

altunıla 33:15

çıkdılar 33:12

yüzinde 1:10

irdi 8:30

oturdum 17: 3

3.1.2. Yabancı kelimeleri doğru okutmak için

3.1.2.1. Üstün

gūşesinde 2:2

nümā 3:5

taqşīri 5:1

āfiyāt 7:4

ġarb 11:3,

‘acem 30:3

dest 58:7

3.1.2.2. Esre

ins 2:18

zıkr 4:7

sācid 6:9

hālīk 8:3

cimşīd 11:26,

vilāyet 18:1

ferzini 44:1

Aşağıdaki örnekte atıf vavını göstermek için ye harfi kullanılmıştır. Bu kullanımın sebebi, *hilm* kelimesindeki dar ünlünün telaffuzdaki etkisi olmalıdır:

hilm u vaqar 12:6 (Metinde *hilm i vaqar* şeklinde yazılmıştır.)

3.1.2.3. Ötre

ruh 8:7

muğyirāt 10:4

münevver 12:3

nübüvvet 23:3

süleymān 25:4

3.1.2.4. Şedde

muṭabbak 1:6

zerrīn 1:10

hürrem 2:8

rezzāk 2:4

mükerrem 4:22

3.1.2.5. Cezm

ḳudreti 3:15

mücrim 5:6

şark 11:3

çeşm 17:9

tedbîr 32:2

Metinde geçen Farsça tamlamaların gösterilmesinde de ikili kullanımlar dikkat çekmektedir. Örneğin, izafetler bazen yâ harfiyle (ünsüz harflerden sonra), bazen harekeyle, bazen esreyle, bazen de hem esre ve y harfiyle birlikte gösterilmiştir. Bazı durumlarda ne hareke (esre), ne de y harfi kullanılmıştır. Bazı durumlardaysa, sadece cezm kullanılmıştır:

ġamd-ı nā-ma‘dūd 1:1

sulţān-ı bī-ĥalele 1:1

māhitāb-ı şāhın 2:2

vāĥid-i ferd 3:8

ĥannān-ı ekber 1:13

mālik-i müvekkel-i ĥāk 25:5

ĥaşīn-i fir‘avn 61:2

Yukarıdaki örneklerde sadece cezm kullanılmıştır.

kār-gāh-ı nā-būddan 1:2

şeb-i tārik 2:3

şükr-i nā-ma‘dūd 3:3

ķand-ı fāyık 19:2

bilād-ı hindde 52:14

Yukarıdaki örneklerde sadece esre kullanılmıştır.

ķahr-ı bī-şumār 29:2

cām-ı cem 4:2

Yukarıdaki örneklerde izafet, vav harfiyle gösterilmiştir. İkinci örnekte bu durum, *cām* kelimesinin son ünsüzünün yuvarlaklaştırıcı etkisiyle olmalıdır.

ķādir-i ķudret-nümā 3:5

dilber-i ra'nā 19:11

muşannif-i firdevsī 52:1

eşķāl-i haşīn 61:10

nişān-ı *nām-ı 'unvānuş 12:30* (İkinci izafet i'si için yalnızca esre kullanılmıştır.)

şatranc-bāz-ı kāmīl 31:23

Yukarıdaki örneklerde y harfi ve esre birlikte kullanılmıştır.

Elif harfinden sonra bazı yerlerde esre ve hemze, bazı yerlerde de y harfi ve esre kullanılmıştır:

ħudā-ı lemyezele 1:1

Yukarıdaki örnekte harfinden sonra y harfi ve esre kullanılmıştır.

ka'be-i 'ulyā 13:5

Yukarıdaki örnekte *ka'be* kelimesindeki güzel he harfinden sonra, Farsça izafeti göstermek için, hem hemze hem de ye harfi kullanılmıştır.

Kelime sonunda (e) okunan güzel he harfinden sonra genel olarak hemze ve esre birlikte kullanılmıştır:

mühre-i mihr 1:10

kāse-i ħāverden 1:11

şu'le-i enveri 2:4

şafha-i devâir 2:1

hazîne-i buhtü'n-naşîrde 32:27

Metinde atıf vavı gösterimlerinde de farklılıklar vardır. Aşağıdaki örnekte atıf vavını göstermek için ye harfi kullanılmıştır. Bu kullanımın sebebi, *hilm* kelimesindeki dar ünlünün telaffuzdaki etkisi olmalıdır:

hilm u vaqar 12:6 (Metinde *hilm i vaqar* şeklinde yazılmıştır.)

Aşağıdaki örneklerde atıf vavı yalnızca esre ile gösterilmiştir:

mihr u mäh 16:19

az u öz 56:20

ceng ü harbde 56:27

hüsn ü melâhatde 47:21

Aşağıdaki örnekte fazladan bir atıf vavı kullanılmıştır:

heşt cennete 20:23 (Tamlama, metinde *heşt ü cennet* şeklinde yazılmıştır.)

Aşağıdaki örnekte birinci atıf vavı esre ile, ikincisi ise cezm ile harekelenerek gösterilmiştir:

müşterî-rây u 'utârid-fiṭnat u keyvân-ḳadr 12:16

3.2. Türkçe Tabanlarda Ünlülerin Harfle Gösterilmesi

Metinde Türkçe kelimelerin ilk hecelerinde bazı yerlerde sadece hareke kullanılmıştır:

yidi 1:5

birle 1:5

klup 1:7

bir 1:9

bağdırup 2:9

yitüre 2:17

kıldı 10:21

Bazı Türkçe kelimelerde ise ilk hece ünlüsü harf ve harekeyle gösterilmiştir:

dırler ki 29:18

görmeyüp 29:15

dile 10:18

budur ki 29:22

döşeyüp 1:6

sürüp 2:3

gönüllerin 9:28

Genel olarak bakıldığında, ilk hece ünlüsünün harfle gösterilmesi veya gösterilmemesi konusunda eşite yakın bir dağılım vardır. Ancak, Türkçe kelimelerin yazımı kendi içinde büyük oranda tutarlılık gösterir:

yok2:14

yok 2:16

sürüp 2:3

sürüp 10:13

Türkçe eklerin ünlüleriye, bazen harfle gösterilmiş, bazen de sadece harekeyle gösterilmiştir. Yani, Türkçe kelimelere oranla, eklerin yazımındaki tereddüt göze çarpmaktadır:

güşesinde 2:2 (Bulunma hâli üstün ile gösterilmiştir.)

devrinde 29:12 (Bulunma hâli için hem üstün, hem de güzel he harfi kullanılmıştır.)

üzerinde 10:8 (Bulunma hâli için hem üstün, hem de güzel he harfi kullanılmıştır.)

içinde 2:10 (Bulunma hâli için hem üstün, hem de güzel he harfi kullanılmıştır.)

Bulunma hâli için genel olarak ünlü kullanılmıştır. Örneklerin küçük bir kısmı da sadece harekeyle gösterilmiştir.

Geçmiş zaman partisipi olan -dik, genel olarak yuvarlak ünlüyle yazılmıştır. Bazı örneklerde ekin ünlüsünün dar olduğu da görülür. Ekin ünlüsü örneklerin çoğunda sadece harekeyle gösterilmiş, yalnız birkaç örnekte vav harfiyle gösterilmiştir:

itdüğü 29:8 (Ekin ünlüsü vav harfiyle gösterilmiştir.)

olduğı 2:9 (Ekin ünlüsü sadece harekeyle gösterilmiştir.)

oldığı 14:12 (Ekin ünlüsü sadece esreyle gösterilmiştir.)

Bilinen geçmiş zaman eki -di 'nın ünlüsü genel olarak gösterilmiştir. Ancak, birkaç örnekte ekin ünlüsü sadece harekeyle gösterilmiştir:

unutdılar 29:18 (Ekin ünlüsü harfle gösterilmiştir.)

kıldı kim 10:21 (Ekin ünlüsü harfle gösterilmiştir.)

turgutdı 1:6 (Ekin ünlüsü harfle gösterilmiştir.)

pâdişâh idi ki 29:20 (Ekin ünlüsü sadece esreyle gösterilmiştir.)

Zarf fiil eki olan -Up ‘un yazmındaki tereddüt ise diğer eklere göre daha belirgindir. Bu ekin ünlüsünün sadece hareke ile ya da hem hareke hem de harfle gösterimi neredeyse eşit bir dağılım göstermektedir.

döşeyüp 1:6 (Ekin ünlüsü harfle gösterilmiştir.)

sürüp 1:12 (Ekin ünlüsü sadece ötre ile gösterilmiştir.)

eyleyüp 2:9 (Ekin ünlüsü harfle gösterilmiştir.)

idüp 9:28 (Ekin ünlüsü sadece ötre ile gösterilmiştir.)

3.3. Bazı Seslerin Yanlış Veya Fazladan Yazımında Dikkat Çekici Durumlar

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkçe kelimerin ve eklerin yazımında tutarlı bir imla görülmektedir. Ancak bazı kelimelerin yazımında istisna olarak değerlendirilebilecek farklılıklar bulunmaktadır. Ancak, aşağıda örnekleri verilecek kelimeler imla konusunda tereddüt olduğunu gösterir sıklıkta değildir.

3.3.1 Sin yerine şın

güşesinde 10:6 (Metinde *güşesinde* şeklinde yazılmış.)

meşt-i huşyāriken 44:14

3.3.2. Sad yerine sin

sākılığda 19:2

3.3.3. Dal yerine zel

ḥōz 2:14

Aşağıdaki örnekte ise dal harfi bu sefer yazılmamıştır:

ḥō ‘abhere beḥzer 15:10

zıll-ı **ḥuzā** 12:28 (Aslen dal harfiyle yazılan kelime, kendisinden sonra uzun a harfi geldiği için zel harfiyle yazılmıştır.)

dīzāri-i dost 16:26 (Burada da uzun a harfinden sonra dal yerine zel harfi kullanılmıştır.)

cānlarından **bīzār** olup 28:18 (Burada da uzun a harfinden sonra dal yerine zel harfi kullanılmıştır.)

pāziṣāh 49:10

3.3.4. Hemze(fazladan yazım)

sūleymān peygāmerūḥ **kim** 21:25 (Bu örnekte, ki bağlacındaki güzel he harfinden sonra hemze konulmuş ve en sona mim harfi eklenmiştir.)

3.3.5. Ī yerine e

zīr-i zemīn içine girdiler 24:6 (Alt anlamındaki *zīr* kelimesi üstün ile harekelenerek gösterilmiştir.)

3.3.6. İ yerine ü

Aşağıdaki örnekte kelime esre yerine ötre ile harekelenmiş, yani ü sesiyle gösterilmiştir. Bu durum, kelime içindeki m sesinin yuvarlaklaştırıcı etkisi olmalıdır:

kāmīlān 28:25 (Kelime *kāmülān* şeklinde harekelenmiştir.)

3.3.7. Ü yerine e

Aslen *beytü'l-muqaddes* şeklinde harekelenmesi gereken tamlama *beytel-muqaddes* şeklinde harekelenmiştir:

beytü'l-muqaddes 29:15 (*Beyte'l-muqaddes* şeklinde harekelenmiştir.)

beytü'l-muqaddes 33:2

3.3.8. Ze yerine je

ezhâruḡ 57:2 (Kelime metinde je harfiyle yazılmıştır.)

3.3.9. Vav harfi(fazladan yazım)

nām-vār 66:7 (Nām kelimesinden sonra, bir buçuk hece okunuşunu göstermek için, vav harfi konmuştur.)

hıṣm-nāk 43:7 (Kelime metinde *hıṣmu-nāk* şeklinde, vav harfiyle yazılmıştır.)

3.4. Yabancı Kelimelerde Uzun Ünlülerin Kısalması

Yabancı kelimelerin yazımında genel olarak kelimenin geldiği dildeki sahih uzunluk değerleri muhafaza edilerek gösterilmiştir. Ancak, aşağıda verilecek birkaç örnekte, bazen vezin gereği olarak, yabancı kelimelerin ünlüleri kısaltmıştır:

pil 33:16

hamūş 23:14

Aşağıdaki seyyidâ kelimesi de vezin gereği yapılan ünlü kısaltmasına bir örnektir:

çünkü hālîk hulkūna a'zam didi ta'zīm idüp

pes ne dille medh ide memdūhı hāmid **seyyidā** 8:17

3.5. Bildirme Eki –dUr'un Yazımı

Bildirme ekinin yazımında genel olarak dal ve re harfi ötreyle birlikte kullanılmıştır. Ancak, metinde –dUrUr şekli de ara ara geçmektedir. Bildirme ekinin – dUrUr şekliyle kullanımı – dUr şekline kıyasla neredeyse beş kat daha azdır. Ayrıca, -dUrUr şeklinin neredeyse yarıya yakını kendisinden önceki kelimededen ayrı yazılmıştır:

ma'yūbdurur 45:15

şart-ı leclāc durur 42:30

budurur 61:10

budur 44:6

yoğdurur 58:8

yoğdur 71:13

3.6. Üçüncü Teklik Kişi Zamirinin Yazımı

Metinde geçen üçüncü teklik kişi zamirinin genel olarak *ol* şekliyle yazıldığı görülmektedir. Ancak, lam harfi olmadan sadece elif ve vav harfleriyle yazıldığı örnekler de bulunmaktadır. Sadece elif-vav harfleriyle yazılan şekillerin *ol* şekline oranı, neredeyse on beşte bir kadardır:

o şāha 3:3

o saçuñ 16:12

ol nebī-yi emīn 23:17

ol armağanı 34:1

3.7. *Birbiri* Kelimesinin Yazımı Üzerine

Metinde, yukarıda bahsedilen kelimeyle dört farklı yerde karşılaşılmıştır. Karşılaşılan örneklerin üçünde kelime, *birbiri* şeklinde bitişik olarak yazılmıştır. Diğer örnekte, *biri biriyle* şeklinde ayrı yazılmıştır:

biri biriyle 36:15

birbirine karşı 37:15

birbirine karşı 38:4

birbirin mühreler 66:13

3.8. *Dükeli* Kelimesinin Yazımı Üzerine

Metinde *dükeli* kelimesi ve varyantlarıyla iki farklı yerde karşılaşılmıştır. İlk olarak *dükelisi* şekliyle karşılaşılmıştır. Burada kelime başı ünsüz ötümlüdür, zamir olarak kullanılmıştır. İkinci olarak, *dükendi* şekliyle karşılaşılmıştır. Kelime başı ünsüz ötümlüdür, fiil olarak kullanılmıştır.

dükelisi 35:12

bir bir **dükendi** 57:2

3.9. *İle* İlgecinin Yazımı Üzerine

Metinde geçen *ile* ilgeçlerinin çok büyük bir kısmı birleşik yazılmıştır. Birleşik yazımların onda biri kadarı ise ayrı yazılmıştır. Kendinden önceki kelimeyle birleşik yazılan *ile* ilgeçlerinin bir bölümü esreyle (-ile), bir bölümü de cezmlle yazılmıştır (-le). Esreli şekiller, cezmlle şekillerin neredeyse iki katı kadardır:

tāmmıla 18:22

şāhıla 19:23

atile 76:8

atla 72:2

adıyıla 34:7

naṭ'ıyla 34:4

3.10. İyelik Ekleri

Genel olarak iyelik ekleri, Osmanlı imlâsına uyum göstermektedir. Genel durumun dışında kalan örneklere de rastlanmıştır. Birinci teklik şahıs iyelik eki her yerde -Um şekliyle kullanılmıştır, ekin ünlüsü sadece ötre ile gösterilmiştir. İkinci teklik şahıs iyelik eki, her yerde -Uṅ şekliyle kullanılmıştır. Sadece bir örnekte ekin ünlüsü dardır. Ekin ünlüsü taranan örneklerin büyük bölümünde ötre ile gösterilmiştir. Yalnız sekiz örnekte vav harfinin de kullanıldığı görülmüştür. Üçüncü teklik şahıs iyelik eki -I şekliyle kullanılmıştır. Genel olarak ek, kelime sonunda ye harfiyle gösterilmiştir. Sadece birkaç örnekte, kelime sonunda esre ile gösterilmiştir.

Birinci çokluk şahıs iyelik eki -UmUz şekliyle kullanılmıştır. Sadece bir örnekte ekin ilk ünlüsü dardır (*aḳlımuzu* 37:12). Bir örnekte ise ekin ünlüleri için herhangi bir hareke kullanılmamıştır (*üstādlığımıza* 37:13). Ekin ünlüleri genel olarak ötre-ötre olarak gösterilmiştir. İki örnekte ikinci ünlü, vav harfiyle gösterilmiştir. Bu

örneklerin ötre-ötre şeklindeki genel imlâya oranı altıda birdir (*dermānumuz* 62:12, *cānānumuz* 62:14). Bu kullanımların amacı, ‘göze göre kafiye’ ilkesini sağlamak olmalıdır. Ayrıca iki farklı yerde de ekin birinci ünlüsü vav harfiyle gösterilmiştir. Bu örneklerin de genel imlâya oranı altıda birdir. İkinci çokluk şahıs iyelik eki iki ayrı yerde karşılaştırma maksadıyla kullanılmıştır (‘*ākıllarumuz sizüjden ziyâdedür* 34:15, ‘*âlimlerimiz sizüjden yig olıcağ* 34:19). Buradaki kullanım Karahanlı Türkçesi’nde de görülen, ilgi ekinden sonra gelen ayrılma haline benzemektedir ve karşılaştırma ifade etmektedir. Üçüncü çokluk şahıs iyelik eki ise -I ve -IArI şekilleriyle yapılmıştır. –I şekli kelime içinde hep esre ile gösterilmiştir. Kelime sonunda ise, örneklerin yarısı ye harfi ile yapılmıştır, yarısında da sadece esre kullanılmıştır:

3.10.1. Birinci teklik şahıs

‘aqlum 36:7

murādum 49:21

cānum 60:9

3.10.2. İkinci teklik şahıs

‘aqlıj 58:2

ķapıjdadur 16:19

bābuıjdadur 16:23

3.10.3. Üçüncü teklik şahıs

kevni 12:21

ismini 21:1

lu‘bunı 72:13 (Burada üçüncü teklik şahıs iyelik eki ötre ile gösterilmiştir.)

3.10.4. Birinci çokluk şahıs

mağālumuz 17:15

pādişāhumuzı 30:4

didüğümüz 41:7

dermānumuz 62:12

3.10.5. İkinci çokluk şahıs

sizüñden yig 34:19

sizüñden ziyādedür 34:15

3.10.6. Üçüncü çokluk şahıs

añlaruñ fikrinden 39:6

tağşiri 5:1

aşlı 31:24

3.11. Pronominal N

Pronominal n; belirtme, ayrılma, bulunma ve eşitlik hallerinin önünde yer almıştır. Ancak, *kendi* dönüşlülük zamirinde farklı kullanımlara rastlanmıştır. Bazı örneklerde *kendü* zamirinin üstüne belirtme hali gelmiş, iki farklı şekilde yazılmıştır (*kendüsi* 52:12, *kendüzi* 36:4). İki farklı örnekte ise pronominal n olmadan ayrılma ve yönelme hali kullanılmıştır. Zamir ile hal eki arasına da herhangi bir yardımcı ses konulmamıştır (*kendüden* 38:15):

kendüye 38:25

kendüden 75:6

kendüzine 36:6

kendüsi 52:16

kendünün 75:5

kendünün 64:5

3.12. Hal Ekleri

3.12.1. Yönelme

İstisnasız suretde -A şekliyle kullanılmıştır. Yönelme hali eki büyük çoğunlukla güzel he ile gösterilmiştir. Birinci ve üçüncü teklik kişi zamirlerinin imlasında ise elif harfi kullanılmıştır. İkinci teklik kişi zamirinden sonra gelen yönelme halinin imlâsında ise tereddüt dikkati çekmektedir. Taranan on üç örneğin yedisi güzel he ile yapılmıştır. Geri kalan örnekler ise elif harfiyle yapılmıştır. Master olan -mAK ekinden sonra gelen yönelme halinde ise, yedi örneğin ikisi elif harfi ile kurulmuştur. Bu örneklerin hepsinde ekin ünlüsü ön damak ünlüsüdür. Art damak ünlülü olup metinde taranan on iki örnekte ise, üç ayrı yerde -mAK ekinden sonra elif harfi

kullanılmıştır. Bunların dışında iki ayrı kelimedede güzel he yerine elif harfi kullanıldığı tespit edilmiştir:

oda 16:25 (Yönelme hali elif harfi ile yapılmış.)

aya 3:17 (Yönelme hali elif harfi ile yapılmış.)

sağa 6:9 (Yönelme hali elif harfi ile yapılmış.)

sağa 8:22 (Yönelme hali güzel he ile yapılmış.)

oynamağa 38:13 (Yönelme hali elif harfi ile yapılmış.)

ağa 2:15

ölmeğe 66:14 (Yönelme hali elif harfi ile yapılmış.)

Modern Türkçe’de, yer tamlayıcısı yönelme haliyle kurulan bazı eylem öbeklerinin (*gelmek, varmak*) metinde bulunma haliyle kurulmuş örneklerine rastlanmıştır.

Bulunma hali ekinin, bazı örneklerde yönelme hali yerine kullanıldığı görülmüştür:

esb-süvār begleri **yirinde** atı ꞥodı ... 27:10

evde ne gelürse **zāviyede** de ol gelür... 41:20

fil yanında vara... 74:5

kendü ruḥı yanına varsa gerek **anda** varıcaꞥ ... 72:8

Bir yerde bulunma halinin gereksiz kullanımına rastlanmıştır:

bu **manşübeye** manşübe-i melik sencerdür ... 71:2

3.12.2. Bulunma

Bulunma hali metinde istisnasız şekilde, klasik imlaya uygun olarak, dal ve güzel he harfleriyle yazılmıştır. Bulunma halinden önceki harfin bitişme durumuna göre ekin ünlüsünün de bitişme durumu değişmektedir. Eğer kelimenin son harfi bitişiyorsa, ekin ünlüsü dal harfine bitleştirilerek yazılmaktadır. Ancak, sadece bir örnekte (*nazarında* 46:1) nun harfinden sonra gelen bulunma halinin ünlüsü ayrı yazılmıştır. Kelimenin son harfinin bitişmediği durumlarda, ekin ünlüsü hep dal harfinden ayrı yazılmıştır. Bu kısımların dışında kalan bir örneğe de rastlanmıştır. Kelimenin son harfi nun olmasına rağmen bulunma hali eki kelimededen ayrı yazılmıştır:

oynaduğında 34:12 (Kelimenin son harfi nun olmasına rağmen ek ayrı yazılmış)

arada 25:25 (Güzel he harfi ayrı yazılmış)

nazarında 46:1 (Ek kelimeye bitişmiş, güzel he harfi ayrı yazılmış)

yolda 53:14 (Ek kelimeye bitişik yazılmış)

anda 72:8 (Ek kelimeye bitişik yazılmış)

nazarında 55:5 (Ek kelimeye bitişik yazılmış)

Bir örnekte, bulunma halinin ayrılma hali yerine kullanıldığı görülmüştür:

hazîne **içinde** bir kumüş şandukca çıkıdı 30:15

Gönlünde eyitdi (38:18, 55:6) şekliyle birkaç yerde geçen eylem öbeği, Modern Türkçe'de ayrılma hali ile kurulan ve *içinden geçirdi*, *aklından geçirdi* anlamları verebilecek bir yapıdır.

Bulunma hali *ğayet kelimesine* gelerek belirteç kalıbı oluşturmuştur. Ancak, *ğâyet* kelimesi taban haliyle, *ğayetde* belirtecine kıyasla, belirteç olarak üç kat fazla kullanılmıştır:

ğâyetde ‘aql issi kişi 34:6

ğâyetde ğam-gîn gözleri 55:14

didüm türkî sözi **ğâyetde** yahşî 68:20

Birkaç yerde bulunma hali yönelme hali yerine kullanılmıştır:

ğademinde baş koyup ... 15:2

leclâc bir hûb **sarâyda** kondurdılar 35:6

kendünün peydâkı **öninde** varur 76:8

3.12.3. Genitif

Genitif eki Osmanlı imlâsına uygun olarak -Uğ ekiyle yapılmıştır. Sadece bir örnekte ekin iki ünsüzü için de kef harfi kullanılmıştır. Genel olarak bakıldığında ekin ünlüsü için ötre kullanılmıştır. Ekin ünlüsünün vav harfiyle gösterildiği örneklerin miktarı ise ötreli şekillerin yarısından azdır. Ekin ünlüsünün ön damak olduğu örneklerde ünlünün vav harfiyle gösterim miktarı, ötreli örneklerin dörtte üçü kadardır. Ekin ünlüsünün art damak ünlüsü olduğu örneklerde ünlünün vav harfiyle gösterim miktarı ötreli örneklerin üçte birinden biraz azdır. Bu gruptaki vav harfli örneklerin büyük kısmını, üçüncü kişi zamiri *o* ve işaret zamiri *bu* oluşturmaktadır. *Anuğ* şekliyle geçen otuz altı örneğin yalnızca beşinde ekin ünlüsü için ötre kullanılmıştır. *Bunuğ* şekliyle geçen örneklerin ise yarısında ekin ünlüsü ötre ile gösterilmiştir:

anuğ 34:3 (Ekin ünlüsü vav harfiyle gösterilmiş)

anuğ 41:8 (Ekin ünlüsü ötre ile gösterilmiş)

bunuŋ 18:8 (Ekin ünlüsü vav harfiyle gösterilmiş)

bunuŋ 54:2 (Ekin ünlüsü ötre ile gösterilmiş)

şāhlaruŋ 37:8 (Ekin ünlüsü vav harfiyle gösterilmiş)

şāhuŋ 81:6 (Ekin ünlüsü vav harfiyle gösterilmiş)

şāhuŋ 78:1 (Ekin ünlüsü ötre ile gösterilmiş)

ayuŋ 57:6 (Ekin ünlüsü vav harfiyle gösterilmiş)

Aşağıdaki örnekte ise ekin ünsüzü nûn harfiyle gösterilmiştir:

‘arifün 16:26

3.12.4. Belirtme

Belirtme hali, Batı Türkçesi imlâsına uygun olarak -I şekliyle yapılmıştır. Örneklerin büyük çoğunluğunda belirtme hali ye harfi ile gösterilmiştir. Taranan örneklerde belirtme hali için sadece esre'nin kullanıldığı şekillerin mikdarı ise ye'li örneklerin yaklaşık altıda biri kadardır. Üçüncü teklik şahıs iyelik ekinden sonra gelen belirtme halinde durum değişmektedir. Budurumda daha çok -n (üçüncü teklik şahıs iyelik ekinden sonraki belirtme eki) kullanılmıştır. -I' lı şekiller, -n ' li şekillerin neredeyse yarısı kadar sıklıkta kullanılmıştır. Yaklaşık yüz yirmi kadar -n 'li şekil saptanmıştır (üçüncü teklik şahıs iyelik ekinden sonra gelen belirtme hali eki). Birinci ve ikinci teklik şahıs iyelik eklerinden sonra eksiz belirtme hallerine rastlanmıştır. Birinci teklik şahıs iyelikten sonraki eksiz belirtme hali için dokuz örnek saptanmıştır. İkinci teklik şahıs iyelikten sonraki eksiz belirtme hali için ise üç örnek saptanmıştır. Bunun dışında, bir yerde belirtme halinin olması gerektiği yerde eksiz kullanıma rastlanmıştır:

rāy bin bürehmen pādişāhı 'uqalā hükemāyı cem' itdi 30:23 (Olması gerektiği yerde belirtme eki kullanılmamış.)

göjüllerin 9:28 (Üçüncü teklik şahıs iyelik ekinden sonraki belirtme eki)

tācını 5:3 (Belirtme halinin ye harfi ile gösterimi)

zenbūrı 3:32 (Belirtme halinin esre ile gösterimi)

berr ü baħrūñ içre biñ bir **ümmeü** 23:7 (Belirtme halinin ötre ile gösterimi)

dilber-i **ra'nāyı** görüp 17:2 (Belirtme halinin ünlü ile biten bir kelimedden sonra yalnızca ye harfiyle gösterimi)

yu günāhum 6:14 (Birinci teklik şahıs iyelik ekinden sonra eksiz belirtme hali)

seni māt idüp **ruħuñ** alam cānuña cezālar kılam 53:11 (İkinci teklik şahıs iyelik ekinden sonra eksiz belirtme hali)

Bir yerde de belirtme halinin gerektiği yerde kullanılmadığını düşündüğümüz örnek de saptanmıştır:

leclāc bir ħūb sarāyda ħondurdılar ... 35:6

Aşağıdaki örnekte ise belirtme halinin fazladan kullanıldığı görülmektedir:

risālesini birle 21:7

3.12.5. Ayrılma

Ek, metnin tümünde -dAn şekliyle geçmiştir.. Ekin ünlüsü yalnızca bir yerde güzel he harfi ile, bir yerde de elif harfi ile gösterilmiştir. Bunun dışında ekin ünlüsü için sadece fetha kullanılmıştır. Ek tüm örneklerde bitişik yazılmıştır. Ayrıca üçüncü teklik şahıs iyelik ekinden sonraki kullanımların tümünde pronominal n kullanılmıştır. Ancak, *kendü* dönüşlülük zamirinden sonra, iki örnekte pronominal n kullanılmadan ayrılma hali yapılmıştır. Birkaç örnekte ise dar ünlülü şekillere de rastlanmıştır:

üç oyun **öğdin** göre 45:11 (Doğu Türkçesi etkisi olmalıdır.)

‘uḳūd-ı ‘ale’ş-**şāhıdın** müteveffeni ola didügidi 42:20

şāh **tarafından yaḳadın** oynaya 40:7 (Ek ikinci örnekte dar ünlüyle yazılmıştır.)

andan sonra 38:6 (Ekin ünlüsü güzel he harfiyle gösterilmiştir.)

andan 38:8 (Ek ünlüsünün fetha ile gösterildiği örneklerden biri)

Bir yerde ayrılma hali ekinin son çekim edatıyla bitişik yazıldığına rastlanmıştır:

ruḫı **alduḳdan sonra** 73:6 (alduḳdan sonra şekliyle yazılmıştır)

3.12.6. Eşitlik

Eşitlik durumu çoğunlukla -cA şekliyle yapılmıştır. Ek her zaman kelimeye bitişik yazılmıştır. Ekin ünlüsü kelime sonunda daima güzel he harfi ile gösterilmiştir. Kelime ortadaysa fetha ile gösterilmiştir. Eşitlik ekinin ötümsüz ünsüzlü şekli de metinde geçmektedir. Ötümsüz şekillerin sayısı ötümlü şekillerin neredeyse dörtte biri kadardır. Sekiz ayrı yerde ötümsüz örneklere rastlanmıştır. Bu örneklerin yedisi *niçe* kelimesidir . Dolayısıyla ekin ötümsüz kullanımlarının ünsüz uyumuyla ilgisi yoktur. Bu duruma karşılık, *nice* şekli yedi kez kullanılmıştır. Eşitlik durumunun, iki farklı yerde yapım eki işleviyle kullanıldığı da görülmüştür:

şandūḳca 24:10 (Yapım eki işleviyle kullanılmıştır.)

şandūḳca 30:16 (Yapım eki işleviyle kullanılmıştır.)

niçe 19:13

bunca 1:2

anca 58:3

sence 11:23

anca sultān gelmedi... 23:12

anca devlet kimseneye virmedi 23:13

3.13. Zamirler

Birinci teklik şahıs zamiri *be* ve *nun* harfleriyle yazılmış, zamirin ünlüsü daima *fetha* ile gösterilmiştir. Yalnızca iki yerde *mim* harfi ile yazılmıştır. İkinci teklik şahıs zamiri her zaman *sin* ve *nun* harfleriyle yapılmış, zamirin ünlüsü *fetha* ile gösterilmiştir. Üçüncü teklik şahıs zamiri ise, yalın halde, çoğunlukla *ol* şekliyle yapılmıştır. Bu zamirin yaklaşık yüz yetmiş kez kullanılmasına karşın, *o* şekli yalnızca sekiz kez kullanılmıştır. Zamir hal çekimine girdiğinde araya pronominal *n* girmiştir. Dönüslülük zamiri olarak genelde *kendü* şekli kullanılmıştır. Yalnızca iki yerde *öz* şekli tercih edilmiştir:

ben 26:3

benümle 34:11 (Genitif halinin ünlüsü *vav* harfiyle gösterilmiştir.)

beni 37:19

itdüm men beyān 59:11

şerh idem esrārı men 65:24

sen 37:19

seni 36:20

senden 9:4

o 3:3

o 23:3

ol 23:17

aḡa 30:7

anda 72:8

andan 75:8

özüne 67:4

kendü 4:20

3.14. Edatlar

Metinde Batı Türkçesi'ne özgü olan edatların birçoğu kullanılmıştır. Bunlardan, *içün* edatı otuz altı kez kullanılmıştır. Bu kullanımların altısı kendinden önceki kelimededen ayrı yazılmıştır:

fermāniçün 5:16

dāvūd için 5:24

Yirmi sekiz yerde *şonra* edatı son çekim edatı olarak kullanılmıştır:

olınuğdan şonra 28:7

andan şonra 38:6

On dokuz yerde *birle* edatı kullanılmıştır:

hürmet birle 47:17

celāl-i 'azameti birle 1:7

On beş yerde *ile* edatı kullanılmıştır, örneklerin çoğunda bu edat ekleşmiştir:

terkīb ile 18:18

oynamağ ile 20:20

vechile 19:11

On yedi yerde *ķadar* edatı kullanılmıştır. ˆrnekle rin yaklaşık yarısı kendinden ˆnceki kelimeye bitişmiştir:

şol ķadar 33:17

ol ķadar 48:6 (bitişik)

Yalnızca bir yerde *evvel* sˆzcˆğˆ edat olarak kullanılmıştır:

bundan evvel 42:20

On dokuz yerde *gibi* edatı kullanılmıştır. Bu kullanımların altısı *bigi* şekliyle geçmektedir:

ķulķı gibi 9:13

anuķ bigi 66:18

Bunların dışında ˆzre edatı dokuz kez kullanılmıştır (*pergār ˆzre* 2:1). İki yerde ˆtˆrˆ (*andan ˆtˆrˆdˆr ki* 30:1), bir yerde de ˆtrˆ şekli geçmiştir (*andan ˆtrˆ* 63:2).

3.15. şahıs Ekleri

Metinde geçen şahıs ekleri zamir ve iyelik kˆkenli olmak ˆzere iki sınıfa ayrılarak taranmıştır:

3.15.1. Zamir kˆkenliler

Birinci teklik şahısta genel olarak -Am şekli kullanılmıştır. Ekin ünlüsü yalnızca birkaç örnekte elif harfiyle gösterilmiş, bunun dışında hareke kullanılmıştır. 1. çokluk şahısta ise -Iz şekli kullanılmış, bir yerde -vÜz şekline rastlanmıştır:

olam 14:10

urmayam 37:21

idersevüz 26:1

ideriz 65:16

İkinci teklik şahısta genel olarak -sIn şekli kullanılmıştır. Bir yerde -sİñ şekline rastlanmıştır. Ekin ünlüsü daima esre ile gösterilmiştir. 2. çokluk şahısta -sIz şekli kullanılmıştır:

idersin 13:1

idersen 61:11

bulursın 18:16

viresiz 34:20

Üçüncü çokluk şahısta -lAr kullanılmıştır. Ekin ünlüsü fetha ile gösterilmiştir:

geyürür 3:27

unutdılar 29:18

3.15.2. İyelik kökenliler

Birinci teklik şahısta genel olarak -m şekli kullanılmıştır:

eyledüm 36:11

bildüm 36:13

İkinci teklik şahısta genel olarak -ŋ şekli kullanılmıştır:

gördüŋ 37:29

Üçüncü çokluk şahısta -lAr şekli kullanılmıştır: Ekin ünlüsü daima fetha ile gösterilmiştir:

buldılar 24:10

3.16. Kip Ekleri

3.16.1. Gelecek zaman

Metinde üç farklı gelecek zaman tipine rastlanmıştır. En sık kullanılan şekil -sA gerek 'dir. Modern Türkçe'de gelecek zaman eki olarak kullanılan -AcAK da üç ayrı yerde zaman eki olarak kullanılmıştır. Birkaç yerde zarf fiil ve sıfat fiil olarak kullanılmıştır. Bu ekin ünlüleri genellikle fetha ile gösterilmiştir.Eski Türkçe döneminden kalma -IsAr gelecek zaman eki de iki ayrı yerde kullanılmıştır.Ekin ünlüleri yalnızca hareketlerle gösterilmiştir:

olısar 67:29

bulısar 67:30

aylağ nesne virmeye tā **virecek** 39:25

'ağlı tāriğ **idecekdür** 44:20

alsa gerek 80:6

varsa gerek 81:8

3.16.2. Geçmiş zaman

Metinde öğrenilen geçmiş zaman için genel olarak -miş eki kullanılmıştır. Ekin ünlüsü esre ile gösterilmiştir. Yalnızca bir örnekte ekin ünlüsü için ye harfi de kullanılmıştır. Ayrıca -mişdir yapısı da tarihi hadiseleri ve tecrübe edilmeyen durumları aktarmada dört kez kullanılmıştır. Bu ekin ünlüleri hareketlerle gösterilmiştir. Görülen geçmiş zaman için -di eki genelde kullanılmıştır. Ek kelime sonunda olduğunda ek ünlüsü ye harfiyle gösterilmiştir. Yalnızca bir örnekte sadece esre kullanılmıştır. Üçüncü teklik şahıs ekinden önce kullanıldığında ise, ekin ünlüsü örneklerin yarısında ye harfi ile gösterilmiştir. -bdir eki de görülen geçmiş zamanı göstermek için yedi ayrı yerde kullanılmıştır:

olubdur 8:22

döşenübdür 58:5

binmişlerdür 10:1

oturmuşidum 13:23 (Ekin ünlüsü ye harfi ile gösterilmiştir.)

olmuş 15:15

döşedi 3:11

eyledi 10:14 (Ekin ünlüsü için yalnızca esre kullanılmıştır.)

didiler 82:11 (Ekin ünlüsü için yalnızca esre kullanılmıştır.)

didiler 82:9 (Ekin ünlüsü için ye harfi de kullanılmıştır.)

3.16.3. Geniş zaman

Metinde geniş zaman daima -Ar ekiyle yapılmıştır. Birinci teklik şahısta ekin ünlüsü ve kendinden sonraki zamir kökenli şahıs ekinin ünlüsü daima fetha ile gösterilmiştir. Birinci çokluk şahısın olumsuz çekiminde -mezüz şekli kullanılmıştır. Ekin ünlüleri

yalnızca fetha ve ötre ile gösterilmiştir. İkinci teklik şahısta ekin ünlüsü genel olarak ötreyle gösterilmiştir. Birkaç örnekte (geniş zaman ek ünlüsünün dar olduğu örnekler) ek ünlüsü vav harfiyle gösterilmiştir. Geniş zamanın ikinci çokluk şahıs çekimine rastlanmamıştır. Üçüncü teklik şahıs çekimlerinin tümünde ek ünlüsü fetha ile gösterilmiştir. Üçüncü çokluk şahıs için de durum aynıdır:

umar 12:10

eydürler 55:14 (Geniş zaman ekinin ünlüsü vav harfiyle gösterilmiştir.)

eydirler 58:25 (Geniş zaman ekinin ünlüsü ötre ile gösterilmiştir.)

dilerem 49:10

oyнвар 54:18

bilürüz 25:23 (Geniş zaman ekinin ünlüsü vav harfiyle gösterilmiştir.)

itmezüz 25:21

istersin 53:4 (Geniş zaman ekinin ünlüsü fetha ile gösterilmiştir.)

kılırsın 18:13 (Geniş zaman ekinin ünlüsü fetha ile gösterilmiştir.)

3.16.4. Şimdiki zaman

Metinde şimdiki zaman diğer zamanlara göre nispeten daha az kullanılmıştır. Şimdiki zaman iki farklı ekle yapılmıştır. Eski Türkçe'nin yazı dilindeki kullanıma uygun olarak şimdiki zaman, çoğunlukla, geniş zaman eki olan –Ar ekiyle yapılmıştır. Ayrıca iki farklı yerde de –yor eki kullanılmıştır. Bu örneklerde geniş zaman eki kelimedenden ayrı yazılmıştır. Bunun dışında, -mAkda ekinin zaman ifadesiyle kullanıldığı örneğe rastlanmamıştır:

şimdi ki hind sultānının ilçisine cevāb virilmeye **eydür** ki şāh atında bir
'āıl kişi yoğumış ki bu adar nesne bilmediler 35:19

pes ol söz üzerine iki ‘ākıl ‘ahd itdiler cemī’ ‘ālem durup temāšā **iderdi** 37:26

iy şehriyār hindistān šāhından bir ulu ilçi **geli yorur** 33:8

bu ağıla **qara** iki šāhdur ki biri biriyle **uğraşuyorı gerekdür** 36:15

3.16.5. Emir

Birinci teklik şahısta emir çekimi -AyIm ekiyle yapılmıştır. Ekin ilk ünlüsü, metindeki örneklerin yarısında yalnızca esre ile gösterilmiştir, diğer yarısında ise ye harfi de kullanılmıştır. Şahıs eki ünlüsü de daima, yalnızca esre ile gösterilmiştir. Birinci çokluk şahıs emir çekiminde -Allm eki kullanılmıştır. Örneklerin yaklaşık yarısında ekin ilk ünlüsü yalnızca fetha ile gösterilmiş, diğer örneklerde güzel he harfi de kullanılmıştır. İkinci teklik şahısta emir çekimi -Ø ve -GIl şekilleriyle yapılmıştır. -Gıl eki yalnızca beş örnekte kullanılmış ve ekin ünlüsü çoğunlukla sadece esre ile gösterilmiştir. Çoğunlukla -Ø şekli kullanılmıştır. Üçüncü teklik şahıs emir çekimi için -sIn eki kullanılmıştır. Ekin ünlüsü daima vav harfiyle de gösterilmiştir. Üçüncü çokluk şahıs çekiminde ise -sInlAr eki kullanılmış, ekin ilk ünlüsü daima gösterilmiş ve şahıs eki ünlüsü yalnızca fetha ile gösterilmiştir:

getüreyim 35:16 (Ekin ilk ünlüsü gösterilmemiştir.)

vireyim 49:18 (Ekin ilk ünlüsü gösterilmiştir.)

bileyin 35:16 (Yalnızca bu örnekte -AyIn eki kullanılmıştır.)

digil 6:20

bilgil 56:23

eyle 72:13

görsün 36:13

idelüm 21:22

virelüm 34:13 (Ekin ünlüsü güzel he harfiyle gösterilmiştir.)

oyanayalam 37:19 (Ekin ikinci ünlüsü üstün ile harekelenerek gösterilmiştir.)

bilsünler 37:2

3.16.6. İstek

Birinci teklik şahıs istek çekimi –Am ekiyle yapılmıştır. Ekin ünlüsü daima, yalnızca fetha ile gösterilmiştir. Birinci çokluk şahıs için –Allm eki kullanılmıştır. İkinci teklik şahıs istek çekimi –AsIn ekiyle yapılmıştır. Ekin ilk ünlüsü çoğunlukla güzel he harfiyle gösterilmiş, yalnızca üç örnekte elif harfi kullanılmıştır. İkinci çokluk şahıs istek çekimi ise –AsIz ekiyle yapılmıştır. Yine ekin ilk ünlüsü daima güzel he harfiyle gösterilmiştir. Üçüncü teklik şahıs istek çekimi –A ekiyle yapılmıştır. Ek genel olarak güzel he harfiyle gösterilmesine karşın, birkaç örnekte elif harfi kullanılmıştır. Elif harfinin kullanıldığı örneklerde ek ünlüleri ön damak ünlüsüdür. Üçüncü çokluk şahıs istek çekiminde ise AlAr eki kullanılmıştır. Ekin ilk ünlüsü daima güzel he ile gösterilmiş, şahıs eki ünlüsü yalnızca fetha ile gösterilmiştir:

idem 64:11

iledem 14:7

bilesin 65:26 (Ekin ünlüsü için güzel he kullanılmıştır.)

bilesin 65:27 (Ekin ünlüsü için elif harfi kullanılmıştır.)

gönderesiz 34:17

kıla 42:30 (Ekin ünlüsü elif harfiyle gösterilmiştir.)

kıla 61:13 (Ekin ünlüsü için güzel he kullanılmıştır.)

geleler 34:6

3.16.7. Gereklilik

Metinde gereklilik kipi çoğunlukla –mAk gerek şekliyle yapılmıştır. Bu yapı metinde altı kez kullanılmıştır. Mastar ekinin ünlüsü sadece fetha ile gösterilmiştir. Bunun dışında bir örnekte de lâzım gel- öbeği kullanılmıştır:

adıyla bileler ki nice **sürmek gerek**... 34:7

ne vechile dizmek **gerek** ‘aqlile cemī’sin bildi 36:6

şatranc-bāz olan kimse ta’līm maḥallinde **itmek gerek** 48:16

naṭ‘uḡ neresinde **komak gerek** 36:4

ḡālib olıcaḡ ḥaşmile **konuşmak gerek** 45:6

mizāc-gīr ve mizāc-dān **olmak gerek** 47:6

lâzım gelen budur ki... 52:2

3.17. Sıfat-fiiller

Metinde genel olarak beş ayrı sıfat-fiil eki kullanılmıştır. Bunlardan -dIK eki en çok kullanılan ekdir. Ekin ünlüsü daima yuvarlaktır. Bu ünlünün vav harfiyle gösterildiği örnekler, yalnızca ötre ile gösterilen örneklerin miktarının yaklaşık yarısı kadardır. Yalnızca bir örnekte dar ünlü kullanılmış ve ek ünlüsü esre ile gösterilmiştir. –An eki, metinde geçme sıklığına göre ikinci sıradadır. Ekin ünlüsünün elif harfiyle gösterildiği örneklerin sayısı, yalnızca fetha ile gösterilen örneklerin sayısına çok yakındır. Ek ünlüsü için elif harfinin kullanıldığı örnekler, çoğunlukla *ol-* eylemiyle kullanılanlardır. –mİş eki üç yerde sıfat-fiil işleviyle kullanılmıştır. Ek ünlüsü yalnızca esre ile gösterilmiştir. –AcAk ve -Ar ekleri de ikişer kez sıfat-fiil işleviyle metinde geçmiştir. Bu iki ekin ünlüleri de yalnızca harekelenerek gösterilmiştir. –AsI ekine rastlanmamıştır:

oynaduḡın 25:15 (Ekin ünlüsü yalnızca fetha ile gösterilmiştir.)

oynaduğında 34:12 (Ekin ünlüsü vav harfi ile gösterilmiştir.)

yoğıdığın 17:19 (Ek ünlüsü esre ile gösterilmiştir.Kelime yoğıdı ğın şeklinde ayrı yazılmıştır.)

olan 5:22 (Ek ünlüsü yalnızca fetha ile gösterilmiştir.)

olan 42:3 (Ek ünlüsü elif harfiyle gösterilmiştir.)

taberistān **dirler** bir iqlīm vardur 59:3

gelmedi milk-i cihānı sence hīç ihyā **ider** 11:23

alnı bedr **olmuş** aya beşzer 15:12

anuđ helāk **olacak** yiri gūşedür 41:13

3.18. Zarf-fiiler

Metinde dokuz farklı zarf-fiil ekine rastlanmıştır. En sık kullanılan zarf-fiil, -İcEk ekidir. Ekin ilk ünlüsü çoğunlukla yazılmamıştır. Ekin ikinci ünlüsünün yazıldığı örnekler, ünlünün yazılmadığı örneklerin üçte biri kadardır. –Up eki de çok kullanılan zarf-fiillerdendir. Ekin ünlüsü çoğunlukla vav harfiyle de gösterilmiştir. Ünlünün yalnızca ötre ile gösterildiği örnekler, vav’lı örneklerin yarısı kadardır. Bir yerde de -UbAn zarf-fiiline rastlanmıştır. –iken eki de sık kullanılmıştır. On üç yerde kullanılmıştır. Bu örneklerin üçünde ek, kelimededen ayrı yazılmıştır. -IncA eki yedi kez zarf-fiil olarak kullanılmıştır. Ekin ilk ünlüsü daima fetha ile gösterilmiş, ikinci ünlü için ise güzel he de kullanılmıştır. –mAdIn eki beş kez kullanılmıştır. Ekin ikinci ünlüsü üç örnekte ye harfiyle de gösterilmiştir. Diğer örneklerde ek ünlüleri yalnızca harekelenerek gösterilmiştir.İki farklı yerde de –mAdAn eki kullanılmıştır. –U zarf-fiili kalıplaşmış haliyle *diyü* edatında görülmüştür. Birleşik fiil teşkilinde, *dinilü bilmeye* örneğinde karşılaşılmıştır. –All zarf-fiili iki kez geçmiştir. İki örnekte de ekin ikinci ünlü gösterilmiştir. Birinci ünlü yalnızca fetha ile gösterilmiştir. Ayrıca, -dlkdA ekine de bir örnekte rastlanmıştır:

işidicek 33:11 (Ekin ilk ünlüsü ye harfiyle gösterilmiştir.)

diyicek 54:14 (Ekin ünlüleri yalnızca harekelenerek gösterilmiştir.)

olıcağ 25:23 (Ekin ikinci ünlüsü elif harfiyle gösterilmiştir.)

alup 51:9 (Ekin ünlüsü vav harfiyle gösterilmiştir.)

alup 56:1 (Ekin ünlüsü yalnızca ötre ile gösterilmiştir.)

diyüben 8:23

şāhiken 8:26

düşmiş iken 48:5

olınca 9:20

olmayınca 40:1

geçmedin 48:10 (Ekin ikinci ünlüsü ye harfiyle gösterilmiştir.)

olmadın 4:20 (Ekin ikinci ünlüsü yalnızca esre ile gösterilmiştir.)

görmedin 38:18

dinilü bilmeye 74:6

viribiyelüm 37:6 (Göndermek anlamındaki bu örnekte –bi eki tasvir fiili olmalıdır, dolayısıyla tasvir fiilinden önceki ek de zarf-fiil olmaktadır.)

görelî 16:28

kağalı 8:29

itdükde 46:3

3.19. İkili Yazıma Sahip Bazı Kelimeler

Metinde *küp* kelimesinin b’li ve p’li iki ayrı şekli tespit edilmiştir:

kırk hüsrevānī **küb** bulındı 24:7

her **küpün** içinde biñ hoşça altun bulındı 24:8

Suskun anlamındaki *ḥāmūṣ* kelimesi, ilk ünlüsünün kısa yazıldığı şekliyle de geçmektedir:

ḥāmūṣ olıcaḳ 25:23

olḡıl **ḥamūṣ** 23:14

Ṣīse (özel ad) kelimesinin ikinci ünsüzü aslen *sin* harfiyle yazılmasına rağmen bir yerde *sad* harfiyle de geçmektedir:

ṣīṣeyile 29:9

ṣīse 30:8

Beydaḳ kelimesi birçok yerde *peydaḳ* şekliyle de geçmektedir:

beydaḳı 77:1

peydaḡı 40:11

Ḥ^vāce kelimesi aynı zamanda *ḥōce* şekliyle de metinde geçmektedir:

ḥ^vācenūḡ 69:3

ḥōce-i her dü-cihān 8:11

Buḥtü'n-naṣr (özel ad) tamlaması üç farklı yazımla metinde geçmektedir:

buḥtü'n-naṣīrde 32:27

buḥtunü'n-naṣr 30:15

puḥtüne'n-naṣr 33:2

Tāhir kelimesi birçok yerde dāhir şekliyle de geçmektedir:

Ŗise ibni **dāhir** 31:10

Ŗise ibni **ṭāhir** 31:3

dāhiri māt itdi 31:13

Ŗād kelimesi metinde peltek ze ile de geçmektedir:

Ŗād 35:18

Ŗāz 38:25

MubaŖŖır kelimesi metinde *mubaŖŖar* şekliyle de geçmektedir:

mubaŖŖır 47:14

mubaŖŖar 46:22

3.20. Söz Varlığı

Metnin üslubu genel olarak anlaşılırdır. Zira, “*her bir manŖūbenüñ Ŗerhini açuĖ türkī diliyle söyledüm*” (68:14) şeklindeki ibare de bu kanıyı destekler niteliktedir. Yalnızca tasvir ve methiyelerin yer aldığı bölümlerde Arapça ve Farsça tamlamalar yoğunlaşmaktadır. Metnin yazılıŖ tarihi on altıncı yüzyılın ortalarıdır ve metinde birçok sözcük vardır ki günümüzde kullanımdan düşmüŖtür. Bu sözcüklerden bazıları aŖaĖıda verilmiŖtir:

ŖnaŖ- 56:1

kaÇ- 8:29

ṭur- 56:7

eyit- 25:5

geyür- 3:27	kağı- 43:9
ur- 37:21	şol 46:16
öñdin 45:11	uşda 8:32
kendüz 36:6	od 6:18
yu- 6:14	kimesne 46:14
nite 68:10	berkin- 24:2
karat- 43:14	
toņa- 6:11	issi 29:21
dükel 35:12	tuşğut- 1:6
burtar- 37:25	birle 1:7
katı 38:17	durut- 1:9
üt- 38:24	artuğ 51:5
kanucük 33:19	kanğı 34:7
sünük 35:1	kaıındur- 27:4
viribi- 37:6	imdi 35:6
ayruğ (artık) 37:21	tuş- 56:7
kaçan 29:10	kaıda 55:21

3.21. Yabancı Unsurlar

Bu kısımda, metinde geçen Arapça ve Farsça eklere örnekler verilecektir. Metinde geçen tamlamalat dizin kısmında verilecektir.

3.21.1. Arapça unsurlar

3.21.1.1. Başa gelenler

bi- : bi-emr-i hük-m-i süleymāna 25:8 (Yönelme hali)

bi-izn-i hāl-ıq-ı sübhānehü 25:8

zū- : sikender zū'l-ķarneyn 53:8 (Sahip anlamıyla)

zū'l-ķāfiye 18:22

3.21.1.2. Sona gelenler

-āt : bürhān-ı taht-ı haķīķat 7:8 (Arapça düzenli dişil çokluk)

feşāhat-i 'ibārāt 10:21

ġarāibü'l-mevcūdāt 19:15

-ī : firdevsī 20:23 (Nispet anlamında)

mecūsī 26:19

-īn : müşrikīn 10:3 (Arapça düzenli eril çokluk)

nāzır-ı emīrū'l-mü'minīn 11:7

-iyyet : germiyyetinde 47:29 (Nispet anlamında)

-ün : ķetr-i hümāyün 13:7 (Arapça düzenli eril çokluk)

3.21.2. Farsça unsurlar

3.21.2.1. Başa gelenler

bā- : bā-gülzār-ı bāğ-ı risālet 7:12 (İle anlamında)

be- : cā-be-cā 3:31 (Yaklaşma anlamında)

be-ğāyet 64:3

ber- : ber-külübe-i ‘aṭṭār 22:7 (Üzere anlamında)

ber-güzīde-i maḫşūd 7:5

bī- : sultān-ı bī-ḥalele 1:1 (Yokluk anlamında)

ḥaşm-ı bī-dīnle 10:8

düş- : düşmān 26:19 (Olumsuzluk anlamında)

nā- : ġamd-ı nā-maḫdūd 3:2 (Olumsuzluk anlamında)

ġamd-ı nā-ma‘dūd 1:1

pā- : pādişā 3:9 (Yücelik anlamında)

pür- : pür-ğām 2:10 (Dolu anlamında)

pür-melāmet 56:3

ser- : ser-firāz 65:7

te- : ser-te-ser 12:14 (Kadar anlamında)

3.21.2.2. Sona gelenler

-ān : şāh-ı şāhān 14:1 (Çokluk)

devrān-ı zamānīde 18:1

-ger, -kār : rūzgār 33:4 (Yapan anlamında)

kām-kār 23:15

-gīr : mizāc-gīr 47:6 (Sahip anlamında)

-sitān : řaberistān 59:3 (Yer adı yapmak göreviyle)

-vār : ümīd-vāram ki 21:7 (Sahib anlamında)

sezā-vārdur kim 1:1

-zār : gül-zār 1:8 (Yer adı yapmak göreviyle)

4. Dizin

‘abā elbise

şāhiken dü kevine terk idüp kaba giydün ‘. 008/26

‘abhere nergis çiçeği

var ki la‘l-i nāba dönmiş āhū-çeşm-i hō ‘. benzer ol siyeh zülfi 015/10

‘ac fildişi

başına şāhlık tācın geyüp taht-ı ‘. üzerinde oturdu ‘ālemi şāhuñ 033/05

‘acāibü’l-mahlūkāt-ı kebirden ünlü eser olup bir niçe pāre kitāblardan ve şeh-nāmeden ve ‘.-mahlūkāt-ı 019/13

‘aceb garip

gönlünde eyitdi ne ‘. kişi olur ‘ömrinde şaṭranc görmedin ve adın 038/18, 046/07

‘acebe şaşkın

ḥarācı siz viresiz didi şāh anuñ sözlerine ‘. kaldı buyurdu şaṭranc 034/20, 038/17

‘aceblemeyeler şaşırmasınlar

sözlerümden ve ‘ibret-engiz olmaduğunu ‘. 068/16

‘acem İran

daḥı bir altun şandukca içinde buldılar ammā ki neydügin bilmeyüp ‘. 024/10, 029/19, 030/03, 056/9, 078/07

‘acemde İran

‘. iştiḥār bulursın ve her ḥikmet altında bir ḥikmet ve her söz 018/16

‘acemle İran’la

memleket ki elinden çıkdısa vilāyet-i ‘. kendüzi derd u gam u zārī 054/07

‘acīb garip

zıll-i subḥān için bir ‘. ğarīb laṭif kitāb te‘lif idem maḥbüb 014/02, 015/01

‘acir kiraya veren

heft kişverün bir yıllık ḥarācın cevher-i çin ve kıymet-i taht-ı zerrin ‘. 028/01

‘aciz çaresiz

ibn-i sīnā kibriyāsı vaşfinda ‘. bī-nevā 003/23, 017/16, 024/11, 024/15, 024/17, 027/15, 034/14, 035/11, 054/04, 062/08, 062/09, 064/07, 065/19, 075/13

‘acz iktidarsızlık

cevāb vermeyüp ‘. şüretin kim göstericek ol hüner-mend ekābir her 031/01

‘adedi sayısı

nihāyeti yok andan şonra ol didi ki miqdār-ı ‘. buğday tolusı anbarları 051/08

‘adet sayı

olmağdur ve dağı gerekdür kim şatranc oynamağı ‘. idünüp 045/19, 058/24, 059/06, 061/07, 062/08

‘ādeti göreneğı

çün halil oda tutuşmak ‘. aḥbābuñdadur 016/25

‘ādil adaletli

şāniyā fāruḡ-ı ‘. şeh ‘ömer kân-ı şehā 009/08, 010/20, 010/22, 020/03, 029/21, 030/07, 032/20, 043/01, 049/03, 049/15, 050/31, 057/21, 066/28

‘ādile adaletliye

eyledi aḥir leclācile bir şatranc yidi iḡlīm pādişāhı nūşirrevān-ı ‘. 031/15

‘adl adalet

‘. olunmaz ḥüb ḥişālün kim çeker ḥayret ‘uḡül 008/15, 011/11

‘adlile adaletle

‘. bul şirretinden sen necāt 067/02

‘adlinün adaletinin

bünyād itdi ‘. bisātı berşte döşendi ve dādınun sumātı şemātiyye 052/12

‘adlise adaletse

‘azāb itmek ‘. ‘afv itmek dağı ‘ahdüñdür ilāhī mücrimlere ‘iḡāb 005/06

‘adlün adaletin

‘. içre ḡurda ḡoyun maḥrem ü hem-dem be-şāz 011/24

‘adūsı düşmanı

kendüsi manşür ve ‘. maḡhūr idi fevr-i ḥişm-nāk çoḡlğını dil taḡrİR 052/16, 012/21

‘afv bağıslama

‘azāb itmek ‘adlise ‘. itmek dağı ‘ahdüñdür ilāhī mücrimlere ‘iḡāb 005/06, 006/13, 009/03

‘ahd söz

mūr mār ‘.-i peymānında idi dīvān-ı seng-serler kāse-keşān-ı maḡbaḡ-ı 022/01

‘ahd yemin

olsun pes ol söz üzerine iki ‘āḡıl ‘. itdiler cemī ‘ālem durup temāşā 037/26

‘ahdüñdür sözündür

‘azāb itmek ‘adlise ‘afv itmek dağı ‘. ilāhī mücrimlere ‘iḡāb 005/06

‘āḡıbet sonra

hiç birisi bu mührelerden nişān virmeyüp ‘āciz ḡaldılar ‘. 024/17, 026/12, 028/06, 029/19, 046/09, 053/02, 055/11, 055/13, 055/21

‘aḡıl aḡıl

āfitābdan çün hilāl umar ‘. senden hüner 012/20, 029/21

‘ākıl akıllı

a‘kal-ı ‘. ekmel-i kāmīl şākirdine şa‘tranc ta‘līm idüp cimşīd nazārına 027/12, 033/06, 035/20, 037/22, 037/26, 051/01, 051/23, 078/08, 045/16

‘ākıla akıllıya

yedinci bāb da‘hı şa‘tranc-bāz-ı kāmīle bu fende māhir olan ‘. lāzım olan 068/02

‘ākılam akıllıyım

fennümde māhir fāzıl u ‘. diyicek timurlenk ortaya şa‘tranc getürüp 054/14

‘ākılān akıllılar

dergeh-i kisrīde varsa ‘. 032/06

‘ākılda akılda, zekada

gelür kim ‘. ve ‘ilimde mānendüñ yo‘ğdur şimdi ki hind sul‘tānınınu‘ 035/19

‘ākıldan akıldan, zekadan

yeñicek olursañ ayru‘ğ ben cihānda ‘ilimden ve ‘. dem urmayam 037/21, 037/23

‘ākıllar akıllar, fikirler

ve bir şa‘tranc getürdi ki üstādlar anu‘ğ na‘‘ını taşnīf itmekde anca ‘. 034/03

‘ākıllar akıllılar

bir hūb sarāyda ‘ondurdılar ‘ālimler ve ‘. cemī‘si şāhu‘ğ ‘atına 035/07, 036/18

‘ākılları akıllıları

‘. ve dānişmendleri bu oyun bilmekde ve oynama‘ğda ‘āciz olurlarsa 034/14, 037/06, 049/28

‘ākıllarımız akıllılarımız

ma‘lūm ola kim bizüm dānişmendlerimiz ve ‘. sizüñden 034/15

‘ākıllaru‘ğ akıllıların

dükelişi gitdüğinden şonra büzürcmihr geldi gördi ki şāh ol ‘. 035/12, 037/02, 067/07

‘ākīb son peygamber

‘ayyib ü ‘āhir-şifāt-ı ‘. u hāşir-i münīr 008/05

‘ākībet sonra

hükemāsı ‘āciz ‘aldılar ‘. şāh ‘atına ‘u‘alā cem‘ olup bu mūhreleri 024/11

‘ākī‘ kıymetli kırmızı taş

ma‘hkūm olup leclāc otuz iki mūhreye göre ‘. ile billürdan aña göre 032/21

‘a‘l akıl

lerin ‘ahr ‘ılıcı odına yandura pes idrīs ‘alvet-i hāşına varup ‘. ‘avvāşı 027/06, 031/06, 034/06, 034/12, 035/10, 035/16, 036/20, 037/10, 038/20, 043/14, 045/08, 049/05, 057/22, 065/01, 066/29

‘a‘l-ı rüşen parlak akıl 012/05

‘aql-ı ğavvāşın dalgıç gibi akıl 014/21

‘aql-ı rāy-fikret fikir sahibi akıl 031/07

‘aql-ı zihn zihin aklı

051/24

‘aql-ı fikrūñ fikir aklı

065/14

‘aql-ı kāmīl olgun akıl

067/05

‘aql-ı kūl her şeyi bilen akıl

067/20

‘aqla akla

‘ale’l-fevr cevāb yazdı ammā ki ‘. muvāfiķ ve ṭabī‘ata muṭābıķ devlete 052/19

‘aqlı aklı

evvel ḥammāma koydum süst-endām oldu süst-endāmuñ ‘. cüst olmaz 043/11, 043/16, 044/20, 048/13, 056/23, 065/16

‘aqlımuza aklımızı

çünkü bizüm ğarrā ‘. ve bu ḥüb fikrümüzi bile gerekdür ki 037/12

‘aqlına aklına

‘. ve firāsetine bunuñ yirini ‘aqlile kim dutar didi şöyle şandı hindi 038/21, 051/01

‘aqlından aklından

eyledi muşannif-i şaṭranc taşnīf idenüñ ‘. leclācuñ ḥuşe birle itdügi 051/04

‘aqlını aklını

sā‘at-i sa‘d-eyyām-ı nişāṭ içre ehl-i ‘irfānile iḥtilāṭ itdükde ve ‘. 046/03

‘aqlıñ aklın

‘. ütüp māt ider rūḥuñ hemīn 058/02

‘aqlıñı aklını

‘. dir tā bulasın sen ḥaķķı 067/22

‘aqlile akilla

vechile dizmek gerek ‘. cemī‘sin bildi ve kendüzine eyitdi hele 036/06, 037/02, 037/04, 038/21, 057/26, 057/29, 066/06, 066/33

‘aqliledür akılladır

‘. leşkeri 037/09

‘aqlum aklım

benüm ‘. şunja irişdi kim şöyle gerekdür ki hind ilçisi ki bu şatıranrı 036/07

‘akluııı aklını

andan şatıranrı naı‘ını ki ortaya kóđılar hindiye eyitdi gözünü aç ve ‘. 037/28,
067/03

‘alā üst, üzere

kışşa leclāc hindistānda řāh kisriye ‘azm idüp ki gitdi ‘. ‘azm-ı 033/03

‘ale’l-fevr derhal

‘.-fevr cevāb yazdı ammā ki ‘akla muvāfiķ ve şabi‘ata muřābıķ devlete 052/19

‘ale’l-şuşuş hele, özellikle

şatıranrı-nāmeıe rāğıbdur ‘.-şuşuş kim bugün devrān-ı zamānıde vilāyet-i 018/01,
018/21

‘ale’ř-řāhdan řāh üstünden

ğālib olmaķlıđı vācib olmayınca dağı ‘uķūd-ı ‘.-řāhdan men’ı’l-anın at 040/01

‘ale’ř-řāhıdın řāh üstünden

yukarıda bundan evvel ‘uķud-ı ‘.-řāhıdın müteveffeni ola didüğidi ya‘nı 042/20

‘ālem dünya

şu‘le-i enveri pinhān ider ĥallāķ-ı ‘. rezzāķ-ı benı-ādem oldur kim çarı 002/04,
003/08, 003/09, 004/13, 007/25, 010/22, 011/09, 011/27, 029/02,
029/18, 032/05, 037/26, 049/20, 075/15

‘ālem-i süflıde aşağıdaki dünya, dünya

anca sultān gelmedi vü ‘.-i süflıde hıç 023/12, 047/22

‘ālemde dünyada

‘arız idersin ki ma‘ārifile ‘. vilāyet-i rüm memleket-i ‘araba ve diyār-ı 018/15,
028/08, 030/07, 034/17, 067/16

‘āleme aleme

on sekiz bin ‘. şoldı āvāz irdi ředā 008/30

‘ālemi kâinatı

kāfi nūnuđ emrile icād idüp ol ‘. 003/12, 003/21, 022/17, 022/21, 028/17, 033/05

‘ālemın alemler

‘. 007/11

‘ālemün dünyanın

‘. meliki’r- rümi’l-‘arab 021/09

‘aleyhi’s- selām selamı üzerine olsun

şatıranrı aşl-ı mü’ellifi kimdüğın beyān ider ve idrıs nebınün ‘.- 019/21

maķālesindedür ‘.-selām bābü’ř-řānı leclāc-ı kāmılün kemālin ve üstād 019/24,
027/03

‘alī Hz. Ali

ķurretü’l-‘ayn-ı ‘. şāh-ı şehīdān kerbelā 009/14, 013/04, 021/05
bende-i ķadr-i refi‘ūñ sidre-i ‘.-nazar 012/12

‘alīm Allah

dāniş ü kāmīl melīkdür key ‘. 057/23, 066/30

‘ālimler bilginler

bir hūb sarāyda ķondurdılar ‘. ve ‘āķıllar cemī‘si şāhuñ ķatına 035/07

‘ālimlerimiz alimlerimiz

yig nesne yokđur bizüm ‘. sizüñden yig olıcaķ inşāf budur ki 034/19

‘ālimüñ alimin

cāhilüñ ķatında ‘ilmüñ ‘. ķatında zer 012/32

‘ālüñ yücenin

hıdmet-i dergāh-ı ‘. maķşadı ārāy-ı rāy 012/23

‘ām halk

ruķa‘ile götürürler hās u ‘. 032/17

‘amel iş

hāķ cānibine dönmişler fi-sebīli’llāh emriyle ‘. ķılıp ğaza yolına 009/29, 010/10,
058/26, 066/15, 067/23, 067/28, 067/30, 067/32, 067/34

‘amelden işten

belürsüz olup ‘. ķalurlar ve bir daħı na‘‘-ı şa‘tranc rüy-ı zemīne 056/29

‘amelile iş ile

bizden hārāc istemesün ki şāhların ‘izzeti ve ululığı ‘ilm-i ‘. ve 037/08

‘amelledür iş iledir

‘. 037/11

‘āmil yapan

fāzıl efzāl ‘. a‘ķāl kāmīl ekmel ehl-i dil 008/01, 010/20

‘amīm tam

ve levāhıķ-ı hızmēt olmadın kendü lütf-i ‘. ve hulk-ı kerīmüñden 004/20

‘amr er kişi

zeydüveş itmeye ‘. sen ķīl u ķāl 065/22

‘amur er kişi

zeydi yenmek isterisen iy ‘. 079/10

‘anāşırdan unsurlardan

‘. 002/05

‘anber-i sārā-ı hūb saf güzel anber kokusu

ğāv-ı bahrīden düzedür ‘.-i sārā-ı hūb 003/28

‘anberden güzel kokudan

- ‘. ‘üddan yâkütüdan elmâsıdan ve hindî kılıçlardan ve harîrlerden 033/18
- ‘**anbere anbere**
- ‘. benzer 015/11
- ‘**anberle anberle**
- perçemünj ‘. kâfır üstine bağlar niķâb 016/14
- ‘**anü’r-ruĥdan kale piyonunu açmak**
- filden keşf ‘.-ruĥdan ya‘nî ruĥı açmazdan ĥazer eyleye filin şaklaya 040/02
- ‘**arab-ı ‘araba Arap memleketi**
- ol zamânda ‘.-ı ‘araba içinde benî-isrâ’îl beglerinde şatıranc gördükleri 023/23, 029/15
- ‘**araba Arap**
- ‘arz idersin ki ma‘ârifile ‘âlemde vilâyet-i rûm memleket-i ‘. ve diyâr-ı 018/15, 023/23
- ‘**arabî Arapça**
- ta‘biyeler gerek olduĝu gibi ‘. ve parsî şatıranc-nâmelerden yetmiş 068/03
- ‘**arabîden Arapça’dan**
- merĝûb maķâle-i lisân-ı ‘. zübân-ı farsîden türkîye tercüme 013/15
- ‘**araşât mahşer yeri**
- ‘asker çeküp ‘aşır içinde ‘. tıtdı cihân şâhlarınınıj 028/05
- ‘**arbede kavga**
- ‘. kılmaya ve daĥı eger gerçek olsa şatıranc-bâz olan kimse şatıranc-bâz- 047/03
- ‘**äre utanmaya**
- cüvâd bād-ı cifteden kerden ‘. naķş-pend-i dîbâ-ı rebî‘ cehre-küşâ-ı 022/03
- ‘**arız yanak**
- câm-ı cem gîtî-nümâ ol ‘.-ı tâbuıdur 016/17
- ‘**ârif bilgin**
- ‘. olur kıandasa şatıranc-bâz 056/19
- ‘**ârif-i câna gönül arifi**
- firâset issi ‘.-ı câna ma‘lûmdurur kim ĥikmet yüzinde nazar kim 056/25
- ‘**ârifisen bilginen**
- ‘. ‘akluıı cem‘ eylegil 067/03
- ‘**ârifün bilginin**
- lâ’übâli ‘. maķşûd-ı dîzâri-i dost 016/26
- ‘**ârifün arifin**
- ol ‘. tabî‘atine muķâbık maĥsûb maķâlumuz olmaduĝında dem-beste ve 017/15
- ‘**arş gök**
- teng olur seyr-ı semendünj sırrına meydân-ı ‘. 008/27, 016/20, 067/29

‘arş-ı a‘lā gökyüzü

‘.-ı a‘lā levh-i a‘zam haqqıçün 005/14, 013/04

‘arüse geline

hikmeti çarh-ı ‘. şeb dutar gül-gün fetā 003/19

‘arüslerin gelinlerin

memleket ‘. 018/11

‘arż sunmak

yoğıdığın ‘. eyledüm fetellebbesem şenāhiken mücebince tebessüm kırup 017/19, 018/15, 020/09, 029/08, 048/26, 049/02, 049/03, 050/26, 063/10, 065/33

‘arż-ı hüner hüner sunmak, göstermek

şāh-ı kisriye ‘.-ı hüner idüp kemālin ‘arż itdügin bildürür bābü’s-sādis 020/09, 032/04, 048/26

‘asā süs

zerrece irmeye nokşān ‘ālemi itse ‘. 003/21

‘aşā deynek

mu‘terifken seng-i rīze süsemārile ‘. 008/34

‘aşāsın deyneğini

barmağında musā ‘. eline alup ins ü cān kavmin fermānına getürmişidi 023/21

‘āşilere asilere

ümmet-i ‘. aldun nevāle ‘afv için 009/03, 005/05

‘āşilerün asilerin

bī-‘ivāzun ve kerem-i bī-garazundan bu mücrim ‘. taşşiri ve 005/01

‘asker asker

üzerine esb-süvār fil-süvār ‘. çeküp ve yinçeri piyādelerin sürüp 011/14, 028/05, 052/07

‘aşr devir, zaman

‘asker çeküp ‘. içinde ‘araşāt tutdı cihān şāhlarınun 028/05

‘aşrında zamanında

sikender-i zamān ‘. dile feşāhat-i ‘ibārāt erzāni kıldı kim efzal 010/21

‘āşık aşık

ma‘şuk gāh bāz-ı ‘. u şatranc nişātı germiyyetinde iken nā-gāh bir nedīm 047/29

‘āşık-ı duhterān-ı çemen çayır kızlarının aşığı

huster ‘.-ı duhterān-ı çemen ya‘nī nesīm-i devrān sefābahş-ı cān ins ü 022/09, 054/22

‘āşıkı aşığı

‘. mağlūb düşürürdi tā hatta bir gün ol kadar tazarru ‘ temelluk kıldum 048/06

‘aşkun aşkın

- zāhidā ḥālāt-i ‘. müfti bilmez remzini 016/22
- ‘aşr on ayet
ḥüsnü muşḥaf ḥālî ḥizb u kaşları ‘.-ı tamām 019/08
- ‘aṭā lütuf
āmîr aḥkām ma‘den-i en‘ām menba‘-i luṭf u ‘. 007/27, 012/19
- ‘aṭṭār güzel koku satan yer
cılve-i nāmūs-ı çirāğ-ı bûy-ı ber-külûbe-i ‘. ṭalbe‘e-i kârdân tatar sâbık- 022/07
- ‘ayân açık
oynaya şaṭranc anuṅla pes ‘. 032/07, 057/17, 065/13, 066/20, 066/24
- ‘ayn-ı ‘âlem alemin gözü
ism-i â‘zam ferr-i âdem ‘.-ı ‘âlem müctebâ 007/25, 016/21, 066/05
- ‘aynü’l -ḥayāta hayat gözü
hevâ-ı kāyināte beṅzer ve sâkılıkda ‘.-ḥayāta beṅzer sözlerüṅ ḳand-ı 019/02
- ‘azāb eziyyet
‘. itmek ‘adlise ‘afv itmek daḥı ‘ahdüñdür ilāhî mücrimlere ‘iḳāb 005/06
- ‘azabiyye tatlı
beşinci ta‘biye ṭarḥiyye dirler altıncı ta‘biye-i ‘. ve meliḥadur bu 058/22
- ‘azameti büyüklüğü
ğutdı celāl-i ‘. birle ḳudret şaṭrancını izḥār ḳılup gūşe 001/07
- ‘azbiyyetatl
der beyân-ı ta‘biye-i ‘. meliḥa 064/01, 064/12
- ‘azibe tatlı
altıncı ta‘biye ki aṅa ‘. ve meliḥa dirler işbu ta‘biye bir ta‘biyedür ki 064/02
- ‘azîm yüce
cümlesinden birisi pâzişāhlara lâzım gelen budur ki bir ‘. pâdişāh 052/02, 052/11, 078/06
- ‘azîz izzetli
mürsel efzāl efşah zîbā ruḥ u asbah ‘. 008/07, 046/18
- ‘azîz-i mükerrerrem muhterem izzetli
maṭlûb risāle taşnîf idem kim süleymân-nāme mişli ‘.-i mükerrerrem 014/03
- ‘azm kasd
‘. 032/26, 033/03
- ‘azm-ı rûzgār rûzgar gibi gitmek
ḳışşa leclâc hindistānda şāh kisrîye ‘azm idüp ki gitdi ‘alâ ‘.-ı 033/03
- ‘azm-ı ceng-âheng savaşı düzeninde gitmek
leşker cem‘ itdi ve pillerini ārāste ḳıldı ve rûma ‘.-ı ceng-âheng itdi 053/16
- ‘erbā dört

- geldi beytü'l-muḳaddesi yıḳup ḫarāb eyledi 'arab-ı'. memleketin vīrān 029/15
- 'ırāk Irak**
ikinci ta'biye ki aḡa 'ırāḳiyye dirler bir ta'biyedür ki'. Őaḫranc-bāzları 060/02, 061/05
- 'ırāḳiyye Irak'a ait**
der beyān-ı ta'biye-i'. 060/01, 060/02
- 'ırāḳiyyedür Irak'a ait**
ḫaberiyedür ikinci ta'biye'. üçüncü ta'biye ḫıŐn-ı fir'avndur 058/20
- 'ışkına aŐkına**
iderken bu kemīne faḳīr'. üftād ve ḫaḳīr bu dil-i mecnūnı leylā Őaḳı 047/26
- 'ıyş zevk**
Őāḫ'. ve nūŐa meŐḡül olduḡı sebebden ceng ü cidāle muḳayyed olmayup 027/01
- 'ibārāt ifadeler, cümleler**
sikender-i zamān 'aşrında dile feŐāḫat-i'. erzāni ḳıldı kim efzal 010/21
- 'ibāret ibare, ifade**
'oŐmānīde elfāz-ı'. feŐāḫat belāḡat melāḫat içinde çābüksün nazım 018/02, 068/15
- 'ibāretün cümlelerin**
'vardur ḫaŐŐa kim bunun emŐālince resāil elfāzına ekmel-i kāmīl 018/08
- 'ibret ibret**
'al kim ire senden Őaḡa eşer 065/11, 065/31, 066/18, 066/22
Őözlerümden ve '-engīz olmaduḡını 'aceblemeyeler 068/16, 068/19
- 'ibretlere ibretlere**
oynamaḳ ile 'ömrlerin zāyi' ḳılmayalar bu'. nazār idüp ḫāḳ 020/20
- 'ıḳāb eziyet**
'azāb itmek 'adlise 'afv itmek daḡı 'ahdüñdür ilāḫī mücrimlere'. 005/06, 029/16
- 'ilimde ilimde**
gelür kim 'aḳılda ve'. mānendün yoḳdur Şimdi ki hind sultānınınuḡ 035/19
- 'ilimden ilimden**
'034/18, 037/21, 037/23
- 'illet hastalık**
bī-Őāye'hi ve'. kār-gāḫ-ı nā-büddan bunca 'ilmi ibdā' eyledi ve Őenā'-ı 001/02, 043/03
- 'ilm ilim**
eş'ārile raḳama getirüp taŐnīf eyledüm bu'. çüñkim māḫir olup Şöhret 020/26, 037/10
- 'ilm-i ḫilm sakınlık ilmi**
irmişidüm müdde'iler nazārında anuḡ dostlarıyla oturmıŐıdum'.-i ḫilm 014/15

‘ilm-i hendese geometri

020/07

‘ilm-i ‘amelile iş ilmi

037/08, 048/24

‘ilm-i şaṭrancınur satranç ilmi

050/29

‘ilmi ilmi

bī-şāye’hi ve ‘illet kār-gāh-ı nā-būddan bunca ‘. ibdā‘ eyledi ve şenā’-ı 001/02

‘ilmin ilmini

bihterlere şaṭranc ‘. öğrenmek lāzım kemālden ḫālī degildür nitekim 054/01

‘ilminde ilminde

ve ol bāzī ‘. māhir ḫaşma gālib ve kādīr olmağa rāğıbdur eyle olsa 017/23, 051/25

‘ilmine ilmine

ve daḳāyık-ı tefhīmsüzün şaṭrancınur ‘. muṭṭali‘ olasın kim ehlu’llah anı 020/19

‘ilmüm ilmim

ān ḳahr-ı bī-ḫad felege beşzer devlet-i nā-gāh gibi irişüp fi’l-cümle ‘. 015/19

‘ilmüḡ ilmin

cāhilüḡ ḳatında ‘. ‘ālimüḡ ḳatında zer 012/32

‘imāme-i ḫalīl samimi sarık

sultān-ı mes‘ūd ḫaḳan-ı mevcūd ‘.-i ḫalīl şarınup cübbe-i şīti 023/19

‘imāretler beylikler

divānın ābādān ḳılmağa yüz dutdı ve maşrıḳda ve mağribde ‘. ve 052/10

‘ināyet yardım

tevḫīd-i milkine mālīk ve tefrīd-i silkine sālīk idüp fazl-ı ‘. 004/21

‘irfān anlayış

ehl-i ‘. olasın şāḫib-kemāl 057/27, 065/07, 066/34

‘irfāna irfana

ehl-i ‘. 056/24, 077/11

‘irfāndur irfandır

olan ehl-i ‘. 056/16

‘irfānile irfanla

sā‘at-i sa‘d-eyyām-ı nişāṭ içre ehl-i ‘. iḫtilāṭ itdükde ve ‘aḳlını 046/03

‘isā Hz. İsa

nefḫ-i ‘. ḫaḳḳıçün virdi ḫayāt 005/30, 008/10

‘isā-nefes İsa nefesli

yāḫūd ol ‘.-nefes ki mürdeye virür ḫayāt 019/07, 072/15

‘işyān isyan

- ser-ā-ser ḥarf-i ‘. ḥasbinallah 006/25
- ‘ivaż bedel**
muḳābelesine benden bir nesne dileyessin tā kim aña muḳābele ‘. ḳılam 049/08
- ‘izz kıymet**
iy ḥudā ‘. ü celālün ḥaḳḳıçün 005/12, 047/17
rāyet-i ‘.-i şerīfün devlet-i bī-inḳilāb 012/11
- ‘izzet kıymet**
‘. ider mihr ü māh u nih felek 067/25
- ‘izzeti değeri**
mīr ü seyyīd ḳara toña ‘. 006/11, 037/08
- ‘izzetiçün kıymeti için**
‘. 046/11
- ‘izzetün kıymetin**
ve delilük meydānında şeh-süvārsın ekābir-i eşyā ḳatında rağbetün ‘. 018/06
- ‘izzetünji kıymetini**
‘. şerḥ iden āyātiçün 005/23
- ‘oşmān Osman**
şālişā zi-nüreyn-i ‘. kātib-i vaḥy-i emīn 009/09, 011/05, 011/20, 014/01
- ‘oşmānide Osmanlı**
‘. elfāz-ı ‘ibāret feşāḥat belāęat melāḥat içinde çābüksün nazım 018/02
- ‘ömer Hz. Ömer**
şāniyā fāruḳ-ı ‘ādil şeh ‘. kān-ı seḥā 009/08
- ‘ömr ömür**
ḥızmet-kāriyam cimşīd şāh sekiz yüz ‘. sürdi kırık yıl küfr ü şirk 026/05, 026/07
- ‘ömr-i cimşīd Cemşid ömrü**
küfrile pādişāhlık sürdi salṭanat-ı tāriḥ ‘.-i cimşīd yidi yüz yıla 026/09
- ‘ömre ömre**
ol cihetden yoğdurur ‘. şebāt 058/08
- ‘ömrü ömrü**
ḥasmınuḥ kemāli daḥı yoğısa ol kimesne ki ‘. zamān görmiş 046/14, 058/12
- ‘ömrinde ömründe**
gönlinde eyitdi ne ‘aceb kişi olur ‘. şaṭranc görmedin ve adın 038/18
- ‘ömrini ömrünü**
kisrīnün ‘. kesr itdün ḳayāşiri hebā 008/24
- ‘ömrlerin ömürlerini**
oynamak ile ‘. zāyi ‘ḳılmayalar bu ‘ibretlere nazār idüp ṭāḳ 020/20
- ‘ömrün ömrün**

- devletün bākī ola ʿ. ziyād ey şeh cihān 013/09, 013/10
- ʿörf âdet
- ʿakl-ı rüşen re'yiñile öğrenür kânün u ʿ. 012/05
- ʿüddan buhur
- ʿanberden ʿ. yâķüt-dan elmâs-dan ve hindî kılıçlardan ve ħarîrlerden 033/18
- ʿuķalā akıllılar
- evvelki faşl ħükemā kavlince ʿ. naķlince şaţrancuñ mü'ellifi naţ'ınuñ 021/20, 024/11, 030/03, 030/09, 030/24, 049/04
- ʿuķalādan akıllılardan
- ba'dehü ʿ. maĥfi degildür kim bu şaţranc-nāme risālesin bir niçe 013/12, 030/29, 031/18, 043/02
- ʿuķūd-ı ʿale'ş-şāhdan şah üstündeki kurallardan
- ġālib olmaķlığı vācib olmayınca daĥı ʿ.-ı ʿale'ş-şāhdan men'ıl-anin at 040/01, 042/20
- ʿuķül akıllar
- ʿadl olunmaz ħüb ħişālün kim çeker ħayret ʿ. 008/15, 012/01
- ʿulemā alimler
- ķılıp teftiş ve tefahĥuş itdi ammā ki ħiç kimesne ħükemā ve ʿ. ve 030/28, 049/04
- ʿulemādan alimlerden
- ʿ. zurefādan bir eĥad bulunup leclācile bir şaţranc oynar ise 031/19
- ʿulüm ilimler
- öğrenür levĥ-i zāmīründen ʿuķül ekmel ʿ. 012/01
- ʿulyā pek yüce
- ķible-i ā'lā mıdur yā ka'be-i ʿ. ķapuç 013/05
- ʿulyāda pek yücede
- şems ü ķamer zühre-i zehrā ʿālem-i ʿ. ķubbe-i ħazrāda anuñla 047/22
- ʿunnābuñdadur çıġdendedir
- ĥaşşa-i yâķüt-ı rümmān la'l-i ʿ. 016/11
- ʿunşur unsur
- çār ʿ. ins ü cinn ü vaĥş u ŧayr u mūr u mār 023/05
- ʿunvānuñ unvanın
- ol nişān-ı nām-ı ʿ. ümīz-i ehl-i der 012/30
- ʿuşşāk aşıklar
- var ki ħoķķa-i yâķüt olmuş bir ħayāt-baĥş lebi var ki ʿ. cānına 015/14
- ʿuţārid Merkür
- ekmel-i kāmil ʿ. gerçi olur aķze'l-ķuzāt 013/03
- ʿuţārid-fiţnat Merkür hikmeti

müşterî-rây u ' .-fiṭnat u keyvân-ḳadr 012/16
'uzlet yalnızlık
devlet anuḡ ' . itdi ihtiyâr 058/11
'uzletde yalnızlıkta
' . künc-i ḫalvetde ol dil-ārām ile ārām idüp oturdum ba'd ez-ta'ām 017/03
'üzeyrün Üzeyrin(Kur'an'da adı geçen kişi)
hem ' . ol memâtı ḫaḳḳıçün 005/29
a'del en adaletli
münzir ü nāşır ḫakīm ü şāhid a. mehlikā 008/06
a'delün en adaletlinin
a. 022/14
a'ḳal en akıllı
fāzıl efzal 'āmil a. kāmil ekmel ehl-i dil 008/01, 049/29
a'ḳal-ı 'āḳıl en akıllı
a.-ı 'āḳıl ekmel-i kāmil şākirdine şatranc ta'līm idüp cimşid nazarına 027/12
a'ḳal-i 'uḳalā en akıllı
hindüstān iḳlīminde bir pādīşāh vardı ki ṭāhir oḒlu şise dirlerdi bir a.-i 030/08,
043/02
a'ḳaldur en akıllıdır
kim mühendis kāmil ekmel 'āḳıl a. mübîn 051/23
a'lā en yüce
'arş-ı a. levḫ-i a'zam ḫaḳḳıçün 005/14, 007/04, 013/05
a'lāsına yücesine
dergāh-ı a. bārgāh-ı mu'allāsına tuḫfetü'l-ḫaḳirü'l-faḳır hediye ile dem 014/07,
014/14
a'lem en iyi bilen
a'zam a. aḫkam efhem aḳdem aslem bî-rîyā 008/02
a'zam en büyük
'arş-ı a'lā levḫ-i a. ḫaḳḳıçün 005/14, 008/02, 008/17, 010/22, 011/10, 025/03,
040/06, 042/22, 066/03, 007/25
a'zamdur en büyükdür
lerün kebîr-i a. cem' olmasından ḫazer ḳılasın tā kim oyun içinde 042/24
a'zamı en büyüğü
ḫātemi üzerinde maşūr olan ismullah-ı a. oḒuyup ḫāk üzerine 025/01
a'zamuḡ en büyüğün
a. 021/02, 021/08
āb su

lezzeti ā. u hayātun şerbeti kand-ı nebāt 016/10

āb-dehende su ağızlı

bedī'-ferrāş-ı hayme-i şehāb nakkaş-ı şahife-i ā.-dehende tavus-ı pāğ-ı pür- 022/05
çeşmi-i tıguş zühāb-ı ā.-ı fetḥ ü dīn mülk 012/17, 019/06, 063/09

ābā babalar, ileri gelenler

se mevākid itdi ne ā. vü çār ü ümmehā 003/25

ābād māmur

gönül ma' mūr ā. olmayınca altıncı nerd ü şatranc bāzisinde üstādile 045/03

ābādān māmur

divānın ā. kılmāğa yüz dutdı ve maşrıqda ve mağribde 'imāretler ve 052/10, 052/17

abanosdan abanozdan

birisi aq pıl sünjükinden ve birisi kara a. şāh ilçiyeye ol mühreleri 035/01

abbı ışığı

āraste ve anuq a. ādābile pirāste idi her gāh ki bāzide nāz-ı dilber 048/03

ābi su

ā. gilden hilkat itdi ādemi çün mehlikā 003/13

aç aç

andan şatranc naḥ'ını ki ortaya kodılar hindīye eyitdi gözüni a. ve 'aqluḥı 037/28

açar açar

bilgil kim şatranca nazar itmeklik 'aqlı arturur ve zihni a. pes mubaşşır 056/23

açdı açdı

güherle zeyn olmuşdı ve daḥı niçe piller getürdi andan yüklerini a. şāhuq 033/16

açık açık

a. ve rüşen olmaz üçüncü çünkim şāh nazarına getürdüm şatranc bisātin 043/15

açıldı açıldı

mühendislere emr itdi şan'atile o mermeri kopardılar bir kefenk a. 024/05

açılma açılma

hemīn cān-ı revāndur bir yüzdür ki a. tāze güle beşzer bir dildür ki 015/08

açmak açmak

ya'nī andan gayrıdan oyun a. mümkün olmaya daḥı ferzin şālīş ferzāne 040/14

açmaya açmasın

tarafından oyun a. ekşer lu' bī şāh tarafından yanadın oynaya daḥı 040/07

açmazdan açmasından

filiden keşf 'anü'r-ruḥdan ya'nī ruḥı a. hāzer eyleye filin şaklaya 040/02

açuk sade

mübtedilere āsān ola ve her bir manşubenün şerḥini a. türkī diliyle 068/14

açup açıp

a. baht tahtının ve serîr-i serverînün üstine sâyebân-ı sa'âdet bağlarlardı 022/26, 069/09

ad isim

fir'avn diyü a. virdiler ve 'ırâk ve ħoraşân şaṭranc-bâzları ba'zısı bu 061/05

ādābile usul, yordam ile

āraste ve anuñ abbı ā. pīrāste idi her gāh ki bāzīde nāz-ı dilber 048/03

ādem Hz. Adem

ħüsn-i ḥaḳḳa ħüzn-i ā. ḥaḳḳıçün 005/15, 007/20, 007/25, 011/10, 061/13

ādemi Hz. Ademi

ābi gilden ħilḳat itdi ā. çün mehlikā 003/13

ādemī insan gibi

mührelerdür ā. mişli hemān 058/09

eylesin şaṭranc naṭ'ı yir yüzine

ādemī-zād insan evladı

benzer mühreleri ā.-zād şeklidür kim 056/26

adı ismi

'uḳalā ekmel-i zurefā aşlahü'ş-şu'arā veziri varıdı ve daḥı ol pādīşahuñ a. 030/09, 071/02

adın ismini

gönlinde eyitdi ne 'aceb kişi olur 'ömrinde şaṭranc görmedin ve a. 038/18

adıyla ismiyle

a. bileler ki nice sürmek gerek ve her birinün ve ḳanḳısıdur piyādeleri 034/07

adlu namlı

leşkeri dutmuşıdı ve sarāy içre ulu beglerle ve 'āḳıl kişilerle ve a. 033/06

aduñı adını

ḥaḳ tebārekken mu'allim ümmī ḳoduñ a. 008/25

āfāk ufuklar, ülkeler

zīver-i fezāilile müteḥallā ve tezhīb-i aḥlāk birle meşhur-ı ā. olmuşiken 048/11

āfatdandır afetdendir

a'zam ā. daḥı fetḥ elin ferzān tarafından müteveffā ola ya'nī ferzī 040/06

āferīn alkış

taḥsīn idüp ā. getürdi māl memleket at ve ḥil'at iḥsān 031/14, 038/20, 039/03, 039/13, 049/05, 051/03, 051/22, 061/13

āfitāb-ı enverī parlak güneş

devrānlar geçmişdür kim bu ā.-ı enverī şāhın ve māhitāb-ı 002/11, 012/15

āfitābdan güneşten

ā. çün hilāl umar 'aḳıl senden hüner 012/20

āfitābı güneşi

ā. her şubḥ-dem kīse-i ḥāverden çıkarup zuhūra getirüp zerreler 001/11, 016/04

āfitābidi güneşdi

tārı ve māye-i nāfe-i tātārı şikest kılırdı yūzi ā. tedvirde ve 015/27

ağıla ak ile

ki bu naṭ' hemān yir yüzidür ve bu a. qara iki şahdur ki biri biriyle 036/15, 036/22

ağlayup ağlayıp

ḥalāyık-ı 'ālem ol zālīm elinden a. nişāt görmeyüp şaṭrancı unuttılar 029/18

āh keder

gitdi şaṭrancuḡ nişātı qaldı şad renc ā. u zār 028/26

aḥbāb dostlar

fātih-i ebvāb ekmel-i a. eşrefe'l-ḥalk-ı cihān 007/26

a.-ı 010/07

aḥbābınuḡ dostlarının

dü-'ālemüḡ aḥbābınuḡ a. etbā'ına ol ev'ine olsun kim qālallahu 009/24

aḥbābiçün dostlar için

āli vü evlādi vü a. 006/08

aḥbābuḡa dostlarına

ālünḡe evlāduḡa aḥbābuḡa a. 009/15

aḥbābuḡdadur dostlarındadır

çün ḥalīl oda tutuşmaq 'ādeti a. 016/25

aḥbārınla haberlerinle

ḥāk-i pāyine yüz sürüp mübārek cemālin müşāhede kılıp ḥadīs a. 014/09

āhen demir

mūm-ı ā. eyleyen dāvūd için 005/24

āheng-i ḡarbda savaş düzeninde

ḡarbde ā.-i ḡarbda dururlar bir bir eksildüḡi eceli irenlere benzer kim 056/28

āḡerīde başka yere

el urup alup getüre ā. getüre zāyi' kılıp yitüre 002/17

āheste yavaş

temkīn urup ā. eṭrāf-ı 'ālemi seyrān iderdi ki qālullahu te'ālā tecri bi- 022/17

āḡırka sonraki

māl dile iqlīm dile vireyim yoksa anuḡ ā. evine deḡin ḥisābile irişen 049/18

āḡırkı sonraki

bir dāne buḡday qoyasın tā ā. eve varınca deḡin taz'if idesin ya'nī bir 049/12, 049/14, 049/24

āḡir sonra

evvel ā. ezel-i pinhān u zāhir reh-nümā 003/07, 012/09, 018/24, 031/13, 031/15,
032/12, 038/24, 045/01, 056/11,

065/03

fitne-i ā.- 015/22

ol şaneme maṭla' oldum ki bu eyyām-ı ā.-zamān-ı devr-i şamerde ol 015/21

fitne-i ā.-zamāne virmedüñ va' de k'umar 012/10

āhıret ahıret

sākin-i serā-ı siyādet bedr-i āsitān-ı nübüvvet mihter-i dünyā-ı ā. 007/16

āhiri sonrası

yā ā. 040/12

āhirin sonraları

eger hılk-ı evvelin ve ā. cem' olup eṭbāk-ı āsumānı evrāk-ı defā- 004/14

āhirinde sonrasında

şatranc oynayıcı kimesne lāzımdur evinün evvelinde ortasında ā. fikri 039/20

aḥkām hükümler

āmir a. ma'den-i en'ām menba'-i luṭf u 'atā 007/27

aḥkam en çok hükmeden

a'zam a'lem a. efhem aḳdem aslem bī-rıyā 008/02

aḥlāk ahlak

zīver-i fezāilile mütehallā ve tezhīb-i a. birle meşhur-ı āfāk olmuşiken 048/11

aḥmed Hz. Muhammed

enfün ol engüşt-i a. şaşlaruñ şakka'l-şamer 016/08, 054/02, 054/04, 054/08, 054/15,
055/02, 055/06, 055/11, 055/20,

056/9

itmek ḥakıse bağışlamak daḥı va' düñdür ilāhī perverdigār nūr-ı a.-i 005/07, 007/21

aḥmede Hz. Muhammed'e

a. inen āyet ü tenzil için 006/02, 008/33, 009/19

aḥmedün Hz. Muhammedin

çeşm-i nūrı a. ḥulķı gibi biri ḥasan 009/13, 055/03, 056/03

aḥmer kırmızı

esvede gālib durur a. tamām 071/12, 081/12, 082/09

aḥmer-reng kırmızı renkli

mührelerin şara mürekkebile raşama getürdüm ve a.-reng mühreleri 068/11

aḥrıķı sonraki

ķılıcak ki a. 050/23

aḥsen en güzel

naḳd-i maḥzen kān-ı ma'den ḥulķ-ı a. pür-kemāl 007/24

aḥşāsı iç organları

ve eger benī-ādemün her kılı dil ve her a. gönül olsa bir nefesde 004/17

āhū-çeşm-i hō ‘abher kendisi nergis çiçeği olan ceylan gözlü

var ki la‘l-i nāba dönmiş ā.-çeşm-i hō ‘abhere benzer ol siyeh zülfi 015/10

āhūdan ceylandan

deşt-i ā. yaradur nāfe-yi çin-i hıṭā 003/29

aḥvāl haller

dāstān-ı salṭanat-ı süleymān ve a.-i şaṭranc ki idrīs te‘līf kerd est 023/16

aḥvāline hallerine

ḳuvveti birle şaṭrancuñ a. muṭṭali‘ oldı leclāc anuñ şākirdiydi ḥattā 031/08

aḥyānā arasıra

dāimā meşğul olmaḳ cā‘iz degildür illā ki a. nite gāh gāh pādīşāh 045/20

aḳ beyaz

birisi a. pīl süñükinden ve birisi ḳara abanosdan şāh ilçiye ol mūhreleri 035/01

aḳall-i māyekūn esas renklerin en azı

iki oyun veyā toḳuz veyā yedi a.-i māyekūn üç oyun öñdin göre aña 045/11

aḳdem en ileri

a‘zam a‘lem aḳkam efhem a. aslem bī-rīyā 008/02

‘aḳlı aklı

za‘īf olıcaḳ ‘a. zihni daḥı za‘īf naḥīf düşer ikinci ḥammāmdan çıkarup cerb 043/13

aḳrān emsal

ḥāl-i ḥayātında iken salṭanat taḥtında oturup a. begleri ile oynardı 025/13

aḳrānın benzerini

kimse a. gözleye yedici şart oldur ki ‘aḳl idrakiken ḥüsn-i zihn 045/08

aḳze‘l-ḳuzāt en bilgin kadı

ekmel-i kāmīl ‘uṭārid gerçi olur a.-ḳuzāt 013/03

āl hile

ḳılıp ḳīl u ḳāl gāh mekr ü ā. ḥarāmī-yi ḥūn-ḥōr çeşm-i mestine ḳanum 017/09

āl soy

server-i ā.-i işḥāḳ peygamber durur 011/06, 011/20, 014/01

al

yā sevindür vaşlunıle yā hū cānum a. var 060/09, 065/11, 065/31, 066/18, 066/22

ala alsın

māt ider ḳā‘ide-i evvel kızıl ruḥile ḳara şāhuñ öñinde ki peydāḳ a. kiş 073/04, 073/06, 073/07, 073/08, 075/05

alacaḳ alacak

ḳadeḥ a. degil diyüp şaṭranc bisāṭın döşeyüp naṭ‘ üstine mūhreleri 055/09

alam alayım

devletimüñ ruḥı ferrin görücek seni māt idüp ruḥuñ a. cānuña 053/11, 054/23

alan alan, alıcı

iy ğamzesi cānum a. fettānımız 062/11

alay tabur

ön şafda a. bağlayup durdılar çünkü şaf düzelüp naṭ' üzre leşker 038/12

alaylar alaylar

dizildi iki leşker birbirine karşı ki a. bağladılar şāhuñ yirini 038/04

aldı aldı

ķasımī kim a. kısmet ķand ü fāiķ buriyā 003/33, 026/11, 027/20, 028/22, 036/01, 069/09

alduğdan aldıkdan

ķara filile kızıl ruḥı a. şonra ikinci ruḥile fil ala kişdiye ķara ruḥ 073/06, 074/04, 080/06

alduñ aldın

ümmeṭ-i 'āşilere a. nevāle 'afv için 009/03

alıcaķ alınca

şāh ķara fil evinden kiş diye ķara filile a. kızıl ferzāniyle kiş didi 071/05

alınmaya alınmasın

a. mādđünilde a. ya'nī berāber ilede a. daḥı oynaduğdan 040/21

āli soyu

ā. vü evlādi vü aḥbābiçün 006/08

āline soyuna

şad dürüd u şad şalāvat ā. aşḥābına 010/15

alma alma

a. 005/04

almağa almaya

ķılmaķ dileye ḥaşmını maġlūb görüp derhem itmedin dirhem in a. diş 046/05

almaķ almak

bileye ammā ki ḥaķīr u faķīrden dirhem a. cā'iz degül egerçi ki dirhem 046/06, 066/12, 066/13

almaya almasın

yoġıken oynaya dimişler ve aylak nesne a. tā ne geleceğini görmeyince 039/24

almayup almayıp

eger fil alursa ferz ayağından şāhmāt diyesin ruḥile eger a. at yanına 076/12, 076/15

alnı alnı

a. bedr olmuş aya benzer ķaşları müşki tozlu yaya dönmiş bir ğonçe 015/12

alsa alırsa

ruhın a. yenilmeklik lâ-büd-ı muqarrer olur güman yokdur pes ruh dağı 042/10, 046/07, 073/05, 074/04, 080/06

altı altı(sayı)

kılpup raqama getürüp ta'bir kılan kim üç yüz altmış a. mücellid kitāb 013/16, 018/19altmış, 026/08, 049/14, 050/03, 050/24, 058/18, 058/23, 058/25, 065/02, 070/02

altıncı altıncı

gönül ma'mür ābād olmayınca a. nerd ü şatranc bāzisinde üstādile 045/03, 050/03, 050/06, 050/14, 050/19, 058/16, 058/22, 064/02

altında altında

'acemde iştiḥār bulursın ve her ḥikmet a. bir ḥikmet ve her söz 018/16, 018/18

altısı altısı

mühre bulundu ki on a. kıızıl la'lden ve on a. şaru yāqūtdan 030/22

altmış altmış

kılpup raqama getürüp ta'bir kılan kim üç yüz a. altı mücellid kitāb 013/16, 026/06, 027/08, 027/13, 030/18, 030/26, 031/25, 032/23, 050/05, 050/07, 050/08, 050/16, 050/22

altun altın

bulındı ki her küpün içinde biḥ ḥoḳḳa a. bulındı ki her ḥoḳḳa 024/08, 024/09, 024/10, 030/16, 032/23, 033/17, 039/01, 074/15

altunıla altınla

nişār itdi ve bir hindī çetr getürdi ki a. bezenmişdi ve üzeri la'l 033/15

alup alıp

el urup a. getüre āḥerīde getüre zāyi' kılpup yitüre 002/17, 004/22, 010/11, 010/14, 011/16, 023/21, 028/06, 028/09, 031/04, 031/06, 047/24, 051/09, 055/11, 055/19, 056/01, 057/01, 073/03

alur alır

rūḥ a. begler begi vü nām-vār 066/07

alursa alırsa

eger fil a. ferz ayağından şāḥmāt diyessin ruḥile eger almayup at yanına 076/12

ālūne soyuna

ā. evlāduna aḥḥābuḥa aḥḥābuḥa 009/15

āmīr emreden

ā. aḥkām ma'den-i en'ām menba'-i luḥf u 'atā 007/27

ammā lakin

a. 014/18, 015/17, 017/13, 017/17, 021/24, 024/10, 026/16, 028/10, 030/28,

046/06, 048/16, 049/06, 052/19, 076/05, 077/01, 029/23

ān o(zamir)

ve tuhf-i taḥiyyāt ve āfiyāt ve şāfiyāt be-cenāb-i ā. ḥazret-i a'lā ve sened-i 007/04, 015/19, 054/18

'anāşır unsurlar

ḥāk-ı cimşid çār 'a. merkebinden terkīb olaldan yine vücūd-ı cimşidi 026/14

anbar anbar

mezr buğday olur bu mecmū' bir ulu a. buğday olur bundan şonra anı 050/10, 050/14, 050/16, 050/20

anbarları anbarları

nihāyeti yok andan şonra ol didi ki miqdār-ı 'adedi buğday tolusı a. 051/08

anca şöyle

a. kim bu kubb-e-i mīnāda gün meş'al yaqar 013/08, 021/16, 023/12, 023/13, 029/01, 034/03, 051/25, 058/03

ancılayın öyle

geçmedin ihtiyārsuz ta'līme meşgūl oldu pes bildüm ki a. nedīm ki 048/10

and söz

lıgıçün a. içmeye eger gerçek ise daḥı ḥalk anı yalan yire a. içer diyü 047/04, 048/08

anda orada

bahādur atlar durdılar çerinün iki tarafına iki ruḥları kondurdılar a. 038/10, 072/08

andan ondan

içinde oldu a. şonra idrīs peygāber şerī'atine girüp altmış 026/06, 026/08, 027/11, 028/03, 030/01, 031/12, 033/16, 034/02, 034/05,

035/06, 036/09, 036/18, 036/19, 037/14, 037/28, 038/06, 038/07, 038/08, 038/13, 039/01, 040/14, 041/15, 043/02, 043/03, 044/12, 049/03, 050/16, 050/22, 051/07, 051/08, 051/14, 053/15, 054/08, 062/04, 063/02, 065/05, 068/08, 070/11, 071/09, 075/08, 076/13, 081/05, 081/06, 081/10, 082/05

anı onu

tırurken nāgihān a. gördüm ki bir serv-ḳadd lāle-ḥad maḥbūb mergūb 014/22, 020/19, 024/07, 025/14, 029/04, 033/12, 035/06, 038/07, 038/15,

045/18, 047/04, 049/10, 050/10, 055/03, 056/9, 058/16, 079/09

anıñ onun

stān dirler bir iqlīm vardur a. ḳavmi işbu yazduğumuz şekl ta'biyesinde 059/04

anlar onlar

rūḥın alup kāfirün eyledi a. şāhımāt 010/14

anları onları

götüre hiç şey'ün mecāli yoqdur ki a. cānib-i baḥteden 002/16

ansuz onsuz

h̄vāce de a. itmedi dil ārām hem 070/09

ansuzın onsuz

dilārām-ı çengī bir h̄vācenün maḥbūbesi idi ki a. dīl-i h̄vāce ārām 069/03

anuḡ onun

ḥikmeti şem´inden a. bir şererdür ki çıkar 003/16, 004/03, 004/04, 006/03, 006/04, 008/31, 009/26, 014/15, 023/10,

023/11, 025/07, 030/13, 030/16, 031/08, 034/03, 034/20, 035/10, 035/17, 036/17, 041/03, 041/13, 041/22, 042/01, 044/11, 048/01, 048/03, 049/18, 058/11, 058/30, 059/07, 066/18, 073/15, 076/25, 077/10

anuḡcün onun için

idüp maḥbūba ta´zīm itdi pes bu mişl-i ḥikāyet a. getürdüm 048/15, 056/13

anuḡla onunla

oynaya şaṭranc a. pes ´ayān 032/07, 033/07, 036/17, 040/11, 047/22, 052/06, 067/28

aḡa ona

a. mu´allim olup talīm ide veyā ḥōz ol mühreleri yirinden 002/15, 006/01, 008/32, 009/02, 029/13, 030/07, 032/21, 036/09, 038/03,

038/24, 039/12, 045/11, 045/16, 046/20, 049/08, 052/03, 052/18, 055/23, 056/11, 057/18, 060/02, 061/02, 062/02, 064/02, 064/05, 066/25, 077/12

aḡılan anılan

şise vü leclāc olur gerçi a. tāc-dār 029/06

aḡla anla

ḡavl-i idrīs a. budur kāmurān 044/06, 065/07, 065/08, 065/23, 065/32, 066/20

aḡladı anladı

iki ruḡı vir beni virme didi h̄vāce oyunu a. kızıl ruḡile 069/08

aḡlarısarḡ anlarsan

naḡl-i idrīs a. buldı eşaḡ 059/12

aḡlaruḡ onların

getürdi ve pergār getürdi hindularuḡ oyunundan daḡı laṭif a. fikrinden 039/06

arada arada

nazarına yitürdi fi´l-cümle bu a. söz çoḡdur süleymān-nāme-i kebīrde 025/25, 050/16, 075/09

ārām durma, dinlenme

´uzletde künc-i ḡalvetde ol dil-ārām ile ā. idüp oturdum ba´d ez-ta´ām 017/03, 069/03, 070/09

arasına arasına

beydāḡ a. gire andan şonra filile şol yanadan kiş diye māt ide bu 081/10

arasında arasında

içinde bağ a. yürüdi 'ākıbet deḥḥāk bulup helāk eyledi kim bu 026/12, 045/15

āraste süslü

ā. ve anuñ abbı ādābile pirāste idi her gāh ki bāzīde nāz-ı dilber 048/03

ārāste süslü

leşker cem' itdi ve pillerini ā. kıldı ve rūma 'azm-i ceng-āheng itdi 053/16

ārāy-ı rāy fikirler süsleyen

ḥıdmet-i dergāh-ı 'ālūñ maqşadı ā.-ı rāy 012/23

araya araya

ruḥeynine ya'nī iki ruḥına ol ced veyā yol eyleye bārī bir ruḥını ol a. 040/18, 050/20

ardındağı ardındaki

kızıl peydāk a. kızıl atile ferzi önindeki kara peydākı ala kiş diye 073/08

armağanı armağanı

sarāy içini tamām dutdı şāh ol a. gördi ve buyurdu ḥazīneye 034/01

armağanıla armağanla

ve biñ deve yüki a. didi şāh ol sözi işidicek buyurdu ol ilçiyeye 033/11

artuğ bundan sonra

şāh daḥı a. bize māl ü genc göndere didi andan şāh buyurdu taht 037/14, 039/25, 041/26

artuğdur fazladır

rāy-ı tedbīr muḥāsibler katında a. didiler daḥı nerd üzerine şaṭrancı 051/05

arturur artırır

bilgil kim şaṭranca naḥar itmeklik 'aqlı a. ve zihni açar pes mubaşşır 056/23

arz yeryüzü

ḥilḥatinde fāzıl ol ki döşedi a. u semā 003/11, 065/32

arzın yeryüzünün

zılu'llahi fi'l- a. el-mü'eyyedü bi'n-naşri ve't-temkinü'l-muzafferün 021/04

arzü's-şarḥ doğu ülkesi

fi'l-arzın sultān-ı a.-şarḥ ve'l-ğarb sultān bin sultān sultān bāyezīd 011/03

aşah en doğru

ḥānesine müştēmil sekiz faşl üzre müncemil menşūr manzūm a. ḥavli 019/18

āsān kolay

mübtēdilere ā. ola ve her bir manşūbenün şerḥini açuḥ türkī diliyle 068/14

āsāndur kolaydır

bulınsa hemān oynamağa iki ḥāne vardur at dutılmağa ā. andan şonra 041/15

āşār eserler

ķayim feyzünj bārān-ı dāim raķmetünj in ‘ām-ı ŗāmil ķudretünj ā.-ı kāmil 004/11

asbaķ sabahlar

mürsel efzal efŗaķ zībā ruķ u a. ‘aziz 008/07

āŗfiyā takva sahipleri

ŗarraķu dirken öñünjce ŗafla ervāķ ā. 008/28

aŗķāb sahabeler

fi na‘t-i a.-ı ķār-ı yār rızvānillahi te‘ālā ‘aleyhim ecma‘in 009/21, 010/06

aŗķābına sahabelerine

ŗad dūrüd u ŗad ŗalāvāt āline a. 010/15

aŗķābınunj sahabelerinin

dü-‘ālemünj a. aķbābınunj etbā‘ına ol ev‘ine olsun kim ķālallahu 009/24

aŗķābiķün sahabeleri için

ol muķammed ķār-ı yār a. 006/07

aŗķābuķa sahabelerine

ālünje evlāduķa a. aķbābuķa 009/15

aŗıl esas

a. ķānesine 082/03

āsitān dergah

sākin-i serā-ı siyādet bedr-i ā.-ı nübüvvet mihter-i dünyā-ı āķiret 007/16

aŗl-ı mü‘ellifi esas müellif

ŗaŗrancunj a.-ı mü‘ellifi kimdügin beyān ider ve idrīs nebīnünj ‘aleyhi’s- 019/21

aŗl-ı i‘rābuķdadur hakikat söylemenin aslı

ķaŗķ-ı ta‘lik-i ğubārunj a.-ı i‘rābuķdadur 016/15

aŗlahü‘ŗ-ŗu‘arā ŗairlerin en salihi

‘uķalā ekmel-i zurefā a.-ŗu‘arā veziri varıdı ve daķı ol pādiŗahunj adı 030/09

aslem kulağı kesik olan

a‘zam a‘lem aķkam efķem aķdem a. bī-rīyā 008/02

aŗlı aslı

mührelerünj a. 031/24, 059/09

aŗlın aslını

yogıdı pes süleymān ta‘accüb ķılup ŗaŗrancunj mührelerin ğörüp a. fer‘in 023/24, 029/11, 037/04

aŗlını aslını

a. ķıķarı bilürlerse ve ne vechile oynaduğında ‘aķl irğürürlerse ŗāķ 034/12, 035/16

aŗlıyla aslıyla

a. bize ta‘lim ķılur mısın diniceķ müvekkel ķāk-i cimŗid eydür yā 025/16, 025/26

aŗŗısı faydası

şenâ'atdür menfa'ati ğam u melâlet a. eletti ve melâmet olmağdur pes 045/17
âsumândur gökyüzüdür

â. çün zemîn senden cihân ister 'aṭâ 012/19

âsumânı gökyüzünü

eger halk-ı evvelîn ve âhîrîn cem' olup eṭbâk-ı â. evrâk-ı defâ- 004/14

aşağa aşağıya

anbar bir arada cem' olsa bir ulu şehir olur andan a. tâ altmış dördüncü 050/16,
050/18, 050/22, 071/09

aşağı aşağı

yukarığı mezâ'îfi kılıcek ya'nî ol bir dâne buğdaydan a. iki ol kadar 050/12

at at

şâh-i şâhân-ı dil-küşâde a. u fil ruḥ-ı rûhı piyâde ḥilkat ider kim 002/06, 010/11,
010/13, 011/16, 028/06, 031/14, 034/09, 039/03, 040/01,
041/01, 041/07, 041/13, 041/15, 041/22, 042/01, 042/09, 042/13, 042/22, 044/01,
066/04, 066/11, 076/04, 076/11, 076/12, 077/04, 077/07

ata ata

gelüp şâha haber itdi şâh devletile a. süvâr olup üzerine vardı 024/04, 041/16

aṭâla'llahu "Allah lutf etsin"

kim hâzret-i sulṭâna a. 'ömrehu lâyıķ ol dergâha muvâfiķ bârgâhına 014/19

atarken atarken

ḥaşmına ğâlib düşe ve daḥı şaṭranc oynariken yâ ka'beteyn a. ceng 047/01

atarsa atarsa

bâzisinle ma'rûf olan kimesne eger nerd a. gerekdür kim evvel 046/10

atdan attan

evde ne gelürse zâviyede de ol gelür a. ve ruḥdan birisi bu didüğümüz 041/20

âteşine ateşine

çün nemed-puş ve sâ'il ve zelîl-i bî-delîl tâc u taḥt ḥaşret â. 054/09

atı atı

veş esb-süvâr begleri yirinde a. ḳodı şâhib-ḳıran heft kişver-i tîğ-zen-i 027/10,
070/01

atına atına

ḥaşmun a. vire daḥı az olur ruḥ mütemekkin olsa ol ruḥun ḳıymeti 041/24

atiçün at için

zîrâ şâhibinün fil ol ḥâneye nâzırdur ve daḥı a. şaṭranc evlerinün erdâ-i 041/12

atile at ile

girü ḳara şâh kendü atı evine vardı kızıl a. şağ yanasıyla kiş diye mât 070/01,
072/08, 073/07, 073/08, 073/10, 076/08, 076/17, 076/21, 076/23,

076/25, 077/04

atla at ile

nite şöyle kim evvel a. haşma gâlib olmaklık muqarrer olur zîrâ kim 042/05,
072/02, 073/02

atladuğı atladığı

hâne hâne a. fil ü at 066/11

atlar atlar

kâfirleri kâtil ol müşrikîn mücebince katl itmege ol t̄azī a. kim 010/03, 010/06,
038/10

atlarına atlarına

cihād itmekiçün gâzâ a. binmişlerdür her birisi qâbil evlâdından 010/01

atların atların

bindi ol a. haqqında “ve’l-’âdiyâtı zebhan” süresi indi “fe’l-müriyâtı 010/04, 042/28

atluya atlıya

şan piyâde a. tutar sem‘ 066/10

atmakda atmakta

olmağ gerek ve dağı eger ka‘beteyn a. ve eger mühre şalmağda ceng 047/08

atın atın

bir a. kıymeti haşmuğ ruğıyla ferzidurur zîrâ kim bir at haşmuğ ferziyle 042/09,
042/28, 044/01, 077/06

āvāz ses

on sekiz biğ ‘âleme t̄oldı ā. irdi şedā 008/30

āvāzın sesin

penc nevbet şer‘ ā. dehre şalduğ habîb 009/05

ay ay, otuz günlük süre

bu su’âl cevaba nâzırdı şâhdan icâzet alup bir a. mühlet diledi levh-i 031/04

aya aya

server-i encüm qamer kim bedr olur aydan a. 003/17, 015/12

ayağına ayağına

diyesin at ayağından kendünün at a. çıkar ruğıle bir şâh dağı diyesin 076/11,
077/01, 077/03

ayağında ayağında

vurup dimeyesin eger ferzi vurup şâh dirseğ gine ol qara ferz a. 076/06

ayağından ayağından

diyesin at a. kendünün at ayağına çıkar ruğıle bir şâh dağı diyesin 076/11, 076/12,
076/13, 076/16, 076/20, 077/04

ayağ basamak

fonuslar yakup kırk a. nerdubānile zīr-i zemīn içine girdiler bir hāzīne-i 024/06
āyāt ayetler

oķı ā.-ı kūrānı ḥasbinallah 007/02

āyātiçün ayetler için

‘izzetüñi Őerḥ iden ā. 005/23

aydan aydan

server-i encüm ķamer kim bedr olur a. aya 003/17

āyet ayet

aḥmede inen ā. ü tenzil için 006/02

ā.-i lā taķnaṯū min raḥmetillah abedā 004/08, 016/05, 016/20

āyetin ayetini

laķad ḥalaķne’l-insāne fī aḥsenitaķvīyim ā. oķuyup ķademinde baş 015/02

āyine ayna

nergeseñ müjġān-ı hindü elde tutar ā. 016/16

āyinesi aynası

loķmalar yiderüp göñlini ķaratdum göñül ķararıcak ‘aķl ā. renk tutar 043/14

āyini merasim

geldi ulularuñ ā. ve erkanı ne ise yirine getürdiler Őāḥ çok gevherlere 033/14

aylak boş, iÇe yaramaz

yoġiken oynaya dimişler ve a. nesne almaya tā ne geleceġini görmeyince 039/24,
039/25, 040/20, 069/10, 071/07, 074/10, 075/04, 080/06, 081/06

ayruķ bundan sonra

a. siz bizden ḥarāc istemeyesiz bize ḥarāc gönderesiz ki ‘ālemde 034/17, 037/21

aytmaya söylemesin

ķāl itmeye ve gördüġi oyunu ḥaŐmına a. ve lecüclik itmeye ve daḥı 047/10

ayun ayın

gicede mühreler kevākibe Őāḥ ķamere beñzer Őāḥmāt olmaġı a. 057/06

az az

teslīm eyledi andan Őaṯranc sebebiyle ceng ü ḥarbe heves itdi a. zamān 028/03,
041/24, 041/26, 048/08, 056/20, 065/21

azdurup azdırıp

cimŐıdi iblis-i pelīd a. yine kāfir eyledi andan Şonra altı yüz yıl 026/08

bā ile(edat)

ḥātem-i nigīn-i nübüvvet ve dūr ü Őıdķ-ı fütüvvet b.-gülezār-ı bāġ-ı risālet 007/12

ba’d sonra

‘uzletde künc-i ḥalvetde ol dil-ārām ile ārām idüp oturdum b. ez-ta‘ām 017/03

ba’dehü ondan sonra

b. şad dürüd şad şalāvat ol resūl-ı hātemün nebiyy-i benī-ādemün 009/22, 013/12

ba'zı bazen

egerçi b. rāvī dirler ki nūşirrevān zamānında büzürmihr taşnif itdi 029/22

ba'zı bazı

b. şatranc-bāz olur çatı kalak 048/19

ba'zısı bazısı

fir'avn diyü ad virdiler ve 'ırāk ve hūraşān şatranc-bāzları b. bu 061/05

bāb bölüm

ikinci b. leclāc-ı kāmilün kemālin 'arz itdügi hünerin bildürür üstād 029/08,
032/19, 058/16, 068/02

bāb-ı faşlı bölüm

ve altmış dört hānenün b.-ı faşlı bilinmezse hindistān şāhına nūşirrevān u 031/25

bābda bölümde

te'lif taşnif eyledüm nite şöyle kim bābü'l-evvel evvel ki b. ibtidā'-ı 019/20

bābdur kapıdır

neşir dürmekde қademün dölek ve tab'uş b. ve lafz-ı ma'nā cem' 018/03

bābuş bölümün

süleymānnāmenün muşannifi biş sekiz yüz otuz sekiz meclis-i b. toқuz 013/17

bābuşdadur kapındadır

künt u kenzün sırrını bilmek yine b. 016/23

bābü'l-evvel birinci bölüm

bildürür b.- 020/06

te'lif taşnif eyledüm nite şöyle kim b.-evvel evvel ki bābda ibtidā'-ı 019/20

bābü'l-hāmis beşinci bölüm

048/23

bābü'r-rābī dördüncü bölüm

hakīm bahişlerindedür ki nūşirrevān-ı 'ādil zamānında vāqı' oldı b.- 020/03

b.-rābī' 039/14

bābü's-şālīs altıncı bölüm

sīse ile kazıyyelerin beyān ider b.-şālīs leclāc-ı şatranc-bāzile 020/01

b.-şālīs 032/18

bābü's-şāmin yedinci bölüm

tecribe olmışdur b.-şāmin şatranc oynamak e'imme-i ehl-i dīn kavliyle 020/14

bābü's-şānī ikinci bölüm

maқālesindedür 'aleyhi's-selām b.-şānī leclāc-ı kāmilün kemālin ve üstād 019/24,
029/07

bābü's-sābī yedinci bölüm

olan kimse haşmına mağlûb olup gâlib düşürür b.-sâbi´ yetmiş 020/11
b.-sâbi´ 068/01

bâbü's-sâdis altıncı bölüm

şâh-ı kisriye ´arz-ı hüner idüp kemâlin ´arz itdügin bildürür b.-sâdis 020/09, 058/15

bâd rüzgar

hağan-ı ekmelün dest-i kuvvet-i kudretinde idi dilese merkeb-i b. üzerine 022/15,
022/25

irmeye ´ömrün güline b.-ı şarşar bir seher 013/10, 022/03

bâğ bağ, bahçe

hâtem-i nigîn-i nübüvvet ve dür ü şıdk-ı fütüvvet bâ-gülzâr-ı b.-ı risâlet 007/12,
026/12

bağdâd Bağdat

milk-i rûm halk-ı şādân her şehir kend-i b. olubdur şâh-ı şâhân olaldan 011/12

bağdâdî Bağdatlı

şâh-ı b. halîfe mu´taşım 075/12

bağışlamak affetmek

itmek haķise b. daḥı va´düñdür ilâhî perverdigâr nûr-ı aḥmed-i 005/07

bağladılar bağladılar

dizildi iki leşker birbirine karşı ki alaylar b. şâhuñ yirini 038/04

bağlamak söylemek

altında bir laṭif terkîb ile maḥbûb ve ṭurfe ma´nî b. te´lifine üç yüz 018/18

bağlanmaya bağlanmasın

b. ve daḥı ruḥınınuñ ictimâ´ından ya´nî iki ruḥun biri yire gelüp 042/26

bağlanmış bağlanmış

eli b. gibi ´âciz kalur pes her kim ki bu ta´biyeyi ´âdet idine 062/08

bağlar bağlar

perçemün ´anberle kâfûr üstine b. niķâb 016/14

bâğlarının bahçelerinin

güşe hâne hâne heşt cennet b. gül-zâr renginde tezyîn 001/08

bağarlardı bağarlardı

açup baht tahtınun ve serîr-i serverînün üstine sâyebân-ı sa´âdet b. 022/26

bağlayup bağlayıp

şaf b. ceng itmek ṭarîķidür eger bunun eyüsin bilicek oynarlarsa 035/04, 038/12

bahâ kıymet

şehmât iderse bir nemed-püş dervişem cânumdan gayrı bende kıymet b. 054/20

bahâdur cesur

b. atlar durdılar çerinün iki ṭarafına iki ruḥları ḳondurdılar anda 038/10, 066/04

bahārī bahar zamanı

kim b. faşılđa zeyn alup nebāt-ı naķşile mühreleri envā´ envā´ 057/01

bahāsı değeri

hāşından çıķmış la´lin ķadeh varıdı ki b. yedi iklim hārācı değeridi 055/04

bāhir güzel, parlak

melik sencer ğālib gelüp melik hāsana teşrīf-i fāhir ve hil´at-ı b. buyurdı 078/05

baħşlerindedür konularındadır ki

bābü´r- rābi´ hākīm b. ki nūşirrevān-ı ´ādil zamānında vāķı´ oldı bābü´r- 020/03

baħr deniz

ṭāli´ üñdendür müşerref heft kişver b. u ber 012/04, 022/13

baħrīden deniz

ġāv-ı b. düzedür ´anber-i sārā-ı hūb 003/28

baħrinden denizinden

ķılduġuñ ihsānı ve ikrāmuñ b. bir ķaṭresinüñ zemīnden zerre- 004/18

baħrūñ denizin

nilġün b. üzerinde hikmetile döşeyüp muṭabbāķ ṭur- 001/06, 023/07

baħşlerindedür konularındadır

üçünci bāb leclāc-ı şaṭranc-bāzile büzürcmihr-i hākīm b. ki 032/19

baħş ihsan

bin muħammed hān bin murād hān-ı murād b. bin sultān muħammed 011/04,
032/25

baħşını ihsanını

ve bisāṭ-ı levh-i zerrīn üzerinde altmış dört hanelerüñ lāciverdiyle b. 030/26

baħt talih

açup b. taħtınuñ ve serīr-i serverīnün üstine sāyebān-ı sa´ādet bağlarlardı 022/26,
054/05

baħteden yenilmiş kişiden

ġötüre hiç şey´ün mecāli yoķdur ki anları cānib-i b. 002/16

baħtı talihi

şöyle şāz oldı ki şanasın ki devlet b. kendüye yüz gösterdi 038/25

baħtiyār mutlu

o nübüvvet taħtı üzre otururdı b. 023/03, 058/12

baķ bak

b. ġönül levhine bil hikmet nedür 067/19, 080/12

bāķī ebedi

hāyy u b. kim kemāl-i zātınuñ yoķ naķşı hiç 003/20, 013/09, 021/18, 057/08

baķmayup bakmayıp

- bāzī kılurken haşma b. gālib düşmiş iken ma'şuqa ta'līm idüp ben 048/05
- bālā üstte, yukarıda**
şudreti kabzında döner zīr ü b. müntehā 003/15
- balıkesride Balıkesir'de**
b. 013/22
- bāliġ yetişen, varan**
taḥkīk necātine b. olur ya'nī şaṭranc oynayan kimesne maḫşūd neyise 041/09
- baña bana**
eyitdi ben ḥöd şaṭranc-bāzem üstādem bu gedā b. gālib olıcaḫ degil 055/07, 049/26, 064/05
- bāpük eski İnan şahı**
māl-ı genc daḫı telef itdiler 'ākıbet Erdişir b. ki 'acem diyārında bir 029/19
- bār-ı ḥöd kendi yükü**
b.-ı ḥöd fil kâ'imesin ḥıfz eyleye fil kâ'ime kendü ferz fildür daḫı şahr 040/03, 051/24
- bārān-ı dāim daimi yağmur**
ḳayim feyzünj b.-ı dāim raḫmetün in'am-ı şāmil ḳudretünj āşār-ı kāmil 004/11
- bārgāh divan**
dergāh-ı a'lāsına b.-ı mu'allāsına tuḫfetü'l-ḫaḳirü'l-faḳir hediye ile dem 014/07, 014/14, 054/11
- bārgāhına divanına**
kim ḫazret-i sulṭāna aṭāla'llahu 'ömrehu lāyık ol dergāha muvāfiḳ b. 014/19, 021/05
- bārī yüklü**
şad hezārān b. taḫsīn ol ḫakīm 039/10, 040/18
- bārīk nazik**
olıcaḫ fikr b. olmaz müdebbir ehl-i rāy mubaşşır gerekdür ki ḫaşmına 044/21
- barmağında parmağında**
b. musā 'aşāsın eline alup ins ü cān ḳavmin fermānına getürmişidi 023/21
- başar göz**
māhe işāret k'ētdi ol nūr-ı b. 006/05, 011/29
- başdırup basdırıp**
tedbīrine b. ḫısmını gālib eyleyüp ol şāh gümrāh olduġı 002/09
- başıcaḫ basınca**
ḳadem b. cimşidünj kemāli zevāle mübeddel olup deḫḫāk mārī ḫurüc 026/10
- baş baş**
laḳad ḫalaḳne'l-insāne fi aḫsenitaḳvīyim āyetin oḳuyup ḳademinde b. 015/02, 026/20, 054/22, 056/07

başına başına

sultān aḥmed eyitdi şehā küstāhlık olmasun ben daḥı cān u b. bedel 055/02

başına başına

b. şāhlık tācın geyüp taḥt-ı ‘āc üzerinde oturdı ‘ālemi şāhuḥ 033/05, 045/10, 046/04

başladılar başladılar

tamām bezendi andan sonra oynamağa b. leclāc evvel kim her 038/13

başumuzdan başımızdan

ni‘meleri sebebiyle ḳahr-ı tārācını musallaḥ idüp imān tācını b. 005/03

başuḥı başını

ḳo eger ḡālib gelürsem b. kesem cānuḥı alam ve eger ki maḡlūb 054/23

batlamyus-ı ḥakīmi bilgin batlamyus

cezālar ḳılam muḗaffer olam diyü ḥaber gönderüp pes sikender b.- 053/12

bāyezīd Sultan Bayezid

fi medḥ-i sultān bin sultān sultān b. bin muḥammed ḥan 010/17, 011/03, 014/01

bāz doḡan

devrūḥ içre b. kebüter dost olup bāzī ider 011/25, 039/19, 056/15

bāz-ı ‘āşık aşık doḡan kuşu

ma‘şūk ḡāh b.-ı ‘āşık u şaḥranc nişāḥı germiyyetinde iken nā-ḡāh bir nedīm 047/29

bāzam oyuncuyum

b. diyüp leclācı ḡazaba getürdi ḥışm-nāk idüp çün şaḥranc oynadılar 043/07

bāzda oyunda

ḳasem yād itmek b. ḳaḥ‘ā cā’iz degildür ve daḥı ḡāyet mizāc-ḡir ve 047/06

bāzī oyun

devrūḥ içre bāz kebüter dost olup b. ider 011/25, 017/23, 025/18, 045/07, 046/04, 046/08, 048/05

bāzicek oynayınca

b. 039/26

bāzīde oyunda

aḡa b. evvel eger şaḥranc veyā nerdde evvel aḡa teklīf itmek cā’izdür 046/20, 048/03, 065/08

bāzīsinde oyununda

ḡöñül ma‘mūr ābād olmayınca altıncı nerd ü şaḥranc b. üstādile 045/03

bāzisinle oyununda

b. ma‘rūf olan kimesne eger nerd atarsa gerekdür kim evvel 046/10

bāzīye oyuna

ehl-i rāy lāyıkı fikr zihne muḥābık b. muvāfık degildür zīrā ki ḳişi 045/05

bāzlar oyuncular

hıfzı ide leclâc zamānı ola ve cemīʿ şaṭranc-b. içinde meşhūr u 070/06

be-ʿaynihi aynısına
b.-ʿaynihi 042/11, 042/13

be-gāyet fazlaca
anuḡla oynayam didi anuḡ sözinden şāh b.-gāyet şād oldı buyurdı cemīʿ 036/17,
060/03, 063/04, 064/03

be-her her bir
b.-her derde devādurur oḡuḡıl 006/22

be-şart-ı ān o şart ile
dur şaṭranc oynayalum b.-şart-ı ān ki dirhemile oynaram eger kim şāhı bu 054/18

be-şāz mutlu
ʿadlūḡ içre ḡurda ḡoyun maḡrem ü hem-dem b.-şāz 011/24

bed-hūy kötü huylu
ḡūy b.-hūy kimseyile şaṭranc ve eger nerd oynamaya zīrā ki zıkr olan 044/25

bedel karşılık
sultān aḡmed eyitdi şehā küstāhlıḡ olmasun ben daḡı cān u başıma b. 055/02

beden beden
cennete yol bula cānuḡla b. 067/12

bedīʿ -ferrāş-ı ḡayme-i seḡāb bulut çadırının zemin döşeyicisi
b.-ferrāş-ı ḡayme-i seḡāb naḡḡāş-ı şaḡıfe-i āb-dehende ṭāvus-ı pāḡ-ı pūr- 022/05

bedr dolunay
server-i encüm ḡamer kim b. olur aydan aya 003/17, 015/12

bedr-i āsitān-ı nübüvvet peygamberlik eşiḡinin ayı
sākin-i serā-ı siyādet b.-i āsitān-ı nübüvvet mihter-i dūnyā-ı āḡiret 007/16, 007/23

begenüp beḡenip
şaṭrancı b. taḡsīn itdi velī idrīs semavāte refʿ olınuḡdan şonḡra 028/07

begi beyi
rūḡ alur begler b. vü nām-vār 066/07, 066/17

begler beyler
rūḡ alur b. begi vü nām-vār 066/07

begleri beyleri
loḡmān ḡekīm ile meşveret itdi ins ü cān b. cemīʿ oldılar 024/16, 025/13, 027/10,
030/03

beglerinde beylerinde
ol zamānda ʿarab-ı ʿaraba içinde benī-isrāʿil b. şaṭranc gördükleri 023/23

beglerle beylerle
leşkeri dutmışıdı ve sarāy içre ulu b. ve ʿāḡıl kişilerle ve adlu 033/06

begüm beyim

şer'ile eyle b. da'im 'amel 067/32, 080/11, 080/12, 080/14

behâ'ü'l-mille milletın değeri

b.- 010/25

bekā ebedilik

hamd-ı nā-mahdūd ilāha oldurur hayy u b. 003/02

bekler bekler

hem fil b. şāh kenāra çıkar gine ruħile şāh diyesin ferzile bir şāh daħı 076/10

bekr-i şıddık Hz. Ebubekr

evveli bu b.-i şıddık olur ol dindār pır 009/07, 040/04

bektāş Hacı Bektaş

seyyid ğāzī hācı b. ħürmeti 006/12

belāgat güzel söz söyleme

ol server-i gül-endām tūṭı-i şekker-fişān gibi dile gelüp feşāhat ve b. 017/04, 018/02

belki belki

buyurduğı gibi ħarāc virelüm b. daħı ziyāde gönderelüm eger Īrānuĵ 034/13,
053/10

belķıs Hz. Süleyman'ın eşi

ki süleymān-ı b.-nāmeyi tecniş-i tāmmla kim nazma getürüp zü'l 018/22

belürsüz belirsiz

b. olup 'amelden ħalurlar ve bir daħı naṭ'-ı şaṭranc rüy-ı zemīne 056/29

ben ben

tekvīn eydür yā nebiyyullah ħaĳķuĵ emriyle b. tekvīn ki melek-i ħāk-i 026/03,
035/15, 036/08, 037/21, 037/23, 043/05, 044/05, 048/05, 053/05,
054/15, 054/16, 055/02, 055/07, 064/05

bende bende

054/20

bende köle

b. 020/24

bende-i ĳadr-i refi'ün ulu kıymetinin kölesi

b.-i ĳadr-i refi'ün sidre-i 'alī-nazar 012/12

benden benden

devşür çün bu oyunu sen b. ilk gördün gerekdür ki şaṭranc naṭ'ı 037/29, 049/08,
049/16, 049/17

benefşe-ħaṭ mekeşe yüzlü

maħbüb-ı lāle-ħad mergüb-ı serv-ķad maṭlüb-ı b.-ħaṭ dildār u 056/05bir

benī-ādem Hz. Adem oğulları

şu 'le-i enveri pinhân ider hallâk-ı 'âlem rezzâk-ı b.-âdem oldur kim çârı 002/04
ve eger b.-âdemün her kılı dil ve her aḥşâsı gönül olsa bir nefesde 004/17, 009/22

beni-isrâ'il İsrail oğulları

ol zamânda 'arab-ı 'araba içinde b.-isrâ'il beglerinde şatıranc gördükleri 023/23
dahı b.-isra'ilden berhıyâ bin yemliḥâyâ ta'lîm itdi süleymân devrinde 029/12

beni beni

bizüm şâhımız b. bunda gönderdi şöyle didi ki bu ağıla kıara mühreleri 036/22,
037/19, 055/17, 055/19, 056/01, 056/02, 069/08

benüm benim

melek bu bâzî kısmete girmez b. tekvînümden ğayrı bu mühreleri saḡa 025/18,
036/07, 049/20

benümle benimle

fıkr idüp bileler senün öñünde b. oynayalar eger bu nâzük oynun 034/11, 037/02,
056/01

benzer benzer

hemîn cân-ı revândur bir yüzdür ki açılsa tâze güle b. bir dildür ki 015/08, 015/09,
015/10, 015/11, 015/12, 015/17, 015/19, 019/02, 019/04,
056/26, 056/28, 056/30, 057/02, 057/05, 057/06, 057/07, 057/08, 057/12, 066/14,
066/16

ber kara

ṭâli 'ündendür müşerref heft kışver baḡr u b. 012/04

ber-güzide-i maḡşüd seçkin amaçla

vâlâ maṭlûb-ı ḡalk-ı kavneyn ve b.-güzide-i maḡşüd şakaleyn nûr ḡadîka-i 007/05
cılve-i nâmûs-ı çirâĝ-ı büy-ı b.-külûbe-i 'aṭṭâr ṭalbe'e-i kârdân tatar sâbıķ- 022/07

berâber beraber

alınmaya mâddünilde alınmaya ya'nî b. ilede alınmaya dahı oynadıķdan 040/21

berây sevgili için

der beyân-ı ta'lîm kerden-i nedîm b.-ı maḡbûb ve terk kerden-i hîş 047/18

berekâtında bereketinde

b. 014/16

berhıyâ özel isim

dahı benî-isra'ilden b. bin yemliḥâyâ ta'lîm itdi süleymân devrinde 029/12

berkinmiş saĝlamlaşmış

ol demür ḡalka bir mermere muḡkem b. ne kıadar ki ceḡd ider 024/02

bernâ genç

pîr ü b. 017/29

berr kara(toprak)

b. ü bahrün içre biñ bir ümmetü hep bî-şümār 023/07

berşte doğru

bünyād itdi ‘adlinün bisātı b. döşendi ve dādınun sumātı şemātiyye 052/12

berü geri

diyesin māt olur eger gine b. gelürse ruḥile ferz ayağından gine 076/20

beşāreti göz açıklığı

māhitābıdı tenvīrde mehābeti kāmīl b. şāmīl idi çün gül-i ruḥsārını 016/01

beste bağı

ḳaldı leclāc aña ḥayrān b.-dem 039/12

beş beş

şekilde oyun ḳızıldandır b. oyunda ḳara şāhı ḳızıl filile māt ider 081/11

beşer insan

sāye-i çetrün sevdā-ı nūr çeşm-i her b. 012/18, 015/17

beşinci beşinci

b. şart oldur ki şatranc-bāzun āḥir yirde fikri olsa yā bir mühim 045/01, 050/03, 058/22, 063/02

beyān açıklama

şatrancun aşl-ı mü’ellifi kimdügin b. ider ve idrīs nebīnün ‘aleyhi’s- 019/21, 020/01, 020/17, 021/22, 044/05, 058/16, 059/11

beyānı açıklaması

sırrı ve’n-necmün b. lü’lü’-ı nābuñdadur 016/07, 020/12

beyānındadır açıklamasındadır

ta‘biyeler b. ki ol ta‘biyeleri gönlinde ḥıfz iden şatranca ṭālib 020/10

beydağın piyade piyonunu

b. süre ḳara şāh kiş 081/07

beydāk piyade piyonu

bu durur mansūbe-i b. begüm 080/11, 081/04, 081/10, 082/05

beydağ piyade piyonu

diye ḳara şāh nāçār gine evine varsa gerek kendü evine varıcaḳ b. bir 081/08

beydağı piyade piyonunu

b. ayağına varursa ruḳ‘a-i zāviyeden şāh diyesin māt olur ammā bir 077/01

beydağıle piyadeyle

bu manşūbeye manşūbe-i beydağıyye dirler ya‘ḥī ḳızıl b. kiş dir 080/02

beydağıle piyadeyle

b. 080/08

beydağıyye piyade

bu manşūbeye manşūbe-i b. dirler ya‘ḥī ḳızıl beydağıle kiş dir 080/02

beydākūñ piyadenin

kızıl b. şol yaņasından süre kiş diye qara şāh durduğı yirde 080/07

beyt beyit

tamām eyledūñ yidi biñ b. üzerine kim āñir kılup söyledūñ söz 018/24

beytü'l -muqaddesi Kudüs'ü

geldi b.-muqaddesi yıqup ħarāb eyledi 'arab-ı 'erbā memleketin vīrān 029/15,
033/02

beyzince yumurtasınca

eyle la'l yāqutlar ki şütür-murğ b. ola pes rāy bin bürehmen 030/23

bezendi dizildi

tamām b. andan şonra oynamağa başladılar leclāc evvel kim her 038/13

bezenmişdi süslenmişdi

nişār itdi ve bir hindī çetr getürdi ki altunıla b. ve üzeri la'l 033/15

bezeyüp süsleyip

ħazretūñ şol bikr-i fikrūñ rāzī gibi b. ħāñır ħücesinden çıkarup 018/12

bī-leşker askersiz

vāsī'-i cihānı itdi teng pes sultān aħmed 'āciz ü fūrümānde qaldı b.- 054/04

bī-'adeddür sayısızdır

lu'bı nefşüñ b.-'adeddür key saqın 058/01

bī-'ivazūñ bedelsizin

b.-'ivazūñ ve kerem-i bī-ğarazūñdan bu mücrim 'aşilerūñ taqşiri ve 005/01

bī-ārām durmaksızın

qamerī pādişāhın şatranc-bāz-ı felek şubħ şām b.-ārām kılup 002/12

bī-bedele eşsize

maħdūd ol ħazret-i bī-zelele ħağan-ı b.-bedele revādur kim bir pāre düddan 001/04

bī-çün eşsiz

sāmi'-i sırr-ı ħaķıķat şāni'-i b.-çün ħaķ 003/06

bī-delil kılavuzsuz

çün nemed-puş ve sāl ve zelil-i b.-delil tāc u taħt ħasret āteşine 054/09

bī-dīnle dinsizle

ğazīyān ki meydān-ı İslām bisāñı üzerinde dīn şāh yolına ħaşm-ı b.-dīnle 010/08

bī-edeb edepsiz

oynariken mağlūb düşmeye dördünci şart odur ki b.-edeb ve tekebbür ve 044/23

bī-esās dipsiz

ħamd-i bī-ķiyās ve şenā'-ı b.-esās ol ħalıķ-ı cinn ü nāsa olsun kim bu 010/18

bī-gāh zamansız

digil leyl ü nihārı gāh b.-gāh 006/20

bī-ğaražuñdan gayesizinden

bī-‘ivažuñ ve kerem-i b.-ğaražuñdan bu mücrim ‘aşılerüñ taqşiri ve 005/01

bī-gümān şüphesiz

hükmine maḥkūm olurdu izn-i ḥaḳla b.-gümān 023/04, 057/16, 066/23

bī-ḥad sınırsız

ān ḳahr-ı b.-ḥad felege beñzer devlet-i nā-gāh gibi irişüp fi’l-cümle ‘ilmüm 015/19

bī-ḥalele noksansıza

ḥamd-ı nā-ma‘dūd ol ḥudā-ı lemyezele sultān-ı b.-ḥalele sezā-vārdur kim 001/01

bī-inḳilāb değişmez

rāyet-i ‘izz-i şerifüñ devlet-i b.-inḳilāb 012/11

bī-ḳader bahtsız

b.-ḳader dūnyā ḳatuñda nitekim yoḳ ḳadr hiç 012/31

bī-ḳadr-i kelil itibarsız, değersiz

tūr-ı sīnā ḳudreti ḳāfında b.-ḳadr-i kelil 003/22

bī-kerān uçsuz

ilāhī lütfüñ ḥazinesi bī-pāyān keremüñ deryası b.-kerān cūduñ secası 004/10

bī-ḳıyās eşsiz

ḥamd-i b.-ḳıyās ve şenā’-ı bī-esās ol ḥalıḳ-ı cinn ü nāsa olsun kim bu 010/18

bī-ma‘yüb noksansız

b.-ma‘yüb ḥüb şanasın kim oldurur yūsuf ibn-i ya‘ḳüb çün cemāl-i 014/23

ḥüb-i b.-ma‘yübla şaṭranc oynardum ki ḥüsn ü melāḥatde luṭf u şabāḥatde 047/21

bī-meded yardımsız

leşker ü b.-meded ne tāc u taḥt ne iḳbāl ve ne sa‘ādet ve baḥt ne milk u 054/05

bī-mişliken benzersizken

ve ‘aḳlı firāsetde b.-mişliken şabr u taḥammül itmeyüp ta‘līm itdi 048/13

bī-nevā sessiz

ibn-i sīnā kibriyāsı vaşfında ‘āciz b.-nevā 003/23, 009/04, 056/9

gedāyam ḥazretüñ şehriyārdur ben b.-nevāyam ṭapuña kim sultān-ı 054/16

bī-nihāyet sonsuz

ol buğdayile şāh-ı hindī ḡanī oldı ol ḳadar leclāca māl-ı b.-nihāyet ve 051/12

teslīm itdiler leclāc daḥı cem‘ olan buğday-ı b.-nihāyeti alup giri ṭutup 051/09

hem şecā‘atde ḳılursın pīl-teni b.-pā vü ser 013/02

bī-pāyān sonsuz

ilāhī lütfüñ ḥazinesi b.-pāyān keremüñ deryası bī-kerān cūduñ secası 004/10

bī-rīyā dürüst

a‘zam a‘lem aḥkam efḥem aḳdem aslem b.-rīyā 008/02

bī-sebeb sebepsiz

b.-sebeb itme sakın haşm olana ta'lim sen 047/15

bī-şāye'hi noksansız

b.-şāye'hi ve 'illet kār-gāh-ı nā-būddan bunca 'ilmi ibdā' eyledi ve şenā'-ı 001/02

bī-şumār sayısız

gitdi 'ālem içre deḥḥāk eyle ḳahr-ı b.-şumār 029/02

berr ü baḥrūn içre biñ bir ümmetü hep b.-şumār 023/07

bī-zelele noksansıza

maḥdūd ol ḥazret-i b.-zelele ḥaḳan-ı bī-bedele revādur kim bir pāre dūddan 001/04

bī-zevāl sonsuz

ḥākim ol ki hikmetinde var kemāl-ı b.-zevāl 004/05

bi-'aynihi aynı şekilde

dilese ol vaḳt bir ruḥuñ ḳıymeti ruḥile at durur b.-'aynihi anuñ daḥı evi 042/01

bi-emr-i ḥükm-i süleymāne Hz. Süleyman ḥükmü emriyle

ḳıldı pes melek-i müvekkel-i ḥāş daḥı bi-izn-i ḥālīḳ-ı sübhānehü b.-emr-i 025/08

bi'z-zarūrī zaruretle

dirhemile bāzī ḳılan b.-zarūrī manşübesin gözedüp şaṭranc-bāzlıgıla 046/08, 048/22

biçdi biçdi

ḥil'atūñ ḥayyāṭ-ı ezel ki ḳaddüñe b. ezel 008/19

bigi gibi

ḳıymetince olur be-'aynihi at maḥalli b. durur kim ol iki ruḥ ki biri 042/13, 042/22, 066/18

bigidür gibidir

b. ve daḥı yine ḥaḳīḳat naẓar ḳılsañ ḳara şaṭranc nat'ı felek yüzine 057/04, 066/12

bihterlere en iyilere

b. şaṭranc 'ilmin öğrenmek lāzım kemālden ḥālī degildür nitekim 054/01

bihūde boş yere

söylemez b. sözi kāmīlān 044/08

bikr-i fikrūñuñ dokunulmamış fikrinin

ḥazretūñuñ şol b.-i fikrūñuñ rāzī gibi bezeyüp ḥāṭır ḥücrelerinden çıkarup 018/12

bil bil

anuñla şaṭranc oynaya eger ḥaşm maḡlūb olursa b. ki ol pāzişāh daḥı 052/06, 057/24, 058/28, 058/31, 066/31, 067/19, 079/08

bilād-ı hindde Hint ülkesi

bir vaḳt-i müntehī şöyle inhā ḳıldı ki b.-ı hindde pādişāh vardur vilāyeti 052/14

bildi bildi

aşlın ki b. emr itdi tekvīn gelüp süleymāna şaṭranc ta'lim ḳıldı süleymān 029/11, 036/06, 038/15, 043/02

bildiler bildiler

ve bu mühreleri cimşid şahuñ idügin b. velikin bu mühreler ne neme 024/14

bildisen bildiysen

hüd u şalih ya hü 'isā b. hatm enbiyā 008/10

bildügin bildigini

her birisi b. unutdı 028/19

bildüm bildim

ne vechile sürmesini şah devletinde b. evvel şehinşah dahı görsün ve 036/13, 048/10

bildürür bildirir

b. bābü'l- 020/06, 020/09, 020/17, 029/08, 039/17, 048/26

bile bile

sīm ü zerden yigdurur b. kemāl 032/10, 037/12, 040/11

bileler bilsinler

adıyıla b. ki nice sürmek gerek ve her birinüñ ve kankısıdur piyādeleri 034/07, 034/11

bilesin bilesin

nāmesinde dimiş idi ki şatranc remzini b. ve cevābın nāmeñde yazup 052/21, 056/14, 065/26, 065/27

bileye bilesin

b. ammā ki haķır u faķirden dirhem almaķ cā'iz degül egerçi ki dirhem 046/06

bileyin bileyim

bu hūb oyını yirine getüreyim 'aql kuvvetiyle bunun aşlını b. didi 035/16

bilgil bil

b. kim şatranca nazār itmeklik 'aqlı arturur ve zihni açar pes mubaşşır 056/23, 058/17

bilicek bilince

şaf bağlayup ceng itmek tārīkidür eger bunun eyüsin b. oynarlarsa 035/04, 037/04

biliciydi biliciydi

bāz idi dahı şatranc işlāh idiciydi ve zabt idiciydi dahı b. ol eydür ki 039/19

bilindi bilindi

ki ol define buhtunü'n-naşr hazinesi imiş tārīhle b. ve hazine içinde 030/15

biline bilinsin

meddahı idügi b. 021/13

bilinmedi bilinmedi

ķandalığı b. 'aķıbet timurlenk eyitdi o gedā-şekl kimesne süvār 055/21

bilinmezse bilinmezse

ve altmış dört hānenün bāb-ı faşlı b. hindistān şāhına nūşirrevān u 031/25
billürdan değerli taş
maḥkūm olup leclāc otuz iki mühreye göre ‘aķıķ ile b. aḡa göre 032/21
bilmedi bilmedi
b. hıżruḡ ḡayātı la ‘l-i cüllābuḡdadur 016/13, 038/23
bilmediklerine bilmediklerine
ol nesneyi b. melūl olmuş oturur büzürcmihr daḡı ol naṭ‘a ve 035/13
bilmediler bilmediler
ve evlerin b. ‘āciz olup perīşān göñülle şāh ḡatından gitdiler 035/11, 035/21
bilmek bilmek
künt u kenzūḡ sırrını b. yine bābuḡdadur 016/23
bilmekde bilmekte
‘aķılları ve dānişmendleri bu oyun b. ve oynamāķda ‘āciz olurlarsa 034/14
bilmeye bilmesin
vara tā ki hīḡ vechile bir zamān kiş dinilü b. bundan şoḡra kıızıl 074/06
bilmeyecek bilmeyince
bir eksüksüz viribiyelüm ve eger irān ‘aķılları bu nesneyi b. 037/06
bilmeyince bilmeyince
kimesne tamāmihi kemālihi şaṭranc oynamasın b. oynamaya maḡlūb 045/13
bilmeyüp bilmeyip
daḡı bir altun şandukķa iḡinde buldılar ammā ki neydüḡin b. ‘acem 024/10, 024/15,
027/15, 054/12
bilmez bilmez
zāhidā ḡālāt-i ‘aşkuḡ müfti b. remzini 016/22
bilmezdi bilmezdi
öḡine şol ḡadar altun gümüş dökdi ki ḡisābını kimse b. müşķden 033/17
bilsün bilsin
b. 036/14, 037/10
bilsünler bilsinler
ve ‘aķıllarūḡ varısa gelsünler işbu oyunu ‘aķlile b. ve benümle 037/02
bilüp bilip
bu hıżmet kendüme vācibḡıḡını farz b. ammā kim ḡazretine lāyık 017/17, 037/04
bilür bilir
bu mühreleri cimşīd şāh nice oynadıḡın b. misin ḡāṭıruḡda eger varısa 025/15,
025/20, 032/08, 038/23
bilürem bilirim
anı b. diyü cevāb virdi yine ḡazreti süleymān su‘āl idüp eyitti ki 025/14

bilürlerse bilirlerse

aşlını çıkarı b. ve ne vechile oynadığında ‘aql irgürürlerse şāh 034/12

bilürüz biliriz

b. velikin şerh itmezüz diyüp ol melek edebile hāmūş olıcağ 025/23

bin oğul

fi medh-i sultān b. sultān sultān bāyezīd b. muḥammed ḥan 010/17, 011/03, 011/04, 011/05, 014/01, 029/12, 030/11, 030/23, 031/13, 039/17

binālar binalar

‘azīm b. 052/11

bindi bindii

b. ol atların ḥaqqında “ve’l-‘ādiyātı zebḥan” sūresi indi “fe’l-mūriyātı 010/04

biniş görüş

b.-i farīkeyn server-i enbiyā kāfile-sālār-ı kevāfil-i evliyā sultān-taht-ı 007/06

binmişlerdür binmişlerdir

cihād itmekičün gāzā atlarına b. her birisi kābil evlādından 010/01

biñ bin

on sekiz b. ‘āleme ṭoldı āvāz irdi şedā 008/30, 009/01, 013/17, 013/19, 018/24, 022/13, 022/20, 023/07, 024/08,

024/09, 032/12, 033/11, 049/06, 050/07, 050/08, 050/14, 050/20, 050/24, 074/15

biñde binde

tir itseler bir demde itdügün eltāfi ve in‘āmuñ yüz b. birinün ḥesābını 004/15

bir bir

maḥdūd ol ḥazret-i bī-zelele ḥaḳan-ı bī-bedele revādur kim b. pāre düddan 001/04, 001/09, 002/01, 002/14, 003/16, 004/13, 004/15, 004/17, 004/18,

008/21, 010/20, 013/10, 013/12, 014/02, 014/05, 014/22, 015/03, 015/05, 015/07, 015/08, 015/09, 015/12, 015/14, 015/15, 017/25, 018/16, 018/18, 019/13, 021/25, 022/13, 022/19, 023/07, 023/22, 024/01, 024/02, 024/05, 024/06, 024/10, 027/11, 028/01, 029/19, 030/08, 030/13, 030/16, 031/04, 031/07, 031/15, 031/19, 031/23, 032/12, 033/07, 033/09, 033/15, 034/02, 034/03, 034/21, 035/06, 035/07, 035/15, 035/20, 036/01, 036/03, 037/06, 038/03, 039/01, 039/03, 039/04, 040/11, 040/13, 040/18, 040/20, 040/24, 041/01, 041/13, 041/26, 042/01, 042/03, 042/09, 042/12, 043/16, 045/01, 046/01, 046/13, 047/19, 047/29, 048/06, 048/08, 049/08, 049/12, 050/01, 050/08, 050/10, 050/12, 050/16, 050/18, 050/20, 050/22, 050/27, 052/02, 052/03, 052/14, 052/20, 054/02, 054/20, 056/28, 056/29, 057/02, 057/16, 059/04, 060/02, 062/04, 063/04, 064/02, 064/04, 064/05, 065/26, 065/27, 065/29, 066/23, 067/18, 068/07, 068/14, 069/03, 069/05, 069/07, 071/02, 071/09, 074/06, 075/06,

076/04, 076/08, 076/10, 076/11, 076/17, 076/23, 076/25, 077/01, 077/04, 077/05,
078/06, 081/08, 082/04, 082/06, 082/07

birbirin birbirinin

b. mühreler almak hümām 066/13

birbirine birbirine

üzerinde şaṭrancuṅ naṭ'ını döşediler büzürcmihrlle hind ilçisi leclāc b. 037/15,
038/04

birer birer

evvel ol şaṭrancı ortaya koyup dürlü dürlü fikr itdiler her birisi b. dürlü 035/09

biri biri

çeşm-i nūrī aḥmedüṅ ḥulḳı gibi b. ḥasan 009/13, 036/15, 042/13, 042/26

birini birini

bir gün ve bir gece ol oyunu fikr eyledi şağına ve şolına her b. sürdi 036/03, 036/04,
036/08, 038/08

birinüṅ birinin

tir itseler bir demde itdügüṅ eltāfi ve in'āmuṅ yüz biṅde b. ḥesābını 004/15, 034/07

birisi birisi

cihād itmekičün gāzā atlarına binmişlerdür her b. ḳābil evlādından 010/01, 024/17,
028/19, 035/01, 035/09, 035/10, 041/20, 052/02, 068/04

birisinüṅ birisinin

geldi eyitdi iy sa'ādet issi şehriyār bu mühreleri fikr eyledüm her b. 036/11

biriyile biriyile

ki bu naṭ' hemān yir yüzidür ve bu ağıla ḳara iki şāhdur ki biri b. 036/15, 069/10

birle ile

yidi ḳāt semāvātı iḥtirā' eyledi kemāl-i şun'ı b. bu zümrüd bisāṭı 001/05, 001/07,
003/30, 003/31, 004/03, 004/22, 008/29, 014/06, 017/05,

017/20, 021/07, 025/03, 031/08, 047/17, 048/11, 051/04, 065/15, 067/06, 068/15

birliğine birliğine

vāḥid ol ki b. cümle eşyādur güvā 004/06

bisāṭ

ruḥı üzre meydān-ı b. içre tīg-ı nuşret çeküp ḳanın efşān cismin ḥāke 011/17,
027/17, 030/16, 032/23, 053/10, 058/05

bisāṭ-ı ḥāke toprak döşeği

ḳudreti gündüz b.-ı ḥāke şalar zer-niyār 003/18

bisāṭ-ı levḥ-i zerrīn altın satranç tahtası

ve b.-ı levḥ-i zerrīn üzerinde altmış dört ḥanelerüṅ lāciverdiyle baḥşını 030/26,
041/05

bisātı döşeği

yidi kıāt semāvātı iħtirā‘ eyledi kemāl-i ŧun‘i birle bu zümrüd b. 001/05, 010/08, 043/05, 052/12

bisātın satrañ tahtasını

altmış dört ħānelü b. düzüp te‘lif eyledi cimşid ŧāh yirinde ŧāhı 027/08, 043/15, 055/09, 011/11

bisātınuñ satrañ tahtasının

sā‘ir-i minhüm niçe pāre kitāblardan istiħrāc kılup ŧa᧦ranc b. sekiz 019/17, 020/22, 001/10

bitürmişidüm bitirmiştım

na᧦ma getürüp muşanna‘ ve müsecca söyleyüp b. diledüm ki 013/24, 014/17

biz biz

ta‘līm daħı ol tekvīn kılır b. ħükm-i ħālıkdan ᧦a᧦ra iş itmezüz dünyevī 025/21

bizden bizden

sinün ŧükürin ide idemeyeler ilāhī çün evvel b. sevābık-ı tā‘at 004/19, 034/17, 037/08

bize bize

aşlıyla b. ta‘līm kılır mısın dinicek müvekkel ħāk-i cimşid eydür yā 025/16, 034/17, 035/06, 035/21, 036/21, 037/14

bizi bizi

b. daħı idiserdür sözi kes 058/04

bizüm bizim

itdiler ki b. pādışāhumuzı 030/04, 034/15, 034/19, 036/22, 037/12

bizār usanmış

cānlarından b. olup 028/18

bozamaz bozamaz

b. 024/03

bozar bozar

ħaşma ta‘līm eyleyüp ŧa᧦tın b. 048/21

böyle böyle

b. tedbīr itdi hindü ŧehriyār 032/02

bu bu

yidi kıāt semāvātı iħtirā‘ eyledi kemāl-i ŧun‘i birle b. zümrüd bisātı 001/05, 002/11, 003/14, 005/01, 006/23, 008/16, 008/33, 009/07, 010/18, 013/07, 013/08, 013/12, 013/14, 014/10, 014/21, 015/21, 016/02, 017/17, 019/11, 020/20, 020/22, 020/23, 020/26, 021/01, 021/07, 024/09, 024/11, 024/14, 024/15, 024/17, 025/10, 025/12, 025/15, 025/18, 025/25, 026/02, 026/12, 028/10, 028/14,

029/23, 030/25, 031/04, 031/23, 033/04, 034/11, 034/14, 035/03, 035/16, 035/18, 035/21, 036/07, 036/09, 036/11, 036/15, 036/20, 036/22, 037/04, 037/06, 037/12, 037/19, 037/29, 038/03, 038/20, 041/07, 041/20, 043/18, 047/26, 048/15, 049/03, 049/04, 049/06, 049/15, 049/22, 050/07, 050/10, 050/14, 050/20, 050/25, 050/27, 050/29, 050/31, 052/05, 054/18, 055/07, 055/17, 056/11, 056/13, 057/20, 058/05, 058/18, 058/22, 058/25, 059/05, 059/09, 060/04, 061/05, 061/07, 062/02, 062/08, 062/13, 063/02, 063/04, 065/15, 066/27, 068/02, 070/04, 070/07, 071/02, 071/11, 072/02, 072/10, 073/02, 073/10, 073/12, 074/02, 075/02, 075/13, 077/09, 078/02, 078/03, 078/06, 078/07, 078/09, 079/02, 079/05, 080/02, 080/11, 080/13, 081/02, 081/10, 082/11

budur budur

nite ekser-i halkan dilinde b. kim şatıranclı leclac te'lif itdi ve nerdi 021/23, 021/24, 029/23, 032/15, 034/05, 034/19, 042/30, 043/18, 044/06, 052/02, 053/04

budurur budur

b. fir'avn-ı eškâl-i haşin 061/10, 066/21, 072/12, 074/12, 079/08

buğday buğday

bir dane b. koyasın ta ahırkı eve varınca degin taz'if idesin ya'ni bir 049/12, 049/15, 049/26, 050/07, 050/08, 050/10, 050/14, 050/20, 050/24, 050/01, 051/08

buğday -ı bi-nihayeti sayısız buğday

teslim itdiler leclac dahı cem' olan b.-ı bi-nihayeti alup giri tıutup 051/09

buğdaydan buğdaydan

yukarığı mezâ'ifi kılıcek ya'ni ol bir dane b. aşığı iki ol kadar 050/12, 050/18

buğdayı buğdayı

muhasibler hisab idüp b. bu miqdara irişdürdilerse melik-i nuşirrevana 050/25

buğdayile buğday ile

kıldılar ki iy padişah bu miqdâr b. bir hazine-i sultanî cem' olur bu 050/27, 051/12

buğdayın buğdayın

b. 049/19

bugün bugün

şatıranclı-nameye ragıbdur 'ale'l-huşuş kim b. devran-ı zamanide vilayet-i 018/01

buhtı'n-naşır Nabukadnezar

şatıranclı şöret buldı ta ana dek ki süleymân devri geçüp b.-naşır 029/13

buhtunü'n-naşır Nabukadnezar

ki ol define b.-naşır hazinesi imiş tarihle bilindi ve hazine içinde 030/15

buhtü'n-naşırde Nabukadnezar'da

itdi ol evvelki la'lin şatıranclı ki hazine-i b.-naşırde kim 032/27

buġaran inatċı

b. içinde sen sikender zŭ'l-ġarneyn ġaldıuġ pes dilerem ki 053/08

bul bul

‘aġlile nefsuġ Şerinden b. nicāb 057/29, 067/02

bula bulsun

tā nevāle b. senden bī-nevā ehl-i nevā 009/04, 032/05, 067/12, 067/14

bulasın bulasın

yā b. ‘izz ũ ħŭrmet birle ħōŝ tekrīmi sen 047/17, 067/22

buldı buldu

ŝaġranc ŝōġret b. tā aġa dek ki sŭleymān devri geŭp buġtı'n-naşr 029/13, 051/15, 051/18, 053/15, 058/26, 059/12, 075/04, 078/06, 080/06

buldılar buldılar

daġı bir altun ŝandıġca içinde b. ammā ki neydŭgin bilmeyŭp ‘acem 024/10, 024/13

buldısa bulduysa

b. bu risālenŭġ ismini ŝaġranc-nāme-i firdevsī ġodum tā kim sulġān-ı 021/01

bulduġı bulduġu

girye içinde b. maġŝŭdiŭn 005/25, 028/13

bulındı bulundu

b. ki her kŭpŭġ içinde biġ ħoġġa altun b. ki her ħoġġa 024/08

bulınsa bulunsa

b. hemān oynamāġa iki ħāne vardur at dutılmaġa āsāndur andan ŝoġra 041/15, 041/17, 041/21

bulınup bulunup

‘ulemādan zurefādan bir eġad b. leclācile bir ŝaġranc oynar ise 031/19

bulısar bulacak

şer‘ile iden ‘amel ħaġ b. 067/30

bulmadı bulmadı

dāher ki leclācuġ ũstāzıdır ol ġadar mertebe b. kim leclāc merātib 051/17

bulmaz bulmaz

kim geġizligile zafer b. ŝoyle kim ŭn iskender dārābdan 052/08

bulundı bulundı

b. 030/14, 030/22

bulunmadı bulunmadı

siyāsete mŭstahaġdur didi ne ġadar ki teftiş itdiler sulġān aġmed b. 055/20

bulunmaz bulunmaz

ol denizden kim b. aġa ħadd ũ intihā 009/02

bulunmazsa bulunmazsa

bir hüner-mend fâzıl şaṭranc-bâz-ı kâmil b. bu otuz iki 031/23

bulunmuşdı bulunmuştu

b. ol şaṭranc-ı süleymânidi ki idrîsle cimşîden yâdigâr 033/01

bulunsa bulunsa

b. 041/08, 041/26

buluṅ bulun

gedâdur ki beni şehmât ide elümden la‘lin ḳadeḫüm alup gide tiz b. 055/19

bulup bulup

içinde baḡ arasında yürüdi ‘âkıbet deḫḫâk b. helâk eyledi kim bu 026/12

bulur bulur

çü zıkr ide b. oddan necâtı 006/18, 006/28

bulursın bulursun

‘acemde iştiḫâr b. ve her ḫikmet altında bir ḫikmet ve her söz 018/16

buluşdı buluştu

ceng kimesne bilmeyüp sezmedin gelüp b. ve irişdi ḫazret-i 054/12

büm baykuş

ḳılıp cây-ı b. u ḡurâb eyledi müslümânlarâ çok şedîd ve ‘ikâb eyledi 029/16

bunca bunca

bî-şâye’hi ve ‘illet kâr-gâh-ı nâ-büddan b. ‘ilmi ibdâ‘ eyledi ve şenâ’-ı 001/02,
055/15

buncılayındur bunun gibidir

b. zîrâ ki maḫal olur ki bir ruḫuṅ kıymeti ḫaşmuṅ iki ruḫı 042/12

bunda bu konuda

kimdür beyân idelüm nite ḫükemâ-i muteḫaddimîn b. ihtilâf eylediler 021/22,
035/05, 036/20, 036/22

bundan bundan

yuḫarıda b. evvel ‘uḫud-ı ‘ale’ş-şâhıdın müteveffeni ola didügidi ya‘nî 042/20,
049/26, 050/10, 073/07, 074/06, 075/06

bunı bunu

efendisi bir ḫarîfle oynayup otururdu b. öc ḳodı ol ḫarîfi 069/05

bunlar bunlar

ütülüp itmedügi b. ‘amel 066/15

bunları bunları

b. 034/10

bunuṅ bunun

toğsan bin ebyāt-ı eṣ'āruḡ mü'ellifidur min-ba'd nice b. emṣāli kitābları 013/19, 018/08, 035/04, 035/16, 038/20, 038/21, 049/16, 054/02

buḡa buna

b. maṣṣūbe-i filiyye dirler nite eger dilersen ḡızıl ṣāhı māt idesin ḡūṣede 076/02

burhān delil

iy zelil uṣda delil ḡurbān yiter b. aḡa 008/32

burhān-ı ḡalīfetu'llāh Hilafet'in delili

b.-ı ḡalīfetu'llāh nāzır-ı emīrū'l-mū'minīn e'azza'llahū enṣārehū ve 011/07 **burhān-ı taḡt-ı ḡaḡīḡāt hakikat tahtının delili**

ve b.-ı taḡt-ı ḡaḡīḡāt dūr ü deryā-ı cūd ve noḡṡa-i dāire-i vücūd ṣadr-ı 007/08

būriyā hasır dokuyan

ḡasımī kim aldı ḡısmet ḡand ü fāīḡ b. 003/33

burka'yı peḡe

b. ḡötür cemālünden cihānı enver it 016/18

burtardı buruṣturdu

sözinden leclācuḡ ḡönli perīṣān oldı ve yüzünü b. eyitdi ki eyle 037/25

būy-ı ber- külübe-i 'aṡṡār attar kulübesi üstündeki koku

cilve-i nāmūs-ı ḡırāḡ-ı b.-ı ber-külübe-i 'aṡṡār ṡalbe'e-i kārdān tatar sābıḡ- 022/07

buyurasın buyurasın

ḡatunḡa ḡāyetde 'aḡl issi ḡiṣi kim varısa b. geleler ve her mūhre 034/06

buyurdı buyurdu

düzdi andan ötürüdür ki nerd b. erdṣīr didiler ḡünkü erdṣīr nerdi 030/01, 033/11, 034/01, 034/20, 035/06, 036/17, 037/14, 039/01, 078/05

buyurdısa buyurduysa

ḡarāc b. 037/05

buyurduḡı buyurduḡu

b. ḡibi ḡarāc virelüm belki daḡı ziyāde ḡönderelüm eger Īrānuḡ 034/13

buyurmıṣsiz buyurmuṣsunuz

senünle daḡı ṣaṡranc oynayam māt ḡılam diyü b. ümīz- 053/09

bülbül bülbül

ḡördüm b.-veṣ dile ḡelüp ṣaḡıdum bu ḡazeli bünyād idüp oḡıdum 016/02

bülbülān bülbüller

zākir anuḡ zıkrı birle b. elḡān ider 004/03

bülbüle bülbüle

söylese b. benzer bir diṣi var ki dūr-i ḡoṣābe dönmiṣ bir duṡaḡı 015/09

bünyād bina etmek

ḡördüm bülbül-veṣ dile ḡelüp ṣaḡıdum bu ḡazeli b. idüp oḡıdum 016/02, 052/12

bürehmen özel ad

bin b. idi hüner-mend ehl-i fen nîk-rây şâf-şiken kal'a-küşây tîg- 030/11, 030/23, 031/13, 032/20

şâh-ı hind katında ziyâde mertebe buldı b.-i şâh dergâhında şise 051/15

büyüt evler

b. müntakız olur ya'nî helâk olmasına dâldur illâ ruḥ degil zîrâ ruḥ 041/18

büzürcmihr İranlı bilgin

egerçi ba'z râvî dirler ki nüşirrevân zamânında b. taşnîf itdi 029/22, 035/12, 035/13, 036/19, 037/17, 038/15, 039/04

büzürcmihr-i bilgin Büzürcmihr

b.-i 020/02, 021/24, 032/19, 036/01, 038/02, 043/01, 049/01, 049/29

büzürcmihrden Büzürcmihr'den

ve yine aña şatdı âhir ol oyunda hindi ütđi kisrî b. 038/24

büzürcmihre Büzürcmihr'e

ve bir kur eyerlü hâş at b. virdi ve çok âferîn kıldı çünkü 039/03

büzürcmihri Büzürcmihr'i

'aql olur b. ol ḥakîm 057/22, 066/29

büzürcmihrle Büzürcmihr'le

üzerinde şatrancuḥ naṭ'ını döşediler b. hind ilçisi leclâc birbirine 037/15

büzürcmihrün Büzürcmihr'in

ki ol devrân ḥalk'ı acebe kaldılar hind b. işine katı melül oldı 038/17, 038/23

câ mekan

ümmetün firdevsiye firdevsi cennet eyle c. 009/18

câ-be-câ her yer

taḡ külâhın ṭoldurur gül lâle birle c.-be-câ 003/31

câ'il-i her dü-cihân iki dünyayı yaratan

fâ'il ü muḥtâr u ḥâlîḡ c.-i her dü-cihân 003/04

câ'iz işlenmemesinde cevaz bulunan

maḡlûbile bâzî kıлмаḡ c. degül pes gerekdür ki şatranc-bâz olan 045/07, 045/20, 046/06, 047/06

câ'izdür caizdir

aña bâzide evvel eger şatranc veyâ nerde evvel aña teklîf itmek c. 046/20

câh itibar, makam

in'âmile ṭoyurdı bu bir manşûbeyile 'aẓîm c. buldı 078/06

câhidi makamdı

c. perriyân-ı mâh-ı peykerler kevâkib-mevâkib sipâhidi merkeb-i 022/02

câhilün cahilin

- c. atında ‘ilmün ‘alimün atında zer 012/32
- cām-ı cem Cem’in kadehi**
nergisün destinde or zer c.-ı cem gītī-nümā 004/02, 016/17
- cāmesin elbisesini**
elemle andan sultān amed c. tayīr ŗūret-i tebdīl ılup hem 054/08
- cāmı kadehi**
andan ŗehriyār buyurdu bir altun c. la ‘lile oldurdılar ve bir hāŗ 039/01
- cāmi‘ bir araya toplayan**
tīg-ı ātı‘ bedr-i sātı‘ cefr-i c. pūr-vefā 007/23
- cāmidle donmuŗla, cansızla**
vārem ki filile belki fil c. ceng bisāŗ üstinde 053/10
- cāmudur kadehindir**
la ‘l-i c. leb-ā-leb ūn ŗedef ire dūrer 012/08
- cān ruh**
hālī-i kevn u mekān ve rāzı-ı ins ü c. u melik-i her dū-cihān ol vāhid 002/18, 022/09, 022/10, 023/21, 024/16, 047/27, 054/22, 055/02
- cān-ı revāndur akan ruhtur**
hemīn c.-ı revāndur bir yūzdür ki aılsa tāze gūle bezer bir dildür ki 015/08
- cāna ruha**
c. ve’ŗ-ŗems āfitābı zāt-ı mehtābudadur 016/04, 056/25, 006/29
- cānānumuz sevgilimiz**
leclāc-ı kāmīl olasın c. 062/14
- cāndur gönöl**
ut hem mūnis olmuŗ bir tūti-i c. ki ten afesinde mūtemekkin olmuŗ 015/15
- cāmına gönlüne**
var ki hōa-i yāūt olmuŗ bir hayāt-baŗ lebi var ki ‘uŗŗā c. 015/14
- cānib taraf**
iki c. mūhre leŗker k’ola ‘arz 065/33
götüre hi ŗey’ūn mecālī yodur ki anları c.-i bateden 002/16
- cānibden taraftan**
rūzgār gelüp ŗehr-i medāīne yitdi bu c. ŗāh nūŗirrevān daı ol gün 033/04
- cānibinden tarafından**
dūŗmān olsa ol hāsm c. yā aŗdile veyāhūd aa ta ‘allu bir 052/03
- cānibine tarafına**
hā c. dōnmiŗler fi-sebīlī’llāh emriyle ‘amel ılup aza yolına 009/29, 032/25
- cānile gönülle**
hıf ıl manŗūbesin c. 070/10

cānlarından canlarından

c. bīzār olup 028/18

cānum canımı

yā sevindür vaşluñile yā hū c. al var 060/09, 062/11

cānumdan canımdan

şehmāt iderse bir nemed-pūş dervişem c. ğayrı bende kıymet bahā 054/20

cānuña canına

devletimün ruñı ferrin görücek seni māt idüp ruñuñ alam c. 053/11

cānuñı canını

ço eger ğālib gelürsem başuñı kesem c. alam ve eger ki mağlūb 054/23

cānuñla canunla

cennete yol bula c. beden 067/12

cāy-ı büm u ğurāb baykuş ve karga mekanı

ķılıp c.-ı büm u ğurāb eyledi müslümānlara çok şedīd ve ‘ikāb eyledi 029/16

ced soy, ata

ruñeynine ya‘nī iki ruñına ol c. veyā yol eyleye bārī bir ruñını ol araya 040/18

cefr kuyu

tīĝ-ı ķatı‘ bedr-i sātı‘ c.-i cāmi‘ pür-vefā 007/23

cehd çabalamak

ol demür ħalkā bir mermere muħkem berkinmiş ne ķadar ki c. ider 024/02, 035/10, 040/16, 042/17, 057/25, 066/32

cehli bilmezliĝi

münkirī bu c. gör ki itdi inkār aħmede 008/33

celāl-i ‘azameti büyüklüğün celali

ĝutdı c.-i ‘azameti birle ķudret şatrancını izhār ķılıp ğüşe 001/07

celālet büyüklük

çemen-i c. şadr-ı dīn ü devlet muķtedā-ı şer‘-i millet sālīk-i sikke-i 007/14

celālī’l -milk mülkün ulusu, büyüğü

ümmeti c.-milk tāci’l-islām ve’l-müslimīn ķāmi’i’l-ĝudāti ve’l- 011/01

celālün büyüklüğünün

iy ħudā ‘izz ü c. ħaķķıçün 005/12

cem şarabın mucidi

nergisün destinde ķor zer cām-ı c. ĝitī-nümā 004/02, 016/17

cem’ toplanmak

eger ħalk-ı evvelīn ve āhirīn c. olup eṭbāk-ı āsumānı evrāk-ı defā- 004/14, 018/03, 024/11, 024/16, 030/25, 042/24, 042/27, 044/01, 045/10, 046/04, 049/28, 050/16, 050/21, 050/27, 051/09, 053/16, 065/14, 066/02, 066/09,

067/03

cemāl-i kemālin olgun güzelliğini

bī-ma'yüb hūb şanasın kim oldurur yūsuf ibn-i ya'qūb çün c.-i 014/23

cemālin yüzünü

hāk-i pāyine yüz sürüp mübārek c. müşāhede kıllup hadiṣ aḥbārınla 014/09

cemālün yüzünün

kıble-i hācātıdur halka c. ka'besi 012/33

cemālünden yüzünden

burka'yı götür c. cihānı enver it 016/18

cemī' tüm

genc-hāne-i cimşid şāh c. māl esbābıyla pinhān eyledi ki bu şatranca 028/14, 036/17, 037/26, 049/04, 053/05, 070/06

cemī'si hepsi

bir hūb sarāyda kondurdılar 'ālimler ve 'ākıllar c. şāhuṣ katına 035/07

cemī'sin hepsini

vechile dizmek gerek 'āklile c. bildi ve kendüzine eyitdi hele 036/06, 053/06

cemīl güzel

c. hāzret-i hudāvendigār-ı a'zamūṣ sultān-ı mu'azzamūṣ ḥākan-ı 021/08

ceng savaṣ

ecilden c. oyunu içinde māt ve zārile giryān pür-gām itdürür 002/10, 027/01, 027/04, 027/19, 028/03, 035/04, 038/07, 047/01, 047/08, 053/10, 054/12, 056/27

ceng-āheng savaṣ düzeni

leṣker cem' itdi ve pillerini ārāste kıldı ve rūma 'azm-i c.-āheng itdi 053/16

cennet cennet

gūşe hāne hāne heṣt c. bağlarının gül-zār rengine de tezyīn 001/08, 009/18, 060/08

cennet-i firdevs Firdevs cenneti

c.-i firdevs umup firdevsī ḥakdan zıkr ider 004/07, 005/09

cennete cennete

heṣt c. münāsib sekiz faṣl üzerine bu şatranc-nāmeyi bu firdevsī-i 020/23, 067/12

cenneti cenneti

c. zāhid saṣa iste ki kıllābuṣdadur 016/27

cerb yağlı

leclācı ta'zīmīle ḥammāma kıydu kendü girmeyüp 'illet itdi andan c. 043/03, 043/13

ceseddür cesettir

bu c. fi'l-meṣel milk-i cihān 057/20, 066/27

cevāb yanıt

c. virecek sözüni müvecceh görüp hükmine mahkûm emrine me'mûr 019/12, 025/12, 025/14, 031/01, 035/20, 043/10, 052/19

cevāb-nāmede cevap mektubunda

fil evinde māt eyledi daḥı c.-nāmede yazdı ki yā şāh-ı fūr kim 053/03

cevāba cevaba

bu su'āl c. nāzırdı şāhdan icāzet alup bir ay mühlet diledi levḥ-i 031/04

cevābın cevabını

nāmesinde dimiş idi ki şaṭranc remzini bilesin ve c. nāmeñde yazup 052/21

cevher -i çin Çin cevheri

heft kişverüñ bir yıllık ḥarācın c.-i çin ve kıymet-i taḥt-ı zerrīn 'ācir 028/01

cevheri cevheri

c. tamarı cūşa gelüp e'ādī ḡayretinden cigeri ḡanı ḡaynadı ceng ü 027/19

cevherlerin cevherlerini

fıkr deryāsına şalup me'ānī c. ḡöñline getürüp şaṭrancuñ 027/07

cevlān dolaşma

c. meḡarib ü meşārıḡa varup tarfetü'l-'ayn içinde on sekiz biñ 022/20

cevr-i gerdān çeşitli eziyet

ider red c.-i gerdān ḡasbinallah 006/17

cezālar cezalar

c. kılam muẓaffer olam diyü ḡaber gönderüp pes sikender batlamyu- 053/12

cezīl bozuk olmayan

içinde şenā-yı c. ilā-ḡāyetü'd-dehri ve nihāyeti'l-'aşrı zıkr olına firdevsī 021/12

cidāle savaşa

şāh 'ıyş ve nūşa meşḡul olduḡı sebebden ceng ü c. muḡayyed olmayup 027/01

cidāli savaşı

ü c. kıl u 047/09

ciddile ciddiyetle

şaṭranc-bāz-ı kāmīl olan c. cehd eyleye ki devābını ḡilāfına red 042/17

cifteden çifteden

cüvād bād-ı c. kerden 'āre naḡş-pend-i dībā-ı rebī' cehre-küşā-ı 022/03

ciger ciğer

c.- 027/05

cigeri ciğeri

cevheri tamarı cūşa gelüp e'ādī ḡayretinden c. ḡanı ḡaynadı ceng ü 027/19

cihād cihad

c. itmekiçün ḡazā atlarına binmişlerdür her birisi ḡābil evlādından 010/01

cihān dünya

zıkrinde dü ‘ālem bir kaçre mihrün hevāsında iki c. bir zerre ilāhī 004/13, 007/26, 010/20, 012/19, 012/22, 012/28, 013/09, 018/20, 028/04, 028/05, 028/17, 056/07, 056/15, 057/20, 066/27, 067/14

cihānda dünyada

genc çoklığıyla degildür şāh bilsün ki c. tāt u taht ‘aql ‘ilm 037/10, 037/21

cihāndan dünyadan

şonra tahta oturdı ve c. zūlmi ve fitneyi götürdi cihānuñ 052/09

cihāndur dünyadır

bāz olmaqlıgıñ fā’idesi fevā’idi cihān içindeki c. ekşer şaṭranca ṭālib 056/15

cihānı dünyayı

gelmedi milk-i c. sence hīç ihyā ider 011/23, 016/18, 054/04

cihānuñ dünyanın

şonra tahta oturdı ve cihāndan zūlmi ve fitneyi götürdi c. 052/09

cihetden taraftan

ol c. dergehün ider eṭvāf ehl-i hüner 012/34, 043/17, 058/08

cild cilt

altı c. süleymān-nāme tašnīfine meşgūl olaldan rüm vilāyetinün 018/19altmış

cildinün cildinin

mütemekkin olup oturmuşıdum süleymānnāmenün ekşer c. ebyātın 013/23

cimşid İran şahı

c. şāhıla şaṭranc huşuşında vākı‘ olan menākıbın ve süleymān nebī 019/23, 024/14, 025/06, 025/10, 025/12, 025/15, 025/16, 026/05, 026/09, 026/11, 026/14, 026/15, 026/17, 026/20, 027/03, 027/04, 027/08, 027/12, 027/13, 027/15, 027/16, 028/06, 028/14, 028/16

cimşid -ṭāli‘ ay gibi doğan Cemşid şah

iy şeh-i c.-ṭāli‘ kim mübārek ṭal‘atün 011/26

cimşide Cemşid’e

c. irdiler ki diller anı vaşf idemez kırk hüsrevānī küb 024/07

cimşiden Cemşid’den

bulunmuşdı ol şaṭranc-ı süleymānidi ki idrīsle c. yādigār 033/01

cimşidi Cemşid’i

c. iblis-i pelid azdurup yine kāfir eyledi andan şonra altı yüz yıl 026/08, 026/14, 026/16, 028/21

cimşidligince Cemşidliğince

şaṭrancı görüp cimşid c. neydügin bilmeyüp ‘āciz olup fark 027/15

cimşidün Cemşid’ün

c. 026/04, 026/10, 026/11, 026/19, 027/18, 029/10

cin cin

hızmet ide saña ins ü c. melek 067/26

cinn cin

hamd-i bî-kıyās ve şenā'-ı bî-esās ol hālîk-ı c. ü nāsa olsun kim bu 010/18, 023/05

cism-i cimşid Cemşid'in vücudu

dest-i mevt hāke şalaldan c.-i cimşid toprak olaldan müvekkel-i hāk-i 026/15

cismi bedeni

şahuñ c. ki hāke yeksān oldu anuñ hākine müvekkel olan melegi hāzır 025/07

cismin bedenini

ruhı üzre meydān-ı bisāṭ içre tūg-ı nuşret çeküp kanın efşān c. hāke 011/17

cūd cömertlik

ve bürhān-ı taht-ı haķıķāt dūr ü deryā-ı c. ve noķta-i dāire-i vücūd şadr-ı 007/08, 009/10

cūdın cömertliğini

itdi şehmāt aldı tahtın kıldı c. tār u mār 028/22

cūduñ cömertliğinin

ilāhî lütfüñ hāzinesi bî-pāyān keremüñ deryāsı bî-kerān c. secāsı 004/10, 004/12

cūşa çoşa gelmek

cevheri tamarı c. gelüp e'ādî gayretinden cigeri kanı kaynadı ceng ü 027/19

cübbe cübbe

sultān-ı mes'ūd haķan-ı mevcūd 'imāme-i hālîl şarınup c.-i şiti 023/19

cühüd çabalar

oynaya oynadıkdan sonra kara ferzile kiş diye kızıl şāh c. hānede māt 074/08, 074/10

cüllābuñdadur gül suyundadır

bilmedi hızruñ hayātı la'l-i c. 016/13

cümle tüm

vāhid ol ki birliğine c. eşyādur güvā 004/06, 019/16, 023/08, 067/24

cümle-i maķşūd tüm amaçlar

ol c.-i maķşūd haķkıçün firdevsīnün maķāmın cennet-i firdevs-i 005/09

cümlesin tümünü

şerh olubdur eger c. şerh idersevüz tavil olur pes süleymān 026/01

cümlesinde hepsinde

c. var haķıķat bir nazar 065/29

cümlesinden hepsinden

oldılar kim c. efzal a'ķal büzürmihr-i haķimdi şaṭrancuñ naṭ'ını 049/29, 052/02

cümlesini hepsini

yedi dürlü manşübelerün beyanı içindedür ki ser c. imtiḥān 020/12

cüst arayan, araştıran

evvel ḥammāma koydum süst-endām oldı süst-endāmuḡ ‘aqlı c. olmaz 043/11

cüvād susamak

c. bād-ı cifteden kerden ‘āre naqş-pend-i dībā-ı rebī‘ cehre-küşā-ı 022/03

çābüksün çabuksub

‘oşmānide elfāz-ı ‘ibāret feşāḥat belāḡat melāḡat içinde ç. nazım 018/02

çağırdı çağırdı

māt ider ḥvāce müteḡayyir oldı dil-ārām nazār kıldı bir kez ç. 069/07

çāker kul

māt idüp ütdüm ḡükmine maḡküm ç. itdüm velākin serkeş 053/07, 067/24

çākeri kulu

milḡ-i rūmuḡ ḡanıdur ki ç. her nām-ver 011/21

çanaq çanak

bir ç. buḡday olur kırkıncı evde yetmiş dört biḡ yedi yüz altmış iki 050/08

çār dört

bu toḡuz çarḡ u felek yidi necim erkān-ı ç. 003/14, 003/25, 009/06, 023/05, 026/14

çār-ı yār dört halife

ol muḡammed ç.-ı yār aşḡābiçün 006/07, 009/21

çarḡ gökyüzü

bu toḡuz ç. u felek yidi necim erkān-ı çār 003/14, 013/07

çarḡ-ı ‘arüse gökyüzü gelini

ḡikmeti ç.-ı ‘arüse şeb dutar gül-ḡün fetā 003/19, 012/21

çārı dört

şu‘le-i enveri pinḡān ider ḡallāḡ-ı ‘ālem rezzāḡ-ı benī-ādem oldur kim ç. 002/04

çehrende yüzünde

ve melāḡat birle söze girüp kemīnenün ḡālin ḡātırın şorup ç. 017/05

çekdügi çekdiḡi

yūnusun ol ç. zindāniçün 005/21

çeker çeker

‘adl olunmaz ḡüb ḡişālün kim ç. ḡayret ‘uḡül 008/15

çeküp çekip

olsun kim küfr ü şirkden el ç. ḡönüllerin pāk idüp şıdḡ-ı iḡlāşile 009/28, 011/14, 011/17, 028/04, 028/05, 052/07

çemen çayır

ḡuster ‘aşıḡ-ı duḡterān-ı ç. ya ‘nī nesīm-i devrān sefābaḡş-ı cān ins ü 022/09

çemen-i celâlet ululuk çayırı

ç.-i celâlet şadr-ı dîn ü devlet muhtedâ-ı şer'-i millet sâlik-i sikke-i 007/14

çendan fazla

dinicek câne ç. hasbinallah 006/29

çengî saz çalan

der beyân-ı manşûbe-i dil-ârâm-ı ç. 069/01, 069/02, 069/03

çengîyi Çengî'yi

olur dil-ârâm ç. kırtardı işbu şekilde kızıl gâlibdür altı oyundan kiş 070/02

çerh-i felek gökyüzü

nite kim ç.-i felek her şeb döşer naţ'-ı siyâh 021/15

çerhe göge

lu'bet-bâzî ç. yüz gösterüp şâz u handân ider zihî hannân-ı 001/13

çerinüñ askerin

bahâdur atlar durdılar ç. iki tarafına iki ruhları kondurdılar anda 038/10

çeşm göz

ç.-i nûhuñ gördüğü tûfâniçün 005/20, 009/13, 012/18, 017/09, 044/16, 047/27

çeşmi-i tîguñ delici gözün

ç.-i tîguñ zühâb-ı âb-ı fetḥ ü dîn mülk 012/17

çeşmine gözüne

ç. 054/03

çetr çadır

nişâr itdi ve bir hindî ç. getürdi ki altunıla bezenmişdi ve üzeri la'l 033/15

nitekim ç.-i hümayün tuta bu ferrâş-ı çarḥ 013/07

çetrilerle çadırlarla

bir ulu ilçi geli yorur piller ve ç. ve hindden ve sindden nice 033/09

çetrüñ çadırın

sâye-i ç. durur devlet gözine nûr-ı maḥz 011/28, 012/18

çıkâr çıkar

ḥikmeti şem'inden anuñ bir şererdür ki ç. 003/16, 076/10, 076/11, 076/17, 076/25, 082/04, 082/05

çıkardı çıakrdı

ilettiler andan leclâc bir nâme ç. ki hûb hatḥıla harîr üzerine yazılmış 034/02

çıkârı çıkarabilirlerse

aşlını ç. bilirlerse ve ne vechile oynadığında 'aql irgürürlerse şâh 034/12, 037/04

çıkarsa çıkarsa

ç. ferz ayağından şâh diyesin andan filile diyesin ne taraftan dilerseñ 076/13

çıkarp çıkarp

āfitābı her şubḥ-dem kīse-i ḥāverden ç. zuhūra getürüp zerreler 001/11, 018/12, 043/13, 075/15

çıkdı çıktı

bir kümiş şandukça ç. anuñ içinde bir altun şatranc bisāt ç. nite 030/16

çıkıldılar çıktılar

karşu ç. anı ta'zīm ile şehriyāruñ katına getürdiler çünki ilçi şāh 033/12

çıkdısa çıkdıysa

memleket ki elinden ç. vilāyet-i 'acemle kendüzi derd u ğam u zārī 054/07

çıkılmış çıkmış

ḥāşından ç. la'lin ḳadeḥ varıdı ki bahāsı yedi iḳlim ḥarācı degeridi 055/04

çıkup çıkup

ç. nā-bedīd oldı 'aḳıbet ol la'lin ḳadeḥi rūm pāzişāhı ıldırım ḥana 055/13, 077/05

çiçeklere çiçeklere

elvān elvān ç. beñzer bir bir dükendi nebātāt u ezhāruñ maḥv 057/02

çiftçi çiftçi

ġāhında bir ç. zirā'at iderken şabanı demüri bir pülād ḥalkaya geçer ki 024/01

çike çekegelirdi

yir yirin baş götürmişdi her vilāyetden feryād ç. gelürdi cimşīd 026/20

çin buruşukluk, çatıklık

deşt-i āhūdan yaradur nāfe-yi ç.-i ḥıṭā 003/29

çin Çin

heft kişverüñ bir yıllık ḥarācın cevher-i ç. ve kıymet-i taḥt-ı zerrīn 'ācir 028/01

çini büklümü

iy ḥālī fülful zülfi ç. misk-i tatar 064/09

çiş süratle

ruḥen āşābe ve eger istese bir sātde ç. ile yile süvār olup yidi iḳlīmi 022/19

çoğ çok

sen seni gör ç. olur 'ālemde söz 067/16

çoğıdı çoktu

ç. bu fikrile 'aḳl-ı ġavvāşın fikir deryāsına şalup fikre varup ḥayretde 014/21

çok çok

ḳılıp cāy-ı büm u ġurāb eyledi müslümānlara ç. şedīd ve 'iḳāb eyledi 029/16, 033/14, 039/03

çoḳdur çoḳtur

nazarına yitürdi fi'l-cümle bu arada söz ç. süleymān-nāme-i kebīrde 025/25, 052/01, 065/08

çoḳlğıını çoḳluġunu

kendüsi manşür ve ‘adüsü makhür idi fevr-i hışm-nāk ç. dil takrİR 052/16

çoqlığıyla çoqluğuyla

genc ç. degildür şāh bilsün ki cihānda tāk u taht ‘aql ‘ilm 037/10

çü çünkü, mademki

ç. zıkr ide bulur oddan necātı 006/18, 054/11

çün gibi, nasıl

ābi gilden hılkat itdi ādemi ç. mehlikā 003/13, 004/19, 006/09, 006/10, 009/01, 012/08, 012/19, 012/20, 014/23,

016/01, 016/25, 037/29, 043/07, 050/24, 052/08, 053/15, 054/09, 054/11, 057/18, 066/25, 067/27

çünki çünkü

ç. hālīk hılkuña a‘zam didi ta‘zīm idüp 008/17, 025/03, 028/16, 030/01, 033/12, 037/12, 038/12, 039/03, 043/04

çünkim çünkü

eş‘ārile raqama getürüp taşnif eyledüm bu ‘ilm ç. māhir olup şöhet 020/26, 043/15, 048/26

dā’ī dua eden

kılam zīrā kim ezelden d. du‘ācısı oldığı sebebden niçe kerre himmetin 014/12

da‘vā dava

nazarında yā meclisinde bir de mihmān ziyāfetinde yā haşmıla eyle d. 046/01

da‘vet davet

olan melegi d. itdi çünki melek-i a‘zam geldi haqqıñ izni birle 025/03

da‘vī dava

tatlu ve üstāzāndur eger bir kimse harīfile oynasa ve d. şöyle eylese ki 064/04

dā’im devamlı

şer‘ile eyle begüm d. ‘amel 067/32059/07, 065/15,004/11

dābbe binek hayvan, piyon

iletmeye meger ferz peydağı anuñla bile ola yā bir d. şaklamağıçun ola 040/11, 040/20, 040/23, 041/16, 042/22

d.- 042/23

dābbenüñ piyonun

d. üzerine dābbe sürilüp girü dönmeğe zīr dimişlerdür ol oyında 040/23, 041/01

dābbeyi piyonu

evlerde bulınsa şatranc oynayan kimse ol d. evlerden gidermeyince 041/21, 042/07

dād-ger adaletli

v’iy hünermend-i cihān zıll-ı huzā ve d.-ger 012/28

dādinuḡ adaletinin

bünyād itdi ‘adlinüḡ bisāṭı beršte döşendi ve d. sumāṭı şemāṭiyye 052/12

dāher Dāher(satramç ustası)

d. ki leclācuḡ üstāzıdır ol ḡadar meretebe bulmadı kim leclāc merātib 051/17

daḡı dahi

‘azāb itmek ‘adlise ‘afv itmek d. ‘ahdüḡdür ilāhī mücrimlere ‘iḡāb 005/06, 005/07, 005/31, 014/20, 017/11, 017/25, 020/15, 024/10, 025/08,

025/21, 028/16, 029/12, 029/19, 030/09, 030/20, 031/10, 032/09,

033/04, 033/16, 034/13,

035/13, 036/08, 036/13, 037/14, 037/23, 038/03, 039/06, 039/07, 039/19, 039/21,

040/01, 040/03, 040/06, 040/07, 040/14, 040/20, 040/21, 040/24, 041/12, 041/24,

041/26, 042/01, 042/03, 042/10, 042/15, 042/26, 043/04, 043/13, 043/20, 044/01,

044/10, 044/20, 045/06, 045/12, 045/19, 046/07, 046/09, 046/13, 046/14, 046/21,

047/01, 047/03, 047/04, 047/06, 047/08, 047/10, 049/04, 050/11, 051/05, 051/09,

052/06, 052/20, 053/03, 053/09, 055/02, 056/29, 057/04, 057/16, 058/04, 066/23,

068/02, 069/10, 073/12, 075/03, 076/04, 076/10, 076/11, 076/23, 076/25, 077/04,

077/05, 079/03, 081/02, 081/09, 082/04, 082/06, 082/07

dāhir Dāher

şatırancı ta‘līm ḡıldı eyle ki leclāc daḡı şıse ibni d. gibi şatıranc 031/10, 031/12

dāhiri Dāher’i

leclācı yeḡdi āḡir leclāc d. māt itdi rāy bin bürehmen şāh görüp 031/13

dāimā devamlı

tā ḡıyāmet ḡaşır olınca şubḡ u şāmı d. 009/20, 045/20

dāire daire

ve bürhān-ı taḡt-ı ḡaḡıḡāt dūr ü deryā-ı cūd ve noḡṡa-i d.-i vücūd şadr-ı 007/08

daḡāyıḡ anlaşılması güc şey

rāyetüḡden şem‘e keşf oldı d. ser-te-ser 012/14

daḡāyıḡ-ı tefhımsüzün anlatma dikkati

ve d.-ı tefhımsüzün şatırancuḡ ‘ilmine muṡṡali‘ olasıñ kim ehlu’llah anı 020/19

dāldur delalettir

büyüt müntaḡız olur ya ‘nī helāk olmasına d. illā ruḡ degil zırā ruḡ 041/18

dālālet doḡru yoldan sapma

ḡarb u ḡarb idüp müşrikler şāhın küfr-i ḡ. ḡüşesinde māt itdiler 010/09

dāmıḡdur tuzadıdır

zülfi d. ser-ā-ser serverā sevdā-i ḡaş 012/07

dāne adet

hazreti ol tekvinden bu otuz iki d. la'lin hokkaları su'al itdi 026/02, 024/09,
030/25, 049/12, 050/01, 050/02, 050/03, 050/04, 050/05, 050/07,
050/12, 050/18

dāne- yi deryāyı deniz tanesini

d.-yi deryāyı ider lūlū mercān birle pūr 003/30

dāniş bilgin

d. ü kāmīl melikdür key 'alīm 057/23, 066/30

dānişmendleri bilginleri

'ākılları ve d. bu oyun bilmekte ve oynamakda 'āciz olurlarsa 034/14

dānişmendlerimiz bilginlerimiz

ma'lūm ola kim bizüm d. ve 'ākıllarumuz sizüñden 034/15

dānişmendlerimize bilginlerimize

d. 035/22

dānişmendlerüñ bilginlerin

ol tāc u taht issi şāhuñ öñine ilet eyit ki ne kadar d. 037/01

darb savaş

harb u d. idüp müşrikler şāhın küfr-i dālālet gūşesinde māt itdiler 010/09, 058/10

darba savaşa

şāhı ceng itmege kavındura tā ki cimşid harbe ve d. heves idüp e'ādī 027/04

darbdan savaştan

ve d. fāriğ olurdı pes idrīs nebī 'aleyhi's-selām diledi ki cimşid 027/03

dārābdan Yemen şāhı

kim genizligile zafer bulmaz şöyle kim çün iskender d. 052/08

darbda savaşa

harbde āheng-i d. dururlar bir bir eksildügi eceli irenlere beñzer kim 056/28

darbile savaş ile

d. irişmege beñzer ecel 066/16

dāsītān destan

der beyān-ı d.-ı māzī ve temşilāt-ı şaṭranc 056/22

dāstān destan

d.-ı salṭanat-ı süleymān ve aḥvāl-i şaṭranc ki idrīs te'lif kerd est 023/16

dāverī hakimlik, şahlık

d. deyyān ilāh rezzāk-ı 'ālem pādişā 003/09

dāvūd Hz. Davud

mūm-ı āhen eyleyen d. için 005/24

dāvud Hz. Davud

zıll-ı ma'būd ibn-i d. şāh süleymān şehir-i yār 023/02, 023/17

de dahi

evde ne gelirse zāviyede d. ol gelür atdan ve ruḥdan birisi bu didüğümüz 041/20, 046/01, 070/09

def kovmak

oyunda şāh peydağını rābi' şāh d. eylemeye ya'nī şāhuḅ dördüncü 040/09, 040/13

defātir defterler

eger ḥalḳ-ı evvelīn ve āḫirīn cem' olup eṭbāḳ-ı āsumānı evrāḳ-ı d.- 004/14

defīne define, gömü

idi bir gün anuḅ eyyām-ı rūzgārında hindistān diyārında bir d. 030/13, 030/15

defter defter

ol mişāl-i ḥaṭṭ-ı tuḡrāḅ d.-i devlet heme 012/29

defterin defterini

hem seḫāvetle idersin ḥatemüḅ ṭay d. 013/01

degeridi değerdi

ḥāşından çıḳmış la'lin ḳadeḫ varıdı ki bahāsı yedi iḳlim ḫarācı d. 055/04

degil değil

beşer didüm illā insān d. melege beḅzer ḫūriye ḡilmān didüm ammā 015/17, 041/18, 051/03, 055/07, 055/09, 061/12

degildi değildi

sa'ādete lāyıḳ d. ve daḫı ḳāsıdla bir la'lin şaṭranc göndermişdi 052/20

degildür değildir

ba'dehü 'uḳalādan maḫfi d. kim bu şaṭranc-nāme risālesin bir niḅe 013/12, 029/23, 031/29, 037/10, 045/05, 045/20, 046/07, 047/06, 054/01

degin değin, kadar

bir dāne buḡday ḳoyasın tā āḫırḳı eve varınca d. taz'if idesin ya'nī bir 049/12, 049/18, 049/25, 050/22

degirse değdirse

ḫvāceyi ütđi şöyle oldu ki eger ḫarīfine nevbet d. kīşden 069/06

degül değil

ḫarām mı d. mi ve daḫı şaṭranc ḳāl yüzinden ḫāl yüzinden naḅar 020/15, 045/07, 046/06, 055/22

dehenden ağızdan

nişānı var sebeb nedür diyü su'al idecek nāz u şīve ḡuncile ḡonca- d. 017/07

deheni ağızı

d. 015/13

deḫḫāk İran şāhı

kađem bařıcak cimřidüñ kemali zevale mübeddel olup d. mārī ĥurūc 026/10,
026/11, 026/12, 028/13, 028/17, 028/21, 028/23, 029/02

dehre dünyaya

penc nevbet şer‘ avāzın d. řalduñ ĥabīb 009/05

dek dek, kadar

cimşidi tā kıyāmete d. ĥıfz idecekdür ammā ki süleymān ol zamānda ki 026/16,
029/13, 030/07, 067/17

delil delil, kanıt

iy zelil uşda d. ĥurbān yiter burhān aña 008/32, 054/11

delilük delilik

ve d. meydānında şeh-süvārsın ekābir-i eřyā ĥatında raĥbetüñ ‘izzetüñ 018/06

delim edelim

āferin itdi ĥakīme key d. 039/13

dem zaman

feth olubdur saña bir d. iĥre fenn-i şad-hezār 008/21, 031/03, 037/21

ol ‘arifüñ řabi‘atine muřābık maĥsüb maĥālumuz olmaduĥında d.-beste ve 017/15

demde zamanda

tir itseler bir d. itdügüñ elřāfi ve in‘āmuñ yüz biñde birinüñ ĥesābını 004/15

deminde zamanında

dil-i ĥamgīn ĥeřm-i nemgīn ya‘nī dil-periřānlık d. elem ĥam 044/16

demür demir

ol d. ĥalka bir mermere muĥkem berkinmiş ne ĥadar ki ceĥd ider 024/02

demüri demiri

ĥāhında bir çiftçi zirā‘at iderken şabanı d. bir pülād ĥalkaya geĥer ki 024/01

deñizden denizden

ol d. kim bulunmaz aña ĥadd ü intihā 009/02

deñizine denizine

olur raĥmet d. ĥarık ol 006/26

derd sıkıntı

memleket ki elinden ĥıkdısa vilāyet-i ‘acemle kendüzi d. u ĥam u zārī 054/07,
065/21

derd-i ĥām ĥam derdi

muttaşıf olan kimseler iĥtilātdan elem-bazīsinden d.-i ĥām ĥařıl olur 044/27

derde sıkıntıya

olur her d. dermān ĥasbinallah 006/16, 006/22

derdüme derdime

şorsam lebüñdür d. dermānumuz 062/12

dergāh-ı ‘ālūñ yüce dergahın

hıdmet-i d.-ı ‘ālūñ maqşadı ārāy-ı rāy 012/23, 014/07, 014/14, 054/11

dergāha dergaha

kim hāzret-i sultāna aṭala’llahu ‘ömrehu lāyık ol d. muvāfık bārgāhına 014/19

dergāhdan dergahdan

d. 055/12

dergāhına dergahına

e’za’llahü enşārehunun d. ‘alī bārgāhına tuḥfetü’l-faķırü’l-ḥaķır 021/05

dergāhında dergahında

şāh-ı hind qatında ziyāde mertebe buldı bürehmen-i şāh d. şıse 051/15

dergāhından dergahından

itdi leclāc qaķıyup d. gitdi şāh ḥöceden leclācı yigürüp 043/09

dergeh -i kisrīde Kisrī’nin dergahı

d.-i kisrīde varsa ‘aķılān 032/06

dergehün dergahın

d. içre feraḥ şādī ve iķbāl oldı rām 012/25, 012/34

derhem karışmak, karışık

ķılmaķ dileye ḥaşmını mağlūb görüp d. itmedin dirhemin almağa diş 046/05

dermān derman

olur her derde d. ḥasbinallah 006/16

dermānumuz dermanımız

şorsam lebündür derdüme d. 062/12

derūna içine

var d. ķıl nazār hey’et oķı 067/21

dervişem dervişim

şehmāt iderse bir nemed-püş d. cānumdan ğayrı bende kıymet bahā 054/20

deryā-ı cūd cömertlik denizi

ve bürhān-ı taḥt-ı ḥaķīķāt dūr ü d.-ı cūd ve noķta-i dāire-i vücūd şadr-ı 007/08

deryāsı denizi

ilāhī lütfün ḥazīnesi bī-pāyān keremün d. bī-kerān cūduñ secāsı 004/10

deryāsına denizine

çoğıdı bu fikrile ‘aķl-ı ğavvāşın fikir d. şalup fikre varup ḥayretde 014/21, 027/07, 031/06

deryāyı denizi

dāne-yi d. ider lülū mercān birle pür 003/30

dest el

düşüp ķara naṭ‘-ı felek d. ķurup kevākib-i seyyāre mührelerin zeyn ider 057/14

dest-i nübüvvet peygamberlik eli

kaçalı d.-i nübüvvet birle dinüñ tablını 008/29, 011/10, 021/16, 022/15, 026/15, 058/07

dest-keş el çeken

kuvvetün kevni 'adüña kavı-ı çarlı-ı d.-keş 012/21

deste ele

men ya'nī bir ğayrı nesnenün zararın def' itmek için yā d. müte'allık ola 040/13

destinde elinde

nergisün d. qor zer cām-ı cem gītī-nümā 004/02

deşt-i āhūdan ceylan ovasından

d.-i āhūdan yaradur nāfe-yi çin-i hıta 003/29

devābını dabbelerini

şatranc-bāz-ı kāmīl olan ciddile cehd eyleye ki d. hilāfına red 042/17

devādurur devadır

be-her derde d. oquıl 006/22

devāir daireler

ekber kim bir şafha-i d. pergār üzre mihr ü kamerī şekl ya'nī 002/01

deve deve

ve biñ d. yüki armağanıla didi şāh ol sözi işidicek buyurdı ol ilçiyeye 033/11

devle devlet

ve'l-ümem mevlā türki el'arabi ve'l-'acemi zahīrū'l-eyyām u ziyā'ü'd- d. 010/24

devlet devlet

çemen-i celālet şadr-ı dīn ü d. muqtedā-ı şer'-i millet sālīk-i sikke-i 007/14, 011/28, 012/29, 023/13, 038/25, 056/01, 058/11

devlet-i bī-inkilāb değışmez devlet

rāyet-i 'izz-i şerīfün d.-i bī-inkilāb 012/11, 015/19

devlete devlete

muhteşem pīr ola yāhō tācı taht-ı saltanata d. lāyık şāh şehzāde 046/15, 052/19

devletehu o devlet

ve'l-'acemün sāye-i ilāhuñ şehinşāh-ı ıldırım şāhuñ ebbede d. 021/10

devletile ululukla

gelüp şāha haber itdi şāh d. ata süvār olup üzerine vardı 024/04

devletimün devletimin

d. ruhu ferrin görücek seni māt idüp ruhuñ alam cānuña 053/11

devletinde ululuğunda

fazl-ı himmetinde d. niçe müşkilleri hal kı lup bitürmişidüm ve 014/17, 036/13

devletine devletine

ħarācı ŧāha lāyıķ sa'ādetine muvafıķ d. muṭābıķ ola ve eger ki 031/21
devletün devletin
d. bākī ola 'ömrün ziyād ey ŧeh cihān 013/09
devletünde devletinde
naẓar kıldı bir zer fikr itdi eyitdi iy ŧehriyār senün d. ben 035/15
devr-i kâmerde ay zamanında
ol ŧaneme maṭla' oldum ki bu eyyām-ı āħir-zamān-ı d.-i kâmerde ol 015/21, 028/17
devrân devir, zaman
ħuster 'āŧıķ-ı duħterān-ı ħemen ya'nī nesīm-i d. sefābaħŧ-ı cān ins ü 022/09, 038/17
devrân-ı zamānide bu zamanda
ŧaṭranc-nāme ye rāġıbdur 'ale'l-ħuŧuŧ kim bugün d.-ı zamānide vilāyet-i 018/01
devrânı zamanı
zidekādrehunuñ d. 021/11
devrânlar devirler
d. geħmiŧdür kim bu āfitāb-ı enverī ŧāhın ve māhitāb-ı 002/11
devrânunđurur zamanındır
mehdinün āħir zamānı ŧāh-ı d. 012/09
devri zamanı
ŧonra ki deħħāk d. ki yetiŧdi ol zırā'at iden ikinci bulduġı 028/13, 029/13, 030/07
devrin zamanın
o ŧaħuñ zılmātı d. ŧeh sikender sürdi lık 016/12
devrinde zamanında
daħı benī-isra'ilden berħıyā bin yemliħāya ta'līm itdi süleymān d. 029/12
devrine dönüşüne
olduġı giceyile gündüzün d. benzer kim gāħ gündüz olup gice naṭ'ını 057/12
devrün devrin
d. iħre bāz kebüter dost olup bāzī ider 011/25
devŧür al
d. ħün bu oyunu sen benden ilk gördün gerekdür ki ŧaṭranc nat'ı 037/29
deyyān Allah
dāverī d. ilāh rezzāk-ı 'ālem pādiŧā 003/09
di de, söyle
d. kim kör ola ŧeytān ħasbinallah 006/27
dībā ipek kumaŧ
cüvād bād-ı cifteden kerden 'āre naħŧ-ı pend-i d.-ı rebī' cehre-küŧā-ı 022/03
didi dedi

çünkü hâlık hulkuna a'zam d. ta'zîm idüp 008/17, 008/20, 033/11, 034/20, 035/05, 035/06, 035/16, 036/01, 036/09,

036/17, 036/21, 036/22, 037/14, 037/24, 038/01, 038/21, 049/15, 049/20, 049/26, 051/08, 055/20, 056/13, 069/08, 069/09, 069/10, 071/05

didigün dediğin

ruhuñ hânesinden şâh d. vaqt ferz ayağından gine ruhile şâh diyesin 076/16

didikleri dedikleri

beşinci ta'biye ki tarhiyye dirler bu ta'biyeyi d. andan ötrüdür ki bu 063/02

didiler dediler

düzdi andan ötürüdür ki nerd buyurdı erdşîr d. çünkü erdşîr nerdi 030/01, 050/29, 051/05, 082/08, 082/09, 082/11

didügi di demıştik

yukarıda bundan evvel 'uqud-ı 'ale'-ş-şâhıdın müteveffeni ola d. ya'nî 042/20

didüğümüz dediğimiz

nâhîsde hâşeyedür hazîhi'l-mevzi'ati ya'nî bu d. hânelerde at 041/07, 041/20

didükleri dedikleri

d. andan ötürüdür ki işbu yazduğumuz şekliñ ta'biyesince bir kişi 062/04

didüm dedim

beşer d. illâ insân degil melege benzer hûriye gilmân d. ammâ 015/17, 068/20

digil de, söyle

d. leyl ü nihârı gâh bî-gâh 006/20

dikkatle dikkatle

koypup d. nazâr-ı pâk kılpup gördüm ki bir meh-rûdur ki müşk-sây 015/03

dil gönül

ve eger benî-âdemün her kılı d. ve her aḥşası gönül olsa bir nefesde 004/17, 008/01, 047/16, 052/16, 063/11, 070/09, 079/09

dil-ârâm gönül eğlendirir, Dilaram

'uzletde künc-i ḥalvetde ol d.-ârâm ile ârâm idüp oturdum ba'd ez-ta'âm 017/03, 069/03, 069/07, 070/02, 070/08

dil-ârâm-ı çengî Çengî'nin Dilârâm'ı

der beyân-ı manşûbe-i d.-ârâm-ı çengî 069/01, 069/02

dil-âzâd gönlü azad olan

meşâlih düşse fi'l-cümle dünyâvî gamdan d.-âzâd olmayınca hürrem u şâd 045/02

dil-dâr-ı dil gönül sevgilisi

öğrenüp lu'bin eger hıfz eylesen d.-dâr-ı dil 063/11

dil-firîb gönül aldatan

terkîb-i 'acîb ol şüret-i garîb ol nâzik ḥabîb dildâr-ı d.-firîb görüp 015/01

dil-i ğamgīn kederli gönül

d.-i ğamgīn çeşm-i nemgīn ya 'nī dil-periřānlık deminde elem ğam 044/16, 047/26

dil-küşā gönül fetheden

kaçan kim ol dilber-i ra 'nā maħbūb-ı d.-küşā bu za 'yife ol vechile luṭfile 019/11

dil-küşāde gönül ferahlatan

řāh-i řāhān-ı d.-küşāde at u fil ruħ-ı rūḥı piyāde ḥilķat ider kim 002/06

dil-periřānlık gönül perişanlığı

dil-i ğamgīn çeşm-i nemgīn ya 'nī d.-periřānlık deminde elem ğam 044/16

dil-peziş söz dinleyen gönül

milκ ü mālda 'azīz muḥterem ḥıred-mend piş yā vezīr yā d.-peziş ola 046/18,
066/04

dil-rişem gönlü yaralı

müflis ve 'āşıķ-ı d.-rişem timurlenk eyitdi nola sen cān u baş ortaya 054/22

dil-i ḥvāce hocannın gönlü

dil-ārām-ı çengī bir ḥvācenüñ maħbūbesi idi ki ansuzın d.-i ḥvāce ārām 069/03

dilber

dil periřān itme yıķup dilberā d. dilin 047/16, 048/03, 060/10, 062/13

dilber-i ra 'nāyı güzel sevgiliyi

fi'l-cümle ol d.-i ra 'nāyı görüp ḥızmet řerāitin yerine getürüp maķām-ı 017/02,
019/11, 047/28

dilberā ey sevgili

dil periřān itme yıķup d. dilber dilin 047/16

dildār sevgili

maħbūb-ı lāle-ḥad mergūb-ı serv-ķad maṭlūb-ı benefşe-ḥaṭ d. u 056/05bir

dildār-ı dil-firīb gönül aldatan sevgili

terķīb-i 'acīb ol şüret-i ğarīb ol nāzik ḥabīb d.-ı dil-firīb görüp 015/01

dildür gönüldür

hemīn cān-ı revāndur bir yüzdür ki açılrsa tāze güle beñzer bir d. ki 015/08

dile dile

sikender-i zamān 'aşırında d. feřāḥat-i 'ibārāt erzāni ķıldı kim efzal 010/21, 016/02,
017/04, 017/21, 049/18

diledi diledi

ve đarbdan fāriğ olurdı pes idriş nebī 'aleyhi's-selām d. ki cimşid 027/03, 031/04

diledüğüñ dilediğın

düşersem d. nesneyi in 'ām ve iḥsān ķılam diyüp řāh rızā viricek 055/01

diledüm diledim

naźma getürüp muřanna ' ve müsecca söyleyüp bitürmiřidüm d. ki 013/24

diledün diledin

yā leclāc ne dilekdür ki bunun gibi hüner muqābelesinde benden d. 049/16

dilekdür dilekdir

yā leclāc ne d. ki bunun gibi hüner muqābelesinde benden diledün 049/16

dilerem dilerim

eyitdi iy pāzişāh senden anı d. ki şaṭrancuṅ naṭ'ı üzerinde ki evvel ki 049/10, 053/08, 055/03

dilerise dilerse

mühreler issi ne d. 074/07

dilerse dilerse

d. 075/07

dilersen dilerse

benden d. 049/17, 064/10, 067/31, 076/02, 076/13

dilese istese

ḥaḫan-ı ekmeḷün dest-i kuvvet-i kudretinde idi d. merkeb-i bād üzerine 022/15, 042/01, 044/12

dileye dilesin

kılmaḫ d. ḥaşmını maḡlūb görüp derhem itmedin dirhemin almaḡa diş 046/05

dileyesin dileyesin

muqābelesine benden bir nesne d. tā kim aḡa muqābele 'ivaz kılam 049/08

dileyicek dileyince

oynamaḫ d. sultān aḫmed eyitdi ki pādişāh iy emīr-i zamān ben 054/15

dileyici dileyici

ki izḫār kılırsın pāk-ṭāhir mütEMEYYİZ d. kāmillere süḫandān-ı 018/13

dilin gönlünü

dil perīşān itme yıḫup dilberā dilber d. 047/16

dilinde dilinde

nite ekşer-i ḫalkuṅ d. budur kim şaṭrancı leclāc te'lif itdi ve nerdi 021/23

diliyle diliyle

mübtedīlere āsān ola ve her bir manşūbenün şerḫini açuḫ türkī d. 068/14

dille dille

pes ne d. medḫ ide memdūḫı ḫāmid seyyidā 008/18

diller diller

cimşīde irdiler ki d. anı vaşf idemez kırḫ ḫüsrevānī küb 024/07

dillerinden dillerinden

anı işlemekden işlememek efzal durur düşmān ṭa'n d. selāmet 045/18

dimegile demekle

ve kavā'idin bildürür ebu'l-ferec bin el muẓaffer bin sa'îd ki leclâc d. 039/17

dimek demek
şatranc göndermegün remzi budur ki ya'nî d. istersin ki 053/04, 061/02, 061/04, 066/17

dimekile demekle
leclâc kavlince evvel ki manşûbe-i dil-ârâm-ı çengî d. ma'rûfdur ki 069/02

dimeyesin demeyesin
vurup d. eger ferzi vurup şâh dirseñ gine ol kıara ferz ayağında 076/06

dimezse demezse
mât ide ve eger piyâde sürüp kiş d. kıızıl şâh durduğı yirde kıara 080/09

dimiş demiş
nâmesinde d. idi ki şatranc remzini bilesin ve cevâbın nâmeñde yazup 052/21

dimişdi demişdi
remz-i sırrı î'lâm kıılasın d. iskender hüküm itdi 053/01

dimişler demişler
yoğiken oynaya d. ve aylak nesne almaya tâ ne geleceğini görmeyince 039/24

dimişlerdür demişlerdür
dâbbenüñ üzerine dâbbe sürülüp girü dönmeğe zîr d. ol oyunda 040/23, 040/24

dîn din, inanç
çemen-i celâlet şadr-ı d. ü devlet muhtedâ-ı şer'-i millet sâlik-i sikke-i 007/14, 010/08, 011/09, 012/17, 020/14, 067/28

dindâr dindar
evveli bu bekr-i şiddîk olur ol d. pîr 009/07

dindi dendi, söylendi
fe'l-muğyirâtı şubhan fâşerna bihi naķ'an" ol atlar hakkında d. zihî aşşâb-ı 010/06

dinicek denince
d. câne çendan hasbinallah 006/29, 025/16

dinilü denilemeye
vara tâ ki hîç vechile bir zamân kiş d. bilmeye bundan sonra kıızıl 074/06

dînün
kaķalı dest-i nübüvvet birle d. taḅlını 008/29

dinüp denip
lâfetâ hakkında d. nâzil oldu hel etâ 009/12

dir der
bu kaḅdar nesne bilmediler d. bu nesne bize ulu şikesteligidür ve 035/21, 067/22, 070/03, 072/03, 072/11, 074/02, 075/02, 075/10, 079/02, 080/02, 081/02

diridi derdi

māt ider eger oyun qaraya dönmeseyidi ruḥile kiş d. kızıl şāhmāt iderdi 072/04

dirhem gümüş para

bileye ammā ki ḥaḳīr u faḳīrden d. almaḳ cā'iz degül egerçi ki d. 046/06, 046/07

dirhemile dirhemle

başına cem' kılup manşūbesin gözetmekdür veyāḥūd d. bāzī 046/04, 046/08, 054/18

dirhemini dirhemini

ḳılmaḳ dileye ḥaşmını maḡlūb görüp derhem itmedin d. almaḡa diş 046/05

dirilmeyem addetmeyeyim

d. eger ben seni yeñersem sen daḥı 'ilimden ve 'aḳıldan kemāl-vār 037/23

dirilmeyesin addetmeyesin

d. didi 037/24

dirken derken

ṭarraḳu d. öñünce şafla ervāḥ āşfiyā 008/28

dirler derler

egerçi ba'z rāvī d. ki nūşirrevān zamānında büzürcmihr taşnif itdi 029/22, 058/22, 059/02, 059/04, 060/02, 061/02, 062/02, 063/02, 064/02, 064/12, 071/02, 076/02, 080/02

dirlerdi derlerdi

hindüstān iḳlīminde bir pādīşāh vardı ki ṭāhir oḡlı şise d. bir a'ḳal-i 030/08

dirseñ derseni

ger ḥıfz idem manşūbesin d. ḥabīb 064/11, 076/06

dise dese

ben bir şaṭranc oynayam ki hiç kimse baña şāh diyümeye d. üç ḳosa aña 064/05

diş diş

ḳılmaḳ dileye ḥaşmını maḡlūb görüp derhem itmedin dirhemini almaḡa d. 046/05

dişi dişi

söylese bülbüle beñzer bir d. var ki dür-i ḥōşābe dönmiş bir duṭaḡı 015/09

dīv dev

bir gün süleymān peygāberün kim d. peri ḥükm-i fermānındaydı ve 021/25

dīvān-ı seng-serler taş başlı divanlar

mūr mār 'ahd-i peymānında idi d.-ı seng-serler kāse-keşān-ı maṭbaḡ-ı 022/01

dīvānda divanda

ol ḥinde d. ḥāzır ṭurur idi baş ḳaldurup eyitdi ki yā şāh-ı cihān ol 056/07

divānın divanını

d. ābādān ḳılmaḡa yüz dutdı ve maşrıḳda ve maḡribde 'imāretler ve 052/10

diyār memleket

‘arz idersin ki ma‘arifile ‘alemde vilāyet-i rüm memleket-i ‘araba ve d.-ı 018/15
diyārında diyarında

māl-ı genc daḥı telef itdiler ‘ākıbet Erdişır bāpük ki ‘acem d. bir 029/19, 030/13,
051/11

diye desin

güş idersen d. firdevsī ‘ayān 057/17, 066/24, 070/01, 071/05, 071/09, 072/07, 072/10,
073/05, 073/08,

074/04, 074/08, 075/04, 075/08, 077/06, 080/04, 080/07, 081/04, 081/06, 081/08,
081/09, 081/10

diyesin diyesin

ḳara ruḥile ḳızıl şāha şāh d. at hükmiyle filile bir şāh daḥı d. 076/04, 076/08,
076/09, 076/10, 076/11, 076/12, 076/13, 076/16, 076/17,

076/19, 076/20, 076/21, 076/23, 076/25, 077/01, 077/03, 077/04, 077/05, 077/06,
077/08, 079/03, 079/04, 079/05, 082/02, 082/04, 082/05, 082/06, 082/07

diyicek deyince

fennümde māhir fāzıl u ‘ākılam d. timurlenk ortaya şaṭranc getürüp 054/14, 056/03

diyü diye(edat)

nişānı var sebab nedür d. su‘āl idecek nāz u şive güncile gönca- dehenden 017/07,
025/14, 028/08, 047/04, 053/09, 053/12, 055/03, 061/05

diyüben diyerek

ḥazretün ḳıldı kemān-keş d. ḳış mā-rāmeyt 008/23

diyümeye diyemeye

ben bir şaṭranc oynayam ki hīç kimse baḥa şāh d. dise üç ḳosa aḥa 064/05

diyüp deyip

şehd-i nebāte beḥzer d. ta‘rīf idicek şehd-i şekker kim yidi eyitdim ki 019/04,
024/12, 025/23, 030/05, 043/07, 043/17, 055/01, 055/09, 071/07,

077/07

dizginine dizgin

yavlaḳ tīzdür ki ḥazretün ḥıred-mend ü nīk-rāydur ve söz d. mālīk 018/05

dizildi dizildi

d. iki leşker birbirine ḳarşu ki alaylar baḡladılar şāhuḥ yirini 038/04

dizmek dizmek

vechile d. gerek ‘aḳlıle cemī‘sin bildi ve kendüzine eyitdi hele 036/06

dizāri yüz

lā‘übālī ‘arīfün maḳşūd-ı d.-i dost 016/26

dost dost

devrün içre bāz kebüter d. olup bāzī ider 011/25, 016/26

dostlarıyla dostlarıyla

irmişidüm müdde'iler nazarında anuñ d. oturmuşdum 'ilm-i hilm 014/15

dökdi döktü

öñine şol kadar altun gümüş d. ki hisâbını kimse bilmezdi müşkden 033/17

dölek üretken

neşir dürmekde kademün d. ve tab'ıñ bābdur ve lafz-ı ma'nā cem' 018/03

döner döner

şudreti kabzında d. zīr ü bālā müntehā 003/15, 081/04

dönmeseyidi dönmeseydi

māt ider eger oyun karaya d. ruñile kiş dirdi kızıl şāhmāt iderdi 072/04

dönmesi dönmesi

bir varması bir girü d. ikiledin naş olur dañı dimişlerdür ruñiçün 040/24

dönmeye dönmesin

dābbenüñ üzerine dābbe sürilüp girü d. zīr dimişlerdür ol oyunda 040/23

dönmiş dönmüş

söylese bülbüle beñzer bir dişi var ki dür-i hōşābe d. bir duñağı 015/09, 015/10,
015/12

dönmişler dönmüşler

hağ cānibine d. fi-sebīlillāh emriyle 'amel kılup gaza yolına 009/29

dönüp dönüp

fil d. şāh diye kızıl atıñ yanına varur ruñile şāh diyesin 077/06

dördi dördü(sayı)

yetmiş iki milletile yüz yigirmi d. hağ 023/06, 049/14

dördünci dördüncü

oyunda şāh peydağını rābi' şāh def' eylemeye ya'nī şāhuñ d. 040/09, 044/23,
050/03, 050/16, 050/22, 058/21, 062/02

dört dört

te'lif kırk d. risāleyi taşnif eylemişdür eydür kim hīcret-i nebevīnün 013/20,
022/11, 027/08, 027/13, 030/18, 030/26, 031/25, 032/23, 041/05,
049/14, 050/02, 050/05, 050/08, 050/14, 050/15, 050/20, 050/24

döşedi döşedi

hilkatinde fāzıl ol ki d. arz u semā 003/11

döşediler döşediler

üzerinde şatrancıñ nağ'ını d. büzürcmihrlle hind ilçisi leclāc birbirine 037/15,
050/01

döşedüm döşedüm

d. kağıdup leclācı gażabına getürdüm bir kişi gażaba gelse 'ağlı 043/16

döşegin döşegini

şerī'at-ı islām d. yiryüzinde döşeyüp nā-meşrū' 'amel kılan zālīm- 010/10

döşemekte döşemekte

d. 018/25

döşendi döşendi

bünyād itdi 'adlinüñ bisātı berşte d. ve dādınüñ sumātı şemātiyye 052/12

döşenübdür döşenmiş

işbu vecche d. bu bisāt 058/05

döşer döşer

nite kim çerh-i felek her şeb d. naṭ'-ı siyāh 021/15

döşeyelden döşediğinden beri

'adl bisātin yir yüzinde d. 011/11

döşeyip döşeyip

şatranc bisātı d. mührelere kim hākīm nazar kıldı ben senden 043/05

döşeyüp döşeyip

nilgün baħrün üzerinde hikmetile d. muṭabbaḵ ṭur- 001/06, 010/10, 027/17, 055/09

du'ā dua

ne miḳdārı ola didi leclāc d. kılup eyitdi yā mālīk-i 'ālem benüm 049/20

du'ācısı duacısı

kılam zīrā kim ezelden dā'ī d. oldığı sebebden niçe kerre himmetin 014/12

düddan duman

maħdūd ol hāzret-i bī-zelele hāḳan-ı bī-bedele revādur kim bir pāre d. 001/04

duħterān kız çocuklar

ħuster 'āşık-ı d.-ı çemen ya'nī nesīm-i devrān sefābaħş-ı cān ins ü 022/09

dura dursun, kalsın

ħasm-ı sultān māt oluban d. bākī pādişāh 021/18

durdılar durdular

bahādur atlar d. çerinüñ iki ṭarafına iki ruħları ḳondurdılar anda 038/10, 038/12

durduğı durduğı, bulunduğı

şāh bir ev aşığa ine andan şonra ol bir ferzile girü kiş diye d. yirde 071/09, 073/09, 075/08, 080/07, 080/09

durup kalkıp

eyle idem andan öğrenem gerü aña şatam didi bu fikrile şabāh d. şāh 036/09, 037/26, 039/04

durur -dir(bildirme)

server-i āl-i işhāk peygamber d. 011/06, 011/28, 012/22, 041/26, 042/01, 042/13, 042/15, 042/30, 045/18,

049/22, 057/24, 066/31, 071/11, 071/12, 080/11

dururlar dururlar

harbde āheng-i dārbda d. bir bir eksildiği eceli irenlere benzer kim 056/28

durutdı dikti, koydu

kıllup bir naṭ‘ üzerinde d. zihī sulṭān-ı server kim eflāk 001/09

duta tutsun

hātırında d. ve ol ṭāriḳe sürmekligi ‘ādet idine şaṭranc içinde gāyet üstāz 058/24

duṭağı dudağı

söylese bülbüle benzer bir dişi var ki dūr-i hōşābe dönmiş bir d. 015/09

dutar tutar

ḳikmeti çarḫ-ı ‘arūse şeb d. gül-gün fetā 003/19, 038/21

dutdı tuttu

sarāy içini tamām d. şāh ol armağanı gördi ve buyurdı ḫazīneye 034/01, 052/10

dutulmağa yakalanmaya, tutulmaya

bulınsa hemān oynamağa iki ḫāne vardur at d. āsāndur andan şonra 041/15

dutmaya görmek, kabul etmek

maḳbūl d. iy pādīşāh muḫāsiblerün getür ḫisāb itsünler āḫırḳı evde 049/24

dutmışıdı sarmıştı

leşkeri d. ve sarāy içre ulu beglerle ve ‘āḳıl kişilerle ve adlu 033/06

dutulmaḳ yakalanmak, tutulmak

şāh d. mişlidür anla ‘ayān 066/20

dutulmasına yakalanmasına

d. benzer 057/07

dutulsa yakalansa

gāfil olmayasın kaçan ruḫ münḫaşır olsa ya‘nī d. kıymeti anuḫ at olur 041/22

dutuşmışıdı tutuşmuştu

d. 054/10

dü iki

zıkrinde d. ‘ālem bir ḳaṭre mihrün hevāsında iki cihān bir zerre ilāhī 004/13, 008/26, 067/14

dü.-‘ālemün iki dünyanın

d.-‘ālemün aşḫābınun aḫbābınun etbā‘ına ol ev‘ine olsun kim ḳālallahu 009/24

ḫālīḳ-i kevn u mekān ve rāzıḳ-ı ins ü cān u melik-i her d.-cihān ol vāḫid 002/18, 003/04, 008/11

dükelisi hepsi

d. gitdüğinden şonra büzürcmihr geldi gördi ki şāh ol ‘āḳıllarun 035/12

dükendi tükendi

- elvān elvān çiçeklere benzer bir bir d. nebātāt u ezhāruḡ maḡv 057/02
- dünyā dünya**
bī-ķader d. ķatunġa nitekim yok ķadr hīĉ 012/31
sākin-i serā-ı siyādet bedr-i āsitān-ı nübüvvet mihter-i d.-ı āḡiret 007/16
- dünyāvī dünyaya ait**
meşāliḡ düŖse fi'l-cümle d. ġamdan dil-āzād olmayınca ḡürrem u Ŗād 045/02
- dünyevī dünyaya ait**
ta'lim idüp ḡaber virmez ki d. Ŗan'atları tekvīn bilür Ŗaḡa 025/20, 025/21
- dür inci**
ve bürhān-ı taḡt-ı ḡaķīķāt d. ü deryā-ı cūd ve noķta-i dāire-i vücūd Ŗadr-ı 007/08, 007/12, 015/07, 017/28
- dür-fiŖān inci Ŗaĉan**
d.-fiŖān 017/08
- dür-i ḡōŖābe parlak inci**
söylese bülbüle benzer bir diŖi var ki d.-i ḡōŖābe dönmiŖ bir duġaġı 015/09
- dürer inciler**
la'l-i cāmuḡdur leb-ā-leb ĉün Ŗedef iĉre d. 012/08
- dürer-bāriile inci yüklü**
ebyāt-ı eŖ'āriile elfāz-ı d.-bāriile muŖanna' müsecca' Ŗaḡīḡ Ŗarīḡ taŖnīf 017/26
- dürlü türlü**
yedi d. manŖübelerüḡ beyānı iĉindedür ki ser cümlesini imtiḡān 020/12, 022/11, 022/13, 035/09, 058/16, 058/18
- dürmekde yazmakta**
neŖir d. ķademüḡ dōlek ve ṡab'uḡ bābdur ve lafz-ı ma'nā cem' 018/03
- dürüd dua**
Ŗad d. u Ŗalavāt rūḡ-ı pāk-ı aḡmede 009/19, 009/22, 010/15
- dürüp dürüp**
d. ķamer Ŗāḡın māt idüp ve ġāḡ yine ġüneŖ sā'ati maġlūb 057/13
- dürüst doġru**
yir yir sürdi büzürcmihr anı niŖānladı ve bildi Ŗunuḡ gibi laṡīf d. 038/15, 038/20
- düŖe düşün**
oynamasından fāriġ d. üçüncü Ŗarṡ oldur ki ḡıŖm u ġāzab vaķtinde 044/19, 047/01
- düŖeceġin düŖeceġini**
maġlūb d. fikir idüp ġālib olıcaķ ḡaŖmile ķonuŖmaķ ġerek ve daḡı 045/06
- düŖer düŖer**
za'if olıcaķ 'aķlı zihni daḡı za'if naḡīf d. ikinci ḡammāmdan ĉıķarup cerb 043/13
- düŖersem düŖersem**

d. diledüğün nesneyi in'âm ve ihsân kılam diyüp şâh rızâ viricek 055/01
düşesin düşesin, olasin
haşma gâlib d. 'isâ-nefes 072/15
düşmân düşman
mecûsî ve müşrikin cimşidün idrîse imân getürdigine d. olup 026/19, 045/18,
052/03, 066/08
düşmediyse düşmediyse, olmadıysa
ne var söz d. hikmet-âmîz 068/18
düşmek düşmek, gelmek
ve dağı leclâc naklınce şatranc-bâz olmağın haşmı gâlib d. şerâ'îti 044/10, 045/14
düşmen düşman
muqâbil ve mu'arız olaldan d. şâhın mât idüp at ve fil ve rûhın alup 011/16
düşmenile düşman ile
renginden ve şıfatından şordı ilçi leclâc eyitdi iy şehriyâr bu d. 035/03
düşmenün düşmanın
lerden at ve ruğ fil alup d. rûşen günlerin zulumât itdiler 010/11
düşmeye düşmek, gele
oynariken mağlûb d. dördüncü şart odur ki bî-edeb ve tekebbür ve 044/23
düşmiş düşmüş
bâzî kılrken haşma bakmayup gâlib d. iken ma'şuqa ta'lîm idüp ben 048/05
düşse düşse
meşalih d. fi'l-cümle dünyâvî gamdan dil-âzâd olmayınca hürrem u şâd 045/02
düşüp düşüp, olup
d. kara nağ'-ı felek dest kırup kevâkib-i seyyâre mührelerin zeyn ider 057/14,
078/01
düşürüp düşürüp
d. gâh nuşret virüp haşmına gâlib şâdân hürrem itdürür gâh 002/08, 004/01
düşürür düşürür, eder
olan kimse haşmına mağlûb olup gâlib d. bâbü's-sâbi' yetmiş 020/11
düşürürdi düşürürdü, ederdi
'âşıkı mağlûb d. tâ hatta bir gün ol kadar tazarru' temelluk kıldum 048/06
düzdi dizdi
d. andan ötürüdür ki nerd buyurdı erdşîr didiler çünkü erdşîr nerdi 030/01, 038/03
düzdürüp dizdirip
kim kendü râğıb olduğı sebebden d. halvet-i hâşda oynardı 028/12, 032/23
düzedür yapar
gâv-ı bahârden d. 'anber-i sârâ-ı hûb 003/28

düzelüp dizilip

ön şafda alay bağlayup durdılar çünkü şaf d. naṭ' üzre leşker 038/12

düzüp dizip

altmış dört hānelü bisāṭın d. te'lif eyledi cimşid şah yirinde şahı 027/08

e'ādī kafir

şahı ceng itmege kavındura tā ki cimşid harbe ve darba heves idüp e. 027/04, 027/19, 028/04

e'imme-i ehl-i dīn din ehlinin imamları

tecribe olmışdur bābü's-sāmin şatranc oynamak e.-i ehl-i dīn kavliyle 020/14

ebālet ağır olmak

bād kabze-i e. ri'āyetde idi şunūf zuḡfūf tūyūr şaf şaf kanadların 022/25

ebed sonu olmayan zaman

vāhid-i ferd ü e. sulṭān-ı 'ālem lemyezel 003/08

ebedī ebedî

şol şarāb-ı ezeli ki elest güninde içürdün e. esrük itme ilāhī 'āsilere 005/05

ebter kuyruğu kesik

yok gümān ki haşmını e. kıılır 081/15

ebū baba

üzerine şatranc oynamaya zīrā e. bekr-i şavli eydür şahır üzre şatranc 040/04

ebu'l-ferec özel ad

ve kavā'idin bildürür e.-ferec bin el muẓaffer bin sa'id ki leclāc dimegile 039/17

ebvāb kapılar

fātiḥ-i e. ekmel-i aḥbāb eşrefe'l-ḥalk-ı cihān 007/26

ebyāt-ı eş'arun şiirlerin beyitleri

toḡsan biḡ e.-ı eş'arun mü'ellifidur min-ba'd nice bunun emşāli kitābları 013/19, 017/26, 020/25

ebyātın beyitlerini

mütemekkin olup oturmuşidum süleymānnāmenün ekşer cildinün e. 013/23

ecel ecel

darbile irişmege beñzer e. 066/16

eceli eceli

harbde āheng-i darbda dururlar bir bir eksildügi e. irenlere beñzer kim 056/28

ecilden nedenden

e. ceng oyunu içinde māt ve zārile giryān pür-ḡām itdürür 002/10

edeb ar, edep

siz daḡı oynamak e. degildür haşmından dirhem alsa daḡı 'aceb degildür 046/07

edebile edeple

- bilürüz velikin şerh itmezüz diyüp ol melek e. hāmūş olıcağ 025/23
- edebini edebini**
şatranc oynamagun e. ve şerāitın ve ihvānın ve zamānın ve kavā'idin 020/05, 039/15
- efāzil en bilgili**
iy huzāvend-i e. kāsım-ı erzāk-ı halk 012/27
- efendisi efendisi**
e. bir harīfle oynayup otururdu bunu oc kodı ol harīfi 069/05
- efgān bağırıp çağırma**
kıluban zārı e. hasbinallah 006/21
- efhem zeyrek, en anlayışlı**
a'zam a'lem ahkam e. akdem aslem bī-rīyā 008/02
- eflāk felekler**
kılup bir na' üzerinde durutdı zihī sultān-ı server kim e. 001/09, 006/03
- eflāk-ı şatranc satranç felekleri**
niçeme e.-ı şatranc oynaya her rüz u şeb 021/17
- efşah en doğru**
mürsel efzal e. zībā ruḥ u asbah 'aziz 008/07
- efşān saçan**
ruḥı üzre meydān-ı bisāt içre tīg-ı nuşret çeküp kanın e. cismin hāke 011/17
- efzal en faziletli**
fāzıl e. 'āmil a'kal kāmil ekmelehl-i dil 008/01, 008/07, 010/21, 045/18, 049/29
- eger eger**
e. halk-ı evvelin ve āhirin cem' olup etbāk-ı āsumānı evrāk-ı defā- 004/14, 004/17, 017/28, 022/19, 025/15, 026/01, 031/17, 031/21, 034/11, 034/13, 035/04, 037/04, 037/06, 037/19, 037/23, 044/14, 044/25, 046/10, 046/12, 046/13, 046/20, 047/03, 047/04, 047/08, 049/22, 052/06, 052/07, 054/18, 054/23, 063/04, 063/11, 064/04, 069/06, 072/04, 076/02, 076/06, 076/12, 076/15, 076/19, 076/20, 076/25, 077/07, 080/09
- egerçi çünkü**
nebī hazretine şaldılar e. kim ol hazīnede tārīḥ buldılar ol genc ü mālı 024/13, 028/06, 029/22, 046/06, 048/17
- eḥad kişi**
'ulemādan zurefādan bir e. bulunup leclācile bir şatranc oynar ise 031/19
- ehl-i tuḡyān azgınlar ehli**
günahkār e.-i tuḡyān hasbinallah 006/19, 008/01, 009/04, 012/30, 012/34, 020/14, 030/11, 044/21, 045/05,

046/03, 046/22, 056/16, 056/24, 057/27, 058/31, 065/07, 066/34, 067/28, 068/05,
077/11, 079/09

ehlinüñ ehlinin

ķamu Şan‘at e. Őarrāfısın kim ķab‘uñ leķāyif gōstermek iķinde 019/01

ehlu‘llah Allah ehli

ve daķāyık-ı tefhımsüzın Őaķrancuñ ‘ilmine muķķali‘ olasın kim e. anı 020/19

ekābir büyükler

dür kim Şatranc-nāme eger maķlüb veyā ķalibdür ser-cümle e. ü eŐyā 017/28, 031/01

ekābir-i eŐyā Őeylerin uluları

ve delilük meydānında Şeh-süvārsın e.-i eŐyā ķatında raĝbetüñ ‘izzetüñ 018/06

eķāyil akıllılar

ķarfā ve‘Ő-Ői‘r-i e. muŐanna‘ müsecca‘ menŐür u manżüm yādigāruñ var 018/10

ekber en büyük

e. kim bir Őafķa-i devāir perĝār üzre mihr ü ķameri Şekl ya‘nı 002/01

ekinci ekinci

Şonra ki đehķāk devri ki yetişdi ol ķirā‘at iden e. bulduĝı 028/13

ekmel en olgun

fāzıl efzal ‘āmil a‘ķal kāmil e. ehl-i dil 008/01, 012/01, 051/23

ekmel-i aķbāb dostların en olgunları

ebvāb e.-i aķbāb eşrefe‘l-ķalk-ı cihān 007/26, 013/03, 018/08, 027/12, 030/09,
043/02

ekmelüñ en olgunun

ķaķan-ı e. dest-i ķuvvet-i ķudretinde idi dilese merkeb-i bād üzerine 022/15

ekşer çoĝunluĝu

mütemekkin olup oturmıŐıdum süleymānnāmenüñ e. cildinüñ ebyātın 013/23,
040/07, 040/08, 056/15, 079/06

nite e.-i ķalkuñ dilinde budur kim Őaķrancı leclāc te‘lif itdi ve nerdi 021/23

eksildügi eksildiĝi

ķarbde āheng-i đarbda dururlar bir bir e. eceli irenlere beñzer kim 056/28

eksüksüz eksiksiz

bir e. viribiyelüm ve eger irān ‘āķılları bu nesneyi bilmeyecek 037/06

el el

e. urup alup getüre āheride getüre zāyi‘ ķılıp yitüre 002/17, 009/28, 028/16, 039/17

e.-aķmeru ĝālibun ve‘l-lu‘bu leh 071/01, 072/01, 073/01, 074/01, 080/01, 081/01,
082/01

e.-esvedu ĝālibun ve‘l-lu‘bu leh 075/01, 076/01, 079/01

e.-faşlü‘l-evvel 021/19

ħasımı mağlûb idiser e.-ħak begüm 080/14

zılu'llahi fi'l- arzın e.-mü'eyyedü bi'n-naşrı ve't-temkinü'l-muzafferün 021/04

elbetde elbette

e. 076/24

elde elde

nergesün müjgân-ı hindü e. tıtar âyine 016/16

ele ele

aylak nesne virmeye tâ virecek artuğ e. girecegi muħakkağ olmayınca ve 039/25,
041/10

elem elem

dil-i ğamgîn çeşm-i nemgîn ya'nî dil-perişânlık deminde e. ğam 044/16

muttaşif olan kimseler iħtilâtdan e.-bazisinden derd-i ğâm ħâşıl olur 044/27

elemle elemle

e. andan sultân aħmed câmesin tağyîr şüret-i tebdil kılup hem 054/08

elest yaratılış günü

şol şarâb-ı ezeli ki e. güninde içürdün ebedi esrük itme ilâhî 'âsilere 005/05

eletti gönderdi

şenâ'atdür menfa'ati ğam u melâlet aşşısı e. ve melâmet olmağdur pes 045/17

elf bin

şad hezâr e.-i taħiyyât ola menden serverâ 009/16

elfâz sözler

yâ e. olmadıysa 'ibret-engiz 068/19

e.-ı şîrin birle 017/20, 017/26, 018/02, 068/15

elfâzına sözlerine

'ibâretün vardır ħaşşa kim bunun emşâlince resâil e. ekmel-i kâmil 018/08

elhân sesler, nağmeler

zâkir anuğ zikri birle bülbülân e. ider 004/03

eli eli

e. bağlanmış gibi 'âciz ħalur pes her kim ki bu ta'biyeyi 'âdet idine 062/08

elimden elimden

gelüp benümle devlet şınaşup beni ütdi e. la'lin ħadeħüm alup gitdi 056/01

elin elini

a'zam âfatdandır daħı fetħ e. ferzân tarafından müteveffâ ola ya'nî ferzî 040/06

elinden elinden

idüp cimşidün salţanatın aldı cimşid deħħak e. ħaçup yüz yıl tağ 026/11, 029/18,
054/07

eline eline

barmağında musā ‘aşāsın e. alup ins ü cān kavmin fermānına getürmişidi 023/21,
033/02, 051/14, 056/04

elkāb unvanlar

şūret-i e.-ı ezel naqş-ı nigīnünj mühr-i zer 012/24

elmāsdan elmastan

‘anberden ‘ūddan yāqūtdan e. ve hindī kılıçlardan ve harīrlerden 033/18

eltāfi en latif

tir itseler bir demde itdügünj e. ve in ‘āmuñ yüz biñde birinünj hesabını 004/15

elümden elimden

e. la ‘lin 055/08, 055/19

elünjden elinden

sözinden şāh kıatı şād oldı eyitdi ki hem bu nesne senünj e. 035/18

elvān renkler, çeşitler

e. e. çiçeklere beñzer bir bir dükendi nebātāt u ezhāruñ mañv 057/02

emānetdür emanetdir

kāmil māhir ‘ākil ve kādīr olmasa ol san ‘at aña e. işlemedi aña 045/16

emīn emniyet sahibi

şālišā zi-nūreyñ-i ‘oşmāñ kātīb-i vañy-i e. 009/09, 023/17, 051/25, 061/11

emīnünj eminin

çār e. çār rükni tutdı heft iklīm-hā 009/06

emīr emir

ve e. ola fi’l-cümle şol kimesne kim yā ma ‘rifet-i kemāle yā 046/16, 066/21,
078/02

emīr -i zamāñ zamanın sultanı

oynamağ dileyicek sultāñ aħmed eyitdi ki pādīşāh iy e.-i zamāñ ben 054/15

emlah en güzel

nuṭkı şīrīñ la ‘li e. hemçü hūsrev pādīşāh 008/08, 032/16, 067/34

emmāre emredici

nefs-i e. durur leclācı bil 057/24, 066/31

emr emir

mühendislere e. itdi şan ‘atile o mermeri kıopardılar bir kefenk açıldı 024/05,
029/11, 049/28

kābe kıavseyn ile yāsīñ e.-i mihrābuñdadur 016/09

emrile emir ile

kāfi nūnuñ e. icād idüp ol ‘ālemi 003/12

emrine emrine

cevāb virecek sözüni müvecceh görüp hükmine maḥkūm e. me'mūr 019/12,
023/09, 025/05

emriyle emriyle

ḥaḫ cānibine dönmişler fi-sebīlillāh e. 'amel kılup ğaza yolına 009/29, 024/12,
026/03

emsāli benzeri

ṭoḫsan biñ ebyāt-ı eṣ'aruñ mü'ellifdur min-ba'd nice bunuñ e. kitābları 013/19
emsālince benzer

'ibāretün vardır ḥaṣṣa kim bunuñ e. resāil elfāzına ekmel-i kāmīl 018/08
emsālinde benzeri

bunuñ e. bir ḥikāyet var ol zamān ki timurlenk sultān aḥmed 054/02

en'ām nimetler

āmīr aḥkām ma'den-i e. menba'-i luṭf u 'aṭā 007/27

enbiyā peygamberler

bīniş-i farīḳeyn server-i e. ḳāfile-sālār-ı kevāfil-i evliyā sultān-taḫt-ı 007/06,
007/17, 008/10

enbiyānuñ peygamberlerin

e. faḫrisin ki ḥaḳḳıñdır ḥaḫ senün 008/13

enbūhlıgın çokluğunu

ve ḫıdmetün e. ḳalem taḫrīr eyleyemez ḫazīnesi ābādān ve sipāhisi 052/17

encüm yıldızlar

server-i e. ḳamer kim bedr olur aydan aya 003/17

encümī yıldızlar gibi

kim māhitāb-ı şāhın e. piyādelerin gāh meḡārib gūşesinde 002/02

enfün burnun

e. ol engüşt-i aḥmed ḳaşlaruñ ṣaḳḳa'l-ḳamer 016/08

engüşt-i aḥmed Hz. Muhammed parmağı

enfün ol e.-i aḥmed ḳaşlaruñ ṣaḳḳa'l-ḳamer 016/08

envā çeşitler

kim bahārī faşılta zeyn alup nebāt-ı naḳşile mühreleri e. e. 057/01

enver parlak

burka'yı götür cemālünden cihānı e. it 016/18

enveri parlağı

şu'le-i e. pinhān ider ḥallāḳ-ı 'ālem rezzāḳ-ı benī-ādem oldur kim çarı 002/04

enverī parlak

devrānlar geçmiştir kim bu āfitāb-ı e. şāhın ve māhitāb-ı 002/11

erdāi zarar gelecek yer

- getüre ruhiçün e. ya 'nī zarar gelecek yiri kendünün ikinci hānesidür 041/11
- erdşir özel ad**
düzdi andan ötürüdür ki nerd buyurdı e. didiler çünkü e. nerdi 030/01
- erdişir özel ad**
māl-ı genc dağı telef itdiler 'ākıbet E. bāpük ki 'acem diyārında bir 029/19, 029/24
- erkān reisler**
e. arasında gāyet ma'yūbdurur zīrā ki her şan 'atuş şāhibi katında 045/15
- erkān-ı çār dört esas**
bu toğuz çarğ u felek yidi necim e.-ı çār 003/14
- erkanı esasları**
geldi ulularuñ āyini ve e. ne ise yirine getürdiler şāh çok gevherlere 033/14
- erligi erkekliğı**
şākirdile idrīs şāh nazārında şatrancı kim rāst oynadı cimşidüñ e. 027/18
- ervāh ruhlar**
ve ne hōz insān u e. u melekde bir kimsenüñ tākati yoğdur kim 002/14, 008/28
- erzāk rızklar**
iy huzāvend-i efāzil kāsım-ı e.-ı hālğ 012/27
- erzān ucuz**
sikender-i zamān 'aşrında dile feşāhat-i 'ibārāt e. kıldı kim efzal 010/21
- eşah en doğru**
şarğ-ı leclāc durur hāzer kıla rivāyet-i e. budur kim ol zamān ki leclāc 042/30, 059/12
- esb at**
üzerine e.-süvār fil-süvār 'asker çeküp ve yinçeri piyādelerin sürüp 011/14, 027/10
- esbābıyla sebebiyle**
genc-hāne-i cimşid şāh cemī' māl e. pinhān eyledi ki bu şatranca 028/14
- esenlik iyilik**
yā eyyühā ellezīne āmenüvā şallü ā'leyhi ve sellimu teslīmā e. anuñ 009/26
- eşer eser**
'ibret al kim ire senden saña e. 065/11, 065/27
kazanur rūhı e.-i lütfünile hilm u vağar 012/06
- esir esir**
zencirine e. cān murgını çeşm-i şehläsı şehbāzına naħcır idüp gāhi nāz-ı 047/27
- esrār sırlar**
hāzin-i e.-ı vağy ol pāk-i zātı ve'd-đuhā 008/12
- esrārı sırları**
saña toğsan biñ vü e. oldı hağdan çün naşib 009/01, 065/24

esrük sarhoş

şol şarāb-ı ezeli ki elest güninde içürdüñ ebedi e. itme ilāhī ‘āsilere 005/05

esvede siyah

e. ğālib durur aḥmer tamām 071/12, 080/12

esvededür siyahadır

e. ğālib aḥmer didiler 082/09

eş‘arile şirrlerle

ebyāt-ı e. elfāz-ı dürer-bārile muşanna‘ müsecca‘ şaḥiḥ şarīḥ taşnīf 017/26, 020/26

eş‘aruñ şiiirlerin

toḡsan biñ ebyāt-ı e. mü’ellifidur min-ba‘d nice bunun emşāli kitābları 013/19

eşrefe’l -ḥalk-ı cihān dünya halkının en şereflişi

fātiḥ-i ebvāb ekmel-i aḥbāb e.-ḥalk-ı cihān 007/26

eşyā şeyler

ḳādir-i ḳudret-nümā vü mübdi‘ e. kibriyā 003/05, 017/28, 018/06

eşyādur şeylerdir

vāḥid ol ki birliğine cümle e. güvā 004/06

etā kavak ağacı

lāfetā ḥaḳḳında dinüp nāzil oldı hel e. 009/12

etbā‘ına sözüne uyanlar

dü-‘ālemünj aḥḥābınunj aḥbābınunj e. ol ev‘ine olsun kim ḳālallahu 009/24

eṭbāḳ-ı āsumānı göğün katları

eger ḥalk-ı evvelīn ve āḥirīn cem‘ olup e.-ı āsumānı evrāḳ-ı defā- 004/14

eṭrāf-ı ‘ālemi alemin taraflarını

temkīn urup āheste e.-ı ‘ālemi seyrān iderdi ki ḳālallahu te‘ālā tecri bi- 022/17

eṭvāf tavaf

ol cihetden dergehünj ider e. ehl-i hüner 012/34

ev ev

e. olar on altı biñ üç yüz seksen dört ulu şehir tolusı buğday olur çün 050/24,
071/09, 075/06

ev‘ine yakınlarına

dü-‘ālemünj aḥḥābınunj aḥbābınunj etbā‘ına ol e. olsun kim ḳālallahu 009/24

evde evde(satranç tahtasındaki hane)

e. ne gelürse zāviyede de ol gelür atdan ve ruḥdan birisi bu didüğümüz 041/20,
049/24, 050/01, 050/02, 050/03, 050/05, 050/06, 050/08, 050/14,
050/19

evdekin evdekini

e. muzā‘af 050/17

evden evden

şonra şāh kākduđı e. ruħile kiş diye aylak vire andan şonra şāhuñ 081/06

eve eve

sürilür ve şāh ferzine ne vechile yürür ve at ve fil ve ruħ kankı e. oynar 034/09, 049/12, 049/14, 050/22

evet evet

e. 072/05

evi evi

e. 041/04, 042/01

evinde evinde

sürüp şems-i şāhı ufķ e. şāhımāt idüp şeb-i tārık içre 002/03, 049/11, 053/03, 073/10, 074/10, 075/08, 076/23

evinden evinden

şāh kara fil e. kiş diye kara filile alıcaķ kızıl ferzāniyle kiş didi 071/05, 072/06, 075/10, 077/07, 080/04

evine evine

māl dile iklīm dile vireyim yoksa anuñ āhırķa e. degin hisābile irişen 049/18, 070/01, 076/15, 076/19, 081/05, 081/08, 082/06

evini evini

e. 036/12

evinün evinin

şatranc oynayıcı kimesne lāzımdur e. evvelinde ortasında āhirinde fikri 039/20, 041/01

evkāt vakitler

şatranc-bāz-ı kāmil kim gönlinde hıfz idüp öğrendiyse ekşer e. hāşmını 079/06

evlād-ı ādem Hz. Adem çocukları

seyyid e.-ı ādem müctebā vü muķtedā 007/20

evlādından çocuklarından

cihād itmekičün gāzā atlarına binmişlerdür her birisi ķābil e. 010/01

evlādi çocukları

āli vü e. vü aħbābiçün 006/08

evlāduña çocuklarına

ālünje e. aşhābuña aħbābuña 009/15

evlādur daha uygundur

itmemek e. egerçi şabr u taħammüle mecāl yokdur 048/17

evlerde evlerde

e. bulınsa şatranc oynayan kimse ol dābbeyi evlerden gidermeyince 041/21

evlerden evlerden

evlerde bulınsa şaṭranc oynayan kimse ol dābbeyi e. gidermeyince 041/21

evlerin evlerin

ve e. bilmediler ‘āciz olup perīṣān gönülle şāh atından gitdiler 035/11

evlerini evlerini

e. tamām mülāḥaza ıldı her birini naṭ‘uḅ neresinde omak gerek ve 036/04

evlerinüḅ evlerinin

zīrā şāḫibinüḅ fil ol ḫāneye nāzırdur ve daḫı atıḫün şaṭranc e. erdā-i 041/12

evliyā veliler

bīniş-i farıḫeyn server-i enbiyā āfile-sālār-ı kevāfil-i e. sultān-taḫt-ı 007/06

evrāk –ı defātir defterlerin sayfaları

eger ḫalk-ı evvelin ve āḫirin cem‘ olup eṭbāk-ı āsumānı e.-ı defā- 004/14

evşāfi vasıfları

ma‘rūfdur şaṭranc-bāzile meşhūrdur nitekim e. zıkr oldu şaṭranc- 039/18

evvel önce

e. āḫir ezel-i pinḫān u zāḫir reh-nümā 003/07, 004/19, 019/20, 035/09, 036/08, 036/13, 038/01, 038/13, 042/05,

042/20, 043/08, 043/11, 044/12, 044/13, 046/10, 046/20, 049/10, 050/01, 069/02, 071/04, 072/06, 073/04, 074/03, 075/04, 076/15, 077/07, 080/04, 081/03

evvelden önceden

büzürmihrüḅ işine ol oyun e. bilür bilmedi ki kendüden öğrendi 038/23

evveli öncesi

e. bu bekr-i şiddik olur ol dindār pīr 009/07

evvelin öncekiler

eger ḫalk-ı e. ve āḫirin cem‘ olup eṭbāk-ı āsumānı evrāk-ı defā- 004/14

evvelinde öncesinde

şatranc oynayıcı kimesne lāzımdur evinüḅ e. ortasında āḫirinde fikri 039/20

evvelki önceki

e. faşl ḫükemā avlince ‘ualā naqlince şatrancuḅ mü’ellifi naṭ‘ınuḅ 021/20, 032/27, 058/18, 059/02

ey ey(ünlem)

ḫak ḫaıyḫün şefatüḅden itme maḫrüm e. resül 009/17, 013/09

eyde söylesin

tā ki şatrancı mü’ellif kimdür e. kām-kār 023/15

eydi söyleyiver

iḫün ne didi ve saḅa ne işmarladı bize e. vir işidelüm didi leclāc eyitdi 036/21

eydüp söyleyip

rāstın e. itmemişdür kızb tarḥ 059/10

eydür söyler

te'lif kırk dört risāleyi taşnīf eylemişdür e. kim hīcret-i nebevīnün 013/20, 025/16, 026/03, 035/20, 039/19, 040/04, 047/19, 052/01

eydürler söylerler

tuhfe getürdi e. ki timurlenk māt olıcağ ğāyetde ğam-gīn gözleri 055/14, 058/25

eyerlü eyerli(hayvan sırtlığı)

ve bir kur e. ḥāş at büzürcmihre virdi ve çok āferīn kıldı çünki 039/03

eyit söyle

ol tāc u taḥt issi şāhuḥ önüne ilet e. ki ne kadar dānişmendlerün 037/01

eyitdi söyledi

dile gelüp e. yā monıla firdevsī pādīşāh ḥāzreti şaṭranc oynamağa ğāyet 017/21, 023/25, 025/05, 033/08, 034/05, 035/03, 035/05, 035/15, 035/18, 036/06, 036/11, 036/19, 036/21, 037/17, 037/25, 037/28, 038/18, 043/10, 049/03, 049/10, 049/15, 049/20, 054/13, 054/15, 054/22, 055/02, 055/07, 055/15, 055/21, 056/07

eyitdim söyledim

şehd-i nebāte benzer diyüp ta'rif idicek şehd-i şekker kim yidi e. ki 019/04

eyitdüm söyledim

kemālin müşāhede kı lup e. ki fetebārekeā'llahü aḥsenü'l-ḥālīkīn ol 014/24

eyitti söyledi

anı bilürem diyü cevāb virdi yine ḥāzreti süleymān su'al idüp e. ki 025/14

eyle eyle

ümmetün firdevsīye firdevsi cennet e. cā 009/18, 017/23, 028/23, 029/02, 030/23, 031/10, 036/09, 037/25, 045/10,

046/01, 065/14, 065/31, 067/18, 067/32, 072/13, 077/11

eyledi eyledi

bī-şāye'hi ve 'illet kār-gāh-ı nā-büddan bunca 'ilmi ibdā' e. ve şenā'-ı 001/02, 001/05, 010/14, 025/24, 026/08, 026/12, 027/08, 027/16, 028/03, 028/10, 028/14, 028/23, 029/15, 029/16, 029/21, 030/05, 031/15, 034/05, 036/03, 049/28, 051/04, 051/07, 053/03

eylediler eylediler

kimdür beyān idelüm nite ḥükemā-i mutekāddimīn bunda ihtilāf e. 021/22, 035/10, 038/06

eyledüm eyledim

yoğıdığın 'arz e. fetellebbesem şenāḥiken mücebince tebessüm kı lup 017/19, 019/20, 020/25, 020/26, 036/11, 068/10

eyledün eyledin

tamām e. yidi biñ beyt üzerine kim āhir ılup söyledün söz 018/24, 049/04

eyledür yaptırır

üsrev ol kim e. zenbūrına ırın ü ehd 003/32

eylegil eyle

mamūd e. 005/10, 067/03, 067/04, 070/11

eylemekde eylemekte

e. ātırıu 018/04

eylemeye eylemeye

oyunda āh peydaını rābi‘ āh def‘ e. ya‘nī āhu dōrdüncü 040/09, 040/16, 042/18

eylemişdür eylemiştir

te‘lif kır dōrt risāleyi tanif e. eydür kim hīcret-i nebevīnū 013/20

eyler eder

altıncı bāb ta‘biyeler beyān e. dürlü dürlü sürileri var anı beyān ider 058/16

eylese yapsa

atlu ve üstāzāndur eger bir kimse arīfile oynasa ve da‘vī öyle e. ki 064/04

eylesen yapsan

e. aranc-bāz olmalıa dil-ber heves 060/10, 062/13, 063/11, 067/29

eylesin eylesin

e. aranc na‘ı yir yüzine benzer mühreleri ādemī-zād eklidür kim 056/26

eyleye eylesin

filiden kef ‘anū‘r-rudan ya‘nī ruı açmazdan azer e. filin alaya 040/02, 040/03, 040/17, 040/18, 040/20, 042/17, 059/05

eyleyemez eyleyemez

ve ıdmetū enbūhlıın alem tarīr e. azīnesi ābādān ve sipāhīsi 052/17

eyleyen eyleyen

mūm-ı āhen e. dāvūd için 005/24

eyleyüp eyleyip, edip

tedbīrine badırup ısmını ālīb e. ol āh gümrah olduı 002/09, 048/21

eyliyicek eyleyince

e. ‘acem begleri ükemā ve ‘ualā ‘acem üstādları mecmū‘ı far 030/03

eyüsin iyisini

af balayup ceng itmek arīqidür eger bunun e. bilicek oynarlarsa 035/04

eyyām -ı āhir-zamān-ı devr-i amer ay zamanının son günleri

ol aneme mala‘ oldum ki bu e.-ı āhir-zamān-ı devr-i amerde ol 015/21, 030/13

eyyāmında günlerinde

e. 044/17

eyyūbiçün Hz. Eyyub için

hōd şālih ḥazret-i e. 005/18

ez Farsça ayrılma hali

‘uzletde künc-i ḥalvetde ol dil-ārām ile ārām idüp oturdum ba’d e.-ta ‘ām 017/03

ezber ezber

kim ki şatranc oynasa e. kıllur 081/13

ezel başlangıcı olmayan

ḥil‘atūḡ ḥayyāṭ-ı e. ki ḳaddüḡe biçdi e. 008/19, 012/24

ezel-i pinhān gizli ezal

evvel āḥir e.-i pinhān u zāhir reh-nümā 003/07

ezelden ezelden

ḳılam zīrā kim e. dā‘ī du‘ācısı oldıḡı sebebden niçe kerre himmetin 014/12

ezelī ezeli

şol şarāb-ı e. ki elest güninde içürdüḡ ebedī esrük itme ilāhī ‘āsilere 005/05

ezhāruḡ çiçeklerin

elvān elvān çiçeklere beḡzer bir bir dükendi nebātāt u e. maḡv 057/02

fā‘il yapan, eden

f. ü muḡtār u ḥālīḳ cā‘il-i her dü-cihān 003/04

fā‘idesi faydası

bāz olmaḳlıḡuḡ f. fevā‘idi cihān içindeki cihāndur ekşer şatranca ṭālib 056/15

fāḡir onurlu

melik sencer ḡālib gelüp melik ḡasana teşrīf-i f. ve hil‘at-ı bāhir buyurdı 078/05

fāḡir övünme

eyliyicek ‘acem begleri ḡükemā ve ‘uḡalā ‘acem üstādları mecmū‘ı f. 030/03

fāḡrisin onurusun, övüncüsün

enbiyānuḡ f. ki ḡaḡḳıḡadır ḡaḡ senüḡ 008/13

fāīḳ üstün

ḳāsımī kim aldı ḳısmet ḳand ü f. buriyā 003/33

fāḡir fakir

iderken bu kemīne f. ‘ışḳına üftād ve ḡaḡir bu dil-i mecnūnı leylā şaḡı 047/26

fāḡirden fakirden

bileye ammā ki ḡaḡir u f. dirhem almaḡ cā‘iz degül egerçi ki dirhem 046/06

fāriḡ uzak

ve ḡarbdan f. olurdu pes idrīs nebī ‘aleyhi’s-selām diledi ki cimşid 027/03, 044/19

fāriḡu‘l -ḳalbiken gönülden ayrıyken

oynamaya illā f.-ḳalbiken ḳālil-şuḡliken ta‘āmdan ve şarābdan 039/22şatranc

fāriḡeyn seçilenler

biniş-i f. server-i enbiyā kâfile-sâlar-ı kevâfil-i evliyâ sultân-taht-ı 007/06
fark fark, ayırt
neydügin varısa süleymân f. ider diyüp keykubâd şâh emriyle 024/12, 027/15
fark-ı semekde balık farkı
kim oynar ne tāk-ı felekde ne rüy-ı zemîn f.-ı semekde 002/13
farsiden Farsça'dan
mergüb maqâle-i lisân-ı 'arabiden zübân-ı f. türkîye tercüme 013/15
fârûk-ı 'âdil doğruyu ayırdeden adaletli
şâniyâ f.-ı 'âdil şeh 'ömer kân-ı şehâ 009/08
farz yapılması lazım gelen
bu hıızmet kendüme vacıblığını f. bilüp ammâ kim hâzretine lâyıķ 017/17
faşılada dönemde, zamanda
kim bahârî f. zeyn alup nebât-ı naķşile mühreleri envâ' envâ' 057/01
faşl bölüm
hânesine müşt Emil sekiz f. üzre müncemil menşür manzûm aşah kavli 019/18,
020/22, 020/23, 021/20
faşlı bölümü
ve altmış dört hânenünj bâb-ı f. bilinmezse hindistân şâhına nüşirrevân u 031/25
fâtiḥ-i ebvâb kapıların fatihi, Allah
f.-i ebvâb ekmel-i aḥbâb eşrefe'l-ḥalk-ı cihân 007/26
fâyık üstün
f. 019/03
fâzıl faziletli
ḥilḳatinde f. ol ki döşedi arz u semâ 003/11, 008/01, 010/20, 027/11, 029/21, 031/23,
054/14, 068/05, 078/03
fâzıllara faziletliilere
f. 018/14
fâzıllardan faziletliilerden
üstâd-ı kâmillerden şaṭranc-bâz-ı f. kimse beni şehmât itmedi bu 055/17
fâzılları faziletliileri
f. ıldırım ḥan memleketinünj kâmilleri cihân içinde kim maqâle 018/20
fâzıl-ı 'inâyet yardım fazileti
tevḥîd-i milkine mâlik ve tefrîd-i silkine sâlik idüp f.-ı 'inâyet 004/21, 013/06,
014/17
felege göge
ân ḳahr-ı bî-ḥad f. benzer devlet-i nâ-gâh gibi irişüp fi'l-cümle 'ilmüm 015/19
felek gök

kamerī pādişāhın şatranc-bāz-ı f. şubḥ şām bī-ārām kılup 002/12, 003/14, 012/03, 021/15, 022/21, 057/04, 057/14, 067/25

iy şehenşāh-ı f.-kadr ü melek-şüret melik 011/22

felekde gökte

kim oynar ne tāk-ı f. ne rüy-ı zemīn fark-ı semekde 002/13, 023/11

fen ilim

bin bürehmen idi hüner-mend ehl-i f. nīk-rāy şāf-şiken kal‘a-küşāy tīg- 030/11, 070/07

fende ilimde

şatranc-bāzlıkda yedi ola ya‘nī kim bu f. māhir ola gerekdür kim 052/05, 068/02

fenn-i şad-hezār yüz bin ilim

feth olubdur saña bir dem içre f.-i şad-hezār 008/21

fenne ilime

f. 031/02

fenninde ilminde

toldı melül oldı emīr ḥasan ki ḥaşlarından idi bu şatranc f. māhir 078/02

fennümde ilmimde

f. māhir fāzıl u ‘ākılam diyicek timurlenk ortaya şatranc getürüp 054/14

fer‘in gerçeğin neticesini

yoğıdı pes süleymān ta‘accüb kılup şatrancuñ mührelerin görüp aşlın f. 023/24

ferah sevinç

dergehün içre f. şādī ve iqbāl oldı rām 012/25

ferāmüş unutmama

itdi ḥalk anı f. ol zamān şöyle ki var 029/04

ferd tek

şükr-i nā-ma‘dūd o şāha f. ü vāhid ol ḥüdā 003/03, 003/08

feresiyye at

budurur manşübe-i f. pes 072/12

feresiyyedür attır

bu manşübe mansübe-i f. ya‘nī kızıl atla kara şāh kendü ruḥı 072/02, 073/02

feresiyyenün atın

bu daḥı f. manşübıdur 073/12

fermānına emrine

barmağında musā‘aşāsın eline alup ins ü cān kavmin f. getürmişidi 023/21

fermānındaydı emrindeydi

bir gün süleymān peygāberün kim dīv peri ḥükm-i f. ve 021/25

fermāniçün ferman için

- ol ḥalilün kılduğı f. 005/16
- ferr- i ādem Hz. Adem aydınlığı**
ism-i ā'zam f.-i ādem 'ayn-ı 'ālem müctebā 007/25
- ferrāş-ı çarḥ göğün döşeyicisi**
nitekim çetr-i hümāyün tuta bu f.-ı çarḥ 013/07
- ferrin kaçtığını**
devletimün ruḥı f. görücek seni māt idüp ruḥuñ alam cānuña 053/11
- feryād feryat**
yir yirin baş götürmişdi her vilāyetden f. çike gelürdi cimşid 026/20
- ferz vezir piyonu**
bār-ı ḥöd fil kâ'imesin ḥıfz eyleye fil kâ'ime kendü f. fildür dağı şahr 040/03,
040/11, 076/06, 076/12, 076/13, 076/16, 076/20, 076/23, 077/03,
077/07
- ferzān vezir piyonu**
a'zam āfatdandur dağı fetḥ elin f. tarafından müteveffā ola ya'nī ferzī 040/06
- ferzāne vezir piyonu**
ya'nī andan ğayrıdan oyun açmak mümkün olmaya dağı ferzin şāliş f. 040/14
- ferzāniyle vezir piyonu**
şāh kara fil evinden kiş diye kara filile alıcağ kızıl f. kiş didi 071/05
- ferzāniyye vezir piyonu**
bu manşübeye manşübe-i melik sencerdür bir adı f. dirler ya'nī 071/02, 074/12
- ferzāniyyedür vezir piyonudur**
bu manşübe manşübe-i f. ya'nī kara ferzile şāh dir māt ider 074/02
- ferzī vezir**
a'zam āfatdandur dağı fetḥ elin ferzān tarafından müteveffā ola ya'nī f. 040/06
- ferzi vezir piyonunu**
kızıl peydāk ardındağı kızıl atile f. önindeki kara peydākı ala kiş diye 073/08,
076/05, 076/06, 077/04, 080/04
- ferzidurur vezir piyonudur**
bir atuñ kıymeti ḥaşmuñ ruḥıyla f. zīrā kim bir at ḥaşmuñ ferziyle 042/09
- ferzile vezir piyonu ile**
şāh bir ev aşāğa ine andan şonra ol bir f. girü kiş diye durduğı yirde 071/09, 074/02,
074/08, 074/10, 076/10, 077/03, 079/02, 079/04
- ferzīn vezir piyonu**
veziri yirinde f. fil menkelūs-süvār pehlevānlarında fil sām-süvār- 027/09, 063/06,
072/09, 079/08
- ferzin vezir piyonunun**

ya'nī andan ğayrıdan oyun açmak mümkün olmaya daħı f. şālīş ferzāne 040/14, 041/25

ferzīndür vezir piyonudur

şāhı şāh f. a'zam vezir 066/03, 079/02

ferzine vezir piyonuna

sürilür ve şāh f. ne vechile yürür ve at ve fil ve ruħ kankı eve oynar 034/09

ferzini vezir piyonunu

ve daħı at ve fil f. ruħ cem' olmasından hāzer kıla ya'ñī kim atuñ 044/01, 075/04

ferzīnile vezir piyonu ile

kıızıl f. kara şāhı 071/03

ferzinle vezir piyonu ile

kara şāh yanında kiş diyüp kara fili aylak virdükden sonra kara f. 071/07, 080/06

ferzīnle vezir piyonu ile

ferzinle ruħı aylak buldı alsa gerek f. ruħı aldukdan sonra 080/06

ferziyle vezir piyonu ile

bir atuñ kıymeti haşmuñ ruħıyla ferzidurur zīrā kim bir at haşmuñ f. 042/09

ferzūñ vezir piyonunun

ya'nī f. üçünci hānesine yā fil kā'imūñ üçünci hānesine iletmeği te'hīr 040/15

feşāhat güzel söz söyleme

ol server-i gül-endām tūti-i şekker-fişān gibi dile gelüp f. ve belāgat 017/04, 018/02

feşāhat-i 'ibārāt güzel söz söyleme

sikender-i zamān 'aşrında dile f.-i 'ibārāt erzāni kıldı kim efzal 010/21

feşāhatde güzel söz söylemede

ğilmān ve lūtf-i f. maħsūd-ı saħbān idi zülfinūñ her tārı revnāk-ı 015/25

fetā delikanlı

ħikmeti çarħ-ı 'arūse şeb dutar gül-gūn f. 003/19

feth açılmak

f. olubdur saña bir dem içre fenn-i şad-hezār 008/21, 012/17, 040/06

fettānımız fettanımız(fenalık yapan)

iy ğamzesi cānum alan f. 062/11

fevā'idi faydaları

bāz olmaħlığuñ fā'idesi f. cihān içindeki cihāndur ekşer şaτραnca tālib 056/15

fevāidin faydalarını

itmekligile f. 020/16

fevķ üst

f. ü taħt u sağ u şol u pīş ü pes zāhir kılup 003/24

fevr hemen

şādān pes iskender aña ilçı şaldı ve kendünün tã'atine oğudı ve f. 052/18
fevr-i hışm-nāk birden öfkelenmek
kendüsi manşūr ve 'adūsı maqhūr idi f.-i hışm-nāk çoklığını dil takrır 052/16
feyz-i nevālün den bağışının bereketiden
irişür f.-i nevālünden kuru nāye şeker 012/02
feyzün bereketin, bolluğun
kayim f. bārān-ı dāim rahmetün in 'ām-ı şāmil kudretün āşār-ı kāmil 004/11
fezāilile faziletlerle
zīver-i f. mütehallā ve tezhīb-i ahlāk birle meşhur-ı āfāk olmuşiken 048/11
fezāiliyle faziletleriyle
f. 048/02
fi'li işi
f. birle hāline şākir gerek 067/06
fi'l-cümle hepsi
ve kabus-nāmeden ve ğarāibü'l-mevcūdāt kitabından ve ihvān-ı şafādan f.- 019/15,
021/04
fi'l-arzın dünya içinde
f.-arzın sultān-ı arzū'ş-şark ve'l-ġarb sultān bin sultān sultān bāyezīd 011/03
ān kahr-ı bī-hād felege benzer devlet-i nā-ġāh gibi irişüp f.-cümle 'ilmüm 015/19,
017/02, 022/23, 025/25, 045/02, 046/16
fi'l-meşel örnekte
bu ceseddür f.-meşel milk-i cihān 057/20, 066/27
fikir fikir
çoğıdı bu fikrile 'aql-ı ğavvāşın f. deryāsına şalup fikre varup hayretde 014/21,
040/20, 045/06
fikirden fikirden
'ādil bu sözi kim işitdi bu f. gönli korchdı ol zamānuñ muhāsibleri 050/31
fikr fikir
f. deryāsına şalup me'ānī cevherlerin gönline getürüp şatrancuñ 027/07, 031/06,
031/07, 034/11, 035/06, 035/09, 035/15, 036/03, 036/11,
044/21, 045/05, 050/28
fikre fikre
çoğıdı bu fikrile 'aql-ı ğavvāşın fikir deryāsına şalup f. varup hayretde 014/21
fikri fikri
şatranc oynayıcı kimesne lāzımdur evinün evvelinde ortasında āhırinde f. 039/20,
045/01, 051/19
fikrile fikir ile

çoğıdı bu f. ‘aql-ı gavvāşın fikir deryāsına şalup fikre varup hayretde 014/21,
036/09

fkrinden fkrinden

getürdi ve pergār getürdi hindularuñ oyunundan dañı lañif anlaruñ f. 039/06

fkrümüzi fkrimizi

çünki bizüm garrā ‘aqlımızu ve bu hüb f. bile gerekdür ki 037/12

fkrüñ fkrini

‘aql-ı f. cem‘ idüp eyle nigāh 065/14

fkrüñüñ fkrinin

hazretüñüñ şol bkr-i f. rāzī gibi bezeyüp hātır hücresinden çıkarup 018/12

fil fil

şāh-i şāhān-ı dil-küşāde at u f. ruñ-ı rüñı piyāde hilkat ider kim 002/06, 010/11,
010/13, 011/16, 027/09, 028/06, 034/09, 040/03, 040/15,
041/12, 044/01, 053/03, 053/10, 066/11, 071/05, 073/06, 074/05, 076/10, 076/12,
077/06

fildurur ‘ayn-ı f.-i menkelüs 066/05

üzerine esb-süvār f.-süvār ‘asker çeküp ve yinçeri piyādelerin sürüp 011/14

filden filden

f. keşf ‘anü’r-ruñdan ya ‘nī ruñı açmazdan hazer eyleye filin şaklaya 040/02

fildurur fildir

f. ‘ayn-ı fil-i menkelüs 066/05

fildür fildür

bār-ı hōd fil kâ’imesin hıfz eyleye fil kâ’ime kendü ferz f. dañı şahr 040/03

fil fil

kiş didi kara şāh müft aldı f. açup kızıl ruñile h^āce girü kiş didi 069/09, 071/07,
076/19

filile fil ile

vārem ki f. belki fil cāmidle ceng bisāt üstinde 053/10, 071/05, 073/05, 073/06,
076/04, 076/13, 076/15, 077/08, 081/02,
081/10, 081/11, 082/07

filin filini

filden keşf ‘anü’r-ruñdan ya ‘nī ruñı açmazdan hazer eyleye f. şaklaya 040/02

filiyye fil

buña manşübe-i f. dirler nite eger dilersen kızıl şāhı māt idesin güşede 076/02

filiyyedür fildir

bu manşübe dañı manşübe-i f. ya ‘nī kâ’ide kızıl filile kiş dir māt 081/02

fir’avn Firavun

üçüncü ta'biye ki aña haşîn-i f. dirler haşîn-i f. dimek ya'nî 061/02, 061/03, 061/05
fir'avn -i eşkâl-i haşîn Firavun oyununun güzel şekilleri

budurur f.-i eşkâl-i haşîn 061/10

fir'avndur Firavun'dur

taberiyyedür ikinci ta'biye 'irâkiyyedür üçüncü ta'biye hışn-ı f. 058/20

firâkuñ ayrılığın

iy yüzüñ cennet güli hicr u f. hâr u nâr 060/08

firâset akıl

şatranc-bâz olan gerekdür ki gâyet mubaşşar ve ehl-i f. ola tâ ki 046/22, 056/25,
065/15, 068/05

firâsetde akılda

ve 'aqlı f. bî-mişliken şabr u taḥammül itmeyüp ta'lîm itdi 048/13

firâsetine aklına

'aqlına ve f. bunun yirini 'aqlile kim dutar didi şöyle şandı hindi 038/21

firdevs cennet

cennet-i f. umup firdevsî ḥakdan zıkr ider 004/07

ol cümle-i maḫşûd ḥaḫḫıçün firdevsînüñ maḫâmın cennet-i f.-i 005/09

firdevsî Firdevsî-i Rûmî

cennet-i firdevs umup f. ḥakdan zıkr ider 004/07, 004/09, 007/01, 017/01, 017/21,
021/01, 021/12, 047/19, 052/01,
057/17, 066/24

f.-i 010/19, 020/23

firdevsi cenneti

iy firdevsî umup f. ḥaḫdan 007/01, 009/18

firdevsînüñ Firdevsî-i Rûmî'nin

ol cümle-i maḫşûd ḥaḫḫıçün f. maḫâmın cennet-i firdevs-i 005/09, 044/07, 058/13,
067/33

firdevsinüñ Firdevsî-i i Rûmî'nin

yañağun üstinde ḥâlün göreli f. 016/28, 032/16

firdevsiye Firdevsî-i i Rûmî'ye

mücrimînem 'afv kııl f. 006/13, 009/18, 023/14

firdevsiye cennete

yu günâhum viribi f. 006/14

fitne bela

f.-i âḫir-zamâne virmedün va'de k'umar 012/10, 015/22

fitneyi belayı, sıkıntıyı

şonra taḫta oturdı ve cihândan zulmi ve f. götürdi cihānuñ 052/09

fonuslar fanus, mum lambası

f. yakup kırık ayak nerdubānile zīr-i zemīn içine girdiler bir hazāne-i 024/06

fūr Çin

fil evinde māt eyledi dahı cevāb-nāmede yazdı ki yā şah-ı f. kim 053/03, 053/15

fülfül kara biber

iy hāli f. zülfi çini misk-i tatar 064/09

fünün-ı fezāiliyle faziletli ilimleriyle

anuç mişli hades-i mişbah-ı rūhı ve mülātefesi miftāh-ı fütūhdı f.-ı 048/01

fürümānde şaşkın, beceriksiz

vāsī'-i cihānı itdi teng pes sultān aḥmed 'āciz ü f. kıaldı bī- 054/04

fütūhdı fetihlerdi

anuç mişli hades-i mişbah-ı rūhı ve mülātefesi miftāh-ı f. fünün-ı 048/01

fütüvvet soy temizliği

hātem-i nigīn-i nübüvvet ve dür ü şıdķ-ı f. bā-gülzār-ı bāğ-ı risālet 007/12

ğāfil gaflette olan, dalgın olan

ğ. olmayasın kaçan ruḥ münḥaşır olsa ya'nī dutulsa kıymeti anuç at olur 041/22

gāh bazen

kim māhitāb-ı şahın encümī piyādelerin g. meğārib gūşesinde 002/02, 002/08,
006/20, 017/09, 042/03, 045/20, 047/29, 048/03, 057/10,
057/12, 057/13

gāhında yerinde

g. bir çiftçi zirā'at iderken şabanı demüri bir pülād halkaya geçer ki 024/01

gāhī bazen

geh muşibet vire g. o nişāt 058/06, 047/27

ğālib galip

düşürüp gāh nuşret virüp ḥaşmına ğ. şādān ḥürrem itdürür gāh 002/08, 002/09,
017/23, 020/11, 040/01, 041/28, 042/05, 044/10, 045/06, 073/15

047/01, 048/05, 052/07, 054/23, 055/07, 057/10, 057/11, 059/07, 060/04, 061/08,
063/07, 068/13, 070/07, 071/12, 071/13, 072/15, 078/05, 082/09

ğālibdurur gailptir

esvede ğ. ol baķ begüm 080/12

ğālibdür galiptir

mührelerin yazup işāret itdüm tā kim her manşūbe ki ğ. 068/09, 070/02, 072/10,
073/10, 075/03

ğālibi galibi

işbu lu 'buñ ğ. aḥmer gelür 081/12

ġam keder

dil-i ġamġin çeşm-i nemġin ya 'nī dil-periřanlıġ deminde elem ğ. 044/16, 045/17, 054/07

ġam-güsār teselli eden

ṭarrar ğ.- güsār 056/06

şatranc-bāz olmaġ dilersenġ ğ.-güsār 064/10

ġam-ġin kederli

tuġfe getürdi eydürler ki timurlenk māt olıcaġ ġayetde ğ.-ġin gözleri 055/14, 044/16

ġām keder

daġı oynamaya zīrā ki şürb ü ğ. u ġazab 'aġlı tārīġ idecekdür 'aġlı tārīk 044/20, 044/27

ġamdan kederden

meşāliġ düşse fi'l-cümle dünyāvī ğ. dil-āzād olmayınca ġürrem u şād 045/02

ġamġin-dil gönlü kederli

ve fāzıl bu hünerde kāmīl idi şāhı ğ.-dil görüp ta 'līm idüp kim bu 078/03

ġamzesi yanaġı

iy ğ. cānum alan fettānımız 062/11

ġanī zengin

ol buġdayile şāh-ı hindī ğ. oldı ol ġadar leclāca māl-ı bī-nihāyet ve 051/12

ġanīlġa zenginliġe, bolluġa

müşerref olam maġşūdımı taġşıl bu ġızmeti ta 'cīl müflisliġüm ğ. 014/10

ġarāibü'l-mevcūdāt Ahmed Bican'ın eseri

ve ġābus-nāmeden ve ğ.-mevcūdāt kitabından ve ihvān-ı şafādan fi'l- 019/15

ġarīb garip, farklı

zıll-i subġān için bir 'acīb ğ. laġif kitāb te 'līf idem maġbūb 014/02, 015/01

ġarīġ dalmış, batmış

olur raġmet denizine ğ. ol 006/26

ġarrā parlak

çünki bizüm ğ. 'aġlımuzı ve bu ġüb fikrümüzü bile gerekdür ki 037/12

ġāv-ı baġrīden su samuru

ġ.-ı baġrīden düzedür 'anber-i sārā-ı ġüb 003/28

ġavġa dövüş

ġ. itmeye 047/02

ġavvāřı dalgıcı

lerin kahr kılcı odına yandura pes idrīs ḥalvet-i ḥāşına varup ‘aql ğ. 027/06
ġavvāşın akıl dalgıcını

çoğıdı bu fikrile ‘aql-ı ğ. fikir deryāsına şalup fikre varup ḥayretde 014/21
ġavvāsın akıl dalgıcını

mühreleri alup ḥalvet-i ḥāşşa girdi ‘aql ğ. fikr deryāsına şalup 031/06
ġāyet son derece

dile gelüp eyitdi yā monıla firdevsī pādişāh ḥazreti şaṭranc oynamağa ğ. 017/21,
045/15, 046/22, 047/06, 058/24, 061/04, 065/17, 078/07

ġāyetde fazlaca

katuñda ğ. ‘aql issi kişi kim varısa buyurasın geleler ve her mühre 034/06, 055/14,
068/20

ġayra başka şeye

şaṭrancuñ üzerine ola ġayrı şuġlı olmaya daḥı gönlini ğ. naşb itmeye 039/21

ġayretinden çabasından

cevheri tamarı cūşa gelüp e‘ādī ğ. cigeri kıanı kıaynadı ceng ü 027/19

ġayrı başka

melek bu bāzī kısmete girmez benüm tekvīnümünden ğ. bu mühreleri saña 025/18,
039/21, 040/13, 054/20, 082/04

ġayrıdan başkasından

ya ‘nī andan ğ. oyun açmak mümkün olmaya daḥı ferzin şālīş ferzāne 040/14

ġazā gaza, din yoluna savaş

ḥaḳ cānibine dönmişler fi-sebīli’llāh emriyle ‘amel kılup ğ. yolına 009/29, 010/01

ġazab kıızgınlık, hiddet

ve daḥı toklıķda ve daḥı ğ. vaķtında şaṭranc oynamaķdan iḥtirāz ideler 043/20,
044/19, 044/20

ġazaba kıızgınlıġa

bāzam diyüp leclācı ğ. getürdi ḥışm-nāk idüp çün şaṭranc oynadılar 043/07, 043/16

ġazabına kıızgınlıġına

döşedüm kaķıdup leclācı ğ. getürdüm bir kişi ġazaba gelse ‘aķlı 043/16

ġazabile hiddetle

şaṭranc oynardı sulṭān sencer maġlūb düşüp şāḥuñ gönli ğ. 078/01

ġazeli gazeli

gördüm bülbül-veş dile gelüp şaķıdum bu ğ. bünyād idüp oķıdum 016/02

ġāzī gaza etmiş

seyyid ğ. ḥacı bektāş ḥürmeti 006/12, 011/05

ġāzīyān gaziler

g. ki meydān-ı İslām bisāṭı üzerinde dīn şāh yolına ḥaşm-ı bī-dīnle 010/08,
011/09

geci keçi

dördüncü ta'biye ki aṅa vetedü'l-fenn dirler ya'nī g. ḳazuğı dirler bu 062/02,062/03

geçer geçer

gāhında bir çiftçi zirā'at iderken şabanı demüri bir pülād ḥalḳaya g. ki 024/01

geçmedin geçmeden

g. ihtiyārsuz ta'līme meşgūl oldu pes bildüm ki ancılayın nedīm ki 048/10

geçmişdür geçmiştir

devrānlar g. kim bu āfitāb-ı enverī şāhın ve māhitāb-ı 002/11

geçüp geçip

şatranc şöhret buldı tā aṅa dek ki süleymān devri g. buḥtı'n-naşr 029/13

geçürüp geçirip

içinde leşker çeküp e'ādī kılıncdan g. cihān milkini tutdı 028/04

gedā dilenci

g. 054/19, 055/07, 055/23, 056/18

gedā-şekl dilenci suretli

g.- 056/08, 055/21

gedā-yı bī-nevā sessiz dilenci

şekl gelen sultān aḥmed idi anı g.-yı bī-nevā şanmağıl 'acem vilāyetinde 056/9

gedādur dilencidir

g. ki beni şehmāt ide elümden la'lin ḳadeḥüm alup gide tiz buluḅ 055/19

gedāyam dilenciyim

g. ḥazretüḅ şehriyārdur ben bī-nevāyam ṭapuḅa kim sultān-ı 054/16

geh bazen

piyādelerin yedi ḳudret ile meşārıḳ ḥānesinden sürüp g. 001/12, 058/06

geldi geldi

ḥaşretine tābi' olup g. cümle ḥızmete 023/08, 025/03, 029/15, 033/14, 035/12,
036/02, 036/11, 039/04, 043/01,
049/01

geldiler geldiler

g. 035/08

gele gelsin

dāim kendünüḅ ḥarīfi üzerine gālib g. ḥaşmı anuḅ mağlūbı ola gümānsuz 059/07,
060/04, 061/08, 063/07, 070/07, 075/06

gelecegi geleceği

şāh māt g. muḥaḳḳaḳ olıcaḳ ḥaşm ol dābbeyi kesmek murād idinür 042/07

gelecek gelecek, gelen

getüre ruḥiçün erdāi ya 'nī zarar g. yiri kendünün ikinci ḥānesidür 041/11

geleceğini geleceğini

yoğiken oynaya dimişler ve aylak nesne almaya tā ne g. görmeyince 039/24

geleler gelsinler

katunḡa ḡāyetde 'aql issi kişi kim varısa buyurasın g. ve her mühre 034/06

gelen gelen

g. kâşiddan su'al itdi kâşid eyitdi keyḡubād şāh taht- 023/25, 052/02, 053/02, 056/9

geli(yorur) geliyor

bir ulu ilçi g. yorur piller ve çetrilerle ve hindden ve sindden nice 033/09

gelicek gelince

ata zararı g. ḥāne ruḥunḡ ikincisidür her dābbe ki ruḡ'a-i zāvide 041/16

gelmedi gelmedi

g. milk-i cihānı sence hīç iḡyā ider 011/23, 023/12

gelmeye gelmesin

ger dilerseñ g. saña ḡalel 067/31

gelse gelse

döşedüm kaḡıdıp leclācı ḡazabına getürdüm bir kişi ḡazaba g. 'aqlı 043/16

gelsünler gelsinler

ve 'aḡıllarunḡ varısa g. işbu oyunu 'aḡlile bilsünler ve benümle 037/02

gelüp gelip

gördüm bülbül-veş dile g. şaḡıdum bu ḡazeli bünyād idüp oḡıdum 016/02, 017/04, 017/21, 023/22, 024/04, 027/19, 029/11, 031/12, 033/04,

036/19, 042/26, 054/12, 056/01, 078/05

gelür gelir

g. kim 'aḡılda ve 'ilimde mānendün yoḡdur şimdi ki hind sultānınınḡ 035/19, 041/20, 071/13, 079/04, 081/12

gelürdi gelirdi

yir yirin baş götürmişdi her vilāyetden feryād çike g. cimşid 026/20

gelürse gelirse

evde ne g. zāviyede de ol gelür atdan ve ruḡdan birisi bu didügümüz 041/20, 052/07, 068/13, 076/20

gelürsem gelirsem

ḡo eger ḡālib g. başunḡı kesem cānunḡı alam ve eger ki maḡlüb 054/23

gemilere gemilere

g. 051/10

genc hazine

nebī hazretiñe şaldılar egerçi kim ol hazīnede tārīḥ buldılar ol g. ü mālī 024/13, 029/19, 037/10, 037/14

genc-ḥāne-i cimşīd Cemşīdīn hazine yeri

g.-ḥāne-i cimşīd şāh cemī´ māl esbābıyla pinhān eyledi ki bu şaṭranca 028/14

gence hazineye

muṭalli´ olmaya ve ol g. daḥı kimse el urmaya çünki cimşīd vefāt 028/16

genizligile kolaylıkla

kim g. zafer bulmaz şöyle kim çün iskender dārābdan 052/08

ger ve

emrine me´mūr idi hep g. şıḡār u g. kibār 023/09, 056/18, 064/11, 065/28, 066/22, 067/11, 067/23, 067/31

gerçek gerçek

´arbede kılmaya ve daḥı eger g. olsa şaṭranc-bāz olan kimse şaṭranc-bāz- 047/03, 047/04

gerçi her ne kadar

ekmel-i kāmīl ´uṭarīd g. olur aḡze´l-kuṣāt 013/03, 029/06, 055/23

gerdān dönücü

ider red cevri-i g. ḥasbinallah 006/17

gerek gerek, lazım

adıyıla bileler ki nice sürmek g. ve her birinün ve ḡanḡısıdır piyādeleri 034/07, 036/04, 036/06, 045/06, 047/08, 048/16, 067/05, 067/06, 068/03, 072/08, 073/05, 074/04, 075/06, 080/06, 081/05, 081/08

gerekdür gerektir, olmalıdır

benüm ´aḡlum şunja irişdi kim şöyle g. ki hind ilçisi ki bu şaṭrancı 036/07, 036/16, 037/12, 037/29, 042/15, 044/21, 045/07, 045/12, 045/19, 046/10, 046/22, 052/05, 063/06, 064/06

germiyyetinde hararetinde

ma´şūk ḡāh bāz-ı ´āşık u şaṭranc nişāṭı g. iken nā-ḡāh bir nedīm 047/29

gerü geri

eyle idem andan öğrenem g. aḡa şatam didi bu fikrile şabāḡ durup şāh 036/09

getür getir

maḡbül dutmaya iy pādīşāh muḡāsiblerün g. ḡisāb itsünler āḡırḡı evde 049/24

getürdesin getirtesin

uḡraşuyorı gerekdür hind ilçisini g. senün önünde 036/16

getürdi getirdi

negāḡ keyḡubād şāhdan ḡāşīd gelüp bir la´līn şaṭranc tuḡfe g. 023/22, 025/10, 025/24, 027/13, 027/17, 031/14, 033/15, 033/16, 034/03,

039/06, 043/04, 043/07, 055/14

getürdigine getirdiğine

mecūsī ve müşrikin cimşidün idrīse īmān g. düşmān olup 026/19

getürdiler getürdiler

karşu çıkdılar anı ta 'zīmīle şehriyāruñ katına g. çünki ilçi şāh 033/12, 033/14, 033/19, 034/21

getürdügi getirdiler

ķudsinün g. ķurbāniçün 005/17

getürdüğüme getirdiğime

virdi bu hikāyeti meşeli kaleme g. sebep budur ki 043/18

getürdüm getirdim

açık ve rüşen olmaz üçüncü çünkim şāh nazarına g. şatranc bisātin 043/15, 043/16, 048/15, 056/13, 068/08, 068/11, 068/13

getüre getirsin

el urup alup g. āherīde g. zāyi' kı lup yitüre 002/17, 041/11

getüreyim getireyim

bu hūb oyunu yirine g. 'aql kuvvetiyle bunun aşlını bileyin didi 035/16

getürmüşidi getirmişti

barmağında musā 'aşāsın eline alup ins ü cān ķavmin fermānına g. 023/21

getürüp getirip

āfitābı her şubḥ-dem kīse-i hāverden çıkarup zuhūra g. zerreler 001/11, 013/14, 013/16, 013/24, 017/02, 018/22, 020/25, 020/26, 027/07, 054/14

gevherlere gevherlere

geldi ulularuñ āyini ve erkanı ne ise yirine getürdiler şāh çok g. 033/14

geyüp giyip

başına şāhlık tācın g. taht-ı 'āc üzerinde oturdı 'ālemi şāhuñ 033/05

geyürür giydirir

sebz-i kemhādan g. seng-i hārāya ķaba 003/27

ğilmān delikanlı

beşer didüm illā insān degil melege benzer hūriye ğ. didüm ammā 015/17, 015/25

gibi gibi

çeşm-i nūrı aḥmedün hulķı g. biri ḥasan 009/13, 015/19, 017/04, 018/12, 031/10, 034/13, 038/15, 049/16, 050/14, 050/18, 062/06, 062/08, 068/03

gice gece

bir gün ve bir g. ol oyunu fikr eyledi şağına ve şolına her birini sürdi 036/03, 057/12

gicede gecede

g. mühreler kevākibe şāh kıamere benzer şāhmāt olmağı ayuğ 057/06

giceyile geceyle

olduđı g. gūndūzūđ devrine benzer kim gāh gūndūz olup gice nađ'ını 057/12

gide gitsin

gedādur ki beni şehmāt ide elūmden la'lin kıadehūm alup g. tiz buluđ 055/19

gidermeyince göndermeyince

evlerde bulınsa şatıranc oynayan kimse ol dābbeyi evlerden g. 041/21

gidesin gidesin

yā hūşa māt idūp andan g. 065/05

gilden çamurdan

ābi g. hilkāt itdi ādemi çūn mehlikā 003/13

gine yeniden

alup tāc ve laķadd keremnā birle mūzeyyen ve mūkerrem iyledūđ g. ol 004/22,
076/06, 076/08, 076/10, 076/15, 076/16, 076/20, 077/03, 079/04,
081/08, 082/05, 082/06

girdi girdi

mühreleri alup halvet-i hāşşa g. 'aql gavvāsın fikr deryāsına şalup 031/06, 033/08,
051/14

girdiler girdiler

fonuslar yaķup kırķ ayak nerdubānile zīr-i zemīn içine g. bir hazīne-i 024/06

gire girsin

beydāķ arasına g. andan şonıra filile şol yaıadan kiş diye māt ide bu 081/10

girecegi gireceği

aylaķ nesne virmeye tā virecek artuķ ele g. muhaķķaķ olmayınca ve 039/25

giri geri

teslīm itdiler leclāc dađı cem' olan buđday-ı bī-nihāyeti alup g. tūtup 051/09

giricek girince

g. 042/14

girif-tār-ı yecūz-ı lā-yecūz caiz ve caiz olmayana dolanmıř olan

iy g.-ı yecūz-ı lā-yecūz 067/15

girmeyüp girmeyip

leclācı ta'zīmile hāmmāma kıoydı kendü g. 'illet itdi andan cerb 043/03

girmez girmez

melek bu bāzī kıısmete g. benüm tekvīnūmden ğayrı bu mühreleri saıa 025/18

girmiş girmiş

gerçi piyāde idi velī gönlüm aıa şehādet ider kim gedā şekline g. 055/23, 056/04

girmişdi girmişti

ğalmışdı beytü'l-muğaddesi ħarāb idicek puĥtüne'n-naşr eline g. ma' a'l 033/02

girü geri

dābbenüñ üzerine dābbe sürilüp g. dönmeğe zîr dimişlerdür ol oyında 040/23, 040/24, 069/09, 070/01, 071/09, 081/04

girüp girip

ve melāĥat birle söze g. kemīnenüñ ĥālin ĥāĥırın şorup çehrende 017/05, 026/06

girüsine gerisine

ya'nî ĥalefine sürüp g. oynamaya illā ki zarūret vāķı' ola nitekim 042/19

giryān ağlayan

ecilden ceng oyunu içinde māt ve zārile g. pür-ğām itdürür 002/10

girye gözyaşı

g. içinde bulduğı maķşüdiçün 005/25

girye-i ya'ķūbiçün Hz. Yakub'un gözyaşı için

şıdķ-ı yūsuf g.-i ya'ķūbiçün 005/19

gitdi gitti

g. şaĥrancuñ nişātı ĥaldı şad renc āh u zār 028/26, 029/02, 033/03, 043/09, 056/01

gitdiler gittiler

ve evlerin bilmediler 'āciz olup perişān gönülle şāĥ ĥatından g. 035/11

gitdüğinden gitdiğnden

dükelisi g. şonra büzürcmihr geldi gördi ki şāĥ ol 'āķıllaruñ 035/12

gītī-nümā dünyayı gösteren

nergisüñ destinde ĥor zer cām-ı cem g.-nümā 004/02, 016/17

gitmek gitmek

ğālib olmaklığı ol ruĥile müteĥaķķaķ ola ĥaşma kim ol ruĥuñ kim g. 041/28

gitse gitsek

eylemeye kaçan oyundan iki peydaķ g. şaf-ı vāĥidden ceĥd idüp sa'y 040/16

giydün giydin

şāĥiken dü kevne terk idüp ĥaba g. 'abā 008/26

giyüp giyip

g. nübüvvet taĥtı üzerinde ĥarār ĥılup oturmuşdı nübüvvet ĥātemi 023/20

gonca-dehenden gonca ağzlıdan

nişānı var sebeb nedür diyü su'al idecek nāz u şīve ĥuncile ĥ.- dehenden 017/07

gonçe gonca

alnı bedr olmuş aya benzer ĥaşları müşki tozlu yaya dönmiş bir ĥ. 015/12

gökde gökte

mu'ciziçün g. olur şaķķü'l-ķamer 006/06

gökdeki gökteki

g. rûhân çün hâmid saña 006/10

gönderdi gönderdi

g. 031/16, 036/20, 036/22

göndere göndersin

şâh dağı artuğ bize māl ü genc g. didi andan şâh buyurdu taht 037/14

gönderelüm gönderelim

buyurduğı gibi h̄arâc virelüm belki dağı ziyâde g. eger Īrânun 034/13

gönderesiz gönderin

ayruğ siz bizden h̄arâc istemeyesiz bize h̄arâc g. ki ‘âlemde 034/17

göndermegün göndermenin

şatranc g. remzi budur ki ya‘nî demek istersin ki 053/04

göndermişdi göndermişdi

sa‘âdete lâyığ degildi ve dağı kâsıdla bir la‘lîn şatranc g. 052/20

gönderüp gönderip

cezâlar kılam muzaffer olam diyü haber g. pes sikender batlamyü- 053/12

gönlü gönlü

sözinden leclâcuğ g. perîşân oldu ve yüzünü burtardı eyitdi ki eyle 037/25, 050/31, 078/01

gönlünde gönlünde

ta‘biyeler beyânındadır ki ol ta‘biyeleri g. hıfz iden şatranca t̄alib 020/10, 038/18, 055/06, 070/05, 079/06

gönlüne gönlüne

fıkr deryâsına şalup me‘ânî cevherlerin g. getirüp şatrancuğ 027/07

gönlünü gönlünü

‘âlemi melik-i felek u rûy-ı zemîn sevr ü semeki teferrüc idüp g. 022/21, 039/21, 043/14

gönlüm gönlüm

gerçi piyâde idi velî g. aña şehâdet ider kim gedâ şekline girmiş 055/23

gönlü gönlü

ve eger benî-âdemün her kılı dil ve her aḥşası g. olsa bir nefesde 004/17, 006/28, 043/14, 045/03, 067/04, 067/19

gönlülle gönlülle

ve evlerin bilmediler ‘âciz olup perîşân g. şâh katından gitdiler 035/11

gönlüllerini gönlüllerini

olsun kim küfr ü şirkden el çeküp g. pāk idüp şıdḡ-ı ihlâşile 009/28

gör gör

münkirī bu cehli g. ki itdi inkār aḥmede 008/33, 030/05, 057/25, 066/32, 067/16, 078/08

gördi gördü

sarāy içini tamām dutdı şāh ol armağanı g. ve buyurdı ḥazīneye 034/01, 034/21, 035/12

gördiler gördüler

ziyāde g. 051/20

gördügi gördüğü

çeşm-i nūḥuḡ g. tūfāniçün 005/20, 047/10

gördükleri gördükleri

ol zamānda ‘arab-ı ‘araba içinde benī-isrā’il beglerinde şaṭranc g. 023/23

gördüm gördüm

ṭururken nāgihān anı g. ki bir serv-ḳadd lāle-ḥad maḥbūb merḡūb 014/22, 015/03, 016/02

gördün gördün

devşür çün bu oyunu sen benden ilk g. gerekdür ki şaṭranc nat‘ı 037/29

göre göre(edat)

maḥkūm olup leclāc otuz iki mühreye g. ‘aḳıḳ ile billürdan aḡa g. 032/21, 037/13, 038/03, 045/11, 045/12

görelı gördüğünden beri

yaḡaḡuḡ üstinde ḥālūḡ g. firdevsinūḡ 016/28

gören gören

g. ādem ḳıla taḥsīn āferīn 061/13

göresin göresin

g. ki bunda ne şanı‘atlar ḥarc olunmuşdur didi şāh eyitdi 035/05

göricek görünce

g. 035/02

görmedi görmedi

zindedür ki g. daḡı memāt 005/31

görmedin görmeden

gönlinde eyitdi ne ‘aceb ḳişi olur ‘ömrinde şaṭranc g. ve adın 038/18

görmeyince görmeyince

yoḡıken oynaya dimişler ve aylak nesne almaya tā ne geleceğini g. 039/24

görmeyüp görmeyip

ḥalāyıḳ-ı ‘ālem ol zālīm elinden aḡlayup nişāt g. şaṭrancı unuttılar 029/18

görmüş görmüş

ḥasmınuḡ kemāli daḡı yoḡısa ol kimesne ki ‘ömri zamān g. 046/14

görmüştüm görmüştüm

g. 014/13

görseler görseler

g. 004/16

görsün görsün

ne vechile sürmesini şâh devletinde bildüm evvel şehinşâh dağı g. ve 036/13

görücek görünce

devletimün ruhu ferrin g. seni mât idüp ruhuñ alam cânuña 053/11

görüp görüp

terkîb-i ‘acîb ol şüret-i ğarîb ol nâzik ğabîb dildâr-ı dil-firîb g. 015/01, 016/24, 017/02, 019/12, 023/24, 027/13, 027/15, 031/13, 046/05, 078/03

görüştü görüşti

timurlenkle g. eyitdi ki şatranc-bâz-ı kâmilem şani‘atımda kâdir 054/13

gösterdi gösterdi

şöyle şâz oldu ki şanasın ki devlet bahtı kendüye yüz g. 038/25

gösterdiler gösterdiler

okudu gelüp şâh karşıusunda yir g. oturdu andan büzürcmihr eyitdi 036/19

göstericek gösterince

cevâb virmeyüp ‘acz şüretin kim g. ol hüner-mend ekâbir her 031/01

göstericidir göstericidir

yol g. anı şahuñ sağ yanında kodalardan iki ceng idici 038/07

göstermek göstermek

şamu şan‘at ehlinün şarrâfısın kim şab‘uñ leğâyif g. içinde 019/01

gösterüp gösterip

lu‘bet-bâzî çerhe yüz g. şâz u ğandân ider zihî ğannân-ı 001/13

götür götür

burka‘yı g. cemâlünden cihânı enver it 016/18

götürdü götürdü

şonra tahta oturdu ve cihândan zulmi ve fitneyi g. cihânun 052/09

götüre götürsün

g. hiç şey‘ün mecâli yokdur ki anları cânib-i bahteden 002/16

götürmüşdi götürmüştü

yir yirin baş g. her vilâyetden feryâd çike gelürdi cimşid 026/20

götürürdi götürürdü

yel felekde g. tahtın anun nâm-dâr 023/11

götürürler götürürler

- ruka' ile g. hās u 'ām 032/17
- gözedüp gözetip, dikkat edip**
dirhemile bāzī kılan bi'z-zarūrī manşūbesin g. şatranc-bāzlıgıla 046/08
- gözetmedüm gözetmedim**
söyledüm elfāz-ı 'ibāret birle terkīb g. pes hikmet-āmīzsüz 068/15
- gözetmekdür gözetmektir**
başına cem' kı lup manşūbesin g. veyāhūd dirhemile bāzī 046/04
- gözün gözünü**
özünge gönül g. şem' eylegil 067/04
- gözine gözüne**
sāye-i çetrün durur devlet g. nūr-ı maḥz 011/28
- gözlemeyüp gözlemeyip**
g. 048/04
- gözleri gözleri**
tuḥfe getürdi eydürler ki timurlenk māt olıcaḡ gāyetde ḡam-gīn g. 055/14
- gözleye gözlesin**
dilese evvel zamānın andan ihvānın andan mekānın g. leclācile şīse 044/12, 045/08
- gözünji gözünü**
andan şatranc naḡ'ını ki ortaya ḡodılar hindīye eyitdi g. aç ve 'aḡluḡı 037/28
- ḡubāruḡ tozun**
ḡaḡt-ı ta'lik-i ḡ. aḡl-i ī'rābuḡdadur 016/15
- ḡuncile şive**
nişānı var sebep nedür diyü su'al idecek nāz u şive ḡ. ḡonca- dehenden 017/07
- ḡurāb karga**
kı lup cāy-ı büm u ḡ. eyledi müslümānlara çok şedīd ve 'ikāb eyledi 029/16
- ḡüş kulak**
g. idersen diye firdevsī 'ayān 057/17, 065/25, 066/24
- ḡüş-ı hūşı dikkatle dinlemek**
g.-ı hūşı ḡutuban firdevsīye olḡıl ḡamūş 023/14
- ḡüş-māl kulak bükme**
'aḡlile nefse virürsen g.-māl 057/26, 066/33
- ḡüşe köşe**
ḡutdı celāl-i 'āzāmeti birle ḡudret şatrancını izḡār kı lup g. 001/07, 001/08
- ḡüşede köşede**
buḡa manşūbe-i filiyeye dirler nite eger dilerseḡ kı zıl şāhı māt idesin g. 076/02
- ḡüşeden köşeden**
gine ol şāh diyesin ya'nī g. kendünün ferz ayaḡına varur ferzile 077/03

gūşedür köşedir

ruk‘a-i zāviyedür ya‘nī anuñ helāk olacağ yiri g. zīrā bir at ol 041/13

gūşesinde köşesinde

kim māhitāb-ı şāhın encümī piyādelerin gāh meğarib g. 002/02, 010/09

gūşındadır kulağındadır

pend olur ‘aқıllaruñ g. 067/07

gūy söyleyen

g. bed-ḥūy kimseyile şatranc ve eger nerd oynamaya zīrā ki zıkr olan 044/25

gūher inci

қudretinde қāmil ol ki қatreden g. қılır 003/10, 013/06, 032/13

gūherden inciden

biñ g. yigdurur āḥir bir hüner 032/12

gūherle inciyle

g. zeyn olmışdı ve daḥı niçe piller getürdi andan yüklerini açdı şāhuñ 033/16

gül gül

tağ külāhın töldurur g. lāle birle cā-be-cā 003/31

gül-‘izār gül yüzlü

‘azbiyye dirler lu‘buna iy g.-‘izār 064/12

gül-endām gül endamlı

ol server-i g.-endām tūṭī-i şekker-fişān gibi dile gelüp feşāḥat ve belāgat 017/04

gül-gün gül renkli

ḥikmeti çarḥ-ı ‘arūse şeb dutar g.-gün fetā 003/19

gül-i ruḥsārını gül yanak

māhitābıdı tenvīrde mehābeti kāmīl beşāreti şāmil idi çün g.-i ruḥsārını 016/01

gül-ruḥınuñ gül yanağının

ḥaşma ‘arz it g.-ruḥınuñ tā kim ola şāhmāt 063/10

gül-zār gül bahçesi

gūşe ḥāne ḥāne heşt cennet bağlarınuñ g.-zār rengine de tezyīn 001/08

güle güle

hemīn cān-ı revāndur bir yüzdür ki açılsa tāze g. beñzer bir dildür ki 015/08

güli güli

iy yüzüñ cennet g. hicr u firāқuñ ḥār u nār 060/08

güline gülüne

irmeye ‘ömrüñ g. bād-ı şarşar bir seḥer 013/10

gülşen gül bahçesi

şafā māh-ı kubbe-i vefā mu‘allā müzekkā müctebā ve nūr-ı ḥadīқа-i g.-i 007/10

gümān şüphe

ruhın alsa yeñilmeklik lâ-büd-ı muḳarrer olur g. yoḳdur pes ruh daḫı 042/10,
066/19, 081/15

gümānsuz şüphesiz

dāim kendünün ḫarifi üzerine ḡālib gele ḫaşmı anuñ maḡlūbı ola g. 059/07

gümiş gümüş

öñine şol ḳadar altun g. dökdi ki ḫisābını kimse bilmezdi müşḳden 033/17

gümişden gümüştēn

mührelerin düzdürüp g. bisāṭ ḳılup altun şuyıyla altmış dōrt 032/23

güm-rāh yolunu şaşırılmış

tedbīrine başdırup ḫısmını ḡālib eyleyüp ol şāh g. olduḡı 002/09

gün gün

anca kim bu ḳubbe-i mīnāda g. meş'al yaḳar 013/08, 021/25, 030/13, 033/04,
036/03, 048/06, 048/08, 067/18

günahkār günahkar

g. ehl-i tuḡyān ḫasbinallah 006/19

günāhum günahımı

yu g. viribi firdevsiye 006/14

günāhuñ günahın

g. nāmesinden maḫv olur hep 006/24

günden günden

ola ve g. güne yegīn olup leclāc mişli şaṭrancile kemāl ḳazana 060/06

gündüz gündüz

ḳudreti g. bisāṭ-ı ḫāke şalar zer-niyār 003/18, 057/12

gündüzün gündüzün

olduḡı giceyile g. devrine benzer kim ḡāh gündüz olup gice naṭ'ını 057/12

güne güne

ola ve günden g. yegīn olup leclāc mişli şaṭrancile kemāl ḳazana 060/06

güneş güneş

dürüp ḳamer şāhın māt idüp ve ḡāh yine g. sā'ati maḡlūb 057/13

güneşe güneşe

ve ḳızıl mühreleri şāh-ı g. bāḳī mühreleri zerrelere benzer şāhmāt 057/08

güneşün güneşin

g. 057/09

güninde gününde

şol şarāb-ı ezeli ki elest g. içürdün ebedi esrük itme ilāhī 'āsilere 005/05

günlerin günlerini

lerden at ve ruh fil alup düşmenün rüşen g. zulumāt itdiler 010/11

güsār içen, götüren

ṭarrar ğam- g. 056/06

güvā delil

vāhid ol ki birliğine cümle eşyādur g. 004/06

güzel güzel

kāmileydi ol g. dil-ārām hem 070/08

h̄vāce hoca

iki ruḥı vir beni virme didi ḥ. oyunu anladı kızıl ruḥile 069/08, 069/09

hā hâ harfi

şād u ṭāhā ḳāf yāsīn yidi yirde mim ü ḥ. 008/14

ḥaber haber

gelüp şāha ḥ. itdi şāh devletile ata süvār olup üzerine vardı 024/04, 025/20, 043/17, 053/12, 053/17

ḥabīb dost

penc nevbet şer‘ āvāzın dehre şaldıḥ ḥ. 009/05, 015/01, 064/11

ḥabīb-i ḥaḳ Allah dostu

aḥmed-i mürsel ḥ.-i ḥaḳ muḥammed muştafā 007/21, 008/03

ḥablidür ipidir

çün şerī‘at ḥ. ḥablü’l-metīn 067/27

ḥablü’l -metīn İslam dini

çün şerī‘at ḥablidür ḥ.-metīn 067/27

ḥābuḥdadur uykundadır

‘ayn-ı mā-zāğa’l-başar o nerges-i ḥ. 016/21

ḥācātıdur istekler

ḳible-i ḥ. ḥalḳa cemālün ḳa‘besi 012/33

h̄vāce hoca

ḥ. de ansuz itmedi dil ārām hem 070/09

ḥacerdür taştır

ger şecerdür yā ḥ. yā semer 065/28

ḥācetüm ihtiyacım

ḥ. 049/23

ḥācı Hacı Bektaş

seyyid ğāzī ḥ. bektāş ḥürmeti 006/12

ḥadd sınır

ol denizden kim bulunmaz aḥa ḥ. ü intihā 009/02

ḥades-i mişbāḥ-ı rūḥı ruh ışığının yeniliği

anıḥ mişli ḥ.-i mişbāḥ-ı rūḥı ve mülātefesi miftāḥ-ı fütūḥdı fūnūn-ı 048/01

ḥadīka-i bīniş-i farīkeyn ayıranların görüş bahçesi

vālā maṭlūb-ı ḥalk-ı kavneyn ve ber-güzide-i maḫşūd şakaleyn nūr ḥ.-i 007/05, 007/10

ḥadīs hadis

ḥāk-i pāyine yüz sürüp mübārek cemālin müşāhede kılup ḥ. aḥbārınla 014/09

ḥadīs-i muḥtārile seçilmiş hadis ile

daḥı kitāblardan istiḥrāc idüp bir şatranc-nāme te'lif itmek ḥ.-i muḥtārile 017/25, 020/25

hafta hafta

imdi bize bir h. mühlet virün anı fikr itsünler didi andan buyurdı leclāc 035/06

ḥaḫ Allah

sāmi'-i sırr-ı ḥaḫīkat şāni'-i bī-çün ḥ. 003/06, 007/21, 007/22, 008/13, 009/11, 009/29, 067/30, 008/25, 009/17

ḥaḫ

ḥ. tebārekken mu'allim ümmī ḫoduḫ aduḫı 008/25, 009/17

ḥāl durum

ḥ. yüzinden şerḫ idem esrārı men 065/24

ḥāl-ı şatranc satrancın hali

ḥ.-ı şatranc ola saḫa pes 'ayān 065/13

ḥāk toprak

taşarruf-ı kişver-i ḥ. kef ü kiffetinde idi ve zamān-ı inḫıyād leşker-i 022/24, 025/01, 025/05, 008/16

ḥāk-ı pāyine ayağının tozuna

hediye şunup ḥ.-ı pāyine yüz sürececek 021/06, 026/14

ḥ.-i pāyine yüz sürüp mübārek cemālin müşāhede kılup ḥadīs aḥbārınla 014/09, 017/12, 025/16, 026/03, 026/15

ḥaḫan sultan

sultān bin sultān bayezid ibn-i ḫan şāh-ı şāhān ḫan-ı ḥ. āl-i 'oşmān 014/01, 074/14

ḥaḫan-ı bī-bedele eşsiz sultan

maḫdūd ol ḫazret-i bī-zelele ḥ.-ı bī-bedele revādur kim bir pāre dūddan 001/04, 010/22, 011/09, 017/11, 021/08, 022/15, 023/19

ḥakan-ı mu'azzamuḫ yüce sultanın

ḥ.-ı mu'azzamuḫ māliki'l-ümümüḫ mevlā mülüki'l-'arabi'l-'acemuḫ 021/03

ḥaḫaniye şah piyonu

ki ismidür mansübenüḫ ḥ. 074/13

ḥakdan Allah'tan

cennet-i firdevs umup firdevsî h. zıkr ider 004/07

hâkdan Allah'tan

iy firdevsî umup firdevsi h. 007/01, 009/01

hâke toprağa

şudreti gündüz bisât-ı h. şalar zer-niyâr 003/18, 011/17, 025/07

hâke toprağa

dest-i mevt h. şalaldan cism-i cimşid toprağ olaldan müvekkel-i hâk-i 026/15

hâkıyçün hakkı için

hâk h. şefkatün den itme maħrûm ey resûl 009/17

hâkikat gerçek

sâmi'-i sırr-ı h. şâni'-i bî-çün hâk 003/06, 020/17, 057/04, 065/29, 007/08

hâkîm bilgin

münzir ü nâşır h. ü şâhid a' del mehlikâ 008/06, 020/03, 021/24, 023/17, 029/10,
032/19, 036/01, 037/17, 038/03,
039/10, 043/01, 043/05, 043/08, 043/10, 057/22

hâkim hükmeden, Allah

h. ol ki hikmetinde var kemâl-ı bî-zevâl 004/05

hâkîmdi bilgin

oldılar kim cümlesinden efzâl a'çal büzürcmîhr-i h. şatrancuñ na'ımını 049/29

hâkîme bilgine

âferîn itdi h. key delim 039/13

hâkîmi bilgini

s-ı h. îrâna halîfe kıldı ve kendüsi hindistâna 053/13

hâkîmile bilgin ile

nün nazarına geldi büzürcmîhr-i h. şatranc oynayup hünerin kim 049/01

hâkine toprağına

şahuñ cismi ki hâke yeksân oldı anuñ h. müvekkel olan melegi hâzır 025/07, 025/10

hâkîr değersiz, bayağı

bileye ammâ ki h. u fakîrden dirhem almağ câ'iz degül egerçi ki dirhem 046/06,
047/26

hâkîri değersiz

h. bir 'âdil kâmil fâzıl 'âmil server-i cihân süleymân-i zamân 010/20

hâkise hak ise

itmek h. bağışlamak dağı va' dündür ilâhî perverdigâr nûr-ı aħmed-i 005/07

hâkka Allah'a

hüsn-i h. hüzn-i âdem hâkķıçün 005/15, 067/18

hâkķı Allah'ı

‘aqlıñı dir tā bulasın sen h. 067/22

hakkıçün hakkı için

ol cümle-i maqşūd h. firdevsīnün maqāmın cennet-i firdevs-i 005/09, 005/12, 005/13, 005/14, 005/15, 005/26, 005/27, 005/28, 005/29, 005/30

hakkında hakkında

lāfetā h. dinüp nāzil oldı hel etā 009/12, 010/04, 010/06, 016/06

hakkınadır hakkınadır

enbiyānuñ fahrisin ki h. haq senün 008/13

hakkun Allah'ın

olan melegi da‘vet itdi çünki melek-i a‘zam geldi h. izni birle 025/03, 026/03

hakla Allah'la

hükmine mahküm olurdu izn-i h. bī-gümān 023/04

hal düzeltmek, halletmek

fazl-ı himmetinde devletinde niçe müşkilleri h. kılup bitürmişidüm ve 014/17

hāl durum

harām mı degül mi ve dañı şatranc kāl yüzinden h. yüzinden nazar 020/15, 065/23

hāl-i hayâtında hayattayken

h.-i hayâtında iken salţanat tahtında oturup aqrān begleri ile oynardı 025/13

hālāt-i aşkun aşkın halleri

zāhidā h.-i aşkun müfti bilmez remzini 016/22

halāyık dünya hizmetçileri

bildürür meşâyıñ üslubı üzre haqıqat hālin beyān ider kim h.-ı 020/17, 029/18

halefine yerine geçen

ya‘nī h. sürüp girüsine oynamaya illā ki zarūret vāqı‘ ola nitekim 042/19

halel bozukluk

ger dilersen gelmeye saña h. 067/31

hālİK yaratan, Allah

fā‘il ü muhtār u h. cā‘il-i her dü-cihān 003/04, 008/03, 008/17

kıldı pes melek-i müvekkel-i hāş dañı bi-izn-i h.-ı sübhānehü bi-emr-i 025/08

hālİK-i kevn u mekān varlık ve mekanın yaratıcısı

h.-i kevn u mekān ve rāzıq-ı ins ü cān u melik-i her dü-cihān ol vāhid 002/18

halİK-ı cinn ü nāsa insan ve cinlerin yaratıcısı

hamd-i bī-kıyās ve şenā’-ı bī-esās ol h.-ı cinn ü nāsa olsun kim bu 010/18

hālİKdan yaratıcıdan

ta‘līm dañı ol tekvīn kılur biz hükmi h. taşra iş itmezüz dünyevī 025/21

hāli ben, yüzdeki nokta

hüsni muşhaf h. hizb u kaşları 'aşr-ı tamām 019/08, 064/09

hālī boş, tenha

bihterlere şatranc 'ilmin öğrenmek lāzım kemālden h. degildür nitekim054/01, 058/10

hālīfe halife

s-ı hākīmi īrāna h. kıldı ve kendüsi hindistāna 053/13, 075/12

hālīfetu'llāh Allah'ın halifesi

burhān-ı h. nāzır-ı emīrū'l-mū'minīn e'azza'llahü enşārehü ve 011/07

hālīl dost, Hz. İbrahim

çün h. oda tutuşmak 'ādeti aḥbābuḡdadur 016/25, 023/19

hālīlūḡ Hz. İbrahim'in

ol h. kılduḡı fermāniçün 005/16

hālīn halini

ve melāḡat birle söze girüp kemīnenūḡ h. ḡāḡırın şorup çehreḡde 017/05, 020/17

hālīne durumuna

fi'li birle h. şākīr gerek 067/06

hālķ halk

iy ḡuzāvend-i efāzil ķāsım-ı erzāk-ı h. 012/27, 023/06, 029/04, 030/05, 038/17, 047/04

hālķ-ı evvelīn önceki halkar, yaratılmışlar

eger h.-ı evvelīn ve āḡirīn cem' olup eḡbāk-ı āsumānı evrāk-ı defā- 004/14, 007/05, 011/12

hālķa halka

ķible-i ḡacātıdur h. cemālūḡ ka'besi 012/33, 024/02

hālķaya halkaya

ḡāḡında bir çiftçi zirā'at iderken şabanı demūri bir pūlād h. geçer ki 024/01

hālķı halkı

itdi devr-i deḡḡāk yitdi zūlmile 'ālemi tūtdı niçe şatranc cihān h. 028/17, 028/24

hālķuḡ halkın

nite ekşer-i h. dilinde budur kim şatrancı leclāc te'līf itdi ve nerdi 021/23

hallāk -ı 'ālem kainatın yaratıcısı

şu'le-i enveri pinhān ider h.-ı 'ālem rezzāk-ı benī-ādem oldur kim çarı 002/04

hālīlerinūḡ benlerinin

muķārīne kılmazıdı h. peydaķların sormadın rūḡum alup şehmāt 047/24

hālūḡ benini

yaḡaḡuḡ üstinde h. görelī firdevsinūḡ 016/28

hālūḡe benine

āyet-i hizb ü 'arş olur işāret h. 016/20

hālūji benini

ruhların nārında görüp ol mu'anber h. 016/24

halvet تنها

katı rüsvāyılıkdur didi büzürcmihr-i hākīm şaṭrancı aldı bir h. yire 036/01

halvet-ı hāşına özel تنها yerine

süleymān h.-ı hāşına vardı iki rek'at namāz kıilup nübüvvet 024/18

lerin qahr kılıcı odına yandura pes idrīs h.-i hāşına varup 'aql gāvvaşı 027/06,
028/12, 031/06

halvetde tenhada

'uzletde künc-i h. ol dil-ārām ile ārām idüp oturdum ba'd ez-ta'ām 017/03

hāmīd hamdeden

gökdeki rūhān çün h. saṅa 006/10, 008/18

hāmīs beşinci

h. şaṭranc hānelerinüñ taḫsīmince 'ilm-i hendese mücebince leclāc-ı 020/07

hāmmāma hamama

leclācı ta'zīmīle h. koydı kendü girmeyüp 'illet itdi andan cerb 043/03, 043/11

hāmmāmdan hamamdan

za'if olıcaḳ 'aqlı zihni daḫı za'if naḫīf düşer ikinci h. çıkarup cerb 043/13

hamüş suskun

güş-ı hūşı tutuban firdevsiye olgıl h. 023/14

hāmüş suskun

bilürüz velīkin şerḫ itmezüz diyüp ol melek edebile h. olıcaḳ 025/23

hān sultan

fi medḫ-i sulṭān bin sulṭān sulṭān bāyezīd bin muḫammed h. 010/17, 011/04,
011/05, 011/20, 014/01, 018/20, 053/06

hān-ı haḳān sultanlar sultanı

sulṭān bin sulṭān bayezid ibn-i ḫān şāh-ı şāhān h.-ı haḳān āl-i 'oḡmān 014/01

hān-ı murād-baḫş murat veren sultan

bin muḫammed ḫān bin murād h.-ı murād-baḫş bin sulṭān muḫammed 011/04

hāna sultana

çıḳup nā-bedīd oldı 'aḳıbet ol la'lin ḳadeḫi rūm pāzişāhı ıldırım h. 055/13

handān mutlu

lu'bet-bāzī çerḫe yüz gösterüp şāz u h. ider zihī ḫānnān-ı 001/13

**hāne ev(satranç tahtasındaki kare alanlar) güşe h. h. heşt cennet bağlarının gül-zār
renginde tezyīn 001/08, 030/18, 041/15, 041/16, 066/11, 076/17, 077/02**

hānede evde

h. 041/14, 041/26, 074/08

hānedür evdir

vasat-ı ruḳ' adur ya' nī bisāṭ-ı şaṭrancuḡ vasaṭındaḡı dört h. yāhūd 041/05

hānelerde evlerde

nāhīside hāşeyedür hazīhi'l-mevzi' ati ya' nī bu didüğüüz h. at 041/07

hānelerinde evlerinde

zīrā ki şīsenüḡ te'līfinden leclācuḡ şaṭranc nat' ı h. itdüğü fikri 051/19

hānelerinüḡ evlerinin

hāmīş şaṭranc h. taḳsīmince 'ilm-i hendese mücebince leclāc-ı 020/07, 048/24

hanelerüḡ evlerin

ve bisāṭ-ı levḫ-i zerrīn üzerinde altmış dört h. lāciverdiyle baḡşını 030/26

hānelü evli

altmış dört h. bisāṭın düzüp te'līf eyledi cimşīd şāh yirinde şāhı 027/08, 027/13

hānenüḡ evin

ve altmış dört h. bāb-ı faşlı bilinmezse hindistān şāhına nūşirrevān u 031/25

hānesi evi

h. vardur nite şöyle kim maḳşūd yetişmekiçün nice ola pes anuḡ hayrlı 041/03

hānesidür evidir

getüre ruḫiçün erdāi ya' nī zarar gelecek yiri kendünüḡ ikinci h. 041/11

hānesinden evinden

piyādelerin yedi ḳudret ile meşārıḳ h. sürüp geh 001/12, 076/16

hānesine evine

h. müştēmil sekiz faşlı üzre mūncemil menşūr manzūm aşah ḳavli 019/18, 020/22, 040/10, 040/15, 082/03

hāneye eve

zīrā şāhibinüḡ fil ol h. nāzırdur ve daḡı atičün şaṭranc evlerinüḡ erdā-i 041/12

hāneyi evi

h. 032/24

hanıdur sultanıdır

milḳ-i rūmuḡ h. ki çākeri her nām-ver 011/21

hannān çok acıyan, Allah

lu'bet-bāzī çerḫe yüz gösterüp şāz u ḫandān ider zihī h.-ı 001/13

ḫamd-ı nā-ma' dūd sayısız hamd

h.-ı nā-ma' dūd ol ḫudā-ı lemyezele sultān-ı bī-ḫalele sezā-vārdur kim 001/01, 003/02

ḫamd-ı bī-ḳıyās eşsiz hamd, övgü

h.-ı bī-ḳıyās ve şenā'-ı bī-esās ol ḫalıḳ-ı cinn ü nāsa olsun kim bu 010/18

ḥār diken

iy yüzün cennet güli hicr u firākuḥ ḥ. u nār 060/08

ḥarāb harap, mahvolmuş

eyle zālīm ḳopdı deḥḥāk eyledi milki ḥ. 028/23, 029/15, 033/02

ḥarāc haraç

buyurduḡı gibi ḥ. virelüm belki daḥı ziyāde gönderelüm eger Īrānuḥ 034/13, 034/17, 037/05, 037/08

ḥarācı haracı

ḥ. ṣāḥa lāyık sa‘ādetine muvafık devletine muṭābık ola ve eger ki 031/21, 034/20, 055/04

ḥarācın haracını

heft kişverün bir yıllık ḥ. cevher-i çin ve kıymet-i taḥt-ı zerrīn ‘ācir 028/01, 031/27

ḥarām haram

ḥ. mı degül mi ve daḥı şaṭranc ḳāl yüzinden ḥāl yüzünden naḗar 020/15

ḥarāmī haram yiyen

ḳıluḗ ḳıl u ḳāl gāḥ mekr ü āl ḥ.-yi ḥūn-ḥōr çeşm-i mestine ḳanum 017/09

ḥārāya mermer

sebz-i kemḥādan geyürür seng-i ḥ. ḳaba 003/27

ḥarb savaş

ḥ. u ḗarb idüp müşrikler şāḥın küfr-i ḗalālet gūşesinde māt itdiler 010/09, 027/02

ḥarbde savaştā

ḥ. āheng-i ḗarbda dururlar bir bir eksildüḡi eceli irenlere beḗzer kim 056/28

ḥarbden savaştan

ḥ. şefā sürüp idrīsdan şaṭrancı öḡrenüp ta‘līm aldı rub‘-ı meskūnuḥ 027/20, 058/10

ḥarbe savaşa

şāḥı ceng itmeḡe ḳavındura tā ki cimşīd ḥ. ve ḗarba heves idüp e‘ādī 027/04, 028/03

ḥarc sarf

ḥ. itmişler ol şaṭranc naṭ‘ıyla şāḥuḥ öḡinde ḳodı hind şāḥından ol 034/04, 035/05

ḥarf-i ‘işyān ‘lā’ kelimesi

ser-ā-ser ḥ.-i ‘işyān ḥasbinallah 006/25

ḥarīf meslekdaş

üzerine oynarlar her ki bu tabiyeyi ‘ādet idine tā ki hemīşe ḥ. üzerine 061/07

ḥarīfi meslekdaşının

dāim kendünün ḥ. üzerine ḡālib gele ḥaşmı anuḥ maḡlūbı ola gümānsuz 059/07, 060/04, 062/07, 064/07, 069/05

ḥarīfile meslekdaş ile

tatlu ve üstāzāndur eger bir kimse ḥ. oynasa ve da‘vī şöyle eylese ki 064/04
ḥarīfine meslekdaşına
oynasa ve ḥ. ferzīn tarḥ virse şöyle gerekdür ki 063/06, 069/06
ḥarīfini meslekdaşını
şeksüz kendü ḥ. ‘aciz kıılır 062/09, 063/07
ḥarīfle meslekdaş ile
efendisi bir ḥ. oynayup otururdu bunu öc kodı ol ḥarīfi 069/05
ḥarīfün meslekdaşın
oynasa kendü peydākların ḥ. kumaşı içinde kızuk gibi oturmuş olur ve 062/06
ḥarīr ipek
ilettiler andan leclāc bir nāme çıkardı ki ḥüb ḥaṭṭıla ḥ. üzerine yazılmış 034/02
ḥarīrlerden ipeklerden
‘anberden ‘üddan yāḳūtdan elmāsdan ve hindī kılıçlardan ve ḥ. 033/18
ḥāş hakiki
zūlf-i dāmuṅdur ser-ā-ser serverā sevdā-i ḥ. 012/07, 025/08, 032/17,
033/19, 039/01, 039/03
ḥasan Hz. Hasan
çeşm-i nūrı aḥmedüṅ ḥulḳı gibi biri ḥ. 009/13, 078/02, 078/08
ḥasana Sultan Hasan
melik sencer gālib gelüp melik ḥ. teşrīf-i fāḥir ve hil‘at-ı bāhir buyurdu 078/05
ḥasbinallah ‘Allah bize yeter’
olur her derde dermān ḥ. 006/16, 006/17, 006/19, 006/21, 006/23, 006/25, 006/27,
006/29, 007/02
ḥāşda kişiye özel
kim kendü rāḡīb olduḡı sebebden düzdürüp ḥalvet-i ḥ. oynardı 028/12
ḥasen güzel
aḡa ki ḥulḳ-ı ḥ. maḥbūb olur 077/12, 078/09
ḥāşıl ortaya çıkmak
muttaşif olan kimseler iḥṭilāṭdan elem-bazīsinden derd-i gām ḥ. olur 044/27
ḥaşım düşman
ḥ. 011/13, 075/13
ḥaşımlu düşmanlı
rüy-ı zemīn naṭ‘ üzerinde ḥ. ḥaşmınuṅ üzerine taḳdīre muvāfiḳ 002/07
ḥāşına kişiye özel yerine
süleymān ḥalvet-ı ḥ. vardı iki rek‘at namāz kıılıp nübüvvet 024/18, 027/06
ḥāşından özel yerinden
ḥ. çıkmış la‘lin ḳadeḥ varıdı ki bahāsı yedi iḳlim ḥarācı degeridi 055/04

haşın kuvvetli

budurur fir'avn-ı eřkāl-i h. 061/10, 061/02

haşın-i fir'avn kuvvetli firavun oyunu

üçüncü ta'biye ki aña h.-i fir'avn dirler haşın-i fir'avn demek ya'nı 061/02
, 061/04

hāřlarından haslarından

tıldı melül oldu emır hasan ki h. idi bu şaşranc fenninde māhir 078/02

haşm düşman, rakip

řāh māt gelecegi muhaķķaķ olıcaķ h. ol dābbeyi kesmek murād idinür 042/07,
047/15, 052/03, 052/06, 073/15

haşma düşmana

h. 'arz it gül-ruřınıuñ tā kim ola řāhmāt 063/10, 070/11, 072/15

haşm-ı bī-dīnle dinsiz düşmanla

gaziyan ki meydān-ı İslām bisātı üzerinde dīn řāh yolına h.-ı bī-dīnle 010/08

haşm-ı sultān sultanın düşmanı

h.-ı sultān māt oluban dura bāķī pādiřāh 021/18

haşma düşmana

ve ol bāzī 'ilminde māhir h. gālib ve ķādir olmağa rāğıbdur eyle olsa 017/23,
041/27, 041/28, 042/05, 042/06, 048/05, 048/21

haşmı düşmanı

ve daķı leclāc naķlınce şaşranc-bāz olmağuuñ h. gālib düşmek řerā'iti 044/10, 059/07,
060/04, 061/12, 065/04, 080/14, 082/11

haşmıla düşman ile

h. 011/15, 046/01

haşmına düşmanına

düşürüp gāh nuşret virüp h. gālib řādān hürrem itdürür gāh 002/08, 020/11, 044/21,
046/12, 047/01, 047/10, 070/07, 071/13

haşmından düşmanında

siz daķı oynamāķ edeb degildür h. dirhem alsa daķı 'aceb degildür 046/07

haşmını düşmanını

ķılmaķ dileye h. mağlūb görüp derhem itmedin dirhemin almağa diř 046/05,
079/06, 081/15

hařmınıuñ düşmanının

rüy-ı zemīn naş' üzerinde haşımlu h. üzerine taķdīre muvāfiķ 002/07

hařmınıuñ düşmanının

h. kemāli daķı yoğısa ol kimesne ki 'ömri zamān görmiş 046/14

haşmile düşman ile

mağlûb düşecegin fikir idüp gâlib olıcağ h. konuşmağ gerek ve dağı 045/06

hâşmuñ düşmanın
h. atına vire dağı az olur ruğ mütemekkin olsa ol ruğun kıymeti 041/24, 042/09, 042/12, 042/15, 060/11

hasret hasret
çün nemed-puş ve sâ'il ve zelil-i bî-delil tâc u taht h. âteşine 054/09

hâşretine hasretine
h. tâbi' olup geldi cümle hızmete 023/08

hâşşa özellekle
'ibâretün vardır h. kim bunun emşâlince resâil elfâzına ekmel-i kâmil 018/08, 031/06, 052/01

hâşşa-i yâkût-ı rümmân nar gibi yakutlar h.-i yâkût-ı rümmân la'l-i
'unnâbuñdadur 016/11

haşer haşerat
v'iy meh-i hürşid-i 'âlem mâlik-i hayl ü h. 011/27

hâşeyedür kenardır
nâhîsde h. hazîhi'l-mevzi'ati ya'nî bu didüğümüz hânelerde at 041/07

hâşir toplayan
tayyib ü tahir-şifât-ı 'âkıb u h.-i münîr 008/05

haşr toplanma
tâ kıyâmet h. olınca şubh u şâmı dâimâ 009/20

hâtem peygamberlik mührü
h.-ı şâh-ı süleymân haqqıçün 005/26, 005/27

hâtem-i nigîn-i nübüvvet peygamberlik yüzüğünün mührü
h.-i nigîn-i nübüvvet ve dür ü şıdk-ı fütüvvet bâ-gülzâr-ı bâğ-ı risâlet 007/12

hâtemi peygamberlik mührünü
giyüp nübüvvet tahtı üzerinde qarâr kıilup oturmışdı nübüvvet h. 023/20, 025/01

hâtemün mührün
ba'dehü şad dürüd şad şalâvat ol resül-ı h. nebiyy-i benî-âdemün 009/22, 013/01

hañ syvs tüyün
iy h. sebzi hıızr şîrîn lebi âb-ı hayât 063/09

hâtır akıl
hâzetünün şol bıkır-i fikrünün râzî gibi bezeyüp h. hücreşinden çıkarup 018/12

hâtırın hatırını
ve melâhat birle söze girüp kemînenün hâlin h. şorup çehrende 017/05

hâtırında aklında

- h. duta ve ol t̄arike sürmekligi ‘adet idine şatranc içinde ḡayet üstāz 058/24
- h̄atıruñ aklın**
eylemekde h. 018/04
- h̄atıruñda aklında**
bu mühreleri cimşid şāh nice oynaduğın bilür misin h. eger varısa 025/15
- hatm bitirme**
hūd u şālih yā hū ‘isā bildisen h. enbiyā 008/10
- haṭṭ yazı**
ol mişāl-i h.-ı tuğrāñ defter-i devlet heme 012/29, 016/15
- hattā hatta, hem de**
kuvveti birle şatrancuñ aḥvāline muṭṭali‘ oldı leclāc anuñ şākirdiydi h. 031/08, 048/06
- haṭṭıla yazıyla**
ilettiler andan leclāc bir nāme çıkardı ki hūb h. harīr üzerine yazılmış 034/02
- hatuna kadına**
bi’z-zarūrī h. virür talak 048/22
- hāverden doğu**
āfitābı her şubḥ-dem kīse-i h. çıkarup zuhūra getirüp zerreler 001/11
- havf çekinmek, korkmak**
pes durur eger kim şāh in‘ām iderse velikin h. iderem ki şāh bu 049/22
- havf-nāk korkan**
hazer kılasın atlaruñ iktirānından ya‘nī atuñ yaqın olmasından h.-nāk 042/28
h.-nāk ola 044/03
- hayādur utanmadır**
menba‘-ı cūd u h. kaddine ḥilmi kaba 009/10
- hayāl-i muḳārīne ulaşan hayal**
mecāl-i muḳābile ve h.-i 047/23
- hayāt hayat, canlılık**
nefḥ-i ‘isā ḥaḳḳıçün virdi h. 005/30, 019/06, 019/07, 063/09
- hayāt-baḥş can veren**
var ki ḥoḳḳa-i yāḳūt olmuş bir h.-baḥş lebi var ki ‘uşşāk cānına 015/14
- hayātı hayatı**
hızra nūş olan h. ḥaḳḳıçün 005/28, 016/13
- hayātında hayatında**
hāl-i h. iken salṭanat taḥtında oturup akrān begleri ile oynardı 025/13
- hayātuñ hayatın**
lezzeti āb u h. şerbeti kand-ı nebāt 016/10

haydar aslan, Hz. Ali

rābi‘i kerrār-ı h. şāh-ı merdān şīr-i haķ 009/11

hayl at

v’iy meh-i hūrşīd-i ‘ālem mālīk-i h. ü haşer 011/27

hayme çadır

bedī‘-ferrāş-ı h.-i seḥāb naķķāş-ı şaḥīfe-i āb-dehende ṭāvus-ı pāğ-ı pūr- 022/05

hayrān hayran

ķaldı leclāc aḡa h. beste-dem 039/12

hayret hayret

‘adl olunmaz hūb ḥişālūḡ kim çeker h. ‘uķūl 008/15

hayretde hayrette

çoğıdı bu fikrile ‘aķl-ı ġavvāşın fikir deryāsına şalup fikre varup h. 014/21

hayrlı hayırlı

h. 041/02, 041/03

hayırlısı hayırlısı

şatıranc evinūḡ h. at evinūḡ ikincisidūr zīrā ki her dābbenūḡ bir 041/01

hayy Allah

ḡamd-ı nā-maḡdūd ilāha oldurur h. u beķā 003/02, 003/20

hayyāt-ı ezel ezel terzisi

ḥil‘atūḡ h.-ı ezel ki ķaddūḡe biçdi ezel 008/19

hazer çekinmek

filden keşf ‘anū‘r-ruḡdan ya‘nī ruḡı açmazdan h. eyleye filin şaķlaya 040/02, 042/24, 042/28, 042/30, 044/01, 044/14

hāzır hazır

şāhuḡ cismi ki ḡāke yeksān oldı anuḡ ḡākine müvekkel olan melegi h. 025/07, 031/03, 036/18, 056/07

hazīhi’l-mevzi‘ati adı geçen satıranç haneleri

nāḡisde ḡāşeyedūr h.-mevzi‘ati ya‘nī bu didūḡumuz ḡānelerde at 041/07

hāzin-i esrār-ı vaḡy vaḡiy sırlarının bekçisi

h.-i esrār-ı vaḡy ol pāk-i zātı ve‘d-ḡuḡā 008/12

hazīne-i cimşīde Cemşid’in hazinesine

fonuslar yaķup kırķ ayak nerdubānile zīr-i zemīn içine girdiler bir h.-i 024/06

hazīne hazine

ki ol defīne buḡtunū‘n-naşır ḡazīnesi imiş tārīḡle bilindi ve h. içinde 030/15, 051/13

hazīne-i buḡtū‘n-naşırde Buḡtūnnasır hazinesinde

itdi ol evvelki la‘līn şatıranc ki h.-i buḡtū‘n-naşırde kim 032/27, 055/03

hazîne-i sultânî sultan hazinesi

kıldılar ki iy pâdişâh bu miqdâr buğdayile bir h.-i sultânî cem' olur bu 050/27

hazîne hazinede

nebî hazretine şaldılar egerçi kim ol h. târîh buldılar ol genc ü mâlî 024/13

hazinesi hazinesi

ilâhî lütfün h. bî-pâyân keremün deryâsı bî-kerân cüduş secâsı 004/10, 030/15, 052/17

hazîneye hazineye

saray içini tamâm dutdı şâh ol armağanı gördi ve buyurdı h. 034/01

hazrâda yeşilde

şems ü kamer zühre-i zehrâ 'âlem-i 'ulyâda kubbe-i h. anuşla 047/22

hazret -i bî-zelele noksansız Allah

mahdûd ol h.-i bî-zelele haşan-ı bî-bedele revâdur kim bir pâre düddan 001/04

hazret-i eyyübiçün Hz. Eyyûb için

höd şâlih h.-i eyyübiçün 005/18, 014/19, 017/11, 027/16, 029/10, 054/12

hazret -i a'lâ yüce hazret

ve tuhf-i taḥiyyât ve âfiyât ve şâfiyât be-cenâb-i ân h.-i a'lâ ve sened-i 007/04, 008/03, 021/08

hazrete hazrete

yüz sürmege müştâk olduğumı ammâ kim ol h. muvâfık hediye ve 017/13

hazreti hazreti

dile gelüp eyitdi yâ monıla firdevsî pâdişâh h. şatranc oynamağa gâyet 017/21, 024/15, 026/02

hazreti hazreti

anı bilürem diyü cevâb virdi yine h. süleymân su'al idüp eyitti ki 025/14

hazretine hazretine

bu hizmet kendüme vâcîblığını farz bilüp ammâ kim h. lâyıķ 017/17

hazretine hazretine

nebî h. şaldılar egerçi kim ol hazîne târîh buldılar ol genc ü mâlî 024/13

hazretün hazretin

yavlaķ tîzdür ki h. ḥired-mend ü nîk-râydur ve söz dizginine mâlik 008/23, 018/05, 018/21, 054/16

hazretüne hazretine

h. 017/24

hazretünedür hazretinedir

h. zafer nuşret-ķarîn-i nâm-ver 012/26

hazretünün hazretinin

- h. nāmını ol ‘arş-ı ‘alī üzre yazar 013/04, 018/12
- hebā zayî**
kisirünün ‘ömrini kesr itdün kayāşiri h. 008/24
- hediye hediye**
dergāh-ı a‘lāsına bārgāh-ı mu‘allāsına tuḥfetü’l-ḥakirü’l-fakīr h. iledem 014/07, 017/13, 021/06
- heft yedi**
çar emīnün çar rükni ṭıtdı h. iklīm-hā 009/06, 012/04, 027/10, 028/01, 053/05
- hekīm doktor**
loqmān h. ile meşveret itdi ins ü cān begleri cem‘ oldılar 024/16, 066/29
- hel Arapça soru edatı**
lāfetā ḥaqqında dinüp nāzil oldı h. etā 009/12
- helāk bertaraf**
içinde bağ arasında yürüdi ‘ākıbet deḥḥāk bulup h. eyledi kim bu 026/12, 041/13, 041/18
- helāl helal**
h. idicek 017/10
- hele hele**
vechile dizmek gerek ‘aqlile cemī‘sin bildi ve kendüzine eyitdi h. 036/06
- hem hem**
h. ‘üzeyrün ol memātı ḥaqqıçün 005/29, 008/03, 008/04, 013/01, 013/02, 015/15, 035/18, 037/19, 054/08, 054/11, 060/03, 070/08, 070/09, 070/11, 076/10
‘adlün içre kūrda koyun maḥrem ü h.-dem be-şāz 011/24
- hemān aynı, aynen**
ki bu naṭ‘ h. yir yüzidür ve bu ağıla kara iki şāhdur ki biri biriyle 036/15, 041/15, 058/09
- hemçü hem, hem de**
nuṭkı şīrīn la‘li emlaḥ h. ḥüsrev pādişāh 008/08, 063/12
- heme hem de**
ol mişāl-i ḥaṭṭ-ı tuḡrān defter-i devlet h. 012/29
- hemīn aynı, aynen**
h. cān-ı revāndur bir yüzdür ki açılsa tāze güle beñzer bir dildür ki 015/08, 058/02
- hemīşe tüm**
üzerine oynarlar her ki bu tabiyeyi ‘adet idine tā ki h. ḥarīf üzerine 061/07, 063/07
- hendese geometri**

h̄amis ŧaŧranc h̄anelerin̄üñ taḳŧimince ‘ilm-i h. mücebince lecl̄ac-ı 020/07, 048/24, 051/25

hep hep

gün̄ahun̄ n̄amesinden maḥv olur h. 006/24, 023/07, 023/09

her her

āfitābı h. ŧubḥ-dem k̄ise-i h̄āverden çıkarup z̄uhūra getirüp z̄erreler 001/11, 002/18, 003/04, 004/17, 006/16, 008/11, 009/23, 010/01, 010/16, 011/12, 011/21, 012/18, 015/25, 018/16, 021/15, 021/17, 024/08, 026/20, 028/08, 028/10, 028/19, 031/01, 034/06, 034/07, 035/09, 036/03, 036/04, 036/08, 036/11, 038/01, 038/13, 041/01, 041/16, 045/15, 048/03, 049/14, 049/26, 053/14, 055/05, 058/10, 058/23, 059/05, 060/04, 061/07, 062/08, 065/10, 065/26, 065/27, 066/01, 067/09, 067/13, 068/04, 068/07, 068/09, 068/10, 068/14, 070/04

hergiz hiç

h. ‘āqıl 037/22

herkes herkes

ol sebebden ḳaldı ŧaŧranc oynamadı h. 029/03

hesābını hesabını

tir itseler bir demde itdüğüñ eltāfı ve in ‘āmun̄ yüz binde birin̄üñ ḥ. 004/15

heŧt sekiz

gūŧe h̄āne h̄āne h. cennet baḑlarınun̄ gül-zār renginde tezyīn 001/08, 020/23, 030/18

hevā-ı kāyināte kainat arzusu

h.-ı kāyināte beñzer ve sākılıḳda ‘aynū’l-hayāta beñzer sözlerün̄ ḳand-ı 019/02

hevāsında arzusundaa

z̄ikrinde dü ‘ālem bir ḳaḧre mihrün̄ h. iki cihān bir z̄erre ilāhī 004/13

heves heves

ŧāhı ceng itmege ḳavındura tā ki cimŧid ḥarbe ve ḑarba h. idüp e ‘ādī 027/04, 028/03, 060/10, 065/30, 072/13

hey’et heyet

var derūna ḳıl naḑar h. oḳı 067/21

hezār çekinmek

ŧad h. elf-i taḥiyyāt ola menden serverā 009/16, 049/05

hezārān binler

ŧad h. bārī taḥsīn ol ḥakīm 039/10, 051/24

hezil-gūy ciddiysiz konuŧan

h.- 044/24

ḥıdmet-i dergāh-ı ‘ālün̄ yüce dergahının̄ hizmeti

h.-i dergāh-ı ‘ālūn maqşadı ārāy-ı rāy 012/23

hıdmetün hızmetin

ve h. enbūhlığın kalem taḥrīr eyleyemez ḥazīnesi ābādān ve sipāhīsi 052/17

hıfz ezberlemek

ta‘biyeler beyānındadır ki ol ta‘biyeleri gönlinde h. iden şaṭranca ṭalib 020/10, 026/16, 028/10, 040/03, 061/11, 063/11, 064/11, 070/06, 073/14, 079/06, 080/13, 060/11, 062/13, 065/04, 070/10, 071/14, 072/13, 075/14, 078/09, 079/11

hired-mend bilgin

yavlaḵ tīzdür ki ḥazretün h.-mend ü nīk-rāydur ve söz dizginine mālīk 018/05, 046/18, 058/25

hired- mend-ı fāzıl faziletli bilgin

şaṭranc-bāz-ı hüner-mend olan h.-mend-ı fāzıl olan ehl-i firāset 068/05

hısmını rakibini

tedbīrine başıdırup h. gālīb eyleyüp ol şāh gümrah olduḡı 002/09

hışn-ı fir‘avndur kuvvetli firavun oyunu ṭaberiyedür ikinci ta‘biye ‘ırāḳıyyedür üçüncü ta‘biye h.-ı fir‘avndur 058/20

hışm öfke

oynamasından fārīḡ düşe üçüncü şart oldur ki h. u ḡazab vaḳtinde 044/19

hışm-nāk öfkeli

bāzam diyüp leclācı ḡazaba getürdi h.-nāk idüp çün şaṭranc oynadılar 043/07, 052/16

hıṭā ülke

deşt-i āhūdān yaradur nāfe-yi çīn-i h. 003/29

hızmet hizmet

ve levāḥıḳ-ı h. olmadın kendü lüṭf-i ‘amīm ve ḥulḳ-ı kerīmünnden 004/20, 017/02, 017/17, 067/26

hızmet-kārı hizmetçisi

h.-kārı ki 052/04

h.-kārıyam cimşīd şāh sekiz yüz ‘ömr sürdi kırk yıl küfr ü şirk 026/05

hızmete hizmete

varmaḡa muṭābıḳ tuḥfemüz yoḡıdı h. yüz sürmege dahı iştıyāḳımız 014/20, 023/08

hızmeti hizmeti

müşerref olam maqşūdımı taḥşīl bu h. ta‘cīl müflisligüm ḡanīlīga 014/10

hızr Hz. Hızır

iy ḥaṭıñ sebzi h. şīrīn lebi āb-ı ḥayāt 063/09

hızra Hz. Hızır’a

- h. nūş olan hayātı haqqıçün 005/28
- hızruñ Hz. Hızır'ın**
bilmedi h. hayātı la'1-i cüllabuñdadur 016/13
- hicr ayrılık**
iy yüzüñ cennet güli h. u firākuñ hār u nār 060/08
- hicret-i nebevīnūñ Hz. Muhammed'in hicreti**
te'lif kırk dört risāleyi taşnif eylemişdür eydür kim h.-i nebevīnūñ 013/20
- hīç hiç**
götüre h. şey'ün mecāli yoqdur ki anları cānib-i bahteden 002/16, 003/20, 011/23, 012/31, 023/12, 024/17, 030/28, 032/11, 032/13, 035/10, 064/05, 065/20, 074/06
- hikāyet hikaye**
idüp maḥbūba ta'zīm itdi pes bu mişl-i h. anuñçün getürdüm 048/15, 054/02
- hikāyeti hikayeyi**
virdi bu h. meşeli qaleme getürdügüme sebep budur ki 043/18, 056/13
- hikmet hikmet**
'acemde iştiḥār bulursın ve her h. altında bir h. ve her söz 018/16, 056/25, 065/12, 067/19
- hikmet-āmiz hikmet öğreten**
ne var söz düşmediyse h.-āmiz 068/18
söyledüm elfāz-ı 'ibāret birle terkīb gözetmedüm pes h.-āmizsüz 068/15
- hikmeti hikmeti**
h. şem'inden anuñ bir şererdür ki çıkar 003/16, 003/19
- hikmetile hikmet ile**
nilgün baḥrūñ üzerinde h. döşeyüp muṭabbak tur- 001/06
- hikmetinde hikmetinde**
ḥākim ol ki h. var kemāl-ı bī-zevāl 004/05
- hil'at süslü elbise, kaftan**
taḥsīn idüp āferīn getürdi māl memleket at ve h. iḥsān 031/14, 039/02
- hil'atūñ kaftanın**
h. ḥayyāt-ı ezel ki qaddüñe biçdi ezel 008/19
- hil'at-ı bāhir ipek kaftan**
melik sencer gālib gelüp melik ḥasana teşrīf-i fāḥir ve h.-ı bāhir buyurdu 078/05
- hilāfına zıddına, aksine**
şatranc-bāz-ı kāmil olan ciddile ceḥd eyleye ki devābını h. red 042/17
- hilāl yeni ay**
āfitābdan çün h. umar 'aql senden hüner 012/20

hilkat yaratmak

şāh-i şāhān-ı dil-küşāde at u fil ruḥ-ı rūḥı piyāde ḥ. ider kim 002/06, 003/13

hilkatinde yaratmasında

ḥ. fāzıl ol ki döşedi arz u semā 003/11

hilm ağırlık, gurur

ķazanur rūḥı eşer-i lütfünjile ḥ. u vaķar 012/06, 014/15

hilmî ağırlığı

menba‘-ı cūd u ḥayādur ķaddine ḥ. ķaba 009/10

himmetin gayretini

ķılam zīrā kim ezelden dā‘ī du‘ācısı oldığı sebebden niķe kerre h. 014/12

himmetinde gayretinde

fażl-ı h. devletinde niķe müşkilleri ḥal ķılıp bitürmişidüm ve 014/17

himmetün himmetin

h. vaķtı cihān mālı durur zīr ü zeber 012/22

hind Hint

ḥarc itmişler ol şatranc naṭ‘ıyla şāḥuḥ önünde ķodı h. şāhından ol 034/04, 035/19, 036/07, 036/16, 036/18, 036/20, 037/15, 038/17, 051/11, 051/15

hindde Hint’te

bir vaķt-i müntehī şöyle inhā ķıldı ki bilād-ı h. pādişāh vardur vilāyeti 052/14

hindden Hint’ten

bir ulu ilçî geli yorur piller ve ķetrilerle ve h. ve sindden nice 033/09

hinde zamanda

ol ḥ. dīvānda ḥāzır ṭurur idi baş ķaldurup eyitdi ki yā şāh-ı cihān ol 056/07

hindem Hint’im

ben ol şāh-ı h. ki sulṭān-ı pisendem ki heft ķişvere cemī‘ 053/05

hindi Hint

nişār itdi ve bir h. ķetr getürdi ki altunıla bezenmişdi ve üzeri la‘l 033/15, 033/18, 038/01, 049/03, 051/12

hindi Hint’i

‘aqlına ve firāsetine bununı yirini ‘aqlile kim dutar didi şöyle şandı h. 038/21, 038/24

hindistān Hindistan

idi bir gün anuḥ eyyām-ı rüzgārında h. diyārında bir define 030/13, 031/20, 031/25, 033/08, 051/11

hindistāna Hindistan’a

s-ı ḥakīmi īrāna ḥalife ķıldı ve kendüsü h. 053/13

hindistānda Hindistan'da

kışşa leclāc h. şāh kisriye 'azm idüp ki gitdi 'alā 'azm-ı 033/03

hindīye Hint'e

oturdılar ḥakīm büzürcmihr h. eyitdi şehriyār qatında şaṭranc inşāfile 037/17,
037/28

hindularuḡ Hindular'ın

getürdi ve pergār getürdi h. oyunından daḡı laṭif aḡlaruḡ fikrinden 039/06

hindü Hind'i

nergesüḡ müjgān-ı h. elde tatar āyine 016/16, 032/02

hindüstān Hindistan

h. iqlīminde bir pādīşāh vardı ki ṭāhir oḡlı şīse dirlerdi bir a'qal-i 030/08

ḥisāb hesap

maqbül dutmaya iy pādīşāh muḥāsibleruḡ getür ḡ. itsünler āḡırqı evde 049/24,
050/25

ḥisābını hesabını, sayısını

öḡine şol qadar altun gümüş dökdi ki ḡ. kimse bilmezdi müşkdēn 033/17

ḥisābile hesap ile

māl dile iqlīm dile vireyim yoksa anuḡ āḡırqa evine deḡin ḡ. irişēn 049/18

ḥişālūḡ huyların

'adl olunmaz ḡüb ḡ. kim çeker ḡayret 'uḡül 008/15

ḡizb kısım

āyet-i ḡ. ü 'arş olur işāret ḡālūḡe 016/20, 019/08

ḡō kendi(hod)

var ki la'l-i nāba dönmiş āḡū-çēşm-i ḡ. 'abhere benzer ol siyeh zülfi 015/10

ḡōce hoca

şāḡib-i tāc-i le'amrük ḡ.-i her dü-cihān 008/11, 009/23

ḡōcedēn hocadan

itdi leclāc qaḡıyup dergāhından gitdi şāh ḡ. leclācı yigürüp 043/09

ḡōcedür hocadır

ger gedā vü ḡ. yā ser-firāz 056/18

ḡōd kendi

h. şālih ḡazret-i eyyūbiçün 005/18

ḡōd kendi

bār-ı ḡ. fil qa'imesin ḡıfz eyleye fil qa'ime kendü ferz fildür daḡı şāḡr 040/03,
055/07

ḡoḡqa küçük kap

bulındı ki her küpüḡ içinde biḡ ḡ. altun bulındı ki her ḡ. 024/08

- var ki h.-i yāḫūt olmuş bir ḫayāt-baḫş lebi var ki ‘uşşāḫ cānına 015/14
- ḫoḳḳaları küçük kapları**
ḫazreti ol tekvīnden bu otuz iki dāne la‘līn ḫ. su‘al itdi 026/02
- ḫoraşān Horasan**
fir‘avn diyü ad virdiler ve ‘ırāḫ ve ḫ. şaṭranc-bāzları ba‘zısı bu 061/05
- ḫōş hoş**
vaşf idemez ḫ. kemālūn bu lisān-ı ḫāk ü mā 008/16, 047/17, 075/15
- ḫōş-nefes güzel nefesli**
oynadı kisrī önünde ḫ.-nefes 057/19, 065/31, 066/26
- ḫōş-nihād güzel huylu**
zīrek olur kişi ḡāyet ḫ.-nihād 065/17
- hōş hoş**
h.-mendūn ḫūb söz hūşındadır 067/08
- ḫōşābe inci parlaklığına**
söylese bülbüle beṅzer bir dişi var ki dūr-i ḫ. dönmiş bir duṭaḡı 015/09
- ḫōz kendi**
ve ne ḫ. insān u ervāḫ u melekde bir kimsenūn ṭāḳati yoḳdur kim 002/14, 002/15
- ḫū veya**
hūd u şāliḫ yā ḫ. ‘īsā bildisen ḫatm enbiyā 008/10, 060/09, 067/11
- ḫūb güzel**
ḡāv-ı baḫrīden düzedür ‘anber-i sārā-ı h. 003/28, 008/15, 014/23, 034/02, 035/07, 035/16, 037/12, 063/04, 067/08, 079/09
- ḫūb-i bī-ma‘yūbla kusursuz güzel**
ḫ.-i bī-ma‘yūbla şaṭranc oynardum ki ḫüsn ü melāḫatde luṭf u şabāḫatde 047/21
- ḫūbān güzeller şahı**
zamān şāh-ı ḫ. maḫbūblarına maḫbūb-ı re‘īs olmuş ḫüsn-i şabāḫatde 015/23
- hūd Hz. Hud**
h. u şāliḫ yā ḫū ‘īsā bildisen ḫatm enbiyā 008/10
- ḫudā-ı lemyezele zeval bulmaz Allah**
iy ḫ. ‘izz ü celālūn ḫaḳḳıçün 005/12
ḫamd-ı nā-ma‘dūd ol ḫ.-ı lemyezele sultān-ı bī-ḫalele sezā-vārdur kim 001/01
- ḫudāvendigār sultan**
cemīl ḫazret-i ḫ.-ı a‘zamūn sultān-ı mu‘azzamūn ḫaḳān-ı 021/08
- ḫulḳ-ı kerīmünden izzetli huy**
ve levāḫıḳ-ı ḫızmet olmadın kendü lüṭf-i ‘amīm ve ḫ.-ı kerīmünden 004/20, 007/24, 077/12, 078/09

hulķı huyu, tabiatı

çeşm-i nūrı aḥmedün ḥ. gibi biri ḥasan 009/13

hulķile huy ile

ḥüsn-i ḥ. melek taḥsīn ider 067/10

hulķuḡa huyuna

çünki ḥālīķ ḥ. a'zam didi ta'zīm idüp 008/17

humām-i pīşuvā himmetli reis

hem imām u sābīķ u hem h.-ı pīşuvā 008/04

ḥün-ḥör kan içici

kılp kıl u kāl gāḥ mekr ü āl ḥarāmī-yi ḥ.-ḥör çeşm-i mestine ḡanum 017/09

ḥür ağlayan

ḥıfz idüp ta'biye-i ḥaşmuḡ māt it ḥ. u zār 060/11

ḥūriye cennet kızlarına

beşer didüm illā insān degil melege beḡzer ḥ. ḡilmān didüm ammā 015/17

ḥurşid-i ālem alemin güneşi

v'iy meh-i ḥ.-i ālem mālik-i ḥayl ü ḥaşer 011/27

ḥurüc isyan

ḡadem başıcaķ cimşidün kemāli zevāle mübeddel olup deḡḡāk mārī ḥ. 026/10

ḥuşemā rakipler

ḥ. oynariken 047/11

ḥuster

ḥ. 'aşık-ı duḡterān-ı çemen ya'nī nesīm-i devrān sefābaḡş-ı cān ins ü 022/09

ḥuşuşında hususunda

cimşid şāhıla şatranc ḥ. vāķı' olan menāķıbın ve süleymān nebī 019/23

ḥūşa akla

yā ḥ. māt idüp andan gidesin 065/05

ḥūşe akıl

eyledi muşannif-i şatranc taşnīf idenün 'aqlından leclācuḡ ḥ. birle itdüḡi 051/04

ḥūşı akli

ḡuş-ı h. tutuban firdevsīye olḡıl ḡamüş 023/14

ḥuşındadır aklındadır

ḥōş-mendün ḥüb söz h. 067/08

ḥuşyāriken akllı iken

meşt-i h. nerd ve eger şatranc oynamasından ḡazer kıla ikinci şart odur 044/14

ḥuzā Allah

şükr-i nā-ma'dūd o şāha ferd ü vāhid ol ḥ. 003/03, 012/28

ḥuzāvend-i efāzil faziletli sultan

iy h.-i efāzil kāsım-ı erzāk-ı halk 012/27

hücreinden hücreinde

hazretünün şol bıkır-i fikrünün rāzī gibi bezeyüp hātır h. çıkarup 018/12

hükemā bilginler

evvelki faşl h. kavlince ‘uqalā naklınce şatrancuñ mü’ellifi naṭ’ınuñ 021/20, 030/03, 030/28, 049/04

hükemā-i mutekaddimîn önde gelen bilginler

kimdür beyān idelüm nite h.-i mutekaddimîn bunda ihtilāf eylediler 021/22

hükemādan bilginlerden

ki eger memleket-i nūşirrevān vilāyet-i tūrānda taht-ı irānda h. 031/17

hükemāı bilginleri

h. ‘āciz kaldılar ‘ākıbet şāh katına ‘uqalā cem’ olup bu mühreleri 024/11

hükemāyı bilginleri

h. cem’ itdi bu otuz iki dāne mühreleruñ perdāhtını ve naqşını 030/25

hüküm hükün

süleymān h. eyledi varup ol melek-i tekvini getürdi süleymān 025/24, 051/07, 053/01

hüküm-i fermānındaydı emrinin hükümündeydi

bir gün süleymān peygāmeruñ kim dīv peri h.-i fermānındaydı ve 021/25, 025/09

hüküm-i hālıqdan Allah’ın emrinden

ta’līm dağı ol tekvin kıılır biz h.-i hālıqdan taşra iş itmezüz dünyevī 025/21

hükmine emrine

cevāb virecek sözüni müvecceh görüp h. maḥküm emrine me’mūr 019/12, 023/04, 032/20, 053/07

hükmiyle emriyle

qara ruḥile kızıl şāha şāh diyesin at h. filile bir şāh dağı diyesin 076/04

hümā devlet kuşu

ümīd-vāram ki bu şatranc-nāme risālesini birle ol h. sāyenüñ vaşf-ı 021/07

hümām azimli

birbirin mühreler almaq h. 066/13

hümāyün sultana ait

nitekim çetr-i h. tuta bu ferrāş-ı çarḥ 013/07

hüner marifet

āfitābdan çün hilāl umar ‘aқıl senden h. 012/20, 012/34, 013/06, 020/09, 031/27, 032/04, 032/12, 032/13, 048/26,

049/03, 049/16

hüner-mend hünerli

bin bürehmen idi h.-mend ehl-i fen nîk-rây şâf-şiken kal‘a-küşây tîg- 030/11,
031/01, 031/23, 068/05

hünerde hünerde

ve fâzıl bu h. kâmil idi şâhı gamgîn-dil görüp ta‘lîm idüp kim bu 078/03

hünerin hünerini

ikinci bâb leclâc-ı kâmilünj kemâlin ‘arz itdügi h. bildürür üstâd 029/08, 049/01

hüner-mend-i cihân dünyanın hünerlisi v’iy h.-i cihân zıll-ı huzâ ve dâd-ger
012/28, 027/11

hünerünj hünerini

h. 049/07

hürmet ihtiram

yâ bulasın ‘izz ü h. birle hōş tekrîmi sen 047/17

hürmeti hürmeti

seyyid gâzî hâcı bektâş h. 006/12

hürmetünj hürmetin

h. 018/07

hürrem mutlu

düşürüp gâh nuşret virüp haşmına gâlib şādân h. itdürür gâh 002/08, 045/02

hüsn güzellik

hüb-i bî-ma‘yübla şatranc oynardum ki h. ü melâhatde luţf u şabâhatde 047/21

hüsn-i haqka Allah’ın güzelliği

h.-i haqka hüzn-i âdem haqqıçün 005/15, 067/10

hüsn-i şabâhatde yüz güzelliğinde

zamân şâh-ı hübân maḥbûblarına maḥbûb-ı re’îs olmuş h.-i şabâhatde 015/23,
045/08

hüsni güzelliği

h. muşhaf hâli hizb u kaşları ‘aşr-ı tamâm 019/08

hüsrev padişah

h. ol kim eyledür zenbûrına şîrîn ü şehd 003/32, 008/08

hüsrevânî şaha layık

cimşîde irdiler ki diller anı vaşf idemez kırk h. küb 024/07

hüzn-i âdem Hz. Adem sıkıntısı

hüsn-i haqka h.-i âdem haqqıçün 005/15

h’vâce hoca

dilârâm-ı çengî bir h’vâcenünj maḥbûbesi idi ki ansuzın dîl-i h. ârâm 069/03, 069/07

h’vâcenünj hocanın

dilârâm-ı çengî bir h. maḥbûbesi idi ki ansuzın dîl-i h’vâce ârâm 069/03

h̄vāceyi hocayı

h̄. ütdi şöyle oldı ki eger harīfine nevbet degirse kīşden 069/06

ıldırım Yıldırım Bayezid

bin ı. han bin sa'īd şehīd murād han ġāzī bin orhan bin 'osmān 011/05, 011/20, 018/20, 021/10, 055/13

ıslāh iyileştirmek, düzeltmek

bāz idi daḡı şatranc ı. idiciydi ve zabṭ idiciydi daḡı biliciydi ol eydür ki 039/19

ısmarladı ısmarladı

içün ne didi ve saḡa ne ı. bize eydi vir işidelüm didi leclāc eyitdi 036/21

ī'lām bildirmek

remz-i sırrı ī. kılasın dimişdi iskender hükmi itdi 053/01

ī'rābuḡdadur irabındadır(kelime sonralındaki deġişikliklere dair ilim)

ḡaṭṭ-ı ta'lik-i ġubāruḡ aṣl-i ī. 016/15

ibdā' yaratmak

bī-şāye'hi ve 'illet kār-ġāh-ı nā-büddan bunca 'ilmi i. eyledi ve şenā'-ı 001/02

iblis-i pelīd pis şeytan

cimşīdi i.-i pelīd azdurup yine kāfir eyledi andan şonra altı yüz yıl 026/08

ibn oġul

nūşirrevān-ı 'ādil zamānında vāqı' oldı rāy i. bürehmen şāh hükmine 032/20

ibn-i sīnā İslam bilgini(özel ad)

i.-i sīnā kibriyāsı vaşfında 'āciz bī-nevā 003/23, 014/01, 014/23, 023/02, 023/17

ibni tāhir satranç ustası kīşi

kāmil ve kādir ya'nī şīse i. tāhir ki ol dem vezir idi meclisde ḡāzır 031/03, 031/10, 031/12, 051/16

ibrāhīm Hz. İbrahim

nūḡ i. mūsā yūsuf ya'ḡūb u lūṭ 008/09

ibtidā önce

mühreyi teklif ide ki i. ol oynaya ve bir daḡı eger şatrançda 046/13

ibtidā'-i şatrancuḡ satrancın başlangıcı

te'lif taşnīf eyledüm nite şöyle kim bābü'l-evvel evvel ki bābda i.-ı 019/20

īcād yoktan yaratmak

kāfi nūnuḡ emrile ī. idüp ol 'ālemi 003/12

icāzet izin

bu su'al cevaba nāzırdı şāhdan i. alup bir ay mühlet diledi levḡ-i 031/04

ictimā'ından toplanmasından

baġlanmaya ve daḡı ruḡınuḡ i. ya'nī iki ruḡınuḡ biri yire gelüp 042/26

içdi içti, yemin etti

idüp ol şaneme ta'lim itmege talāk-ı şelâsiyye and i. yine bir gün az 048/08
içer içer, yemin eder
lıgıçün and içmeye eger gerçek ise dağı halk anı yalan yire and i. diyü 047/04
içerü içeri
pehlevânlarla tölmişdi şâh anuñla şöhet iderken kapudan bir kişi i. 033/07
içinde içinde
ecilden ceng oyunu i. mât ve zârile giryân pür-gâm itdürür 002/10, 005/25, 018/02,
018/20, 019/01, 021/12, 022/13, 022/20, 023/23,
024/08, 024/09, 024/10, 026/06, 026/12, 028/04, 028/05, 030/15, 030/16, 042/24,
053/08, 058/24, 062/06, 070/06, 070/07, 075/15
içindedür içindedir
yedi dürlü manşübelerün beyanı i. ki ser cümlesini imtiḥân 020/12
içindeki içindeki
bâz olmaqlıgıñ fâ'idesi fevâ'idi cihân i. cihândur ekser şatranca talib 056/15
içine içine
fonuslar yaqıp kırk ayak nerdubânile zîr-i zemîn i. girdiler bir hazîne-i 024/06
içini içini
sarây i. tamâm dutdı şâh ol armağanı gördi ve buyurdı hazîneye 034/01
içmeye içmesin, yemin etmesin
lıgıçün and i. eger gerçek ise dağı halk anı yalan yire and içer diyü 047/04
içre içinde
sürüp şems-i şâhı ufq evinde şâhimât idüp şeb-i târik i. 002/03, 008/21, 008/22,
011/17, 011/24, 011/25, 012/08, 012/25, 023/07,
029/02, 032/05, 033/06, 046/03, 067/14, 068/21, 072/14
içün için(edat)
müm-ı âhen eyleyen dâvüd i. 005/24, 006/01, 006/02, 009/03, 014/02, 036/21,
040/13
içürdün içirdin
şol şarâb-ı ezeli ki elest gününde i. ebedî esrük itme ilâhî 'âsilere 005/05
ide etsin
aḡa mu'allim olup talim i. veyâ höz ol mühreleri yirinden 002/15, 004/19, 006/18,
008/18, 032/04, 045/10, 046/12, 046/13, 055/19,
057/25, 066/32, 067/26, 070/06, 074/09, 074/11, 080/09, 081/10
idecek edince
nişanı var sebep nedür diyü su'âl i. nâz u şive guncile gonca- dehenden 017/07
idecekdür edecektir
cimşidi tâ kıyamete dek hıfz i. ammâ ki süleymân ol zamânda ki 026/16, 044/20

ideler etsinler

ve dağı toklıkda ve dağı ğazab vaqtında Şaşranc oynamakdan ihtirāz i. 043/20

idelüm edelim

kimdür beyān i. nite hŐkemā-i muteğaddimīn bunda iğtilāf eylediler 021/22

idem edeyim

zıll-i subĥān iĉün bir ‘acīb ğarīb laţif kitāb te‘lif i. maĥbŐb 014/02, 014/03, 036/09, 064/11, 065/09, 065/24

idemeyeler edemesinler

sinŐn ŐŐkrin ide i. ilāhī ĉün evvel bizden sevābıĥ-ı tā‘at 004/19

idemez edemez

vaşf i. ĥōŐ kemālŐn bu lisān-ı ĥāk ũ mā 008/16, 024/07

iden eden

‘izzetŐni Őerĥ i. āyātiĉŐn 005/23, 020/10, 028/13, 067/30, 071/14, 080/13

idenŐn edenin

eyledi muşannif-i Şaşranc taŐnīf i. ‘aĥlından leclācuĥ ĥŐŐe birle itdŐgi 051/04

ider eder

lu‘bet-bāzī ĉerĥe yŐz gōsterŐp Őāz u ĥandān i. zihī ĥannān-ı 001/13, 002/04, 002/06, 003/26, 003/30, 004/03, 004/07, 006/17, 011/23, 011/25, 012/34, 019/21, 020/01, 020/17, 024/02, 024/12, 055/23, 057/14, 058/02, 058/07, 058/16, 066/08, 067/09, 067/10, 067/23, 067/25, 069/07, 071/04, 071/08, 072/04, 072/11, 073/04, 073/14, 074/02, 075/02, 075/11, 079/02, 079/07, 080/04, 081/03, 081/11

iderdi ederdi

temkīn urup āheste eţrāf-ı ‘ālemi seyrān i. ki ĥālullahu te‘ālā tecri bi- 022/17, 022/22, 037/27, 053/15, 070/04, 072/04

iderem ediyorum

pes durur eger kim Őāĥ in‘ām iderse velīkin ĥavf i. ki Őāĥ bu 049/22

ideriseŋ edersen

her ne Şey’e i. sen nazār 065/10, 067/11

ideriz ederiz

‘aĥlı Şaşranc oynamak i. yāde 065/16

iderken ederken

ğāĥında bir ĉiftĉi zirā‘at i. Şabanı demŐri bir pŐlād ĥalkaya geĉer ki 024/01, 033/07, 047/26

iderler ederler

te‘lif i. sŐleymān-nāmenĳi yād idŐp ĥazretŐn ta‘rif i. ‘ale’l-ĥuŐŐŐ 018/21, 047/05

iderse ederse

pes durur eger kim şāh in ‘ām i. velīkin ḥavf iderem ki şāh bu 049/22, 054/20
iderseñ edersen

gūş i. diye firdevsī ‘ayān 057/17, 061/11, 065/04, 066/24, 075/14

idersevüz ederseñ

şerḥ olubdur eger cümlesin şerḥ i. ṭavīl olur pes süleymān 026/01

idersin edersin

hem seḥāvetle i. ḥatemün ṭay defterin 013/01, 018/15, 056/13

idesin edesin

bir dāne buğday ḳoyasın tā āḥırḳı eve varınca degin taz‘if i. ya‘nī bir 049/12,
065/04, 076/02

idi idi(cevher fiil)

ğilmān ve lütf-i feşāhatde maḥsūd-ı saḥbān i. zülfinün her tārı revnāḳ-ı 015/25,
016/01, 022/01, 022/11, 022/15, 022/24, 022/25, 023/09, 024/09,
029/21, 030/11, 030/13, 031/03, 039/19, 048/03, 052/16, 052/21, 055/23, 055/24,
056/07, 056/9, 069/03, 078/02, 078/03

idicek edince

ḥelāl i. 017/10, 019/04, 033/02

idici edici

yol göstericidir anı şāhuñ sağ yanında ḳodılar andan iki ceng i. 038/07

idiciydi ediciydi

bāz idi daḥı şaṭranc işlah i. ve zabṭ i. daḥı biliciydi ol eydür ki 039/19

idine edinsin

ḥātırında duta ve ol ṭāriḳe sürmekligi ‘ādet i. şaṭranc içinde gāyet üstāz 058/24,
059/06, 061/07, 062/08

idinür edinir

şāh māt gelecegi muḥaḳḳaḳ olıcaḳ ḥaşm ol dābbeyi kesmek murād i. 042/07

idiser edecek

ḥaşmı maḡlūb i. el-ḥaḳ begüm 080/14

idiserdür edecektir

bizi daḥı i. sözi kes 058/04

idisersin edeceksin

ḥaşmı maḡlūb i. şek degil 061/12

idişüp edip

lar ile her bir manşūbeyi imtiḥān i. kemālile şihḥatine vāḳıf 068/07

idrākiken anlayışken

kimse akrānın gözle ye yedici şart oldur ki ‘aḳl i. ḥüsn-i zihn 045/08

idrākine anlayışına

i. 051/02, 051/24

idrāküñe idrakine

ve zihn ü i. yüz biñ taḥsîn itdiler ammā kim isterem ki bu 049/06

idrīs Hz. İdris

şatrancañ aşl-ı mü'ellifi kimdügin beyān ider ve i. nebīñüñ 'aleyhi's- 019/21,
023/16, 026/06, 026/07, 027/03, 027/06, 027/16, 027/18, 028/07,
044/06, 059/12

āferīn itdiler ki leclāc degil i.-i nebī ki muḫaddimā şatranc te'lif 051/03

idrīsden Hz. İdris'ten

ḳılmayup i. su'al eyledi ḫazret-i idrīs şakirdiyle taḫt-ı cimşid 027/16, 027/20

idrīse Hz. İdris'e

mecūsī ve müşrikin cimşidün i. imān getürdigine düşmān olup 026/19, 028/02

idrīsile Hz. İdris ile

yıl i. 'ömr sürdi yüz yıl tamām olıcaḫ idrīs semavāte ref' olundu 026/07

idrīsle Hz. İdris ile

bulunmışdı ol şatranc-ı süleymānidi ki i. cimşiden yādigār 033/01

idrīsü'n-nebī İdris peygamber

şāh-ı şatranca muşannif olur i.-nebī 029/05, 039/15

idrīsün Hz. İdris'in

i. kemālī 'ālemde menşur olmasun diyü her kimde kim şatranc varısa 028/08

idügi olduḫu (cevher fiil)

meddāḫı i. biline 021/13

idügin olduḫunu(cevher fiil)

ve bu mühreleri cimşid şāhuñ i. bildiler velikin bu mühreler ne neme 024/14,
024/15

idünüp edinip

olmaḫdur ve daḫı gerekdür kim şatranc oynamagı 'ādet i. 045/19

idüp edip

sürüp şems-i şāhı ufḫ evinde şāhımāt i. şeb-i tārik içre 002/03, 003/12, 004/21,
005/03, 008/17, 008/26, 009/28, 010/09, 011/16,
016/02, 017/03, 017/25, 018/21, 020/09, 020/20, 020/25, 022/21, 025/14, 025/20,
026/11, 027/04, 027/12, 030/18, 031/14, 032/25, 033/03, 034/11, 040/16, 043/07,
045/06, 047/27, 048/05, 048/08, 048/15, 048/26, 050/25, 053/07, 053/11, 055/11,
057/13, 060/11, 065/05, 065/14, 078/03, 078/09, 079/06

iḫlāşile samimi sevgi ile

olsun kim küfr ü şirkden el çeküp gönüllerin pāk idüp şıdk-ı i. 009/28

iḫsān bağışlama

taḥsīn idüp āferīn getürdi māl memleket at ve ḥil'at i. 031/14, 055/01

iḥsānı bağışı

kılduğuñ i. ve ikrāmuñ baḥrinden bir kaçresinüñ zemīnden zerre- 004/18

iḥtilāf anlaşmazlık

kimdür beyān idelüm nite ḥükemā-i mutekāddimīn bunda i. eylediler 021/22

iḥtilāf görüşme

sā'at-i sa'd-eyyām-ı nişāt içre ehl-i 'irfānile i. itdükde ve 'aqlını 046/03

iḥtilātdan görüşmeden

muttaşif olan kimseler i. elem-bazīsinden derd-i gām ḥāşıl olur 044/27

iḥtirā' icad etmek, yaratmak

yidi kāt semāvātı i. eyledi kemāl-i şun'ı birle bu zümrüd bisāṭı 001/05

iḥtirāz sakınmak

ve daḥı toklıkda ve daḥı gāzab vaqtında şaṭranc oynamaqdan i. ideler 043/20

iḥtiyār seçmek

kıldı leclācı mükemmel i. 032/03, 058/11, 068/04

iḥtiyārsuz isteksiz

geçmedin i. ta'līme meşgūl oldı pes bildüm ki ancılayın nedīm ki 048/10

iḥvān-ı şafādan felsefe ansiklopedisi olan eski kitap

ve kābus-nāmeden ve gārāibü'l-mevcūdāt kitabından ve i.-ı şafādan fi'l- 019/15

iḥvānın samimi dostlarını

şaṭranc oynamağuñ edebin ve şerāiṭin ve i. ve zamānın ve kavā'idin 020/05, 039/15, 044/12

iḥyā canlandırır, mamur eden

gelmedi milk-i cihānı sence hiç i. ider 011/23

iḳbāl talih

dergehüñ içre feraḥ şādī ve i. oldı rām 012/25, 054/05

iḳbālile yüzünü dönme ile

iy mubaşşır ister i. ta'zīm sen 047/14

iḳdām ilerlemek

ḥaşma andan eylegil i. hem 070/11

iken iken(cevher fiil)

ḥāl-i ḥayātında i. salṭanat taḥtında oturup aḳrān begleri ile oynardı 025/13, 047/29, 048/05

iki

zıkrinde dü 'ālem bir kaçre mihrüñ hevāsında i. cihān bir zerre ilāhī 004/13, 022/11, 023/06, 024/09, 024/18, 026/02, 027/13, 030/21, 030/25, 031/12, 031/23, 032/21, 036/15, 037/26, 038/04, 038/07, 038/10, 040/16, 040/18,

041/15, 042/12, 042/13, 042/26, 045/11, 049/13, 050/01, 050/03, 050/07, 050/08,
050/12, 050/18, 065/33, 066/02, 069/08, 074/10, 081/09

ikiledin iki hamle yaptın

bir varması bir girü dönmesi i. naqs olur dağı dimişlerdür ruhiçün 040/24

ikinci ikinci

i. bāb leclāc-ı kāmilünj kemālin ‘arz itdügi hünerin bildürür üstād 029/08, 041/11,
043/08, 043/13, 044/14, 050/01, 058/20, 060/02, 073/06,
082/06

ikincisidür ikincisidir

şatranc evinünj hayrlusu at evinünj i. zīrā ki her dābbenünj bir 041/01, 041/16

iqlīm memleket

eyledi āhir leclācile bir şatranc yidi i. pādīşāhı nūşirrevān-ı ‘ādile 031/15, 049/18,
059/04

iqlīm-hā ūlkeler

çār emīnünj çār rükni tutdı heft i.-hā 009/06

iqlīm memleket

hāşından çıkmış la‘lin kadeh varıdı ki bahāsı yedi i. hārācı degeridi 055/04

iqlīmi memeleketi

ruhen āşābe ve eger istese bir sā‘atde çış ile yile süvār olup yidi i. 022/19

iqlīminde memleketinde

hindüstān i. bir pādīşāh vardı ki t̄ahir oğlu şīse dirlerdi bir a‘kal-i 030/08

ikrāmıñ ikramın

kılduğunj ihsānı ve i. bahrinden bir katresinünj zemīnden zerre- 004/18

iqtirānından yakın olmasından

hazer kılasın atlarunj i. ya‘nī atunj yaqın olmasından havf-nāq 042/28

il ūlke

k’oldılar ta‘līmine muhtāc i. 058/29, 066/12

ilāh Allah

dāverī deyyān i. rezzāk-ı ‘ālem pādīşā 003/09

ilāha Allah’a

hamd-ı nā-mahdūd i. oldurur hayy u bekā 003/02

ilāhī ilahi, ey Allah’ım

i. lütfünj hazīnesi bī-pāyān keremünj deryāsı bī-kerān cūduñ secāsı 004/10, 004/13,
004/19, 005/05, 005/06, 005/07

ilāhunj Allah’ım

ve’l-‘acemünj sāye-i i. şehinşāh-ı ıldırım şāhunj ebbede devletehu 021/10

ilçi elçi

bir ulu i. geli yorur piller ve çetirlerle ve hindden ve sindden nice 033/09, 033/12, 035/03, 052/18

ilçisi elçisi

benüm 'aqlum şuna irişdi kim şöyle gerekdür ki hind i. ki bu şaıtrancı 036/07, 036/18, 037/15

ilçisine elçisine

i. cevāb virilmeye eydür ki şāh kātında bir 'āqıl kişi yoğımış ki 035/20

ilçisini elçisini

uğraşuyorı gerekdür hind i. getürdesin senüñ öñüñde 036/16

ilçiyeye elçiyeye

ve biñ deve yüki armağanıla didi şāh ol sözi işidicek buyurdı ol i. 033/11, 035/01

ilden ülkeden

şāh dimek sürmekdurur i. begi 066/17

ile ile(edat)

piyādelerin yedi kudret i. meřarıñ hānesinden sürüp geh 001/12, 016/09, 017/03, 018/18, 020/01, 020/20, 022/19, 024/16, 025/13, 032/21, 068/07, 072/08, 078/04

ilede iletsin

alınmaya mādünilde alınmaya ya 'nī berāber i. alınmaya dağı oynaduğdan 040/21

iledem ileteyim, göndereyim

dergāh-ı a'lāsına bārgāh-ı mu'allāsına tuhfetü'l-ħaķirü'l-faķır hediye i. 014/07

ilerü ileri

kenāra çıkar olursa bir atile şāh diyesin bir hāne i. varur peydāķı atile 076/17, 077/02, 081/09

ilet gönder

ol tāc u taht issi şāhuñ öñine i. eyit ki ne kadar dāniřmendlerüñ 037/01

iletđi gönderdi

ķoyup hindistān pādiřāhına i. ol zamānda hind diyārında ķahtlık varıdı 051/11

iletđiler gönderdiler

i. andan leclāc bir nāme çıkardı ki hūb ħaıtıla ħarīr üzerine yāzılmış 034/02

iletmegi göndermesi

ya 'nī ferzün üçünci hānesine yā fil ķā'imün üçünci hānesine i. te'ħīr 040/15

iletmeye göndermesin

i. meger ferz peydağı anuñla bile ola yā bir dābbe řaklamađıķun ola 040/11

ilk önce

devşür çün bu oyunu sen benden i. gördün gerekdür ki şaıtranc nat'ı 037/29

illā meğer, ancak

beşer didüm i. insân degil melege benzer hûriye gılmân didüm ammâ 015/17,
026/17, 039/22şatınc, 041/18, 042/19, 045/20

imām imam

hem i. u sâbık u hem humām-ı pîşuvâ 008/04

īmān iman, itikad

ni‘meleri sebebiyle kıahr-ı tārâcını musalla‘ idüp î. tâcını başumuzdan 005/03,
026/19

imdi şimdi

i. bize bir hafta mühlet virün anı fikr itsünler didi andan buyurdu leclâc 035/06,
050/07

imiş imiş(cevher fiil)

ki ol defîne buhtunü'n-naşır hâzinesi i. tārîhle bilindi ve hâzîne içinde 030/15

imtiḥān sınav

yedi dürlü manşübelerün beyânı içindedür ki ser cümlesini i. 020/12, 068/07

imtilâsı dolgunluğu

i. 039/23

in‘ām nimet verme

pes durur eger kim şâh i. iderse velîkin ḥavf iderem ki şâh bu 049/22, 051/14,
055/01

in‘ām-ı şāmîl kapsayıcı ihsan

ķayim feyzün bārân-ı dāim rahmetün i.-ı şāmîl kudretün âşâr-ı kâmil 004/11

in‘āmîle verdiği nimetle

i. toyurdu bu bir manşübeyile ‘azîm câh buldı 078/06

in‘āmuḡ verdiği nimetin

tir itseler bir demde itdügün elṭâfı ve i. yüz binde birinün ḥesâbını 004/15

ince ince, derin

daḡı i. ve daḡı müşkil nerd 039/07

incîl İncil

aḡa nâzil itdügün i. için 006/01, 008/31

indi indi

bindi ol atların ḡaķķında “ve’l-‘ādiyâtı zebḡan” sūresi i. “fe’l-mūriyâtı 010/04

ine insin

şâh bir ev aşāḡa i. andan şonra ol bir ferzile girü kiş diye durduḡı yirde 071/09

inen inen

aḡmede i. âyet ü tenzil için 006/02

iner iner

bir daḡı sürüp bir kiş daḡı diyesin şâh gine kendünün ikinci evine i. 082/06

inerse inerse

olur eger filile almayup kendünün gine peydâkı evine i. evvel ruhile 076/15

inhâ tebliğ, bildirme

bir vaqt-i muntehî şöyle i. kıldı ki bilâd-ı hindde pâdişâh vardır vilâyeti 052/14

inkâr reddetmek

münkirî bu cehli gör ki itdi i. aḥmede 008/33, 065/25

inḳıyâd teslim olma

taşarruf-ı kişver-i ḥâk kef ü kiffetinde idi ve zamân-ı i. leşker-i 022/24

ins insan

ḥâlık-i kevn u mekân ve râzık-ı i. ü cân u melik-i her dü-cihân ol vâhid 002/18, 022/09, 023/05, 023/21, 024/16, 067/26

inşâf adalete uygun hareket etme

yig nesne yokdur bizüm ‘âlimlerimiz sizünden yig olıcaḳ i. budur ki 034/19, 048/07

inşâfile merhamet ile

oturdılar ḥakîm büzürcmihr hindîye eyitdi şehriyâr katında şaṭranc i. 037/17

insân insan

ve ne ḥöz i. u ervâḥ u melekde bir kimsenün tâḳati yokdur kim 002/14, 006/09, 015/17

intihâ son

ol denizden kim bulunmaz aḳa ḥadd ü i. 009/02

irâdetinde iradesinde, dilemesinde

taḥt-i taşarrûf î. idi yetmiş iki millet yüz yigirmi dört dürlü 022/11

irâdetindedür dilemesindedir

i. serverân-ı âdem şâhân-ı a‘zam dest-i kuvvet-i kudretindedür 011/10

irân İran

ki oldı î. milki vîrân ḥalkı yeksân târ u mâr 028/24, 031/27, 037/06

irâna İran’a

s-ı ḥakîmi î. ḥalîfe kıldı ve kendüsi hindistâna 053/13

irânda İran’da

ki eger memleket-i nüşirrevân vilâyet-i tûrânda taḥt-ı î. ḥükemâdan 031/17

irânun İran’ın

buyurduḳı gibi ḥarâc virelüm belki daḳı ziyâde gönderelüm eger İ. 034/13

irdi erdi, yetişti

on sekiz biḳ ‘âleme ṭoldı âvâz i. şedâ 008/30

irdiler ulaştılar

cimşide i. ki diller anı vaşf idemez kırḳ ḥüsrevânî küb 024/07

ire ersin

‘ibret al kim i. senden saña eşer 065/11

irenlere gelenlere

harbde āheng-i darbda dururlar bir bir eksildügi eceli i. beñzer kim 056/28

ireydi varsaydı

revāne oldı yolda her vilāyete ki ve her memlekete ki i. 053/14

irgürürlerse erdirirlerse

aşlını çıkarı bilürlerse ve ne vechile oynaduğında ‘aql i. şāh 034/12

irişdi erişti, yetti

benüm ‘aqlum şuna i. kim şöyle gerekdür ki hind ilçisi ki bu şatıranrı 036/07,
052/13, 053/17, 054/12

irişdügince yettiğince

söz söylediler ve ‘aql i. cehd eylediler hıç birisi anuñ oynın 035/10

irişdürdilerse vardırıdılarsa, eriştirdilerse

muḥāsibler ḥisāb idüp buğdayı bu miqdāra i. melik-i nūşirrevāna 050/25

irişen erişen

māl dile iklīm dile vireyim yoksa anuñ āhırka evine degin ḥisābile i. 049/18, 050/07

irişirse erişirse

dört ve dördi sekiz sekizi on altı āhırkı eve varınca her ne miqdār i. 049/14

irişmege erişmeye

darbile i. beñzer ecel 066/16

irişüp erişip

ān ḳahr-ı bī-ḥad felege beñzer devlet-i nā-gāh gibi i. fi’l-cümle ‘ilmüm 015/19

irişür erişir, ulaşır

i. feyz-i nevālünnden ḳuru nāye şeker 012/02

irişürse ulaşırsa, erişirse

buğday her ne miqdāra i. baña ol ḳadar buğday vir didi bundan 049/26

irmeye ermez, bulmaz

zerrece i. noḳşān ‘ālemi itse ‘asā 003/21, 013/10

irmeyiser ermeyecek

kim kemāle i. hıç zevāl 032/11

irmez ermez

var kemāl ögren kemāle i. zevāl 032/14

irmişidüm erişmiştim

i. müdde‘iler nazarında anuñ dostlarıyla oturmuşidüm ‘ilm-i ḥilm 014/15

irse erse, gelse

sākin ol i. velī vaḳt-i namāz 056/21

ise ise(şart)

‘ulemādan zurefādan bir eḫad bulunup leclācile bir şaṭranc oynar i. 031/19, 033/14, 047/04

ishāk Hz. İshak

server-i āl-i i. peygamber durur 011/06

iskender İskender

kim genizligile zafer bulmaz şöyle kim çün i. dārābdan 052/08, 052/18, 053/01, 053/02

iskendere İskender’e

haber i. irişdi 053/17

islām İslam

gaziyān ki meydān-ı İ. bisāṭı üzerinde dīn şāh yolına ḫaşm-ı bī-dīnle 010/08, 010/10

ism isim

çıkarup ‘ālem içinde ḫōş i. 075/15

naḫş-ı ḫātem i.-i sübhān ḫaḫkıcıün 005/27, 007/25

ismidür ismidir

ki i. mansūbenüñ ḫaḫaniye 074/13

ismini ismini

buldusa bu risālenüñ i. şaṭranc-nāme-i firdevsī ḫodum tā kim sultān-ı 021/01

ismullah-ı a ‘zamı Allah’ın ulu isimlerini ḫātemi üzerinde maştūr olan i.-ı a ‘zamı okuyup ḫāk üzerine 025/01

issi sahibi

idi ki ‘ādil kāmil ‘aḫıl i. fāzıl şāhidi nerd oyunun taşnīf eyledi 029/21, 034/06, 036/11, 036/20, 037/01, 056/25, 074/07, 075/06

iste iste

cenneti zāhid saña i. ki ḫullābuñdadur 016/27

istedi istedi

nesne dilerem diyü anı i. ki meger ki sultān aḫmedüñ ḫazīne-i 055/03, 055/06

istemēsün istemesin

bizden ḫarāc i. ki şāhlaruñ ‘izzeti ve ululığı ‘ilm-i ‘amelile ve 037/08

istemeyesiz istemeyin

ayruḫ siz bizden ḫarāc i. bize ḫarāc gönderesiz ki ‘ālemde 034/17

ister ister

āsumāndur çün zemīn senden cihān i. ‘aṭā 012/19, 047/14

isterem istiyorum

ve zihn ü idrāküne yüz biñ taḫşīn itdiler ammā kim i. ki bu 049/06

isteriseñ istersen

zeydi yenmek i. iy 'amur 079/10

istersin istiyorsun

şatranc göndermegün remzi budur ki ya 'nī dimek i. ki 053/04

istese istese

ruhen āşābe ve eger i. bir sā'atde çış ile yile süvār olup yidi iklīmi 022/19

isti'māl faydalanmak

oynarlar ve bu ta'biyeyi her kim ki i. eyleye ve bu resme sürmekligi 059/05

istihrāc

i. kılpup kaleme getürüp taḥrīr kılan bu maḥbūb-ı maṭlūb-ı 013/14, 019/17

istihrāc kitaplardan yararlanarak meydana getirmek

daḥı kitāblardan i. idüp bir şatranc-nāme te'lif itmek ḥadıṣ-i muḥtārile 017/25

iş iş, amel

ta'lim daḥı ol tekvīn kılpur biz ḥükm-i ḥālīkdan taşra i. itmezüz dünyevī 025/21

işāret işaret

māhe i. k'etdi ol nūr-ı başar 006/05, 016/20, 068/09, 068/10, 068/13

işbu işte bu

ve 'aḳılların varısa gelsünler i. oyunu 'aḳlıle bilsünler ve benümle 037/02, 058/03, 058/05, 059/04, 060/03, 061/04, 062/04, 064/02, 064/06, 065/02, 070/02, 071/04, 073/14, 081/12, 082/08

işi işi

şatranc i. tamām oldı büzürcmihr durup kendü maḳāmına geldi öjine bir 039/04

işidelüm duyalım

içün ne didi ve saña ne işmarladı bize eydi vir i. didi leclāc eyitdi 036/21

işidicek duyunca

ve biñ deve yüki armağanıla didi şāh ol sözi i. buyurdı ol ilçiyeye 033/11, 049/15

işine işine

ki ol devrān ḥālk 'acebe ḳaldılar hind büzürcmihrün i. ḳatı melūl oldı 038/17, 038/23

işitdi duydu

idügin bilmeyüp 'āciz ḳaldılar süleymān ḥazreti bu sözi ki i. 024/15, 050/31

işitmedin duymadan

i. 038/19

işlemekden yapmaktan

anı i. işlememek efzāl durur düşmān ṭa'n dillerinden selāmet 045/18

işlememek yapmamak

anı işlemekden i. efzāl durur düşmān ṭa'n dillerinden selāmet 045/18

işlemesi işlemesi, yapması

kāmil māhir ‘ākil ve kâdir olmasa ol san ‘at aña emānetdür i. aña 045/16

iştihār şöretlenme

‘acemde i. bulursın ve her hikmet altında bir hikmet ve her söz 018/16

iştiyākımız isteğimiz

varmaga muṭābık tuhfemüz yoğıdı hıızmete yüz sürmege dağı i. 014/20

it et

burka ‘yı götür cemālünden cihānı enver i. 016/18, 060/11, 063/10

itdi etti

ābi gilden hilkat i. ādemi çün mehlikā 003/13, 003/25, 008/33, 021/23, 021/24, 023/25, 024/04, 024/05, 024/16,

025/03, 025/12, 026/02, 028/03, 028/06, 028/07, 028/17, 028/22, 028/25, 029/04, 029/11, 029/12, 029/22, 030/25, 030/28, 031/13, 032/02, 032/27, 033/15, 034/21, 035/15, 039/11, 039/13, 043/03, 043/04, 043/09, 048/13, 048/15, 049/02, 052/12, 053/01, 053/16, 054/04, 056/03, 058/03, 058/11, 075/13

itdiler ettiler

ḥarb u ḍarb idüp müşrikler şāhın küfr-i ḍalālet gūşesinde māt i. 010/09, 010/11, 029/19, 030/04, 035/09, 037/26, 049/06, 051/03, 051/07,

051/09, 051/22, 055/20, 058/30

itdügi etdiği

ikinci bāb leclāc-ı kāmilün kemālin ‘arz i. hünerin bildürür üstād 029/08, 051/04, 051/19

itdügin ettiğın

şāh-ı kisriye ‘arz-ı hüner idüp kemālin ‘arz i. bildürür bābü’s-sādis 020/09, 048/26

itdügine ettiğine

māt i. sebep şordı cevāb virdi kim nite ḥakīm eyitdi 043/10

itdügümden ettiğimden

yidi manşūbe ihtiyār kılup tercüme i. şonra her birisi 068/04

itdügün ettiğın

tir itseler bir demde i. elṭāfı ve in ‘āmun yüz binde birinün ḥesābını 004/15, 006/01

itdükde edince

sā‘at-i sa‘d-eyyām-ı nişāṭ içre ehl-i ‘irfānile ihtilāt i. ve ‘aqlını 046/03

itdüm ettim

tārık olup tağılur pes ol cihetden leclācı māt i. diyüp ḥaber 043/17, 044/05, 053/07, 059/11, 065/03, 068/09

itdüñ ettin

kisrīnün ‘ömrini kesr i. kayāşiri hebā 008/24

itdürür ettirir

düşürüp gāh nuşret virüp haşmına gālib şādān hürrem i. gāh 002/08, 002/10

itme etme

şol şarāb-ı ezeli ki elest güninde içürdün ebedi esrük i. ilāhī ‘āsilere 005/05, 009/17, 047/15, 047/16, 079/11

itmedi etmedi

anca zulm i. şeddād u nemrūd-ı şedid 029/01, 055/17, 070/09

itmedin etmeden

kılmağ dileye haşmını mağlūb görüp derhem i. dirhemin almağa diş 046/05

itmedügi etmediği

ütülüp i. bunlar ‘amel 066/15

itmege etmeğe

kāfirleri kätıl ol müşrikīn mücebince katlı i. ol tazi atlar kim 010/03, 027/04, 048/08

itmek etmek

‘azāb i. ‘adlise ‘afv i. dağı ‘ahdüdür ilāhī mücrimlere ‘iķāb 005/06, 005/07, 017/25, 017/27, 035/04, 040/13, 046/20, 047/06, 048/16

itmekde etmekte

ve bir şatranç getürdi ki üstādlar anuğ nağ‘ını taşnif i. anca ‘aķıllar 034/03

itmekiçün etmek için

cihād i. gāzā atlarına binmişlerdür her birisi kabil evlādından 010/01

itmekligile etmeklik ile

i. fevāidin 020/16

itmeklik etmek

bilgil kim şatranca nağar i. ‘aķlı arturur ve zihni açar pes mubaşşır 056/23

itmemek etmemek

i. evlādur egerçi şabr u taħammüle mecāl yoķdur 048/17

itmemişdür etmemiştir

rāstın eydüp i. kizb tarh 059/10

itmeye etmesin

irān tūrān haracın virmekte kesr i. revān kıla kim ululuğ hūner 031/27, 039/21, 047/02, 047/10, 047/12, 052/07, 057/28, 065/22, 067/01

itmeyesin etmeyesin

gūş tūt i. inkār sen 065/25

itmeyüp etmeyip

ve ‘aķlı firāsetde bī-mişliken şabr u taħammül i. ta‘līm itdi 048/13

itmezdi etmezdi

i. 069/04

itmezüz etmeyiz

ta'lim daḥı ol tekvīn kıılır biz hük-m-i ḥālīkdan taşra iş i. dünyevī 025/21, 025/23

itmişler etmişler

kılıp nişān-keş yirlerin la'civdile tılā kıılıp tezyīn i. ve daḥı otuz 030/20, 034/04

itse etse

zerrece irmeye noḳşān 'ālemi i. 'asā 003/21

itseler etseler

tir i. bir demde itdüğün elṭāfı ve in'āmuḡ yüz biḡde birinüḡ ḥesābını 004/15

itsünler etsinler

imdi bize bir hafta mühlet virün anı fikr i. didi andan buyurdı leclāc 035/06, 049/24

ittifākile anlaşarak

ve zīrek 'ākııl vezirleri i. leclācuḡ 'ākılına taḥsīn kııldılar zih-n-i 051/01

iy ey(ünlem)

i. ḥudā 'izz ü celālün ḥaḳkıçün 005/12, 007/01, 008/32, 011/22, 011/26, 012/27, 016/29, 028/21, 033/08,

034/05, 035/03, 035/15, 036/11, 036/20, 047/14, 049/10, 049/24, 050/27, 054/15, 060/08, 062/11, 063/09, 063/12, 064/09, 064/12, 065/06, 065/31, 066/21, 067/15, 079/10

iyledün eyledin

alup tāc ve laḳadd keremnā birle müzeyyen ve mükerrem i. gine ol 004/22

izhār meydana çıkarmak

ğutdı celāl-i 'āzāmeti birle ḳudret şatrancını i. kıılıp gūşe 001/07, 018/13

izin izini

i. izleye nite şatranc oynamāḳda yidi şart vardur evvel şartı odur ki 044/13

izleye izlesin

izin i. nite şatranc oynamāḳda yidi şart vardur evvel şartı odur ki 044/13

izn-i ḥaḳla Allah'ın izni ile

ḥükmine maḥkūm olurdu i.-i ḥaḳla bī-gümān 023/04

izni izni

olan melegi da'vet itdi çünki melek-i a'zam geldi ḥaḳḳuḡ i. birle 025/03

k'ola ki ola

iki cānib mühre leşker k. 'arz 065/33

k'oldılar ki oldular

k. ta'limine muḥtāc il 058/29

k'umar ki umar

fitne-i āḥir-zamāne virmedün va'de k. 012/10

k'etdi ki etti

- māhe işāret k. ol nūr-ı başār 006/05
- ka'be Kabe**
kıble-i ā'lā mıdur yā k.-i 'ulyā kapuñ 013/05
- ka'besi Kabesi**
kıble-i hācātıdur halkā cemālün k. 012/33
- ka'beteyn zarlar**
haşmına gālib düşe ve dañı şaıtranc oynariken yā k. atarken ceng 047/01, 047/08
- ka'beteyni zarları**
k. haşmına teklif ide eger ki şaıtranc oynarsa haşmına 046/12
- ķā'ide kural**
yırde ķ. oldur ki ķara ruħile kıızıl şāha kış diyessin dañı 079/03, 081/02, 082/02
- ķā'ide-i evvel birinci kural**
māt ider işbu şekilde kıızıl yeñer ķ.-i evvel oldur ki kıızıl ruħile 071/04, 072/06, 073/04, 074/03, 075/04, 080/04, 081/03
- ķā'ime ayakta duran, piyon**
bār-ı hōd fil ķā'imesin hıfz eyleye fil ķ. kendü ferz fildür dañı şaıır 040/03
- ķā'imesin piyonunu**
bār-ı hōd fil ķ. hıfz eyleye fil ķā'ime kendü ferz fildür dañı şaıır 040/03
- ķā'imeyi piyonu**
evvel oyunda k. kılup ikinci oyunda hākīm leclācı māt 043/08
- ķā'imün piyonun**
ya 'nī ferzün üçünci hānesine yā fil ķ. üçünci hānesine iletmeği te'hīr 040/15
- ķaba cübbe**
sebz-i kemhādan geyürür seng-i hārāya ķ. 003/27, 008/26, 009/10
- ķabāyıhla kabahatler**
ķ. 044/26
- ķābe Hz. Muhammed'in Miraç'ta Allah'a yakınlığı**
ķ. ķavseyñ ile yāsīñ emr-i mihrābuñdadur 016/09
- ķābil ileride olan, büyük olan**
cihād itmekičün gāzā atlarına binmişlerdür her birisi ķ. evlādından 010/01, 018/09
- ķābus-nāmeden Keykavus'un eseri**
ve ķ.-nāmeden ve ğarāibü'l-mevcūdāt kitabından ve ihvān-ı şāfādan fi'l- 019/15
- ķabze-i ebālet ağırlık eli**
bād ķ.-i ebālet ri 'āyetde idi şunūf zuğfūf tıyūr şaf şaf ķanadların 022/25
- ķabzında elinde**
ķudreti ķ. döner zīr ü bālā müntehā 003/15
- ķaçan ne zaman**

ķ. kim ol dilber-i ra'nā maḥbūb-ı dil-küşā bu za'yife ol vechile luṭfile 019/11,
027/17, 029/10, 040/16, 041/22, 044/11

ķaçup kaçıp

idüp cimşidün salṭanatın aldı cimşid deḥḥāk elinden ķ. yüz yıl ṭağ 026/11

ķadar kadar

ol demür ḥalkā bir mermere muḥkem berkinmiş ne ķ. ki cehd ider 024/02, 033/17,
033/19, 035/21, 037/01, 037/04, 046/09, 048/06, 049/15,
049/26, 050/12, 050/18, 051/07, 051/12, 051/17, 055/20

ķaddür boydur

dür ki şekker-nüş ola bir ķ. ki serv-i revāndur bir peykerdür ki 015/07

ķaddine boyuna

menba'-ı cūd u ḥayādur ķ. ḥilmi ķaba 009/10

ķaddün boyun

serv-i ķ. la'l-i kevşer zezem ü āb-ı ḥayāt 019/06

ķaddüñe boyuna

ḥil'atün ḥayyāt-ı ezel ki ķ. biçdi ezel 008/19

ķadeḥ kadeh

ḥāşından çıkmış la'lin ķ. varıdı ki bahası yedi iḳlim ḥarācı degeridi 055/04, 055/05,
055/09, 056/11

ķadeḥi kadehi

olurdı pes sulṭān aḥmed ķ. istedi timurlenk rāzı oldı gönlinde 055/06, 055/11,
055/13

ķadeḥüm kadehim

gedādur ki beni şehmāt ide elümden la'lin ķ. alup gide tiz buluḡ 055/19, 056/01

ķadem ayak

ķ. başıcaķ cimşidün kemāli zevāle mübeddel olup deḥḥāk mārī ḥurūc 026/10

ķademinde ayağında

laķad ḥalaķne'l-insāne fi aḥsenitaķvīyim āyetin oķuyup ķ. baş 015/02

ķademün ayağın

neşir dürmekde ķ. dōlek ve ṭab'uş bābdur ve lafz-ı ma'nā cem' 018/03

ķādir gücü yeten

ve ol bāzī 'ilminde māhir ḥaşma ġālib ve ķ. olmağa rāğıbdur eyle olsa 017/23,
031/03, 045/16, 054/13, 067/05

ķādir-i ķudret-nümā kudret gösteren kadir Allah

ķ.-i ķudret-nümā vü mübdi' eşyā kibriyā 003/05, 005/13

ķadr kıymet

bī-ķader dūnyā ḳatunḡa nitekim yoķ ķ. hīç 012/31

ḳadr-i refi'ün yüce kıymetin

bende-i ḳ.-i refi'ün sidre-i 'alī-naẓar 012/12

ḳāf kaf harfi

şād u ṭāhā ḳ. yāsīn yidi yirde mim ü ḥā 008/14, 023/10

ḳafesinde kafesinde

ḳut hem mūnis olmuş bir ṭūṭi-i cāndur ki ten ḳ. mütemekkin olmuş 015/15

ḳāfında ufkunda

ṭūr-ı sīnā ḳudreti ḳ. bī-ḳadr-i kelīl 003/22

kāfi kaf harfi

k. nūnuḡ emrile īcād idüp ol 'ālemi 003/12

ḳāfile-sālār-ı kevāfil-i evliyā evliya kabilelerinin reisi

bīniş-i farīḳeyn server-i enbiyā ḳ.-sālār-ı kevāfil-i evliyā sulṭān-taḡt-ı 007/06

kāfir kafir, dinsiz

cimşīdi iblis-i pelīd azdurup yine k. eyledi andan şonra altı yüz yıl 026/08

kāfirleri kafirleri

k. ḳātil ol müşrikīn mücebince ḳatl itmege ol ṭāzī atlar kim 010/03

kāfirlerle kafirler ile

k. 009/30

kāfirün kafirin

rūḡın alup k. eyledi anlar şāhımāt 010/14

ḳāfiye kafiye

ḳ. kim 018/23

kāfūr güzel kokulu birmadde

perçemün 'anberle k. üstine bağlar niḳāb 016/14

ḳahr mahvetme

lerin ḳ. ḳılıcı odına yandura pes idrīs ḥalvet-i ḥāşına varup 'aḳl ḡavvāşı 027/06

ḳahr-ı tārācını yağma üzüntüsü

ni'meleri sebebiyle ḳ.-ı tārācını musallaṭ idüp īmān tācını başumuzdan 005/03, 015/19, 029/02

ḳaḡtlıḳ kuraklık

ḳoyup hindistān pādişāhına iletirdi ol zamānda hind diyārında ḳ. varıdı 051/11

ḳaḳalı oyalı, üzerine işleyeli

ḳ. dest-i nübüvvet birle dinün ṭablını 008/29

ḳaḳıdup sinirlendirip

döşedüm ḳ. leclācı ḡazabına getürdüm bir kişi ḡazaba gelse 'aḳlı 043/16

ḳaḳıyup sinirlenip

itdi leclāc ḳ. dergāhından gitdi şāh ḡöceden leclācı yigürüp 043/09

kāküli alnın üstündeki saçı

āyet-i ve'l-leyl remzi k. tābuñdadur 016/05

ķāl söz

ķılıp ķil u ķ. gāh mekr ü āl ħarāmī-yi ħün-ħör çeşm-i mestine ķanum 017/09,
020/15, 047/10, 065/22, 079/11

ķal'a-ķüşāy kale fetheden

bin bürehmen idi ħüner-mend ehl-i fen nīk-rāy şāf-şiken ķ.-ķüşāy tīg- 030/11

ķal'ası kalesi

ķ. dimek olur işbu şeklün gāyet muħkemliginden ötri ħasīn-i 061/04

ķalak gönlü dar, sıkıntılı

ba'zı şaṭranc-bāz olur ķatı ķ.

048/19

ķalb-gāhda ordunun merkez bölümü

ķ.-gāhda 038/05

ķaldı kaldı

gitdi şaṭrancuñ nişātı ķ. şad renc āh u zār 028/26, 029/03, 034/20, 039/12, 054/04

ķaldılar kaldılar

ħükemāsi 'āciz ķ. 'āķibet şāh ķatına 'uķalā cem' olup bu mühreleri 024/11, 024/15,
024/17, 038/17

ķalduğımı kaldığımı

'āciz ķ. 017/16

ķalduñ kaldın

buķaran içinde sen sikender zü'l-ķarneyn ķ. pes dilerem ki 053/08

ķaldurup kaldırıp

ol ħinde dīvānda ħāzır ṭurur idi baş ķ. eyitdi ki yā şāh-ı cihān ol 056/07

ķalem kalem

ve ħıdmetün enbūhlığın ķ. taḥrīr eyleyemez ħazīnesi ābādān ve sipāhīsi 052/17

ķaleme kaleme

istiḥrāc ķılıp ķ. getirüp taḥrīr ķılan bu maḥbūb-ı maṭlūb-ı 013/14, 020/25, 043/18,
068/08, 068/13

ķalīl-şuğliken az meşgulken

oynamaya illā fāriğu'l-ķalbiken ķ.-şuğliken ta'āmdan ve şarābdan 039/22

ķalkduğı kalktığı

şonra şāh ķ. evden ruḥile kiş diye aylak vire andan şonra şāhuñ 081/06

ķalmışdı kalmıştı

ķ. beytü'l-muķaddesi ħarāb idicek puḥtüne'n-naşr eline girmişdi ma'a'l 033/02

ķalur kalır

eli bağlanmış gibi ‘āciz k. pes her kim ki bu ta‘biyeyi ‘ādet idine 062/08
çalurlar eksik olurlar,hamle yapamazlar
belürsüz olup ‘amelden k. ve bir dahı naṭ‘-ı şaṭranc rüy-ı zemīne 056/29
kām-kār muradına ermiş
tā ki şaṭrancı mü’ellif kimdür eyde k.-kār 023/15, 054/17
kamer ay
server-i encüm k. kim bedr olur aydan aya 003/17, 047/22, 057/13
kamerde ayda
ol şaneme maṭla‘ oldum ki bu eyyām-ı āḥir-zamān-ı devr-i k. ol 015/21
kamere aya
gicede mühreler kevākibe şāh k. beṇzer şāhmāt olmağı ayuṇ 057/06
kamerī ay gibi
ekber kim bir şafḥa-i devāir pergār üzre mihr ü k. şekl ya‘nī 002/01, 002/12
kāmi‘i’l-ğudāti ayıpları yok eden
ümmeti celāli’l-milk tāci’l-islām ve’l-müslimīn k.-ğudāti ve’l- 011/01
kāmil olgun
ḡudretinde k. ol ki ḡaṭreden güher kıılır 003/10,004/11, 008/01, 010/20, 013/03,
016/01, 018/08, 020/08, 027/11, 027/12,
029/21, 030/05, 031/03, 031/12, 031/23, 042/17, 045/16, 046/09, 048/24, 051/22,
051/23, 051/25, 057/23, 062/14, 065/06, 066/30, 067/05, 072/14, 078/03, 078/08,
078/10, 079/06, 082/10
kāmil-i ‘aql akıl olgunluğu
ne k.-i ‘aql olur ki bu vechile bu oyunu dürüst oynadı āferīn bunuṇ 038/20
kāmilān bilginler
nerd u şaṭranc oynamaḡlık itdi terk ü k. 028/25, 044/08
kāmile bilgin, tecrübeli
yedinci bāb dahı şaṭranc-bāz-ı k. bu fende māhir olan ‘āḡıla lāzım olan 068/02
kāmilem tecrübeliyim
timurlenkle görüṡdi eyitdi ki şaṭranc-bāz-ı k. şani‘atımda ḡādir 054/13
kāmileydi bilgin kadın
k. ol güzel dil-ārām hem 070/08
kāmiliseṇ bilgin isen
‘ibret al ger k. lā-naẓīr 066/22
kāmillerden bilginlerden
üstād-ı k. şaṭranc-bāz-ı fāzıllardan kimse beni şehmāt itmedi bu 055/17
kāmillere bilginlere
ki iẓhār kıılırsın pāk-ṭāhir mütemeyyiz dileyici k. süḡandān-ı 018/13

kāmilleri bilginleri

fāzılları ıldırım han memleketinün k. cihān içinde kim maḳāle 018/20

kāmilün bilginin

maḳālesindedür ‘aleyhi’s-selām bābü’s-şānī leclāc-ı k. kemālin ve üstād 019/24, 029/08

ḳamu tüm

ḳ. şan‘at ehlinün şarrāfısın kim ṭab‘uñ leṭāyif göstermek içinde 019/01

kāmurān bahtiyar, mutlu

ḳavl-i idrīs anla budur k. 044/06

kān-ı ma‘den maden kaynağı

naḳd-i maḳzen k.-ı ma‘den ḥulḳ-ı aḥsen pür-kemāl 007/24, 009/08, 013/06

ḳanadların kanatlarını

bād ḳabze-i ebālet ri‘āyetde idi şunūf zuḡfūf ṭuyūr şaf şaf ḳ. 022/25

ḳand şeker

ḳāsımī kim aldı ḳısmet ḳ. ü fāiḳ buriyā 003/33

ḳand-ı nebāt bitki şekeri

lezzeti āb u ḥayātun şerbeti ḳ.-ı nebāt 016/10, 019/02

ḳandalığı nerede olduğu

ḳ. bilinmedi ‘āḳıbet timurlenk eyitdi o gedā-şekl kimesne süvār 055/21

ḳandasa nerede olsa

‘ārif olur ḳ. şaṭranc-bāz 056/19

ḳanı kanı

cevheri ṭamarı cūşa gelüp e‘ādī ḡayretinden cigeri ḳ. ḳaynadı ceng ü 027/19

ḳanın kanını

ruḥı üzre meydān-ı bisāt içre tīḡ-ı nuşret çeküp ḳ. efşān cismin ḥāke 011/17

ḳanḳı hangi

sürilür ve şāh ferzine ne vechile yürür ve at ve fil ve ruḥ ḳ. eve oynar 034/09, 079/05

ḳanḳısıdur hangisidir

adıyla bileler ki nice sürmek gerek ve her birinün ve ḳ. piyādeleri 034/07

ḳannucük çeşitli

ve ḳ. ḥāş metā‘lardan şāh önine şol ḳadar getürdiler yıḡdılar ki 033/19

ḳanum kanımı

ḳılıp ḳıl u ḳāl ḡāh mekr ü āl ḥarāmī-yi ḥün-ḥör çeşm-i mestine ḳ. 017/09

ḳānün kanun

‘aḳl-ı rüşen re’yiñile öğrenür ḳ. u ‘örf 012/05

ḳapudan kapıdan

pehlevānlarla ʔolmıřdı řāh anuñla şoşbet iderken k. bir kişi içerü 033/07

ķapuñ kapın

ķible-i ā'lā mıdur yā ka'be-i 'ulyā k. 013/05

ķapıñdadur kapındadır

mıhr u māh olsun münevver raħm ķıl k. 016/19

ķār-gāh-ı nā-büddan yokluk iş yeri

bī-řāye'hi ve 'illet k.-gāh-ı nā-büddan bunca 'ilmi ibdā' eyledi ve řenā'-ı 001/02

ķara kara

mır ü seyyid k. toña 'izzeti 006/11, 035/01, 036/15, 036/22, 057/04, 057/10, 057/14, 068/11, 069/09,

070/01, 070/04, 071/03, 071/05, 071/07, 072/02, 072/06, 072/07, 072/08, 072/10, 073/02, 073/03, 073/04, 073/05, 073/06, 073/08, 073/09, 073/10, 074/02, 074/03, 074/04, 074/08, 074/10, 075/02, 075/04, 075/06, 075/08, 075/10, 076/04, 076/06, 076/08, 076/21, 076/23, 076/25, 077/05, 079/03, 079/04, 080/03, 080/04, 080/07, 080/09, 081/04, 081/07, 081/08, 081/09, 081/11, 082/02, 082/07

ķaradan siyahtan

ķara řāhı oyun k. olsa kiş māt iderdi pes her kimse ki bu manşübeyi 070/04, 072/11

ķarār karar

giyüp nübüvvet taħtı üzerinde k. ķılup oturmışdı nübüvvet ħātemi 023/20, 026/17

ķararıcaķ kararınca

loķmalar yiderüp göñlini ķaratdum göñül k. 'aql āyinesi renk ʔutar 043/14

ķarāside Karesi

şallallahu 'aleyhi ve sellem ʔoķuz yüz ʔoķuzıncı yılında livā-ı k. şehr-i 013/21

ķaratdum kararttım

loķmalar yiderüp göñlini k. göñül ķararıcaķ 'aql āyinesi renk ʔutar 043/14

ķaraya siyaha

māt ider eger oyun k. dönmeseyidi ruħile kiş dirdi kıızıl řāhmāt iderdi 072/04

ķār-dān iş bilir

cilve-i nāmūs-ı ęirāğ-ı büy-ı ber-külübe-i 'atṡār ʔalbe'e-i k. tatar sābıķ- 022/07

ķarın yakın

üzerine dābbe a'zam k. olmadan řāķına ya'nı at bigi ve ruħ bigi ki 042/22

ķarřu karşı

k. ęıķıldılar anı ta'zımile řehriyāruñ ķatına getürdiler ęünkü ilęi řāh 033/12, 037/16, 038/04

ķarřusunda karşıсында

oķudı gelüp řāh k. yir gösterdiler oturdı andan büzürcmıhr eyitdi 036/19

ķārün Karun

in‘am kıldı kim leclācuñ eline māl-ı k. girdi andan şonra leclāc 051/14
kaşdın niyetini
k. 047/25
kaşdile niyet ile
düşmān olsa ol ĥasm cānibinden yā k. veyāĥūd aña ta‘alluķ bir 052/03
kāse-keşān-ı maţbaĥ-ı cāhidi mutfaĥın kase çekenleriydi
mūr mār ‘aĥd-i peymānında idi dīvān-ı seng-serler k.-keşān-ı maţbaĥ-ı 022/01
kaşem yemin
k. yād itmek bāzda kaţ‘ā cā‘iz degildür ve daĥı ġāyet mizāc-gİR ve 047/06
kāşid elçi
negāĥ keyķubād şāhdan k. gelüp bir la‘līn şaţranc tuĥfe getürdi 023/22, 023/25,
053/02
kāşiddan elçiden
gelen k. su‘āl itdi kāşid eyitdi keyķubād şāĥ taĥt- 023/25
kāşıdı elçiyi
kāşid gelen şaţrancı konuşup oynadılar ‘ākıbet iskender k. 053/02
kāşıdla elçiyle
sa‘ādete lāyık degildi ve daĥı k. bir la‘līn şaţranc göndermişdi 052/20
kāşım-ı erzāk-ı ĥalk ĥalkın rızklarını paylaştıran
iy ĥuzāvend-i efāzil k.-ı erzāk-ı ĥalk 012/27
kāşımī paylaştıran gibi
k. kim aldı kısmet kand ü fāik buriyā 003/33
kaşide kaside
k. 006/15
kaşide kaside
k. 007/19, 011/19
kaşları kaşları
alnı bedr olmuş aya benzer k. müşki tozlu yaya dönmiş bir ġonçe 015/12, 019/08
kaşlaruñ kaşların
enfünğ ol engüşt-i aĥmed k. şakķa‘l-ķamer 016/08
kāt kat
yidi k. semāvātı iĥtirā‘ eyledi kemāl-i şun‘i birle bu zümrüd bisātı 001/05
kaţ‘ā kesinlikle
kaşem yād itmek bāzda k. cā‘iz degildür ve daĥı ġāyet mizāc-gİR ve 047/06
katı oldukça, fazlaca
sözinden şāĥ k. şād oldı eyitdi ki hem bu nesne senünğ elünğden 035/18, 036/01,
038/17, 048/19

ķāṭı´ keskin

tıġ-ı ķ. bedr-i sāṭı´ cefr-i cāmi´ pūr-vefā 007/23

ķatına katına, huzuruna

hükemāsi ´aciz ķaldılar ´akıbet şāh ķ. ´uķalā cem´ olup bu mühreleri 024/11, 033/12, 033/13, 034/21, 035/07, 036/10

ķatında seviyesinde, katında

cāhilūġ ķ. ´ilmūġ ´ālimūġ ķ. zer 012/32, 014/05, 018/06, 035/20, 037/17, 045/15, 051/05, 051/15, 078/07

ķatından huzurundan

ve evlerin bilmediler ´aciz olup perıřān gönülle şāh ķ. gitdiler 035/11

ķātib-i vaġy-i emīn ġüvenilir ayetlerin yazıcısı

şāliřā zi-nüreyn-i ´ořmān k.-i vaġy-i emīn 009/09

ķātil katleden

kāfirleri ķ. ol müşrikīn mücebince ķatl itmege ol tāzī atlar kim 010/03

ķatl öldürmek

kāfirleri ķātil ol müşrikīn mücebince ķ. itmege ol tāzī atlar kim 010/03

ķatre damla

zıkrinde dü ´ālem bir ķ. mihrūġ hevāsında iki cihān bir zerre ilāhī 004/13

ķatreden damladan

ķudretinde ķāmil ol ki ķ. ġüher ķılır 003/10

ķatresinūġ damlasının

ķıldıġuġ iġsānı ve ikrāmuġ baġrinden bir ķ. zemīnden zerre- 004/18

ķatuġda katında, huzurunda

bī-ķader dünyā ķ. nitekim yok ķadr hīġ 012/31, 034/06

ķavā´idin kurallarını

şatranc oynamāġuġ edebin ve řerāitīn ve iġvānın ve zamānın ve ķ. 020/05, 039/17

ķavındura isteklendirsın

şāhı ceng itmege ķ. tā ki cimřīd ġarbe ve đarba heves idüp e´ādī 027/04

ķavl söz

büzürmihr-i ġakīm tařnīf itdi ammā ki saġīġ ķ. řarīġ naķl budur ki 021/24, 029/23

ķavl-i idrīs Hz. İdris sözü

ķ.-i idrīs aġla budur kāmurān 044/06

ķavli sözü

ġānesine müřtemil sekiz fařl üzre mūncemil menřūr manzūm ařāġ ķ. 019/18

ķavlince sözünce

evvelki faşl hükemā ķ. ´uķalā naķlince řatrancuġ mü´ellifi naş´ınuġ 021/20, 023/17, 029/10, 069/02

ķavliyle szyle

tecribe olmuşdur bb's-smin şaşranc oynamak e'imme-i ehl-i dn ķ. 020/14

ķavmi milleti

stn dirler bir iķlim vardur anıı ķ. işbu yazduğumuz şekl ta'biyesinde 059/04

ķavmin milletini

barmağında mus aşsın eline alup ins  cn ķ. fermnına getrmişidi 023/21

kavneyn iki dnyanın halkının sevgilisi

vl maşlb-ı hlķ-ı k. ve ber-gzide-i maķřd řaķaleyn nr hdiķa-i 007/05

ķavs-ı řarķ-ı dest-keş el çeken gğn kıvrımı

ķuvvetn kevni 'aduņa ķ.-ı řarķ-ı dest-keş 012/21

ķavseyn iki yay

ķbe ķ. ile ysn emr-i mihrbuņdadur 016/09

ķayřiri Rum imparatorları

kisrnn mrini kesr itdn ķ. heb 008/24

ķyim bak

ķ. feyzn brn-ı dim raşmetn in'am-ı şmil ķudretn sr-ı kmil 004/11

ķyinte kainata

hev-ı k. beņzer ve sklıkda 'ayn'l-hyta beņzer szlern ķand-ı 019/02

ķaynadı kaynadı

cevheri şamarı cşa gelp e'di gayretinden cigeri ķanı ķ. ceng  027/19

ķayser Rum imparatoru

işbu lu'ba lu'b-i ķ. didiler 082/08

ķazana kazansın

ola ve gnden gne yegn olup leclc mişli şaşrancile keml ķ. 060/06

ķazanur kazanır

ķ. rh eşer-i ltfnle hlm u vaķar 012/06

ķziyyelerin meselelerini

sse ile ķ. beyn ider bb's-sliş leclc-ı şaşranc-bzile 020/01

ķazuęı kazığı

drdnci ta'biye ki aņa veted'l-fenn dirler ya'n geci ķ. dirler bu 062/02

ķazuęını kazığını

ta'biye geçi ķ. 062/03

ķazuk kazık

oynasa kend peydkların hrfn ķumařı içinde ķ. gibi oturmuş olur ve 062/06

ķebr byk

fi sebeb-i te'lif-i şaşran-nme-i k. 013/11

ķebr-i a'zamdur en ycedir

lerünj k.-i a 'zamdur cem' olmasından hâzer kılasın tã kim oyun içinde 042/24
kebırde büyükte

nazarına yitürdi fi'l-cümle bu arada söz çokdur süleymân-nâme-i k. 025/25
kebirden büyükten

k. 019/14

kebüter güvercin

devrünj içre báz k. dost olup bázı ider 011/25

kef avuç

taşarruf-ı kişver-i hâk k. ü kiffetinde idi ve zamân-ı inkıyâd leşker-i 022/24

kefenk kepenk

mühendislere emr itdi şan'atile o mermeri kopardılar bir k. açıldı 024/05

kelâm söz

nuḫıdır firdevsinünj emlaḫ k. 032/16, 067/34

kelıl işlemez

tür-ı sînâ kudreti kâfında bî-kadr-i k. 003/22

kemâl olgunluk

sîm ü zerden yigdurur bile k. 032/10, 032/14, 058/26, 060/06

kemâl-ı bî-zevâl tükenmez olgunluk

hâkim ol ki hikmetinde var k.-ı bî-zevâl 004/05

kemâl-ı şun'î işleme, yapma olgunluğu

yidi kât semāvâtı ihtirâ' eyledi k.-i şun'î birle bu zümrüd bisâtı 001/05, 003/20

kemâl-vâr olgunluk sahibi

dirilmeyem eger ben seni yeñersem sen dahı 'ilimden ve 'ağıldan k.-vâr 037/23

kemâlde olgunlukta

ve emîr ola fi'l-cümle şol kimesne kim yâ ma'rifet-i k. yâ 046/16

kemâlden olgunluktan

bihterlere şaṭranc 'ilmin öğrenmek lâzım k. hâlî degildür nitekim 054/01

kemâle olgunluğa

kim k. irmeyiser hîç zevâl 032/11, 032/14

kemâli olgunluğu

ḫadem başıcaḫ cimşidünj k. zevâle mübeddel olup deḫḫâk mârî ḫurüc 026/10,
028/08, 046/14

kemâlihi noksansız

kimesne tamâmihi k. şaṭranc oynamasın bilmeyince oynamaya maḫlûb 045/13

kemâlile olgunluk, bilginlik ile

lar ile her bir manşübeyi imtiḥān idişüp k. şıḥḥatine vākıf 068/07

kemālin olgunluḡunu
k. müşāhede kı lup eyitdüm ki fetebārekeʾllahü aḥsenü'l-ḥālīkīn ol 014/24, 019/24, 020/09, 029/08, 048/26

kemāliyledür olgunluḡuyıdır
k. mālile 031/28

kemālün bilginin, olgunun
ḳādir-i ḳudret k. ḥaḳḳıçün 005/13, 008/16

kemālüne olgunluḡuna
eyledün cemī' 'uḳalā 'ulemā ḥükemā zurefā k. ve daḡı bu şanı'at ki 049/04

kemān-keş yay çeken
ḥazretün kıldı k.-keş diyüben kiş mā-rāmeyt 008/23

kemḥādan ipekten
sebz-i k. geyürür seng-i ḥārāya ḳaba 003/27

kemīne noksan, hakir
k. daḡı ḥazret-i ḥaḳān-ı şāh Süleymān e 'aza'llahü enşārehuya varmaḡa 017/11, 047/26

kemīnenün hakirin
ve melāḥat birle söze girüp k. ḥālin ḥatırın şorup çehrende 017/05

kenāra kenara
hem fil bekler şāh k. çıkar gine ruḡile şāh diyesin ferzile bir şāh daḡı 076/10, 076/17, 076/25

kenārdan kenardan
şāh diyesin eger kendü fili evine varursa ruḡile k. şāh 076/19

kenārında kenarında
k. oturdu naḡ' döseyüp şatıranc bisāḡ üzerine getürdi ḳaçan kim 027/17

kend-i baḡdād Baḡdad şehri
milk-i rüm ḥaḳḳ-ı şādān her şehr k.-i baḡdād olubdur şāh-ı şāhān olaldan 011/12

kendi kendisi
k. gālib ḥaşm anuḡ maḡlūbıdır 073/15

kendisi kendisi
erdişir k. 029/24

kendü kendi
ve levāḥıḳ-ı ḥızmet olmadın k. lütf-i 'amīm ve ḥulḳ-ı kerīmünden 004/20, 028/12, 036/08, 038/03, 039/04, 040/03, 043/03, 062/06, 062/09, 070/01, 071/06, 072/02, 072/06, 072/08, 075/10, 076/19, 081/04, 081/08

kendüden kendinden

büzürmihrün işine ol oyun evvelden bilür bilmedi ki k. öğrendi 038/23, 075/06

kendüme kendime

bu hızmet k. vāciblığını farz bilüp ammā kim hazretine lāyık 017/17

kendünün kendinin

getüre ruḥiçün erdāi ya 'nī zarar gelecek yiri k. ikinci ḥānesidür 041/11, 052/18, 059/07, 064/06, 076/08, 076/11, 076/15, 076/26, 077/03, 082/02, 082/06

kendüsi kendisi

k. manşür ve 'adüsü maḫhūr idi fevr-i ḥıṣm-nāk çoklığını dil taḫrīr 052/16, 053/13

kendüye kendisine

şöyle şāz oldu ki şanasın ki devlet baḫtı k. yüz gösterdi 038/25

kendüzi kendi özü

memleket ki elinden çıkdısa vilāyet-i 'acemle k. derd u ḡam u zārī 054/07

kendüzine kendi özüne

vechile dizmek gerek 'aḫlile cemī'sin bildi ve k. eyitdi hele 036/06

kenzün hazinen

künt u k. sırrını bilmek yine bābuḡdadur 016/23

kerbelā Kerbela

ḫurretü'l-'ayn-ı 'alī şāh-ı şehīdān k. 009/14

kerem ihsan

taḡa lütfinden şüküfe örtüp ider ol k. 003/26

kerem-i bī-ḡarazundan karşılıksız cömertlik

bī-'ivazun ve k.-i bī-ḡarazundan bu mücrim 'aşılerün taḫşīri ve 005/01, 014/14

keremnā bizim cömertliğimiz

alup tāc ve laḫadd k. birle müzeyyen ve mükerrrem iyledün gine ol 004/22

keremün cömertliğin, ihsanın

ilāhī lütfün ḫazīnesi bī-pāyān k. deryāsı bī-kerān cūduḡ secāsı 004/10

kerīm cömert, şerefli

hem ḫabīb-i ḫazret-i ḫālīḫ nebī-i şādīḫ k. 008/03

kerīmünden cömert tabiatından

ve levāḫıḫ-ı hızmet olmadın kendü lütf-i 'amīm ve ḫulḫ-ı k. 004/20

kerrār-ı ḫaydar tekrar tekrar saldıran, Hz. Ali

rābī'ı k.-ı ḫaydar şāh-ı merdān şīr-i ḫaḫ 009/11

kerre kere, adet

ḫılam zīrā kim ezelden dā'ī du 'ācısı oldıḡı sebebden niçe k. himmetin 014/12, 031/12

kes kes, bitir

bizi dahı idiserdür sözi k. 058/04

kesem keseyim

ço eger gâlib gelürsem başuñı k. cânuñı alam ve eger ki mağlûb 054/23

kesilicek kesilince

k. haşmuñ mağlûb olmayası muqarrer ta'yîn durur ve dahı gerekdür 042/15

kesmek kesmeyi

şâh mât gelecegi muhaqqak olıcağ haşm ol dâbbeyi k. murâd idinür 042/07

kesr böldün, parçaladın

kisrînün 'ömrini k. itdün kayâşiri hebâ 008/24, 031/27

keşf açılmak, meydana çıkmak

k. olubdur saña leylî içre sırr-ı mâcerâ 008/22, 012/14, 040/02

kevâfil kafeleler

bîniş-i farîkeyn server-i enbiyâ kâfile-sâlâr-ı k.-i evliyâ sulţân-taht-ı 007/06

kevâkib-i seyyâre güneş etrafında dönen yıldızlar

düşüp qara naţ'-ı felek dest kurup k.-i seyyâre mührelerin zeyn ider 057/14

kevâkib-mevâkib yıldızlar gibi olan gruplar

câhidi perriyân-ı mâh-ı peykerler k.-mevâkib sipâhidi merkeb-i 022/02

kevâkibe yıldızlara

gicede mühreler k. şâh kamere beñzer şâhmât olmağı ayuñ 057/06

kevkeb yıldız

tal'atüñdendür münevver nüh felek k. nücüm 012/03

kevkeble yıldız ile

dest-i kudret anca kim mühre sürer k. mâh 021/16

kevn varlık

hâliq-i k. u mekân ve râzık-ı ins ü cân u melik-i her dü-cihân ol vâhid 002/18

kevne aleme

şâhiken dü k. terk idüp qaba giydün 'abâ 008/26

kevni varlığı

quvvetün k. 'adüña kavş-ı çarh-ı dest-keş 012/21

kevşer Kevser suresi

la'linün haqqında vardı nükte-i k. tahür 016/06, 019/06

key çok, fazlaca

âferîn itdi hakîme k. delim 039/13, 057/23, 057/28, 058/01, 066/30, 067/01, 078/10

keykubâd Keykubad(Selçuklu sultanı)

negâh k. şâhdan kâşid gelüp bir la'lin şaţranc tuhfе getürdi 023/22, 023/25, 024/12

keyvân-kâdr Satürn gibi değeri olan

müşteri-rây u 'utârid-fıtnat u k.-kâdr 012/16

kez kere, defa

māt ider h̄vāce müteḥayyir oldı dil-ārām nazār kıldı bir k. çağırdı 069/07

kıble-i ḥacātıdur ihtiyacların kıblesi

k.-i ḥacātıdur halka cemālün ka‘besi 012/33, 013/05

kıl eyle, kıl

mücrimīnem ‘afv k. firdevsīye 006/13, 016/19, 050/14, 050/18, 057/25, 065/12,
066/32, 067/21, 067/28,
067/34, 070/10, 079/11

kıla kılsın, eylesin

īrān tūrān ḥaracın virmekde kesr itmeye revān k. kim ululuk hūner 031/27, 042/30,
044/01, 044/14, 061/13

kılam kılayım

k. zīrā kim ezelden dā‘ī du‘ācısı oldığı sebebden niçe kerre himmetin 014/12,
049/08, 053/09, 053/12, 055/01

kılan eden, kılan

şerī‘at-ı islām döşegin yiryüzinde döşeyüp nā-meşrū‘ ‘amel k. zālīm- 010/10,
013/14, 013/16, 046/08

kılasın kılasın, eyleyesin

lerün kebīr-i a‘zamdur cem‘ olmasından ḥazır k. tā kim oyun içinde 042/24,
042/28, 053/01

kıldı kıldı

ḥazretün k. kemān-keş diyüben kiş mā-rāmeyt 008/23, 010/21, 025/08, 028/10,
028/22, 029/11, 031/07, 031/10, 032/03,
035/15, 036/04, 039/03, 039/08, 043/02, 043/05, 051/14, 052/14, 053/13, 053/16,
069/07

kıldılar kıldılar

k. ki iy pādīşāh bu miqdār buğdayile bir ḥazine-i sultānī cem‘ olur bu 050/27,
051/01

kıldığı kıldığı

ol ḥalilün k. fermāniçün 005/16

kıldığun kıldığın, verdiğın

k. iḥsānı ve ikrāmın baḥrinden bir ḫaṭresinün zemīnden zerre- 004/18, 050/13,
050/18

kıldum kıldım

‘aşıkı mağlūb düşürürdi tā ḫatta bir gün ol ḫadar tazarru‘ temellük k. 048/06

kılı kılı

ve eger benī-ādemün her k. dil ve her aḫşası gönül olsa bir nefesde 004/17

kılibdurur kılmış

ķ. 020/13

kılıcaķ kılınca

ķ. ya'nī ol bir dāne buğdaydan aŗađa iki ol ķadar kılduđuņ gibi ķıl 050/18, 050/23

kılıcek kılınca

yukarığı mezā'īfi ķ. ya'nī ol bir dāne buğdaydan aŗađı iki ol ķadar 050/12

kılıcı kılan, eden

lerin ķahr ķ. odına yandura pes idrīs ĥalvet-i ĥāŗına varup 'aķl ĥavvāŗı 027/06

kılıĥlardan kılıĥlardan

'anberden 'ūddan yāķūtdan elmāsdan ve hindī ķ. ve ĥarīrlerden 033/18

kılıncdan kılıĥtan

iĥinde leŗker ĥekup e'ādī ķ. geĥūrüp cihān milkini tıtdı 028/04

kıılmağa kılmaya, etmeye

divānın ābādān ķ. yüz dutdı ve maŗıķda ve mağribde 'imāretler ve 052/10

kıılmak kılmak

mađlūbile bāzī ķ. cā'iz degul pes gerekdūr ki ŗaŗranc-bāz olan 045/07, 046/05, 072/13

kıılmaya etmesin

'arbede ķ. ve dağı eger geŗcek olsa ŗaŗranc-bāz olan kimse ŗaŗranc-bāz- 047/03

kıılmayalar kılmaları

oynamaķ ile 'ōmrlerin zāyi' ķ. bu 'ibretlere nağar idüp tāk 020/20

kıılmayup kılmayıp

ķ. idrīsdan su'al eyledi ĥazret-i idrīs ŗakirdiyle taĥt-ı cimŗīd 027/16

kıılmazıdı kılmazdı

muķārine ķ. ĥāllerinūņ peydaķların sormadın rūĥum alup ŗehmāt 047/24

kılsa kılsa

ol ķadeĥ timurlenk nağarında tıturdu her kim nağar ķ. lā-ya'ķıl 055/05

kılsaņ kılsan

bigidūr ve dađı yine ĥaķīķat nađar ķ. ķara ŗaŗranc nat'ı felek yüzine 057/04

kıluban kılp

ķ. zārı efgān ĥasbinallah 006/21

kılubdur kılmış

yeksān ķ. 011/18, 050/29

kılup kılp

ĥıtdı celāl-i 'azameti birle ķudret ŗaŗrancını izĥār ķ. ĥūŗe 001/07, 001/09, 002/12, 002/17, 003/24, 009/29, 013/14, 013/16, 014/09,

014/17, 014/24, 015/03, 017/09, 017/19, 018/24, 019/17, 023/20, 023/24, 024/18,

026/17, 029/16, 030/20, 030/28, 032/23, 032/25, 043/08, 046/02, 046/04, 049/20,
054/08, 058/26, 068/04, 068/13

kıllur kıllar

kıdretinde kıāmil ol ki kıatreden gūher kı. 003/10, 025/16, 025/21, 062/09, 081/13,
081/15

kıllurdı kıllardı

tārı ve māye-i nāfe-i tātārı Őikest kı. yūzi āfitābidi tedvirde ve 015/27

kıllurken kıllarken

bāzı kı. haŐma baķmayup gālib dūŐmiŐ iken ma'Őuķa ta'lim idūp ben 048/05

kıllursın kıllarsın

hem Őecā'atde kı. pīl-teni bī-pā vū ser 013/02, 018/13

kıllıķ kıllıķ

te'lif kı. dōrt risāleyi taŐnif eylemiŐdūr eydūr kim hīcret-i nebevīnūķ 013/20,
024/06, 024/07, 026/05

kıllıķıncı kıllıķıncı

bir anaķ buęday olur kı. evde yetmiŐ dōrt biņ yedi yūz altmıŐ iki 050/08

kıllıķmet kıllıķmet

ķasımı kim aldı kı. kıand ũ fāiķ buriyā 003/33, 030/19

kıllıķmete kıllıķmete

melek bu bāzı kı. girmez benūm tekvīnūmden ğayrı bu mūhreleri saņa 025/18

kıllıķŐa hikaye

ķ. leclāc hindistānda Őāh kisrīye 'azm idūp ki gitdi 'alā 'azm-ı 033/03

kıllıķāmet kıllıķāmet

tā kı. haşr olunca Őubķ u Őāmı dāimā 009/20, 010/16

kıllıķāmete kıllıķāmete

cimŐıdı tā kı. dek hıfķ idecekdūr ammā ki sūleymān ol zamānda ki 026/16

kıllıķmet değer

Őehmāt iderse bir nemed-pūŐ dervīŐem cānumdan ğayrı bende kı. bahā 054/20

kıllıķmet-i taķt-ı zerrīn altın taķt kıllıķmeti

heft kıŐverūķ bir yıllık harācın cevher-i Çin ve kı.-i taķt-ı zerrīn 'ācir 028/01

kıllıķmeti değeri

ğāfil olmayasın kıaķan ruķ mūnhaŐır olsa ya'nī dutulsa kı. anuķ at olur 041/22,
041/24, 042/01, 042/03, 042/09, 042/12

kıllıķmetince değeri kadar

ķ. olur be-'aynihi at maķalli bigi durur kim ol iki ruķ ki biri 042/13

kıllıl kıllıllı

mühre bulundı ki on altısı k. la'lden ve on altısı şaru yâkütüdan 030/22, 057/08, 057/10, 069/08, 069/09, 069/10, 070/01, 070/02, 071/03, 071/04, 071/05, 072/02, 072/04, 072/06, 072/08, 072/10, 073/02, 073/04, 073/06, 073/08, 073/10, 074/03, 074/04, 074/06, 074/08, 074/15, 075/04, 075/06, 075/08, 075/09, 075/10, 076/02, 076/04, 077/04, 077/06, 079/03, 080/02, 080/04, 080/07, 080/09, 081/02, 081/04, 081/09, 081/11, 082/02, 082/04

kızıldandır kırmızıdandır

oyun k. kâ'ide-i evvel kızıl ruhiye kendü peydâk evinden kara şâh 072/06, 081/11
ki ki(bağlaç)

götüre hîç şey'ün mecâli yokdur k. anları cānib-i bahteden 002/16, 003/10, 003/11, 003/16, 004/05, 004/06, 005/05, 005/31, 008/13,

008/19, 008/33, 010/08, 011/21, 013/24, 014/05, 014/08, 014/22, 014/24, 015/03, 015/05, 015/07, 015/08, 015/09, 015/10, 015/14, 015/15, 015/21, 016/27, 018/05, 018/13, 018/15, 018/22, 019/04, 019/07, 019/20, 020/03, 020/10, 020/12, 021/07, 021/24, 022/17, 023/15, 023/16, 024/01, 024/02, 024/07, 024/08, 024/10, 024/15, 025/05, 025/07, 025/12, 025/14, 025/20, 026/03, 026/16, 026/17, 027/03, 027/04, 028/10, 028/13, 028/14, 028/24, 029/04, 029/11, 029/13, 029/19, 029/21, 029/22, 029/23, 030/01, 030/04, 030/05, 030/07, 030/08, 030/15, 030/22, 030/23, 030/28, 031/03, 031/07, 031/10, 031/17, 031/21, 032/15, 032/19, 032/27, 033/01, 033/03, 033/15, 033/17, 033/19, 034/02, 034/03, 034/05, 034/07, 034/17, 034/19, 034/21, 035/05, 035/12, 035/18, 035/19, 035/20, 036/07, 036/15, 036/22, 037/01, 037/08, 037/10, 037/12, 037/19, 037/25, 037/28, 037/29, 038/01, 038/04, 038/06, 038/17, 038/20, 038/22, 038/23, 038/25, 039/17, 039/19, 041/01, 041/16, 041/26, 042/03, 042/12, 042/13, 042/16, 042/17, 042/19, 042/22, 042/30, 043/01, 043/18, 044/05, 044/11, 044/13, 044/15, 044/19, 044/20, 044/21, 044/23, 044/25, 045/01, 045/05, 045/07, 045/08, 045/15, 045/20, 046/06, 046/12, 046/13, 046/14, 046/22, 047/21, 047/30, 048/03, 048/07, 048/10, 048/16, 049/03, 049/04, 049/06, 049/10, 049/16, 049/22, 050/23, 050/27, 051/03, 051/07, 051/08, 051/17, 051/19, 052/01, 052/02, 052/04, 052/06, 052/07, 052/14, 052/19, 052/21, 053/03, 053/04, 053/05, 053/08, 053/10, 053/14, 054/02, 054/07, 054/13, 054/15, 054/18, 054/23, 055/03, 055/04, 055/14, 055/19, 055/20, 056/07, 056/13, 056/14, 058/17, 058/23, 058/25, 059/02, 059/05, 059/11, 060/02, 060/04, 061/02, 061/07, 062/02, 062/04, 062/08, 063/02, 063/06, 064/02, 064/04, 064/05, 064/06, 066/01, 067/09, 067/34, 068/09, 069/02, 069/03, 069/06, 070/04, 071/04, 072/14, 073/04, 073/14, 074/06, 074/13, 077/05, 077/10, 077/12, 078/02, 079/03, 081/13, 081/15, 082/02

kibâr büyükler

emrine me'mûr idi hep ger şîgâr u ger k. 023/09

kibriyā ululuk

ķadir-i ķudret-nümā vü mübdi‘ eşyā k. 003/05

kibriyāsı ululuğu

ibn-i sīnā k. vaşında ‘āciz bī-nevā 003/23

kiffetinde elinde

taşarruf-ı kişver-i ĥāk kef ü k. idi ve zamān-ı inķıyād leşker-i 022/24

ķīl söz

ķılıp ķ. u ķāl gāh mekr ü āl ĥarāmī-yi ĥūn-ĥōr çeşm-i mestine ķanum 017/09, 047/09, 065/22, 079/11

kim kim(bağlaç)

ĥamd-ı nā-ma‘dūd ol ĥudā-ı lemyezele sultān-ı bī-ĥalele sezā-vārdur k. 001/01, 001/04, 001/09, 002/01, 002/02, 002/04, 002/06, 002/11, 002/13,

002/14, 003/17, 003/20, 003/32, 003/33, 006/27, 008/15, 009/02, 009/24, 009/28, 010/03, 010/18, 010/21, 011/09, 011/26, 013/08, 013/12, 013/16, 013/20, 014/03, 014/12, 014/19, 014/23, 017/13, 017/17, 017/28, 018/01, 018/08, 018/20, 018/22, 018/23, 018/24, 019/01, 019/04, 019/11, 019/20, 020/17, 020/19, 021/01, 021/15, 021/16, 021/23, 021/25, 024/13, 025/05, 026/12, 027/17, 027/18, 028/06, 028/08, 028/10, 028/12, 029/10, 029/17, 030/17, 031/01, 031/27, 032/11, 032/13, 032/27, 034/06, 034/15, 035/19, 036/07, 038/13, 038/14, 038/21, 041/03, 041/26, 041/28, 042/05, 042/09, 042/13, 042/21, 042/24, 042/30, 043/01, 043/02, 043/05, 043/10, 044/01, 045/10, 045/12, 045/19, 046/10, 046/16, 049/01, 049/03, 049/06, 049/08, 049/22, 049/29, 050/28, 050/31, 051/14, 051/17, 051/23, 052/05, 052/08, 053/03, 054/16, 054/18, 055/05, 055/15, 055/23, 056/03, 056/23, 056/25, 056/26, 056/28, 057/01, 057/05, 057/12, 058/23, 058/25, 059/05, 059/09, 060/04, 062/08, 063/10, 064/06, 065/02, 065/11, 066/18, 067/13, 068/09, 068/10, 068/13, 073/13, 073/14, 078/03, 079/06, 081/13

kimde kimde

idrīsünj kemāli ‘ālemde menşur olmasun diyü her k. kim şaţranc varısa 028/08

kimdügin kim olduğunu

şatrancunj aşl-ı mü’ellifi k. beyān ider ve idrīs nebīnünj ‘aleyhi’s- 019/21

kimdür kimdir

k. beyān idelüm nite ĥükemā-i mutekāddimīn bunda iĥtilāf eylediler 021/22, 023/15

kime kime

her k. kim nefis tevsen rām ola 067/13

kimesne kimse

ķılıp teftiř ve tefahhuř itdi ammā ki hıķ k. hūkemā ve ‘ulemā ve 030/28, 039/20,
041/09, 045/13, 046/10, 046/14, 046/16, 054/12, 055/21,
063/04

kimse kimse

olan k. hařmına mađlūb olup ġālib dūřūrūr bābū’s-sābi‘ yetmiř 020/11, 025/19,
028/15, 028/16, 033/17, 041/21, 045/08, 047/03, 048/16,
055/17, 064/04, 064/05, 070/04

kimseler kimseler, kişiler

muttaşıf olan k. iħtilātdan elem-bazīsinden derd-i ġām haşıl olur 044/27

kimsemiş kişiyemiş

ġör ne ‘āķıl k. kāmīl haşan 078/08

kimseneye kimseye, hiķ kimseye

anca devlet k. virmedi perverdigār 023/13

kimsenūņ kimsenin

ve ne hūz insān u ervāh u melekde bir k. tākati yoķdur kim 002/14

kimseyile kimse ile

ġūy bed-hūy k. řatranc ve eger nerd oynamaya zīrā ki zıkr olan 044/25

ķise-i hāverden doġu kesesinden

āfitābı her řubh-dem k.-i hāverden ķıķarup zuhūra ġetürüp zerreler 001/11

ķisrī İran şahı

k. 031/26, 038/24, 048/26, 049/28, 051/07, 057/19, 066/26

ķisrīde Kısırı’de

dergeh-i k. varsa ‘āķılān 032/06

ķisrīnūņ Kısırı’nin

k. ‘ömrini kesr itdūņ ķayāřiri hebā 008/24

ķisrīye Kısırı’ye

řāh-ı k. ‘arz-ı hūner idüp kemālin ‘arz itdūġin bildürür bābū’s-sādis 020/09, 032/04,
032/09, 033/03, 048/25

ķiř satranġta taşı zorlama

hařretūņ ķıldı kemān-keř diyūben k. mā-rāmeyt 008/23, 069/09, 069/10, 070/01,
070/02, 070/04, 071/05, 071/07, 071/09,

072/03, 072/04, 072/07, 072/10, 072/11, 073/03, 073/04, 073/06, 073/08, 073/10,
074/04, 074/06,

074/08, 075/02, 075/04, 075/08, 075/10, 077/08, 079/02, 079/03, 079/05, 080/02,
080/04, 080/07, 080/09, 081/02, 081/04, 081/06, 081/07, 081/09, 081/10, 082/02,
082/04, 082/05, 082/06, 082/07

ķiřden ķiř diyerek

hväceyi ütdi şöyle oldu ki eger harîfine nevbet degirse k. 069/06

kişi kişi

pehlevânlarla tölmişdi şah anuñla şöhet iderken k. içerü 033/07, 034/06, 035/20, 036/20, 038/18, 043/16, 045/05, 062/04, 065/17

kişileri adamları

kisrî emr eyledi ol zamānuñ muhāsibleri ve ‘aķılları vezîrūñ k. cem‘ 049/28

kişilerle kişilerle

leşkeri dutmışdı ve sarāy içre ulu beglerle ve ‘aķıl k. ve adlu 033/06

kişiyi kişiyi

dest-i mevt ider k. şonra māt 058/07

kişver ülke

tālî üñdendür müşerref heft k. baħr u ber 012/04

taşarruf-ı k.-i hāk kef ü kiffetinde idi ve zamān-ı inķıyād leşker-i 022/24, 027/10

kişvere ülkeye

ben ol şah-ı hindem ki sultān-ı pisendem ki heft k. cemī‘ 053/05

kişverüñ ülkenin

heft k. bir yıllıķ harācın cevher-i çin ve kıymet-i taħt-ı zerrîn ‘acir 028/01

kitāb kitap

kılup raķama getürüp ta‘bîr kılın kim üç yüz altmış altı mücellid k. 013/16, 014/02, 047/19

kitābıdur kitabıdır

kiş diyessin māt olur bu manşübeye manşübe-i muşannif k. kankı 079/05

kitabından kitaptan

ve kâbus-nāmeden ve ğarāibü’l-mevcüdāt k. ve ihvān-ı şafādan fi’l- 019/15

kitāblardan kitaplardan

pāre k. 013/13, 017/25, 019/13, 019/17

kitābları kitapları

toķsan biñ ebyāt-ı eş‘arūñ mü’ellifidur min-ba‘d nice bunūñ emşāli k. 013/19

kiyāsetde zekada, uyanıklıkta

zihni k. 048/12

kizb yalan

rāstın eydüp itmemişdür k. tarħ 059/10

ko koy

ķ. eger ğālib gelürsem başuñı kesem cānuñı alam ve eger ki mağlūb 054/23

kodı koydu, yerleştirdi

veş esb-süvār begleri yirinde atı ķ. şahib-ķıran heft kişver-i tīg-zen-i 027/10, 027/11, 034/04, 038/01, 069/05

ḳodılar koydular

andan ŧatçranc naḳ'ını ki ortaya ḳ. hindīye eyitdi gözünj aç ve 'aḳluñjı 037/28, 038/07, 038/08, 050/01

ḳodum koydum

buldısa bu risālenünj ismini ŧatçranc-nāme-i firdevsī ḳ. tā kim sulṫān-ı 021/01

ḳoduñ koydun

ḳaḳ tebārekken mu'allim ümmī ḳ. aduñjı 008/25

ḳomaḳ koymak, yerleştirmek

evlerini tamām mülāḳaḳa ḳıldı her birini naḳ'uñ neresinde ḳ. gerek ve 036/04

ḳomıřlardur koymuşlardır

üstāzlar bu ŧatçrancı sürmekde meřḳūr altı dürlü ta'biye ḳ. evvelki 058/18

ḳonasın konasın

evvel sen ḳ. didi hindī her mūhreyi ki naḳ' üzerine ḳodı 038/01

ḳondurdılar yerleştirdiler, aḳırladılar

bir ḳūb sarāyda ḳ. 'ālimler ve 'āḳıllar cemī'si řāhuñ ḳatına 035/07, 038/10

ḳonřantiniyye İstanbul

muşannif-i kitāb firdevsī eydür bir vaḳtin ḳ. şehrinde bir 047/19

ḳonuřmaḳ konuşmak

maḳlūb düřecegin fikir idüp ḳālib olıcaḳ ḳařmile ḳ. gerek ve daḳı 045/06

ḳonuřup konuşup

ḳāsıd gelen ŧatçrancı ḳ. oynadılar 'āḳıbet iskender ḳāřıdı 053/02

ḳopardılar kopardılar

mūhendislere emr itdi řan'atile o mermeri ḳ. bir kefenk aḳıldı 024/05

ḳopdı ortaya ḳıktı

eyle zālim ḳ. deḳḳāḳ eyledi milki ḳarāb 028/23

ḳor koyar

nergisünj destinde ḳ. zer cām-ı cem ḳitī-nümā 004/02

ḳorḳdı korktu

'ādil bu sözi kim işitdi bu fikirden ḳönli ḳ. ol zamānuñ muḳāsibleri 050/31

ḳorsa koyarsa

şöyle oynayam evvel kendü öñinde her birini ne vechile ḳ. ben daḳı 036/08

ḳosa koysa

ben bir ŧatçranc oynayam ki hiç kimse baña řāḳ diyümeye dise üç ḳ. aña 064/05

ḳoya koysun

ḳ. 040/19

ḳoyasın koyasın

bir dāne buḳday ḳ. tā āḳırḳı eve varınca deḳin taz'if idesin ya'nī bir 049/12

koymdu soktu, girdirdi

leclācı ta'zīmīle hammāma k. kendü girmeyüp 'illet itdi andan cerb 043/03

koymdum soktum

evvel hammāma k. süst-endām oldı süst-endāmuñ 'aqlı cüst olmaz 043/11

koymun koyun

'adlün içre qurda k. mahrem ü hem-dem be-şāz 011/24

koymup koyup

k. diqqatīle nazār-ı pāk kılup gördüm ki bir meh-rüdur ki müşk-sāy 015/03, 035/09, 051/11

kör kör, ama

di kim k. ola şeytān hasbinallah 006/27

qubbe kubbe

şafā mäh-ı k.-i vefā mu'allā müzekkā müctebā ve nür-ı hadiqa-i gülşen-i 007/10, 013/08, 047/22

qudret güç, zenginlik

ğutdı celāl-i 'azameti birle k. şatrancını izhār kılup güşe 001/07, 001/12, 005/13, 021/16, 067/20

qudret-nümā güç gösteren

qādir-i k.-nümā vü mübdi' eşyā kibriyā 003/05

qudreti kudreti

k. qabzında döner zīr ü bālā müntehā 003/15, 003/18, 003/22

qudretinde kudretinde, gücünde

k. qāmil ol ki qatreden güher kıılır 003/10, 022/15

qudretindedür kudretindedir, gücündedir

irādetindedür serverān-ı ādem şāhān-ı a'zam dest-i kuvvet-i k. 011/10

qudretün kudretin, gücün

qāyim feyzün bārān-ı dāim rahmetün in'ām-ı şāmil k. āşār-ı kāmīl 004/11

qudsinün meleğin

k. getürdüğü qurbāniçün 005/17

qulaq kulak

pendi virsen söziñe tutmaz k. 048/20

qullābuñdadur kancandadır

cenneti zāhid saña iste ki k. 016/27

qullarından kullarından

pür-melāmet itdi diyicek meger kim sulṭān aḥmedün k. timurlenk 056/03

qumaşı kumaşı

oynasa kendü peydāqların ḥarīfün k. içinde qazıq gibi oturmuş olur ve 062/06

ķur dizi

ve bir ķ. eyerlũ ħař at bũzũrcmihre virdi ve ķoķ aķerĩn ķıldı ķũnki 039/03

ķurān Kur'ān-ı Kerĩm

revān bu metn-i ķ. ħasbinallah 006/23

ķurānı Kur'ān-ı Kerĩm'i

oķı āyāt-ı ķ. ħasbinallah 007/02

ķurbān kurban

iy zelĩl uşda delĩl ķ. yiter burhān aŗa 008/32

ķurbāniķũn kurban iķin

ķudsinũn getũrdũgi ķ. 005/17

ķurda kurda

'adlũn iķre ķ. ķoyun maŗrem ũ hem-dem be-řāz 011/24

ķurretũ'l-'ayn-ı 'alĩ Hz. Ali'nin gũz nur

ķ.-'ayn-ı 'alĩ řāh-ı řehĩdān kerbelā 009/14

ķurtardı kurtardı

olur dil-ārām ķengĩyi ķ. işbu şekilde ķızıl ġalibdũr altı oyundan ķiř 070/02

ķuru kuru

iriřũr feyz-i nevālũnden ķ. nāye şeker 012/02

ķurup aķıp, yayıp

dũřũp ķara naķ'-ı felek dest ķ. kevāķib-i seyyāre mũhrelerin zeyn ider 057/14

ķut uŗur

ķ. hem mũnis olmış bir tũti-i cāndur ki ten ķafesinde mũtemekkin olmış 015/15

ķuķb kutup

iy melek-manŗar nigāh-ı ķ.-aķķābuŗdadur 016/29

ķuvā kuvvetler

ķ. 043/12

ķuvvet gũķ

irādetindedũr serverān-ı ādem řāhān-ı a'zam dest-i ķ.-i ķudretindedũr 011/10,
022/15

ķuvveti gũcũ

ķ. birle řaķrancuŗ aŗvāline muķķali' oldu leclāc anuŗ řāķirdiydi ħattā 031/08

ķuvvetiyle gũcũyle

bu ħũb oyını yirine getũreyim 'aql ķ. bunuŗ aşlını bileyin didi 035/16

ķuvvetũn kuvvetinin

ķ. kevnı 'adũŗa ķavs-ı ķarķ-ı dest-keş 012/21

kũb kũp

cimşide irdiler ki diller anı vaş idemez ķırķ ħũsrevānı k. 024/07

küffâr kafirler

cimşîd salţanatuñ tahtında  arâr  ılıp oturmuşıdı illâ ki k. ü 026/17

küffârile kafirler ile

oynayup k. Őaţranc sürüp fil ü at 010/13

küfr Allah'a inanmamak

olsun kim k. ü Şirkden el çeküp gönüllerin pâk idüp Şıdk-ı ihlâşile 009/28, 026/05

küfr- i dâlälet doğru yoldan sapmış küfr

 arb u  arb idüp müşrikler Şâhın k.-i dâlälet güşesinde mât itdiler 010/09

küfrânü'n-ni' meleri Nimetleri inkar edenler, nankörler

k.- 005/02

küfrile küfr ile

k. pâdişâhlık sürdi salţanat-ı târi  'ömr-i cimşîd yidi yüz yıla 026/09

kü l-i başar gözün sürmesi

na'l-i Şeb-dizüñ tozıdur tütüyâ k.-i başar 011/29

kül bütün

'a l-ı k. vire seba   udret nedür 067/20

külâhın tepe kısmını, başını

ta  k.  oldurur gül lâle birle câ-be-câ 003/31

kümelâ kamiller, olgunlar

leclâce kim nazâr  ıldı a' al-i 'u elâ ekmel-i k. olduğın bildi andan 043/02

kümiş gümüş

bir k. Őanduk a çıkdı anuñ içinde bir altun Őaţranc bisât çıkdı nite 030/16

künc-i  alvetde yalnızlık köşesi

'uzletde k.-i  alvetde ol dil- râm ile  râm idüp oturdum ba'd ez-ta'âm 017/03

künt cesurluk

k. u kenzüñ sırrını bilmek yine bâbuñdadur 016/23

küpün küpün

bulındı ki her k. içinde biñ  o  a altun bulındı ki her  o  a 024/08

küstâhlık saygısızlık

sultân a med eyitdi Şehâ k. olmasun ben da ı cân u başıma bedel 055/02

lâ olumsuzluk edatı

 yet-i l. ta na u min ra metillah abedâ 004/08

lâ-büd gerek, lazım

ve her kim ki bu ta'biyeyi oynaya l.  arîfi üzerine gâlib gele  aşmı 060/04

lâ-büd-i mu arrer zar rî karar

ru ın alsa yeñilmeklik l.-büd-ı mu arrer olur gümân yokdur pes ru  da ı 042/10

lâ-cerem Şüphesiz

- l.-cerem 046/19
- lā-fetā ‘yiğit yoktur’**
l. hakkında dinüp nāzil oldı hel etā 009/12
- lā-hāt sınırsız**
zīre l.-hāt anla çoğdur bāzīde 065/08
- lā-naẓīr eşsiz**
‘ibret al ger kāmīseñ l.-naẓīr 066/22
- lā-nihāyesine sonsuz**
dergāh-ı a ‘lāsına bārgāh-ı mu ‘allāsına yüz sürmişdüm kerem-i l.-nihāyesine
014/14
- lā-ya ‘kıl akli başından gitmiş**
ol қадеһ timurlenk nazarında ıururdu her kim nazar kılsa l.-ya ‘kıl 055/05
- lā-yecūz caiz olmayan**
iy giriftār-ı yecūz-ı l.-yecūz 067/15
- la ‘civerdile lacirvet ie**
kılup nişān-keş yirlerin l. tılā kılup tezyīn itmişler ve dağı otuz 030/20
- la ‘l değerli kırmızı taş**
eyle l. yāķutlar ki şütür-murg beyzince ola pes rāy bin bürehmen 030/23, 033/15
- la ‘l-i cāmuñdur kadehteki şarap**
l.-i cāmuñdur leb-ā-leb çün şedef içre dörer 012/08, 015/10, 016/11, 016/13, 019/06
- la ‘lden lal taşından**
mühre bulundu ki on altısı kızıl l. ve on altısı şaru yāķütđan 030/22
- la ‘li dudağı**
nuķķı şīrīn l. emlağ hemçü hüsrev pādişāh 008/08
- la ‘lile şarap ile**
andan şehriyār buyurdu bir altun cāmı l. ıoldurdılar ve bir hāş 039/01
- la ‘līn lal taşından yapılmış**
negāh keyķubād şāhdan ķāşıd gelüp bir l. şaıranc tuhfe getürdi 023/22, 024/09,
025/12, 026/02, 028/10, 032/27, 052/20
- la ‘lin lal taşından yapılmış**
hāşından çıķmış l. қадеһ varıdu ki bahāsı yedi iķlim harācı degeridi 055/04, 055/08,
055/11, 055/13, 055/19, 056/01, 056/11
- la ‘linün dudağının**
l. hakkında vardı nükte-i kevşer ıahūr 016/06
- lā’übāli dikkatsiz**
l. ‘ārifün maķşūd-ı dīzāri-i dost 016/26
- lāciverdiyle laciverd ile**

ve bisāṭ-ı levḥ-i zerrīn üzerinde altmış dört ḥanelerüñ l. baḥşını 030/26

lafz-ı ma' nā anlam sözü
neşir dürmekde ḳademüñ dölek ve ṭab' uñ bābdur ve l.-ı ma' nā cem' 018/03

laḳadd keremnā İsrā suresi
alup tāc ve l. keremnā birle müzeyyen ve mükerrerem iyledüñ gine ol 004/22

lāle lale ile
ṭağ külāhın ṭoldurur gül l. birle cā-be-cā 003/31

lāle-ḥad lale yanaklı
ṭururken nāghān anı gördüm ki bir serv-ḳadd l.-ḥad maḥbüb mergüb 014/22, 056/05bir

lāmi' parlayan nur
şun'-i şāni' nūr-ı l. şems-i ṭāli' ḥaḳ resül 007/22

lāt ye devrindeki putlardan biri
zülfidür rāhib-i siyeh-püş yañağı l. menāt 019/09

laṭif güzel
zıll-i subḥān için bir 'acīb ğarīb l. kitāb te' lif idem maḥbüb 014/02, 018/18, 038/03, 038/15, 039/06

lāyık layık, yaraşır
kim ḥazret-i sulṭāna aṭāla'llahu 'ömrehu l. ol dergāha muvāfiḳ bārgāhına 014/19, 017/17, 031/21, 046/15, 052/20, 065/18

lāyıkı layığı, yaraşırı
ehl-i rāy l. fikr zihne muṭābıḳ bāziye muvāfiḳ degildür zīrā ki kişi 045/05

lāzım gerekli
cümlesinden birisi pāzişāhlara l. gelen budur ki bir 'azīm pādişāh 052/02, 054/01, 068/02

lāzımdur olmalıdır
şatranc oynayıcı kimesne l. evinüñ evvelinde ortasında āḫirinde fikri 039/20

le' amrük 'hayatın hakkı için'
şāhib-i tāc-i l. ḥöce-i her dü-cihān 008/11

leb-ā-leb dudak dudağa
la' l-i cāmuñdur l.-ā-leb çün şedef içre dürer 012/08

leb-i şekkerdür şeker dudaktır ki
bir meşkdür ki meh-fersāy ola bir l.-i şekkerdür ki mey-fürüş ola ve bir 015/05

lebi dudağı
var ki ḥoḳḳa-i yāḳūt olmuş bir ḥayāt-baḥş l. var ki 'uşşāḳ cānına 015/14, 063/09

lebüñdür dudağındır
şorsam l. derdüme dermānumuz 062/12

leclāc Leclāc(satrancın mucidi)

nite ekser-i hālkuñ dilinde budur kim şatrancı l. te'lif itdi ve nerdi 021/23, 029/06, 031/08, 031/10, 031/13, 032/21, 033/03, 034/02, 035/03, 035/06, 036/21, 037/15, 038/13, 039/12, 039/17, 042/30, 043/09, 044/05, 044/10, 048/26, 049/09, 049/16, 049/20, 050/29, 051/03, 051/09, 051/14, 051/17, 057/18, 058/03, 058/28, 059/11, 060/06, 063/12, 066/25, 066/31, 069/02, 070/06

leclāc-ı kāmilūñ bilgin Leclāc'ın

maķālesindedür 'aleyhi's-selām bābü's-şānī l.-ı kāmilūñ kemālin ve üstād 019/24, 020/01, 020/07, 029/08, 032/19, 048/24, 049/03, 051/22, 057/28, 058/25, 062/14, 067/01

leclāca Leclāc'a

l. 031/09, 043/02, 051/07, 051/12

leclācı Leclāc'ı

l. yeñdi āhir leclāc dāhiri māt itdi rāy bin bürehmen şāh görüp 031/13, 032/03, 036/18, 043/03, 043/04, 043/07, 043/08, 043/09, 043/16, 043/17, 057/24

leclācile Leclāc ile

eyledi āhir l. bir şatranc yidi iķlīm pādīşāhı nūşirrevān-ı 'ādile 031/15, 031/19, 044/12

leclācuñ Leclāc'ın

sözinden l. gönli perīşān oldı ve yüzünü burtardı eyitdi ki eyle 037/25, 051/01, 051/04, 051/14, 051/17, 051/19

lecūchıķ inatçılık

ķāl itmeye ve gördüğü oyunu hıaşmına aytmaya ve l. itmeye ve dağı 047/10

lemyezel zeval bulmaz, Allah

vāhid-i ferd ü ebed sultān-ı 'ālem l. 003/08

lemezele baki olan Allah'a

hamd-ı nā-ma'dūd ol hudā-ı l. sultān-ı bī-halele sezā-vārdur kim 001/01

leşker asker

içinde l. çeküp e'ādī kılıncdan geçürüp cihān milkini tutdı 028/04, 038/04, 038/12, 053/16, 054/05, 065/33, 066/12

leşker-i bād rüzgar askeri

taşarruf-ı kişver-i hāk kef ü kiffetinde idi ve zamān-ı inķıyād l.-i 022/24

leşkeri askeri

l. dutmışıdı ve sarāy içre ulu beglerle ve 'āķıl kişilerle ve adlu 033/06, 037/09

leşkeridür askeridir

iki yağı l. cem' olur 066/02

leşkerüñ askerin

ve l. ortasında eylediler andan şonra vezir ki şāh ortasında 038/06

leṭāyif latifeler, gülünç laflar

ḳamu şan'at ehlinüñ şarrāfısın kim ṭab'ıñ l. göstermek içinde 019/01

levāhıḳ-ı hıẓmet hıẓmet ilaveleri

ve l.-ı hıẓmet olmadın kendü lüṭf-i 'amīm ve ḥulḳ-ı kerīmüñden 004/20

levḥ-ı zerrīn altın satran tahtası

murabba' l.-ı zerrīn üzerin heşt ḥāne taḳsīm idüp altmış dört ḥāne 030/18

levḥ-ı a'zam en büyük levha(gök)

'arş-ı a'lā l.-ı a'zam ḥaḳḳıçün 005/14, 012/01, 030/26, 031/04

levḥine levhasına, suretine

baḳ göñül l. bil ḥıḳmet nedür 067/19

levlāk Hz. Muhammed'e hitap için kullanılan kelime

na'tidür ṭāḥāyile l. anuñ 006/04

leyl gece

digil l. ü nihārı gāḥ bī-gāḥ 006/20

leylā Leyla

iderken bu kemīne faḳīr 'ıṣḳına üftād ve ḥaḳīr bu dil-i mecnūnı l. şaçı 047/26

leylī bir gece

keşf olubdur saña l. içre sırr-ı mācerā 008/22

lezzeti lezzeti

l. āb u ḥayātuñ şerbeti ḳand-ı nebāt 016/10

līk ama

o şaçuñ zūlmātı devrin şeh sikender sürdi l. 016/12

lisān-ı ḥāk ü mā suyun ve toprağın dili

vaşf idemez ḥōş kemālün bu l.-ı ḥāk ü mā 008/16, 013/15

livā-ı ḳarāsıde Karesi sancağında

şallallahu 'aleyhi ve sellem ṭoḳuz yüz ṭoḳuzıncı yılında l.-ı ḳarāsıde şeh-i 013/21

loḳmalar lokmalar

l. yidürüp ziyāfet itdi daḥı leclācı şāḥ nazārına getürdi çünki 043/04, 043/14

loḳmān Lokman Hekim

l. ḥekīm ile meşveret itdi ins ü cān begleri cem' oldılar 024/16

lu'b-i ḳayser Rum imparatoru oyunu

işbu lu'ba l.-i ḳayser didiler 082/08

lu'ba oyuna

işbu l. lu'b-i ḳayser didiler 082/08

lu'bet-bāzī piyon oynatan

l.-bāzī çerçe yüz gösterüp şāz u ḥandān ider zihī ḥannān-ı 001/13
lu`bı piyonu
tarafından oyun açmaya ekser l. şāh tarafından yaḡadın oynaya daḡı 040/07,
058/01, 062/13, 073/14, 077/09, 077/10, 078/09
lu`bın piyonunu
ḥıfz iden l. olur server tamām 071/14, 063/11, 073/13
lu`bile piyon ile
ma`rūf ola bu l. ḥaşmına ḡālib gele fen içinde üstād ola 070/07, 080/13
lu`buna oyununa
itdiler taḥsīn anuḡ l. pes 058/30, 064/12
lu`bunı oyununu
ḥıfz kıлмақ l. eyle heves 072/13
lu`buḡ oyunun
iḡbu l. ḡālibi aḡmer gelür 081/12
lūlū lūle
dāne-yi deryāyı ider l. mercān birle pür 003/30
lūṭ Hz. Lūt
nūḡ ibrahīm mūsā yūsuf ya`kūb u l. 008/09
luṭf iyilik
āmīr aḡkām ma`den-i en`ām menba`-i l. u `aṭā 007/27, , 047/21,
luṭfindan
ṭaḡa l. şükūfe örtüp ider ol kerem 003/26
luṭf-ı `amīm Allah'ın herkesi muvaffak eylemesi
004/20
luṭf-ı bī-`ivaḡuḡ eşsiz iyilik
l.-ı 004/23
luṭf-ı feşāḡatde söz söyleme güzelliḡi
015/25
luṭfile iyilik ile , güzellig ile
kaḡan kim ol dilber-i ra`nā maḡbūb-ı dil-kūşā bu za`yife ol vechile l. 019/11
luṭfuḡ cömertliḡinin
ilāhī l. ḡazīnesi bī-pāyān keremūḡ deryāsı bī-kerān cūduḡ secāsı 004/10
luṭfuḡile güzelliḡin ile
kaḡanur rūḡı eḡer-i l. ḡilm u vaḡar 012/06
lü`lü`-ı nābuḡdadur saf incindedir
sırrı ve`n-necmūḡ beyānı l.-ı nābuḡdadur 016/07
mā su

- vaşf idemez hūş kemālün bu lisān-ı hāk ü m. 008/16, 008/20
- mā-ḥaşan o güzelliğe**
cümle maḥlūk ola çāker m.-ḥaşan 067/24
- mā-rāmeyt Enfal suresinden bölüm**
ḥazretün kıldı kemān-keş diyüben kiş m.-rāmeyt 008/23
- mā-zāğa'l-başar o fitneci bakış**
‘ayn-ı m.-zāğa'l-başar o nerges-i ḥābuñdadur 016/21
- ma‘a'l-kışşa hūlasa, kısaca**
ḳalmışdı beytü'l-muḳaddesi ḥarāb idicek puḥtüne'n-naşr eline girmişdi m. 033/02
- ma‘ārifile ilim ile**
‘arz idersin ki m. ‘ālemde vilāyet-i rüm memleket-i ‘araba ve diyār-ı 018/15
- ma‘būd kendine ibadet edilen**
zıll-ı m. ibn-i dāvud şāh süleymān şehir-i yār 023/02, 023/18
- ma‘den maden**
naḳd-i maḥzen kān-ı m. ḥulḳ-ı aḥsen pür-kemāl 007/24
- ma‘den-i en‘ām En‘am suresi kaynağı**
āmīr aḥkām m.-i en‘ām menba‘-i luṭf u ‘aṭā 007/27
- ma‘lüm bilinen**
zihnüñüzden mes‘ele perçile m. oldısa 012/13, 034/15
- ma‘lümdurur bellidir, bilinendir**
firāset issi ‘ārif-ı cāna m. kim ḥikmet yüzinde naḳar kim 056/25
- ma‘mūr imar olmuş**
göñül m. ābād olmayınca altıncı nerd ü şaṭranc bāzisinde üstādile 045/03, 052/15
- ma‘nā anlam**
neşir dürmekde ḳademün dölek ve ṭab‘uñ bābdur ve lafz-ı m. cem‘ 018/03
- ma‘nī mânâ, anlam**
altında bir laṭīf terkīb ile maḥbūb ve ṭurfe m. bağlamak te‘līfine üç yüz 018/18
- ma‘rifet-i kemâlde bilginlik hünerinde** ve emīr ola fi'l-cümle şol kimesne kim
yā m.-i kemâlde yā 046/16
- ma‘rūf**
bāzisinle m. olan kimesne eger nerd atarsa gerekdür kim evvel 046/10, 070/07
- ma‘rūfdur tanınmıştır**
m. şaṭranc-bāzile meşhūrdur nitekim evşāfi zıkr oldı şaṭranc- 039/18, 069/02
- ma‘şūḳ sevilen**
m. gāh bāz-ı ‘aşıḳ u şaṭranc nişāṭı germiyyetinde iken nā-gāh bir nedīm 047/29
- ma‘şuḳa maşuḳa**
bāzī ḳılurken ḥaşma baḳmayup ḡālib düşmiş iken m. ta‘līm idüp ben 048/05

ma'yūbdurur ayıplanmıştır

erkān arasında gāyet m. zīrā ki her şan'atun şāhibi katında 045/15

mācerā macera

keşf olubdur saña leyli içre sırr-ı m. 008/22

māddünilde beraberken

alınmaya m. alınmaya ya'nī berāber ilede alınmaya dağı oynaduğdan 040/21

mağlūb mağlup

olan kimse haşmına m. olup gālib düşürür bābü's-sābi' yetmiş 020/11, 042/15, 044/23, 045/06, 045/13, 046/05, 048/06, 052/06, 054/23,

057/13, 057/25, 060/05, 061/12, 065/04, 066/32, 078/01, 080/14

mağlūba mağlup olana

'āciz ü m. oyun şad-renc olur 065/19

mağlūbdur mağluptur

m. ve eger ki gālib gelürse 'asker çeküp milkine şürü' itmeye 052/07

mağlūbdurur mağluptur

ve her mühre kim manşūbesi m. işāret eyledüm nite mağlūbuñ 068/10

mağlūbı mağlubu

dāim kendünün harīfi üzerine gālib gele haşmı anuñ m. ola gümānsuz 059/07

mağlūbıdur mağlubudur

kendi gālib haşm anuñ m. 073/15

mağlūbile mağlup ile

m. bāzī kılmak cā'iz degül pes gerekdür ki şaṭranc-bāz olan 045/07

mağlūbuñ mağlubun

ve her mühre kim manşūbesi mağlūbdurur işāret eyledüm nite m. 068/10

mağribde Batı'da

divānın ābādān kılmaga yüz dutdı ve maşrıqda ve m. 'imāretler ve 052/10

māh ay

mıhr u m. olsun münevver rahm kıl kapuñdadur 016/19, 021/16, 067/25

māh-ı kùbbe-i vefā vefā kubbesinin ayı

şafā m.-ı kùbbe-i vefā mu'allā müzekkā müctebā ve nūr-ı hadıka-i gülşen-i 007/10, 012/15, 022/02

maḥal yer

buncılayındur zīrā ki m. olur ki bir ruḥuñ kıymeti haşmuñ iki ruḥı 042/12

maḥalde yerde

olan m. kıymeti bir ruḥdur zīrā ki gāh olur ki kıymeti dağı ziyāde 042/03, 042/08

maḥalli yeri

kıymetince olur be-'aynihi at m. bigi durur kim ol iki ruḥ ki biri 042/13

maḥallinde yerinde

ki şatranc-bāz olan kimse ta'lim m. itmek gerek ammā ki 048/16

māhāzā bundan başka

m. 015/16

maḥbūb sevilen

zıll-i subḥān için bir 'acīb ğarīb laṭif kitāb te'lif idem m. 014/02, 014/22, 018/18, 047/18, 077/12

maḥbūb-ı maṭlūb-ı mergūb ilgi gören sevgili

istihrāc kıllup kaleme getürüp taḥrīr kılan bu m.-ı maṭlūb-ı 013/14, 015/23, 019/11, 047/20, 056/05bir

maḥbūba sevgiliye

idüp m. ta'zīm itdi pes bu mişl-i hikāyet anuḥün getürdüm 048/15

maḥbūbesi sevgilisi

dilārām-ı çengī bir ḥvācenūḡ m. idi ki ansuzın dīl-i ḥvāce ārām 069/03

maḥbūbesin sevgilisini

m. terk 048/14

maḥbūbıdur sevgilisidir

lu'bın öğren kim oyun m. 073/13

maḥbūblarına sevilenlerine

zamān şāh-ı ḥūbān m. maḥbūb-ı re'is olmuş ḥüsn-i şabāhatde 015/23

maḥdūd sınırlı

m. ol ḥāzret-i bī-zelele ḥākan-ı bī-bedele revādur kim bir pāre düddan 001/04

māhe aya

m. işāret k'etdi ol nūr-ı başār 006/05

maḥfi gizli

ba'dehü 'uḳalādan m. degildür kim bu şatranc-nāme risālesin bir niçe 013/12

māhir hünerli

ve ol bāzī 'ilminde m. ḥaşma ğālib ve ḳādir olmaġa rāġıbdur eyle olsa 017/23, 020/26, 045/16, 052/05, 054/14, 068/02, 078/02

māhitāb-ı şāhın şāh piyonunun ay ışığı

kim m.-ı şāhın encümī piyādelerin ġāh meġārib ġüşesinde 002/02, 002/11

māhitābıdı ay ışığıydı

m. tenvīrde mehābeti kāmīl beşāreti şāmil idi çün gül-i ruḥsārını 016/01

maḥkūm birinin hükmü altında buluna

cevāb virecek sözüni müvecceḥ görüp ḥükmüne m. emrine me'mūr 019/12, 023/04, 032/21, 053/07

maḥlūḳ yaratılmış

cümle m. ola çāker mā-ḥaşan 067/24
maḥlūkāt yaratılmışlar
m. 022/12
maḥmūd medhe layık, Hz. Muhammed
m. 005/08, 005/10, 023/17
maḥrem haram
‘adlün içre ḳurda ḳoyun m. ü hem-dem be-şāz 011/24
maḥrūm uzak kalan, mahrum
ḥaḳ ḥaḳıyçün şefḳatünden itme m. ey resül 009/17
maḥsūb sayılmış, uygun
ol ‘ārifün ḫabī‘atine muḫābıḳ m. maḳālumuz olmaduğında dem-beste ve 017/15
maḥsūd-ı saḫbān kıskanılan kişi
ḡilmān ve lüḫf-i feşāḫatde m.-ı saḫbān idi zülfinün her tārı revnāḳ-ı 015/25
maḥv harap olma
ḡünāhuḫ nāmesinden m. olur hep 006/24, 057/02
maḥz saf, hakiki
sāye-i çetrün durur devlet gözine nūr-ı m. 011/28
maḥzen hazine yeri
naḳd-i m. kān-ı ma‘den ḫulḳ-ı aḫsen pür-kemāl 007/24
maḳāle yazı, makale
fāzılları ıldırım ḫan memleketinün kāmilleri cihān içinde kim m. 018/20
maḳāle-i lisān-ı ‘arabīden Arapça makaleden
merḡūb m.-i lisān-ı ‘arabīden zübān-ı farsīden türkīye tercüme 013/15
maḳālesindedür makalesindedir
m. ‘aleyhi’s-selām bābü’s-şānī leclāc-ı kāmilün kemālin ve üstād 019/24
maḳālumuz makalemiz, yazımız
ol ‘ārifün ḫabī‘atine muḫābıḳ maḥsūb m. olmaduğında dem-beste ve 017/15
maḳām-ı ‘uzletde yalnızlık makamında
fi’l-cümle ol dilber-i ra‘nāyı görüp ḫızmet şerāitin yerine getirüp m.-ı 017/02
maḳāmın makamını, yerini
ol cümle-i maḳşūd ḥaḳḳıçün firdevsīnün m. cennet-i firdevs-i 005/09
maḳāmına yerine
şaḫranc işi tamām oldu büzürcmihr durup kendü m. geldi önüne bir 039/04
maḳbūl begenilen
selātin ḫatında m. ve muḫterem ola tā ki bir niçe mücellid süleymān- 014/05,
049/24, 067/29
maḳhūr aşığılanmış

kendüsi manşür ve ‘adüsü m. idi fevr-i hışm-nāk çoklığını dil takrİR 052/16

mağşadı amacı
hıdmet-i dergāh-ı ‘ālūñ m. ārāy-ı rāy 012/23

mağşüd istek
ol cümle-i m. haqqıçün firdevsınūñ mağāmın cennet-i firdevs-i 005/09, 007/05, 041/03, 041/09, 056/13

mağşüd-ı dīzāri-i dost dost yüzünün gāyesi
lā’übāli ‘arifün m.-ı dīzāri-i dost 016/26

mağşüdümü amacımı
müşerref olam m. taḥşīl bu hıżmeti ta‘cīl müflisligüm ğanılığa 014/10

mağşüdiçün amaç için
giryeye içinde bulduğı m. 005/25

māl varlık, servet
genc-hāne-i cimşīd şāh cemī‘ m. esbābıyla pinhān eyledi ki bu şatranca 028/14, 031/14, 037/14, 049/18, 051/07, 054/06, 056/11

māl-ı genc hazine serveti
m.-ı genc dağı telef itdiler ‘ākıbet Erdişir bāpük ki ‘acem diyārında bir 029/19, 051/12, 051/14

mālda servette
milk ü m. ‘azīz muhterem hıred-mend pīr yā vezīr yā dil-pezir ola 046/18

mālı serveti
himmētūñ vaḳti cihān m. durur zīr ü zeber 012/22, 024/13

mālik sahip
tevḥīd-i milkine m. ve tefrīd-i silkine sālīk idüp fażl-ı ‘ināyet 004/21, 018/05

mālik-i ḥayl ü ḥaşer atların ve ḥaşeratın sahibi
v’iy meh-i ḥurşīd-i ‘ālem m.-i ḥayl ü ḥaşer 011/27, 025/05, 049/20

mālik-i’l-ümemūñ ümmetlerin sahibi
ḥākan-ı mu‘azzamūñ m.-ümemūñ mevlā mülūki’l-‘arabi’l-‘acemūñ 021/03

mālile servet ile
kemāliyledür m. 031/28

mānendūñ eşin, benzerin
gelür kim ‘aḳılda ve ‘ilimde m. yokdur şimdi ki hind sultānınınūñ 035/19

manşübe satrançtaki oyun , piyon
yidi m. ihtiyār kılpup tercüme itdügümden sonra her birisi 068/04, 068/09, 072/02, 073/02, 074/02, 075/02, 078/04, 078/07, 079/02, 079/11, 081/02, 069/01, 069/02, 071/02, 072/12, 073/02, 074/02, 074/12, 075/02, 076/02, 079/02, 079/05, 079/08, 080/02, 081/02

mansûbe-i sencer Sencer oyunu

bu durur m.-i sencer tamâm 071/11, 072/02, 080/11

manşûbelerüñ oyunların

yedi dürlü m. beyânı içindedür ki ser cümlesini imtiḥân 020/12

manşûbenüñ oyunu

mübtedilere âsân ola ve her bir m. şerḥini açuḫ türkî diliyle 068/14, 077/09

mansûbenüñ oyunun

ki ismidür m. ḥaḫaniye 074/13

manşûbesi oyunu

ve her mühre kim m. maḡlûbdurur işâret eyledüm nite maḡlûbuñ 068/10

manşûbesin oyununu

başına cem´ kıluḫ m. gözetmekdür veyâḫûd dirhemile bâzî 046/04, 046/08, 064/11, 070/10, 078/11, 080/13

manşûbeye oyuna

bu m. manşûbe-i melik sencerdür bir adı ferzâniyye dirler ya´nî 071/02, 079/05, 080/02

manşûbeyi piyonu

lar ile her bir m. imtiḥân idişüp kemâle şıḫḫatine vâkıf 068/07, 070/04

manşûbeyile piyon ile

in´âmile toyurdı bu bir m. ´azîm câḫ buldı 078/06

manşûbıdur piyonudur

bu daḫı feresiyyenüñ m. 073/12

manşûbile oyun ile

itdi bu m. ´aciz ḥaşıḫ 075/13

manşûr galip

selâṭîn ḥaḫân-ı ´âlem ´âdil a´zam melek müvâyed muzaffer m. 010/22, 052/16

manzûm şiir

zarfâ ve´ş-şi´r-i eḳâyil muşanna´ müsecca´ menşûr u m. yâdigârüñ var 018/10, 019/18

mâr yılan

mür m. ´aḫd-i peymânında idi dîvân-ı seng-serler kâse-keşân-ı maṭbaḫ-ı 022/01, 023/05, 028/22, 028/24

mârî yılan gibi

ḫadem başıcaḫ cimşîdüñ kemâli zevâle mübeddel olup deḫḫâk m. ḫurûc 026/10

maşûr yazılmış

ḫâtemi üzerinde m. olan ismullah-ı a´zamı oḫuyup ḫâk üzerine 025/01

maşrıḫda Doḫu'da

divānın ābādān kıılmağa yüz dutdı ve m. ve mağribde ‘imāretler ve 052/10

māt yenilme

ecilden ceng oyunu içinde m. ve zārile giryān pür-gām itdürür 002/10, 010/09, 011/16, 021/18, 031/13, 042/07, 043/08, 043/10, 043/17, 053/03, 053/07, 053/09, 053/11, 055/14, 056/02, 057/13, 057/28, 058/02, 058/03, 058/07, 060/11, 065/05, 067/01, 069/07, 070/01, 070/04, 071/04, 071/08, 071/10, 072/04, 072/10, 072/11, 073/04, 073/11, 074/02, 074/08, 074/10, 075/02, 075/10, 075/11, 076/02, 076/14, 076/20, 076/21, 077/01, 077/07, 077/08, 079/02, 079/05, 080/04, 080/09, 080/10, 081/02, 081/10, 081/11, 082/07

maṭbah mutfak

mūr mār ‘aḥd-i peymānında idi dīvān-ı seng-serler kāse-keşān-ı m.-ı 022/01

maṭla‘ başlayacak yer

ol şaneme m. oldum ki bu eyyām-ı āḥir-zamān-ı devr-i ḳamerde ol 015/21

maṭlūb aranan

m. risāle taşnīf idem kim süleymān-nāme mişli ‘āzīz-i mūkerrem 014/03, 017/28, 077/10

maṭlūb-ı ḥalk-ı kavneyn iki dünya halkının talep ettiđi

vālā m.-ı ḥalk-ı kavneyn ve ber-güzīde-i maḳşūd şaḳaleyn nūr ḥadiḳa-i 007/05, 013/14, 056/05bir

māye-i nāfe-i tātārı tatar miskinın esası

tārı ve m.-i nāfe-i tātārı şikest kıılurdı yüzi āfitābidi tedvirde ve 015/27

māyekūn esas renkler

iki oyun veyā ṭoḳuz veyā yedi aḳall-i m. üç oyun öñdin göre aḳa 045/11

ma‘ānī manalar

fikr deryāsına şalup m. cevherlerin gönline getürüp şaṭrancuḳ 027/07

me‘mūr emir altında olan

cevāb virecek sözüni müvecceḥ görüp ḥükmine maḥkūm emrine m. 019/12, 023/09, 025/05

mecāl güç

itmemek evlādur egerçi şabr u taḥammüle m. yokdur 048/17

mecāl-i muḳābile gücün karşılığı

m.-i muḳābile ve ḥayāl-i 047/23

mecālī gücü

götüre ḥiç şey’ün m. yokdur ki anları cānib-i baḥteden 002/16

meclis-i bābuḳ mevzunun meclisi

süleymānnāmenün muşannifi biḳ sekiz yüz otuz sekiz m.-i bābuḳ ṭoḳuz 013/17

meclisde mecliste

kāmil ve kâdir ya'nî şise ibni tahir ki ol dem vezir idi m. hazır 031/03, 036/18

meclisinde meclisinde

nazarında yâ m. bir de mihmân ziyâfetinde yâ haşmla eyle da'vâ 046/01

mecmû' toplam

mezr buğday olur bu m. bir ulu anbar buğday olur bundan sonra anı 050/10

mecmû'ı toplamı

eyliyicek 'acem begleri hükemâ ve 'uçalâ 'acem üstâdları m. fahr 030/03

mecnûnı deli

iderken bu kemîne fakîr 'ışkına üftâd ve haķîr bu dil-i m. leylâ şacı 047/26

mecûsî ateşperest

m. ve müşrikin cimşîdüñ idrîse îmân getürdigine düşmân olup 026/19

medâine Nuşirvan'ın devlet merkezi

rüzgâr gelüp şehir-i m. yitdi bu cânibden şâh nüşirrevân dahı ol gün 033/04

meddâhı medhedeni

m. idügi biline 021/13

medh övgü

pes ne dille m. ide memdüñi hâmid seyyidâ 008/18

medh-i sultân sultan övgüsü

fi m.-i sultân bin sultân sultân bāyezîd bin muḥammed ḥan 010/17

meğārib batılar

kim māhitāb-ı şāhın encümî piyādelerin gāh m. gūşesinde 002/02, 022/20

meger ancak

iletmeye m. ferz peydağı anuñla bile ola yâ bir dābbe şaklamağıçun ola 040/11, 055/03, 056/03

meh-fersāy ay aşındıran

bir meşkdür ki m.-fersāy ola bir leb-i şekkerdür ki mey-fürüş ola ve bir 015/05

meh-i ḥurşîd-i 'ālem dünya güneşinin ayı

v'iy m.-i ḥurşîd-i 'ālem mālîk-i ḥayl ü ḥaşer 011/27

meh-rûdur ay yüzlüdür

ḳoyup diḳḳatile nazar-ı pāk ḳırup gördüm ki bir m.-rûdur ki müşk-sāy 015/03

mehābeti büyüklüğü

māhitābıdı tenvîrde m. kāmil beşāreti şāmil idi çün gül-i ruḥsārını 016/01

mehdinüñ Hz. Mehdi

m. āḫir zamānı şāh-ı devrānuñdurur 012/09

mehlikā ay yüzlü

ābi gilden ḥıḳat itdi ādemi çün m. 003/13, 008/06

mehtābuñdadur ay ışığındadır

cāna ve'ş-şems āfitābı zāt-ı m. 016/04

mekān mekan, yer

hālīk-i kevn u m. ve rāzīk-ı ins ü cān u melik-i her dü-cihān ol vāhid 002/18

mekānın mekanını

dilese evvel zamānın andan ihvānın andan m. gözleye leclācile şise 044/12

mekr hile

kılıp kıl u kāl gāh m. ü āl haramī-yi hūn-hūr çeşm-i mestine kanum 017/09

melāhat güzellik

ve m. birle söze girüp kemīnenün hālīn hātırın sorup çehreñde 017/05, 018/02

melāhatde yüz güzelliğinde

hüb-i bī-ma'yūbla şatranc oynardum ki hüsn ü m. luḫ u şabāhatde 047/21

melālet bıhma

m. 017/06, 045/17

melāmet rezillik, kınanmışlık

şenā'atdūr menfa'ati gam u melālet aşşısı eletti ve m. olmaḫdur pes 045/17

melce'ü'l-ümmeṭi ümmetin sığınağı

mille m.- 010/26

melege meleḡe

beşer didüm illā insān degil m. beñzer hūriye ḡilmān didüm ammā 015/17, 025/10

melegi meleḡi

olan m. da'vet itdi çünki melek-i a'zam geldi haḫḫun izni birle 025/03, 025/07, 025/10

melek melek

selāṭīn haḫān-ı ālem ādil a'zam m. müvāyed muzaffer manşūr 010/22, 011/22, 025/12, 025/18, 025/23, 067/10, 067/11, 067/26

melek-i a'zam büyük melek

olan melegi da'vet itdi çünki m.-i a'zam geldi haḫḫun izni birle 025/03, 025/08, 025/24, 026/03, 026/13

melek-manzar melek görünüşlü

iy m.-manzar nigāh-ı kuṭbü'l-aḫṭābuñdadur 016/29

melek-şüret melek görünüşlü

iy şehenşāh-ı felek-ḫadr ü m.-şüret melik 011/22

melekde melekde

ve ne hōz insān u ervāh u m. bir kimsenün ṭāḫati yoḫdur kim 002/14

melih güzel

ṭut naşihat tā olasin sen m. 058/14

melîha şirin, güzel

der beyân-ı ta'biye-i 'azbiyye m. 064/01, 064/02

melîhadur güzeldir

beşinci ta'biye ıarhiyye dirler altıncı ta'biye-i 'azabiyye ve m. bu 058/22

melik padişah

ol kadar buğday viresin didi m., 049/15, 049/27, 057/21, 071/02, 078/05

melik-i her dü-cihân iki dünyanın sahibi

hâlık-i kevn u mekân ve râzık-ı ins ü cân u m.-i her dü-cihân ol vâhid 002/18, 022/21, 050/25

melik-i nüşirvân Nuşirvan şah

rûh olur 'âdil m.-i nüşirvân 066/28

melikdür padişaktır

dâniş ü kâmil m. key 'alîm 057/23, 066/30

meliki'r-rûmi'l-'arab Rum ve Arap diyarının sahibi

'âlemünj m.-rûmi'l-'arab 021/09

melül bıkmış

ol nesneyi bilmediklerine m. olmuş oturur büzürcmihr dağı ol nağ'a ve 035/13, 038/17, 078/02

memât ölüm

zindedür ki görmedi dağı m. 005/31

memâtı ölümü

hem 'üzeyrünj ol m. haqqıçün 005/29

memdühi övülmüşü

pes ne dille medh ide m. hâmid seyyidâ 008/18

memleket memleket

m. 'arûsların 018/11, 031/14, 054/07

'arz idersin ki ma'ârifile 'âlemdede **memleket-i 'araba** Arap memleketine

vilâyet-i rûm m.-i 'araba ve diyâr-ı 018/15, 031/17, 046/17

memleketden memlekette

tâc u tahtından milk u mâl u m. âhir aña bu la'lin kadeh naşib 056/11

memlekete memlekete

revâne oldu yolda her vilâyete ki ve her m. ki ireydi 053/14

memleketin memleketini

geldi beytü'l-muqaddesi yıkup harâb eyledi 'arab-ı 'erbâ m. vîrân 029/15

memleketinün memleketinin

fâzılları ıldırım han m. kâmilleri cihân içinde kim maqâle 018/20

memleketünjede memleketinde

m. 031/22

men´ durdurmak

m. ya'nī bir ğayrı nesnenün zararın def´ itmek için yā deste müte'allık ola 040/13, 059/11, 065/24

menākıbın menkıbelerini

cimşīd şāhıla şaṭranc ḥuṣūşında vāqı´ olan m. ve süleymān nebī 019/23

menāt Cahiliyye devrindeki putlardan biri

zūlfidūr rāhib-i siyeh-pūş yaṅağı lāt m. 019/09

menba´-ı cūd cömertlik kaynağı

m.-ı cūd u ḥayādur ḳaddine ḥilmi ḳaba 009/10, 013/06

āmīr aḥḳām ma´den-i en´ām m.-i luṭf u ´aṭā 007/27

menden benden

şad hezār elf-i taḥiyyāt ola m. serverā 009/16, 010/16

menem benim

m. tūṭī saḥun içre şeker-rīz 068/21

menfa´ati kazancı

şenā´atdūr m. ğam u melālet aşşısı eletti ve melāmet olmaḳdur pes 045/17

menkelūs satrançta bir piyon

fildurur ´ayn-ı fil-i m. 066/05

menkelūs-süvār menkelus süren

veziri yirinde ferzīn fil m.-süvār pehlevānlarında fil sām-süvār- 027/09

menşūr düzyazı

zarfā ve'ş-şi´r-i ekāyil muşanna´ müsecca´ m. u manzūm yādigāruṅ var 018/10

menşūr yayılmış

ḥānesine müştēmil sekiz faşl üzre mūncemil m. manzūm aşah ḳavli 019/18
022/23, 028/08

merātib mertebeler

dāher ki leclācuṅ üstāzıdur ol ḳadar mertebe bulmadı kim leclāc m. 051/17

mercān mercan

dāne-yi deryāyı ider lūlū m. birle pūr 003/30

merd kişi

nerd ü şaṭranc oynamaya hīç m. 065/20, 082/10

merdān yiğitler

rābi´i kerrār-ı ḥaydar şāh-ı m. şīr-i ḥaḳ 009/11

mergūb beğenilmiş

m. maḳāle-i lisān-ı ´arabīden zübān-ı farsīden türkīye tercūme 013/15, 014/22,
077/09

mergüb-ı serv-kaç servi boylu sevgili

maĥbüb-ı lāle-ĥad m.-ı serv-kaç maĥlüb-ı benefşe-ĥaĥ dildār u 056/05bir

mergübile sevgili ile

maĥbüb-ı m. 047/20

merkeb-i cüvād susamış eşek

cāhidi perriyān-ı māh-ı peykerler kevākib-mevākib sipāhidi m.-i 022/02, 022/15

merkebinden vasıtasından

ĥāk-ı cimşid çār ‘anāşır m. terkīb olaldan yine vücūd-ı cimşidi 026/14

mermere mermere

ol demür ĥalka bir m. muĥkem berkinmiş ne kağar ki ceĥd ider 024/02

mermeri mermeri

mühendislere emr itdi şan‘atile o m. ĥopardılar bir kefenk açıldı 024/05

merrih Mars

āfitāb-ı zühre-‘işret māh-ı m.-intikām 012/15

mertebe derece

şāh-ı hind ĥatında ziyāde m. buldı bürehmen-i şāh dergāhında şise 051/15, 051/17

mes‘ūd mutlu

sultān-ı m. ĥaĥan-ı mevcūd ‘imāme-i ĥalil şarınup cübbe-i şiti 023/19

mes‘ele husus, önemli konu

zihnünüzden m. perçile ma‘lüm oldısa 012/13

meşalih işler

m. düşse fi’l-cümle dünyāvī ĥamdan dil-āzād olmayınca ĥürrem u şād 045/02

meşel örnek

mi idersin didi pes maĥşüd bu m. ĥikāyeti anuĥçün getürdüm ki tā 056/13

meşeli örneği

virdi bu ĥikāyeti m. kağeme getürdüğüme sebep budur ki 043/18

meşelidür benzeridir

ĥutıldığı m. ve gāh ĥara şaĥranc gālib olduğu ve gāh kıızıl şaĥranc 057/10

meskünün oturulan yer

ĥarbden şefā sürüp idrīsdan şaĥrancı öğrenüp ta‘līm aldı rub‘-ı m. 027/20

mestine sarhoşuna

ĥılıp ĥil u kāl gāh mekr ü āl ĥarāmī-yi ĥün-ĥör çeşm-i m. ĥanum 017/09

meş‘al meşale, kandil

anca kim bu ĥubbe-i mīnāda gün m. yaĥar 013/08

meşarık doğu tarafları

piyādelerin yedi ĥudret ile m. ĥānesinden sürüp geh 001/12

meşarık doğu taraflarına

- cevlān meġārib ü m. varup tarfetü'l- 'ayn içinde on sekiz biñ 022/20
- meşāyih şeyhler**
bildürür m. üslubı üzre haķıķat hālin beyān ider kim hālayıķ-ı 020/17
- meşġul meşgul**
altı cild süleymān-nāme taşnīfine m. olaldan rüm vilāyetinüñ 018/19altmış, 027/01, 045/10, 045/20, 048/10
- meşhūr tanınan**
'āķıbet m. olur ve daħı ne ķadar şatranc-bāz-ı kāmil daħı olursa 046/09, 048/11, 058/18, 070/06
- meşhürdur meşhurdur**
ma' rüfdur şatranc-bāzile m. nitekim evşāfi zıkr oldı şatranc- 039/18
- meşkdür yazıdır**
bir m. ki meh-fersāy ola bir leb-i şekkerdür ki mey-fürüş ola ve bir 015/05
- meşt aklı sarhoş iken**
m.-i huşyāriken nerd ve eger şatranc oynamasından hāzer ķıla ikinci şart odur 044/14
- meşveret danışmak**
loķmān hekīm ile m. itdi ins ü cān begleri cem' oldılar 024/16
- metā' lardan deġerli eşyalardan**
ve ķannucük hāş m. şāh önine şol ķadar getürdiler yıġdılar ki 033/19
- metn-i ķurān Kuran metni**
revān bu m.-i ķurān hasbinallah 006/23
- mevākid vakitler**
se m. itdi ne ābā vü çār ü ümmehā 003/25
- mevcüd var olan**
sultān-ı mes'ūd haķān-ı m. 'imāme-i hālil şarınup cübbe-i şiti 023/19
- mevcüdāt varlıklar**
baħr ü per içinde biñ bir dürlü m. süleymān-ı mürselün sultān-ı 022/13
- mevlā sahip**
ve'l-ümem m. türki el'arabi ve'l-'acemi zahīrū'l-eyyām u ziyā'ü'd- devle 010/24, 021/03
- mevt ölüm**
dest-i m. hāke şalaldan cism-i cimşid topraķ olaldan müvekkel-i hāķ-i 026/15, 058/07
- mey şarap**
m. 015/06
- mey-fürüş şarap satan**

bir meşkdür ki meh-fersây ola bir leb-i şekkerdür ki m.-fürüş ola ve bir 015/05
meydân meydan

hakîm dahı kendü öjinde aña göre düzdi bu vechile bir laţif m. 038/03

meydân-ı 'arş gök meydanı

teng olur seyr-ı semendün sırrına m.-ı 'arş 008/27, 010/08, 011/17

meydânında meydanında

ve delilük m. şeh-süvârsın ekâbir-i eşyâ katında rağbetün 'izzetün 018/06

mezâ'ifi zayıflaştırılmış

yukarığı m. kılıcek ya'nî ol bir dâne buğdaydan aşağı iki ol kadar 050/12

mezr dolmuş kırba

m. buğday olur bu mecmû' bir ulu anbar buğday olur bundan sonra anı 050/10

miftâh-ı fütûhdı fetihlerin anahtarı

anun mişli hades-i mişbâh-ı rûhı ve mülâtefesi m.-ı fütûhdı fûnün-ı 048/01

mihmân misafir

nazarında yâ meclisinde bir de m. ziyâfetinde yâ haşmıla eyle da'vâ 046/01

mihir güneş

ve zer-nigâr bisâtinün yüzinde mühre-i m. münîri ya'nî zerrîn şâhin-i 001/10,
002/01, 016/19, 067/25

mihir-i ân güzel güneş

m.-i 015/18

mihrâbuñdadur padişah makamındadır

ķâbe kavseyn ile yâsîn emr-i m. 016/09

mihrün güneşin

zikrinde dü 'âlem bir kaķre m. hevâsında iki cihân bir zerre ilâhî 004/13

mihter -i dünyâ-ı âhîret ebedi dünyanın büyüğü, ulusu

sâkin-i serâ-ı siyâdet bedr-i âsitân-ı nübüvvet m.-i dünyâ-ı âhîret 007/16

miķdâr miktar

dört ve dördi sekiz sekizi on altı âhırķı eve varınca her ne m. irişirse 049/14, 050/27

miķdâr-ı 'adedi sayısının miktarı

nihâyeti yok andan sonra ol didi ki m.-ı 'adedi buğday tolusu anbarları 051/08

miķdâra miktara

buğday her ne m. irişürse baña ol kadar buğday vir didi bundan 049/26, 050/07,
050/25

miķdârı miktarı

ne m. ola didi leclâc du'â kılup eyitdi yâ mâlik-i 'âlem benüm 049/20

milk mülk

m. ü mālda ‘azīz muḥterem ḥired-mend pīr yā vezīr yā dil-pezīr ola 046/18, 054/05, 056/11

milk-i dīn ü ‘ālem din ve alemin yeri

gāziyān ḥaḥan-ı ser-efrāziyān kim m.-i dīn ü ‘ālem taḥt-ı taṣarruf ve 011/09, 011/12, 011/21, 011/23, 057/20, 066/27

milki mülkü

eyle zālīm ḳopdı deḥḥāk eyledi m. ḥarāb 028/23, 028/24

milkinge mülküne

tevḥīd-i m. mālīk ve tefrīd-i silkinge sālīk idüp fazl-ı ‘ināyet 004/21, 052/07

milkingi mülkünü

içinde leṣker çeküp e‘ādī ḳılıncdan geçürüp cihān m. ṭıtdı 028/04

mille millet

m. melce‘ü’l- 010/26

millet millet, ulus

çemen-i celālet ṣadr-ı dīn ü devlet muḳtedā-ı ṣer‘-i m. sālīk-i sikke-i 007/14, 022/11

milletile millet ile

yetmiş iki m. yüz yigirmi dördü ḥalḳ 023/06

mīm mīm harfi

ṣād u tāhā ḳāf yāsīn yidi yirde m. ü ḥā 008/14

min-ba‘d bundan sonra

ṭoḳsan biḳ ebyāt-ı eṣ‘āruḳ mü‘ellifidur m.-ba‘d nice bunun emṣālī kitābları 013/19

mīnāda Mīnā daḳında

anca kim bu ḳubbe-i m. gün meṣ‘al yaḳar 013/08

minhüm onlardan

sā‘ir-i m. niçe pāre kitāblardan istiḥrāc ḳılıp ṣaṭranc bisāṭınuḳ sekiz 019/17

mīr bey, reis

m. ü seyyīd ḳara toḳa ‘izzeti 006/11

miṣāl-i ḥaṭṭ-ı tuḳrāḳ tuḳranın yazısının benzeri

ol m.-i ḥaṭṭ-ı tuḳrāḳ defter-i devlet heme 012/29, 066/19

miṣbāḳ lamba

anun miṣli ḥadeṣ-i m.-ı rūḳı ve mülātefesi miftāḳ-ı fütūḳdı fūnūn-ı 048/01

misk-i tatar tatar miski

iy ḥālī fūlfūl zūlfī çīni m.-i tatar 064/09

miṣḳāl aḳırlık ölçüsü

biḳ m. altun idi ve içinde bu la‘līn otuz iki dane mūhreleri 024/09

miṣl-i ḳikāyet hikaye örneḳi

- idüp maḥbūba ta'zīm itdi pes bu m.-i ḥikāyet anuḥçün getürdüm 048/15, 066/21
mişli benzeri
maṭlūb risāle taṣnīf idem kim süleymān-nāme m. 'āzīz-i mükerrerem 014/03, 048/01,
058/09, 060/06
mişlidür benzeridir
'ibret al kim m. anuḥ bigi 066/18, 066/20
mişlün benzerin
bir daḥı şaṭranc m. bī-gümān 057/16
066/23
mizāc-dān keyfe göre hareket eden
m.-dān 047/07
mizāc-gīr keyfe göre hareket eden
ḫasem yād itmek bāzda ḫaṭ'ā cā'iz degildür ve daḥı gāyet m.-gīr ve 047/06
monıla molla, büyük alim
dile gelüp eyitdi yā m. firdevsī pādīşāh ḫazreti şaṭranc oynamağa gāyet 017/21
mu'allā yüce
şafā māh-ı ḫubbe-i vefā m. müzekkā müctebā ve nūr-ı ḫadīḫa-i gülşen-i 007/10
mu'allāsına yücesine
dergāh-ı a'lāsına bārgāh-ı m. tuḫfetü'l-ḫaḫirü'l-faḫīr hediye iletem 014/07, 014/14
mu'allim öğreten
aḫa m. olup talīm ide veyā ḫōz ol mühreleri yirinden 002/15, 008/25
mu'anber güzel kokulu
ruḫların nārında görüp ol m. ḫālünji 016/24
mu'arız karşı gelen
muḫābil ve m. olaldan düşmen şāhın māt idüp at ve fil ve rūḫın alup 011/16
mu'azzam büyük
m. şeref-i mülük 010/23
mu'azzamun büyüğün
ḫākan-ı m. mālīki'l-ümemün mevlā mülūki'l-'arabi'l-'acemün 021/03, 021/08
mu'ciziçün mucizesi için
m. gökde olur şaḫḫü'l-ḫamer 006/06
mu'taşım Mu'tasım
şāh-ı bağdādī ḫalīfe m. 075/12
mu'teberdür itibarlıdır
mülük-ı 'acem ḫatında bu manşūbe gāyet m. 078/07
mu'temed güvenilen
amma ki bu söz m. degildür şaḫīḫ ḫavl şarīḫ naḫl budur ki nerd 029/23

mu'terifken itiraf eden

m. seng-i rīze sūsemārile 'aşā 008/34

mubaşşar gözleyici

şatranc-bāz olan gerekdür ki gāyet m. ve ehl-i firāset ola tā ki 046/22

mubaşşır gözleyici

olıcağ fikr bārık olmaz müdebbir ehl-i rāy m. gerekdür ki haşmına 044/21, 045/10, 047/14, 056/23, 065/06, 068/06

mūcebince gerektiği şekilde

kāfirleri kätıl ol müşrikīn m. katl itmege ol t̄azī atlar kim 010/03, 017/19, 020/07, 048/24

muḥabbetile sevgi ile

ve m. 037/18

muḥakḳak kesin

aylak nesne virmeye tā virecek artuğ ele girecegi m. olmayınca ve 039/25, 042/07

muḥammed Hz. Muhammed

ol m. çār-ı yār aşḫābiçün 006/07, 007/21, 010/17, 011/04

muḥammed-i muştafā Hz. Muhammed

müctebā vü muḳtedā server-i enbiyā m.-i muştafā şallalahu 'aleyhi 007/17

muḥāsebe hesaplamak

leclāc kılubdur bu m. 'ilm-i şatrancınuñ te'lifinden ziyādedür didiler 050/29

muḥāsibler hesap edenler

m. hisāb idüp buğdayı bu miqdāra irişdürdilerse melik-i nūşirrevāna 050/25, 051/05

muḥāsibleri hesap edenleri

kisrī emr eyledi ol zamānuñ m. ve 'āḳılları vezīrūñ kişileri cem' 049/28, 050/31

muḥāsiblerūñ hesap edenlerin

maḳbūl dutmaya iy pādişāh m. getür hisāb itsünler āḫırkı evde 049/24

muḥkem sağlam

ol demür ḫalka bir mermere m. berkinmiş ne kadar ki cehd ider 024/02

muḥkemliginden sağlamlığından

ḳal'ası dimek olur işbu şeklūñ gāyet m. ötri ḫasīn-i 061/04

muḫtāc ihtiyaç duyan

k'oldılar ta'līmine m. il 058/29

muḫtār hareketinde serbest olan, Allah

fā'il ü m. u ḫālīḳ cā'il-i her dü-cihān 003/04

muḫtārile seçilmişler ile

daḫı kitāblardan istiḫrāc idüp bir şatranc-nāme te'lif itmek ḫadīs-i m. 017/25, 020/25

muhterem değerli

selâtin katında maqbûl ve m. ola tâ ki bir niçe mücellid süleymân- 014/05, 046/18

mukâbele karşılık

mukâbelesine benden bir nesne dileyessin tâ kim aña m. 'ivaż kılam 049/08

mukâbelesinde karşılığında

yâ leclâc ne dilekdür ki bunun gibi hüner m. benden diledün 049/16

mukâbelesine karşılığına

m. benden bir nesne dileyessin tâ kim aña mukâbele 'ivaż kılam 049/08

mukâbil karşılık olan

m. ve mu'arız olaldan düşmen şahın mât idüp at ve fil ve rûhın alup 011/16

mukâbile karşılığa

mecâl-i m. ve hayâl-i 047/23

mukaddimâ öncelikle

âferîn itdiler ki leclâc degil idrîs-i nebî ki m. şaţranc te'lif 051/03

mukâleme konuşma

m. kerden-i firdevsî maĥbûb-râ 017/01

mukârine yskın olan

m. kılmazıdı ĥâllerinün peydaĥların sormadın rûĥum alup şehmât 047/24

mukarrer kesin, şüphesiz

nite şöyle kim evvel atla ĥaşma gâlib olmaĥlıĥ m. olur zirâ kim 042/05, 042/10, 042/15

mukayyed ilgili, baĥlı

şâĥ 'ıyş ve nûşa meşĥûl olduĥı sebebden ceng ü cidâle m. olmayup 027/01

muktedâ önde olan, uyulan

müctebâ vü m. server-i enbiyâ muĥammed-i muştafa şallalahu 'aleyhi 007/17, 007/20

muktedâ-ı şer'-i millet milletin şeriatinin imamı

çemen-i celâlet şadr-ı dîn ü devlet m.-ı şer'-i millet sâlik-i sikke-i 007/14

mûm-ı âhen demir mum

m.-ı âhen eyleyen dâvûd için 005/24

mûnis sevimli

ĥut hem m. olmuş bir tûti-i cândur ki ten ĥafesinde mütemekkin olmuş 015/15

mûr karınca

m. mâr 'ahd-i peymânında idi dîvân-ı seng-serler kâse-keşân-ı maţbaĥ-ı 022/01, 023/05

murabba' dört köşeli

m. levĥ-ı zerrîn üzerin heşt ĥâne taĥsîm idüp altmış dört ĥâne 030/18

murād Murad

bin muḥammed ḥan bin m. ḥan-ı m. baḥş bin sulṭān muḥammed 011/04, 011/05, 042/07

murādın istek

dü cihān içre m. ol bula 067/14

murādum isteğim

m. yokdur 049/21

muraşşa kıymetli taşlarla bezenmiş

m. ḥil'at 039/02

murğını kuşunu

zencirine esir cān m. çeşm-i şehlası şehbāzına naḥcır idüp gāhi nāz-ı 047/27

mūsā Hz. Musa

nūḥ ibrahīm m. yūsuf ya'kūb u lūṭ 008/09, 023/21

musallaṭ ilişmiş

ni'meleri sebebiyle ḳahr-ı tārācını m. idüp imān tācını başumuzdan 005/03

musallat-ven ilişmiş gibi

selāṭin-i serverlere ser-askerlere ḥan u m.-ven cemī'sin şāh- 053/06

muşanna sanatlı

naẓma getirüp m. ve müsecca söyleyüp bitürmişidüm diledüm ki 013/24, 017/26, 018/10

muşannif kitap düzenleyen

şāh-ı saṭranca m. olur idrīsü'n-nebī 029/05, 079/05

muşannif-i kitāb kitabın musannifi

m.-i kitāb firdevsī eydür bir vaḳtin ḳonşantiniyye şehrinde bir 047/19, 051/04, 052/01

muşannifi musannifi

süleymānnāmenūḡ m. biḡ sekiz yüz otuz sekiz meclis-i bābuḡ ṭoḳuz 013/17, 021/21

muşḥaf Kurān-ı Kerīm

ḥüsni m. ḥāli ḥizb u ḳaşları 'aşr-ı tamām 019/08

muşībet bela

geh m. vire gāhī o nişāṭ 058/06

müsiye Hz. Musa

m. nāzil olan tevrātiçün 005/22

muştafā Hz. Muhammed, seçilmiş

müctebā vü muḳtedā server-i enbiyā muḥammed-i m. şallalahu 'aleyhi 007/17, 007/21

muṭabbak uygulamak, tatbik etmek

- nilgün baħrūn üzerinde hikmetile döşeyüp m.  ur- 001/06
- mu abık uygun**
varmaġa m. tuhfemüz yoġıdı hızmete yüz sürmege daġı iştiy kımız 014/20, 017/15, 031/21, 045/05, 052/19
- mu alli  okumak**
m. olmaya ve ol gence daġı kimse el urmaya  unki cimşid vef t 028/16
- mutekaddim n  nde gelenler**
kimdür bey n idelüm nite h kem -i m. bunda i til f eylediler 021/22
- mu tali  v kif**
ve da ayık-ı tefh ms zin řařrancuġ  ilmine m. olasın kim ehlu'llah anı 020/19, 031/08
- muttaşıf vasıflandırılmış**
m. olan kimseler i til tdan elem-bazisinden derd-i ġ m h şıl olur 044/27
- muv fik denk**
r y-ı zem n na  üzerinde h şımlu h řmınuġ üzerine ta dire m. 002/07, 014/19, 017/13, 031/21, 045/05, 052/19
- muz af iki kat**
evdekin m. 050/17, 050/22
- muzaffer galip**
sel tin ha an-ı  alem  dil a  zam melek m v yed m. manş r 010/22, 039/17, 053/12
- muzr  çte iki**
m. u ş lş n-ı 050/09
- muhteşem b y k, ulu**
m. p r ola y h  tacı taht-ı salşanata devlete l yık ş h şehz de 046/15
- m 'ellif yazar**
t  ki şaşrancı m. kimd r eyde k m-k r 023/15
- m 'ellifdür yazardır**
toqsan biġ eby t-ı eş  ruġ m. min-ba  d nice bunuġ emşali kit bları 013/19, 057/18, 066/25
- m 'ellifi yazarı**
řařrancuġ aşl-ı m. kimdügin bey n ider ve idr s neb n ġ  aleyhi's- 019/21, 021/20
- m b rek uġurlu**
iy řeh-i cimřid-ťali   kim m. řal  at ġ 011/26, 014/09
- mübdi   yoktan vareden**
k dir-i kudret-n m  v  m. eşy  kibriy  003/05
- mübeddel deġiřmiř**

ka-dem başıcağ cimřidüñ kemali zevale m. olup dehhak marı huruc 026/10
mübın açıklayan
kim mühendis kamil ekmele 'akıl a'kaldur m. 051/23
mübtedilere yeni başlayanlar
evvelki ta'biye ki taberriye dirler ol ta'biyedür ki m. şalihdür ve 059/02, 068/14
mücellid ciltli
kı lup rağama getürüp ta'bir kılan kim üç yüz altmış altı m. kitab 013/16, 014/05
mücrim günahkar, suçlu
bi-'ivazun ve kerem-i bi-garazuñdan bu m. 'aşilerün taqşiri ve 005/01
mücrimīnem günahkarım
m. 'afv kı l firdevsiye 006/13
mücrimlere günahkarlara
'azab itmek 'adlise 'afv itmek dağı 'ahdüñdür ilahi m. 'ikab 005/06
mücteba seçilmiş
şafa mah-ı kubbe-i vefa mu'allā müzekkā m. ve nür-ı hadıka-i gülşen-i 007/10,
007/17, 007/20, 007/25
müdde'iler bir hükmü savunanlar
irmişidüm m. nazarında anuñ dostlarıyla oturmuşidüm 'ilm-i hilm 014/15
müdebbir tedbirli, önceden düşünen
olıcağ fikr bārik olmaz m. ehl-i rāy mubaşır gerekdür ki şaşmına 044/21
müflis parasız
m. ve 'aşık-ı dil-rışem timurlenk eyitdi nola sen cān u baş ortaya 054/22
müflisligüm parasızlığım
müşerref olam maqşudımı taşıl bu hızmeti ta'cıl m. ganılığa 014/10
müft bedava, kolayca
kış didi kara şah m. aldı fili açup kı zıl ruğile hıvace girü kış didi 069/09, 082/04
müfti bedavalığı, kolaylığı
zāhidā hālāt-i 'ařkuñ m. bilmez remzini 016/22
mühendis mühendis, geometri bilen
kim m. kamil ekmele 'akıl a'kaldur mübın 051/23
mühendislere mühendislere
m. emr itdi şan 'atile o mermeri şopardılar bir kefenk açıldı 024/05
mühim önemli
beşinci şart oldur ki şaşranc-bāzun āhir yirde fikri olsa yā bir m. 045/01
mühlet zaman
bu su'al cevaba nāzırdı şahdan icāzet alup bir ay m. diledi levh-i 031/04, 035/06
müher-i zer altın müher

şüret-i elkâb-ı ezel naķş-ı nigînün m.-i zer 012/24

mühre piyon

dest-i kudret anca kim m. sürer kevkeble mâh 021/16, 030/22, 034/06, 038/14, 047/08, 065/33, 068/10

mühre-i mihr güneş mühresi

ve zer-nigâr bisâtinün yüzinde m.-i mihr münîri ya 'nî zerrîn şâhin-i 001/10

mühreler piyonlar

ve bu mühreleri cimşîd şâhuñ idügin bildiler velîkin bu m. ne neme 024/14, 057/06, 066/01, 066/13, 074/07

mührelerden piyonlardan

hiç birisi bu m. nişân virmeyüp 'âciz kaldılar 'âķıbet 024/17

mührelerdür piyonlardır

m. âdemî mişli hemân 058/09

mührelere mührelere

m. 035/14, 043/05

mühreleri mühreleri

aķa mu'allim olup talîm ide veyâ hûz ol m. yirinden 002/15, 024/09, 024/11, 024/14, 025/11, 025/12, 025/15, 025/18, 031/06,

034/21, 035/01, 036/11, 036/22, 055/09, 056/26, 057/01, 057/08, 068/11

mührelerin piyonlarını

yoğıdı pes süleymân ta'accüb kıluş şaırancuñ m. görüp aşlın fer'in 023/24, 032/23, 057/14, 068/09, 068/11

mührelerini piyonlarını

getürdi cimşîd şâh görüp otuz iki pâre m. altmış dört hânelü 027/13

mührelerün piyonların

hükemâyı cem' itdi bu otuz iki dâne m. perdâhtını ve naķşını 030/25, 031/24

mühresin piyonlarını

göre naı' üzerinde m. süre ve daıı gerekdür kim şaıranc-bâz olan 045/12

mühreye piyonlara

maıhkûm olup leclâc otuz iki m. göre 'aķıķ ile billürdan aķa göre 032/21

mühreyi piyonu

evvel sen kıonasın didi hindî her m. ki naı' üzerine kıodı 038/01, 046/13

müjgân-ı hindü Hintli kaşını

nergesün m.-ı hindü elde kıutar âyine 016/16

mükemmel eksiksiz

kıldı leclâcı m. ihtiyâr 032/03, 032/25

mükerrem hürmet edilmiş

alup t̄ac ve laḳadd keremnā birle müzeyyen ve m. iyledüñ gine ol 004/22, 014/03
mülâhaza dikkatlice düşünmek

evlerini tamām m. kıldı her birini naḫ'ıñ neresinde ḳomak gerek ve 036/04
mülâtefesi iltifat etmesi

anuy mişli ḫadeş-i mişbāḫ-ı rūḫı ve m. miftāḫ-ı fütüḫdı fünün-ı 048/01
mülk mal

çeşmi-i t̄ıguñ zühāb-ı āb-ı fetḫ ü d̄in m. 012/17
mülük sultanlar

mu'azzam şeref-i m. 010/23
mülük-ı 'acem İran hükümdarları

m.-ı 'acem ḳatında bu manşübe gāyet mu'teberdür 078/07
mülükî'l-'arabî'l-'acemüñ Arap ve İran hükümdarlarının

ḫākan-ı mu'azzamuñ māliki'l-ümemüñ mevlā m.-'arabî'l-'acemüñ 021/03
mümkün mümkün

ya'nī andan gayrıdan oyun açmak m. olmaya daḫı ferzin şāliş ferzāne 040/14
münācāt Allah'a yalvarış

der m.-ı firdevsī 004/09
münāsib layık

heşt cennete m. sekiz faşl üzerine bu şaḫranc-nāmeyi bu firdevsī-i 020/23
müncemil toplanmış

ḫānesine müştemil sekiz faşl üzre m. menşür manzüm aḫaḫ ḳavli 019/18
münevver nurlu

ḫal'atüñdendür m. nüh felek kevkeb nücüm 012/03, 016/19
münḫaşır etrafı çevrilmiş

gāfil olmayasın ḳaçan ruḫ m. olsa ya'nī dutulsa ḳıymeti anuy at olur 041/22
münir nurlandıran

ḫayyib ü ḫāhir-şifāt-ı 'ākib u ḫāşir-i m. 008/05
müniri nurlandıranı

ve zer-nigār bisātinüñ yüzinde mühre-i mihr m. ya'nī zerrin şāhin-i 001/10
münkirī dinsiz, inkarcı

m. bu cehli gör ki itdi inkār aḫmede 008/33
müntakız bozulan

büyüt m. olur ya'nī helāk olmasına dāldur illā ruḫ degil zīrā ruḫ 041/18
müntehā son

ḳudreti ḳabzında döner zīr ü bālā m. 003/15
müntehi biten

bir vaḫt-i m. şöyle inhā kıldı ki bilād-ı hindde pādışāḫ vardur vilāyeti 052/14

münzir olacak bir şeyi haber veren

m. ü nāşır hākīm ü şāhid a‘del mehlikā 008/06

mürdeye ölüye

yāhūd ol ‘isā-nefes ki m. virür hayāt 019/07

mürekkebile mürekkep ile

mührelerin kıra m. rakama getürdüm ve aḥmer-reng mühreleri 068/11

mürsel gönderilmiş, Hz. Muhammed

aḥmed-i m. ḥabīb-i ḥaḳ muḥammed muştafā 007/21, 008/07

mürselün peygamberin

baḥr ü per içinde biḳ bir dürlü mevcüdāt süleymān-ı m. sulṭān-ı 022/13

müsecca‘ secili

naẓma getürüp muşanna‘ ve m. söyleyüp bitürmişidüm diledüm ki 013/24
017/26, 018/10

müslümānlara müslümanlara

kırup cāy-ı büm u ğurāb eyledi m. çok şedīd ve ‘ikāb eyledi 029/16

müstaḥaḳdur hak etmiş olandır

siyāsete m. didi ne ḳadar ki teftiş itdiler sulṭān aḥmed bulunmadı 055/20

müşāhede görmek

ḥāk-i pāyine yüz sürüp mübārek cemālin m. kırup ḥadīs aḥbārınla 014/09, 014/24

müşerref şerefli

ṭāli‘ ündendür m. heft kişver baḥr u ber 012/04, 014/10

müşk-sāy misk kokulu

ḳoyup diḳḳatile naẓar-ı pāk kırup gördüm ki bir meh-rūdur ki m.-sāy 015/03

müşkden miskten

önine şol ḳadar altun gümüş dökdi ki ḥisābını kimse bilmezdi m. 033/17

müşki miski

alnı bedr olmuş aya benzer ḳaşları m. tozlu yaya dönmiş bir gonçe 015/12

müşkil zorluk

daḥı ince ve daḥı m. nerd 039/07

müşkilleri zorlukları

faẓl-ı himmetinde devletinde niçe m. ḥal kırup bitürmişidüm ve 014/17

müşrikīn Allah’a şirk koşanlar

kāfirleri ḳātil ol m. mücebince ḳatlı itmege ol ṭāzī atlar kim 010/03

müşrikīn müşrikler

mecūsī ve m. cimşidün idrīse imān getürdigine düşmān olup 026/19

müşrikler müşrikler

ḥarb u ḳarb idüp m. şāhın küfr-i ḳalālet ğüşesinde māt itdiler 010/09

müşāk fazlaca istekli

yüz sürmege m. olduğımı ammā kim ol hāzrete muvāfık hediye ve 017/13

müştemil kapsayan

hānesine m. sekiz faşl üzre muncemil menşūr manzūm aşah kavli 019/18, 020/22

müşteri-rāy Jüpiter fikirli

m.-rāy u 'uṭārid-fiṭnat u keyvān-ḳadr 012/16

müte'allık bağı

men ya'nī bir gayrı nesnenün zararın def' itmek için yā deste m. ola 040/13

müteḫakkak doğruluğu meydana çıkan

gālib olmaklığı ol ruḫile m. ola ḫaşma kim ol ruḫun kim gitmek 041/28

müteḫallā tanınan

zīver-i fezāilile m. ve tezhīb-i aḫlāk birle meşhur-ı āfāk olmuşiken 048/11

müteḫayyir şaşkın

māt ider ḫvāce m. oldu dil-ārām nazar ḳıldı bir kez çağırdı 069/07

mütemekkin yerleşmek, oturmak

m. olup oturmuşıdum süleymānnāmenün ekşer cildinün ebyātın 013/23, 015/15, 041/24

mütemerridīn asiler

m. 010/02, 011/02, 026/18

mütemeyyiz seçkin

ki izhār ḳılursın pāk-tāhir m. dileyici kāmillere süḫandān-ı 018/13

müteveffā ölmüş

a'zam āfatdandur daḫı fetḫ elin ferzān tarafından m. ola ya'nī ferzī 040/06

müteveffeni sakınmak

yukarıda bundan evvel 'uḳud-ı 'ale'-ş-şāhıdın m. ola didügidi ya'nī 042/20

müvāyed yüce

selātīn ḫaḳan-ı 'ālem 'ādil a'zam melek m. muḫaffer manşūr 010/22

müvecceḫ doğru

cevāb virecek sözüni m. görüp ḫükmine maḫkūm emrine me'mūr 019/12

müvekkel vekil edilmiş

m. 025/02, 025/07, 025/10, 025/16

emrine kim me'mūr oldu süleymān eyitdi ki yā mālik-i m.-i ḫāk 025/05, 025/08, 026/13, 026/15

müzekkā temizlenmiş

şafā māh-ı ḳubbe-i vefā mu'allā m. müctebā ve nūr-ı ḫadīḳa-i gülşen-i 007/10

müzeyyen süslü

alup tāt ve laḳadd keremnā birle m. ve mükerrem iyledün gine ol 004/22

nā-bedīd kayıp

n.- 001/03

çıkup n.-bedīd oldı ‘ākıbet ol la‘lin kadehi rüm pāzişāhı ıldırım hana 055/13

nā-būddan yokluktan

bī-şāye‘hi ve ‘illet kār-gāh-ı n.-būddan bunca ‘ilmi ibdā‘ eyledi ve şenā‘-ı 001/02

nā-gāh ansızın

ān kahr-ı bī-ḥad felege benzer devlet-i n.-gāh gibi irişüp fi‘l-cümle ‘ilmüm 015/19, 047/29

nā-ma‘dūd sayısız

ḥamd-ı n.-ma‘dūd ol ḥudā-ı lemyezele sultān-ı bī-ḥalele sezā-vārdur kim 001/01, 003/03

nā-maḥdūd sınırsız

ḥamd-ı n.-maḥdūd ilāha oldurur ḥayy u beḳā 003/02

nā-meşrū‘ haram

şerī‘at-ı islām döşegin yiryüzinde döşeyüp n.-meşrū‘ ‘amel kılan zālīm- 010/10

na‘l-i şeb-dizün gece renkli ayakkabının n.-i şeb-dizün tozıdur tütüyā kühl-i başar 011/29

na‘t övgü

fi n.-i aşḥāb-ı çār-ı yār rızvānillahi te‘ālā ‘aleyhim ecma‘in 009/21

na‘tidür övgüsüdür

n. t̄ahāyile levlāk anuḥ 006/04

nāba saf, katıksıza

var ki la‘l-i n. dönmiş āhū-çeşm-i ḥō ‘abhere benzer ol siyeh zülfi 015/10

nābuḥdadur katıksızındadır

sırrı ve‘n-necmün beyānı lü‘lü‘-ı n. 016/07

nāçār çaresiz

kiş diye n. kara şāh 072/07, 073/05, 074/04, 081/04, 081/08, 082/02

nāfe hayvan postunun karın altındaki dersi

tārı ve māye-i n.-i tātārı şikest kııurdu yüzi āfitābidi tedvirde ve 015/27

nāfe-yi çin-i hıṭā ülke çatıklığını giderici

deşt-i āhūdan yaradur n.-yi çin-i hıṭā 003/29

nāgihān ansızın

ṭururken n. anı gördüm ki bir serv-ḳadd lāle-ḥad maḥbūb mergūb 014/22

naḥcīr av

zencīrine esīr cān murgını çeşm-i şehlāsı şebbāzına n. idüp gāhi nāz-ı 047/27

naḥīf zayıf

za‘īf olıcaḳ ‘aḳlı zihni daḫı za‘īf n. düşer ikinci ḥammāmdan çıkarup cerb 043/13

nāhīside uğursuzluk

n. hāşeyedür hazīhi'l-mevzi'ati ya'nī bu didüğümüz hānelerde at 041/07

naḥv gramer

niçeye dek okıyasın n. u şarf 067/17

naḳd-i maḥzen hazinenin akçesi

n.-i maḥzen kān-ı ma'den ḥulḳ-ı aḥsen pür-kemāl 007/24

naḳkāş -ı şaḥīfe-i āb-dehende su ağızlı sayfanın nakışçısı

bedī'-ferrāş-ı ḥayme-i seḥāb n.-ı şaḥīfe-i āb-dehende ṭāvus-ı pāğ-ı pür- 022/05

naḳl anlatı, rivayet

büzürcmihr-i ḥakīm taşnīf itdi ammā ki saḥīḥ ḳavl şarīḥ n. budur ki 021/24, 029/23

naḳl-i leclāc Leclac'ın rivayeti

n.-i leclāc ol ki itdüm ben beyān 044/05, 059/11, 059/12

naḳlince rivayetince

evvelki faşl ḥükemā ḳavlince 'uḳalā n. şaṭrancuḡ mü'ellifi naṭ'ınuḡ 021/20, 039/15, 044/10

naḳş eksiklik

bir varması bir girü dönmesi ikiledin n. olur daḥı dimişlerdür ruḥıçün 040/24

naḳşı eksikliğı

ḥayy u bāḳī kim kemāl-i zātınuḡ yoḳ n. hīç 003/20

naḳş-ı ḥātem peygamberlik mührünün resmi

n.-ı ḥātem ism-i sübhān ḥaḳḳıçün 005/27, 012/24

naḳş-ı pend-i dībā-ı rebī' bahar ipeğini dokuyan

cüvād bād-ı cifteden kerden 'āre n.-pend-i dībā-ı rebī' cehre-küşā-ı 022/03

naḳşını rengini, resmini

ḥükemāyī cem' itdi bu otuz iki dāne mührelerüḡ perdāḥtını ve n. 030/25

naḳşile nakış ile

kim bahārī faşılta zeyn alup nebāt-ı n. mühreleri envā' envā' 057/01

nām ünvan

bula şöhret 'ālem içre n. u ver 032/05

nām-dār namlı

yel felekde götürürdi taḥtın anuḡ n.-dār 023/11

ol nişān-ı n.-ı 'unvānuḡ ümīz-i ehl-i der 012/30

nām-vār namlı

rūḥ alur begler begi vü n.-vār 066/07

nām-ver namlı

milḳ-i rūmuḡ ḥanıdur ki çākeri her n.-ver 011/21, 012/26

namāz namaz

süleymān ḥalvet-ı ḥāşına vardı iki rek'at n. kılp nübüvvet 024/18, 056/21
nāme kitap
n. birle 014/06, 034/02
nāmeḥde mektubunda
nāmesinde dimiş idi ki şaṭranc remzini bilesin ve cevābın n. yazup 052/21
nāmesinde mektubunda
n. dimiş idi ki şaṭranc remzini bilesin ve cevābın nāmeḥde yazup 052/21
nāmesinden sesinden
günāhuṅ n. maḥv olur hep 006/24
nāmıdār namlı
zıkrin itdüm āḥir oldı n. 065/03
nāmını adını
ḥazretüñüñ n. ol 'arş-ı 'alī üzre yazar 013/04
nāmūs iffet
cılve-i n.-ı çirāğ-ı bŷy-ı ber-kŷlŷbe-i 'atṭār ṭalbe'e-i kārđān tatar sābıķ- 022/07
nār ateş
iy yüzüñ cennet güli hicr u firāķuñ ḥār u n. 060/08
nārında ateşinde
ruḥlaruñ n. görüp ol mu'anber ḥālŷñi 016/24
nāsa insanlara
ḥamd-i bī-ķıyās ve şenā'-ı bī-esās ol ḥalıķ-ı cinn ü n. olsun kim bu 010/18
naşb ilgili olan, memur olan
şaṭrancuñ ŷzerine ola ğayrı şuğlı olmaya daḥı ğöñlini ğayra n. itmeye 039/21
nāşır yardım eden
mŷnzir ŷ n. ḥakīm ŷ şāhid a'del mehliķā 008/06
naşib kısmet
saña ṭoķsan biñ vŷ esrārı oldı ḥaķdan çŷn n. 009/01, 056/11
naşihat öğüt
ṭut n. tā olasın sen meliḥ 058/14
naṭ' zemin
kılp bir n. ŷzerinde durutdı zihī sultān-ı server kim eflāk 001/09, 002/07, 027/17,
036/15, 038/01, 038/12, 045/12, 055/09
naṭ'-ı siyāh siyah zemin, gece
nite kim çerḥ-i felek her şeb döşer n.-ı siyāh 021/15, 056/29, 057/14
naṭ'a satranç tahtası
ol nesneyi bilmediklerine melŷl olmiş oturur bŷzŷrcmihr daḥı ol n. ve 035/13
naṭ'ı satranç tahtası

devşür çün bu oyunu sen benden ilk gördün gerekdür ki şatranc n. 037/29, 051/19, 057/04, 049/10, 056/26

naṭ'ıdur satranç tahtasıdır

n. şatrancuñ aṅla zāt arz 065/32

naṭ'ını satranç tahtasını

n. 027/14, 032/25, 034/03, 037/15, 037/28, 049/29, 057/12

naṭ'ınuñ satranç tahtasının

evvelki faşl hükemā kavlince 'uḳalā naḳlince şatrancuñ mü'ellifi n. 021/20

naṭ'ıyla satranç tahtasıyla

ḫarc itmişler ol şatranc n. şāhuñ öñinde ḳodı hind şāhından ol 034/04

naṭ'ıuñ satranç tahtasının

evlerini tamām mülāḫaza ḳıldı her birini n. neresinde ḳomaḳ gerek ve 036/04

nāye kamışa

irişür feyz-i nevālünden ḳuru n. şeker 012/02

nāz naz

nişānı var sebep nedür diyü su'āl idecek n. u şīve güncile gonca- dehenden 017/07

nāz-ı dilber-i ma'sūḳ maşuğun sevgilisinin nazı

zencirine esir cān murḡını çeşm-i şehlası şehbāzına naḫcır idüp gāhi n.-ı 047/27,

nāz-ı dilber sevgilinin nazı

048/03

nażar bakış

ḫarām mı degül mi ve daḫı şatranc ḳāl yüzinden ḫāl yüzinden n. 020/15, 020/20, 035/15, 043/02, 043/05, 055/05, 056/23, 056/25, 057/04,

065/10, 065/12, 065/26, 065/29, 065/31, 067/21, 069/07

nażar-ı pāk temiz bakış

ḳoyup diḳḳatile n.-ı pāk ḳıluḫ gördüm ki bir meh-rüdur ki müşk-sāy 015/03

nażarda bakışta

her n. bir nażar var bilesin 065/26

nażarına bakışına, görmesine

n. yitürdi fi'l-cümle bu arada söz çoḳdur süleymān-nāme-i kebırde 025/25, 027/12, 043/01, 043/04, 043/15, 049/01

nażarında bakışında

irmişidüm müdde'iler n. anuñ dostlarıyla oturmuşidüm 'ilm-i ḫilm 014/15, 027/18, 031/12, 046/01, 055/05

nażım şiir

'oşmānıde elfāz-ı 'ibāret feşāḫat belāḡat melāḫat içinde çābüksün n. 018/02

nażır-ı emirü'l-mü'minīn müminlerin emrinin bakıcısı

burhān-ı ḥalīfetü'llāh n.-ı emīrū'l-mū'minīn e'azza'llahü enşārehü ve 011/07
nāzırdı muhtaçtı, cevaba bakandı

bu su'āl cevaba n. şāhdan icāzet alup bir ay mühlet diledi levḥ-i 031/04
nāzırdur bakandır

zīrā şāhibinün fil ol ḥāneye n. ve daḥı atıçün şatırac evlerinün erdā-i 041/12
nāzık zarif

terkīb-i 'acīb ol şüret-i ğarīb ol n. ḥabīb dildār-ı dil-firīb görüp 015/01
nāzil inen

müsiye n. olan tevrātiçün 005/22, 006/01, 009/12
naẓm şiir

n. 005/11, 010/12, 016/03, 019/05, 021/14, 023/01, 028/20, 032/01, 039/09,
044/04, 047/13, 048/18, 051/21, 056/17, 057/15, 058/27, 068/17

naẓma şiire

n. getürüp muşanna' ve müsecca söyleyüp bitürmişidüm diledüm ki 013/24, 018/22

nāzük zarif

fıkr idüp bileler senün öñünde benümle oynayalar eger bu n. oynuñ 034/11

ne ne(Farsça olumsuzluk edatı)

kim oynar n. ṭāḳ-ı felekde n. rüy-ı zemīn farḳ-ı semekde 002/13, 002/14, 003/25,
008/18, 024/02, 024/14, 033/14, 034/09, 034/12,
035/05, 036/05, 036/08, 036/13, 036/21, 037/01, 037/04, 038/18, 038/20, 039/24,
041/20, 046/09, 049/14, 049/16, 049/20, 049/26, 054/05, 055/18, 055/20, 065/10,
068/18, 074/07, 075/06, 076/13, 078/08

nebāt bitki

lezzeti āb u ḥayātuñ şerbeti ḳand-ı n. 016/10

nebāt-ı naḳşile renkli bitkilerle

kim bahārī faşılde zeyn alup n.-ı naḳşile mühreleri envā' envā' 057/01

nebātāt bitkiler

elvān elvān çiçeklere beñzer bir bir dükendi n. u ezhāruñ maḥv 057/02

nebāte bitkiye

şehd-i n. beñzer diyüp ta'rīf idicek şehd-i şekker kim yidi eyitdim ki 019/04

nebevīnün peygambere dair olanın

te'lif kırık dört risāleyi taşnīf eylemişdür eydür kim hīcret-i n. 013/20

nebī peygamber

cimşīd şāhıla şatırac ḥuşuşında vāḳı' olan menāḳıbın ve süleymān n. 019/23,
024/13, 027/03, 051/03

nebī-i şādık sadık peygamber

hem ḥabīb-i ḥazret-i ḥalīḳ n.-i şādık kerīm 008/03

nebī-i emīn emin peygamber

ḥakīm ḳavlınce pes ol süleymān ibn-i dāvud ol n.-yi emīn maḥmūd resul-ı 023/17

nebīnün peygamberin

şaḫrancuḡ aṣl-ı mü'ellifi kimdügin beyān ider ve idrīs n. 'aleyhi's- 019/21

nebiyy-i benī-ādemün ademoğullarının peygamberi

ba'dehü şad dürüd şad şalāvāt ol resül-ı ḥātemün n.-i benī-ādemün 009/22

nebiyyullah Allah'ın elçisi

tekvīn eydür yā n. ḥaḫḫuḡ emriyle ben tekvīn ki melek-i ḥāk-i 026/03

necāt selamet

'adlile bul şirretinden sen n. 067/02

necāti selameti

çü zıkr ide bulur oddan n. 006/18

necātine selametine

taḫḫīḫ n. bālīg olur ya'nī şaḫranc oynayan kimesne maḫşūd neyise 041/09

necim yıldız

bu ḫoḫuz çarḫ u felek yidi n. erkān-ı çār 003/14

nedīm dost

itdi te'lif ol zamān nerdi n. 039/11, 047/18, 047/29, 048/10

nedür nedir

nişānı var sebep n. diyü su'al idecek nāz u şive güncile gonca- dehenden 017/07, 065/23, 067/19, 067/20

nefesde nefeste

ve eger benī-ādemün her ḫılı dil ve her aḫşāsı göñül olsa bir n. 004/17

nefh-i 'isā Hz. İsa'nın kokusu

n.-i 'isā ḥaḫḫıçün viridi ḫayāt 005/30

nefs nefis

key saḫın leclāc-ı n. itmeye māt 057/28, 058/03, 067/01, 067/13

nefs-i emmāre kötülüğe sürükleyen nefis

n.-i emmāre durur leclācı bil 057/24, 066/31

nefse nefse

'aḫlile n. virürseḡ güş-māl 057/26, 066/33

nefsi nefsi

her ki n. pendile teskīn ider 067/09, 067/11

nefsine nefesine

'aḫl-ı kāmīl n. ḫādir gerek 067/05

nefsün nefsin

'aḫlile n. şerinden bul nicāb 057/29, 058/01

nefsüni nefsin

cehd ide gör n. mağlûb kııl 057/25, 066/32

negâh ansızın

n. keykubâd şâhdan kâşîd gelüp bir la'lin şatranc tuhfe getürdi 023/22

nem-gîn ıslak

n.-gîn oldı eyitdi kim bunca server ü selâtinler pehlevânlar rûy-ı 055/15, 044/16

neme tür

ve bu mühreleri cimşîd şâhuñ idügin bildiler velikin bu mühreler ne n. 024/14

nemed-püş keçe giymiş

çün n.-püş ve sâ'il ve zelîl-i bî-delîl tâc u taht hasret âteşine 054/09, 054/20

nemrûd-ı şedîd şiddetli Nemrut

anca zulm itmedi şeddâd u n.-ı şedîd 029/01

nerd tavlâ

n. u şatranc oynamaklık itdi terk ü kâmilân 028/25, 029/21, 029/23, 030/01, 030/05, 030/07, 039/07, 044/14, 044/25, 045/03, 046/10, 051/05, 065/20

nerdde tavlada

aña bâzîde evvel eger şatranc veyâ n. evvel aña teklîf itmek câ'izdür 046/20

nerdi tavlayı

nite ekşer-i halkuñ dilinde budur kim şatrancı leclâc te'lîf itdi ve n. 021/23, 030/01, 039/11

nerdubânile merdiven ile

fonuslar yaqub kırık ayak n. zîr-i zemîn içine girdiler bir hazîne-i 024/06

neresinde neresinde

evlerini tamâm mülâhaza kıldı her birini na'uh n. komağ gerek ve 036/04

nerges-i hâbuñdadur uyuyan nergis gibi gözündedir

'ayn-ı mâ-zâğa'l-başar o n.-i hâbuñdadur 016/21

nergesüñ nergis gibi gözün

n. müjgân-ı hindü elde tutar âyine 016/16

nergisüñ nergisin

n. destinde qor zer câm-ı cem gîti-nümâ 004/02

nesîm-i devrân zamanın hoş rüzgarı

huster 'âşık-ı duhterân-ı çemen ya'nî n.-i devrân sefâbağş-ı cân ins ü 022/09

neşir düzyazı

n. dürmekde qademüñ dölek ve tab'uh bâbdur ve lafz-ı ma'nâ cem' 018/03

nesne şey, nesne

yig n. yokdur bizüm 'ālimlerimiz sizünden yig olıcağ inşāf budur ki 034/19, 035/18, 035/21, 039/24, 039/25, 040/20, 049/08, 055/03

nesnenüñ nesnenin

men ya'nī bir ğayrı n. zararın def' itmek için yā deste müte'allıķ ola 040/13

nesneyi nesneyi

ol n. bilmediklerine melül olmuş oturur büzürcmihr dağı ol nağ'a ve 035/13, 037/06, 055/01

neşr düzyazı

n. 019/10, 044/09, 051/26

nev-cüvān genç

ķıl nazar hikmet yüzünden n.-cüvān 065/12

nevā ses

tā nevāle bula senden bī-nevā ehl-i n. 009/04

nevāle bağış

ümmet-i 'āşilere alduñ n. 'afv için 009/03, 009/04

nevālünden kısmetinden

irişür feyz-i n. ķuru nāye şeker 012/02

nevbet sıra

penc n. şer' āvāzın dehre şalduñ habīb 009/05, 069/06

neydügin ne olduğunu

dağı bir altun şandukça içinde buldılar ammā ki n. bilmeyüp 'acem 024/10, 024/12, 027/15

neyise ne ise

taħķik necātine bāliğ olur ya'nī şatranc oynayan kimesne maķşūd n. 041/09

ni'meleri nimetleri

n. sebebiyle ķahr-ı tārācını musallağ idüp imān tācını başumuzdan 005/03

ni'met nimet

itdiler andan kisrī hükm eyledi leclāca ol ķadar māl n. virdiler ki 051/07

nicāt selamet, kurtuluş

'aķlile nefşün şerinden bul n. 057/29

nice birçok, nice

toķsan biñ ebyāt-ı eş'āruñ mü'ellifidur min-ba'd n. bunun emşāli kitābları 013/19, 025/15, 030/05, 033/09, 034/07, 034/08, 041/03

niçe nice

ba'dehü 'uķalādan maħfi degildür kim bu şatranc-nāme risālesin bir n. 013/12, 014/05, 014/12, 014/17, 019/13, 019/17, 028/17, 033/16, 067/18

niçeme ne kadar

- n. eflāk-ı şatranc oynaya her rûz u şeb 021/17
- niçeye ne zamana kadar, ne kadar**
n. dek okıyasın naḥv u şarf 067/17
- niğāh bakış**
‘aql-ı fikrūñ cem‘ idüp eyle n. 065/14
- niğāh-ı k̄uṭbū’l-aḳṭābuñdadur ulular ulusunun bakışındadır**
iy melek-manzar n.-ı k̄uṭbū’l-aḳṭābuñdadur 016/29
- niğīn mūhūr**
ḥātem-i n.-i nübūvvet ve dūr ü şıdḳ-ı fütūvvet bā-gūlzār-ı bāğ-ı risālet 007/12
- niğīnūñ mūhrūn**
şūret-i elḳāb-ı ezel naḳş-ı n. mūhr-i zer 012/24
- nih dokuz**
‘izzet ider mihr ü māh u n. felek 067/25
- nihārı gündüz**
digil leyl ü n. gāh bī-gāh 006/20
- nihāyeti sınırı**
n. yoḳ andan şonra ol didi ki miḳdār-ı ‘adedi buğday ṭolusı anbarları 051/08
- nihāyeti’l-‘aşrı asrın sonu**
içinde şenā-yı cezīl ilā-gāyetü’d-dehri ve n.-‘aşrı zıkr olına firdevsī 021/12
- nīk-nām güzel nam sahibi**
itdiler leclāc-ı kāmīl n.-nāma āferīn 051/22
- nīk-rāy güzel fikirli**
bin bürehmen idi hūner-mend ehl-i fen n.-rāy şāf-şiken ḳal‘a-kūşāy tīg- 030/11
yavlaḳ tīzdür ki ḥāzretūñ ḥıred-mend ü n.-rāydur ve söz dizginine mālik 018/05
- niḳāb peçe**
perçemūñ ‘anberle kāfūr üstine bağlar n. 016/14
- niłgūn lacivert**
n. baḥrūñ üzerinde ḥikmetile döşeyüp muṭabbaḳ ṭur- 001/06
- nişār saçmak**
n. itdi ve bir hindī çetr getürdi ki altunıla bezenmişdi ve üzeri la‘l 033/15
- nişān belirti**
hīç birisi bu mūhrelerden n. virmeyüp ‘āciz ḳaldılar ‘āḳıbet 024/17
- nişān-ı nām-ı ‘unvānuñ unvanının işareti** ol n.-ı nām-ı ‘unvānuñ ümīz-i ehl-i der 012/30
- nişān-keş tahtalara işaret çekmeye yarayan alet**
ḳılıp n.-keş yirlerin la‘civerdile ṭlā ḳılıp tezyīn itmişler ve daḥı otuz 030/20
- nişānı belirtisi**

n. var sebab nedür diyü su'al idecek nâz u şive guncile gonca- dehenden 017/07
nişānladı hedefledi

yir yir sürdi büzürcmihr anı n. ve bildi şunun gibi laţif dürüst 038/15

nişāţ mutluluk, hoşluk

halāyık-ı 'ālem ol zālim elinden ağlayup n. görmeyüp şaşrancı unuttılar 029/18,
046/03, 058/06

nişātı mutluluğu

gitti şaşrancuñ n. kaldı şad renc āh u zār 028/26, 047/29

nite nasıl

te'lif taşnif eyledüm n. şöyle kim bābü'l-evvel evvel ki bābda ibtidā'-ı 019/20,
021/15, 021/22, 021/23, 030/16, 041/03, 042/05, 043/10, 044/13,
045/20, 068/10, 076/02

nitekim öyle ki

bī-kader dünyā katuñda n. yok kadr hiç 012/31, 013/07, 039/18, 042/19, 054/01

nizā' kavga

haşmına gālib gelür yokdur n. 071/13

noqşān eksiklik

zerrece irmeye n. 'ālemi itse 'asā 003/21

noqta-i dāire-i vücūd vücud dairesinin noktası(Kābe)

ve bürhān-ı taht-ı haqīkāt dūr ü deryā-ı cūd ve n.-i dāire-i vücūd şadr-ı 007/08

nola olsun, ne olacak

müflis ve 'āşık-ı dil-rişem timurlenk eyitdi n. sen cān u baş ortaya 054/22

nūh Hz. Nūh

n. ibrahīm mūsā yūsuf ya'kūb u lūţ 008/09

nūhuñ Hz. Nūh'un

çeşm-i n. gördüğü tūfāniçün 005/20

nūnuñ nūn harfi

kāfi n. emrile icād idüp ol 'ālemi 003/12

nūr parlaklık

bulur rahmet ziyāsından gönül n. 006/28, 007/05, 012/18

nūr-ı aḥmed-i maḥmūd Hz. Muhammed'in nuru

itmek haķise bağışlamak daḥı va' dūñdür ilāhī perverdigār n.-ı aḥmed-i 005/07

nūr-ı başar Allah'ın nuru

006/05

nūr-ı ḥadīka-i gülşen-i 'ālemīn alemlerin gül bahçesinin nuru

007/10

nūr-ı lāmi' parlak nur

007/22

nūr-ı mahz saf nur

011/28

nūri nuru, ışığı

çeşm-i n. aḥmedün ḥulkı gibi biri ḥasan 009/13

nuşhını öğüdünü

n. firdevsīnün ṭutup tamām 067/33

nuşret yardım

düşürüp gāh n. virüp ḥaşmına gālib şādān ḥürrem itdürür gāh 002/08, 011/17

nuşret-ḳarīn-i nām-ver Allah yardımına yakın olan nam sahibi

ḥazretünedür zafer n.-ḳarīn-i nām-ver 012/26

nūş içki

ḥızra n. olan ḥayātı ḥaḳḳıçün 005/28

nūşa zevke

şāh 'ıyş ve n. meşgūl olduğu sebebden ceng ü cidāle muḳayyed olmayup 027/01

nūşirrevān İran şahı

egerçi ba'z rāvī dirler ki n. zamānında büzürcmihr taşnīf itdi 029/22, 031/17, 031/25, 032/25, 033/04, 057/21

nūşirrevān-ı 'ādil adaletli Nuşirvan

ḥakīm baḥişlerindedür ki n.-ı 'ādil zamānında vāḳı' oldı bābü'r- 020/03, 030/07, 031/15, 032/20, 043/01, 049/03, 049/15, 050/30

nūşirrevāna İran şahı

n. selām eyledi andan eyitdi iy şerhiyār şāhımız sözi budur ki 034/05, 050/25

nūşirvān İran şahı

rūḥ olur 'ādil melīk-i n. 066/28

nuṭḳı sözü

n. şīrīn la'li emlaḥ hemçü ḥüsrev pādişāh 008/08

nuṭḳıdur sözüdür

n. firdevsīnün emlaḥ kelām 032/16, 067/34

nuṭḳıdur sözüdür

n. firdevsīnün pendi şāḥīḥ 058/13

nübüvvet peygamberlik

ḥātem-i nigīn-i n. ve dūr ü şıdk-ı fütüvvet bā-gülzār-ı bāg-ı risālet 007/12, 007/16, 008/29, 023/03, 023/20, 024/18

nücüm yıldızlar

ṭal'atüñdendür münevver nüh felek kevkeb n. 012/03

nüh dokuz

tal'atündendür münevver n. felek kevkeb nücüm 012/03
nükte-i kevser Kevser suresinin derin anlamı
la'linün hakkında vardı n.-i kevser tahür 016/06
nüşhâ yazılı şey
n. ve risâle 017/14
o o(kişi zamiri)
şükr-i nâ-ma'düd o. şâha ferd ü vâhid ol hüdâ 003/03, 016/12, 016/21, 023/03,
024/05, 055/21, 058/06, 078/09
oda ateşe
çün halîl o. tutuşmak 'âdeti aḥbâbuḥdur 016/25
oddan ateşten
çü zıkr ide bulur o. necâtı 006/18
odına ateşine
lerin kahr kılıcı o. yandura pes idrîs halvet-i hâşına varup 'aql gavvâşı 027/06
odur odur(kişi zamiri)
izin izleye nite şatranc oynamakda yidi şart vardır evvel şartı o. ki 044/13, 044/14,
044/23
oğlu oğlu
hindüstân ikliminde bir pâdişâh vardı ki tahir o. şise dirlerdi bir a'kal-i 030/08
okı oku
o. âyât-ı kûrânı ḥasbinallah 007/02, 067/21
okıdum okudum
gördüm bülbül-veş dile gelüp şakıdum bu gazeli bünyâd idüp o. 016/02
okıyasın okuyasın
niçeye dek o. naḥv u şarf 067/17
okudı çağırdı
o. gelüp şâh karşusunda yir gösterdiler oturdu andan büzürcmihr eyitdi 036/19,
052/18
okuğıl oku
be-her derde devâdurur o. 006/22, 065/09
okuyup okuyup
laḳad ḥalaḳne'l-insâne fi aḥsenitaḳvîyim âyetin o. ḳademinde baş 015/02, 025/01
ol o(işaret zamiri), olmak
ḥamd-ı nâ-ma'düd o. hüdâ-ı lemyezele sultân-ı bî-ḥalele sezâ-vârdur kim 001/01,
001/04, 002/09, 002/15, 002/18, 003/03, 003/10, 003/11, 003/12,
003/26, 003/32, 004/05, 004/06, 004/22, 005/09, 005/16, 005/21, 005/29, 006/03,
006/05, 006/07, 006/26, 008/12, 009/02, 009/07, 009/22, 009/24, 010/03, 010/04,

010/06, 010/18, 012/29, 012/30, 012/34, 013/04, 013/06, 014/19, 014/24, 015/01, 015/10, 015/21, 016/08, 016/17, 016/24, 017/02, 017/03, 017/04, 017/13, 017/15, 017/23, 019/07, 019/11, 020/10, 021/07, 023/17, 023/23, 024/02, 024/13, 025/10, 025/21, 025/23, 025/24, 026/02, 026/16, 028/13, 028/16, 029/03, 029/04, 029/18, 030/09, 030/15, 031/01, 031/03, 032/27, 033/01, 033/04, 033/11, 034/01, 034/04, 034/21, 035/01, 035/09, 035/12, 035/13, 036/03, 036/18, 036/20, 037/01, 037/26, 038/17, 038/23, 038/24, 039/10, 039/11, 039/19, 040/18, 040/20, 040/22, 040/23, 041/12, 041/13, 041/20, 041/21, 041/24, 041/26, 041/28, 042/01, 042/07, 042/08, 042/13, 042/30, 043/17, 044/05, 045/16, 046/13, 046/14, 048/06, 048/08, 049/15, 049/26, 049/28, 050/12, 050/18, 050/31, 051/07, 051/08, 051/11, 051/12, 051/17, 052/03, 052/06, 053/05, 054/02, 055/05, 055/13, 056/07, 056/21, 057/22, 058/08, 058/24, 059/02, 059/11, 066/29, 067/14, 069/05, 070/08, 071/09, 073/07, 076/06, 076/08, 077/03, 077/10, 080/12, 082/05

ola olsun

di kim kör o. şeytân hasbinallah 006/27, 009/16, 010/16, 013/09, 014/05, 015/04, 015/05, 015/07, 030/23,

031/21, 034/15, 039/21, 040/06, 040/11, 040/13, 041/03, 041/28, 042/19, 042/20, 044/03, 045/10, 046/15, 046/16, 046/18, 046/22, 049/20, 052/05, 058/25, 059/07, 060/06, 063/10, 064/07, 065/13, 067/13, 067/24, 068/14, 070/06, 070/07, 072/10, 075/10, 077/08

olacak olacağı

ruk' a-i zāviyedür ya'nī anuñ helāk o. yiri gūşedür zīrā bir at ol 041/13

olaldan olduğundan beri

milk-i rüm halk-ı şādān her şeh̄r kend-i baġdād olubdur şāh-ı şāhān o. 011/12, 011/16, 018/19altmış, 026/14, 026/15

olam olayım

müşerref o. maqşūdımı taḥşīl bu hızm̄meti ta'cīl müflisligüm ġanīlġa 014/10, 053/12

olan olan

mūsiye nāzil o. tevrātiçün 005/22, 005/28, 019/23, 020/11, 025/01, 025/03, 025/07, 025/10, 042/03,

042/17, 044/25, 044/27, 045/07, 045/12, 046/10, 046/22, 047/03, 048/16, 051/09, 056/16, 068/02, 068/05

olana olana, olan kişiye

bī-sebeb itme saġın ḥaşm o. ta'lim sen 047/15

olar olur

ev o. on altı biñ üç yüz seksen dört ulu şeh̄r ṭolusı buġday olur çün 050/24

olasın olası

ve dakāyık-ı tefhīmsüzün şaṭrancuḡ ‘ilmine muṭṭali’ o. kim ehlu’llah anı 020/19,
057/27, 058/14, 062/14, 063/12, 066/34, 067/28, 072/14, 075/14,
078/10

oldı oldu

saḡa ṭoḡsan biḡ vü esrārı o. ḡaḡdan çün naṣīb 009/01, 009/12, 012/14, 012/25,
020/03, 025/05, 025/07, 026/06, 028/24,
030/07, 031/08, 031/12, 032/20, 035/18, 036/17, 037/25, 038/17, 038/25, 039/04,
039/18, 043/11, 048/10, 051/12, 053/14, 055/06, 055/13, 055/15, 059/09, 065/03,
069/06, 069/07, 078/02

oldığı olduğu

ḡılam zīrā kim ezelden dā’ī du’ācısı o. sebebden niçe kerre himmetin 014/12

oldılar oldular

loḡmān ḡekīm ile meṣveret itdi ins ü cān begleri cem’ o. 024/16, 030/07, 036/18,
049/29

oldısa olduysa

zihnüjüzden mes’ele perçile ma’lüm o. 012/13

olduğı olduğu

tedbīrine baṣdırup ḡısmını ḡālib eyleyüp ol ṣāḡ ḡümrāḡ o. 002/09, 027/01, 028/12,
057/03, 057/10, 057/12, 066/09, 068/03

olduğın olduğunu

leclāce kim naṣar ḡıldı a’ḡal-i ‘uḡelā ekmel-i kümelā o. bildi andan 043/02

olduğına olduğuna

o. ta’accüb 056/12

olduğımı olduğumu

yüz sürmege müṣṭāḡ o. ammā kim ol ḡazrete muvāfiḡ hediye ve 017/13

oldum oldum

ol ṣaneme maṭla’ o. ki bu eyyām-ı āḡir-zamān-ı devr-i ḡamerde ol 015/21

oldur odur

ṣu’le-i enveri pinhān ider ḡallāḡ-ı ‘ālem rezzāḡ-ı benī-ādem o. kim çārı 002/04,
044/19, 045/01, 045/08, 071/04, 079/03, 082/02

oldurur odur

ḡamd-ı nā-maḡdūd ilāḡa o. ḡayy u beḡā 003/02, 014/23

olğıl ol

ḡüş-ı ḡuṣı ṭutuban firdevsīye o. ḡamüş 023/14

olıcak olunca

bilürüz velikin ṣerḡ itmezüz diyüp ol melek edebile ḡamüş o. 025/23, 026/07,
034/19, 042/07, 043/13, 044/21, 045/06, 055/07, 055/14,

081/14, 082/10

olına olunsun

içinde senā-yı cezil ilā-gāyetü'd-dehri ve nihāyeti'l-'aşrı zıkr o. firdevsī 021/12

olınca olunca

tā kıyāmet haşr o. şubh u şāmı dāimā 009/20

olınuğundan olunduktan

şatıracı begenüp taḥsīn itdi velī idrīs semavāte ref' o. şonra 028/07

olısar olacak

şer'ı maḳbūl eylesen 'arş o. 067/29

olmadan olmaktan

üzerine dābbe a'zam ḳarīn o. şāḳına ya'nī at bigi ve ruḥ bigi ki 042/22

olmadın olmadan

ve levāḥıḳ-ı hızmət o. kendü lütf-i 'amīm ve ḥulḳ-ı kerīmünden 004/20

olmadıysa olmadıysa

yā elfāz o. 'ibret-engīz 068/19

olmaduğında olmadığında

ol 'ārifün ḫabī'atine muḫābıḳ maḥsūb maḳālumuz o. dem-beste ve 017/15

olmaduğunu olmamasını

sözlerümden ve 'ibret-engīz o. 'aceblemeyeler 068/16

olmağa olmaya

ve ol bāzī 'ilminde māhir ḫaşma gālib ve ḳādir o. rāğıbdur eyle olsa 017/23

olmağı olması

gicede mühreler kevākibe şāh ḳamere beñzer şāhmāt o. ayuñ 057/06

olmağın olmanın

ve daḫı leclāc naḳlınce şatırac-bāz o. ḫaşmı gālib düşmek şerā'iti 044/10

olmaḳ olmak

dāimā meşgūl o. cā'iz degildür illā ki aḫyāna nite gāh gāh pādişāh 045/20, 047/08, 064/10, 066/19

olmaḳdur olmaktır

şenā'atdūr menfa'ati gam u melālet aşşısı eletti ve melāmet o. pes 045/17, 045/19

olmaḳlığa olmaya

eylesen şatırac-bāz o. dil-ber heves 060/10

olmaḳlığı olması

gālib o. vācib olmayınca daḫı 'uḳūd-ı 'ale's-şāhdan men 'ıl-anin at 040/01, 041/28

olmaḳlığın olmanın

bāz o. fā'idesi fevā'idi cihān içindeki cihāndur ekşer şatıranca ḫālib 056/15

olmaḳlıḳ olmak

nite şöyle kim evvel atla haşma gâlib o. muḳarrer olur zîrâ kim 042/05, 042/29
olmasa olmasa
kâmil mâhir ‘âkil ve kâdir o. ol san‘at anâ emânetdür işlemedi anâ 045/16
olmasına olmasına
büyüt müntakız olur ya‘nî helâk o. dâldur illâ ruḥ degil zîrâ ruḥ 041/18
olmasından olmasından
lerün kebîr-i a‘zamdur cem‘ o. hâzer kılasın tâ kim oyun içinde 042/24, 042/27,
042/28, 044/01, 044/02
olmasun olmasın
idrîsün kemâli ‘âlemde menşur o. diyü her kimde kim şatranc varısa 028/08, 055/02
olmaya olmasın
muḳalli‘ o. ve ol gence daḥı kimse el urmaya çünki cimşid vefât 028/16, 039/21,
040/14, 065/21
olmayası olmayacağı
kesilicek haşmuḥ maḡlûb o. muḳarrer ta‘yîn durur ve daḥı gerekdür 042/15
olmayasın olmayasın
gâfil o. kaçan ruḥ münḥaşır olsa ya‘nî dutulsa kıymeti anuḡ at olur 041/22
olmayınca olmayınca
aylak nesne virmeye tâ virecek artuḡ ele girecegi muḥaḳḳaḳ o. ve 039/25, 040/01,
045/02, 045/03
olmayup olmayıp
şâh ‘ıyş ve nûşa meşḡul olduḡı sebebden ceng ü cidâle muḳayyed o. 027/01
olmaz olmaz
evvel ḥammâma koydum süst-endâm oldı süst-endâmuḡ ‘âklı cüst o. 043/11,
043/15, 044/21, 058/10
olmuş olmuş
alnı bedr o. aya benzer kaşları müşki tozlu yaya dönmiş bir gonçe 015/12, 015/14,
015/15, 015/23, 035/13
olmuşdı olmuştu
güherle zeyn o. ve daḥı niçe piller getürdi andan yüklerini açdı şâhuḡ 033/16
olmuşdur olmuştur
tecribe o. bâbü’s-sâmin şatranc oynamak e’imme-i ehl-i dîn ḳavliyle 020/14
olmuşıdı olmuştu
sâyebân sîmurḡ-ı ḳâf o. anuḡ taḥtına 023/10
olmuşiken olmuşken
zîver-i fezâilile müteḥallâ ve tezhîb-i aḥlâḳ birle meşhur-ı âfâḳ o. 048/11
olsa olsa

ve eger benī-ādemün her kılı dil ve her aḥşası gönül o. bir nefesde 004/17, 017/23, 040/20, 041/22, 041/24, 045/01, 047/03, 050/16, 050/22, 052/03, 070/04, 072/11

olsun olsun

dü-‘ālemün aḥşābınun aḥbābınun etbā‘ına ol ev‘ine o. kim kālallahu 009/24, 009/28, 010/18, 016/19, 037/19, 037/26

olu onu

o. da olur andan beydāk sürüp kiş diyesin gine yirine çıkar ol peydaķı 082/05

oluban olup

ḥasm-ı sultān māt o. dura bākī pādīşāh 021/18

olubdur olmuş

feth o. saña bir dem içre fenn-i şad-hezār 008/21, 008/22, 011/12, 026/01

olundi olundu

yıl idrīsile ‘ömr sürdi yüz yıl tamām olıcaķ idrīs semavāte ref‘ o. 026/07

olunmaz olunmaz

‘adl o. ḥüb ḥişālün kim çeker ḥayret ‘uķül 008/15

olunmuşdur olunmuştur

göresin ki bunda ne şanı‘atlar ḥarc o. didi şāh eyitdi 035/05

olup olup

aña mu‘allim o. talīm ide veyā ḥöz ol mühreleri yirinden 002/15, 004/14, 011/25, 013/23, 019/13, 020/11, 020/26, 022/19, 023/08, 024/04, 024/11, 026/10, 026/19, 027/15, 028/18, 032/21, 035/11, 043/17, 056/29, 057/12, 060/06, 068/08

olur olur

server-i encüm kāmēr kim bedr o. aydan aya 003/17, 006/06, 006/16, 006/24, 006/26, 008/27, 009/07, 013/03, 016/20, 026/01, 029/05, 029/06, 038/18, 038/20, 040/24, 041/09, 041/18, 041/22, 041/24, 041/26, 042/03, 042/04, 042/05, 042/10, 042/12, 042/13, 044/27, 046/09, 048/19, 050/07, 050/08, 050/10, 050/14, 050/16, 050/20, 050/22, 050/24, 050/27, 056/19, 057/21, 057/22, 058/28, 061/04, 062/06, 065/17, 065/18, 065/19, 065/30, 066/02, 066/28, 066/29, 067/07, 067/16, 070/02, 071/10, 071/14, 073/10, 073/11, 076/15, 076/20, 076/21, 077/01, 077/07, 077/09, 077/10, 077/12, 079/05, 080/10, 082/05, 082/07

olurdu olurdu

ḥükmine maḥküm o. izn-i ḥaķla bī-gümān 023/04, 027/03, 055/06

olurlarsa olurlarsa

‘aķılları ve dāniřmendleri bu oyun bilmekde ve oynamakda ‘āciz o. 034/14, 037/04, 037/07

olursa olursa

‘ākıbet meřhūr olur ve dahı ne kadar şaıtranc-bāz-ı kāmil dahı o. 046/09, 052/06, 076/17

olursaņ olursan

yeņicek o. ayruķ ben cihānda ‘ilimden ve ‘aķıldan dem urmayam 037/21, 067/23

on on

o. sekiz biņ ‘āleme ıoldı āvāz irdi ředā 008/30, 022/20, 030/22, 045/10, 049/14, 050/03, 050/05, 050/24

orħan Orhan Gazi

bin ıldırım ħan bin sa‘id şehid murād ħan gāzı bin o. bin ‘ořmān 011/05

ortasında merkezinde

ve leřkerüņ o. eylediler andan şonra vezir ki řāh o. 038/06, 039/20, 072/09

ortaya ortaya

evvel ol şaıtrancı o. koyup dürlü dürlü fikr itdiler her birisi birer dürlü 035/09, 037/28, 054/14, 054/22

oturan duran, bulunan

o. 076/03, 076/07, 076/23

oturdu oturdu

kenārında o. naı‘ döşeyüp şaıtranc bisāt üzerine getürdi kaçan kim 027/17, 033/05, 036/19, 052/09

oturdılar oturdular

o. ħakim büzürcmihr hindıye eyitdi řehriyār katında şaıtranc inřāfile 037/17

oturduğı bulunduğu, durduğu

kiş diye kara řāh o. yirde māt ola bu şekilde kıızıl gālibdür oyun 072/10, 073/03, 073/10, 080/03

oturdum oturdum

‘uzletde künc-i ħalvetde ol dil-ārām ile ārām idüp o. ba‘d ez-ta‘ām 017/03

oturmuş oturmuş

oynasa kendü peydāķların ħarıfün ħumaşı içinde ħazuk gibi o. olur ve 062/06

oturmuşıdı oturmuştu

giyüp nübüvvet taıtı üzerinde řarār ħılup o. nübüvvet ħātemi 023/20, 026/17

oturmuşıdum ikamet etmiştim

mütemekkin olup o. süleymānnāmenün ekşer cildinün ebyātın 013/23, 014/15

oturup oturup

ħāl-i ħayātında iken salıtanat taıtında o. aķrān begleri ile oynardı 025/13

oturur oturur

ol nesneyi bilmediklerine melül olmuş o. büzürcmihir dağı ol naṭ'a ve 035/13

otururdu otururdu

o nübüvvet tahtı üzre o. bahtiyār 023/03, 069/05

otuz otuz

süleymānāmenün muşannifi biñ sekiz yüz o. sekiz meclis-i bābuñ tokuz 013/17, 024/09, 026/02, 027/13, 030/20, 030/25, 031/23, 032/21, 050/03, 050/07

oyın oyun

‘āciz ü mağlūba o. şad-renc olur 065/19

oyında oyunda

dābbenün üzerine dābbe sürilüp girü dönmeye zīr dimişlerdür ol o. 040/23

oyını oyunu

bu hūb o. yirine getüreyim ‘aql kuvvetiyle bunun aşlını bileyin didi 035/16

oyna oyna

oynasañ şatranc o. az u öz 056/20

oynadı oynadı

şākirdile idrīs şāh nazarında şatrancı kim rāst o. cimşidün erligi 027/18, 031/12, 038/16, 038/20, 057/19, 066/26

oynadılar oynadılar

bāzam diyüp leclācı gāzaba getürdi hışm-nāk idüp çün şatranc o. 043/07, 053/02, 055/11

oynaduğın oynadığın

bu mühreleri cimşid şāh nice o. bilür misin hātırunda eger varısa 025/15

oynaduğında oynadığın konusunda

aşlını çıkarı bilürlerse ve ne vechile o. ‘aql irgürürlerse şāh 034/12

oynaduktan oynadıktan

alınmaya mādūnilde alınmaya ya ‘nī berāber ilede alınmaya dağı o. 040/21, 074/08

oynamadı oynamadı

ol sebebden kaldı şatranc o. herkes 029/03

oynamağa oynamağa

dile gelüp eyitdi yā monıla firdevsī pādişāh hāzreti şatranc o. gāyet 017/21, 038/13, 041/15

oynamağı oynamayı

olmağdur ve dağı gerekdür kim şatranc o. ‘ādet idünüp 045/19

oynamağın oynamanın

şatranc o. edebin ve şerāitın ve ihvānın ve zamānın ve kavā'idin 020/05, 039/15

oynamak oynamak

tecribe olmuşdur bābü's-sāmin şatranc o. e'imme-i ehl-i dīn kavliyle 020/14, 020/20, 040/05, 044/11, 045/04, 046/07, 054/15, 065/16, 065/30

oynamakda oynamakta

o. 031/11, 034/14, 044/13, 052/01

oynamakdan oynamaktan

ve daḥı toklıkda ve daḥı gāzab vaqtında şatranc o. iḥtirāz ideler 043/20

oynamaklık oynamayı

nerd u şatranc o. itdi terk ü kāmīlān 028/25

oynamasın oynamasını

kimesne tamāmihi kemālihi şatranc o. bilmeyince oynamaya maḡlūb 045/13

oynamasından oynamaktan

meşt-i huşyāriken nerd ve eger şatranc o. ḥāzer kıla ikinci şart odur 044/14, 044/19

oynamaya oynamasın

o. illā fāriḡu'l-ḡalbiken ḡalīl-şuḡliken ta'āmdan ve şarābdan 039/22 şatranc, 040/04, 042/19, 044/20, 044/25, 045/13, 065/20

oynar oynar

kim o. ne ṭāḡ-ı felekde ne rüy-ı zemīn fark-ı semekde 002/13, 031/19, 034/09, 040/20, 079/09

oynaram oynarım

dur şatranc oynayalum be-şart-ı ān ki dirhemile o. eger kim şāhı bu 054/18

oynardı oynardı

ḡāl-i ḡayātında iken salṭanat taḡtında oturup aḡrān begleri ile o. 025/13, 028/12

oynardum oynardım

ḡūb-i bī-ma'yūbla şatranc o. ki ḡūsn ü melāḡatde luṭf u şabāḡatde 047/21

oynarıdı oynardı

şatranc o. sultān sencer maḡlūb düşüp şāhuḡ gönli ḡāzabile 078/01

oynarıken oynarken

o. maḡlūb düşmeye dördüncü şart odur ki bī-edeb ve tekebbür ve 044/23, 047/01, 047/11

oynarlar oynarlar

o. ve bu ta'biyeyi her kim ki isti'māl eyleye ve bu resme sürmekligi 059/05, 060/03, 061/07

oynarlarsa oynarlarsa

şaf bağlayup ceng itmek ṭarīḡidür eger bunun eyüsin bilicek o. 035/04

oynarsa oynarsa

ka'beteyni ḡaşmına teklif ide eger ki şatranc o. ḡaşmına 046/12

oynasa oynarsa, oynarsa

hıfz eyledi ve her kim şatranc o. siyâset kıldı ammâ ki bu la'îlîn 028/10, 062/06, 063/06, 064/04, 065/21, 081/13

oynasañ oynarsan

o. şatranc oyna az u öz 056/20, 078/11

oynasunlar oynasınlar

o. 037/03

oynaya oynasın

niçeme eflâk-ı şatranc o. her rûz u şeb 021/17, 032/07, 039/24, 040/07, 046/13, 052/06, 060/04, 064/06, 074/08, 075/08

oynayalam oynayalım

o. ve hem senünle şartımız şöyle olsun ki eger sen beni bu 037/19

oynayalar oynasınlar

fıkr idüp bileler senün öñünde benümle o. eger bu nâzûk oynuñ 034/11

oynayalum oynayalım

dur şatranc o. be-şart-ı ân ki dirhemile oynaram eger kim şâhı bu 054/18

oynayam oynayayım

şöyle o. evvel kendü öñinde her birini ne vechile kırsa ben dañı 036/08, 036/17, 053/09, 064/05

oynayan oynayan

tañkîk necâtine bâliğ olur ya'nî şatranc o. kimesne maşşûd neyise 041/09, 041/21

oynayıcak hareket edince

dañı bir dâbbe oynar olsa fikir eyleye ol nesne o. aylak 040/20

oynayıcı oynayan

şatranc o. kimesne lâzımdur evinün evvelinde ortasında âhirinde fikri 039/20

oynayup oynayıp

o. küffârile şatranc sürüp fil ü at 010/13, 028/21, 049/01, 069/05, 074/14

oynıdur oyunudur

işbu yazduğumuz şekliñ ta'biyesinde oynarlar hem be-gâyet üstâzân o. 060/03

oynın oyununu

söz söylediler ve 'aql irişdügince cehd eylediler hîç birisi anuñ o. 035/10

oynuñ oyunun

fıkr idüp bileler senün öñünde benümle oynayalar eger bu nâzûk o. 034/11

oyun oyunu, oyun

'âkılları ve dânişmendleri bu o. bilmekde ve oynamakda 'âciz olurlarsa 034/14, 038/23, 040/07, 040/14, 042/24, 045/11, 062/05, 070/04, 072/04,

072/06, 072/10, 073/13, 081/11

oyuncu oyuncu

o. ola şöyle kim eydürler ki Leclâc-ı hıred-mend bu altı ta 'bîyelerle 058/25

oyunda oyunda

o. 037/20, 038/24, 040/09, 043/08, 081/11

oyundan oyundan

eylemeye kaçan o. iki peydağ gitse şaf-ı vâhıdden cehd idüp sa'y 040/16, 070/02, 075/10

oyundur oyundur

hüb o. oynar anı ehl-i dil 079/09

oyunu oyunu

ecilden ceng o. içinde mât ve zârile giryân pür-gâm itdürür 002/10, 036/03, 037/02, 037/29, 038/20, 047/10, 069/08

oyunun oyununu

idi ki 'âdil kâmil 'aqlı issi fâzıl şahidi nerd o. taşnîf eyledi 029/21, 039/08

oyunına oyununa

o. râğıb 030/06

oyunından oyundan

getürdi ve pergâr getürdi hindularuñ o. dahı laţif anlarıñ fikrinden 039/06

oyunla oyun ile

bu o. haşımı yiñer didiler 082/11

oyunu oyun

şâha lâyıķ o. şaţranc olur 065/18

oyunuñ oyunun

eger bu o. aşlın bilüp 'aqlile çıkarı bilicek olurlarsa şâh ne kadar 037/04, 045/10

öc bahis

efendisi bir harîfle oynayup otururdu bunu ö. kodı ol harîfi 069/05

öğren öğren

var kemâl ö. kemâle irmez zevâl 032/14, 073/13

öğrendi öğrendi

büzürmihrüñ işine ol oyun evvelden bilür bilmedi ki kendüden ö. 038/23

öğrendiyse öğrendiyse

şaţranc-bâz-ı kâmil kim gönlinde hıfz idüp ö. ekşer evkât haşmını 079/06

öğrenem öğreneyim

eyle idem andan ö. gerü aña şatam didi bu fikrile şabâh durup şâh 036/09

öğrenmek öğrenmek

bihterlere şaţranc 'ilmin ö. lâzım kemâlden hâli degildür nitekim 054/01

öğrenüp öğrenip

harbden şefâ sürüp idrîsden şaṭrancı ö. ta'lim aldı rub'-ı meskûnuḡ 027/20, 063/11

öğrenür öğrenir

ö. levḡ-i zamîründen 'uḡul ekmel 'ulûm 012/01, 012/05

ölmege ölmeye

zahm yiyüp ö. beḡzer tamâm 066/14

öñ ön

ö. şafda alay baḡlayup durdılar çünki şaf düzelüp naṭ' üzre leşker 038/12

öñdin önden

iki oyun veyâ toḡuz veyâ yedi aḡall-i mâyekûn üç oyun ö. göre aḡa 045/11

öñinde önünde

girdi şâh ö. yir öpdi eyitdi iy şehriyâr hindistân şâhından 033/08, 034/04, 036/08, 038/03, 057/19, 066/09, 066/26, 073/04, 076/08

öñindeki önündeki

ḡızıl peydâḡ ardındaḡı ḡızıl atile ferzi ö. ḡara peydâḡı ala ḡiş diye 073/08

öñine önüne

ö. şol ḡadar altun ḡümiş dökdi ki ḡisâbını kimse bilmezdi müşkten 033/17, 033/19, 037/01, 039/04

öñünce önünce, önündeki

ṭarraḡu dirken ö. şafila ervâḡ âşfiyâ 008/28

öñünde önünde

fıkr idüp bileler senün ö. benümle oynayalar eger bu nâzûk oynunḡ 034/11, 036/16

öpdî öptü

girdi şâh öñinde yir ö. eyitdi iy şehriyâr hindistân şâhından 033/08

örtüp örtüp

ṭaḡa lüṭfinden şükûfe ö. ider ol kerem 003/26

ötri ötürü

ḡal'ası dimek olur işbu şeklün ḡâyet muḡkemliginden ö. ḡasîn-i 061/04

ötrüdür ötürüdür ki

beşinci ta'biye ki ṭarḡiyye dirler bu ta'biyeyi didikleri andan ö. ki bu 063/02

ötürüdür ötürüdür

düzdi andan ö. ki nerd buyurdı erdşîr didiler çünki erdşîr nerdi 030/01, 062/04

öz öz

oynasaḡ şaṭranc oyna az u ö. 056/20

özünce özüne

ö. ḡönül ḡözin şem' eylegil 067/04

pâdişâ padişah

dāverī deyyān ilāh rezzāk-ı ‘ālem p. 003/09

pādişāh padişah

nuṭḡı şīrīn la‘li emlah hemçü hüsrev p. 008/08, 017/21, 021/18, 029/20, 030/08,
045/20, 049/24, 050/27, 052/02,
052/14, 054/15

pādişāhdur padişahdur

gör ki nice kāmīl p. ki nerd taşnīf eyledi diyüp ḡalk nerd 030/05

pādişāhı padişahı

p. ‘uḡalā 030/24, 031/15

pādişāhın padişahın

ḡamerī p. şaṭranc-bāz-ı felek şubḡ şām bī-ārām ḡılup 002/12

pādişāhına padişahına

ḡoyup hindistān p. iletđi ol zamānda hind diyārında ḡaḡtlıḡ varıdı 051/11

pādişāhken padişahken

p. 056/10

pādişāhlıḡ padişahlıḡ

küfrile p. sürđi salṭanat-ı tārīḡ ‘ömr-i cimşid yidi yüz yıla 026/09

pādişāhumuzı padişahımızı

itdiler ki bizüm p. 030/04

pādişahuḡ padişahın

‘uḡalā ekmel-i zurefā aşlahü’ş-şu‘arā veziri varıdı ve daḡı ol p. adı 030/09

pāḡ baḡ, bahçe

bedī‘-ferrāş-ı ḡayme-i seḡāb naḡḡāş-ı şaḡīfe-i āb-dehende ṭāvus-ı p.-ı pür- 022/05

pāk temiz

olsun kim küfr ü şirkden el çeküp göñüllerin p. idüp şıdḡ-ı iḡlāşile 009/28, 015/03

pāk-başiret temiz anlayışlı

bir zamān fikr ḡıldı tā ki zihn-i p.-başiret ve ‘aḡl-ı rāy-fikret ṭabī‘at 031/07

pāk-aḡmede Hz. Muhammed

şad dürüd u şalavāt rūḡ-ı p.-ı aḡmede 009/19, 010/16

pāk-i zātı temiz kişi

ḡāzin-i esrār-ı vaḡy ol p.-i zātı ve’d-ḡuḡā 008/12

pāk-ṭāhir temiz

ki iḡḡār ḡılursın p.-ṭāhir mütemeyyiz dileyici kāmīllere süḡandān-ı 018/13

pāk-zāt temiz kişi

hemçü leclāc olasın şaṭranc-bāz iy p.-zāt 063/12, 066/12

pākiken safken, temizken

p. 045/09

pāre parça

maḥdūd ol ḥazret-i bī-zelele ḥaḫan-ı bī-bedele revādur kim bir p. düddan 001/04, 013/13, 019/13, 019/17, 027/13

parsī Farsça

ta‘biyeler gerek olduğu gibi ‘arabī ve p. şaṭranc-nāmelerden yetmiş 068/03

pāyine ayağına

ḥāk-i p. yüz sürüp mübārek cemālin müşāhede kılp ḥadīs aḥbārınla 014/09, 017/12, 021/06

pāzişāh padişah

eyitdi iy p. senden anı dilerem ki şaṭrancuṅ naṭ‘ı üzerinde ki evvel ki 049/10, 052/06, 065/15

pāzişāhı padişahı

çıkp nā-bedīd oldı ‘ākıbet ol la‘lin ḫadeḫi rūm p. ıldırım ḫana 055/13

pāzişāhlara padişahlara

cümlesinden birisi p. lāzım gelen budur ki bir ‘azım pādīşāh 052/02

pehlevānlar pehlivanlar

nem-gīn oldı eyitdi kim bunca server ü selāṭınler p. rüy-ı 055/15, 066/04

pehlevānlarında pehlivanları yerinde

veziri yirinde ferzīn fil menkelūs-süvār p. fil sām-süvār- 027/09

pehlevānlarla pehlivanlarla

p. ṭolmışdı şāh anuṅla şoḫbet iderken ḫapudan bir kişi iḫerü 033/07

pelīd murdar, pis

cimşīdi iblis-i p. azdurup yine kāfir eyledi andan şonra altı yüz yıl 026/08

penc beş

p. nevbet şer‘ āvāzın dehre şalduṅ ḫabīb 009/05

pend öğüt

p. olur ‘ākıllaruṅ gūşındadur 067/07

pendi öğüdü

p. virseṅ söziṅe ṭutmaz ḫulaḫ 048/20, 058/13

pendile öğüt ile

her ki nefsi p. teskīn ider 067/09

per kanat

baḫr ü p. iḫinde biṅ bir dürlü mevcūdāt süleymān-ı mürselüṅ sultān-ı 022/13

perçemüṅ kākül, öndeki saç

p. ‘anberle kāfūr üstine baḫlar niḫāb 016/14

perçile bir parça

zihnüjüzden mes‘ele p. ma‘lüm oldısa 012/13

perdāhtını parlaklığı

hükemāyī cem ' itdi bu otuz iki dāne mührelerüñ p. ve naqşını 030/25

pergār pergel

ekber kim bir şafha-i devāir p. üzre mihr ü kamerī şekl ya 'nī 002/01, 039/06

peri peri

bir gün süleymān peygāmerüñ kim dīv p. hükmi-i fermānındaydı ve 021/25

perīşān perīşan

ve evlerin bilmediler 'āciz olup p. gönülle şāh kıatından gitdiler 035/11, 037/25, 047/16

perniyān-ı māh-ı peykerler ayüzlü güzel huylular

cāhidi p.-ı māh-ı peykerler kevākib-mevākib sipāhidi merkeb-i 022/02

perverdigār Allah

itmek hākise bağışlamaq dağı va 'düñdür ilāhī p. nūr-ı aḥmed-i 005/07, 023/13

pes arka, sonra

fevķ ü taht u sağ u şol u pīş ü p. zāhir kılup 003/24, 008/18, 020/22, 023/17, 023/24, 025/08, 026/01, 027/03, 027/06,

030/23, 032/07, 037/26, 041/03, 042/10, 043/17, 045/07, 045/17, 048/10, 048/15, 049/22, 052/18, 053/08, 053/12, 054/04, 055/06, 056/13, 056/23, 057/18, 058/30, 062/08, 065/13, 066/21, 066/25, 068/15, 070/04, 072/12

peydağı piyadeyi(satranç taşı)

iletmeye meger ferz p. anuñla bile ola yā bir dābbe şaklamağıçun ola 040/11

peydāğı piyadeyi

şāh māt ola oyundan kıara ruñile kendü p. evinden kış dir kızıl şāh 075/10

peydağını piyadesini

oyunda şāh p. rābi ' şāh def' eylemeye ya 'nī şāhuñ dördüñci 040/09

peydaķ piyade

eylemeye kaçan oyundan iki p. gitse şaf-ı vāhıdden ceħd idüp sa 'y 040/16

peydāķ piyade

oyun kıızıldandur kā 'ide-i evvel kızıl ruñile kendü p. evinden kıara şāh 072/06, 072/08, 073/03, 073/04, 073/08, 075/08

peydāķı piyadeyi

kızıl peydāķ ardındağı kızıl atile ferzi öñindeki kıara p. ala kış diye 073/08, 076/08, 076/15, 076/17

peydaķı piyadeyi

olu da olur andan beydāķ sürüp kış diyesin gine yirine çıkar ol p. 082/05

peydaķla piyadeyle

kā 'ide-i evvel kıara p. kızıl şāh kış diye kızıl şāh ferzini aylak buldı 075/04

peydaqların piyadelerin

muḳārine ḳılmazıdı ḥāllerinüñ p. sormadın rūḥum alup ṣehmāt 047/24

peydaqların piyadelerini

oynasa kendü p. ḥarīfün ḳumaşı içinde ḳazuḳ gibi oturmıṣ olur ve 062/06

peydaḳuñ piyadenin

ṣaf öninde p. olduḡı cem‘ 066/09

peygāamber peygamber

server-i āl-i ishāḳ p. durur 011/06,
026/06

peygāamberün peygamberin

bir gün süleymān p. kim dīv peri ḥükm-i fermānındaydı ve 021/25

peykerdür yüzdür, surattır

dür ki ṣekker-nüş ola bir ḳaddür ki serv-i revāndur bir p. ki 015/07

peykerler yüzler

cāhidi perriyān-ı māh-ı p. kevākib-mevākib sipāhidi merkeb-i 022/02

peymānında sözünde, ahdinde

mür mār ‘ahd-i p. idi dīvān-ı seng-serler kāse-keṣān-ı maṭbah-ı 022/01

pīl fil

birisi aḳ p. süñükinden ve birisi ḳara abanosdan ṣāh ilçiyeye ol mühreleri 035/01

pīl-teni fil vücutlu kimseyi

hem ṣecā‘atde ḳılırsın p.-teni bī-pā vü ser 013/02

piller filler

bir ulu ilçiyeye geli yorur p. ve çetrilerle ve hindden ve sindden nice 033/09, 033/16

pilleri filleri

p. 038/11

pillerini fillerini

p. birini ṣāh yanında ve birini vezir yanında ḳodılar andan ṣāhuñ 038/08, 053/16

pinhān gizli

ṣu‘le-i enveri p. ider ḥallāḳ-ı ‘ālem rezzāḳ-ı benī-ādem oldur kim çarı 002/04,
003/07, 028/14

pīr tarikat ulusu

evveli bu bekr-i ṣiddīḳ olur ol dindār p. 009/07, 017/29, 046/15, 046/18

pirāste düzenlenmiş

āraste ve anuñ abbı ādābile p. idi her gāh ki bāzīde nāz-ı dilber 048/03

pisendem beğenen, seçen sultanım

ben ol ṣāh-ı hindem ki sultān-ı p. ki heft ḳışvere cemī‘ 053/05

pīṣ ön taraf

fevk ü taht u sağ u şol u p. ü pes zâhir kılp 003/24
pîşuvâ önde gelen, reis
hem imâm u sâbık u hem humâm-ı p. 008/04
piyâde satranç piyonu
şâh-i şâhân-ı dil-küşâde at u fil ruḥ-ı rûḥı p. ḥilqat ider kim 002/06, 055/23, 066/10,
080/09
piyâdeleri piyadeleri
adıyıla bileler ki nice sürmek gerek ve her birinüñ ve kınkısıdur p. 034/07
piyâdelerin piyadelerini
p. yedi kıdret ile meşârık ḥânesinden sürüp geh 001/12, 002/02, 011/14
puḥtüne'n-naşr Nabukadnezar
kıalmışdı beytü'l-muḳaddesi ḥarâb idicek p.-naşr eline girmişdi ma'a'l 033/02
pülâd çelik
gâhında bir çiftçi zirâ'at iderken şabanı demüri bir p. ḥalkaya geçer ki 024/01
pür dolu
dâne-yi deryâyı ider lülü mercân birle p. 003/30
pür-şiken kıvrımlı
bedi'-ferrâş-ı ḥayme-i şehâb naḳḳâş-ı şâhife-i âb-dehende ṭâvus-ı pâğ-ı p.- 022/05
pür-gâm kederli
ecilden ceng oyunu içinde mât ve zârile giryân p.-gâm itdürür 002/10
pür-hüner hünerli
yoğısa şatranç bilür p.-hüner 032/08, 081/14
pür-kemâl fazilet dolu
naḳd-i maḥzen kân-ı ma'den ḥulḳ-ı aḥsen p.-kemâl 007/24
pür-melâmet itibarsız, rezil
p.-melâmet itdi diyicek meger kim sultân aḥmedün kıllarından timurlenk 056/03
pür-vefâ vefalı
tîğ-ı kıtî' bedr-i sâṭı' cefr-i câmi' p.-vefâ 007/23
ra'nâ güzel
kıaçan kim ol dilber-i r. maḥbûb-ı dil-küşâ bu za'yife ol vechile luṭfile 019/11
ra'nâyı güzeli
fi'l-cümle ol dilber-i r. görüp ḥızmet şerâitin yerine getürüp maḳâm-ı 017/02
râbi' dördüncü
r. 020/04, 040/09
râbi'i dördüncüsü
r. kerrâr-ı ḥaydar şâh-ı merdân şîr-i ḥaḳ 009/11
rağbetün arzun, isteğın

ve delilük meydânında şeh-süvârsın ekâbir-i eşyâ katında r. 'izzetün 018/06
râğıb ragbet eden, isteyen
kim kendü r. olduğı sebebden düzdürüp hâlvet-i hâşda oynardı 028/12, 030/06
râğıbdur isteklidir
ve ol bâzî 'ilminde mâhir hâşma gâlib ve kâdir olmağa r. eyle olsa 017/23, 018/01
râhib-i siyeh-püş siyah giysili keşiş
zülfidür r.-i siyeh-püş yañağı lât menât 019/09
rahm şefkat, esirgeme
mıhr u mâh olsun münevver r. kıl kapuñdadur 016/19
rahmândurur Allah'tır
r. 002/19
rahmet şefkat, rahmet
olur r. denizine garık ol 006/26, 006/28
rahmetün rahmetin
kâyim feyzün bārân-ı dâim r. in'âm-ı şâmil kudretün âşâr-ı kâmil 004/11
rakama yazıya
kılup r. getürüp ta'bir kılan kim üç yüz altmış altı mücellid kitâb 013/16, 020/26,
068/08, 068/11
râm boyun eğen
dergehün içre ferah şâdi ve iqbâl oldı r. 012/25, 067/13
râst doğru
şâkirdile idrîs şâh nazarında şatırcı kim r. oynadı cimşidün erligi 027/18, 032/25
râstın doğrusunu
r. eydüp itmemişdür kızb tarh 059/10
râvî rivayet eden
egerçi ba'z r. dirler ki nüşirrevân zamânında büzürcmıhr taşnif itdi 029/22
rây fikir
hıdmet-i dergâh-ı 'âlün maşşadı arây-ı r. 012/23, 030/10, 030/23, 031/13, 032/20,
044/21, 045/05
bir zamân fikr kıldı tâ ki zıhn-i pâk-başiret ve 'aql-ı r.-fikret tabi'at 031/07
rây-ı tedbîr tedbir fikirleri
r.-ı tedbîr muhâsibler katında artuğdur didiler dahı nerd üzerine şatırcı 051/05
râyet-i 'izz-i şerîfün şerefli yücelik bayrağı
r.-i 'izz-i şerîfün devlet-i bî-inkilâb 012/11
râyetünden sancağından
r. şem'e keşf oldı dağâyık ser-te-ser 012/14
râzî rıza veren

olurdu pes sultān aḥmed ḳadeḫi istedi timurlenk r. oldu gönlinde 055/06
rāzıḳ-ı ins ü cān insanlara rızık veren
ḫālıḳ-i kevn u mekān ve r.-ı ins ü cān u melik-i her dü-cihān ol vāḫid 002/18
rāzī İrānlı ālim
ḫāzretünün şol bıkr-i fikrünün r. gibi bezeyüp ḫātır ḫücesinden çıkarup 018/12
re'īs reis, baş
zamān şāḫ-ı ḫübān maḫbūblarına maḫbūb-ı r. olmuş ḫüsn-i şabāḫatde 015/23
re'yiñile fikrin ile
'aḳl-ı rüşen r. öğrenür ḳānūn u 'örf 012/05
rebī' bahar
cüvād bād-ı cifteden kerden 'āre naḳş-pend-i dībā-ı r. cehre-küşā-ı 022/03
red reddetme
ider r. cevri-i gerdān ḫasbinallah 006/17, 042/17
ref' yükselme, kaldırma
yıl idrīsile 'ömr sürdi yüz yıl tamām olıcaḳ idrīs semavāte r. olundu 026/07, 028/07
refi'ün yüce
bende-i ḳadr-i r. sidre-i 'alī-naḫar 012/12
reh-nümā yol gösteren
evvel āḫir ezel-i pinḫān u zāḫir r.-nümā 003/07
rek'at rekat(namaz rüknü)
süleymān ḫalvet-ı ḫāşına vardı iki r. namāz ḳılup nübüvvet 024/18
remz-i sırrı sırrın işaretini
r.-i sırrı i' lām ḳılasın dimişdi iskender ḫükm itdi 053/01, 065/23
remzi işareti
āyet-i ve'l-leyl r. kāküli tābuñdadur 016/05, 053/04
remzin işaretini
ehl-i 'irfān r. anḫla ser-firāz 065/07, 065/09
remzini işaretini
zāḫidā ḫālāt-i 'aşḳuñ müfti bilmez r. 016/22, 052/21
renc eziyet, zorluk
gitdi şatrancuñ nişātı ḳaldı şad r. āḫ u zār 028/26
renginde renginde
güşe ḫāne ḫāne heşt cennet bağlarınınuñ gül-zār r. tezyīn 001/08
renginden renginden
r. ve şıfatından şordı ilçi leclāc eyitdi iy şehriyār bu düşmenile 035/03
renk bulanık
loḳmalar yiderüp gönlini ḳaratdum gönül ḳararıcaḳ 'aḳl āyinesi r. tıtar 043/14

resāl kitaplar

‘ibāretün vardır haşşa kim bunun emşāline r. elfāzına ekmel-i kāmīl 018/08

resīde-i nāhīde uğursuzluğun ulaşmasında

r.-i 041/06

resme şekilde, tarzda

oynarlar ve bu ta‘biyeyi her kim ki isti‘māl eyleye ve bu r. sürmekligi 059/05

resūl Hz. Muhammed

şun‘-i şāni‘ nūr-ı lāmi‘ şems-i ṭāli‘ haḡ r. 007/22, 009/17

resūl-ı hātemün Hz. Muhammed’in

ba‘dehū şad dūrūd şad şalāvāt ol r.-ı hātemün nebiyy-i benī-ādemün 009/22

resūl-ı ma‘būd Allah’ın peygamberi, Hz. Muhammed

ḡakīm ḡavlince pes ol süleymān ibn-i dāvud ol nebī-yi emīn maḡmūd r.-ı 023/17

reşk-i ḡilmān gençlerin kışkandığı

r.-i 015/24

revādur layıktır

maḡdūd ol ḡazret-i bī-zelele ḡaḡan-ı bī-bedele r. kim bir pāre dūddan 001/04

revān hemen, derhal

r. bu metn-i ḡurān ḡasbinallah 006/23, 031/27

revāndur yürüyendir

dūr ki şekker-nūş ola bir ḡadddūr ki serv-i r. bir peykerdūr ki 015/07, 015/08

revāne giden

r. oldı yolda her vilāyete ki ve her memlekete ki ireydi 053/14

revnāk -ı şeb-tārı gece gibi olan saçın parlaklığı

ḡilmān ve lūṭf-i feşāhatde maḡsūd-ı saḡbān idi zülfinün her tārı r.-ı 015/25

rezzāk-ı benī-ādem insanlara rızık veren, Allah

şu‘le-i enveri pinhān ider ḡallāk-ı ‘ālem r.-ı benī-ādem oldur kim çārı 002/04, 003/09

rızā razı olmak

düşersem diledüğün nesneyi in‘ām ve iḡsān ḡılam diyüp şāh r. viricek 055/01

ri‘āyetde hükmünde

bād ḡabze-i ebālet r. idi şunūf zuḡfūf ṭuyūr şaf şaf ḡanadların 022/25

risāle kitap

maṭlūb r. taşnīf idem kim süleymān-nāme mişli ‘āzīz-i mūkerrem 014/03, 017/14

risālenün kitabın

buldısa bu r. ismini şatranc-nāme-i firdevsī ḡodum tā kim sulṭān-ı 021/01

risālesin kitabını

ba‘dehū ‘uḡalādan maḡfi degildūr kim bu şatranc-nāme r. bir niçe 013/12

risālesini kitabı

ümīd-vāram ki bu şaṭranc-nāme r. birle ol hümā sāyenün vaşf-ı 021/07

risālet peygamberlik

ḥātem-i nigīn-i nübüvvet ve dūr ü şıdķ-ı fütüvvet bā-gülzār-ı bāğ-ı r. 007/12

risāleyi kitabı

te'lif kırķ dört r. taşnif eylemişdür eydür kim hīcret-i nebevīnün 013/20

rivāyet-i eşaḥ en doğru rivayet

şart-ı leclāc durur ḥazer kıla r.-i eşaḥ budur kim ol zamān ki leclāc 042/30

rīze küçük, ufalanmış

mu'terifken seng-i r. sūsemārile 'aşā 008/34

rub'-ı meskūnun dünya üzerindeki kara parçaları

ḥarbden şefā sürüp idrīsdan şaṭrancı öğrenüp ta'līm aldı r.-ı meskūnun 027/20

ruh yanak

mürsel efzal efşaḥ zībā r. u asbaḥ 'azīz 008/07, 034/09, 041/18, 041/22, 041/24,
041/26, 042/10, 042/13, 042/22,
044/01, 073/06, 074/04

ruh-ı rūḥı kale piyonunun yüzü

şāh-i şāhān-ı dil-küşāde at u fil r.-ı rūḥı piyāde ḥilķat ider kim 002/06

rūḥ canlılık , ruh

r. olur 'ādil melik nūşirrevān 057/21, 066/07, 066/28

rūḥ-ı pāk-ı aḥmede Hz. Muhammed'in temiz ruhu

şad dūrūd u şalavāt r.-ı pāk-ı aḥmede 009/19

ruh kale piyonu

lerden at ve r. fil alup düşmenün rūşen günlerin zulümāt itdiler 010/11

rūḥān ruhlar

gökdeki r. çün ḥāmid saḡa 006/10

ruḥdan kale piyonundan

evde ne gelürse zāviyede de ol gelür atdan ve r. birisi bu didüğümüz 041/20

ruḥdur kale piyonudur

olan maḡalde kıymeti bir r. zīrā ki gāh olur ki kıymeti daḡı ziyāde 042/03

ruḥeynine iki kale piyonu

r. ya'nī iki ruḡına ol ced veyā yol eyleye bārī bir ruḡını ol araya 040/18

rūḥı kale piyonunu

şāh-i şāhān-ı dil-küşāde at u fil ruḡ-ı r. piyāde ḥilķat ider kim 002/06

ruḡı kalesi, kale piyonunu

r. üzre meydān-ı bisāt içre tīg-ı nuşret çeküp ḡanın efşān cismin ḡāke 011/17,
027/11, 040/02, 042/12, 053/11, 069/08, 072/02, 072/08, 073/05,

073/06, 073/07, 074/04, 074/10, 076/21, 080/06, 082/04

rūhı ruhu

ķazanur r. eķer-i lūtfūnile ĥilm u vaķar 012/06, 048/01

ruhıķūn kale piyonu iķin

bir varması bir girū dōnmesi ikiledin naķs olur daķı dimiŗlerdūr r. 040/24, 041/11

rūhın canını

r. alup kāfirūn eyledi anlar řāhımāt 010/14, 011/16, 028/06

ruhın kale piyonunu

r. alsa yeņilmeklik lā-būd-ı muķarrer olur gūmān yoķdur pes ruh daķı 042/10, 071/06, 075/06

ruhına kale piyonuna

ruhēynine ya'nī iki r. ol ced veyā yol eyleye bārī bir ruhını ol araya 040/18

ruhını kale piyonunu

ruhēynine ya'nī iki ruhına ol ced veyā yol eyleye bārī bir r. ol araya 040/18

ruhını kale piyonunu

r. aylak viridi kıızıl ruhūn biriyle daķı kiŗ didi 069/10

ruhınūn kale piyonunun

baĥlanmaya ve daķı r. ictimā'ından ya'nī iki ruhūn biri yire gelūp 042/26

ruhıyla kale piyonuyla

bir atūn kıymeti ĥaŗmuŗ r. ferzidurur zīrā kim bir at ĥaŗmuŗ ferziyle 042/09

ruhile kale piyonu ile

r. ferzin 041/25, 041/28, 042/01, 069/08, 069/09, 071/04, 072/04, 072/06, 073/04, 073/06, 074/03, 075/02, 075/08, 075/10, 076/04, 076/10, 076/11, 076/12, 076/15, 076/16, 076/19, 076/20, 077/05, 077/06, 077/07, 079/03, 079/04, 080/04, 080/10, 081/04, 081/06, 082/02

ruhiyyedūr kale piyonudur

bu manŗūbe manŗūbe-i r. ķara ruhile kiŗ dir māt ider bu řekilde 075/02

ruĥları kale piyonlarını

bahādur atlar durdılar ķerinūn iki řarafına iki r. ķondurdılar anda 038/10

ruĥları ruĥlarını

r. nārında gōrūp ol mu'anber ĥālūnı 016/24

ruĥsārını yanaĥını

māhitābıdı tenvīrde mehābeti kāmīl beŗāreti řāmil idi ķūn gül-i r. 016/01

rūĥum canımı

muķārīne kılmazıdı ĥāllerinūn peydaķların sormadın r. alup řehmāt 047/24

ruhūn kale piyonunun

ata zarar gelicek hâne r. ikincisidür her dâbbe ki ruķ´a-i zāvide 041/16, 041/24, 041/28, 042/01, 042/12, 042/26, 053/11, 069/10, 076/16

rūḥuṅ ruhunu

´aķlıṅ ütüp māt ider r. hemîn 058/02

ruķ´a-i zāviyedür köşedir

r.-i zāviyedür ya´nî anuṅ helāk olacaķ yiri gūşedür zîrâ bir at ol 041/13, 041/16, 077/01

ruķ´adur satranç tahtası

vasat-ı r. ya´nî bisâṭ-ı şaṭrancuṅ vasatındaḡı dört ḥānedür yāḥūd 041/05

ruķa´ile rıka ile (yazı yazılan deri parçası) r. götürürler ḥās u ´ām 032/17

rūm Anadolu

milk-i r. ḥalk-ı şādān her şehir kend-i baḡdād olubdur şāh-ı şāhān olaldan 011/12, 018/15, 018/19altmış, 055/13

rūma Anadolu'ya

leşker cem´ itdi ve pillerini ārāste kıldı ve r. ´azm-i ceng-āheng itdi 053/16

rūmuṅ Anadolu'nun

milk-i r. ḥanıdur ki çākeri her nām-ver 011/21

rūşen parlak

lerden at ve ruḥ fil alup düşmenüṅ r. günlerin zulumāt itdiler 010/11, 012/05, 043/15

rūy-ı zemîn yeryüzü

r.-ı zemîn naṭ´ üzerinde ḥaşımlı ḥaşmınuṅ üzerine taķdîre muvāfiķ 002/07, 002/13, 022/21, 055/15, 056/29

rūz gündüz

tā kıyāmet ola menden r. u her şeb pāk-ı zāt 010/16, 021/17

rūzgār rüzgar

r. gelüp şehir-i medāine yitdi bu cānibden şāh nūşirrevān daḡı ol gün 033/04

rūzgārında devrinde

idi bir gün anuṅ eyyām-ı r. hindistān diyārında bir defîne 030/13

rūkni esası

çār emînüṅ çār r. tıtdı heft iķlîm-hā 009/06

rūmmān nar

ḥaşşa-i yāķūt-ı r. la´l-i ´unnābuṅdadur 016/11

rūsvāylıkdur rezilliktir

ķatı r. didi büzürmihr-i ḥakîm şaṭrancı aldı bir ḥalvet yire 036/01

sa´adet mutluluk

s. 007/15, 022/26, 036/11, 054/05

sa'ādete mutluluğa

s. lāyık degildi ve daħı kāsıdla bir la'līn şatranc göndermişdi 052/20

sa'ādetine mutluluğuna

ħarācı şāha lāyık s. muvafık devletine muṭābık ola ve eger ki 031/21

sā'at-i sa'd-eyyām-ı nişāt sevinç gününün eziyet saati

s.-i sa'd-eyyām-ı nişāt içre ehl-i 'irfānile iħtilāṭ itdükde ve 'aqlını 046/03

sā'atde saatte

ruħen āşābe ve eger istese bir s. çış ile yile süvār olup yidi iklīmi 022/19

sā'ati saati

dürüp kamer şāhın māt idüp ve gāh yine güneş s. mağlūb 057/13

sa'd uğur

sā'at-i s.-eyyām-ı nişāt içre ehl-i 'irfānile iħtilāṭ itdükde ve 'aqlını 046/03

sa'id saadetli

bin ıldırım ħan bin s. şehīd murād ħan gāzī bin orħan bin 'osmān 011/05, 039/17

sa'y çabalama

eylemeye kaçan oyundan iki peydağ gitse şaf-ı vāhiddin cehd idüp s. 040/16

sā'il saldırgan

çün nemed-pūş ve s. ve zelīl-i bī-delīl tāc u taħt ħasret āteşine 054/09

sā'ir-i minhüm onlardan başkaca

s. 041/19

s.-i minhüm niçe pāre kitāblardan istiħrāc kılup şatranc bisāṭınıñ sekiz 019/17

şabāh sabah

eyle idem andan öğrenem gerü aña şatam didi bu fikrile ş. durup şāh 036/09

şabāhatde yüz güzelliğinde

zamān şāh-ı ħübān maħbūblarına maħbūb-ı re'īs olmuş ħüsn-i ş. 015/23, 047/21

şabanı sabanı(tarım aleti)

gāhında bir çiftçi zirā'at iderken ş. demüri bir pūlād ħalkaya geçer ki 024/01

sābık önde gelen

hem imām u s. u hem humām-ı pīşuvā 008/04

cilve-i nāmūs-ı çirāğ-ı bŷy-ı ber-külŷbe-i 'atṭār ṭalbe'e-i kārđān tatar s.- 022/07

şabr sabır

ve 'aqlı firāsetde bī-mişliken ş. u taħammŷl itmeyŷp ta'līm itdi 048/13, 048/17

sācid secde eden

yerdeki insān çün s. saña 006/09

şaçı saçı

iderken bu kemīne faķīr 'ışķına ŷftād ve ħaķīr bu dil-i mecnŷnı leylā ş. 047/26

şaçuñ saçının

o ş. zulmâtı devrin şeh sikender sürdi lik 016/12

şad bin(sayı)

ba' dehü ş. dürüd ş. şalâvat ol resül-ı hâtemün nebiyy-i benî-âdemün 009/22,
009/19, 010/15, 028/26, 039/10, 051/24

şad-hezâr yüz bin

feth olubdur saña bir dem içre fenn-i ş.-hezâr 008/21, 009/16

şad-renc bin eziyet

'âciz ü mağlûba oyun ş.-renc olur 065/19

şadıķ sadakatli

hem habîb-i hâzret-i hâlık nebî-i ş. kerîm 008/03

şadr-ı şuffe-i şafâ Safâ'nın çimenlik yerinin ortası

ve bürhân-ı taht-ı hâķikât dür ü deryâ-ı cüd ve nokta-i dâire-i vücüd ş.-ı 007/08,
007/14

şaf sıra

bâd kabze-i ebâlet ri'âyetde idi şunûf zuğfûf tuyûr ş. ş. kanadların 022/25, 035/04,
038/12, 066/08, 066/09

şaf-ı vâhîdden tek sıradan

eylemeye kaçan oyundan iki peydaķ gitse ş.-ı vâhîdden cehd idüp sa'y 040/16

şâf-şiken düşman saflarını yaran

bin bürehmen idi hüner-mend ehl-i fen nîk-rây ş.-şiken kal'a-küşây tîg- 030/11
ş.-şikendür tağıdur 'âķlile us 066/06

şafâ Safâ tepesi

ş. mâh-ı kubbe-i vefâ mu'allâ müzekkâ müctebâ ve nûr-ı hadîķa-i gülşen-i 007/10

şafda sırada

ön ş. alay bağlayup durdılar çünkü şaf düzelüp naţ' üzre leşker 038/12

şafha-i devâir dairelerin düz yüzü

ekber kim bir ş.-i devâir pergâr üzre mihr ü kamerî şekl ya'nî 002/01

şâfiyât saflık, temizlikler

ve tuhf-i tahıyyât ve âfiyât ve ş. be-cenâb-i ân hâzret-i a'lâ ve sened-i 007/04

şafila saf ile

tarraķu dirken öñünçe ş. ervâh âşfiyâ 008/28

şâğ sağ taraf

fevķ ü taht u ş. u şol u piş ü pes zâhir kılup 003/24, 038/07, 070/01, 076/21, 077/05,
082/07

şâğına sağına

bir gün ve bir gice ol oyunu fikr eyledi ş. ve şolına her birini sürdi 036/03

şâğında sağında

ş. ve şolında 038/09
saĥbān yakın dostlar
ġilmān ve lütf-i feşāhatde maĥsūd-ı s. idi zülfinüñ her tārı revnāķ-ı 015/25
şahfile keskinlik ile
ş. ider olursañ ger ‘amel 067/23
şāĥib sahip
şāĥ-ı sultān ş. ü ehl-i tāc bil 058/31
söz budur ki söyledüm ş.-kemāl 032/15, 057/27, 066/34
şāĥib-kıran hep kazanan hükümdar
veş esb-süvār begleri yirinde atı kōdı ş.-kıran heft kişver-i tīg-zen-i 027/10
sāĥib-ceng ceng sahibi
hem çü şem‘ delil çün sürüp dergāĥ-ı timurlenk ve bārgāĥ-ı s.- 054/11
şāĥib-i tāc-i le‘amrük ‘le‘amrük tacının sahibi
ş.-i tāc-i le‘amrük ĥōce-i her dü-cihān 008/11
şāĥibi sahibi
erkān arasında ġāyet ma‘yūbdurur zīrā ki her şan‘atuñ ş. katında 045/15, 068/12
şāĥibinüñ sahibinin
zīrā ş. fil ol ĥāneye nāzırdur ve daĥı atıçün şaĥranc evlerinüñ erdā-i 041/12
şahife sayfa
bedi‘-ferrāş-ı ĥayme-i seĥāb naķķāş-ı ş.-i āb-dehende tāvus-ı pāġ-ı pür- 022/05
şahih hakiki, halis
ebyāt-ı eş‘ārile elfāz-ı dürer-bārile muşanna‘ müsecca‘ ş. şarīĥ taşnīf 017/26,
029/23, 058/13
şahih hakiki
büzürcmihr-i ĥakīm taşnīf itdi ammā ki s. ĥavl şarīĥ naķl budur ki 021/24
şahr büyük piyon
bār-ı ĥōd fil ķā‘imesin ĥıfz eyleye fil ķā‘ime kendü ferz fildür daĥı ş. 040/03,
040/04
şahun avlu
menem tūtī s. içre şeker-rīz 068/21
şakaleyn insan ve cin
vālā maĥlūb-ı ĥalk-ı kavneyn ve ber-güzīde-i maķşūd ş. nūr ĥadīķa-i 007/05
sāķılıķda sāķilikte
hevā-ı kāyināte benzer ve s. ‘aynü’l-ĥayāta benzer sözlerüñ ķand-ı 019/02
sakın sakın, dikkat et
bī-sebeb itme s. ĥaşm olana ta‘līm sen 047/15, 057/28, 058/01
sakın sakın

key s. leclāc-ı nefis itmeye māt 067/01
şākına sakınsın
üzerine dābbe a'zam karīn olmadan ş. ya'nī at bigi ve ruḥ bigi ki 042/22
sākin sükūnet, oturan
s. ol irse velī vaqt-i namāz 056/21
sākin-i serā-ı siyādet peygamberlik sarayının sahibi
s.-i serā-ı siyādet bedr-i āsitān-ı nübüvvet mihter-i dünyā-ı āhiret 007/16
şaklamağıçun saklamak için
iletmeye meger ferz peydağı anuḥla bile ola yā bir dābbe ş. ola 040/11
şaklaya saklasın
filden keşf 'anū'r-ruḥdan ya'nī ruḥı açmazdan ḥazer eyleye filin ş. 040/02
şalaldan saldığından beri
dest-i mevt hāke ş. cism-i cimşīd toprak olaldan müvekkel-i ḥāk-i 026/15
şalar gönderir
ḫudreti gündüz bisāt-ı ḥāke ş. zer-niyār 003/18
şalāvāt dualar, ibadetler
şad dūrūd u ş. rūḥ-ı pāk-ı aḥmede 009/19
şalāvāt dua
ba'deḥü şad dūrūd şad ş. ol resūl-ı ḥātemün nebiyy-i benī-ādemün 009/22, 010/15
şaldı gönderdi
şādān pes iskender aḥa ilçi ş. ve kendünün tā'atine oḫudı ve fevr 052/18
şaldılar gönderdiler
nebī ḥazretiḡe ş. egerçi kim ol ḥazīnede tāriḥ buldılar ol genc ü mālı 024/13
şalduḡ saldın
penc nevbet şer'āvāzın dehre ş. ḥabīb 009/05
şālih dine uygun davranan
hōd ş. ḥazret-i eyyūbiçün 005/18, 008/10
şālihdür salihdir
evvelki ta'biye ki ḫaberrīye dirler ol ta'biyedür ki mübtedīlere ş. ve 059/02
sālik bir yol tutan
tevḥīd-i milkine mālīk ve tefrīd-i silkine s. idüp fazl-ı 'ināyet 004/21
sālik-i sikke-i sa'ādet mutluluk yolunda olan
çemen-i celālet şadr-ı dīn ü devlet muḫtedā-ı şer'-i millet s.-i sikke-i 007/14
şāliş üçüncü
ya'nī andan ḡayrıdan oyun açmaḫ mümkün olmaya daḡı ferzin ş. ferzāne 040/14
şālişā üçüncüsü
s. zī-nüreyn-i 'oşmān kātīb-i vaḡy-i emīn 009/09

şalmaqda oynatmakta, hareket ettirmekte

olmaq gerek ve dağı eger ka'beteyn atmakda ve eger mühre ş. ceng 047/08

salţanat padişahlık

hāl-i hayātında iken s. tahtında oturup aqrān begleri ile oynardı 025/13

dāstān-ı s.-ı süleymān ve ahvāl-i şaţranc ki idrīs te'lif kerd est 023/16, 026/09

salţanata saltanata

muhteşem pīr ola yāhō tācı taht-ı s. devlete lāyık şāh şehzāde 046/15

salţanatın saltanatını

idüp cimşidün s. aldı cimşid dehhāk elinden kaçup yüz yıl tağ 026/11

salţanatuş saltanatını

cimşid s. tahtında karar kıilup oturmuşıdı illā ki küffār ü 026/17

şalup salıp

çoğıdı bu fikrile 'aql-ı gavvāşın fikir deryāsına ş. fikre varup hayretde 014/21, 027/07, 031/06

sām-süvār-veş fil süren piyonlar gibi

veziri yirinde ferzīn fil menkelūs-süvār pehlevānlarında fil s.-süvār- 027/09

sāmi'-i sırr-ı haqıkat hakikat sınırını duyan

s.-i sırr-ı haqıkat şāni'-i bī-çün haq 003/06

şan farz et, düşün

ş. piyāde atluya tutar sem' 066/10

şan'at sanat

şamu ş. ehlinün şarrāfısın kim taḅ'uş letāyif göstermek içinde 019/01, 045/16

şan'atile sanat ile

mühendislere emr itdi ş. o mermeri kıopardılar bir kefenk açıldı 024/05

şan'atları sanatları

ta'līm idüp haber virmez ki dünyevī ş. tekvīn bilür saña 025/20

şan'atuş sanatın

erkān arasında gāyet ma'yūbdurur zīrā ki her ş. şāhibi kıatında 045/15

şanasın sanarsın

bī-ma'yūb hūb ş. kim oldurur yūsuf ibn-i ya'kıb için cemāl-i 014/23, 038/25

şandı düşündü

'aqlına ve firāsetine bunun yirini 'aqlile kim dutar didi şöyle ş. hindi 038/21

şandukca küçük sandık

dağı bir altun ş. içinde buldılar ammā ki neydügin bilmeyüp 'acem 024/10, 030/16

şaneme put gibi olan sevgili

ol ş. maḅla' oldum ki bu eyyām-ı ahir-zamān-ı devr-i kıamerde ol 015/21, 048/08

şāni‘ yaratan, Allah

şun‘-i ş. nūr-ı lāmi‘ şems-i ṭāli‘ haḳ resūl 007/22

şāni‘-i bī-çün eşsiz yaratıcı, Allah

sāmi‘-i sırr-ı haḳıḳat ş.-i bī-çün haḳ 003/06

şanī‘at sanat

eyledün cemī‘ ‘uḳalā ‘ulemā ḥükemā zurefā kemālünje ve daḥı bu ş. ki 049/04

şanī‘atımda sanatımda

timurlenkle görüſdi eyitdi ki ſaṭranc-bāz-ı kāmilem ş. ḳādir 054/13

şanī‘atlar sanatlar

göresin ki bunda ne ş. ḥarc olunmuşdur didi şāh eyitdi 035/05

şāniyā ikincisi

ş. fāruḳ-ı ‘ādil ſeh ‘ömer kān-ı seḥā 009/08

şanmağıl sanma

şekl gelen sultān aḥmed idi anı gedā-yı bī-nevā ş. ‘acem vilāyetinde 056/9

saḳa sana

yerdeki insān çün sācid s. 006/09, 006/10, 008/21, 008/22, 009/01, 016/27, 025/18, 025/20, 036/21,

065/11, 065/13, 067/26, 067/31

sārā saf

gāv-ı baḥrīden düzedür ‘anber-i s.-ı ḥüb 003/28

sarāy saray

leşkeri dutmuşıdı ve s. içre ulu beglerle ve ‘āḳıl kişilerle ve adlu 033/06, 034/01

sarāyda sarayda

bir ḥüb s. ḳondurdılar ‘ālimler ve ‘āḳıllar cemī‘si şāhuḳ ḳatına 035/07

şarf gramer

niçeye dek oḳıyasın naḥv u ş. 067/17, 067/18

şarınup sarınıp

sultān-ı mes‘ūd ḥaḳān-ı mevcūd ‘imāme-i ḥalīl ş. cübbe-i ſīti 023/19

şarīḥ saf

ebyāt-ı eş‘ārile elfāz-ı dürer-bārile muşanna‘ müsecca‘ şāḥiḥ ş. taşnīf 017/26, 021/24, 029/23

şarrāfısın meşgul olan, uğraşan

ḳamu şan‘at ehlinün ş. kim ṭab‘uḳ leṭāyif göstermek içinde 019/01

şarşar güçlü rüzgar

irmeye ‘ömrün güline bād-ı ş. bir seḥer 013/10

şaru sari

mühre bulundu ki on altısı ḳızıl la‘lden ve on altısı ş. yāḳūtdan 030/22

şatam satmak, vermek

eyle idem andan öğrenem gerü aña ş. didi bu fikrile şabâh durup şâh 036/09

şatdı sattı

ve yine aña ş. âhir ol oyunda hindi ütdi kisrî büzürcmihreden 038/24

sâti' yükselen

tîg-ı kâti' bedr-i s. cefr-i cāmi' pür-vefâ 007/23

şaṭranca satranca

şâh-ı s. muşannif olur idrîsü'n-nebî 029/05

şavli atılan

üzerine şaṭranc oynamaya zîrâ ebû bekr-i ş. eydür şahr üzre şaṭranc 040/04

sāye-i susan susam gölgesi

s.-i susan düşürüp yāsemîn ü sünbüle 004/01, 011/28, 012/18, 021/10

sāyebān gölgelik

s. sîmurğ-ı kâf olmuşıdı anuṭ tahtına 023/10

açup baht tahtınunṭ ve serîr-i serverînünṭ üstine s.-ı sa'âdet bağlarlardı 022/26

sāyenün gölgesinin

ümîd-vāram ki bu şaṭranc-nāme risālesini birle ol hümâ s. vaşf-ı 021/07

se üç

s. mevākîd itdi ne ābâ vü çâr ü ümmehâ 003/25

sebaḫ ders

'aḫl-ı kül vire s. ḫudret nedür 067/20

sebāt devamlı olmak, yerinden oynamamak

ol cihetden yoḫdurur 'ömre ş. 058/08

sebeb neden

nişānı var s. nedür diyü su'al idecek nāz u şîve guncile gonca- dehenden 017/07, 043/10, 043/18

fi s.-i te'lîf-i şaṭranç-nāme-i kebîr 013/11

sebebden nedenden

ḫılam zîrâ kim ezelden dā'î du'âcısı oldığı s. niçe kerre himmetin 014/12, 027/01, 028/12, 029/03

sebebiyle sebebiyle

ni'meleri s. ḫahr-ı târâcını musallaṭ idüp îmān tâcını başumuzdan 005/03, 028/03

sebz-i kemḫādan ipeğın yeşilinden

s.-i kemḫādan geyürür seng-i ḫārāya ḫaba 003/27

sebzi yeşili

iy ḫaṭıṭ s. ḫızr şîrîn lebi āb-ı ḫayāt 063/09

secāsı çağlayanı

- ilāhī lütfün ḥazīnesi bī-pāyān keremün deryası bī-kerān cüduñ s. 004/10
- şedā ses**
on sekiz biñ ‘āleme ṭoldı āvāz irdi ş. 008/30
- şedef inci kabuğu**
la‘l-i cāmuñdur leb-ā-leb çün ş. içre dürer 012/08
- şefā zevk**
ḥarbden ş. sürüp idrīsdan şaṭrancı öğrenüp ta‘līm aldı rub‘-ı meskūnuñ 027/20
- sefā-baḥş keyif veren**
ḥuster ‘aşık-ı duḥterān-ı çemen ya‘nī nesīm-i devrān s.-ı cān ins ü 022/09
- seḥā cömertlik**
şāniyā fāruḫ-ı ‘ādil şeh ‘ömer kān-ı s. 009/08
- seḥāb bulut**
bedī‘-ferrāş-ı ḥayme-i s. naḫḫāş-ı şaḥīfe-i āb-dehende ṭāvus-ı pāğ-ı pür- 022/05
- seḥāvetle cömertlik**
hem s. idersin ḥatemün ṭay defterin 013/01
- seḥer tan vakti**
irmeye ‘ömrün güline bād-ı şarşar bir s. 013/10
- seḥerde tan vaktinde**
her s. bir eşer var bilesin 065/27
- sekiz sekiz**
on s. biñ ‘āleme ṭoldı āvāz irdi şedā 008/30, 013/17, 019/17, 019/18, 020/22, 020/23, 022/20, 026/05, 049/14, 050/03, 050/05, 050/07
- sekizi sekizi**
dört ve dördi sekiz s. on altı āḫırḫı eve varınca her ne miḫdār irişirse 049/14
- sekizinci sekizinci**
yedinci evde altmış dört dāne s. evde yüz yigirmi sekiz dāne on 050/05
- seksen seksen**
ev olar on altı biñ üç yüz s. dört ulu şehr ṭolusı buğday olur çün 050/24
- selām selam**
s. 019/22, 034/05
- selāmet kurtuluş**
anı işlemekden işlememek efzāl durur düşmān ṭa‘n dillerinden s. 045/18
- selāşiiyye üç kez**
idüp ol şaneme ta‘līm itmege ṭalāk-ı s. and içdi yine bir gün az 048/08
- selāṭīn sultanlar**
s. ḥaḫān-ı ‘ālem ‘ādil a‘zam melek müvāyed muḫaffer manşūr 010/22, 014/05

selâtin-i serverlere baş sultanlara

s.-i serverlere ser-‘askerlere hân u muşallat-ven cemî‘ sin şâh- 053/06

selâtinler sultanlar

nem-gîn oldı eyitdi kim bunca server ü s. pehlevânlar rüy-ı 055/15

selâtinlerinde sultanları yerinde

server ü s. ruhı kodı andan bir üstâd-ı kâmil hünermend-i fâzıl 027/11

sem‘ kulak

şan piyâde atluva tutar s. 066/10

semâ gökyüzü

hilkatinde fâzıl ol ki döşedi arz u s. 003/11

semavâte gökyüzüne

yıl idrîsile ‘ömr sürdi yüz yıl tamâm olıcağ idrîs s. ref‘ olundu 026/07, 028/07

semāvâtı gökyüzünü

yidi kât s. ihtirâ‘ eyledi kemâl-i şun‘i birle bu zümrüd bisâtı 001/05

semekde balıkta

kim oynar ne tāk-ı felekde ne rüy-ı zemîn fark-ı s. 002/13

semeki semeği

‘âlemi melik-i felek u rüy-ı zemîn sevr ü s. teferrüc idüp gönlini 022/21

semendüñ hızlı at

teng olur seyr-ı s. sırrına meydân-ı ‘arş 008/27

semer yemiş

ger şecerdür yâ hacerdür yâ ş. 065/28

sen sen(zamir)

oynayalam ve hem senünle şartımız şöyle olsun ki eger s. beni bu 037/19, 037/23, 037/29, 038/01, 047/14, 047/15, 047/17, 049/03, 053/08,

054/22, 058/14, 062/13, 065/10, 065/22, 065/25, 067/02, 067/11, 067/16, 067/22, 078/11

senâ

içinde ş.-yı cezîl ilâ-gâyetü‘d-dehri ve nihâyeti‘l-‘aşrı zıkr olına firdevsî 021/12

senâ‘ övgü

bî-şâye‘hi ve ‘illet kâr-gâh-ı nâ-büddan bunca ‘ilmi ibdâ‘ eyledi ve ş.-ı 001/02, 010/18

sence senin gibi

gelmedi milk-i cihânı s. hiç ihyâ ider 011/23

sencer Selçuklu sultanı

bu durur mansûbe-i s. tamâm 071/11, 078/01, 078/05

sencerdür Sencer‘dir

bu manşübeye manşübe-i melik s. bir adı ferzâniyye dirler ya 'nî 071/02
senden senden
tâ nevâle bula s. bî-nevâ ehl-i nevâ 009/04, 012/19, 012/20, 043/05, 049/10, 065/11
sened kuvvetli söz, dayanak
ve tuhf-i taḥiyyât ve âfiyât ve şâfiyât be-cenâb-i ân ḥazret-i a'lâ ve s.-i 007/04
seng-i ḥārāya mermer
sebz-i kemḥādan geyürür s.-i ḥārāya ḳaba 003/27, 008/34
seng-serler taşlık, taş başlıklı
mür mār 'aḥd-i peymānında idi dīvān-ı s.-serler kâse-keşān-ı maṭbaḥ-ı 022/01
seni seni
iy 'aql issi kişi ol vaḳt hind şāhı s. bunda gönderdi bu şaṭranc 036/20, 037/23,
053/11, 067/16
senüñ senin
enbiyānuñ faḥrisin ki ḥaḳḳıñadır ḥaḳ s. 008/13, 034/11, 035/15, 035/18, 036/16
senüñle seninle
oynayalam ve hem s. şartımız şöyle olsun ki eger sen beni bu 037/19, 053/09
ser baş
hem şecā'atde ḳılursın pîl-teni bî-pā vü s. 013/02, 020/12
ser-'askerlere komutanlara
selāṭîn-i serverlere s.-'askerlere ḥān u muşallat-ven cemī'sin şāh- 053/06
ser-â-ser baştan başa
s.-â-ser ḥarf-i 'işyān ḥasbinallah 006/25, 012/07
ser-cümle bütün, hepsi
dür kim şatranc-nāme eger maṭlûb veyâ ṭalibdür s.-cümle ekābir ü eşyā 017/28
ser-efrāziyān başı dik olanlar, ulular
gāziyān ḥaḳān-ı s.-efrāziyān kim milk-i dīn ü 'ālem taḥt-ı taşarruf ve 011/09
ser-firāz başı dik olan, ulu
ger gedā vü ḥöcedür yā s.-firāz 056/18, 065/07
ser-te-ser baştanbaşa
rāyetün-den şem'e keşf oldı daḳāyık s.-te-ser 012/14
serā mekan, yer
sākin-i s.-ı siyādet bedr-i āsitān-ı nübüvvet mihter-i dünyā-ı āḥiret 007/16
serîr-i serverînüñ saltanat tahtının
açup baht tahtınuñ ve s.-i serverînüñ üstine sāyebān-ı sa'ādet bağlarlardı 022/26
ser-keş isyankar
māt idüp ütdüm ḥükmine maḥkûm çāker itdüm velākin s. 053/07
serv-i revāndur uzun boylu sevgili

dür ki şekker-nüş ola bir kıaddür ki s.-i revāndur bir peykerdür ki 015/07, 019/06
serv-kād servi boylu

maḥbūb-ı lāle-ḥad mergūb-ı s.-kād maṭlūb-ı benefşe-ḥaṭ dildār u 056/05bir
serv-kādd servi boylu

ṭururken nāghān anı gördüm ki bir s.-kād lāle-ḥad maḥbūb mergūb 014/22
server reis, baş, sultan

kıluḫ bir naṭ´ üzerinde durutdı zihī sulṭān-ı s. kim eflāk 001/09, 027/11, 055/15,
071/14

server-i encüm yıldızların şahı

s.-i encüm kamer kim bedr olur aydan aya 003/17, 007/06, 007/13, 007/17, 010/20,
011/06, 014/04, 017/04

serverā ey sultan

şad hezār elf-i taḥiyyāt ola menden s. 009/16, 012/07

serverān-ı ādem insanların sultanları

irādetindedür s.-ı ādem şāhān-ı a´zam dest-i kuvvet-i kudretindedür 011/10

serverinüñ sultan gibi

açup baḥt taḥtınun ve serir-i s. üstine sāyebān-ı sa´adet bağlarlardı 022/26

serverlere sultanlara

selāṭin-i s. ser-´askerlere ḥān u muşallat-ven cemī´sin şāh- 053/06

serverlerle serverlerle

s. 033/10

sevābık-ı tā´at geçmiş ibadetler

sinün şükürin ide idemeyeler ilāhī çün evvel bizden s.-ı tā´at 004/19

sevdā-ı nūr parlak sevda

sāye-i çetrün çeşm-i her beşer 012/18 s.-ı nūr

sevdā-ı ḥāş gerçek sevda

zūlf-i dāmunḫdur ser-ā-ser serverā s.-i ḥāş 012/07

sevdā sevgi, aşk

oynamak şaṭranc olur s. heves 065/30

sevindür sevindir

yā s. vaşluñile yā hū cānum al var 060/09

sevr boğa

´ālemi melik-i felek u rüy-ı zemīn ş. ü semeki teferrüc idüp gönlini 022/21

seyr-ı semendün tez atın gidişi

teng olur s.-ı semendün sırrına meydān-ı ´arş 008/27

seyrān gezinmek

temkīn urup āheste eṭrāf-ı ´ālemi s. iderdi ki kālullahu te´ālā tecri bi- 022/17

seyyāre gökte dönen

düşüp kara naṭ'-ı felek dest kurup kevākib-i s. mührelerin zeyn ider 057/14

seyyid peygamber yolundan giden

mīr ü s. kara toṭa 'izzeti 006/11,
006/12, 007/20

seyyidā ey seyyid

pes ne dille medḥ ide memdūḥı ḥāmid s. 008/18

sezā-vārdur layıktır

ḥamd-ı nā-ma' dūd ol ḥudā-ı lemyezele sulṭān-ı bī-ḥalele s.-vārdur kim 001/01

sezmedin sezmeden

ceng kimesne bilmeyüp s. gelüp buluşdı ve irişdi ḥazret-i 054/12

şiddīk samimi, dürüst

evveli bu bekr-i ş. olur ol dindār pīr 009/07

şidk-ı fütüvvet cömertlik sadakati

ḥātem-i nigīn-i nübüvvet ve dūr ü ş.-ı fütüvvet bā-gülzār-ı bāğ-ı risālet
007/12, 009/28

şidk-ı yūsuf Hz. Yusuf'un sadakati

ş.-ı yūsuf girye-i ya'kūbiçün 005/19

şidkına doğruluğuna

şāhid anuṣ ş. tevrāt u incil ü zebūr 008/31

şifatından şeklinden

renginden ve ş. şordı ilçi leclāc eyitdi iy şehriyār bu düşmenile 035/03

şıgār küçük

emrine me'mūr idi hep ger ş. u ger kibār 023/09

şıḥhatine sağlığına

lar ile her bir manşübeyi imtiḥān idişüp kemālile ş. vākıf 068/07

şınaşup birbirini sınyayıp

gelüp benümle devlet ş. beni ütđi elimden la'lin ḫadeḥüm alup gitdi 056/01

sırr sır, gizli şey

sāmi'-i s.-ı ḫaḫīḫat şāni'-i bī-çün ḫaḫ 003/06, 008/22

sırrı sırrı

s. ve'n-necmüṅ beyānı lü'lü'-ı nābuṅdadur 016/07, 053/01

sırrına sırrına

teng olur seyr-ı semendüṅ s. meydān-ı 'arş 008/27

sırrını sırrını

künt u kenzüṅ s. bilmek yine bābuṅdadur 016/23

sidre-i 'alī-naẓar göğün yedinci katının yüce bakışısı

bende-i kadr-i refi'ün s.-i 'alī-naẓar 012/12

sikender Yemen şahı
o şaçun zulmâtı devrin şeh s. sürdi lık 016/12, 053/08, 053/12

sikender-i zamān devrin İskenderi
s.-i zamān 'aşrında dile feşāhat-i 'ibārāt erzāni kıldı kim efzal 010/21

sikke doğru yol
çemen-i celālet şadr-ı dīn ü devlet muḳtedā-ı şer'-i millet sālīk-i s.-i 007/14

silkinde yoluna
tevḫīd-i milkinde mālīk ve tefrīd-i s. sālīk idüp fazl-ı 'ināyet 004/21

sīm gümüş
virmeye kisriye dāhı s. ü zer 032/09, 032/10

sīmurğ Anka kuşu
sāyebān s.-ı ḳāf olmuşıdı anuḫ taḫtına 023/10

sīnā Sina dağı
tūr-ı s. ḳudreti ḳāfında bī-ḳadr-i kelīl 003/22, 003/23

sindden Sind'den(Pakistan'da bir bölge)
bir ulu ilçi geli yorur piller ve çetrilerle ve hindden ve s. nice 033/09

sipāhidi askerdi
cāhidi perriyān-ı māh-ı peykerler kevākib-mevākib s. merkeb-i 022/02

sipāhisi askeri
ve ḫıdmetün enbūhlıḡın ḳalem taḫrīr eyleyemez ḫazīnesi ābādān ve s. 052/17

sīse Sise(satranç ustası)
s. ile ḳazıyyelerin beyān ider bābü's-şālīḡ leclāc-ı şatranç-bāzile 020/01

şīse Sise
hindüstān iḳlīmında bir pādīşāh vardı ki tāhir oḡlı ş. dirlerdi bir a'ḳal-i 030/08, 044/12, 029/06, 031/03, 031/10, 031/12, 051/15

şīşeyile Sise ile
ş. 029/09

siyādet seyyidlik
sākin-i serā-ı s. bedr-i āsitān-ı nübüvvet mihter-i dünyā-ı āḫiret 007/16

siyāh siyah
nite kim çerḫ-i felek her şeb döşer naḫ'-ı s. 021/15

siyāhile siyah ile
olup andan ḳaleme raḳama getürdüm surḫile ve s. şatranç 068/08

siyāset ceza
ḫıfz eyledi ve her kim şatranç oynasa s. kıldı ammā ki bu la'līn 028/10

siyāsete cezaya

s. müstahakdur didi ne kadar ki teftiş itdiler sultān aḥmed bulunmadı 055/20
siyeh siyah

var ki la'l-i nāba dönmiş āhū-çeşm-i hō 'abhere benzer ol s. zülfi 015/10

siyeh-pūş siyah giyinmiş

zülfidür rāhib-i s.-pūş yañağı lāt menāt 019/09

siz siz(zamir)

ayruḡ s. bizden ḥarāc istemeyesiz bize ḥarāc gönderesiz ki 'ālemde 034/17, 034/20,
046/07

sizünden sizinkilerden

ma'lūm ola kim bizüm dānişmendlerimiz ve 'ākıllarumuz s. 034/15, 034/19

şoḥbet sohbət

pehlevānlarla ṭolmuşdı şāh anuḡla ş. iderken ḳapudan bir kişi iĉerü 033/07

şol sol taraf

fevḳ ü taḥt u şağ u ş. u pīş ü pes zāhir ḳıllup 003/24, 073/02, 080/04, 080/07, 081/10

şolına soluna

bir gün ve bir gice ol oyunu fikr eyledi şağına ve ş. her birini sürdi 036/03

şolında solunda

şağında ve ş. 038/09

şonra sonra

iĉinde oldu andan ş. idrīs peygāber şerī'atine girüp altmış 026/06, 026/08, 028/07,
028/13, 035/12, 038/06, 038/13, 040/22, 041/15,

049/27, 050/10, 051/08, 051/14, 052/09, 058/07, 068/04, 071/07, 071/09, 073/06,
073/07, 074/04, 074/06, 074/08, 074/10, 075/06, 075/08, 077/07, 080/06, 081/06,
081/10

şordı sordu

renginden ve şıfatından ş. ilĉi leclāc eyitdi iy şehriyār bu düşmenile 035/03, 043/10

sormadın sormadan

muḳārine ḳılmazıdı ḥāllerinüḡ peydaḳların s. rūḥum alup şehmāt 047/24

şorsam sorsam

ş. lebüñdür derdüme dermānumuz 062/12

şorup sorup

ve melāḥat birle söze girüp kemīnenüḡ ḥālin ḥātırın ş. çehreñde 017/05

söylediler söylediler

söz s. ve 'aḳl irişdügince ceḥd eylediler hīç birisi anuḡ oynın 035/10

söyledüm söyledim, yazdım

söz budur ki s. şāḥib-kemāl 032/15, 068/15

söyledün söyledin

tamām eyledün yidi biñ beyt üzerine kim āhir kırup s. söz 018/24
söylemez söylemez
s. bihüde sözi kāmīlān 044/08
söylese söylese
s. bülbüle benzer bir dişi var ki dür-i hūşābe dönmiş bir duşağı 015/09
söyleyüp söyleyip, yazıp
naẓma getirüp muşanna‘ ve müsecca s. bitürmişidüm diledüm ki 013/24
söz söz
yavlağ tizdür ki hāzretün hūred-mend ü nīk-rāydu ve s. dizginine mālīk 018/05,
018/16, 018/24, 025/25, 029/23, 032/15, 035/10, 037/26, 067/08,
067/16, 068/18
söze söze, konuşmaya
ve melāhat birle s. girüp kemīnenün hālīn hātırın şorup çehrende 017/05
sözi sözü
idügin bilmeyüp ‘āciz qaldılar süleymān hāzreti bu s. ki işitdi 024/15, 033/11,
034/05, 044/08, 049/15, 050/31, 058/04, 068/20
sözün sözünü
tut s. firdevsīnün şaṭranc-bāz 044/07
sözinden sözünden
s. şāh qatı şād oldı eyitdi ki hem bu nesne senün elünden 035/18, 036/17, 037/25
sözine sözüne
pendi virseñ s. tutmaz kulağ 048/20
sözleri sözleri
s. 025/22
sözlerine sözlerine
hārācı siz viresiz didi şāh anuñ s. ‘acebe qaldı buyurdu şaṭranc 034/20
sözlerümden sözlerimden, yazdıklarım
s. ve ‘ibret-engīz olmaduğın ‘aceblemeyeler 068/16
sözlerün sözlerin
hevā-ı kāyināte benzer ve sākılığda ‘aynü’l-hāyāta benzer s. qand-ı 019/02
sözünü sözünü
cevāb virecek s. müvecceh görüp hūkmīne maḥkūm emrine me’mūr 019/12
su’āl soru
nişānı var sebep nedür diyü s. idecek nāz u şīve güncile gonca- dehenden 017/07,
023/25, 025/12, 025/14, 026/02, 027/16, 030/27, 031/04
şubḥ-dem sabah vakti
āfītābı her ş.-dem kīse-i hāverden çıkarup zuhūra getirüp zerreler 001/11

şubh sabah

kameri padişahın şatranc-bâz-ı felek ş. şâm bî-ârâm kılpup 002/12, 009/20

şubhân

zıll-i ş. âl-i 'osmân ıldırım han tâc-ver 011/20

subhân Allah

zıll-i s. için bir 'acib garîb laţif kitâb te'lif idem maḥbûb 014/02

şuffe-i şafâ Safâ'nın çimenlik yeri

ş.-i 007/09

sultân sultan

fi medḥ-i s. bin s. s. bāyezîd bin muḥammed han 010/17, 011/03, 011/04, 014/01, 021/18, 023/12, 054/02, 054/04, 054/08,

054/15, 055/02, 055/03, 055/06, 055/11, 055/20, 056/03, 056/9, 058/31, 078/01

sultân-ı bî-ḥalele noksansız sultan

ḥamd-ı nâ-ma'dûd ol ḥudâ-ı lemyezele s.-ı bî-ḥalele sezâ-vârdur kim 001/01, 001/09, 003/08, 011/03, 011/08, 021/01, 021/08, 022/13, 023/19,

053/05, 054/16

sultân-taht-ı şerî'at şeriatın sultan tahtlı makamında bulunan

bîniş-i farîḳeyn server-i enbiyâ kâfile-sâlâr-ı kevâfil-i evliyâ s.-taht-ı 007/06

sultâna sultana, padişaha

kim ḥazret-i s. aţâla'llahu 'ömrehu lâyıḳ ol dergâha muvâfiḳ bârgâhına 014/19

sultânınun sultanının

gelür kim 'aḳılda ve 'ilimde mânendün yoḳdur şimdi ki hind s. 035/19

sultânî sultanlara özgü

kıldılar ki iy padişâh bu miḳdâr buḡdayile bir ḥazine-i s. cem' olur bu 050/27

sultâniye sultana ait

kıızıl altun ütdi biş s. 074/15

sumâtı bezi

bünyâd itdi 'adlinün bisâtı berşte döşendi ve dâdınun s. şemâtiyye 052/12

şun'-i şâni' Allah

ş.-i şâni' nûr-ı lâmi' şems-i tâli' ḥaḳ resûl 007/22

şun'i yapma

yidi kât semâvâtı iḥtirâ' eyledi kemâl-i ş. birle bu zümrüd bisâtı 001/05

şunûf sınıflar, türler

bâd ḳabze-i ebâlet ri'âyetde idi ş. zuḡfûf tıyûr şaf şaf ḳanadların 022/25

şunup sunup

hediye ş. ḥâk-ı pâyine yüz sürececek 021/06

süresi suresi

bindi ol atların hakkında “ve’l-’ādiyātı zebhan” s. indi “fe’l-mūriyātı 010/04
şūret-i elkāb-ı ezel ezeli unvanların vasf
ş.-i elkāb-ı ezel naqş-ı nigīnün mühr-i zer 012/24, 054/08
şūret-i ğarīb garip görünüş
terkīb-i ‘acīb ol ş.-i ğarīb ol nāzik ḥabīb dildār-ı dil-firīb görüp 015/01
şūretin halini
cevāb virmeyüp ‘acz ş. kim göstericek ol hüner-mend ekābir her 031/01
surḥile kırmızı ile
olup andan ḳaleme raḳama getürdüm s. ve siyāhile şaṭranc 068/08, 068/13
susan susam
sāye-i s. düşürüp yāsemīn ü sūnbüle 004/01
sūsemārile kertenkele ile
mu‘terifken seng-i rīze s. ‘aşā 008/34
şuver-i bedī’-ferrāş-ı ḥayme-i şehāb bulut çadırının zemin döşeyicisinin
suretleri
ş.-i 022/04
şuyıyla suyuyla
mührelerin düzdürüp gümülden bisāṭ ḳırup altun ş. altmış dört 032/23
sūbhān Allah
naqş-ı ḥātem ism-i s. ḥaḳḳıçün 005/27
sūbhānehü Allah’ın
ḳıldı pes melek-i müvekkel-i ḥāş daḥı bi-izn-i ḥālīḳ-ı s. bi-emr-i 025/08
sūflīde aşağıda olan
anca sulṭān gelmedi vü ‘ālem-i s. hīç 023/12
sūḥandān-ı fāzıllara fazılların söz söyleyeni
ki izḥār ḳılırsın pāk-tāhir mütemeyyiz dileyici kāmıllere s.-ı 018/13
sūleymān Hz. Süleyman
ḥātem-ı şāh-ı s. ḥaḳḳıçün 005/26, 017/11, 019/23, 021/25, 023/02, 023/16, 023/17,
023/24, 024/12,
024/15, 024/18, 025/04, 025/05, 025/10, 025/12, 025/14, 025/17, 025/24, 026/01,
026/16, 029/10, 029/11, 029/12, 029/13
sūleymān-nāme Firdevsî’nin tarih kitabı
selātin ḳatında maḳbūl ve muḥterem ola tā ki bir niçe mücellid s.- 014/05
sūleymān-nāme-ı belḳīs-nāmeyi Firdevsî’nin tarih kitabı
ki s.-ı belḳīs-nāmeyi tecnīs-i tāmımıla kim naḳma getürüp zū’l 018/22, 022/13
sūleymān- i zamān
ḥaḳīri bir ‘ādil kāmīl fāzıl ‘āmil server-i cihān s.-i zamān 010/20

maṭlūb risāle taṣnīf idem kim s.-nāme miṣli ‘āzīz-i mūkerrem 014/03, 018/19
sūleymān-nāme-i kebīrde büyük Süleymānnāme
naẓarına yitürdi fi’l-cümle bu arada söz çokdur s.-nāme-i kebīrde 025/25
te’lif iderler s.-nāmenī yād idüp ḥazretün ta’rif iderler ‘ale’l-ḥuṣūṣ 018/21
sūleymāna Hz. Süleymān’a
aşlın ki bildi emr itdi tekvīn gelüp s. şaṭranc ta’līm kıldı sūleymān 029/11,
025/09
sūleymānidi Hz. Süleymān’dı
bulunmıṣdı ol şaṭranc-ı s. ki idrīsle cimşiden yādigār 033/01
sūleymān-nāmenün Süleymān-nāme’ni
s. muşannifi biñ sekiz yüz otuz sekiz meclis-i bābuñ toḳuz 013/17, 013/23
şūlsān-ı mezr üç su kabı dolusu
muzr u ş.-ı 050/09
sūnbüle sūnbül çiçeğine
sāye-i susan düşürüp yāsemīn ü s. 004/01
sūñükinden kemiğinden
birisi aḳ pīl s. ve birisi ḳara abanosdan şāh ilçiye ol mūhreleri 035/01
sürdi sürdü
o şaçun ḳulmātı devrin şeh sikender s. līk 016/12, 026/05, 026/07, 026/09, 036/03,
038/15
süre sürsün
göre naṭ’ üzerinde mūhresin s. ve daḫı gerekdür kim şaṭranc-bāz olan 045/12,
080/07, 081/07, 081/09
sürecek sürecek
hediye şunup ḥāk-ı pāyine yüz s. 021/06
sürer hareket ettirir, sürer
dest-i ḳudret anca kim mūhre s. kevkeble māh 021/16, 058/12
sürilüp sürülüp
dābbenün üzerine dābbe s. girü dönmeye zīr dimişlerdür ol oyında 040/23
sürilür sürülür
s. ve şāh ferzine ne vechile yürür ve at ve fil ve ruḥ ḳanḳı eve oynar 034/09, 066/01
sürişleri hareket ettirileri, oynayışları
altıncı bāb ta’biyeler beyān eyler dürlü dürlü s. var anı beyān ider 058/16
sürmege sürmeye
varmağa muṭābıḳ tuḥfemüz yoğıdı ḫızmete yüz s. daḫı iştıyāḳımız 014/20, 017/13
sürmek hareket ettirmek, oynamak
adıyıla bileler ki nice s. gerek ve her birinün ve ḳanḳısıdur piyādeleri 034/07

sürmekde oynamakta, sürmekte

üstâzlar bu şaṭrancı s. meşhūr altı dürlü ta'biye ḳomışlardur evvelki 058/18

sürmekdurur göndermektir, kovmaktır

şāh dimek s. ilden begi 066/17

sürmekligi yürütmek, hareket ettirmek

hāṭırında duta ve ol ṭāriḳe s. 'ādet idine şaṭranc içinde ḡāyet üstâz 058/24, 059/05

sürmesini yürütmesini

ne vechile s. şāh devletinde bildüm evvel şehinşāh daḡı görsün ve 036/13

sürmişidüm sürmüştüm

dergāh-ı a'lāsına bārgāh-ı mu'allāsına yüz s. kerem-i lā-nihāyesine 014/14

sürüp sürüp

piyādelerin yedi ḳudret ile meşārıḳ hānesinden s. geh 001/12, 002/03, 010/13, 011/14, 014/09, 027/20, 042/19, 054/11, 055/10,

080/09, 082/05, 082/06

süst-endām tembel vücutlu

evvel ḡammāma ḳoydum s.-endām oldu süst-endāmuḡ 'aḳlı cüst olmaz 043/11

s.-endāmiken 043/19

evvel ḡammāma ḳoydum süst-endām oldu s.-endāmuḡ 'aḳlı cüst olmaz 043/11

süvār binici

ruḡen āşābe ve eger istese bir sâ'atde çış ile yile s. olup yidi iḳlîmi 022/19, 024/04, 055/21

şā'ir şair

oynayup ḡaḳan ş. şāhile 074/14

şād mutlu

sözinden şāh ḳatı ş. oldu eyitdi ki hem bu nesne senüḡ elüḡden 035/18, 036/17, 045/02

şādān mutlu

düşürüp ḡāh nuşret virüp ḡaşmına ḡālib ş. ḡürrem itdürür ḡāh 002/08, 011/12, 022/22, 052/18

şādī mutluluk

dergehüḡ içre feraḡ ş. ve iḳbāl oldu rām 012/25

şāh şah piyonu, sultan

tedbirine başdırup ḡısmını ḡālib eyleyüp ol ş. ḡümrah olduḡı 002/09, 010/08, 017/11, 023/02, 023/25, 024/04, 024/11, 024/12, 025/15,

026/05, 027/01, 027/08, 027/13, 027/18, 028/06, 028/14, 031/12, 031/13, 032/20,

033/03, 033/04, 033/07, 033/08, 033/11, 033/12, 033/14, 033/19, 034/01, 034/09,

034/12, 034/20, 035/01, 035/05, 035/11, 035/12, 035/18, 035/20, 036/09, 036/13,

036/17, 036/19, 037/04, 037/07, 037/10, 037/14, 038/06, 038/08, 040/07, 040/09, 042/07, 042/21, 042/25, 043/04, 043/09, 043/15, 046/15, 048/24, 048/26, 049/22, 051/15, 055/01, 057/06, 064/05, 066/03, 066/17, 066/20, 069/09, 070/01, 071/05, 071/07, 071/09, 072/02, 072/06, 072/07, 072/10, 073/03, 073/10, 073/14, 074/02, 074/04, 074/08, 074/10, 075/04, 075/08, 075/10, 076/04, 076/06, 076/08, 076/10, 076/11, 076/13, 076/16, 076/17, 076/19, 076/21, 076/23, 076/25, 077/01, 077/03, 077/04, 077/05, 077/06, 077/07, 079/04, 080/07, 080/09, 081/04, 081/06, 081/07, 081/08, 081/09, 082/02, 082/06

şāhmāt şahmat

selāṭīn-i serverlere ser-‘ askerlere ḥān u muşallat-ven cemī‘ sin ş.- 053/06
ḥātem-i ş.-i süleymān ḥaḳḳıçün 005/26, 009/11, 009/14, 011/12, 012/09, 014/01, 015/23, 020/09, 029/05, 028/06, 057/06, 057/08, 063/10, 066/19, 072/04, 073/09, 076/12, 079/07

051/12, 051/15, 053/03, 053/05, 056/07, 057/08, 058/31, 075/12

şāh-i şāhān-ı dil-küşāde gönül ferahlatan şahlar şahı

ş.-i şāhān-ı dil-küşāde at u fil ruḥ-ı rūḥı piyāde ḥilḳat ider kim 002/06

şāha şaha, Allah’a

şükr-i nā-ma‘ dūd o ş. ferd ü vāḥid ol ḥüdā 003/03, 024/04, 031/21, 065/18, 076/04, 079/03, 082/02

şāhān şahlar

milk-i rūm ḥalk-ı şādān her şehir kend-i baġdād olubdur şāh-ı ş. olaldan 011/12, 014/01

şāh-i ş.-ı dil-küşāde at u fil ruḥ-ı rūḥı piyāde ḥilḳat ider kim 002/06, 011/10

şāhdan şahtan

negāh keyḳubād ş. ḳāşıd gelüp bir la‘līn şaṭranc tuḥfe getürdi 023/22, 031/04

şāhdur şahtır

ki bu naṭ‘ hemān yir yüzidür ve bu aġıla ḳara iki ş. ki biri biriyle 036/15

şāhı şahı

sürüp şems-i ş. ufḳ evinde şāhımāt idüp şeb-i tārik içre 002/03, 027/04, 027/08, 036/20, 054/18, 066/03, 070/04, 071/03, 074/04,

076/02, 078/03, 080/03, 081/11

şāhıla şāh ile

cimşid ş. şaṭranc ḥuşuşında vāḳı‘ olan menāḳıbın ve süleymān nebī 019/23

şāhımāt şahmat

sürüp şems-i şāhı ufḳ evinde ş. idüp şeb-i tārik içre 002/03, 010/14

şāhımız şahımızın

nüşirrevāna selām eyledi andan eyitdi iy şerhiyār ş. sözi budur ki 034/05, 036/22

şāhın şahın

kim māhitāb-ı ş. encümī piyādelerin gāh meğārib gūşesinde 002/02, 002/11, 010/09, 011/16, 057/13

şāhına şahına

ve altmış dört hānenün bāb-ı faşlı bilinmezse hindistān ş. nūşirrevān u 031/25

şāhından şahından

girdi şāh önünde yir öpdi eyitdi iy şehriyār hindistān ş. 033/08, 034/04

şāhınun şahının

ulular ve ‘ākıllar ol meclisde hāzır oldılar andan hind ş. ilçisi leclācı 036/18

şāhid şahid

münzir ü nāşır hākīm ü ş. a‘del mehlikā 008/06, 008/31

şāhidi şahtı

idi ki ‘ādil kāmīl ‘aқıl issi fāzıl ş. nerd oyunun taşnif eyledi 029/21

şāhiken şahken

ş. dü keвне terk idüp қaba giydün ‘abā 008/26

şāhile şah ile

oynayup hākān şā‘ir ş. 074/14

şāhin-i āfitābı güneş şahini

ve zer-nigār bisātinün yüzinde mühre-i mihr müniri ya‘nī zerrin ş.-i 001/10

şāhlarınun şahlarının

‘asker çeküp ‘aşr içinde ‘araşāt tutdı cihān ş. 028/05

şāhlarınun şahların

bizden hārāc istemesün ki ş. ‘izzeti ve ululığı ‘ilm-i ‘amelile ve 037/08

şāhlıқ padişahlıқ

başına ş. tācın geyüp taht-ı ‘āc üzerinde oturdı ‘ālemi şāhun 033/05

şāhun şahın

ve'l-‘acemün sāye-i ilāhun şehinşāh-ı ıldırım ş. ebbede devletehu 021/10, 024/14, 025/07, 033/05, 033/16, 034/04, 035/07, 037/01, 038/04,

038/07, 038/08, 040/09, 073/04, 076/21, 077/05, 078/01, 081/06, 082/07

şakıdum terennüm etmek

gördüm bülbül-veş dile gelüp ş. bu gāzeli bünyād idüp oқıdum 016/02

şākir şükreden

ş. anun şükriile şekker-şiken tütü-serā 004/04, 067/06

şākirdile öğrenci ile

ş. idrīs şāh nazarında şaṭrancı kim rāst oynadı cimşidün erligi 027/18

şākirdine öğrencisine

a‘qal-ı ‘aқıl ekme-i kāmīl ş. şaṭranc ta‘līm idüp cimşid nazarına 027/12

şakirdiydi öğrencisiydi

kuvveti birle şatrancuñ aḥvāline muṭṭali‘ oldı leclāc anuñ ş. ḥattā 031/08

şakirdiyle öğrencisi ile

kılmayup idrīsdan su‘āl eyledi ḥazret-i idrīs ş. taḥt-ı cimşid 027/16

şakka’l-kamer ayın yarığı

mu‘ciziçün gökde olur ş.-kamer 006/06, 016/08

şām akşam

kamerī pādīşāhın şatranc-bāz-ı felek şubḥ ş. bī-ārām kılup 002/12

şāmı akşamı

tā kıyāmet ḥaşr olunca şubḥ u ş. dāimā 009/20

şāmil kapsayan

kāyim feyzüñ bārān-ı dāim raḥmetüñ in‘ām-ı ş. kudretüñ āşār-ı kāmīl 004/11,
016/01

şarāb-ı ezeli ezel şarabı

şol ş.-ı ezeli ki elest güninde içürdüñ ebedi esrük itme ilāhī ‘āsīlere 005/05

şarābdan şaraptan

oynamaya illā fāriḡu’l-kalbiken kalīl-şuḡliken ta‘āmdan ve ş. 039/22 şatranc

şart şart, koşul

izin izleye nite şatranc oynamaḡda yidi ş. vardur evvel şartı odur ki 044/13, 044/14,
044/19, 044/23, 045/01, 045/08

şart-ı leclāc Leclāc’ın şartı

ş.-ı leclāc durur ḥazer kıla rivāyet-i eşaḡ budur kim ol zamān ki leclāc 042/30

şartı şartı

izin izleye nite şatranc oynamaḡda yidi şart vardur evvel ş. odur ki 044/13

şartımız şartımız

oynayalam ve hem senünle ş. şöyle olsun ki eger sen beni bu 037/19

şartın şartını

ḥaşma ta‘līm eyleyüp ş. bozar 048/21

şatranc

oynayup küffāriyle ş. sürüp fil ü at 010/13, 017/21, 019/17, 019/23, 020/05, 020/07,
020/14, 020/15, 020/22,

021/17, 023/16, 023/22, 023/23, 027/12, 027/17, 028/03, 028/08, 028/10, 028/17,
028/21, 028/25, 029/03, 029/11, 029/13, 030/16, 031/10, 031/15, 031/19, 032/07,
032/08, 032/22, 032/25, 032/27, 034/03, 034/04, 034/20, 036/20, 037/17, 037/28,
037/29,

038/18, 039/04, 039/15, 039/19, 039/20, 040/04, 041/01, 041/09, 041/12, 041/21,

043/05, 043/07, 043/15, 043/20, 044/11, 044/13, 044/14, 044/18, 044/22, 044/25, 045/03,

045/04, 045/13, 045/19, 046/12, 046/20, 047/01, 047/21, 047/29, 048/24, 049/01, 051/03, 051/04, 051/19, 052/01, 052/06, 052/20, 052/21, 053/04, 053/09, 054/01, 054/14, 054/18, 055/09, 056/20, 056/22, 056/26, 056/29, 057/04, 057/10, 057/16, 058/24, 059/08, 060/07, 061/09, 062/10, 063/08, 064/05, 064/08, 065/01, 065/13, 065/16, 065/18, 065/20, 065/23, 065/30, 066/21, 066/23, 068/08, 070/06, 072/14, 078/01, 078/02, 081/13

şatranç-bāzile satranç oyunculuğu ile

ma' rūfdur şatranç-bāzile meşhūrdur nitekim evşāfı zikr oldı ş.- 039/18, 043/06, 056/14

ş.-bāz ki nūşirrevān-ı 'ādil nazarına kim geldi büzürcmihr-i ḥakīm 043/01, 044/07, 044/10, 045/07, 045/12, 046/22, 047/03, 048/16, 048/19, 056/19, 060/10, 063/12, 064/10, 065/06, 075/14, 078/10, 082/10

'arbede kılmaya ve daḥı eger gerçek olsa şatranç-bāz olan kimse ş.-bāz- 047/03

şatranç-bāz-ı felek göğün satranç oyuncusu

ḳamerī pādīşāhın ş.-bāz-ı felek şubḥ şām bī-ārām kılpup 002/12, 031/23, 042/17, 044/11, 046/09, 054/13, 055/17, 068/02, 068/05, 079/06, 081/14

şatranç-bāzem satranç oyuncusuyum

eyitdi ben ḥōd ş.-bāzem üstādem bu gedā bana gālib olıcaḳ degil 055/07

şatranç-bāzile satranç oyuncusu ile

sīse ile ḳaziyyelerin beyān ider bābü's-sālīş leclāc-ı ş.-bāzile 020/01, 032/19, 039/18

şatranç-bāzları satranç oyuncuları

ikinci ta'biye ki aḳa 'irāḳiyye dirler bir ta'biyedür ki 'irāḳ ş.-bāzları 060/02, 061/05

şatranç-bāz satranç oyunculuğu ile

dirhemile bāzī kılan bi'z-zarūrī manşūbesin gözedüp ş.-bāzlıgıla 046/08

şatranç-bāzlıkda satranç oyunculuğunda

ş.-bāzlıkda yedi ola ya'nī kim bu fende māhir ola gerekdür kim 052/05

şatranç-bāzuḡ satranç oyuncusunun

beşinci şart oldur ki ş.-bāzuḡ āḥir yirde fikri olsa yā bir mühim 045/01

şatranç-ı cimşīdūḡ Cemşid satrancının

ḥakīm ḳavlince ḳaçan kim ḥazret-i süleymān tekvīnden ş.-ı cimşīdūḡ 029/10, 033/01

şatranç-nāme satranç kitabı

daḥı kitāblardan istiḥrāc idüp bir ş.-nāme te'lif itmek ḥadīs-i muḥtārele 017/25, 021/07

şatıranc-nāme-i firdevsī Firdevsī'nin Satırançnāme'si

buldisa bu risālenün ismini ş.-nāme-i firdevsī kıodum tā kim sulţān-ı 021/01

şatıranc-nāmelerden satıranç kitaplarından

ta'biyeler gerek olduğı gibi 'arabī ve parsī ş.-nāmelerden yetmiş 068/03

şatıranc-nāmeye Satırançnāme'ye

ş.-nāmeye rāğıbdur 'ale'l-ıuşuş kim bugün devrān-ı zamānide vilāyet-i 018/01

şatıranc-nāmeyi Satırançnāme'yi

heşt cennete münāsib sekiz faşl üzerine bu ş.-nāmeyi bu firdevsī-i 020/23

ba'dehü 'uķalādan maıfı degildür kim bu ş.-nāme risālesin bir niçe 013/12, 017/28

şatıranca satıranca

ta'biyeler beyānındadır ki ol ta'biyeleri göınlinde hıfz iden ş. tālib 020/10, 028/11, 028/14, 056/15, 056/23

şatırancda satırançta

mühreyi teklif ide ki ibtidā ol oynaya ve bir daıı eger ş. 046/13, 063/07

şatırancı satırancı

nite ekşer-i hālķuı dilinde budur kim ş. leclāc te'lif itdi ve nerdi 021/23, 023/15, 027/15, 027/18, 027/20, 028/07, 029/18, 031/10, 035/09, 036/01, 036/07, 051/05, 053/02, 058/18

şatırancını satırancını

ğutdı celāl-i 'azameti birle kıudret ş. izhār kıılıp gūşe 001/07

şatırancınuı satırancının

leclāc kıılıbdur bu muıhāsebe 'ilm-i ş. te'lifinden ziyādedür didiler 050/29

şatırancile satıranç ile

ola ve günden güne yegın olup leclāc mışli ş. kemāl kıazana 060/06

şatırancuı satırancın

ş. aşl-ı mü'ellifi kimdügin beyān ider ve idrīs nebīnün 'aleyhi's- 019/21, 020/19, 021/20, 023/24, 027/07, 028/26, 031/08, 037/15, 039/21, 041/05, 049/10, 049/29, 065/32

şatıranç-nāme-i kebīr büyük satırançnāme fi sebeb-i te'lif-i ş.-nāme-i kebīr 013/11

şāz mutlu

lu'bet-bāzī çerıe yüz gösterüp ş. u hāndān ider zihī hānnān-ı 001/13, 038/25

şeb gece

ııkmeti çarıı-ı 'arūse ş. dutar gül-gün fetā 003/19, 010/16, 015/26, 021/15, 021/17

şeb-dīzün kara

na'l-i ş.-dīzün tozıdur tütıyā kühl-i başar 011/29

şeb- i tārık karanlık gece

sürüp şems-i şāhı ufķ evinde şāhımāt idüp ş.-i tārık içre 002/03

şecā'atde cesurlukta, yiğitlikte

hem ş. kılırsın pīl-teni bī-pā vü ser 013/02

şecerdür ağaçtır

ger ş. yā hacerdür yā semer 065/28

şeddād kâfir şah(Yemen)

anca zulm itmedi ş. u nemrūd-ı şedīd 029/01

şedīd siddetli

anca zulm itmedi şeddād u nemrūd-ı ş. 029/01, 029/16

şefkatün den şefkatinden

hağ hağıyçün ş. itme maħrūm ey resūl 009/17

şeh şah

şāniyā fāruḡ-ı ādil ş. 'ōmer kân-ı şehā 009/08, 013/09, 016/12

şeh-i cimşīd-ṭālī' yükselen Cemşīd şah

iy ş.-i cimşīd-ṭālī' kim mübārek ṭal'atün 011/26

şeh-nāmeden Şehnâme'den

olup bir niçe pāre kitāblardan ve ş.-nāmeden ve 'acāibü'l-maħlūḡāt-ı 019/13

şeh-süvārsın binici

ve delilük meydānında ş.-süvārsın ekābir-i eşyā katında rağbetün 'izzetün 018/06

şehā ey şah

sultān aħmed eyitdi ş. küstāhlık olmasun ben daħı cān u başıma bedel 055/02

şehādet şahitlik

gerçi piyāde idi velī gönlüm aña ş. ider kim gedā şekline girmiş 055/23

şeh-bāzına gösterişliye

zencīrine esīr cān murgını çeşm-i şehlası ş. naħcīr idüp gāhi nāz-ı 047/27

şehd bal

hüsrev ol kim eyledür zenbūrına şīrīn ü ş. 003/32

şehd-i nebāte bitkinin balı

ş.-i nebāte beñzer diyüp ta'rīf idicek ş.-i şekker kim yidi eyitdim ki 019/04

şehensāh-ı felek-ḡadr felek kısmetli şahlar şahı

iy ş.-ı felek-ḡadr ü melek-şüret melik 011/22

şehiçün şah için

ol ş. taħtıdur eflāk anuḡ 006/03

şehīd şehit

bin ıldırım ḡan bin sa'īd ş. murād ḡan ḡāzī bin orḡan bin 'oşmān 011/05

şehīdān şehitler

ḡurretü'l-'ayn-ı 'alī şāh-ı ş. kerbelā 009/14

şehinşāh şahlar şahı

ne vechile sürmesini şāh devletinde bildüm evvel ş. daħı görsün ve 036/13
şehinşāh-ı ıldırım şāhuñ şahlar şahı Yıldırım şah
ve'l- 'acemünj sāye-i ilāhuñ ş.-ı ıldırım şāhuñ ebbede devletehu 021/10
şehlāsı şehlası(gözdeki hoş bir şaşılık)
zencīrine esīr cān murğını çeşm-i ş. şehbāzına naħcīr idüp gāhi nāz-ı 047/27
şehmāt şahmat
itdi ş. aldı taħtın kıldı cūdın tār u mār 028/22, 047/24, 054/20, 055/11, 055/17,
055/19
şehir şehir
milk-i rūm halk-ı şādān her ş. kend-i bağdād olubdur şāh-ı şāhān olaldan 011/12,
050/16, 050/22, 050/24
şehir-i balıkesride Balıkesir şehrinde
şallalahu 'aleyhi ve sellem tokuz yüz tokuzuncı yılında livā-ı qarāsıde ş.-i 013/21,
023/02, 033/04
şehrinde şehrinde
muşannif-i kitāb firdevsī eydür bir vaħtin konştanṭiniyye ş. bir 047/19
şehriyār padişah
böyle tedbir itdi hindü ş. 032/02, 033/08, 035/03, 035/15, 036/11, 037/17, 039/01
şehriyārdur padişaktır
gedāyam hāzretünj ş. ben bī-nevāyam tapuṇa kim sultān-ı 054/16
şehriyāruñ padişahın
karşu çıkdılar anı ta'zīmile ş. katına getürdiler çünkü ilçī şāh 033/12
şehzāde şehzade(sultan çocuğu)
muhteşem pīr ola yāhō tācı taħt-ı salṭanata devlete lāyık şāh ş. 046/15, 055/24
şek şüphe
haşmı mağlūb idisersin ş. degil 061/12
şeker şeker
irişür feyz-i nevālünđen kuru nāye ş. 012/02
şeker-rīz şeker saçan
menem tūtī saħun içre ş.-rīz 068/21
şekilde şekilde
olur dil-ārām çengīyi kırtardı işbu ş. kızıl gālibdür altı oyundan kiş 070/02, 071/04,
072/10, 073/10, 075/02, 081/11
şekker şeker
şehd-i nebāte benzer diyüp ta'rif idicek şehd-i ş. kim yidi eyitdim ki 019/04
şekker-fişān şeker saçan
ol server-i gül-endām tūtī-i ş.-fişān gibi dile gelüp feşāħat ve belāgat 017/04

şekker-nüş şeker yiyen

dür ki ş.-nüş ola bir şaddür ki serv-i revāndur bir peykerdür ki 015/07

şekker-şiken şeker koparan

şākir anuñ şükriyle ş.-şiken tūṭī-serā 004/04

şekkerdür şekerdir

bir meşkdür ki meh-fersāy ola bir leb-i ş. ki mey-fürüş ola ve bir 015/05

şekl biçim, suret

ekber kim bir şafha-i devāir pergār üzre mihr ü kamerī ş. ya'nī 002/01, 056/9, 059/04

şeklidür şeklidir, suretidir

eylesin şaṭranc naṭ'ı yir yüzine beñzer mühreleri ādemī-zād ş. kim 056/26

şekline görünüşüne

gerçi piyāde idi velī gönülüm aña şehādet ider kim gedā ş. girmiş 055/23

şeklin şeklin, tarzın(oyun tarzı)

işbu yazduğumuz ş. ta'biyesinde oynarlar hem be-ğāyet üstāzān oynıdur 060/03, 062/04, 064/06

şeklün oyun tarzının

kal'ası dimek olur işbu ş. ğāyet muhkemliginden ötri ḥasīn-i 061/04

şeksüz şüphesiz

ş. kendü ḥarīfini 'āciz kılar 062/09

şem' mum

hem çü ş. delīl çün sürüp dergāh-ı timurlenk ve bārgāh-ı sāhib- 054/11, 067/04

şem'e muma

rāyetünden ş. keşf oldı daḳāyık ser-te-ser 012/14

şem'inden mumundan

ḥikmeti ş. anuñ bir şererdür ki çıkar 003/16

şemātiyye şemate

bünyād itdi 'adlinün bisāṭi berşte döşendi ve dādınuñ sumāṭı ş. 052/12

şems güneş

ş. ü kamer zühre-i zehrā 'ālem-i 'ulyāda ḳubbe-i ḥazrāda anuñla 047/22

şems-i şāhı güneş şāhı

sürüp ş.-i şāhı ufḳ evinde şāhımāt idüp şeb-i tārik içre 002/03, 007/22

şenā'atdür alçaklıktır

ş. menfa'ati ğam u melālet aşşısı eletti ve melāmet olmaḳdur pes 045/17

şer' Allah'ın emirleri

penc nevbet ş. āvāzın dehre şalduñ ḥabīb 009/05

çemen-i celālet şadr-ı dīn ü devlet muḳtedā-ı ş.-i millet sālik-i sikke-i 007/14

şer'î şeriatı

ş. maqbül eyleseñ 'arş olısar 067/29

şer'ile şeriate uygun

ş. iden 'amel haķ bulısar 067/30, 067/32

şerā'itî şartları

ve dağı leclāc naķlınce şaţranc-bāz olmađuñ haşmı ğālib dūşmek ş. 044/10

şerā'itîn şartlarını

idrīsü'n-nebī naķlınce şaţranc oynamađuñ edebin ş. ve ihvānın ve 039/15

şerāitîn şartlarını

fi'l-cümle ol dilber-i ra'nāyı görüp hıızmet ş. yerine getirüp maķām-ı 017/02,
020/05

şerbeti şerbeti

lezzeti āb u hayātun ş. ķand-ı nebāt 016/10

şeref-i mülük sultanların şerefi

mu'azzam ş.-i mülük 010/23

şererdür kıvılcımdır

hıketi şem'inden anuñ bir ş. ki çıkar 003/16

şerh açıklayan

'izzetünji ş. iden āyātiçün 005/23, 025/23, 026/01, 059/09, 065/09, 065/24

şerhini açıklamasını

mübtedilere āsān ola ve her bir manşūbenün ş. aķuķ türkī diliyle 068/14

şerhiyār padişah

nūşirrevāna selām eyledi andan eyitdi iy ş. şāhımız sözi budur ki 034/05

şerī'at Allah'ın emirleri

ş. 007/07, 067/27

şerī'at-ı islām İslam şeriatı

ş.-ı islām döşegin yiryüzinde döşeyüp nā-meşrū' 'amel kılan zālim- 010/10

şerī'atine şeriatine

içinde oldı andan sonra idrīs peygāMBER ş. girüp altmış 026/06

şerīfün şereflinin

rāyet-i 'izz-i ş. devlet-i bī-inķilāb 012/11

şerinden fenalığından

'aķlıle nefsün ş. bul nicāt 057/29

şey'e şeye

her ne ş. ideriseñ sen nazar 065/10

şey'ün şeyin

götüre hiç ş. mecāli yoķdur ki anları cānib-i baħteden 002/16

şeytân şeytan

di kim kör ola ş. ḥasbinallah 006/27

şikest kırmak

târı ve mâye-i nâfe-i tâtârı ş. kılırdı yüzi âfitâbidi tedvirde ve 015/27

şikesteligidür kırılmasıdır

bu kadar nesne bilmediler dir bu nesne bize ulu ş. ve 035/21

şimdi şimdi

gelür kim ‘akılda ve ‘ilimde mânendün yokdur ş. ki hind sultânınınuḡ 035/19

şîr-i ḥaḡ Allah’ın aslanı, Hz. Ali

râbî‘i kerrâr-ı ḥaydar şâh-ı merdân ş.-i ḥaḡ 009/11

şîrîn tatlı

ḥüsrev ol kim eyledür zenbûrına ş. ü şehd 003/32, 008/08, 017/20, 063/09

şirk Allah’a eş tutmak

ḥızmet-kârıyam cimşîd şâh sekiz yüz ‘ömr sürdi kırık yıl küfr ü ş. 026/05

şirkden şirkten

olsun kim küfr ü ş. el çeküp gönüllerin pāk idüp şıdık-ı ihlâşile 009/28

şirretinden edepsizliğinden

‘adlile bul ş. sen necât 067/02

şîti Şît’i(Hz. Adem’in oğullarından)

sultân-ı mes‘ud ḥaḡan-ı mevcüd ‘imâme-i ḥalîl şarınup cübbe-i ş. 023/19

şîve tarz, üslup

nişânı var sebep nedür diyü su‘âl idecek nâz u ş. ḡuncile ḡonca- dehenden 017/07

şol şu

ş. şarâb-ı ezeli ki elest ḡüninde içürdüḡ ebedî esrük itme ilâhî ‘âsîlere 005/05,
018/12, 033/17, 033/19, 046/16

şöhret ün

eş‘ârile raḡama getürüp taşnîf eyledüm bu ‘ilm çünkim mâhir olup ş. 020/26,
029/13, 030/07, 032/05, 058/26

şöyle şöyle

te’lif taşnîf eyledüm nite ş. kim bâbü’l-evvel evvel ki bâbda ibtidâ’-ı 019/20, 029/04,
029/17, 030/17, 036/07, 036/08, 036/22, 037/19, 038/21,
038/25, 041/03, 042/05, 052/01, 052/08, 052/14, 058/25, 063/06, 064/04, 065/02,
069/06

şu ‘le-i enveri parlak ateşi

ş.-i enveri pinhân ider ḡallâḡ-ı ‘âlem rezzâḡ-ı benî-âdem oldur kim çarı 002/04

şuḡlı uğraşı

şaḡrancuḡ üzerine ola ḡayrı ş. olmaya daḡı ḡönlünü ḡayra naşb itmeye 039/21

şunuş şunun

yir yir sürdi büzürcmihr anı nişanladı ve bildi ş. gibi laṭif dürüst 038/15

şuṇa şuna

benüm 'aqlum ş. irişdi kim şöyle gerekdür ki hind ilçisi ki bu şaṭrancı 036/07

şükr-i nā-ma'dūd sayısız şükür

ş.-i nā-ma'dūd o şāha ferd ü vāhid ol ḥüdā 003/03

şükrile şükür ile

şākir anuṇ ş. şekker-şiken ṭūṭi-serā 004/04

şükrin şükürünü

sinüṇ ş. ide idemeyeler ilāhī çün evvel bizden sevābıḳ-ı ṭā'at 004/19

şüküfe çiçekler

ṭaḡa lüṭfinden ş. örtüp ider ol kerem 003/26

şürb içme

daḡı oynamaya zīrā ki ş. ü ḡām u ḡazab 'aqlı tāriḳ idecekdür 'aqlı tāriḳ 044/20

şürü' başlama

maḡlūbdur ve eger ki ḡālib gelürse 'asker çeküp milkine ş. itmeye 052/07

şütür-murḡ deve kuşu

eyle la'l yāḳutlar ki ş.-murḡ beyzince ola pes rāy bin bürehmen 030/23

tā kadar, dek, beri

t. nevāle bula senden bī-nevā ehl-i nevā 009/04, 009/20, 010/16, 014/05, 021/01, 023/15, 026/16, 027/04, 029/13,

030/07, 031/07, 032/04, 039/24, 039/25, 042/24, 046/22, 048/06, 049/08, 049/12, 050/16, 056/13, 058/14, 061/07, 063/10, 067/22, 068/09, 068/13, 072/14, 074/06

ta'accüb şaşırmaq

yogıdı pes süleymān t. kılup şaṭrancuṇ mührelerin görüp aşlın fer'in 023/24, 056/12

ta'alluḳ baḡlı

düşmān olsa ol ḡasm cānibinden yā ḳaşdile veyāḡūd aṇa t. bir 052/03

ta'āmdan yemekten

oynamaya illā fāriḡu'l-ḳalbiken ḳalīl-şuḡliken t. ve şarābdan 039/22

ṭā'at ibadet

sinüṇ şükrin ide idemeyeler ilāhī çün evvel bizden sevābıḳ-ı ṭ. 004/19, 067/18

ṭā'atile ibadet ile

ṭ. 'ömri sürer baḡtiyār 058/12

ṭā'atine ibadetine

şādān pes iskender aṇa ilçī şaldı ve kendünüṇ ṭ. oḡudı ve fevr 052/18

ta'bīr söz

kılıp rakama getirüp t. kılan kim üç yüz altmış altı mücellid kitâb 013/16

ta'biye oyun tarzı, satranç'ta piyonların dizilişi

üstâzlar bu şatrançı sürmekte meşhûr altı dürlü t. komışlardur evvelki 058/18, 058/19, 058/20, 058/21, 058/22, 059/02, 060/02, 061/02, 061/06,

062/02, 062/03, 063/02, 063/03, 064/02, 065/02

ta'biye-i 'azabiyye tatlı oyun

beşinci ta'biye tarhiyye dirler altıncı t.-i 'azabiyye ve melîhadur bu 058/22, 059/01, 060/01, 060/11, 061/01, 062/01, 063/01, 064/01

ta'biyede tabiyede

t. 063/05

ta'biyedür tediyedir

evvelki ta'biye ki şaberriye dirler ol t. ki mübtedilere şâlihdür ve 059/02, 060/02, 063/04, 064/02

ta'biyeler tabiyeler

t. beyânındadır ki ol ta'biyeleri gönlinde hıfz iden şatranca tâlib 020/10, 058/16, 068/03

ta'biyeleri tabiyeleri

ta'biyeler beyânındadır ki ol t. gönlinde hıfz iden şatranca tâlib 020/10

ta'biyelerle tabiyelerle

oyuncu ola şöyle kim eydürler ki Leclâc-ı hıred-mend bu altı t. 058/25

ta'biyenün t abiyenin

t. aşlı bu kim oldı şerh 059/09

ta'biyesin tabiyesini

t. hıfz idersen yâ emîn 061/11

ta'biyesince tabiyesine göre

didükleri andan ötürüdür ki işbu yazduğumuz şekliñ t. bir kişi 062/04

ta'biyesinde tabiyesine göre

stân dirler bir iklîm vardur anıñ kavmi işbu yazduğumuz şekl t. 059/04, 060/03, 064/06

ta'biyeyi tabiyeyi

altı t. her kim ki 058/23, 059/05, 060/04, 061/07, 062/08, 063/02

ta'biyeyle tabiye ile

t. yâd olur leclâc bil 058/28

ta'cîl hızlandırmak

müşerref olam maşşüdımı taşşil bu hızmeti t. müflisligüm ganîliğa 014/10

ta'lik altı hat çeşidinden biri

hattı-ı t.-i gubârıñ aşl-i i'rabındadır 016/15

ta'lim öğretmek

ana mu'allim olup t. ide veyā hōz ol mühreleri yirinden 002/15, 025/16, 025/20, 025/21, 027/12, 027/20, 029/11, 029/12, 031/10, 047/12, 047/15, 047/18, 048/05, 048/08, 048/13, 048/16, 048/21, 077/11, 078/03

ta'lime öğretmeye

geçmedin ihtiyārsuz t. meşgūl oldu pes bildüm ki ancılayın nedim ki 048/10

ta'limine hocalığına

k'oldılar t. muhtāc il 058/29

ta'limsüzün eğitim almadan

t. 020/18

ta'n kötüleme

anı işlemekten işlemek efzal durur düşmān t. dillerinden selāmet 045/18

ta'rif tanıtmak

te'lif iderler süleymān-nāmeñi yād idüp hāzretün t. iderler 'ale'l-huşuş 018/21, 019/04

ta'yin açık etmek

kesilicek haşmuñ mağlūb olmayası muqarrer t. durur ve dahı gerekdür 042/15

ta'zim

çünkü hālīk hulkūña a'zam didi t. idüp 008/17, 047/14, 048/15

ta'zimile hürmet ile, ikram ile

karşu çıkdılar anı t. şehriyāruñ katına getürdiler çünkü ilçi şāh 033/12, 043/03

tab'uñ karakterin

neşir dürmekde qademün dölek ve t. bābdur ve lafz-ı ma'nā cem' 018/03, 019/01

taberistān İran'da bir bölge

t.- 059/03

taberiyye Taberistan'a ait

der beyān-ı ta'biye-i t. 059/01

taberiyyedür taberiyedir

t. ikinci ta'biye 'ırāqiyyedür üçüncü ta'biye hışn-ı fir'avndur 058/20

taberriye taberriye

evvelki ta'biye ki t. dirler ol ta'biyedür ki mübtedilere şālihdür ve 059/02

tābi' arkasından giden

haşretine t. olup geldi cümle hızmete 023/08

tabi'at yaratılış

bir zamān fikr kıldı tā ki zihn-i pāk-başıret ve 'aql-ı rāy-fikret t. 031/07

tabi'ata yaratılışa

'ale'l-fevr cevāb yazdı ammā ki 'aqla muvāfiq ve t. muṭābiq devlete 052/19

ṭabī'atine huyuna, yaratılışına

ol 'ārifün ṭ. muṭabıḳ maḥsūb maḳālumuz olmaduđında dem-beste ve 017/15

ṭablını davulunu

ḳaḳalı dest-i nübüvvet birle dinün ṭ. 008/29

tābuḳdadur gücündedr

āyet-i ve'l-leyl remzi kāküli t. 016/05

tābuḳdur parlayan(yanağındır)

cām-ı cem gīti-nümā ol 'ārız-ı t. 016/17

tāc taç

alup t. ve laḳadd keremnā birle müzeyyen ve mükerrerrem iyledün gine ol 004/22,
037/01, 037/10, 054/05, 054/09, 056/11, 058/31

tāc-dār taç sahibi, sultan

şise vü leclāc olur gerçi anılan t.-dār 029/06

şāhib-i t.-i le'amrük ḥöce-i her dü-cihān 008/11

tāc-ver taç sahibi, sultan

zıll-i şubḥān āl-i 'oşmān ıldırım ḥan t.-ver 011/20

tācı tacı

muḥteşem pīr ola yāhō t. taḥt-ı salṭanata devlete lāyıḳ şāh şehzāde 046/15

tācın tacını

başına şāhlık t. geyüp taḥt-ı 'āc üzerinde oturdu 'ālemi şāhuḳ 033/05

tācını tacını

ni'meleri sebebiyle ḳahr-ı tārācını musallaṭ idüp īmān t. başumuzdan 005/03

tāci'l-islām İslam'ın tacı

ümmeti celāli'l-milk t.-islām ve'l-müslimīn ḳāmi'i'l-gudāti ve'l- 011/01

tācirān tacirler

t.-ı 022/08

ṭağ dağ

ṭ. külāhın ṭoldurur gül lāle birle cā-be-cā 003/31, 026/11

ṭağa dağa

ṭ. lüṭfinden şüküfe örtüp ider ol kerem 003/26

ṭağıdur dağtır

şāf-şikendür ṭ. 'aḳlile us 066/06

ṭağılur dağılır

tārīk olup ṭ. pes ol cihetden leclācı māt itdüm diyüp ḥaber 043/17

ṭağyīr değiştirme

elemle andan sulṭān aḥmed cāmesin t. şüret-i tebdil ḳılup hem 054/08

ṭāhā mukattaat-ı hurufiye'den biri

şād u t. kâf yāsīn yidi yirde mim ü hā 008/14
taḥammül katlanmak
ve ‘aqlı firāsetde bī-mişliken şabr u t. itmeyüp ta‘līm itdi 048/13
taḥammüle sabra
itmemek evlādur egerçi şabr u t. mecāl yokdur 048/17
tāhāyile tāhā ile
na‘tidür t. levlāk anuḡ 006/04
tāhir Tāhir(Sise'nin babası)
hindüstān iklīminde bir pādīşāh vardı ki t. oğlu şise dirlerdi bir a‘kāl-i 030/08,
031/03
tāhir-şifāt-ı ‘ākīb Hz. Muhammed'in temiz vasfi
tayyib ü t.-şifāt-ı ‘ākib u ḥāşir-i münīr 008/05
taḥiyyāt dualar
ve tuḥf-i t. ve āfiyāt ve şāfiyāt be-cenāb-i ān ḥazret-i a‘lā ve sened-i 007/04, 009/16
taḥkīk doğruluğu ortaya çıkarma
t. necātine bāliḡ olur ya‘nī şaṭranc oynayan kimesne maḳşūd neyise 041/09
taḥrīr yazmak
istihrāc kılup kalemme getürüp t. kılan bu maḥbūb-ı maṭlūb-ı 013/14, 052/17
taḥşīl ele geçirme
müşerref olam maḳşūdımı t. bu hızm̄eti ta‘cīl müflisligüm ḡanılıḡa 014/10
taḥsīn taktir etme
şaṭrancı beḡenüp t. itdi velī idrīs semavāte ref‘ olınuḡdan şonra 028/07, 031/14,
039/10, 049/06, 051/01, 051/24, 058/30, 061/13, 067/10
taḥt alt, taht
fevḡ ü t. u şaḡ u şol u pīş ü pes zāhir kılup 003/24, 037/01, 037/10, 037/14, 054/05,
054/09
taḥt-gāhında taht yeri
gelen kāşiddan su‘āl itdi kāşīd eyitdi keyḡubād şāh t.- 023/25
ve bürhān-ı t.-ı ḥaḡīkāt dūr ü deryā-ı cūd ve noḡta-i dāire-i vücūd şadr-ı 007/08,
027/16, 028/01, 031/17, 033/05
taḥt-ı taşarrūf idare tahtı
t.-i taşarrūf irādetinde idi yetmiş iki millet yüz yigirmi dört dürlü 022/11
taḥta tahta, makama
t. 039/05, 052/09
taḥtı tahtı
o nübüvvet t. üzre otururdu baḥtiyār 023/03, 023/20
taḥtıdur tahtıdır, makamıdır

ol şehiçün t. eflāk anuḡ 006/03

tahtın tahtını

yel felekde götürürdi t. anuḡ nām-dār 023/11, 028/22

tahtına tahtına

sāyebān sīmurḡ-ı kâf olmuşıdı anuḡ t. 023/10

tahtında tahtında

hāl-i hayātında iken salṭanat t. oturup akrān begleri ile oynardı 025/13, 026/17

tahtından tahtından

tāc u t. milk u māl u memleketden āḡır aḡa bu la‘lin kadeḡ naṣīb 056/11

tahtınuḡ tahtının

açup baht t. ve serīr-i serverīnün üstine sāyebān-ı sa‘adet bağlarlardı 022/26

ṭahūr temiz

la‘linün ḡaḡkında vardı nükte-i kevser ṭ. 016/06

ṭāk kemer

oynamak ile ‘ömrlerin zāyi‘ kılmayalar bu ‘ibretlere nazar idüp ṭ. 020/20

ṭāk-ı felekde göḡün kubbesinde

kim oynar ne ṭ.-ı felekde ne rüy-ı zemīn fark-ı semekde 002/13

ṭāḡati gücü

ve ne ḡöz insān u ervāḡ u melekde bir kimsenün ṭ. yokdur kim 002/14

taḡdire değer vermeye

rüy-ı zemīn naṭ‘ üzerinde ḡaşımlı ḡaşıminuḡ üzerine t. muvāfık 002/07

taḡrīr anlatma

kendüsi maṣṣūr ve ‘adūsı maḡḡūr idi fevr-i ḡıṣm-nāk çoḡlıḡını dil t. 052/16

taḡsīm ayırmak

murabba‘ levḡ-ı zerrīn üzerin heṣṡ ḡāne t. idüp altmış dört ḡāne 030/18

taḡsīmince bölünmesine göre

ḡāmis ṣaṡranc ḡānelerinün t. ‘ilm-i hendese mücebince leclāc-ı 020/07, 048/24

taḡṣīri ḡünahı

bī-‘ivaṡuḡ ve kerem-i bī-ḡarazuḡdan bu mücrim ‘āṣīlerün t. ve 005/01

ṭal‘atün yüzün

iy şeh-i cimṣīd-ṭāli‘ kim mübārek ṭ. 011/26

ṭal‘atündendür güzelliḡindendir

ṭ. münevver nüh felek kevkeb nücüm 012/03

ṭalāk-ı selāṣiyye boşanmak(‘boş ol’)

idüp ol ṣaneme ta‘līm itmeḡe ṭ.-ı selāṣiyye and içdi yine bir ḡün az 048/08

ṭalak boşanma

bī‘z-zarūrī ḡatuna virür ṭ. 048/22

talbe'e -i kârdân işi bilir öğrenci

cilve-i nâmûs-ı çirâğ-ı bûy-ı ber-külûbe-i 'atâr t. -i kârdân tatar sâbık- 022/07

talî doğan, yükselen

şun'-i şâni' nûr-ı lâmi' şems-i t. hâk resûl 007/22

talî ündendür yükselişindedir

t. müşerref heft kişver baħr u ber 012/04

tâlib isteyen

ta'biyeler beyânındadır ki ol ta'biyeleri gönlinde hıfz iden şaħranca t. 020/10, 056/15, 077/10

tâlibdür taliptir

t. 017/22, 017/28

tamâm bitmiş, tamam, eksiksiz

t. eyledün yidi biñ beyt üzerine kim âhir kılup söyledün söz 018/24, 019/08, 026/07, 034/01, 036/04, 038/13, 039/04, 062/13, 066/14, 067/33, 071/11, 071/12, 071/14

tamâmihi tamamı

kimesne t. kemâlihi şaħranc oynamasın bilmeyince oynamaya mağlûb 045/13

tamarı damarı

cevheri t. cûşa gelüp e'âdi ğayretinden cigeri kanı kaynadı ceng ü 027/19

tâmmıla eksiksizle, tamlar

ki süleymân-ı belkîs-nâmeyi tecnîs-i t. kim nazma getirüp zü'l 018/22

tapuğa makamına, hazretine

gedâyam hazretün şehriyârdur ben bî-nevâyam t. kim sultân-ı 054/16

târ karanlık

itdi şehmât aldı taħtın kıldı cüdın t. u mâr 028/22, 028/24

târâcını talanını, yağmasını

ni'meleri sebebiyle kahr-ı t. musallaħ idüp imân tâcını başumuzdan 005/03

tarafdan taraftan

her t. mühreler ki sürilür 066/01, 076/13

tarafına tarafına, yanına

bahâdur atlar durdılar çerinün iki t. iki ruħları kondurdılar anda 038/10

tarafından tarafından, yanından

a'zam âfatdandur daħı fetħ elin ferzân t. müteveffâ ola ya'nî ferzî 040/06, 040/07, 076/21, 077/05, 082/07

tarfetü'l-'ayn göz kırpması süresi

cevlân meğârib ü meşâriħa varup t.-'ayn içinde on sekiz biñ 022/20

tarħ uzaklaştırmak

rāstın eydüp itmemişdür kızb t. 059/10, 063/06

tarhiyye Tarhiye oyunu

beşinci ta'biye t. dirler altıncı ta'biye-i 'azabiyye ve melihadur bu 058/22, 063/01, 063/02

tārı teli

ğilmān ve lütf-i feşāhatde mahsūd-ı sahbān idi zülfinün her t. revnāk-ı 015/25, 015/27

tārīh tarih

nebī hazretiñe şaldılar egerçi kim ol hazīnede t. buldılar ol genc ü mālı 024/13, 026/09

tārīhle tarih vasıtasıyla

ki ol define buhtunü'n-naşr hazīnesi imiş t. bilindi ve hazīne içinde 030/15

tārīk karanlık

sürüp şems-i şāhı ufķ evinde şāhımāt idüp şeb-i t. içre 002/03, 043/17, 044/20, 044/20

tarīķe yola

hātırında duta ve ol t. sürmekligi 'adet idine şaţranc içinde gāyet üstāz 058/24

tarīķidür yoludur

şaf bağlayup ceng itmek t. eger bunun eyüsin bilicek oynarlarsa 035/04

tarrar hilekar

t. ğam- gūsār 056/06

tārumār perişan

şaf yıkuban düşmān ider t. 066/08

taşarruf idare

gāzīyān haķan-ı ser-efrāziyān kim milk-i dīn ü 'ālem taht-ı t. ve 011/09

taşarruf-ı kişver-i hāk Allah'ın ülkesinin idaresi

t.-ı kişver-i hāk kef ü kiffetinde idi ve zamān-ı inķıyād leşker-i 022/24

taşarrūf idare

taht-i t. irādetinde idi yetmiş iki millet yüz yigirmi dört dürlü 022/11

taşavvur düşünürler, tasarlarlar

t. iderler 047/05

taşnīf kitap yazmak

te'lif kırķ dört risāleyi t. eylemişdür eydür kim hīcret-i nebevīnün 013/20, 014/03, 017/26, 019/20, 020/25, 020/26, 021/24, 029/21, 029/22, 030/02 030/05, 034/03, 039/08, 051/04

taşnīfine yazmaya

altı cild süleymān-nāme t. meşğul olaldan rūm vilāyetinün 018/19

taşra dışarı

ta'lim dahı ol tekvīn kıılır biz hük-m-i hālīkdan t. iş itmezüz dünyevī 025/21

tatar postacı

cilve-i nāmūs-ı çirāğ-ı bŷy-ı ber-kŷlŷbe-i 'atţār ʔalbe'e-i kārđān t. sābık- 022/07, 064/09

tātārı tatar miski

tārı ve māye-i nāfe-i t. ŷikest kıılırdı yŷzi āfitābidi tedvirde ve 015/27

tatlu tatlı

ʔ. ve ŷstāzāndur eger bir kimse hārīfile oynasa ve da'vī ŷöyle eylese ki 064/04

tavīl uzun

şerḥ olubdur eger cŷmlesin şerḥ idersevŷz ʔ. olur pes sŷleymān 026/01

tāvus-ı pāğ-ı pŷr-şikende kıvımlı bahçenin tavus kuşu

bedi'-ferrāş-ı hayme-i şehāb naqqāş-ı şahīfe-i āb-dehende ʔ.-ı pāğ-ı pŷr- 022/05

tay bŷkme, dŷrme

hem şehāvetle idersin ḥatemŷn ʔ. defterin 013/01

ţayr kuş

çār 'unşur ins ŷ cinn ŷ vahş u ʔ. u mŷr u mār 023/05

ţayyib güzel

ʔ. ŷ tāhir-şifāt-ı 'ākib u ḥāşir-i mŷnīr 008/05

ţaz'if bir kat artırma

bir dāne buğday kıoyasın tā āḥırkı eve varınca değın t. idesin ya'nī bir 049/12

ţazarru' yakarış, yalvarma

'āşıkı mağlŷb dŷşŷrŷrdi tā ḥatta bir gŷn ol kıadar t. temelluḥ kııldum 048/06

tāze taze

hemīn cān-ı revāndur bir yŷzdŷr ki aşılsa t. gŷle beņzer bir dildŷr ki 015/08

ţāzī Arap atı

kāfirleri kıātıl ol mŷşrikīn mŷcebince kıatıl itmege ol ʔ. atlar kim 010/03

taḥt taht, makam

gāzīyān ḥāḥān-ı ser-efrāzīyān kim milk-i dīn ŷ 'ālem t.-ı taşarruf ve 011/09, 046/15

te'hīr sonraya bırakmak, ötelemek

ya'nī ferzŷn ŷçŷnci ḥānesine yā fil kıā'imŷn ŷçŷnci ḥānesine iletmeği t. 040/15

te'līf yazmak

t. kırık dŷrt risāleyi taşnīf eylemişdŷr eydŷr kim ḥīcret-i nebevīnŷn 013/20, 014/02, 017/25, 018/21, 019/20, 020/25, 021/23, 023/16, 027/08, 039/11, 051/03

fi sebeb-i t.-i şatranç-nāme-i kebīr 013/11

te'lifinden telifinden

leclāc kılubdur bu muḥāsebe 'ilm-i ŧaḫrancınuḫ t. ziyādedür didiler 050/29, 051/19

te'lifine telifine

altında bir laṭif terkīb ile maḥbūb ve ṫurfe ma'nī baḫlamak t. üç yüz 018/18

tebārekken tebarek iken(Allah'ın mübarek etmesi)

ḫaḫ t. mu'allim ümmī ḫoduḫ aduḫı 008/25

tebdil deḫiřtirmek

elemle andan sultān aḫmed cāmesin taḫyir ŧuret-i t. ḫılup hem 054/08, 014/11

tebessüm gülümsemek

yoḫıdıḫın 'arz eyledüm fetellebbesem ŧenāḫiken mücebince t. ḫılup 017/19

tecnīř-ı tāmmla tam cinas ile

ki süleymān-ı belḫīs-nāmeyi t.-i tāmmla kim nazma getirüp zü'l 018/22

tecribe tecrübe

t. olmuşdur bābü's-řāmin ŧaḫranc oynamāḫ e'imme-i ehl-i dīn ḫavliyle 020/14

tedbīr önlem

böyle t. itdi hindü ŧehriyār 032/02, 051/05

tedbīrine önlemine

t. başdırup ḫısmını ḫālib eyleyüp ol řāḫ ḫümrāḫ olduḫı 002/09

tedvīrde çevirmekte

tārı ve māye-i nāfe-i tātārı ŧikest ḫılurdu yüzi āfitābidi t. ve 015/27

tefaḫḫuř araştırmak

ḫılup teftiş ve t. itdi ammā ki hiç kimesne ḫükemā ve 'ulemā ve 030/28

teferrüc gezinti

'ālemi melik-i felek u rüy-ı zemīn ŧevr ü semeki t. idüp ḫöḫlini 022/21, 034/21

tefhīmsüzün bildirme, anlatma

ve daḫāyık-ı t. ŧaḫrancıḫ 'ilmine muṫtali' olasın kim ehlu'llah anı 020/19

tefrīd-i silkine Allah yolunu tutmaya

tevḫīd-i milkine mālīk ve t.-i silkine sālīk idüp fazl-ı 'ināyet 004/21

teftiş kontrol

ḫılup t. ve tefaḫḫuř itdi ammā ki hiç kimesne ḫükemā ve 'ulemā ve 030/28

teftiş kontrol

siyāsete müstaḫāḫdur didi ne ḫadar ki t. itdiler sultān aḫmed bulunmadı 055/20

tekebbür kendini büyük görme

oynariken maḫlūb dūřmeye dördünci ŧaḫt odur ki bī-edeb ve t. ve 044/23

teklīf teklif etmek

ka'beteyni ḫařmına t. ide eger ki ŧaḫranc oynarsa ḫařmına 046/12, 046/13, 046/20

tekrīmi sayḫı görmek

yā bulasın ‘izz ü hürmet birle hōş t. sen 047/17

tekvīn yaratmak
ta‘līm idüp haber virmez ki dünyevī şan‘atları t. bilür saña 025/20, 025/21, 026/03, 029/11

tekvīnden melek-i azamdan
hazreti ol t. bu otuz iki dāne la‘līn hoşkaları su‘āl itdi 026/02, 029/10

tekvīni melek-i azam’ı
süleymān hüküm eyledi varup ol melek-i t. getürdi süleymān 025/24

tekvīnünden yaratılışımdan
melek bu bāzī kısmete girmez benüm t. gayrı bu mühreleri saña 025/18

telef ziyan etmek
māl-ı genc dağı t. itdiler ‘ākıbet Erdiştir bāpük ki ‘acem diyārında bir 029/19

temāşā seyretmek
olsun pes ol söz üzerine iki ‘ākıl ‘ahd itdiler cemī‘ ‘ālem durup t. 037/26

temelluğ yaltaklanma
‘aşıkı mağlūb düşürürdi tā hatta bir gün ol kadar tazarru‘ t. kıldum 048/06

temkīn vakar
t. urup āheste etrāf-ı ‘ālemi seyrān iderdi ki kālullahu te‘ālā tecri bi- 022/17

ten vücut
küt hem mūnis olmuş bir tūti-i cāndur ki t. kafesinde mütemekkin olmuş 015/15

teng sıkıntılı
t. olur seyr-ı semendūn sırrına meydān-ı ‘arş 008/27, 054/04

tenvīrde aydınlatma
māhitābıdı t. mehābeti kāmīl beşāreti şāmil idi çün gül-i ruhsārını 016/01

tenzīl indirmek
aḥmede inen āyet ü t. için 006/02

tercīh üstün tutmak
t. 051/06

tercüme çeviri
mergūb maḳāle-i lisān-ı ‘arabīden zūbān-ı farsīden türkīye t. 013/15, 068/04

terk terk etmek, vazgeçmek
şāhiken dü kevnē t. idüp kaba giydün ‘abā 008/26, 028/25, 047/18, 048/14

terkīb kelime grubu, bir araya gelme
t. 018/17, 018/18, 026/14, 068/15

terkīb-i ‘acīb eşsiz karışım
t.-i ‘acīb ol şūret-i gārīb ol nāzik ḥabīb dildār-ı dil-firīb görüp 015/01

teskīn yatıştırmak

- her ki nefsi pendile t. ider 067/09
- teslīm vermek**
t. eyledi andan şatınc sebebiyle ceng ü harbe heves itdi az zamān 028/03, 051/09
- teşrīf-i fāhīr şaşalı geliş**
melik sencer gālib gelüp melik ḥasana t.-i fāhīr ve hil'at-ı bāhīr buyurdu 078/05
- tevfīk uydurma, uygun etme**
ender-i istidlāl der t.-i şinā-ḥatr 003/01
- tevhīd-i milkinge mülkünün birliğine**
t.-i milkinge mālīk ve tefrīd-i silkinge sālīk idüp fazl-ı 'ināyet 004/21
- tevrāt Tevrat, Eski Ahit**
şāhid anuḡ şıdķına t. u incīl ü zebūr 008/31
- tevrātiçün Tevrat için**
mūsiye nāzil olan t. 005/22
- tevsen azgın**
her kime kim nefis t. rām ola 067/13
- tezhīb-i ahlāk ahlāğını süsleme**
zīver-i fezāilile müteḥallā ve t.-i ahlāk birle meşhur-ı āfāk olmuşiken 048/11
- tezyīn bezemek, süslemek**
gūşe ḥāne ḥāne heşt cennet bağlarınınḡ gül-zār rengine t. 001/08, 030/20
- tīlā sürmek**
kılıp nişān-keş yirlerin la'civerdile t. kılıp tezyīn itmişler ve daḡı otuz 030/20
- tīg-zen kılıç vuran**
bin bürehmen idi hūner-mend ehl-i fen nīk-rāy şāf-şiken ḡal'a-küşāy t.- 030/11
- tīg-ı kātī' kesen kılıç**
t.-ı kātī' bedr-i sātī' cefr-i cāmi' pūr-vefā 007/23, 011/17
veş esb-süvār begleri yirinde atı ḡodı şāḡib-ķıran heft ķışver-i t.-zen-i 027/10
- tīgūḡ kılıcın**
çeşmi-i t. zūḡāb-ı āb-ı fetḡ ü dīn mülk 012/17
- timurlenk Timur**
bunuḡ emşālinde bir ḡikāyet var ol zamān ki t. sultān aḡmed 054/02, 054/11, 054/14, 054/22, 055/05, 055/06, 055/14, 055/21, 056/03
- timurlenki Timur'u**
oynadılar 'āķıbet sultān aḡmed t. şehmāt idüp la'lin ḡadeḡi alup 055/11
- timurlenkle Timur ile**
t. ḡörüşdi eyitdi ki şatınc-bāz-ı kāmilem şani'atımda ḡādir 054/13
- tiz çabuk**
gedādur ki beni şehmāt ide elümden la'lin ḡadeḡüm alup gide t. buluḡ 055/19

tīzdür keskindir

yavlaḡ t. ki ḥazretün ḥired-mend ü nīk-rāydur ve söz dizginine mālik 018/05

toklıkda toklukta

ve daḥı t. ve daḥı ḡazab vaḡtında Őaṡranc oynamaktan iḡtirāz ideler 043/20

toḡsan doksan

saḡa ṡ. biḡ vü esrārı oldı ḡaḡdan ṡün naŐıb 009/01, 013/19

toḡuz dokuz

bu ṡ. ṡarḡ u felek yidi necim erkān-ı ṡār 003/14, 013/17, 013/21, 045/11

toḡuzuncı dokuzuncu

Şallalahu ‘aleyhi ve sellem toḡuz yüz ṡ. yılında livā-ı ḡarāsıde Şehr-i 013/21

toḡdı doldu

on sekiz biḡ ‘āleme ṡ. āvāz irdi Őedā 008/30, 078/02

toḡurdılar doldurdular

andan Őehriyār buyurdı bir altun cāmı la‘lile ṡ. ve bir ḡaŐ 039/01

toḡdurur doldurur

taḡ külāhın ṡ. gül lāle birle cā-be-cā 003/31

toḡmiŐdı dolmuŐtu

pehlevānlarla ṡ. Őāh anuḡla Őoḡbet iderken ḡapudan bir kişi iṡerü 033/07

toḡusı dolusu

ev olar on altı biḡ üç yüz seksen dōrt ulu Şehr ṡ. buḡday olur ṡün 050/24, 051/08

toḡa tonga(sıfat)

mīr ü seyyīd ḡara t. ‘izzeti 006/11

toprak toprak

dest-i mevt ḡāke Şalaldan cism-i cimşid t. olaldan müvekkel-i ḡāk-i 026/15

toḡurdu doyurdu

in‘āmile ṡ. bu bir manŐūbeyile ‘azīm cāh buldı 078/06

tozıdur tozudur

na‘l-i Őeb-dīzün t. tūtiyā küḡl-i baŐar 011/29

tozlu tozlu

alnı bedr olmuş aya beḡzer ḡaŐları müşki t. yaya dōnmiŐ bir ḡonṡe 015/12

tūfāniṡün Tufan

ṡeŐm-i nūḡuḡ ḡördüḡi t. 005/20

tuḡrāḡ tura, imza

ol miŐāl-i ḡaṡṡ-ı t. defter-i devlet heme 012/29

tuḡyān azgınlık

ḡünahkār ehl-i ṡ. ḡasbinallah 006/19

tuḡf-i taḡiyyāt dua hediyesi

ve t.-i taḥiyyāt ve āfiyāt ve şāfiyāt be-cenāb-i ān ḥazret-i a'la ve sened-i 007/04
tuḥfe armağan

negāḥ keyḳubād şahdan ḳāşıd gelüp bir la'lin şaṭranc t. getürdi 023/22, 055/14
tuḥfemiz armağan

t. 017/18

tuḥfemüz armağanımız

varmağa muṭabıḳ t. yoğıdı ḥızmete yüz sürmege daḥı iştıyākımız 014/20

tuḥfetü'l-faḳirü'l-ḥaḳir kıymetsiz fakirin hediyesi

e'za'llahü enşārehunun dergāhına 'alī bārgāhına t.-faḳirü'l-ḥaḳir 021/05

dergāh-ı a'lāsına bārgāh-ı mu'allāsına t.-ḥaḳirü'l-faḳir hediye ile dem 014/07

ṭür-ı sînā Sînâ dağı

ṭ.-ı sînâ ḳudreti ḳāfında bī-ḳadr-i kelil 003/22

türân Türkistan

irān t. ḥaracın virmeḳde kesr itmeye revān kıla kim ululuḳ hüner 031/27

türānda Turan'da

ki eger memleket-i nūşirrevān vilāyet-i t. taḥt-ı irānda ḥükemādan 031/17

ṭurduğı bulunduğı, ayakta dikildiğı

bu maşşübe maşşübe-i ferzindür ferzile ḳiş dir māt ider ṭ. 079/02

ṭurfe yeni, taze

altında bir laṭif terkib ile maḥbüb ve ṭ. ma'nī bağlamak te'lifine üç yüz 018/18

ṭurgutdı durdurdu

nilgün baḥrün üzerinde ḥikmetile döşeyüp muṭabbaḳ ṭ.- 001/06

ṭurur ayakta beklemek

ol ḥinde dīvānda ḥazır ṭ. idi baş ḳaldurup eyitdi ki yā şāh-ı cihān ol 056/07

ṭururdu dururdu

ol ḳadeḥ timurlenk nazarında ṭ. her kim nazar ḳılsa lā-ya ḳıl 055/05

ṭururken dururken

ṭ. nāghān anı gördüm ki bir serv-ḳadd lāle-ḥad maḥbüb mergüb 014/22

ṭut tut

ṭ. sözün firdevsünün şaṭranc-bāz 044/07, 058/14, 065/25

ṭuta tutsun

nitekim çetr-i hümayün ṭ. bu ferrāş-ı çarḥ 013/07

ṭutamaz tutamaz

kim hüner yirin ṭ. ḥiç güher 032/13

ṭutar tutar

nergesün müjgān-ı hindü elde ṭ. āyine 016/16, 043/14, 066/10

ṭutdı hakim oldu, fethetti

çār emīnūñ çār rükni t. heft iklīm-hā 009/06, 028/04, 028/05, 028/17, 030/07,
058/26

tutulduğı tutulması

t. meşelidür ve gāh kara şatranc gālib olduğı ve gāh kızıl şatranc 057/10

tütü papağan

menem t. saḥun içre şeker-rīz 068/21

tütü-i şekker-fişān şeker saçan papağan

ol server-i gül-endām t.-i şekker-fişān gibi dile gelüp feşāhat ve belāgat 017/04

tütü-serā papağan gibi şarkı söyleyen

şākir anuñ şükriye şekker-şiken t.-serā 004/04

tütü-i cāndur gönül papağanıdır

ḳut hem mūnis olmış bir t.-i cāndur ki ten ḳafesinde mütemekkin olmuş 015/15

tütüyā ey papağan gibi olan sevgili

na'l-i şeb-dīzūñ tozıdur t. kühl-i başar 011/29

tutmaya tutmasın

t.- 020/21

tutmaz tutmaz, vermez

pendi virseñ söziñe t. ḳulaḳ 048/20

tütuban tutup, verip

güş-ı hüşı t. firdevsīye olğıl ḥamüş 023/14

tutup tutup

teslīm itdiler leclāc daḥı cem' olan buğday-ı bī-nihāyeti alup giri t. 051/09, 067/33

tutuşmak tutuşmak, yanmak

çün ḥalīl oda t. 'ādeti aḥbābuñdadur 016/25

tuyūr kuşlar

t. 021/27, 022/25

türki Türk yurdu

ve'l-ümem mevlā t. el'arabi ve'l-'acemi zāhīrū'l-eyyām u ziyā'ü'd- devle 010/24

türki Türkçe

mübtedīlere āsān ola ve her bir manşūbenūñ şerḥini açuḳ t. diliyle 068/14, 068/20

türkiye Türkçe'ye

mergüb maḳāle-i lisān-ı 'arabīden zübān-ı farsīden t. tercüme 013/15

u atıf vavı

lu'bet-bāzī çerḥe yüz gösterüp şāz u. ḥandān ider zihī ḥannān-ı 001/13, 002/06,
002/14, 002/18, 003/02, 003/04, 003/07, 003/11, 003/14,

003/20, 003/24, 007/27, 008/04, 008/05, 008/07, 008/09, 008/10, 008/14, 008/31,
009/10, 009/19, 009/20, 010/09, 010/15, 010/16, 010/24, 012/04, 012/05, 012/06,

012/16, 016/10, 016/19, 016/23, 017/07, 017/09, 018/10, 019/08, 021/17, 021/26, 022/21, 023/05, 023/09, 028/22, 028/24, 028/25, 028/26, 029/01, 029/16, 031/25, 032/05, 032/17, 037/01, 037/10, 044/19, 044/20, 045/02, 045/17, 046/06, 047/09, 047/21, 047/29, 048/13, 048/17, 050/09, 053/06, 054/05, 054/07, 054/09, 054/14, 054/22, 055/02, 056/02, 056/05bir, 056/11, 056/20, 057/02, 058/03, 058/10, 060/08, 060/11, 065/22, 067/17, 067/25, 070/06, 079/11

ufk ufuk

sürüp şems-i şāhı u. evinde şāhımāt idüp şeb-i tārık içre 002/03

uğraşuyori uğraşiyor

u. gerekdür hind ilçisini getürdesin senün öñünde 036/16

ulu yüce, büyük

leşkeri dutmışıdı ve sarāy içre u. beglerle ve ‘ākıl kişilerle ve adlu 033/06, 033/09, 035/21, 050/10, 050/14, 050/16, 050/20, 050/22, 050/24

ulular büyükler, bilginler

u. ve ‘ākıllar ol meclisde hāzır oldılar andan hind şāhınun ilçisi leclācı 036/18

uluların uluların, büyüklerin

geldi u. āyini ve erkanı ne ise yirine getürdiler şāh çok gevherlere 033/14

ululuğı yüceliği, büyüklüğü

bizden hārāc istemesün ki şāhların ‘izzeti ve u. ‘ilm-i ‘amelile ve 037/08

ululuk yücelik, büyüklük

īrān tūrān hārācın virmekde kesr itmeye revān kıla kim u. hüner 031/27

umar bekler

āfītābdan çün hilāl u. ‘ākıl senden hüner 012/20

umup bekleyip, temenni edip

cennet-i firdevs u. firdevsī hākdan zıkr ider 004/07, 007/01

unutdı unuttu

her birisi bildügin u. 028/19

unutdılar unuttular

hālāyık-ı ‘ālem ol zālīm elinden ağlayup nişāt görmeyüp şaṭrancı u. 029/18

urmaya vurmasın

muṭalli‘ olmaya ve ol gence dahı kimse el u. çünki cimşīd vefāt 028/16

urmayam vurmayayım

yeñicek olursañ ayruḫ ben cihānda ‘ilimden ve ‘ākıldan dem u. 037/21

urup vurup

el u. alup getüre āherīde getüre zāyi‘ kılup yitüre 002/17, 022/17

us akıl

şāf-şikendür ṭāğıdur ‘ākıllile u. 066/06

uşda işte

iy zelil u. delil kırbān yiter burhān aña 008/32

uz usta

oynasa az u. olmaya yā derd 065/21

ü atıf vavı

ekber kim bir şafha-i devāir pergār üzre mihr ü. kıamerī şekl ya'nī 002/01, 002/18, 003/03, 003/04, 003/08, 003/15, 003/24, 003/25, 003/32,

003/33, 004/01, 005/12, 006/02, 006/11, 006/20, 007/08, 007/12, 007/14, 008/05, 008/06, 008/14, 008/16, 008/31, 009/02, 009/28, 010/13, 010/18, 011/09, 011/22, 011/24, 011/27, 012/17, 012/22, 016/20, 017/09, 017/28, 017/29, 018/05, 019/06, 022/09, 022/13, 022/20, 022/21, 022/24, 023/05, 023/07, 023/21, 024/13, 024/16, 026/05, 026/17, 027/01, 027/11, 027/19, 028/03, 028/25, 032/09, 032/10, 037/14, 044/20, 045/03, 046/18, 047/09, 047/17, 047/21, 047/22, 049/06, 054/04, 054/05, 055/15, 056/27, 057/23, 058/31, 065/06, 065/19, 065/20, 066/11, 066/30, 067/25, 067/26, 076/01, 078/10

üç üç

kılıp raqama getürüp ta'bir kılan kim ü. yüz altmış altı mücellid kitāb 013/16, 018/18, 045/11, 050/24, 064/05, 073/10

üçünci üçüncü

ü. bāb leclāc-ı şatıranc-bāzile büzürcmihr-i hākīm başşlerindedür ki 032/19, 040/15, 043/15, 044/19, 050/01, 058/20, 061/02

üftād aşık, aşka düşmüş

iderken bu kemīne fakīr 'ışkına ü. ve hākīr bu dil-i mecnūnı leylā şacı 047/26

ümīd-vāram ümitliyim

ü.-vāram ki bu şatıranc-nāme risālesini birle ol hümā sāyenünj vaşf-ı 021/07

ümīz ümit

senünle dağı şatıranc oynayam māt kılam diyü buyurmışsınız ü.- 053/09

ümīz-i ehl-i der iyilik ehlinin ümidi

ol nişān-ı nām-ı 'unvānuñ ü.-i ehl-i der 012/30

ümmehā o anne

se mevākid itdi ne ābā vü çār ü ü. 003/25

ümmet-i 'aşilere

ü.-i 'aşilere aldunj nevale 'afv için 009/03

ümmeti ümmeti

ü. üzerine 009/27, 011/01

ümmetü ümmeti

berr ü baħrünj içre biñ bir ü. hep bī-şümār 023/07

ümmeṭün ümmeṭin

ü. firdevsiye firdevsi cennet eyle cā 009/18

ümmī okuma yazma bilmeyen

ḥaḫ tebārekken mu‘allim ü. ḳoduṅ aduṅı 008/25

üslūbı üslubu, tarzı

bildürür meşāyıḫ ü. üzre ḥaḫıḳat ḥālin beyān ider kim ḥalāyıḳ-ı 020/17

üstād öğretmen, sanatkar

maḳālesindedür ‘aleyhi’s-selām bābü’s-şānī leclāc-ı kāmilün kemālin ve ü. 019/24, 029/08, 044/11, 070/07

üstād-ı kāmil olgun sanatkar

server ü selāṭinlerinde ruḫı ḳodı andan bir ü.-ı kāmil hünermend-i fāzıl 027/11, 055/17

üstādem sanatkarım

eyitdi ben ḥōd şaṭranc-bāzem ü. bu gedā bana ḡālib olıcaḳ degil 055/07

üstādile üstat ile

göñül ma‘mūr ābād olmayınca altıncı nerd ü şaṭranc bāzisinde ü. 045/03

üstādlar üstatlar

ve bir şaṭranc getürdi ki ü. anuṅ naṭ‘ını taşnıf itmekde anca ‘aḳıllar 034/03

üstādları üstatları

eyliyicek ‘acem begleri ḥükemā ve ‘uḳalā ‘acem ü. mecmū‘ı faḫr 030/03

üstādlığımıza üstatlığımıza

ü. göre 037/13

üstāz üstat

ḥāṭırında duta ve ol ṭāriḳe sürmekligi ‘ādet idine şaṭranc içinde ḡāyet ü. 058/24

üstāzān üstadlar

işbu yazduḡumuz şekliṅ ta‘biyesinde oynarlar hem be-ḡāyet ü. oynıdur 060/03, 063/04

üstāzāndur üstat oyunudur

ṭatlu ve ü. eger bir kimse ḥarīfile oynasa ve da‘vī şöyle eylese ki 064/04

üstāzıdur öğretmenidir

dāher ki leclācuṅ ü. ol ḳadar mertebe bulmadı kim leclāc merātib 051/17

üstāzlar üstatlar

ü. bu şaṭrancı sürmekde meşhūr altı dürlü ta‘biye ḳomışlardur evvelki 058/18

üstinde üstünde

yaṅaḡuṅ ü. ḥālün görelı firdevsinün 016/28, 053/10

üstine üstüne

perçemün ‘anberle kāfūr ü. baḡlar niḳāb 016/14, 022/26, 055/09

ütdi yendi

oynayup şatranc dehhāk ü. cimşidi iy yār 028/21, 038/24, 056/01, 069/06, 074/15

ütdüm yendim

māt idüp ü. hükmine maḥküm çaker itdüm velākin serkeş 053/07

üte yensin

şatranca ḥarīfini ü. ve hemīşe üzerine gālib gele 063/07

ütülüp yenilip

ü. itmedügi bunlar ‘amel 066/15

ütüp yenip

‘aqlıñ ü. māt ider rūḥuñ hemīn 058/02

üzeri üzeri, üstü

nişār itdi ve bir hindī çetr getürdi ki altunıla bezenmişdi ve ü. la‘l 033/15

üzerin üzerini

murabba‘ levḥ-ı zerrīn ü. heşt ḥāne taḥsīm idüp altmış dört ḥāne 030/18

üzerinde üzerinde

nilgün baḥrūñ ü. ḥikmetile döşeyüp muṭabbaḥ ṭur- 001/06, 001/09, 002/07, 010/08, 023/20, 025/01, 030/26, 033/05, 037/15, 045/12, 049/10

üzerine üzerine

rüy-ı zemīn naṭ‘ üzerinde ḥaşımlu ḥaşmınuñ ü. taḥdīre muvāfiḫ 002/07, 009/27, 011/14, 018/24, 019/19, 020/23, 022/15, 024/04, 025/01, 027/17, 034/02, 037/26, 037/30, 038/01, 039/21, 040/04, 040/23, 042/22, 045/10, 051/05, 059/07, 060/04, 061/07, 063/07

üzerinedür üzerinedir

anuñ ü. ki kaçan ki şatranc-bāz-ı üstād şatranc oynamak 044/11

üzre üzerinde

ekber kim bir şafḥa-i devāir pergār ü. mihr ü kamerī şekl ya‘nī 002/01, 011/17, 013/04, 019/18, 020/17, 020/22, 023/03, 038/12, 040/04

v’iy ve ey

v. meh-i ḥurşīd-i ‘ālem mālīk-i ḥayl ü ḥaşer 011/27, 012/28

va‘de vakit, belli bir zaman dilimi

fitne-i āḥīr-zamāne virmedüñ v. k’umar 012/10

va‘düñdür sözüdür

itmek ḥaḫise bağışlamak daḥı v. ilāhī perverdigār nūr-ı aḥmed-i 005/07

vācīb lazım olan

bu ḥızmet kendüme v. farz bilüp ammā kim ḥazretine lāyık 017/17, 017/27, 040/01

vācībıñı vacipliğini

bu hizmet kendüme v. farz bilüp ammā kim hazretine layık 017/17

vāhid tek, Allah
hālīk-i kevn u mekân ve rāzık-ı ins ü cān u melik-i her dü-cihān ol v. 002/18,
003/03, 004/06

vāhid-i ferd tek olan, Allah
v.-i ferd ü ebed sultān-ı ‘ālem lemyezel 003/08

vāhiddin vahitten
eylemeye kaçan oyundan iki peydağ gitse şaf-ı v. cehd idüp sa’y 040/16

vahş yabani
çār ‘unşur ins ü cinn ü v. u tayr u mūr u mār 023/05

vahy vahiy
hāzin-i esrār-ı v. ol pāk-i zātı ve’ḍ-ḍuhā 008/12
sālīsā zi-nūreyn-i ‘oşmān kātib-i v.-i emīn 009/09

vaqar ağırbaşlılık, gurur
kazanur rūhı eser-i lütfünile hilm u v. 012/06

vākı‘ olmuş olan
cimşīd şāhıla şatranc huşuşında v. olan menākıbın ve süleymān nebī 019/23,
020/03, 032/20, 042/19

vākıf bilen
lar ile her bir manşübeyi imtiḥān idişüp kemālile şıḥhatine v. 068/07

vaqt zaman
iy ‘aql issi kişi ol v. hind şāhı seni bunda gönderdi bu şatranc 036/20, 042/01,
076/16

vaqt-i müntehī son zaman
bir v.-i müntehī şöyle inhā kıldı ki bilād-ı hindde pādīşāh vardur vilāyeti 052/14,
056/21

vaqtında zamanında
ve daḥı toḳlıḳda ve daḥı ḡāzab v. şatranc oynamaḳdan ihtirāz ideler 043/20

vaḳti zamanı
himmetün v. cihān mālı durur zīr ü zeber 012/22

vaḳtin zaman
muşannif-i kitāb firdevsī eydür bir v. ḳonşantīniyye şehrinde bir 047/19

vaḳtinde zamanında, anında
oynamasından fāriḡ düşe üçüncü şart oldur ki hışm u ḡāzab v. 044/19

vālā yüce
v. maḥlūb-ı ḥalk-ı kavneyn ve ber-güzīde-i maḳşūd şakāleyn nūr ḥadīka-i 007/05

var var

hâkim ol ki hikmetinde v. kemâl-ı bî-zevâl 004/05, 015/09, 015/10, 015/14, 017/07, 018/10, 029/04, 032/14, 054/02,

058/16, 060/09, 065/02, 065/26, 065/27, 065/29, 067/21, 068/18

vara varsın, gitsin

v. tâ ki hîç vechile bir zamân kiş dinilü bilmeye bundan sonra kızıl 074/06

vardı vardı

la‘linüñ hakkında v. nükte-i kevşer şahûr 016/06, 024/04, 024/18, 030/08, 047/30, 070/01

vardur vardır

‘ibâretün v. haşşa kim bunüñ emşâlince resâil elfâzına ekmele-i kâmil 018/08, 041/03, 041/15, 044/13, 052/14, 059/04

varıcağ varınca, gidince

kendü ruñı yanına varsa gerek anda v. kızıl atile kızıl peydâğ ile kara 072/08, 081/08

vardı vardı

‘uğalâ ekmele-i zurefâ aşlahü’ş-şu‘arâ veziri v. ve dañı ol pâdişahuñ adı 030/09, 051/11, 055/04

varınca varınca, gidince

bir dâne buğday koyasın tâ ahırkı eve v. degin taz‘if idesin ya‘nî bir 049/12, 049/14

varısa varsa

neydügin v. süleymân fark ider diyüp keykubâd şah emriyle 024/12, 025/15, 028/08, 034/06, 037/02

varmağa varmaya, gelmeye

v. muṭâbık tuhfemüz yoğıdı hizmete yüz sürmege dañı iştiyâkımuz 014/20, 017/11

varması varması, gitmesi

bir v. bir girü dönmesi ikiledin nağs olur dañı dimişlerdür ruñıçün 040/24

varsa var ise

dergeh-i kisrîde v. ‘âkılan 032/06, 072/08, 081/05, 081/08

varup varıp

çoğıdı bu fikrile ‘ağl-ı gavvâşın fikir deryâsına şalup fikre v. hayretde 014/21, 022/20, 025/24, 027/06, 032/04

varur varır, gider

kara atile şah diyesin kendünün peydâğı öninde v. ol bir atile gine şah 076/08, 076/17, 076/25, 077/03, 077/06, 079/04

varursa varırsa, giderse

şah diyesin eger kendü fili evine v. ruñile kenârdan şah 076/19, 077/01, 077/02, 077/07

vasat-ı ruķ´adur satranç tahtasının ortası

v.-ı ruķ´adur ya´nī bisāt-ı şaṭrancuñ vasaṭındađı dört ḥānedür yāḥūd 041/05

vasaṭındađı ortasındaki

vasat-ı ruķ´adur ya´nī bisāt-ı şaṭrancuñ v. dört ḥānedür yāḥūd 041/05

vaşf vasf, tarif

v. idemez ḥōş kemālün bu lisān-ı ḥāk ü mā 008/16, 024/07

vaşf-ı cemīl güzelliğinin sıfatı

ümīd-vāram ki bu şaṭranc-nāme risālesini birle ol ḥümā sāyenün v.-ı 021/07,
065/23

vaşfinda sıfatında

ibn-i sīnā kibriyāsı v. ´āciz bī-nevā 003/23

vāsī´-i cihānı dūnyanın genişliđi

v.-i cihānı itdi teng pes sultān aḥmed ´āciz ü fūrümānde ḵaldı bī- 054/04

vaşluñile kavuşman ile

yā sevindür v. yā ḥū cānum al var 060/09

ve ve(bağlaç)

bī-şāye´hi v. ´illet kār-gāh-ı nā-būddan bunca ´ilmi ibdā´ eyledi v. şenā´-ı 001/02,
001/10, 002/10, 002/11, 002/14, 002/18, 004/14, 004/15, 004/17,

004/18, 004/20, 004/21, 004/22, 005/01, 007/04, 007/05, 007/08, 007/10, 007/12,

009/26, 010/11, 010/18, 011/07, 011/09, 011/14, 011/16, 012/25, 012/28, 013/21,

013/24, 014/05, 014/17, 015/05, 015/25, 015/27, 017/04, 017/05, 017/13, 017/14,

017/15, 017/23, 018/03, 018/05, 018/06, 018/15, 018/16, 018/18, 019/02, 019/13,

019/15, 019/21, 019/23, 019/24, 020/05, 020/15, 020/19, 021/12, 021/23, 021/25,

022/19, 022/24, 022/26, 023/16, 024/09, 024/14, 026/18, 026/19, 027/01, 027/03,

027/04, 028/01, 028/06, 028/10, 028/16, 029/16, 030/03, 030/09, 030/15, 030/20,

030/22, 030/25, 030/26, 030/28, 031/03, 031/07, 031/14, 031/21, 031/25, 032/25,

033/06, 033/09, 033/11, 033/14, 033/15, 033/16, 033/18, 033/19, 034/01, 034/03,

034/06, 034/07, 034/09, 034/12, 034/14, 034/15, 034/21, 035/01, 035/03, 035/07,

035/10, 035/11, 035/13, 035/19, 035/21, 036/03, 036/04, 036/06, 036/13, 036/15,

036/18, 036/21, 037/02, 037/06, 037/08, 037/12, 037/18, 037/19, 037/21, 037/23,

037/25, 037/28, 038/06, 038/08, 038/09, 038/15, 038/18, 038/21, 038/24, 039/01,

039/03, 039/06, 039/07, 039/15, 039/17, 039/19, 039/22şaṭranc, 039/24, 039/25,

041/12,

041/20, 042/15, 042/22, 042/26, 043/15, 043/20, 044/01, 044/10, 044/14, 044/23,

044/25, 045/06, 045/10, 045/12, 045/16, 045/17, 045/19, 046/03, 046/09, 046/13,

046/16, 046/21, 046/22, 047/01, 047/03, 047/06, 047/08, 047/10, 047/18, 047/23,

047/26, 048/01, 048/03, 048/11, 048/13, 049/04, 049/06, 049/14, 049/28, 051/01,

051/12, 052/07, 052/09, 052/10, 052/12, 052/16, 052/17, 052/18, 052/19, 052/20, 052/21, 053/13, 053/14, 053/16, 054/05, 054/09, 054/11, 054/12, 054/22, 054/23, 055/01, 056/22, 056/23, 056/29, 057/04, 057/08, 057/10, 057/13, 058/22, 058/24, 058/26, 059/02, 059/05, 060/04, 060/06, 061/05, 062/06, 063/04, 063/06, 063/07, 064/02, 064/04, 068/03, 068/08, 068/10, 068/11, 068/14, 068/16, 070/06, 078/03, 078/05, 080/09

ümmeti celâli'l-milk tâci'l-islâm ve'l-müslimîn kâmi 'i'l-ğudâti v.- 011/01
ve'l-ümem mevlâ türki el 'arabi v.- 'acemi zahîrû'l-eyyâm u ziyâ'ü'd- devle 010/24
v.- 'acemün sâye-i ilâhuñ şehinşâh-ı ıldırım şahuñ ebbede devletehu 021/10
didi "levlâk mâ ħalaqtu fi's-semâ'i v.- 'alâ" 008/20
fi'l-arzîn sultân-ı arzû'ş-şark v.- ğarb sultân bin sultân sultân bāyezid 011/03
āyet-i v.-leyl remzi kākūli tābuñdadur 016/05
el-aħmeru ğālibun v.-lu' b leh 081/01
el-aħmeru ğālibun v.-lu' bu leh 071/01, 072/01, 073/01, 074/01, 075/01, 076/01, 079/01, 080/01, 082/01

ümmeti celâli'l-milk tâci'l-islâm v.-müslimîn kâmi 'i'l-ğudâti ve'l- 011/01
v.-ümem mevlâ türki el 'arabi ve'l- 'acemi zahîrû'l-eyyâm u ziyâ'ü'd- devle 010/24
sırrı v.-necmün beyânı lü'lü'-ı nābuñdadur 016/07
kemâ ħalallahü te 'alâ v. süleymānū'r riha 'āsifeten fi'l-cümle menşur 022/23
v.- selleme 007/18
fi na' ti'n-nebiyyü şallallahu 'aleyhi v.-selleme 007/03
cāna v.-şems āfitābı zāt-ı mehtābuñdadur 016/04
zarfā v.-şi'r-i eķāyil muşanna' müsecca' menşür u manzūm yādigāruñ var 018/10

zılu'llahi fi'l- arzın el-mü'eyyedü bi'n-naşri v.-temkinü'l-muzafferün 021/0
ħāzin-i esrār-ı vahy ol pāk-i zātı v.-duħā 008/12

veche tarafa

işbu v. döşenübdür bu bisâṭ 058/05

vechile neden ile

kaçan kim ol dilber-i ra' nā maħbūb-ı dil-küşā bu za'yife ol v. luṭfile 019/11,
034/09, 034/12, 036/06, 036/08, 036/13, 038/03, 038/20, 074/06

vefā sözünde durma

şafā māh-ı ħubbe-i v. mu'allā müzekkā müctebā ve nūr-ı ħadīķa-i ğulşen-i 007/10

vefāt ölüm

muṭalli' olmaya ve ol gence daħı kimse el urmaya çünki cimşid v. 028/16

velâkin lakin, fakat

māt idüp ütdüm ħükmine maħkūm çāker itdüm v. serkeş 053/07

velī fakat, ama

şatıranrı begenüp taıhsın itdi v. idrīs semavāte ref´ olınuğıdan Şonıra 028/07, 055/23, 056/21

velīkin fakat, ama

ve bu mūhreleri cimşid Őāhuıı idūgin bildiler v. bu mūhreler ne neme 024/14, 025/23, 049/22

vetedū’l-‘azzedūr būyūk kazık

dōrdūnci ta’biye v.-‘azzedūr 058/21

vetedū’l- fenn keçi kazıđı

dōrdūnci ta’biye ki aıa v.-fenn dirler ya’nī gecı kazuđı dirler bu 062/02

veyā veya(bağlaç)

aıa mu’allım olup talım ide v. hūz ol mūhreleri yirinden 002/15, 017/28, 040/18, 045/11, 046/20

veyāhūd veya

başına cem´ kııup manşūbesin gözetmekdūr v. dirhemile bāzī 046/04, 052/03

vezir vezir, sultan vekili

pillerini birini Őāh yanında ve birini v. yanında kōdılar, 038/08

vezir vezir

kāmıl ve kādır ya’nī Şise ibni tāhir ki ol dem v. idi meclisde hāzır 031/03, 038/06, 046/18, 066/03

veziri veziri

v. yirinde ferzın fil menkelūs-sūvār pehlevānlarında fil sām-sūvār- 027/09, 030/09

vezirleri vezirleri

ve zīrek ‘ākıl v. ittifākile leclācuıı ‘aqlına taıhsın kııldılar zıhn-i 051/01

vezirūıı vezirin

kisrī emr eyledi ol zamānuıı muıhāsibleri ve ‘ākııları v. kışileri cem´ 049/28

vilāyet-i ‘oşmānīde Osmanlı ilinde

şatıranc-nāmeye rāđıbdur ‘ale’l-huşūş kim bugün devrān-ı zamānīde v.-i 018/01, 054/07

vilāyet-i rūm Anadolu vilayeti

018/15

vilāyet-i tūrānda Tūrıkistan ilinde

031/17

vilāyet-i ‘acemle İıan iliyle

vilāyetden ūlkeden

yir yirin baş götürmişdi her v. feryād çike gelürdi cimşid 026/20

vilāyete ūlkeye, ile

- revāne oldu yolda her v. ki ve her memlekete ki ireydi 053/14
- vilāyeti ülkesi**
bir vaqt-i müntehī şöyle inhā kıldı ki bilād-ı hindde pādişāh vardur v. 052/14
- vilāyetinde ülkesinde**
şekl gelen sultān aḥmed idi anı gedā-yı bī-nevā şanmağıl ‘acem v. 056/9
- vilāyetine ülkesine**
zabṭ iderdi andan çün fūr v. vüşül buldı fūr 053/15
- vilāyetinün ülkesinin**
altı cild süleymān-nāme taşnīfine meşğül olaldan rüm v. 018/19altmış
- vir ver(tasvir fiili)**
içün ne didi ve saña ne ışmarladı bize eydi v. işidelüm didi leclāc eyitdi 036/21,
049/26, 069/08
- vīrān yıkık**
ki oldu īrān milki v. ḥalkı yeksān tār u mār 028/24, 029/15
- viridi verdi**
nefḥ-i ‘īsā ḥaqqıçün v. ḥayāt 005/30, 025/12, 025/14, 039/03, 043/10, 043/18,
069/10
- viridiler verdiler**
itdiler andan kisrī ḥükm eyledi leclāca ol ḳadar māl ni‘met v. ki 051/07, 061/05
- virdükten verdikten**
ḳara şāh yanında kiş diyüp ḳara fili aylak v. şonra ḳara ferzinle 071/07, 074/10
- vire versin**
ḥaşmuḅ atına v. daḫı az olur ruḥ mütemekkin olsa ol ruḥuḅ ḳıymeti 041/24,
058/06, 067/20, 081/06
- virecek verince**
cevāb v. sözüni müvecceḥ görüp ḥükmine maḥkūm emrine me‘mūr 019/12, 039/25
- virelüm verelim**
buyurduğı gibi ḥarāc v. belki daḫı ziyāde gönderelüm eger īrānuḅ 034/13
- viresin veresin**
ol ḳadar buğday v. didi melik nūşirrevān-ı ‘ādil bu sözi işidicek eyitdi 049/15
- viresiz verin**
ḥarācı siz v. didi şāh anuḅ sözlerine ‘acebe ḳaldı buyurdı şaṭranc 034/20
- virayim vereyim**
māl dile iḳlīm dile v. yoḳsa anuḅ aḫırḳa evine degin ḥisābile irişen 049/18
- viribi gönder**
yu günāhum v. firdevsiye 006/14
- viribiyelüm gönderelim**

bir eksüksüz v. ve eger ĩrān ‘ākılları bu nesneyi bilmeyecek 037/06
viricek verince
düşersem diledüğün nesneyi in‘ām ve ihsān kılam diyüp şāh rızā v. 055/01
virilmeye verilmesin
ilçisine cevāb v. eydür ki şāh kıatında bir ‘ākıl kişi yoğımış ki 035/20
virme verme
iki ruħı vir beni v. didi ħ^āce oyunu aıladı kıızıl ruħile 069/08
virmedi vermedi
anca devlet kimseneye v. perverdigār 023/13
virmedün vermedin
fitne-i āħir-zamāne v. va‘de k’umar 012/10
virmeke vermeke
ĩrān tūrān ħaracın v. kesr itmeye revān kıla kim ululuğ ħüner 031/27
virmeye vermesin
v. kisrīye dāħı sīm ü zer 032/09, 039/25
virmeyp vermeyip
ħiç birisi bu mūhrelerden nişān v. ‘āciz kıaldılar ‘ākıbet 024/17, 031/01
virmez vermez
ta‘līm idüp ħaber v. ki dūnyevī şān‘atları tekvīn bilür saıa 025/20
virse verse
oynasa ve ħarīfine ferzīn tarħ v. şöyle gerekdür ki 063/06
virseı versen
pendi v. söziıe tutmaz kıulağ 048/20
virün verin
imdi bize bir hafta mūhlet v. anı fikr itsünler didi andan buyurdı leclāc 035/06
virüp verip
düşürüp gāħ nuşret v. ħaşmına gālib şādān ħürrem itdürür gāħ 002/08, 082/04
virür verir
yāħūd ol ‘īsā-nefes ki mürdeye v. ħayāt 019/07, 048/22
virürseı verirsen
‘āklile nefse v. gūş-māl 057/26, 066/33
vuħuş yabaniler
v. u 021/26
vurup vurup
v. dimeyesin eger ferzi v. şāh dirseı gine ol kıara ferz ayağında 076/06, 076/18,
076/22, 077/04
vü ve

ķadir-i ķudret-nümā v. mūbdi‘ eṣyā kibriyā 003/05, 003/25, 006/08, 007/17, 007/20, 009/01, 013/02, 023/12, 029/06,

056/18, 066/07

vücūd vücut, beden

ve bürhān-ı taht-ı hāķīķāt dūr ü deryā-ı cūd ve nokta-i dāire-i v. ṣadr-ı 007/08

vücūd-ı cimṣīdi Cemṣid’in bedeni

hāk-ı cimṣīd çār ‘anāṣır merkebinden terkīb olaldan yine v.-ı cimṣīdi 026/14

vüṣūl ulaşma

zabt iderdi andan çün fūr vilāyetine v. buldı fūr 053/15

yā ya(ünlem)

hūd u ṣāliḥ y. hū ‘isā bildisen ḥatm enbiyā 008/10, 009/26, 013/05, 017/21, 025/05, 025/12, 025/16, 026/03, 040/11,

040/12, 040/13, 040/15, 045/01, 046/01, 046/16, 046/18, 047/01, 047/17, 049/03, 049/16, 049/20, 051/25, 052/03, 053/03, 056/07, 056/18, 060/09, 061/11, 065/05, 065/21, 065/28, 068/19

ya ‘ķūb Hz. Yakup

nūḥ ibrahīm mūsā yūsuf y. u lūṭ 008/09, 014/23

ya ‘ķūbiçün Hz. Yakup için

ṣıdķ-ı yūsuf girye-i y. 005/19

ya ‘nī yani

ve zer-nigār bisātinün yüzinde mühre-i mihr müniri y. zerrīn ṣāhin-i 001/10, 002/01, 022/09, 031/03, 040/02, 040/06, 040/09, 040/13, 040/14, 040/15, 040/18, 040/21, 041/05, 041/07, 041/09, 041/11, 041/13, 041/18, 041/22, 041/23, 041/26, 042/19, 042/20, 042/22, 042/26, 042/28, 044/01, 044/16, 049/12, 050/12, 050/18, 052/05,

053/04, 061/02, 062/02, 071/02, 072/02, 073/02, 074/02, 077/03, 080/02, 081/02

yād anmak

te’lif iderler süleymān-nāmenī y. idüp ḥazretün ta’rīf iderler ‘ale’l-ḥuṣūṣ 018/21, 047/06, 058/28

yāde anmak

‘aklı ṣaṭranc oynamak ideriz y. 065/16

yādigār

bulunmıṣdı ol ṣaṭranc-ı süleymānıdi ki idrīsle cimṣīden y. 033/01

yādigāruḅ hatıran

zarfā ve’ṣ-ṣi’r-i ekāyil muṣanna‘ müsecca‘ menṣūr u manzūm y. var 018/10

yağı düşman

iki y. leşkeridür cem´ olur 066/02
yāhō yahud, veya
muhteşem pīr ola y. tācı taht-ı salţanata devlete lāyık şāh şehzāde 046/15
yaḥşī güzel
didüm türki sözi gāyetde y. 068/20
yāḥūd veya
menba´-ı fazl-ı hüner mi y. ol kân-ı güher 013/06, 019/07, 041/05
yaḥar yakar
anca kim bu ḳubbe-i mīnāda gün meş´al y. 013/08
yakın yakın
ḥazer ḳılasın atların iḳtirānından ya´nī atın y. olmasından ḥavf-nāḳ 042/28,
044/02
yakīn iyi bilmek
ola ve günden güne y. olup leclāc mişli şaṭrancile kemāl ḳazana 060/06
yakup yakıp
fonuslar y. kırḳ ayak nerdubānile zīr-i zemīn içine girdiler bir ḥazīne-i 024/06
yāḳūt yakut(kıymetli taş)
var ki ḥoḳḳa-i y. olmuş bir ḥayāt-baḥş lebi var ki ´uşşāḳ cānına 015/14
ḥaşşa-i y.-ı rümmān la´l-i ´unnābuḳdadur 016/11
yāḳūtdan yakut taşından
mühre bulundu ki on altısı ḳızıl la´lden ve on altısı şaru y. 030/22, 033/18
yāḳutlar yakut taşları
eyle la´l y. ki şütür-murḡ beyzince ola pes rāy bin bürehmen 030/23
yalan yalan
lġiçün and içmeye eger gerçek ise daḥı ḥalk anı y. yire and içer diyü 047/04
yandura yandırısın
lerin ḳahr ḳılıcı odına y. pes idrīs ḥalvet-i ḥāşına varup ´aḳl ḡavvāşı 027/06
yanına yanına
kendü ruḥı y. varsa gerek anda varıcaḳ ḳızıl atile ḳızıl peydāḳ ile ḳara 072/08,
076/12, 076/25, 077/06, 077/07, 079/04
yanında yanında
yol göstericidür anı şāḥuḡ sağ y. ḳodılar andan iki ceng idici 038/07, 038/08,
071/07, 072/03, 074/05, 081/04
yanındaḡı yanındaki
y. atile ol ruḥı ala bundan şonra 073/07
yaḡa tarafa
gerek bundan şonra ḳara issi ruḥın bir ev kendüden y. gele ḳızıl issi ne 075/06

yañadan taraftan

bu manşübe manşübe-i feresiyyedür ya 'nī kızıl atla şol y. qara 073/02, 081/10

yañadın taraftan

tarafından oyun açmaya ekşer lu 'bı şāh tarafından y. oynaya dağı 040/07

yañağı yanağı

zülfidür rāhib-i siyeh-pūş y. lāt menāt 019/09, 080/04

yañağın yanağının

y. üstinde hālün göreli firdevsinün 016/28

yañasından tarafından

kızıl beydākuñ şol y. süre kiş diye qara şāh durduğı yirde 080/07

yañasıyla tarafıyla

girü qara şāh kendü atı evine vardı kızıl atile sağ y. kiş diye māt 070/01

yār dost, dört halife

ol muḥammed çār-ı y. aşḥābiçün 006/07, 009/21, 023/02, 028/21

yaradur yaradır

deşt-i āhūdan y. nāfe-yi çin-i hıṭā 003/29

yāsemīn yasemin çiçeği

sāye-i susan düşürüp y. ü sünbüle 004/01

yāsīn Yāsīn suresi

şād u tāhā káf y. yidi yirde mim ü hā 008/14, 016/09

yavlaq gayet

y. tizdür ki ḥazretün ḥired-mend ü nīk-rāydur ve söz dizginine mālik 018/05

yaya yaya

alnı bedr olmuş aya benzer kaşları müşki tozlu y. dönmiş bir gönçe 015/12

yazar yazar

ḥazretünün nāmını ol 'arş-ı 'alī üzre y. 013/04

yazdı yazdı

'ale'l-fevr cevāb y. ammā ki 'aqla muvāfiq ve ṭabī'ata muṭābıq devlete 052/19, 053/03

yazduğumuz yazdığımız

stān dirler bir iqlīm vardur anıñ kavmi işbu y. şekl ta'biyesinde 059/04, 060/03, 062/04, 064/06

yazıda yazıda

şerḥ idem remzin oquğıl y. 065/09

yāzılmış yazılmış

ilettiler andan leclāc bir nāme çıkardı ki ḥüb ḥaṭṭıla ḥarīr üzerine y. 034/02

yazup yazıp

nâmesinde dimiş idi ki şaṭranc remzini bilesin ve cevâbın nâmeñde y. 052/21,
068/09

yecûz câiz olan

iy giriftâr-ı y.-ı lâ-yecûz 067/15

yedi yedi

piyâdelerin y. kudret ile meşârık hânesinden sürüp geh 001/12, 020/12, 045/11,
050/08, 052/05, 055/04

yedinci yedinci

kimse akrânın gözleye y. şart oldur ki ‘aql idrakiken hüsni-zihn 045/08, 050/05,
068/02

yedirüp yedirip

lokmalar y. gönlini karatdum gönül kararınca ‘aql âyinesi renk tutar 043/14

yeksân bir, beraber

y. kılubdur 011/18, 025/07, 028/24

yel rüzgar

y. felekde götürürdi tahtın anuñ nâm-dâr 023/11

yemlihâya özel isim

dağı benî-isra’ilden berhiyâ bin y. ta‘lîm itdi süleymân devrinde 029/12

yene yine

künt u kenzüñ sırrını bilmek y. bâbuñdadur 016/23

yeñdi yeñdi

leclâcı y. âhir leclâc dâhiri mât itdi rây bin bürehmen şâh görüp 031/13

yeñer yeñer

mât ider işbu şekilde kızıl y. kâ‘ide-i evvel oldur ki kızıl ruhile 071/04

yeñersem yeñersem

dirilmeyem eger ben seni y. sen dağı ‘ilimden ve ‘ağıldan kemâl-vâr 037/23

yeñecek yeñecek

y. olursañ ayrığ ben cihânda ‘ilimden ve ‘ağıldan dem urmayam 037/21

yeñilmeklik yeñilmek

ruhın alsa y. lâ-büd-ı muḡarrer olur gümân yoğdur pes ruh dağı 042/10

yeñmek yeñmek

zeydi y. isteriseñ iy ‘amur 079/10

yerdeki dünya, arz

y. insân çün sâcid saña 006/09

yeri yeri

çıkar gayrı y. yoğdur kızıl ruhı müft virüp bir kiş dağı diyesin 082/04

yerine yerine

fi'l-cümle ol dilber-i ra'nâyı görüp hızmet şerâitin y. getirüp makâm-ı 017/02
yetişdi geldi

şonra ki dehhâk devri ki y. ol zırâ'at iden ikinci bulduğı 028/13
yetişmekiçün erişmek için

hânesi vardur nite şöyle kim maşşud y. nice ola pes anuñ hayrlı 041/03
yetişüp yetişip

y. 015/20
yetmiş yetmiş(sayı)

olan kimse haşmına mağlûb olup gâlib düşürür bâbü's-sâbi' y. 020/11, 022/11,
023/06, 050/08, 068/03

yıgdılar yıgdılar, koydular

ve kannucük hâş metâ'lardan şâh önine şol kadar getürdiler y. ki 033/19

yıkuban yıkıp

şaf y. düşmân ider târumâr 066/08

yıkup yıkıp

geldi beytü'l-muqaddesi y. harâb eyledi 'arab-ı 'erbâ memleketin vîrân 029/15,
047/16

yıl yıl, sene

hızmet-karıyam cimşid şâh sekiz yüz 'ömr sürdi kırk y. küfr ü şirk 026/05, 026/07,
026/08, 026/11

yıla yıla

küfrile pâdişâhlık sürdi saltanat-ı târih 'ömr-i cimşid yidi yüz y. 026/09

yılında yılında

şallallahu 'aleyhi ve sellem tokuz yüz tokuzuncı y. livâ-ı qarâside şehr-i 013/21

yıllık yıllık

heft kişverün bir y. harâcın cevher-i çin ve kıymet-i taht-ı zerrîn 'âcir 028/01

yidi yedi

y. kât semāvâtı ihtirâ' eyledi kemâl-i şun'î birle bu zümrüd bisâtı 001/05, 003/14,
008/14, 018/24, 019/04, 022/19, 026/09, 031/15, 044/13,

050/07, 068/04

yidürüp yedirip

loqmalar y. ziyâfet itdi dağı leclâcı şâh nazarına getürdi çünkü 043/04

yig daha iyi

y. nesne yokdur bizüm 'âlimlerimiz sizün den y. olıcağ inşâf budur ki 034/19

yigdurur daha iyidir

sîm ü zerden y. bile kemâl 032/10, 032/12

yigirmi yirmi

taht-i taşarrûf îrâdetinde idi yetmiş iki millet yüz y. dört dürlü 022/11, 023/06, 050/05, 050/14, 050/20

yigürüp yenip

itdi leclâc kaçkıyup dergâhından gitdi şâh hōceden leclâcı y. 043/09

yile rüzgara

ruhen âşâbe ve eger istese bir sâ'atde çîş ile y. süvâr olup yidi iklîmi 022/19

yine yine

anı bilürem diyü cevâb virdi y. hazreti süleymân su'al idüp eyitti ki 025/14, 026/08, 026/14, 038/24, 048/08, 057/04, 057/13

yıner yener

bu oyunla hâşmı y. didiler 082/11

yıñıçeri yeniçeri

üzerine esb-süvâr fil-süvâr asker çeküp ve y. piyâdelerin sürüp 011/14

yir yeryüzü

şerî'at-ı islâm döşegin y. döşeyüp nâ-meşrû' amel kılan zâlim- 010/10, 011/11, 026/20, 033/08, 036/15, 036/19, 038/15, 056/26

yirde yerde

şâd u tâhâ kâf yâsîn yidi y. mim ü hâ 008/14, 045/01, 071/09, 072/10, 073/03, 073/09, 073/10, 079/03, 080/03, 080/07, 080/09

yire yere

katı rüsvâyılıkdur didi büzürcmihr-i hakîm şaıtrancı aldı bir hâlvet y. 036/01, 042/26, 047/04

yiri yeri

getüre ruhıçün erdâi ya'nî zarar gelecek y. kendünün ikinci hânesidür 041/11, 041/13

yirin yerini

yir y. baş götürmişdi her vilâyetden feryâd çike gelürdi cimşîd 026/20, 032/13

yirinde yerinde, hanesinde

altmış dört hânelü bisâtin düzüp te'lîf eyledi cimşîd şâh y. şâhı 027/08, 027/09, 027/10, 078/11

yirinden yerinden

aña mu'allim olup talîm ide veyâ hōz ol mühreleri y. 002/15

yirine yerine, hanesine

geldi uluların ayını ve erkanı ne ise y. getürdiler şâh çok gevherlere 033/14, 035/16, 079/04, 082/05

yirini yerini, hanesini

dizildi iki leşker birbirine karşı ki alaylar bağladılar şahun y. 038/04, 038/21

yirlerin yerlerini

kıllup nişan-keş y. la' civerdile tılā kıllup tezyīn itmişler ve dağı otuz 030/20

yitdi geldi

itdi devr-i dehhāk y. zulmile 'ālemi tıtdı niçe şatranc cihān halkı 028/17, 033/04

yiter yeter

iy zelil uşda delil kırbān y. burhān aña 008/32

yitürdi getirdi

nazarına y. fi'l-cümle bu arada söz çokdur süleymān-nāme-i kebīrde 025/25

yitüre kaybedip

el urup alup getüre aheride getüre zāyi' kıllup y. 002/17

yyüp yeyip

zaḥm y. ölmege beşzer tamām 066/14

yoğdı yoktu

varmağa muṭābık tuhfemüz y. hizmete yüz sürmege dağı iştiyākımız 014/20, 023/24

yoğdıığın yok olduğunu

y. 'arz eyledüm fetellebbesem şenāhiken mücebince tebessüm kıllup 017/19

yoğiken yokken

y. oynaya dimişler ve aylak nesne almaya tā ne geleceğini görmeyince 039/24

yoğımış yokmuş

ilçisine cevāb virilmeye eydür ki şah katında bir 'ākıl kişi y. ki 035/20

yoğısa yoksa

y. şatranc bilür pür-hüner 032/08, 046/14

yok yok

ḥayy u bākī kim kemāl-i zātınun y. naqşı hıç 003/20, 012/31, 051/08, 054/21, 081/15

yokdur yoktur

ve ne hōz insān u ervāh u melekde bir kimsenün tākati y. kim 002/14, 002/16, 034/19, 035/19, 042/10, 048/17, 049/21, 051/25, 071/13, 082/04

yokdurur yoktur

ol cihetden y. 'ömre şebāt 058/08

yoksa yoksa, aksi takdirde

māl dile iklīm dile vireyim y. anun aḥırқа evine degin ḥisābile irişen 049/18

yol yol

y. göstericidir anı şahuñ sağ yanında qodılar andan iki ceng idici 038/07, 040/18, 067/12

yolda yolda

revâne oldı y. her vilâyete ki ve her memlekete ki ireydi 053/14

yolına yoluna

haq cānibine dönmişler fi-sebīlillāh emriyle ‘amel kılp gaza y. 009/29, 010/08

yu temizle

y. günāhum viribi firdevsiye 006/14

yukarıda yukarıda, önceki bölümlerde

y. bundan evvel ‘uqūd-ı ‘ale’ş-şāhıdın müteveffeni ola didügidi ya‘nī 042/20

yukarığı yukarıki

y. mezā‘ifi kılicek ya‘nī ol bir dāne buğdaydan aşığı iki ol kadar 050/12

yūnusuñ Hz. Yunus’un

y. ol çekdügi zindāniçün 005/21

yūsuf Hz. Yusuf

şıdķ-ı y. girye-i ya‘kūbiçün 005/19, 008/09, 014/23

yüki yükü

ve biñ deve y. armağanıla didi şāh ol sözi işidicek buyurdı ol ilçiyeye 033/11

yüklerini yüklerini

güherle zeyn olmışdı ve dağı niçe piller getürdi andan y. açdı şahuñ 033/16

yürüdi dolaştı

içinde bağ arasında y. ‘ākıbet dehhāk bulup helāk eyledi kim bu 026/12

yürür hareket eder, yürür

sürilür ve şāh ferzine ne vechile y. ve at ve fil ve ruğ kanķı eve oynar 034/09

yüz yüz(sayı), yüz

lu‘bet-bāzī çerhe y. gösterüp şāz u handān ider zihī hannān-ı 001/13, 004/15, 013/16, 013/17, 013/18, 013/21, 014/09, 014/14, 014/20,

017/13, 018/18, 021/06, 022/11, 023/06, 026/05, 026/07, 026/08, 026/09, 026/11, 038/25, 049/06, 050/05, 050/07, 050/08, 050/24, 052/10

yüzdür yüzdürki

hemīn cān-ı revāndur bir y. ki açılsa tāze güle benzer bir dildür ki 015/08

yüzi yüzü

tārı ve māye-i nāfe-i tātārı şikest kılpurdı y. āfitābidi tedvirde ve 015/27

yüzidür yüzüdür

ki bu naṭ‘ hemān yir y. ve bu ağıla kara iki şahdur ki biri biriyle 036/15

yüzünde yüzünde

ve zer-nigâr bisâtinün y. mühre-i mihr münîri ya'nî zerrîn şâhin-i 001/10, 011/11, 056/25

yüzinden yüzünden, nedeniyle

haram mı degül mi ve dağı şatranc kâl y. hâl y. nazâr 020/15, 065/12, 065/24

yüzünü suratını

sözinden leclâcuñ gönli perîşân oldı ve y. burtardı eyitdi ki eyle 037/25

yüzün yüzün

iy y. cennet güli hicr u firâkuñ hâr u nâr 060/08

za'if zayıf

z. hadîs-i muhtârile taşnîf idüp kâleme getirüp te'lif eyledüm ebyât-ı 020/25, 043/13

za'ife zayıfa, güçsüze

kaçan kim ol dilber-i ra'nâ maḥbûb-ı dil-küşâ bu z. ol vechile luṭfile 019/11

zabt hâkim olmak, tutmak

bâz idi dağı şatranc ıslâh idiciydi ve z. idiciydi dağı biliciydi ol eydür ki 039/19, 053/15

zafer düşmanı altetmek

ḥazretüñdür z. nuşret-ḳarîn-i nâm-ver 012/26, 052/08

zâhid sofu

cenneti z. saña iste ki ḳullâbuñdadur 016/27

zâhidâ ey sofu

z. ḥâlât-i aşkuñ müfti bilmez remzini 016/22

zâhir belli, açık

evvel âhir ezel-i pinhân u z. reh-nümâ 003/07, 003/24

zâhîrû'l-eyyâm aşikar olan güç

ve'l-ümem mevlâ türki el'arabi ve'l-acemi z.-eyyâm u ziyâ'ü'd- devle 010/24

zahm baskı, sıkıntı

z. ziyüp ölmege beñzer tamâm 066/14

zâkir zikreden

z. anuñ zikri birle bülbülân elḥân ider 004/03

zâlim zulmeden

eyle z. ḳopdı deḥḥâk eyledi milki ḥarâb 028/23, 029/18

zâlimlerden zalimlerden

şerî'at-ı islâm döşegin yiryüzinde döşeyüp nâ-meşrû' amel ḳılan z.- 010/10

zamân devir, çağ, vakit

ḥaḳîri bir 'âdil kâmil fâzıl 'âmil server-i cihân süleymân-i z. 010/20, 010/21, 015/23, 028/03, 029/04, 031/07, 034/21, 039/11, 042/30,

046/14, 048/09, 054/02, 054/15, 058/10, 074/06

taşarruf-ı kişver-i hâk kef ü kiffetinde idi ve z.-i inkiyâd leşker-i 022/24

zamānda devirde, zamanda

ol z. 'arab-ı 'araba içinde benī-isrā'il beglerinde şatranc gördükleri 023/23, 026/16, 051/11

zamānı devri, zamanı

mehdinüñ āhır z. şāh-ı devrānuñdurur 012/09, 029/14, 070/06

zamānın zamanını, vaktini

şatranc oynamağuş edebin ve şerāiñin ve ihvānın ve z. ve kavā'idin 020/05, 039/16, 044/12

zamānında devrinde

hakīm bahişlerindedür ki nūşirrevān-ı 'ādil z. vākı' oldı bābü'r- 020/03, 029/22, 032/20

zamānide devirde

şatranc-nāmeye rāğıbdur 'ale'l-huşuş kim bugün devrān-ı z. vilāyet-i 018/01

zamānuñ devrin, zamanın

kisrī emr eyledi ol z. muhāsibleri ve 'aқılları vezirüñ kişileri cem' 049/28, 050/31

zamirüñden gönül

öğrenür levh-i z. 'uқül ekmele 'ulüm 012/01

zār ağlayan

gitdi şatrancuñ nişatı kaldı şad renc āh u z. 028/26, 060/11

zarar zarar

getüre ruhiçün erdāi ya'nī z. gelecek yiri kendünün ikinci hānesidür 041/11

zararı zararı

ata z. gelicek hāne ruhuñ ikincisidür her dābbe ki ruқ'a-i zāvīde 041/16

zararın zararını

men ya'nī bir gayrı nesnenün z. def' itmek için yā deste müte'allıқ ola 040/13

zarfā zarafetli

z. ve'ş-şi'r-i ekāyil muşanna' müsecca' menşür u manzüm yādigāruñ var 018/10

zārı ağlayan

қılıban z. efgān hasbinallah 006/21

zārī ağlayan

memleket ki elinden çıқdısa vilāyet-i 'acemle kendüzi derd u gam u z. 054/07

zarīf güzel, şık

eyle ta'līm ehl-i 'irfāna z. 077/11

zārile ağlamaklık ile

ecilden ceng oyunu içinde māt ve z. giryān pür-gām itdürür 002/10

zarūret çaresizlik

ya'nī hālefine sürüp girüsine oynamaya illā ki z. vāqı' ola nitekim 042/19

zārūrī zorulu

z. 080/05

zāt öz, kendi

tā kıyāmet ola menden rūz u her şeb pāk-ı z. 010/16, 065/32

zāt-ı mehtābuñdadur ayışığı gibi olan özündedir

cāna ve'ş-şems āfitābı z.-ı mehtābuñdadur 016/04

zātı özü

hāzin-i esrār-ı vahy ol pāk-i z. ve'd-đuħā 008/12

zātınuñ özünün

hāyy u bākī kim kemāl-i z. yok naqşı hīç 003/20

zāvide köşede(satranç tahtasının köşesi)

ata zararı gelicek hāne ruħuñ ikincisidür her dābbe ki ruķ'a-i z. 041/16

zāviyede köşede de

evde ne gelirse z. de ol gelür atdan ve ruħdan birisi bu didüğümüz 041/20

zāviyeden köşeden

beydaķı ayağına varursa ruķ'a-i z. şāh diyesin māt olur ammā bir 077/01

zāviyedür köşedir

ruķ'a-i z. ya'nī anuñ helāk olacaķ yiri güşedür zīrā bir at ol 041/13

zāyi' elden çıkmış, ziyan olmuş

el urup alup getüre āherīde getüre z. kılup yitüre 002/17, 020/20

zeber üst

himmetün vaķti cihān mālı durur zīr ü z. 012/22

zebūr Zebur

şāhid anuñ şıdkına tevrāt u incil ü z. 008/31

zehrā çok parlak

şems ü kamer zühre-i z. 'ālem-i 'ulyāda kıbbe-i hāzrāda anuñla 047/22

zelil aşğılanan, hākir

iy z. uşda delil kırbān yiter burhān aña 008/32

zelil-i bī-delil rehberi olmayan alçak

çün nemed-pūş ve sāl ve z.-i bī-delil tāc u taht hāşret āteşine 054/09

zemīn yeryüzü

rūy-ı z. naţ' üzerinde hāşımlu hāşmınuñ üzerine taķdīre muvāfıķ 002/07, 002/13, 012/19, 022/21, 024/06, 055/16

zemīnden yerinden

kılduğun ihsānı ve ikrāmın baħrinden bir kıtresinün z. zerre- 004/18

zemîne yeryüzüne

belürsüz olup ‘amelden qalurlar ve bir dağı naṭ’-ı şaṭranc rūy-ı z. 056/29

zemzem zemzem suyu

serv-i qaddūñ la‘l-i kevser z. ü āb-ı ḥayāt 019/06

zenbūrına eşek arısına

ḥüsrev ol kim eyledür z. şīrīn ü şehd 003/32

zencīrine zincirine

z. esīr cān murğını çeşm-i şehläsı şehbāzına naḥcīr idüp gāhi nāz-ı 047/27

zer altın

nergisün destinde qor z. cām-ı cem gītī-nümā 004/02, 012/24, 012/32, 032/09, 035/15

zer-nigār altın işli olan

ve z.-nigār bisātinün yüzinde mühre-i mihr münīri ya‘nī zerrīn şāhin-i 001/10

zer-niyār altından ateşler, güneş ışıkları

ḳudreti gündüz bisāt-ı ḥāke şalar z.-niyār 003/18

zerden altından

sīm ü z. yigdurur bile kemāl 032/10

zerre ufak parça

zīkrinde dü ‘ālem bir ḳaṭre mihrün hevāsında iki cihān bir z. ilāhī 004/13, 004/18

zerrece zerre kadar

z. irmeye noḳşān ‘ālemi itse ‘asā 003/21

zerreler zerreler

āfitābı her şubḥ-dem kīse-i ḥāverden çıkarup zuhūra getirüp z. 001/11

zerrelere zerrelere

ve kıızıl mühreleri şāh-ı güneşe bāḳī mühreleri z. beñzer şāhmāt 057/08

zerrīn altından olan, altın gibi

ve zer-nigār bisātinün yüzinde mühre-i mihr münīri ya‘nī z. şāhin-i 001/10, 028/01, 030/18, 030/26

zerrīnle altın ile

z. 031/05

zevāl tükenmek

kim kemāle irmeyiser hīç z. 032/11, 032/14

zevāle tükenmeye, son bulmaya

ḳadem başıcaḳ cimşīdün kemāli z. mübeddel olup deḥḥāk mārī ḥurūc 026/10

zeydi er kişiyi

z. yeñmek isteriseñ iy ‘amur 079/10

zeydüveş er kişi gibi

z. itmeye ‘amr sen kıl u kâl 065/22

zeyn süs

güherle z. olmuşdı ve dağı niçe piller getürdi andan yüklerini açdı şāhuñ 033/16, 057/01, 057/14

zıll-ı huzā Allah’ın gölgesi

v’iy hünermend-i cihān z.-ı huzā ve dād-ger 012/28

zıll-ı ma’būd Allah’ın gölgesi

z.-ı ma’būd ibn-i dāvud şāh süleymān şehr-i yār 023/02

zıll-ı subhān Allah’ın gölgesi

z.-ı subhān için bir ‘acīb ğarīb laţif kitāb te‘lif idem maḥbūb 014/02, 011/20

zı-nüreyñ-i ‘oşmān İki nur sahibi Hz. Osman(Hz. Muhammed’in iki kızıyla evlenmesi sebebiyle)

şālişā z.-nüreyñ-i ‘oşmān kātib-i vahy-i emīn 009/09

zībā güzel

mürsel efzāl efşāh z. ruḡ u asbah ‘azīz 008/07

zidekadrehunūñ ‘değeri yüce olsun’

z. devrānı 021/11

zihī aferi, ne güzel

kılup bir naţ‘ üzerinde durutdı z. sultān-ı server kim eflāk 001/09, 001/13, 010/06, 011/08

zihn zihn, anlama

kimse akrānın gözleye yedici şart oldur ki ‘aql idrakiken hüsn-i z. 045/08, 051/24

zihn-i pāk-başiret temiz anlayışlı zihin

bir zamān fikr kıldı tā ki z.-i pāk-başiret ve ‘aql-ı rāy-fikret ṭabī‘at 031/07, 051/01

zihn zihn, anlama

ve z. ü idrāküñe yüz biñ taḥsīn itdiler ammā kim isterem ki bu 049/06

zihne zihne, anlayışa

ehl-i rāy lāyıkı fikr z. muṭābık bāzīye muvāfık degildür zīrā ki kişi 045/05

zihni zihni, anlayışı

za’if olıcağ ‘aqlı z. dağı za’if naḥīf düşer ikinci ḥammāmdan çıkarup cerb 043/13, 048/12

zihni

bilgil kim şaṭranca nazar itmeklik ‘aqlı arturur ve z. açar pes mubaşşır 056/23

zihnünjüñden

z. mes’ele perçile ma’lūm oldısa 012/13

zıkr anmak

cennet-i firdevs umup firdevsî hakdan z. ider 004/07, 006/18, 021/12, 039/18, 042/02, 044/25

zikri zikri ile, anması ile

zâkir anuñ z. birle bülbülân elhân ider 004/03

zikrin zikrini

z. itdüm âhir oldı nāmıdâr 065/03

zikrinde zikrinde

z. dü ‘âlem bir kaçre mihrüñ hevâsında iki cihân bir zerre ilâhî 004/13

zîn-i temkîn kudret eyeri

z.-i 022/16

zindâniçün zindan için, karanlık yer için yünusuñ ol çekdügi z. 005/21

zindedür canlıdır

z. ki görmedi dañı memât 005/31

zîr aşığı

ķudreti ķabzında döner z. ü bālâ müntehâ 003/15, 012/22, 040/23

zîr-i zemîn yeraltı

fonuslar yaķup kırķ ayak nerdubânile z.-i zemîn içine girdiler bir hâzîne-i 024/06

zîrâ çünkü

ķılam z. kim ezelden dâ‘î du‘âcısı oldığı sebebden niçe kerre himmetin 014/12, 040/04, 041/01, 041/12, 041/13, 041/18, 042/03, 042/05, 042/09, 042/12, 044/20, 044/25, 045/05, 045/15, 051/19

zîrâ‘at tarım, ekincilik

gâhında bir çiftçi z. iderken şabanı demüri bir pülâd halkaya geçer ki 024/01, 028/13

zîre aşığıya

z. lâ-hât anla çokdur bâzîde 065/08

zîrek anlayışlı,

ve z. ‘âķıl vezirleri ittifâķile leclâcuñ ‘aķlına taħsîn ķıldılar zihñ-i 051/01, 065/17

zîver-i fezâilile faziletlerin süsü

z.-i fezâilile müteħallâ ve tezhîb-i aħlâķ birle meşhur-ı âfâķ olmuşiken 048/11

ziyâ‘ü‘d-devle devletin ışığı

ve‘l-ümem mevlâ türki el‘arabi ve‘l-‘acemi zâhîrü‘l-eyyâm u z.- devle 010/24

ziyâd fazla, bol

devletüñ bâķî ola ‘ömrüñ z. ey şeh cihân 013/09

ziyâde fazla, bol

buyurduğı gibi hârac virelüm belki dañı z. gönderelüm eger Īrânüñ 034/13, 042/03, 051/15, 051/20

ziyādedür fazladır

z. 034/16, 050/29

ziyāfet ikram, misafir ağırlama

loğmalar yidürüp z. itdi dağı leclācı şāh nazarına getürdi çünki 043/04

ziyāfetinde ziyafetinde

nazarında yā meclisinde bir de mihmān z. yā hūşmıla eyle da‘vā 046/01

ziyāsından ışığından

bulur rahmet z. gönül nūr 006/28

zuğfuf kuşlar

bād kabze-i ebālet ri‘āyetde idi şunūf z. tūyūr şaf şaf kıanadların 022/25

zuhūra görünüre

āfitābı her şubḥ-dem kīse-i hāverden çıkarup z. getürüp zerreler 001/11

zulm eziyet

anca z. itmedi şeddād u nemrūd-ı şedīd 029/01

zulmātı karanlığı

o saçun z. devrin şeh sikender sürdi līk 016/12

zulmi eziyeti

şonra tahta oturdu ve cihāndan z. ve fitneyi götürdi cihānuḡ 052/09

zulmile eziyet ile

itdi devr-i deḡḡāk yitdi z. ‘ālemi tutdı niçe şaṡranc cihān ḡalkı 028/17

zulümāt karanlık

lerden at ve ruḡ fil alup düşmenün rüşen günlerin z. itdiler 010/11

zurefā zarifler

‘uḡalā ekmel-i z. aşlahü’ş-şu‘arā veziri varıdı ve dağı ol pādīşahuḡ adı 030/09, 049/04

zurefādan zariflerden

‘ulemādan z. bir eḡad bulınuḡ leclācile bir şaṡranc oynar ise 031/19

zū’l-kāfiye çift kafiyeli

ki süleymān-ı belkīs-nāmeyi tecnīs-i tāmmlıla kim nazma getürüp z. 018/22

zū’l-karneyn Zülkarneyn

buḡaran içinde sen sikender z.-karneyn ḡaldun pes dilerem ki 053/08

zübān-ı farsīden Fars dilinden

merḡūb maḡāle-i lisān-ı ‘arabīden z.-ı farsīden türkiye tercüme 013/15

zühāb fetih suyunun gidişi

çeşmi-i tıḡun z.-ı āb-ı fetḡ ü dīn mülk 012/17

zühre-‘işret çoban yıldızı gibi işret

āfitāb-ı z.-‘işret māh-ı merrīḡ-intikām 012/15

zühre-i zehrā parlak çoban yıldızı

şems ü kamer z.-i zehrā 'ālem-i 'ulyāda ubbe-i azrāda anuqla 047/22

zūlf-i dāmudur tuzak gibi olan saındır

z.-i dāmudur ser-ā-ser serverā sevdā-i aş 012/07

zūlfī saı

var ki la'1-i nāba dōnmiş āhū-eşm-i ō 'abhere bezer ol siyeh z. 015/10, 064/09

zūlfidūr saıdır 019/09

5. Sonuç

Klasik Türk Edebiyatı, eserlerin içeriği göz önüne alındığında, zengin bir çeşitlilik arz etmiştir. İddia edilenin aksine Klasik Türk Edebiyatı; hayattan kopuk olmamış, hayatın içinde olmuştur. Dolayısıyla Osmanlı toplumunun gündelik hayatında yer alan her bir unsur için birçok eser yazılmıştır. Üzerinde çalıştığımız satranç-nâme adlı eser de bu kategoriye dahil edilebilecek eserlerdendir.

Eser klasik düzene göre yazılmıştır. Allah'a hamd, Hz. Peygamber'e övgü, dört halife övgüsü, padişah övgüsü ve sebep-i telif bölümlerinden sonra satranç oyunun tarihinden bahsedilmiş, en son olarak satrançtaki çeşitli oyunlar anlatılmıştır. Bu bölümler boyunca yazar, Sinan Paşa gibi münşilerin eserlerinden de(Tazarru-nâme) yararlanmayı ihmal etmemiştir.

Eser, dili açısından önem arz etmektedir. Yazarın da bahsettiği gibi eserin dili sade Türkçe'dir. Yazar birçok halk deyimi ve söyleyişi kullanmış, bazı Arapça dil unsurlarını Türkçe'nin fonetiğine uydurarak yazmıştır. Genel olarak eser, klasikleşme devrine girmiş olan Osmanlı nesrinin tipik özelliklerini barındırmıştır.

Tezimizin dil incelemesi kısmında, imla özelliklerini ve ekleşmeyi genel olarak görebilmek için, eklerin tüm şekilleri taranmaya çalışılmıştır. Farklı şekiller elden geldiğince bu bölümde örneklenmeye uğraşılmıştır. Dizin kısmında, kullanım kolaylığı sağlamak, kelimelerin ve eklerin farklı yazımlarını ve anlamalarını da gösterebilmek amacıyla tüm kelimelere madde başı olarak yer verilmiştir.

Kaynakça

- Aksoyak, İ. H. (2012). *Osmanlı Türkçesi Okuma Kitabı*. 8. baskı. Ankara: Grafiker Yayınları
- Altınay, R. (2009). *Satranç, İslam Ansiklopedisi*. 36. Cilt. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*. 9. baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Biçer, B. (2005). Firdevsî-i Rûmî ve Tarihçiliği. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 245-261.
- Çatıkkaş, M. A. (1985). Firdevsî-i Rûmî'nin Şatranç-nâme-i Firdevsî'si. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 37. 186-198.
- Develi, H. (2008). *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1*. 9. baskı. İstanbul: Kesit Yayınları
- Develi, H. (2010). *Osmanlı Türkçesi Grameri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Develioğlu, F. (2010). *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. 26. baskı. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları
- Deny, J. (2012). *Türk Dil Bilgisi Modern Türk Dil Bilgisi Çalışmalarının Kapsamlı İlk Örneği*. (Çev. Ali Ulvi Elöve). İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Duman, Musa. (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Degismeleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Ergin, M. (2012). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları
- Gülnaz, G. (1995). *Firdevsî-i Rûmî, Süleyman-nâme 25. ve 26. ciltler, Giriş-Metin-Sözlük*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi
- Gülsevin, G. ve Boz, E. (2010). *Eski Anadolu Türkçesi*. 2. baskı. Ankara: Gazi Kitabevi
- Günşen, A. (2004). *İpsalalı Ebu'l-Hayr Mevlid (İnceleme-Metin-Dizin)*. Ankara: GÜHAM Yayınları
- Kırkılıç, A. (1999). *Şeyhülislâm Mehmed Esad Efendi-Lehçetü'l-Lûgat*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

- Köprülü, O. F. (1996). *Firdevsi, Uzun- İslam Ansiklopedisi*. 13. Cilt. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.
- Nişanyan, S. (2012). *Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*. İstanbul: Everest Yayınları
- Okumuş, S. (2011). Klasik Türk Edebiyatında 15. ve 16. Yüzyıl Nesir ne Nâsirlerine Bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18, 86-118.
- Okuyucu, C. ; Kartal, A. ; Köksal, F.(2012). *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*. İstanbul: Kesit Yayınları
- Özyaşamış Şakar, S. (2007). Firdevsî-i Rûmî ve Terceme-i Câmeşûy-nâme. *Turkish Studies*, 2(4), 723-730
- Sami, Ş. (2004). *Kâmûs-ı Türkî*. 5. baskı. İstanbul: Çağrı Yayınları
- Schmiede, H. A. (2009). “*Kitab-ı Dedem Korkut*” *Destanlarının Dresden Nüshası*. Ankara: Türk Diyanet Vakfı
- Steingass, F. (2005). *Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları
- Tulum, M. (2000). *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul – Menâkıbu’l Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme*. İstanbul: Deniz Kitabevi
- Tulum, M. (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Tulum, M. (2013). *Osmanlı Türkçesi Büyük El Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları
- Tulum, M. M. (2009). *Hazîne – Menba ‘u’l Ebhâr fi Riyâzi’l Ebrâr*. İstanbul: Pandora Kitabevi
- Türk, V. ; Doğan, Ş. ; Şerifoğlu, Y. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Dersleri*. İstanbul: Kesit Yayınları
- Usta, H. A. (2009). Firdevsî-i Rûmî’nin Bir Münazarası. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 49, 61-93.
- <http://www.osmanlicaturkce.com/?k=muk%FDrr&t=%40> (15.06.2014)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_tarama&view=tarama (19.06.2014)